

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

VASIYYETÜ'L-ÂRİFÎN
(GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN)

I. CİLT

LANA AHED MOHMOUD AL- AENZI
2130205025

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman YALKIN

ISPARTA- 2023

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*Vasiyyetü'l-Ârifîn (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Lana Ahed Mohmoud AL- AENZI

29/08/2023

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	LANA AHED MOHMOUD AL- AENZI
Öğrenci Numarası	2130205025
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Programı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanının Unvanı, Adı-SOYADI	Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman YALKIN
Tez Başlığı	Vasiyyetü'l-Ârifin (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)
Turnitin Ödev Numarası	2152707067

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 540 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 28/08/2023 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesinin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 7'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

28/08/2023

(İmza)

Danışmanın Unvanı-Adı-SOYADI

(AL- AENZI Lana Ahed Mohmoud, *Vasiyyetü'l-Ârifîn (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2023)

ÖZET

Bu çalışmada, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait olan, 18. yüzyılda Abdu'r-Rahmân-ı Darîr tarafından yazılan *Vasiyyetü'l-Ârifîn* adlı eser incelenmiştir. Bu eser, tek nüsha olarak Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 6393/2 arşiv numarası ve 388 DVD numarası ile kayıtlıdır.

Vasiyyetü'l-Ârifîn, basit bir dil kullanılarak İslam dininin öğretilmesi amacıyla yazılmıştır. Eserin hareketli olması, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin belirgin bir dil özelliği olan dudak uyumu sürecinin takip edilebilmesini sağlamaktadır.

Çalışma, iki ciltten ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar ve eser hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından ilk bölüm olan “Yazım Özellikleri” bölümünde, eserde bulunan Türkçe kelimelerdeki ünlü ve ünsüzlerin yazımı incelenmiştir. Ayrıca bazı ek, sözcük ve biçimlerin yazımı da detaylı bir şekilde ele alınmıştır. “Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde, Türkçe sözcükler, Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'ndeki biçimleri ile alıntı sözcükler asıl biçimleri temelinde değerlendirilmiştir. “Şekil Bilgisi Özellikleri” bölümünde ise metinde kullanılan ekler ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. “Metin” bölümünde, eserin çeviri yazı işaretleriyle ve Latin harflerine aktarılmış hâli verilmiştir. Ayrıca, eserin tıpkıbasımı da sunulmuştur. Son olarak, “Dizin” bölümünde metinde kullanılan Türkçe kökenli ve yabancı kökenli kelimeler anlamlarına göre düzenlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Vasiyyetü'l-Ârifîn*, Klasik Osmanlı Türkçesi, 18. Yüzyıl, Dil Bilgisi İncelemesi.

(AL- AENZI Lana Ahed Mohmoud, *Vasiyyetü'l-Ârifin (Introduction - Analysis - Text- Index)*, Master's Thesis, Isparta, 2023)

ABSTRACT

In this study, the work titled "*Vasiyyetü'l-Ârifin*" which belongs to the Classical Ottoman Turkish period and was written by Abdu'r-Rahmân-ı Darîr in the 18th century, is examined. This work is registered as a single copy in the National Library Manuscripts Collection with the archive number 06 Mil Yz A 6393/2 and DVD number 388.

"*Vasiyyetü'l-Ârifin*" is written in a simple language with the purpose of teaching the teachings of the Islamic religion. The presence of diacritics in the text allows for the observation of the labial harmony process, a distinctive language feature of the Classical Ottoman Turkish period.

The study consists of two volumes and five sections. The introduction provides information about the author and the work. Following that, the first section, titled "Spelling" examines the spelling of vowel and consonant sounds in Turkish words in the text. Additionally, the spelling of certain affixes, words, and forms is discussed in detail. In the section on "Phonology" Turkish words, their forms in Old Turkish and Old Anatolian Turkish periods, and loanwords are evaluated based on their original forms. The "Morphology" section comprehensively examines the affixes used in the text. In the "Text" section, the translated version of the work with translation marks and in Latin script is presented. Additionally, a facsimile of the work is also provided. Lastly, in the "Index" section, Turkish and loanwords used in the text are organized according to their meanings.

Keywords: *Vasiyyetü'l-Ârifin*, Classical Ottoman Turkish, 18th Century, Grammar Analysis.

ÖN SÖZ

Vasiyyetü'l-Ârifîn, 18. yüzyılda Arap harfleriyle yazılmış, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait bir eserdir. Abdu'r-Rahmân-ı Darîr (d. ? / ö. 1748) tarafından kaleme alınan eserin Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda tek nüshası bulunmaktadır. *Vasiyyetü'l-Ârifîn*, İslam dininin öğretilmesi amacıyla yazılmıştır. Yazarın hayatı hakkında kapsamlı bilgi bulunmamakla birlikte farklı eserlere sahip olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçiş döneminde kaleme alınmış olması sebebiyle, çalışma konusu eserin 18. yüzyıl Türkçesinin dil özellikleri ve söz varlığının belirlenmesine katkı sağlayacağını düşündük. Bu nedenle eserin Latin alfabesine aktarılmasının ve eser üzerinde dil incelemesi yapılmasının önemli olduğunu düşündük.

Çalışma, “Giriş”, “İnceleme”, “Metin” ve “Dizin” bölümlerinden oluşmaktadır. “İnceleme” bölümünde, eserin yazım, ses ve şekil özelliklerini detaylı olarak ele aldık. “Metin” bölümünde, yazma eseri Latin alfabesine aktararak sunduk ve orijinal metnin tıpkıbasımına yer verdik. “Dizin” bölümünde, eserde geçen kelimeleri anlam ve/veya anlamlara göre sıraladık. “Sonuç” bölümünde ise genel bir değerlendirme yaptık.

Yüksek Lisans eğitimimde yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve çalışmam boyunca sabırla yol gösterip ilerlememi sağlayan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman Yalkın'a ve diğer hocalarıma sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Metindeki Arapça ve Farsça kısımların okunması ve anlamlandırılmasında yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Kamile Çetin ve Doç. Dr. Melek Dikmen'e teşekkür ederim. Bu zorlu süreçte maddi ve manevi her zaman destekçim olan, varlıklarıyla güç veren aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Eğitim sürecimde manevi desteklerini esirgemeyen Dr. Saleh Jaradat, Dr. Hassan Alzyuot ve Dr. Rabbaa Rababa'ya teşekkürlerimi sunarım

Lana AL- AENZI

ISPARTA-2023

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLER	xi
KISATMA ve İŞARETLER.....	xii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM YAZIM ÖZELLİKLERİ

1. ÜNLÜLERİN YAZIMI	6
1.1. /a/ Ünlüsü	7
1.2. /e/ Ünlüsü	9
1.3. /ı/ Ünlüsü:	10
1.4. /i/ Ünlüsü:	11
1.5. /o/ Ünlüsü:	13
1.6. /ö/ Ünlüsü	13
1.7. /u/ Ünlüsü:	14
1.8. /ü/ ünlüsü	15
2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI	16
2.1. /ç/ Ünsüzü	17
2.2. /g/ ünsüzü	18
2.3. /ğ/ ünsüzü.....	18
2.4. /p/ ünsüzü	19
2.5. /s/ ünsüzü	20
2.6. /t/ ünsüzü	21
3. ŞEDDENİN YAZIMI.....	21
3.1. Arapça Sözcüklerde:.....	21
3.2. Türkçe Sözcüklerde:	22
4. BAZI EK VE SÖZCÜK YAZIMI	22
4.1. Belirtme Durumu Ekinin Yazımı	22
4.2. İstek Teklik Üçüncü Kişi Ekinin Yazımı	22
4.3. Ayrı Yazılabilen Ekler:.....	23

4.4. Bitişik Yazılabilen Dil Birimleri:	29
4.5. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yazımı:	30
4.6. Farsça u/ü Bağlacının Yazımı	31

2. BÖLÜM

SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. ÜNLÜLER	32
1.1. Ünlü Değişmeleri	32
1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Değişmeleri	32
1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri	35
1.1.3. Alıntı Ögelerde Ünlü Değişmeleri	36
1.2. Ünlü Türemesi	38
1.3. Ünlü Düşmesi	39
1.4. Alıntı Sözcüklerde Uzun Ünlünün Kısılması	40
1.5. Geçişme ve Birleşme	40
1.6. Ünlü Uyumları	41
1.6.1. Damak Uyumu	41
1.6.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Damak Uyumu	42
1.6.1.2. Eklerde Damak Uyumu	42
1.6.1.3. Uyum Değişmesi	42
1.6.2. Dudak Uyumu	43
1.6.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Dudak Uyumu	44
1.6.2.2. Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu	46
1.6.2.3. Eklerde Dudak Uyumu	50
1.6.2.3.1. “I” Sınıfı Ekler	51
1.6.2.3.2. “U” Sınıfı Ekler	66
1.6.2.3.3. “X” Sınıfı Ekler	97
2. ÜNSÜZLER	102
2.1. Ünsüz Değişmeleri	102
2.1.1. Tabanlarda Ünsüz Değişmeleri	102
2.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri	102
2.1.1.1.1. Ötümlüleşme	102
2.1.1.1.2. Ötümsüzleşme	106
2.1.1.1.3. Süreklileşme	106
2.1.1.1.3.1. Sızıcılaşma	106
2.1.1.1.3.2. Akıcılaşma	107
2.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Değişmeleri	108
2.1.2. Eklerde Ünsüz Değişmeleri	108

2.2. Ünsüz Türemesi.....	108
2.2.1. Tabanlarda Ünsüz Türemesi	109
2.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Türemesi	109
2.2.2. Koruyucu Ünsüz Türemesi	109
2.3. Ünsüz Kaybolmaları.....	109
2.3.1. Ünsüz Düşmesi	110
2.3.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi.....	110
2.3.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi.....	111
2.3.2. Erime.....	112
2.3.2.1. Türkçe Sözcüklerde Erime	112
2.3.3. Yutulma	112
2.3.4. Hece Düşmesi	113
2.3.4.1. Tabanlarda Hece Düşmesi.....	113
2.3.4.2. Eklerde Hece Düşmesi	113
2.3.5. Ünsüz Tekleşmesi	113
2.3.5.1. Tabanlarda Ünsüz Tekleşmesi	114
2.4. Ünsüz İkizleşmesi.....	114
2.5. Başkalaşma	114
2.6. Göçüşme	115
2.7. Ünsüz Uyumu.....	115
2.7.1. Tabanlarda Ünsüz Uyumu	116
2.7.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Uyumu.....	116
2.7.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Uyumu.....	116
2.7.2. Eklerde Ünsüz Uyumu.....	116
2.7.2.1. “C” Sınıfı Ekler	117
2.7.2.2. “D” Sınıfı Ekler.....	118
2.7.2.3. “G” Sınıfı Ekler.....	118

3. BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. ÇEKİM EKLERİ	120
1.1. İsim Çekim Ekleri	120
1.1.1. Çokluk Eki {+lAr}.....	120
1.1.2. İyelik Ekleri	120
1.1.3. Tamlayan Eki {+(n)In}, {+(n)Un}, [+Ø]	122
1.1.4. Belirtme Eki {+(y)I}, [+Ø]	123
1.1.5. İsim Durum Ekleri	124
1.1.6. Soru Eki {+mI}	128

1.1.7. Aitlik Eki {+ki}	128
1.2. Fiil Çekim Ekleri	129
1.2.1. Şahıs Ekleri	129
1.2.1.1. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	129
1.2.1.2. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	130
2.1.3. Her Şahıs İçin Ayrı Eklerin Kullanılması	130
1.2.2. Zaman Ekleri	131
1.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman	131
1.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman {-mXş}	132
1.2.2.3. Şimdiki Zaman	133
1.2.2.4. Geniş Zaman {-Ur}, {-Ir}, {-Ar}	133
1.2.2.5. Gelecek Zaman	134
1.2.2.6. Birleşik Yapılı Fiil Çekimi	136
1.2.2.6.1. Görülen Geçmiş Zaman	136
1.2.2.6.1.1. Olumsuz Geniş Zaman	136
1.2.2.7. Ek-Fiilin Kipleri ve Bildirme Ekleri	137
1.2.2.7.1. Görülen Geçmiş Zaman	137
1.2.2.7.2. Geniş Zaman	137
1.2.2.7.3. Ek Fiilin Zarfları	138
1.2.2.7.4. Ek-Fiilde Olumsuzluk	138
1.2.3. Tasarlama Kipleri	139
1.2.3.1. İstek Kipi {-(y)A}	139
1.2.3.2. Gereklilik Kipi {-mAK gerek}	140
1.2.3.3. Emir Kipi	140
1.2.4. Fiilimsi Ekleri	141
1.2.4.1. İsim-Fiil Ekleri	141
1.2.4.2. Sıfat-Fiil Ekleri	143
1.2.4.3. Zarf-Fiil Ekleri	145
1.2.5. Çatı Ekleri	153
2. YAPIM EKLERİ	156
2.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	156
2.2. İsimden Fiil Yapma Eki	161
2.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri	163
2.4. Fiilden Fiil Yapan Ekleri	166
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	167

4. BÖLÜM METİN

A. ÇEVİRİ YAZILI METİN.....	173
B. TIPKIBASIM.....	216

5. BÖLÜM DİZİN

KAYNAKÇA	521
ÖZGEÇMİŞ.....	526

ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLER

آ	ā, a	ص	ş
ا	a, e	ض	đ, ž
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c, ċ	ف	f
چ	ċ	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, ŋ
خ	ḫ	ڭ	ŋ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ي	y, ī, ı, i
ش	ş	ء	’

KISALTMA ve İŞARETLER

A	: a, e
Ar.	: Arapça
Arn.	: Arnavutça
Boşn.	: Boşnakça
C	: c, ç
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DLT	: Divanu Lugati't-Türk
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
ET	: Eski Türkçe
ETG	: Eski Türkçenin Grameri
Far.	: Farsça
G	: g, ğ
Hız.	: Hazreti
I	: ı, i
K	: k, g, k, ğ
Ø	: biçim olarak kaybolmuş.
ÖTT	: Ölçünlü Türkiye Türkçesi
Rum.	: Rumca
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfadan sayfaya
TDK	: Türk Dil Kurumu
TS	: Tarama Sözlüğü
U	: u, ü
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
-	: Fiile bağlanmayı bildirir.
<<	: değişimde birden fazla ses olayı gerçekleştiğini bildirir.

- < : sonraki biçimi gösterir.
{ } : biçim birimini gösterir.
~ : nöbetleşe kullanımı bildirir.
+ : İsme bağlanmayı bildirir.

GİRİŞ

Vasiyyetü'l-Ârifin isimli eser, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne aittir, Abdu'r-Rahmân-ı Darîr tarafından 18. yüzyılda kaleme alınmıştır. Hem nesir hem nazım biçiminde bölümleri bulunan eser, özellikle 18. yüzyıl Türkçesinin dil özelliklerinin ve söz varlığının belirlenmesi açısından önemli katkılar sunabilecek mahiyettedir.

Amaç ve Yöntem

Çalışmanın temel amacı, 18. yüzyılda Arap harfleriyle yazılan *Vasiyyetü'l-Ârifin* adlı eseri Latin harflerine aktarmak, metin üzerinden dönemin dil özelliklerini belirlemek ve dizin bölümüyle eserin söz varlığını ortaya koymaktır. Çalışmada; “Giriş”, “Yazım Özellikleri”, “Ses Bilgisi Özellikleri”, “Şekil Bilgisi Özellikleri”, “Metin” ve “Dizin” bölümleri yer almaktadır.

“Giriş” bölümünde amaç ve yöntem, yazar, eser ve eserin önemi hakkında bilgi verilmektedir. “Yazım Özellikleri” bölümünde Türkçe sözcüklerde yer alan ünlülerin ve ünsüzlerin yazımı incelenmiştir.

“Ses Bilgisi Özellikleri” bölümünde, Türkçe sözcüklerin Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'ndeki şekilleri ile karşılaştırmalar yapılarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda, alıntı kelimelerdeki önemli özellikler de incelenmiştir. Damak ve dudak uyumları, Türkçe kelimelerde, alıntı kelimelerde ve ögelerde değerlendirilmiş; meydana gelen ses değişimleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. “Şekil Bilgisi Özellikleri” bölümünde ise eserde kullanılan ekler incelenmiştir.

Verilerin değerlendirildiği “Sonuç” bölümünden sonra metin yer almaktadır. 1b-104a varakları arasında bulunan bu metin, çeviri yazı işaretleriyle Latin harflerine aktarılmıştır. Daha sonra eserin tıpkıbasımı sunulmuştur. “Dizin” bölümünde ise, kelimeler alfabetik sıraya göre düzenlenmiş ve sözcüklerin metindeki anlamları belirtilmeye çalışılmıştır. “Dizin”, okuyucuların metindeki önemli kavramları ve terimleri kolayca bulmalarına yardımcı olacaktır.

Yazar ve Eser Hakkında

Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait olan *Vasiyyetü'l-Ârifîn* isimli eserin yazarı Abdu'r-Rahmân-ı Darîr'dir. Yazarın doğum tarihi bilinmemektedir. Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır, ancak ölüm tarihi 1748'dir.

Tespit edilebildiği kadarıyla müellifin *Necâtü'l-Musallî*, *Tezkiretü's-Salât*¹, *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîl-i'l-Müttebi'în*² adlı üç eseri daha bulunmaktadır.³

Çalışma konusunu oluşturan eser, Abdu'r-Rahmân-ı Darîr'e ait olan *Vasiyyetü'l-Arifîn*'dir. 06 Mil Yz A 6393/1-5 numaraları arasında müstakil eserler olarak kaydedilmiş bulunan bazı eserler vardır. Buna göre “Hediyetu's-Şürekâ”, “Salât-i Müncîye Tercemesi”, “Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî” ve “Kasîde-i Medh-i 'Ukbâ” başlıklarının ayrı eserler olmayıp *Vasiyyetü'l-Ârifîn*'e dâhil olduğu anlaşılmaktadır.

Vasiyyetü'l-Ârifîn, ve *Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîl-i'l-Müttebi'în* eserleri aynı yazar tarafından yazılmış olup bu metinlerde çeşitli konularda benzerlikler bulunduğu tespit edilmiştir. Bu konular Allah'ın sıfatları, peygamberler, veliler ve kıyamet günüdür. Yazar, bu önemli konuları bazen aynı şekilde bazen de benzer şekillerde ifade etmektedir.

Vasiyyetü'l-Ârifîn, Arapça kökenli bir terimdir. Arifler, sadece zahiri bilgiden öte, kalp ve ruh derinliğinde Allah'a yakınlık kazanmış ve O'nu içselleştirmiş kişilerdir. *Vasiyyetü'l-Ârifîn*, içerdiği manevi öğretiler ve tavsiyelerle, ruhsal derinliklere ulaşma yolunda olanlara rehberlik eden ve ilham veren bir kavram olarak değer taşır.

Eser İslam dininin öğretilmesi amacıyla yazılmıştır. Bu konuların açıklanması sırasında, ihtiyaç duyulduğunda ilgili ayetlere başvurulmuştur. Ayrıca, dualar ve hadisler

¹ Sultan Kalkan, “Abdu'r-Rahmânî'd-Darîr, Tezkiretü's-Salât (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Isparta 2012.

² Mehmet Yastı, *Kitâb-ı Tafşîl-i Tarîk-i'l-Muḳarrebîn ve Sebîl-i'l-Müttebi'în (Rodos Nüshası)*, Palet Yayınları, Konya, 2016; Ali Osman Yalkın, “Abdu'r-Rahmân-ı Darîr, Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîl-i'l-Müttebi'în (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Isparta 2017.

³ Yalkın, “Tafşîl-i Tarîk-i Muḳarrebîn ve Sebîl-i'l-Müttebi'în”, s. 2.

de metinde yer almıştır. Eser 1b-104a varaklar arasında yer almaktadır ve aşağıdaki gibi bölümlere ayrılmıştır:

Birinci bölüm "*Risāle-i Hediyyetü's-Şürekā*" adını taşır ve 1b-13b varaklar arasında yer alır. Bölümün ilk kısmı, Allah'ın sıfatları ve kudretleri hakkında detaylı açıklamalar içermektedir. İkinci kısım ise Allah'ın kudsi adları ve bu adların önemine odaklanmaktadır. Ayrıca, bölüm içerisinde bu adlardan örnekler verilmekte ve açıklamalar yapılmaktadır.

İkinci bölüm "*Vasiyyetü'l-Ârifîn*" adını taşır ve 14b-90b varaklar arasında yer alır. Bu bölüm, risale şeklinde yazılmış olup on vasiyete sahiptir. Bu vasiyetler şunlardır:

1. Allah'ın zatına layık olmayan açıklamalar
2. Allah'ın sıfatlarıyla ilgili açıklamalar
3. Melekler hakkında
4. Kutsal kitaplar hakkında
5. Peygamberler hakkında
6. Evliya hakkında
7. Kıyamet alametleri hakkında
8. Kıyamet günü hakkında
9. Kader ve kısmet hakkında
10. Din, İslam ve iman hakkında

Eserin üçüncü bölümü, 91b-92a varakları arasında "Salât-ı Münciye Tercümesi".

Dördüncü bölüm ise "*Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî*" adıyla nazım şeklinde yazılmıştır ve 92b-101a varakları arasında bulunmaktadır. Bu bölüm, namazla ilgili konuları ele alarak namazın öğretimi amacıyla kaleme alınmıştır.

Beşinci ve son bölüm 101a-104a varakları arasında olup nazım şeklinde yazılmıştır.

Eserin Önemi

Vasiyyetü'l-Ârifîn, halka dinî konuları anlaşılır bir dille sunmak amacıyla yazılmıştır. Eserde özellikle dudak uyumu süreci, birçok ek için oldukça gelişmiş bir şekilde görülmektedir. Bu süreç, alıntı sözcüklerden alıntı dil birimlerine kadar (Arapça ve Farsça tamlamalar, Farsça u/ü bağlacı gibi) uzanmaktadır. Metinde, sözcüklerin bazen farklı biçimlerle kullanıldığı ve alıntı sözcüklerin Türkçenin ses özelliklerine uygun hâle getirilmesi biçimlerinin de yer aldığı görülmektedir. Eserde, yazarın ağız yapısını yansıtan bazı örnekler de bulunmaktadır.

18. yüzyılda kaleme alınan *Vasiyyetü'l-Ârifîn*, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait önemli bir eserdir. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin kesin olarak hangi yüzyıllara denk geldiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Kartallıoğlu, dilin ses düzeni özelliklerini (iç unsurlar) göz önünde bulundurarak Klasik Osmanlı Türkçesinin 16.-18. yüzyıllar arasında olduğunu kabul etmektedir. Ona göre Türkçe, 18. yüzyılda yazılan *Viguiet* ve *Carbognano*'nun eserlerinde -genellikle kalıplaşan imla elverişli olmasa da- bugünkü şekline yakın bir durum almıştır. Dudak uyumu 16. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamış; 18. yüzyılda neredeyse tamamlanmıştır. Bunun yanında fonolojik ve morfolojik bakımdan eskiye bağlı şekiller de 18. yüzyılın sonunda yerini yeni şekillere bırakmıştır.⁴

Bu dönemde yazılan eserler, kendilerine özgü özelliklere sahiptir. İmla kuralları zaman içerisinde belirginleşmiş ve bugünkü hâliyle benzerlikler gösterir hâle gelmiştir; fakat bu eserlerdeki imla kullanımı hâlâ belirgin bir standartta değildir. 16. yüzyıldan itibaren dudak uyumu gelişmeye başlamış ve 18. yüzyılda neredeyse tamamlanmıştır.

⁴ Yavuz Kartallıoğlu, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16. 17. Ve 18. Yüzyıllar)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 18.

Bunun yanı sıra, fonolojik ve morfolojik açıdan da, eskiye dayalı formlar 18. yüzyılın sonlarına doğru yerini yenilikçi formlara bırakmıştır.⁵

Eserin harekeli olması, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin temel dil özelliği olan dudak uyumu sürecinin incelenebilmesine olanak sağlar. Metinde, konuşma tarzının yazıya önemli ölçüde yansıdığı ve birçok sözcüğün ve ekin uyum sürecine girdiği açıkça görülür. Bu süreç, bazı alıntı sözcükler ve dil birimlerini etkileyerek eserin dil kullanımını zenginleştirir.

Osmanlı Türkçesi, diğer dönemlerden farklılaşmasını dilin yapısal özellikleri ve bu yapıların söz dizimine olan etkisi üzerinden gerçekleştirmiştir. Osmanlı yazı diline ait birçok örnek, halk diline geçmemiş yabancı unsurlarla zenginleşmiştir. Bu unsurlar, sadece kelime seviyesinde değil, aynı zamanda söz dizimine de etki etmiş ve onun da içerisine bulaşmıştır.⁶

⁵ Kartallıoğlu, 2011, s. 18.

⁶ Ahmet Bican Ercilasun, *Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s. 462.

1. BÖLÜM

YAZIM ÖZELLİKLERİ

Vasiyyetü'l-Ârifin, 18. Yüzyılda Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde kaleme alınmış bir eserdir. Eser, Arap harfleriyle ve harekeli olarak yazılmıştır. 16. yüzyılın sonlarından 18. yüzyılın başlarına kadar olan dönem, Klasik Osmanlı Türkçesi Osmanlı Türkçesinden Türkiye Türkçesine geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir.

Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde, Türkçe metinler Arap alfabesi kullanılarak yazılmıştır. Bu yazım süreci, başlangıçta Arapça yazılış düzenine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak zamanla, Türkçe ünlüleri için bazı harf işaretleri kullanımı ortaya çıkmış ve bu kullanım, belirli kurallar çerçevesinde gelişmiştir. Osmanlı Türkçesi alfabesi, temel olarak Arap alfabesine dayanmaktadır. Bununla birlikte, Farsça konuşanlar tarafından kendi dillerindeki üç ek ses için küçük değişiklikler yapılmış ve böylece harf sayısı 31'e çıkmıştır. Türkler de bu alfabeyi benimsemişlerdir.⁷

Bu bölümde yazım özellikleri incelemesinin temelini oluşturmak için, sözcük köklerinde, ön seslerde, iç seslerde ve son seslerde bulunan ünlülerin ve bazı ünsüzlerin yazımı, şeddenin yazımı, ayrıca bazı eklerin yazımı ele alınarak incelenmeye çalışılmaktadır.

1. ÜNLÜLERİN YAZIMI

Eser Arap Alfabesiyle yazılmıştır. Arapçada ve Türkçedeki ünlülerin arasındaki farklara göre işaret kullanılmıştır. Bu işaretlere “hareke” denir. Harekeler, üstün (◌̇), esre (◌̈) ve ötre (◌̈̇) olmak üzere üç tanedir. Türkçe kelimelerde üstün /a/ ve /e/ ünlülerini; esre /ı/ ve /i/ ünlülerini ve ötre ise /o/, /ö/, /u/ ve /ü/ ünlüleri gösterir. Eserdeki ünlülerin yazımı şöyledir:

⁷ Mertol Tulum, *Osmanlı Türkçesine Giriş-I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2014, s. 6.

1.1. /a/ Ünlüsü

1.1.1. Ön Seslerde

Metinde /a/ ünlüsü ön seslerde üstünlü elif (ا), ve dik üstünlü elif (أ) ile yazılmaktadır.

1.1.1.1. Üstünlü elif ile (ا):

altıncı اَلتَّيْنِيْجِي 15b/197

ancaḳ اَنْجَقُ 18b/246

azı اَز 19a/ 254

almaḡa اَلْمَغَه 22a/310

arşun اَرْشُونُ 25a/ 367

ayaḳları اَيْقَلَرِي 34a/ 523

aḡşam اَخْشَامُ 49a/ 79

1.1.1.2. Dik üstünlü elif ile:

alınları اَلْنَلَرِي 31b/481

1.1.1.3. Üstünlü elif ve dik üstünlü elif ile:

anuḡ اُنْكَ 57a/ 943 ~ *anuḡ* اُنْكَ 59a/ 973

1.1.2. İç seslerde

Metinde /a/ ünlüsü iç seslerde üstün (آ), elif (ا), ve üstünlü he (ه) ile üç şekilde yazılmaktadır.

1.1.2.1. Üstün ile:

ancaḳ اَنْجَقُ 12b/153

ḳalan قَلَانُ 25b/385

1.1.2.2. Elif ile:

var وَار 2b/15

yaz يَز 17a/ 218

ḳulaḳ قُولَاقُ 20a/272

1.1.2.3. Üstünlü he ile:

olma-dan أُولِمَ دَنْ 18a/237

koca-mazlar قُوْجَه مَزْلَر 21b/302

bozulma-ması بُوزُلْمَه مَسِي 30a/452

aza-cık اَزَه جِقْ 32b/497

bakma-sı بَقْمَه سِي 35a/ 547

hasta-lık حَسْتَه لِكْ 39a/620

1.1.2.4. Üstünlü elif ve üstünlü he ile:

ola-cağ أُولَه جَقْ 25b/371 ~ *olacak* أُولَاجَقْ 81a/1370

1.1.2.5. Üstün ve üstünlü elif ile:

ayağ اَيَقْ 34b/531 ~ *ayağ* اَيَاقْ 62b/1036

1.1.2.6. Üstünlü elif ve dik üstünlü elif ile:

toprakdan طُبْرَاقْدَنْ 24b/359

topragından طُبْرَاقْدَنْ 25a/364

1.1.3. Son seslerde

Metinde /a/ ünlüsü son seslerde üstünlü elif ve üstünlü he ile yazılmaktadır.

1.1.3.1. Üstünlü elif ile:

aṇa اَنَا 18a/242

ana اَنَا 22b/317

ḥurā حُرَا 33a/508

1.1.3.2. Üstünlü he ile :

almağa اَلْمَغَه 22a/310

kıṣa قِصَه 30b/462

1.1.3.3. Üstünlü elif ve dik üstünlü elif ile:

baba بَابَا 28b/ 423 ~ *baba* بَابَا 73a/1230

1.2. /e/ Ünlüsü

1.2.1. Ön Seslerde:

/e/ ünlüsü ön seslerde yalnızca üstünlü elif ile gösterilmektedir.

1.2.1.1. Üstünlü elif ile:

eyledim أَيْلِدُمْ 15a/186

erkek أَرْكَكَ 21b/302

elli أَلِّي 24b/351

etlüce أَتْلُوجَه 33b/513

1.2.2. İç Seslerde:

/e/ ünlüsü iç seslerde üstün ve üstün he ile gösterilmektedir.

1.2.2.1. Üstün ile :

seyrek سَيْرَكْ 32b/497

semiz سَمِيزْ 33a/507

yeşil يَشِيل 79a/1337

işlemek إِشْلَمَاكَ 83b/ 1417

1.2.2.2. Üstün he ile :

dile-di دِيلَه دِي 81a/1371

cümle-sine جُمْلَه سِنَه 75b/1277

nere-ye نَرَه يَه 76a/1281

nesne-ye نَسْنَه يَه 93b/1589

1.2.3. Son Seslerde:

/e/ ünlüsü son seslerde yalnızca üstünlü he ile gösterilmektedir.

1.2.3.1. Üstünlü he ile:

ince اِنْجَه 32b/500

irice اِيْرِجَه 33b/513

deve دَوَه 66a/1100

1.3. /ı/ Ünlüsü:

1.3.1. Ön Seslerde:

/ı/ ünlüsü ön seslerde esreli elif ve esreli elif ye ile iki yazım şekil bulunmaktadır.

1.3.1.1. Esreli elif:

ıssız اصِيسْ 61a/1012

1.3.1.2. Esreli elif ye ile :

ırım ايرِم 58b/971

1.3.2. İç Seslerde:

/ı/ ünlüsü iç seslerde esre, esreli ye ve dik esreli ye ile gösterilmektedir.

1.3.2.1. Esre ile :

altmış أَلْمِشْ 15a/188

kız قَزْ 18a/234

çıkan جَقَانْ 22b/315

kılmışdır قَلْمِشْدِرْ 22b/318

ağır أَعْرْ 26a/379

kırk قَرْقْ 29a/432

kışa قِصَه 30b/462

1.3.2.2. Esreli ye ile :

kış قِيشْ 17a/218

yıl يِلْ 29a/440

yalın يَالِينْ 61b/1020

yardım يَارْدِيمْ 70a/1170

1.3.2.3. Dik esreli ye ile:

kuşsidur قُوشْسِيدُرْ 21a/292

yalancıdan يَالَانْجِيدَنْ 39b/ 628

1.3.2.4. Esre ve dik esreli ye ile:

varlığına وَارْلِغَنَه 16b/207

varlığının وَارْلِغِينْكَ 18a/241

1.3.2.5. Esre ve esreli ye ile:

kılar قِيلَارْ 43a/687

kılmaq قِلْمَقْ 42b/678

1.3.2.6. Esreli ye ve dik esreli ye ile:

ayaqlarının اَيْقَلْرِيْنْ 34b/531

ayaqlarına اَيْقَلْرِيْنَه 34b/533

1.3.3. Son Seslerde:

/ı/ ünlüsü son seslerde sürekli olarak esreli ye ile karşılamaktadır.

1.3.3.1. Esreli ye (ي):

altı اَلْتَى 15a/182

azı اَزَى 19a/254

olduğı اُولْدُغَى 15a/183

onuncu اُونُنْجَى 16a/203

1.4. /i/ Ünlüsü:

1.4.1. Ön Seslerde:

/i/ ünlüsü ön seslerde esreli elif, ve esreli elif ye ile gösterilmektedir.

1.4.1.1. Esreli elif:

imdi اِمْدَى 16a/205

incü اِنْجُو 32a/498

işitmek اِشْتَمَكْ 20a/271

1.4.1.2. Esreli elif ye ile:

ikinci اِيْكُنْجَى 15b/192

içinde اِيْجُنْدَن 17b/231

içün اِيْجُونْ 24b/357

1.4.1.3. Esreli elif ve esreli elif ye ile:

iş اِشْن 17a/216 ~ iş اِشْن 20b/281

in- اِن 23a/328 ~ in- اَيْن 23a/331

1.4.2. İç Seslerde:

/i/ ünlüsü iç seslerde esre, esreli ye ve dik esreli ye ile gösterilmektedir.

1.4.2.1. Esre ile:

sekizinci سَكْزِنْجى 16a/200

bir بِر 16b/207

degil دِگْل 17b/229

semiz سَمِز 33a/506

1.4.2.2. Esreli ye ile:

biy بِيْ 15a/188

virüp وِزُوب 27a/404

dişler دِيْشْلَر 32b/497

1.4.2.3. Dik esreli ye ile:

idici اِيْدِجى 40b/639

kemüklerinüñ كَمْوْگْلَرِيْنُڭ 33b/513

1.4.2.4. Esre ve esreli ye ile:

gir- گِر 21b/298 ~ gir- گِر 37a/579

1.4.2.5. Esreli ye ve dik esreli ye ile:

gice گِيْجَه 36b/575 ~ gice گِيْجَه 42a/669

1.4.3. Son Seslerde:

/i/ ünlüsü son seslerde esreli ye ve dik esreli ye ile gösterilmektedir.

1.4.3.1. Esreli ye:

kendi كَنْدى 16b/208

iki اِيْكى 16b/215

şimdi شِمْدى 24a/343

elli اَلْلى 24b/351

kişi كِيْشى 30a/454

1.4.3.2. Esreli ye ve dik esreli ye ile:

gibi گِيْى 40a/638 ~ gibi گِيْى 29b/447

1.5. /o/ Ünlüsü:

1.5.1. Ön Seslerde:

/o/ ünlüsü ön seslerde sürekli olarak ötreli elif vav ile karşılamaktadır.

1.5.1.1. Ötreli elif vav ile:

olan اُولَانْ 4a/36

on اُونْ 15b/189

okumağıla اُوْقَوْمَغَلَهْ 19a/254

otuz اُوْتُوْزْ 24b/352

1.5.2. İç Seslerde:

/o/ ünlüsü iç seslerde ötre ve ötreli vav ile gösterilmektedir.

1.5.2.1. Ötre ile:

toğuzuncı طُوْزُنْجِي 16a/201

şonra صُنْكَرَهْ 27b/405

koyun قُيُونْ 39a/617

1.5.2.2. Ötreli vav ile:

şol صُولْ 17b/230

yok يُوْقْ 18a/242

boş بُوْشْ 20b/284

şon صُونْكْ 27b/412

1.6. /ö/ Ünlüsü

1.6.1. Ön Seslerde:

/ö/ ünlüsü ön seslerde ötreli elif ve ötreli elif vav ile gösterilmektedir.

1.6.1.1. Ötreli elif vav ile:

öyle اَوَيْلَهْ 43b/698

öz اُوْزْ 101b/1733

1.6.1.2. ötreli elif ile:

öη اُكْ 68b/1144

1.6.2. İç Seslerde:

/ö/ ünlüsü iç seslerde ötre ve ötreli vav ile gösterilmektedir.

1.6.2.1. Ötre ile:

döndi دُنْدَى 5a/53 *gövde* كُودَه 79b/1341

1.6.2.2. Ötreli vav ile:

görmek كُورْمَك 3b/30 *göz* كُوز 20a/275

gök كُوك 22b/319 *söz* سُوز 52a/852

1.6.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

dördünci دُورْدُنْجَى 15b/195 ~ *dördünci* دُرْدُنْجَى 3a/23

bölük بُولُك 26a/385 ~ *bölük* بُلُوك 2a/11

1.7. /u/ Ünlüsü:

1.7.1. Ön Seslerde:

/u/ ünlüsü ön seslerde yalnızca ötreli elif vav ile gösterilmektedir.

1.7.1.1. Ötreli elif vav ile:

uyumadan أُيُومَدَنْ 18a/236 *unutmaktan* أُوْنُوتْمَقْدَنْ 19a/257

uzak أُوزَاق 46b/748 *urup* أُورُوب 57a/941

1.7.2. İç Seslerde:

/u/ ünlüsü iç seslerde ötre ve ötreli vav ile gösterilmektedir.

1.7.2.1. Ötre ile:

yorulmadan يُورُلْمَدَنْ 18a/236 *bozulmaması* بُوزُلْمَه مَسَبَى 30a/452

omuz أُومُز 33a/512

1.7.2.2. Ötreli vav ile:

bulup بُولُوب 17a/218 *kulaḳ* قُولَاق 20a/272
otuz اوتُوز 24b/352 *koyun* قُيُون 39a/517
tuz تُوز 55a/906 *yağmur* يَغْمُور 61a/1013

1.7.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

oruç اُرُوج 29b/447 ~ *oruc* اُرُوج 42a/675
uzun اوزُون 30b/462 ~ *uzun* اوزُن 34a/525

1.7.3. Son Seslerde:

/u/ ünlüsü son seslerde ötre ve ötreli vav ile gösterilmektedir.

1.7.3.1. Ötreli vav ile :

bu بُو 2a/6 *şu* سُو 34b/533
oğlu اُوغْلُو 41a/656

1.7.3.2. Ötre ve ötreli vav ile:

oḳu- اُوڤُو 19a/254 ~ *oḳu-* اُوڤُ 52b/862

1.8. /ü/ ünlüsü

1.8.1. Ön Seslerde:

/ü/ ünlüsü ön seslerde yalnızca ötreli elif vav ile karşılamaktadır.

1.8.1.1. Ötreli elif vav ile:

üç اُوج 2a/11 *üzere* اُوزَرَه 5a/48
üst اُوسْت 17b/231 *üfürmege* اُوفُرْمَكَه 22a/311

1.8.2. İç Seslerde:

/ü/ ünlüsü iç seslerde ötre ve ötreli vav ile gösterilmektedir.

1.8.2.1. Ötre ile:

küçük كُوجُك 31a/472

gümüş كُومُش 33a/504

kömür كُومُر 66a/1102

1.8.2.2. Ötreli vav ile:

güci كُوجِي 3a/25

içün اِيْجُون 8b/99

yüz يُوْز 15a/188

güzel كُوزَل 21b/298

yük يُوْكَ 26a/379

1.8.2.3. Ötre ve ötreli vav ile:

büyüdüm بُوْيُوْدُم 6a/62

büyük بُوْيُوك 31a/472

1.8.3. Son seslerde:

/ü/ ünlüsü son seslerde ötreli vav ile karşılamaktadır.

1.8.3.1. Ötreli vav:

gizli كِيْزْلُو 20a/276

kötü كُوتُو 39b/627

2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI

Türkçe, Farsça ve Arapça dillerinde ünsüzler arasında farklılıklar mevcuttur. Örneğin, Arapçada /ç/ ve /p/ seslerinin karşılıkları yoktur ve bu sesler Türkçe ve Farsça dilinde mevcuttur. Bu farklı ünsüzlerin gösteriminde eserlerde farklı yazım işaretleri kullanılmıştır. Arapçada ç sesi için çim چ ve cim ج işaretleri, p sesi için ise پ ve ب işaretleri kullanılmıştır. Benzer şekilde bu seslerin yazımı eserde şöyledir:

2.1. /ç/ Ünsüzü

Metinde yer alan sözcüklerde, /ç/ sesinin nasıl yazılacağına yönelik özel kurallar olabilir. Ancak, cim (ج) harfinin kullanımı, ses bilgisiyle ilgili bir kurala dayanmamakta ve bu harf bazı durumlarda /ç/ sesini ifade etmek için kullanılmaktadır.

2.1.1. Ön Seslerde:

Ön seslerde /ç/ ünsüzü cim /ج/ ve çim /چ/ iki şekli ile gösterilmektedir.

2.1.1.1. Cim ile:

çevirüp جَوْرُوبُ 35a/542

çökseler جُوْكْسَه لَر 63b/1057

2.1.1.2. Çim ile:

çatık چَاتِقُ 31b/483

çirkin چَرِكِنُ 40a/630

çürür چُورُورُ 48b/783

çagırup چَاغْرُوبُ 51b/838

çıplak چِلَاقُ 61b/1020

çiçek چِيچَكُ 103a/1760

2.1.1.3. Cim ve çim ile:

çok جُوْقُ 6a/64 ~ çok جُوْقُ 53b/874

çık- چَقْ 22b/315 ~ çık- چَقْ 25b/369

çek- چَكْ 82b/1403 ~ çek- چَكْ 32a/488

2.1.2. İç Seslerde:

İç seslerde /ç/ ünsüzü cim /ج/ ve çim /چ/ iki şekli ile gösterilmektedir.

2.1.2.1. Cim ile:

küçük كُوْجُكُ 31a/472

2.1.2.2. Çim ile:

içün اِچُونُ 15a/184

açık اَچَقْ 33b/515

çiçek چِيچَكُ 103a/1760

2.1.3. Son seslerde:

Son seslerde /ç/ ünsüzü cim /ج/ ile gösterilmektedir.

2.1.3.1. Cim ile:

güç كُوج 19b/267

oruç أُورُج 30a/451

ağac أَغَج 82b/1403

2.1.3.3. Cim ve çim ile:

kılıç قَلِيح 43a/690 ~ kılıç قَلِيح 53a/869

2.2. /g/ ünsüzü

/g/ ünsüzü bütün seslerde sürekli olarak kef (ك) ile gösterilmektedir.

2.2.1. Ön seslerde:

2.2.1.1. Kef ile:

güci كُوجى 3a/25

görmek كُورَمَك 3b/30

geldi كَلْدى 5a/53

gibi كِبى 10b/127

gün كُونُ 16a/201

güzel كُوزَل 21b/298,

2.2.2. İç seslerde:

2.2.2.1. Kef ile:

degil دِكَل 17b/230

yigirmi يِكْرِمى 23a/331

eglendi أَكَلْنَدى 27b/405

degirmi دِكْرِمى 32a/491

2.3. /ŋ/ ünsüzü

2.3.1. İç seslerde:

İç seslerde /ŋ/ ünsüzü kef /ك/ ve üç noktalı kef /كْ/ iki işaret ile gösterilmektedir.

2.3.1.1. Kef ile:

şonra صُكْرَه 1b/4

yanak يَكَاقْ 32a/494

Taŋrı تَنْرَى 11a/134

2.3.1.2. Üç noktalı kef ile:

geniş كَكْشَن 31b/481

añılan أَكْلَان 44a/702

yanlış 53b/879 ڭڭلردن گۆنۈللەردەن 57b/953

2.3.1.3. Kef ve üç noktalı kef ile:

aŋa 2b/16 ~ aŋa 25a/360

beŋze- 16b/207 ~ beŋze- 50a/816

2.3.3. Son seslerde:

Son seslerde /ŋ/ ünsüzü kef /ك/ ve üç noktalı kef /ك/ iki şekli ile gösterilmektedir.

2.3.3.1. Kef ile:

biŋ 15a/188 ڭڭ 27b/412

eŋ 79a/1335

2.3.3.2. Kef ve üç noktalı kef ile:

öŋ 17b/230 ~ öŋ 68b/1144

2.4. /p/ ünsüzü

2.4.1. Ön seslerde:

Ön seslerde /p/ ünsüzü sürekli pe /پ/ ile gösterilmektedir.

2.4.1.1. Pe ile:

pek 30b/462 parmaq 34a/524

pencere 58b/971

2.4.2. İç seslerde:

İç seslerde /p/ ünsüzü genellikle pe /پ/ ile ve bazen be ile /ب/ şekli gösterilmektedir.

2.4.2.1. Pe ile:

kapu 22a/313 yapışmağıla 52a/854

çıplak 61b/1020

2.4.2.2. Be ile:

topal طُوبَالُ 40a/632

2.4.2.3. Pe ve be ile:

toprag طُبْرَاغ 80a/1352 ~ *toprak* طُبْرَاق 24b/359

2.4.3. Son seslerde:

Son seslerde /p/ ünsüzü sürekli be/ب / ile gösterilmektedir.

2.4.3.1. Be ile:

görmeyüp كُورْمَيُوبُ 15a/186

lutf idiüp لُطْفُ اِيْدُوبُ 15a/183

2.5. /s/ ünsüzü

2.5.1. Ön seslerde:

Ön seslerde /s/ ünsüzü sin /س / ve sad /ص / iki şekli ile gösterilmektedir.

2.5.1.1. Sin ile:

saṇa سَا 83a/1407

2.5.1.2. Sad ile:

şoṇra صُكْرَه 1b/3

şol صَوْلُ 17b/229

şaç صَجْ 31a/473

şakal صَقَالُ 32a/491

2.5.2. İç seslerde:

İç seslerde /s/ ünsüzü sin /س / ve sad /ص / iki şekli ile gösterilmektedir.

2.5.2.1. Sin ile:

anası أَنَابِي 28b/428

aṇsızın اَنْسِزْنُ 31a/469

2.5.2.2. Sad ile:

kıṣa قِصَه 32b/502

ıṣlanur اِصْلَانُورُ 34b/534

ıṣırsalar اِصْرَسَلَرُ 65a/1084

2.6. /t/ ünsüzü

2.6.1. Ön seslerde:

Ön seslerde /t/ ünsüzü Te /ت/ ve Tı /ط/ iki şekli ile gösterilmektedir.

2.6.1.1. Te ile:

Taḡrı تَغْرِي 11a/134

2.6.1.2. Tı ile:

tutulan طُوْثُلَانْ 42b/679

toḡuz طُغُوزْ 16a/201

toḡurmadan طُوْغُورْمَدَنْ 17b/233

ṭurmaz طُورْمَزْ 20b/284

2.6.2. İç seslerde:

İç seslerde /t/ ünsüzü genellikle Te /ت/ ile ve iki kelimede /ط/ ile şekil gösterilmektedir.

2.6.2.1. Te ile:

altı أَلْتِي 15a/182

otuz أُوتُوزْ 24b/352

ṭatıḵ جَاتِخْ 31b/483

altun أَلْتُونْ 64b/1075

2.6.2.2. Tı ile:

ṭaṭlı طَطْلِي 75a/1260

2.6.2.3. Te ve tı ile:

orta أُورْتَهْ 31a/473 ~ orṭa أُورْطَهْ 30b/463

3. ŞEDDENİN YAZIMI

Arapçada şedde harekesi ünsüz sesler ile kullanarak aynı ünsüz sesi iki kere okunmasını sağlar. Eserde şeddenin yazımı şöyledir:

3.1. Arapça Sözcüklerde:

Arapçada şedde harekesi kelimenin okunuşunu etkiler. Ve anlamı değiştirebilir. Metinde Arapça sözcüklerse şeddenin yazımı şöyledir:

mü'essir مُؤَيِّر 18b/244

sırrı سِرِّى 20a/272

cennet جَنَّت 22a/313

evvel أَوَّل 24a/342

Havvā حَوَا 27b/406

mükerrem مُكَّرَّم 31a/468

3.2. Türkçe Sözcüklerde:

Ünsüz ile biten bir kelime ve aynı ünsüz ile başlayan bir ek geldiğinde ikiz ünsüz oluşur. Metinde bu ikiz ünsüz durumu şedde (ّ) kullanılarak gösterilmektedir. Genellikle /-ll-/ ikiz ünsüzünün yazımında, iki harf yazılarak ikinci harfin üzerine şedde (ّ) konulmaktadır.

elli اَلَّلِى 24b/351

belli بَلَّلِى 30a/454

kolları قَوَّلَّرِى 33b/521

elleri اَلَّلَّرِى 34a/522

degillerdür دَكَّالَّرْدُر 48a/778

4. BAZI EK VE SÖZCÜK YAZIMI

4.1. Belirtme Durumu Ekinin Yazımı

Belirtme durumu genelde esreli ye ile gösterilmektedir.

4.1.2. Esre ile:

yüzünü يُوْزُنِى 28a/418

4.2. İstek Teklik Üçüncü Kişi Ekinin Yazımı

Eserde istek teklik üçüncü kişi ekinin sürekli (س) ile yazılmıştır.

şağalsın صَاغَّلْسِينُ 52b/861

olsun أَوَّلْسُونُ 83a/1407

4.3. Ayrı Yazılabilen Ekler:

4.3.1. Sözcük Kök veya Tabanından Ayrı Yazılabilen Ekler

4.3.3.1.1. Ayrı Yazılabilen Ekleri

İsimden İsim Ekleri:

[+lik]:

Te (ت) harfinden sonra:

cennet-lik جَنَّتْ لِكْ 57a/941

Kef (ك) harfinden sonra:

erkek-lik اَرْكَكْ لِكْ 21b/302

Mim (م) harfinden sonra:

cehennem-lik جَهَنَّمَ لِكْ 57a/944

Nun (ن) harfinden sonra:

āsān-lık اَسَانْ لِقْ 58b/968

He (ه) harfinden sonra:

gice-lik كِيْجَه لِكْ 30b/466

hasta-lik حَسْتَه لِكْ 39a/620

tāze-lik تَاَزَه لِكْ 69a/1156

Ye (ي) harfinden sonra:

nebī-lik نَبِيْ لِكْ 48a/777

{+sIz}:

He (ه) harfinden sonra:

fā`ide-siz فَاَيْدَه سِيْزْ 82b/1397

edille-siz اِدِلَّه سِيْزْ 88a/1500

vāsiṭa-siz وَاَسِطَه سِيْزْ 75b/1276

[+sin+]:

He (هـ) harfinden sonra:

cümle-sinüñ جُمْلَه سِنُكْ 36b/572

deve-sinüñ دَوَه سِنُكْ 74b/1252

geçme-sinüñ كَجْمَه سِنُكْ 89a/1515

İyelik Eki:

{-mA}:

He (هـ) harfinden sonra:

geçme-mesi كَجْمَه مَسِي 54b/893

bozulma-ması بُوزُلْمَه مَسِي 30a/452

Olumsuz Eki:

{-mA}:

vire-meyüp وَيْرَه مَيُوبْ 60a/992

4.3.3.1.2. Ayrı Yazılabilen Ad İşletme Ekleri:

Çokluk Eki:

{+ lAr}:

Kef (ك) harfinden sonra:

erkek-ler اَرْكَكْ لَر 53a/872

Nun (ن) harfinden sonra:

Şābi`in-ler صَابِيْنْ لَر 66b/1110

He (هـ) harfinden sonra:

subūtiyye-ler سُبُوتِيَّه لَر 18b/248

kimse-ler كِمْسَه لَر 40a/634

deve-ler دَوَه لَر 61b/1024

hulle-ler حُلَّه لَر 68b/1148

Ye (ي) harfinden sonra:

veli-ler وَلِي لَر 46b/747

nebi-ler نَبِي لَر 47a/762

Ad Durum Ekleri:

Bulunma Durumu Eki {+dA}:

He (هـ) harfinden sonra:

Mekke-de مَكَّةَ ده 29a/440

Medine-de مَدِينَةَ ده 29b/441

Kūfe-de كُوفَةَ ده 57b/949

Adana-da اَدَنَةَ ده 57b/951

Ayrılma Durumu Eki {+dAn}:

Nun (ن) harfinden sonra:

Fir'avn-dan فِرْعَوْنَ دَنْ 52a/849

He (هـ) harfinden sonra:

olma-dan أَوْلَمَهُ دَنْ 18a/237

nere-den نَرَهُ دَنْ 21a/295

cümlle-den جُمْلَهُ دَنْ 38b/608

cum'a-dan جُمُعَهُ دَنْ 49a/793

Yönelme Durumu Eki [+ya], [+ye]:

He (هـ) harfinden sonra:

mübāreke-ye مُبَارَكَةً يَه 37a/576

Mekke-ye مَكَّةَ يَه 37b/587

koca-ya قَوْجَهُ يَه 71a/1194

Ye (ي) harfinden sonra:

Ta'ālā-ya تَعَالَى يَه 10a/121

Belirtme Durumu Eki [+yı], [+yi]:

He (هـ) harfinden sonra:

kimse-yi كَيْسَهُ يِ 67b/1128

köle-yi كَوْلَهُ يِ 70a/1171

Ye (ي) harfinden sonra:

Ta'ālā-yı تَعَالَى يِ 37a/581

Tamlayan Eki [+nuŋ], [nüŋ]:

He (ه) harfinden sonra:

gice-nüŋ كِبْجَه نُّڭ 36b/575

zaleme-nüŋ ظَلَمَه نُّڭ 54a/884

Ye (ي) harfinden sonra:

Ta 'ālā-nuŋ تَعَالَى نُّڭ 36a/562

Mūsā-nuŋ مُوسَى نُّڭ 50b/825

İyelik Ekleri:

Çokluk Üçüncü Kişi İyelik Eki [+leri]:

Kef (ك) harfinden sonra:

erkek-leri اَرَكَّڭ لَرى 80b/1362

Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki [+sı], [+si]:

He (ه) harfinden sonra:

orta-sı اُورْتَه سى 31b/483

bağma-sı بَقْمَه سى 35a/547

cümle-si جُمْلَه سى 21a/290

gölge-si كُولْگَه سى 30a/456

Aitlik Eki {+ki}:

He (ه) harfinden sonra:

cennetde-ki جَنَنَدَه كى 38b/603

4.3.3.1.3. Ayrı Yazılabilen Fiil İşletme Ekleri:

Bildirme Kipleri:

Olumsuz Geniş Zaman Çokluk Üçüncü Kişi Eki {-mAzlAr} :

He (ه) harfinden sonra:

koça-mazlar قُوْجَه مَزْلُر 21b/302

da 'vā ide-mezler اِيْدَه مَزْلُر 47a/757

Bildirme Eki:

Geniş Zaman, Teklik Üçüncü Kişi Eki {+dIr ~ +dUr}:

Ha (ح) harfinden sonra:

'Ubeyde ibni 'l-Cerrāh-dür 49b/802 غُبَيْدَةُ ابْنِ الْجَرَّاحِ دُرُ

Kaf (ق) harfinden sonra:

Ebū Bekri 'ş-Şiddīk-dür 49a/796 أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ دُرُ

'Ömerü 'l-Fārūk-dür 49a/797 عُمَرُ الْفَارُوقِ دُرُ

Nun (ن) harfinden sonra:

tābi 'īn-dür 50a/813 تَابِعِينَ دُرُ

He (ه) harfinden sonra:

ümmetlerine-dür 29b/446 أُمَّتْلَرِيْنِهْ دُرُ

ziyāde-dür 35b/553 زِيَادَهْ دُرُ

Ye (ي) harfinden sonra:

vaḥiy-dür 47a/76 وَحْيِي دُرُ

yedi-dür 49b/805 يَدِي دُرُ

4.3.3.1.4. Kendi Bünyesinde Ayrı Yazılabilen Ekler:

İsimden İsim Yapma Eki:

[+acık]:

aza-cık 32b/497 اَزَهْ جِيْ

ṭara-cık 59b/986 طَرَهْ جِيْ

Fiilden İsim Yapma Ekleri:

Sıfat Fiil Ekleri:

{-AcAk}:

ola-caḳ 25b/371 اُولَهْ جِيْ

ide-cek 82b/1400 اِيْدَهْ جِيْ

{+(y)An}:

işle-yene اِشْلَه يَنَه 67a/1118

bağışla-yan بَاغِشْلَه يَانُ 69b/1165

Zarf Fiil Ekleri:

{-ArAk}:

ide-rek ايدَه رَكْ 28a/421

yıkıla-raq يَيْقِلَه رَاقْ 65a/1085

4.3.3.1.5. Ayrı Yazılabilen Eylem İşletme Ekleri:

Bildirme Kipleri:

Geniş Zaman Çokluk Birinci Kişi Eki [+erüz]:

ide-rüz ايدَه رُوزْ 26a/378

Gelecek Zaman Çokluk Üçüncü Kişi Eki{-sAlAr gerekdür} :

girse-ler gerekdür كِيرْسَه لَرْ كَرَكْدُرْ 61b/1018

kalksa-lar gerekdür قَالْقَسَه لَرْ كَرَكْدُرْ 61b/1022

yatsa-lar gerekdür يَاتْسَه لَرْ كَرَكْدُرْ 62b/1035

derilse-ler gerekdür دَرْلُسَه لَرْ كَرَكْدُرْ 62b/1037

İstek Eki:

İstek Çokluk Birinci Kişi Eki [-elüm]:

beyān ide-lüm بَيَّانْ ايدَه لُومْ 55b/917

Olumsuz İstek Çokluk İkinci Kişi Eki [-mayasınız]:

olmaya-sınız اُولْمَيَه سِيْكَزْ 84b/1434

İstek Çokluk Üçüncü Kişi Eki {(y)AlAr}:

kıla-lar قِيلَه لَرْ 101a/1719

terk ide-ler تَرَكَ ايدَه لَرْ 101a/1719

ı̇tā ‘at ola-lar ı̇lā 94a/1596

İkinci Kişi Eki {-AsIn}

pāk ide-sin ı̇lā 92a/1556

ḳaldıra-sın ı̇lā 92a/1557

ulaşdıra-sın ı̇lā 92a/1560

4.4. Bitişik Yazılabilen Dil Birimleri:

4.4.1. [+de]:

elbetde ı̇lā 16b/208

4.4.2. {içün}:

itdügiçün ı̇lā 45b/731

ağrısiçun ı̇lā 52b/862

öğrenmedügiçün ı̇lā 88b/1503

4.4.3. {ile}:

birile ı̇lā 10a/119

insile ı̇lā 29b/443

zıkrile ı̇lā 46a/742

sa ‘ādetile ı̇lā 28b/429

sür ‘atile ı̇lā 35a/540

cehrile ı̇lā 53b/877

4.4.4. {ne kadar}:

ne ḳadar ı̇lā 88a/1501

4.4.5 {mI}:

‘aynı midur ı̇lā 11b/142

gayrı midur ı̇lā 11b/142

4.4.6. {şonra}:

itdikden şonra اِتْدِكْدَنْصُكْرَه 41b/658

eyledikden şonra اَيْلْدِكْدَنْصُكْرَه 46a/741

olduğdan şonra اُولْدُقْدَنْصُكْرَه 50b/824

üfürlüdikden şonra اُوْفُورُلْدُقْدَنْصُكْرَه 61a/1011

4.4.7. {yüz}:

iki yüzden اِيْكِيُوْزْدَنْ 35b/552

üç yüz اُوْچِيُوْز 43b/696

4.5. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yazımı:

Metinde Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsü esreli ye, esreli hemze ve ötre ile gösterilmektedir.

4.5.1. Esreli ye ile:

Faħr-i 'ālem فَخْرِي عَالَم 28b/427

Faħr-i Kā'ināt فَخْرِي كَائِنَات 92b/1571

seyyid-i 'azim سَيِّدِي عَزْم 96a/1627

4.5.2. Esreli Hemze ile:

ma 'nā'-i şerīfī مَعْنَاء شَرِيفِي 3a/24

4.5.2. Ötre ile:

Bu konu ses bilgisini ilgilendiren için detaylı bir şekilde "Ses Bilgisi" bölümünde incelenmiştir.⁸ Metinde Farsça tamlamalarda tamlama ünlüsünün ötre ile yazılmasını gösteren bazı örnekler şu şekildedir:

⁸ bk. 1.6.2.1.3.

nūr-u Muḥammediyye نُورٌ مُحَمَّدِيَّةٌ 30b/465

vücūd-u envārını وُجُودُ أَنْوَارِيْنِي 35a/542

‘aql-u kâmil عَقْلٌ كَامِلٌ 36a/562

ḳazā’-u ilāhī قَضَاءُ إِلَهِي 81a/1376

fürū’-u dīn فُورُغٌ دِيْن 87a/1479

4.6. Farsça u/ü Bağlacının Yazımı

Metinde Farsça bağlacının ötre, ötreli vav ve esre ile gösterilmektedir.

4.6.1. Ötre ile:

ḥaşr u neşre حَشْرٌ نَشْرُهُ 93b/1585

‘ām u ḥāş عَامٌ خَاصٌّ 99a/1686

4.6.2. Ötreli vav ile

şubḥu u mesā صُبْحٌ وَ مَسَا 97b/1656

4.6.2. Esre ile:

Farsça bağlacının esre ile yazılmasını ses bilgisini ilgilendiren bir olay olduğu için detaylı bir şekilde "Ses Bilgisi" bölümünde incelenmiştir.⁹ Metinden bazı örnekleri:

dīn i millet دِيْنٌ مِلَّتٌ 15a/182

Münker i Nekīr مُنْكَرٌ نَكِيْرٌ 93b/1582

şoḥbet i mu‘āşeret صُحْبَتٌ مَعَاشِرَتٌ 31a/ 470

⁹ bk. 1.6.2.1.3.

2. BÖLÜM

SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

1. ÜNLÜLER

Arap alfabesiyle yazılan metinde Türk dilindeki sekiz ünlü görülmektedir: /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/ ve /ü/.

1.1. Ünlü Değişimleri

1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Değişimleri

1.1.1.1. /e/ < /i/ ve /i/ < /e/ Değişimleri

Türk dili, tarihî süreç içerisinde ünlü değişimlerine uğramıştır. Bu değişim sürecinde, özellikle /i/ ve /e/ ünlülerinin ses yapısında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Türk dilinde e ile i arasındaki değişimleri konusu uzun süredir tartışılmaktadır. Bu konu, kapalı /è/ ünlüsünün varlığı ile de ilgilidir. W. Radloff ve V. Thomsen'in Eski ve Ana Türkçe dönemlerindeki ünlü sayıları hakkında farklı görüşleri vardır. Thomsen, Orhan Yazıtlarına dayanarak kapalı /è/ sesinin dokuzuncu ünlü olabileceğini belirtmiştir. Ancak Radloff, onun bu görüşüne karşı çıkmıştır. Thomsen yine de Yenisey Yazıtları'ndan kanıt ortaya koymuştur. Daha sonra bu tartışmaya diğer dilbilimciler de katılmıştır.¹⁰ Söz konusu /è/ sesi, /e/ ile /i/ arasında bir sestir; /i/'ye daha yakın bir ünlü olarak tanımlanmaktadır. Türkçenin en eski yazılı kaynaklarında özel bir işaretle gösterilmiştir. Mecdut Mansuroğlu ve Besim Atalay tarafından yapılan çalışmalar, Karahanlı Türkçesinde de kapalı /e/ sesinin varlığını göstermektedir.¹¹ /e/ < /i/ değişim süreci, Eski Türkçeden günümüz Türkçesine uzanmaktadır. Dolayısıyla Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde kapalı /e/ sesi bulunabilir;

¹⁰ Emine Yılmaz, *Ana Türkçede kapalı e ünlüsü*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2007, s. 521.

¹¹ Mehmet Dursun Erdem - Münteza Gül, "Kapalı e (è) sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi- Anadolu Ağzıları İlişkisi", *Karadeniz Araştırmaları*, 2006, C. 11, S.11, ss. 111- 148, s.111-112.

ancak hareketlerden bunu tespit edebilmek mümkün değildir.¹² Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde bazı kelimelerde söyleyişte tek şekilliliğe varıldığı düşünülebilir; ancak özellikle çekim sırasında hece yapısı değişen *de-*, *et-*, *ver-* gibi kelimelerde, günümüz ağızlarındakine benzer bir biçimde, son dönemlere kadar değişik dil katmanlarında ve bölgelerde ikili seslendirme kullanımı gözlenmiştir.¹³

18. yüzyıla ait metinde bu değişim şöyle görülmektedir:

Metinde geçen sözcüklerde kök ünlüsünde kullanılan /e/ sesi ile günümüz Türkçesinde aynı şekilde kullanılanlar şunlardır:

↳ *begen-* “beğenmek” 78b/1328, *bel* “bel” 27a/397, *ben* “ben” 26b/388, *belli* “belli” 30a/454, *belürsüz* “belirsiz” 39b/629, *beñze-* “benzemek” 17a/221, *berk* 60b/1003, *beş* 100b/1715, *beşinci* 101a/1717, *çek-* 95a/1614, *çekdir-* “çektirmek” 102a/1743, *çevir-* 35a/542, *çiçek* 103a/1760, *degil* “değil” 17b/229, *degirmi* “değirmi” 32a/491, *deli* 52a/851, *demir* 50b/826, *deri* 66a/1103, *deril* - 62b/1037, *derle-* “terlemek” 62a/1032, *deve* 66a/1100, *eglen-* “eğlenmek” 27b/405, *ek* 33b/513, *el* 50b/826, *elli* 24b/351, *emekle-* 77b/1313, *enlik* 78b/1325, *er* 55b/914, *eri-* 55a/906, *erkek* 54b/897, *es-* 77b/1311, *eski-* 79b/1341, *et* 18b/250, *ev* 42b/683, *evlen* 39a/615, *eyle-* 65b/1091, *ez-* 60a/990, *geç-* 28b/427, *geçin-* 70b/1181, *geçmiş* 19a/255, *gel-* 5a/53, *gelin* 59a/973, *geniş* “geniş” 31b/481, *gerek* 45b/736, *gerin-* 99b/1694, *getür-* “getirmek” 86b/1471, *kendi* 16b/208, *kes-* 89a/1517, *keskin* 77b/1308, *pek* 30b/462, *segirt-* “seğirtmek” 77b/1312, *sekiz* 20b/286, *sekizinci* 16a/200, *sen* 101b/1731, *sesli* 40a/631, *sev-* 69a/1159, *seyrek* 32b/497, *teyze* 39b/625, *ye-* 18a/234, *yedi* 37a/577, *yel* 77b/1311, *yeñil-* “yenilmek” 102b/1745, *yeşil* 79a/1337, *yet-* 102a/1739, *yetiş* 46b/755, *yetmiş* 58b/970

Metinde geçen Türkçe sözcüklerin kök ünlüsünde /i/ olan ses, bugün /e/ ile dir:

¹² Osman Yıldız ve Ali Osman Yalkın, *Tarihi Türk Lehçeleriyle Karşılaştırmalı Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, 2021, Ankara, s. 37.

¹³ Musa Duman, “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair”, *İlmî Araştırmalar I (Dil, Edebiyat ve Tarih İncelemeleri)*, 1991, ss. 65-103 s.101.

↳ *gice* “gece” 42a/669, *girü* “geri” 37b/586, *it-* “etmek”, 32a/491, *di-* “demek” 25b/375, *idici* “edici” 40a/634, *ir-* “ermek” 6a/62, *iriş-* “erişmek” 25b/374, *vir-* “vermek” 28a/415, *viril-* “verilmek” 44b/712, *yir* “yer” 17a/217

Metinde geçen Türkçe sözcüklerin kök ünlüsünde /e/ olan ses, bugün /i/ ile dir:

↳ *eyü* “iyi” 67a/1121, *gey-* “giymek” 18a/235, *geydür-* “giydirmek” 70a/1178, *deyü* “diye” 12a/151, *çegne* “çiğnemek” 64b/1073

Bazı sözcüklerin Eski Anadolu Türkçesinde de hem /i/ hem /e/ ile yazıldığı görülmektedir:

↳ *eyü* “iyi” 67a/1121 (<TS *eyi* ~ *eyü* ~ *eygü* ~ *iyü*)

↳ *gey-* “giymek” 18a/235, *geydür-* “giydirmek” 70a/1178 (< TS *geyür-* ~ *giyür*)

↳ *yer* 68b/1151 ~ *yir* 17a/217 (<TS *yer*)

Eski Anadolu Türkçesinde hem /i/ hem de /e/ ile yazılan bir sözcük, bugün /e/ ile dir. Metinde ise /i/ ile yazılmıştır:

↳ *di-* “demek” 25b/375 (< TSD *de-* ~ *di*)

1.1.1.2. /ı/ < /u/ ve /i/ < /ü/ Değişimleri

Bu değişimde yuvarlak ünlüler, bugün düz ünlülere dönüşür ve bu olaya düzleşme denir. /ı/ < /u/ değişimi bazı dönemlerinde Kıpçak Türkçesi ve Çağatay Türkçesinde gibi görülmüştür. Ayrıca Eski Anadolu Türkçesi'nde de ikili biçimlerle görülen bu değişimlere rastlanır.¹⁴

Metinde bu değişim şöyledir:

Kök ünlüsü, metinde /u/’lu olan bazı sözcükler bugün /ı/ ile dir:

↳ *altun* “altın” 64b/1075, *kaldur-* “kaldırmak” 34b/535, *karşu* “karşı” 102b/1752
yağdur- “yağdırmak” 61a/1013

Kök ünlüsü, metinde /U/’lü olan bazı sözcükler bugün /I/ ile dir:

↳ *belürsüz* “belirsiz” 39b/629, *degül* “değil” 26b/388, *eyü* “iyi” 67a/1121, *getür-* “getirmek” 86b/1471, *gerü* “geri” 37b/586, *kendü* “kendi” 16b/209

¹⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 43.

1.1.1.3. /u/ < /ı/ ve /ü/ < /i/ Değişmeleri

EAT’de bazı kelimeler, her zaman düz ünlü ile yazılır. Bu kelimelerden bazıları metinde de düz ünlü ile gösterilmektedir ve dudak uyumu bozukluğuna rastlanmaktadır. Günümüz Türkçesinde ise bu kelimelerin uyum bozukluğunun giderilmesi için yuvarlaklaşma olayı gerçekleştirilmiştir.

Bu değişim ile ilgili olarak metinde geçen kelimelere şunlar örnek verilebilir:

Kök ünlüsü, metinde /ı/ ile yazılan ses, bugün /u/ ile yazılır:

❧ *doğrı* “doğru” 101b/1730

Kök ünlüsü, metinde /i/ ile yazılan sözcük, bugün /ü/ ile yazılır:

❧ *köpri* “köprü” 77b/1308

Metinde aynı kelimenin iki farklı biçimde yazıldığı görülmektedir. Birisinde düz ünlü kullanılırken diğerinde yuvarlak ünlü kullanılmıştır. Önceden bazı kelimeler hep düz ünlü ile yazılırken günümüz Türkçesinde ise yuvarlaklaşma sonucunda uyum sağlanmaktadır.

❧ *okı*- 96a/1632, 97b/1662 (2 yerde), *oku*- 43b/699 (10 yerde)

❧ *bölgi* 26a/386 (1 yerde), *bölük* 26a/385 (22 yerde)

Bu örneklerle göre kelimelerin uyumsuz hâli az kullanılırken uyumlu olan hâlinin ise daha çok kullanıldığı söylenebilir.

1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Değişmeleri

Farsça ve Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerde bazı ünlü ve ünsüzlerin değişim geçirdiği görülmektedir. Ünlülerin değişimi metinde şöyledir:

1.1.2.1. /e/ < /a/ < /ā/ Değişmesi

Bu değişim iki örnekte gerçekleşmiştir. Uzun /ā/ ünlüsü, kısa /a/ ünlüsüne ve /e/, ünlüye dönerken damak uyumuna bağlı kalmaktadır:

❧ *dünye* 101a/1721 (<<Ar. dünyā), *güneh-kār* 76b/1292 (<< Far. günāh-kār)

1.1.2.2. /e/ < /i/ Değişmesi

/e/ < /i/ değişimine iki kelimedede rastlanmaktadır:

➤ *veled-i sefāh* 40a/630 (<Far. *veled-i sifāh*), *meyve* 83a/1405 (<<Far. *mīve*)

1.1.2.3. /i/ < /e/ Değişmesi

/i/ < /e/ değişimine bir Arapça kökenli kelime rastlanmaktadır:

➤ *mināre* 54a/890 (<Ar. *menāre*)

1.1.2.4. /u/ << /a/ Değişmesi

/u/ << /a/ değişime metinde yer alan iki Arapça kökenli kelime bulunmaktadır.

➤ *muḥabbet* 84a/1426 (<Ar. *mahabbet*), *şu 'beze* 52a/854 (<Ar. *şa 'beze*)

1.1.2.5. /ö/ < /ü/ < /u/ ~ /ū/ Değişmesi

Bu değişim metinde iki kelime rastlanmaktadır:

➤ *köşk* 51b/840 (<<Far. *kūşk*), *'ömr* 76a/1279 (<<Ar. *'umr*)

1.1.2.6. /ı/ < /u/ Değişmesi

/ı/ < /u/ değişimi iki kelime rastlanmaktadır:

➤ *ğibār* 103b/1762 (<Far. *ğubār*), *ḥumār* 103a/1758 (<Ar. *ḥumār*)

1.1.2.7. /o/ < /u/ ~ /ū/ Değişmesi

İki kelime görülmektedir:

➤ *oḳḳa* 54b/895 (<Ar. *ūḳıyye*), *şofa* 42b/683 (<Ar. *şuffe*)

1.1.2.8. /ö/ << /e/ Değişmesi

Bir kelime rastlanmaktadır:

➤ *tövbe* 57b/945 (<Ar. *tevbe*)

1.1.3. Alıntı Ögelerde Ünlü Değişmeleri

Türk dilinin tarihî boyunca, Türkçe isim tamlamalarının yanı sıra Farsça ve Arapça kökenli tamlamalar da sıkça kullanılmıştır.¹⁵ Metinde alıntı ögelerde rastlanan ünlü değişimleri şunlardır:

1.1.3.1. Arapça Tamlamalarda Düzleşme

Arapça tamlamalarda yuvarlak ünlü yerine düz ünlünün kullanıldığı sekiz örnek tespit edilmiştir.

¹⁵ M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, 2009, s. 128.

➤ *Beyti'l-Ma'mūr* 37a/578 (<Ar. Beytü'l-Ma'mūr), *cemī'-i Esmā'i'l-Hüsnā* 11b/144 (<Far. cemī'-i Esmā'ü'l-Hüsnā), *Dürri'l- Yetīm* 29a/437 (<Ar. Dürrü'l- Yetīm), *Ḥacere'l- Esved* 58a/956 (<Ar. Ḥacerü'l- Esved), *ḥāriki'l- 'āde* 50a/817 (<Ar. ḥāriki'l- 'āde), *temmeti'l-evrāk* 13b/169 (<Ar. temmetü'l-evrāk), *Vaşiyyeti'l- 'Arifīn* 15a/187 (<Ar. Vaşiyyetü'l- 'Arifīn), *yevme't-telāk* 97a/1647 (<Ar. yevmu't-telāk)

1.1.3.2. Farsça Tamlamalarda Tamlama Ünlüsünün Yuvarlaklaşması

Farsça tamlamaların asıl hâli düz ünlü ile yazılır. Metinde bazı örneklerde Farsça tamlamalarda bulunan düz ünlü, yuvarlak tabanlardan sonra dudak uyumunun sağlanabilmesi için yuvarlak ünlü ile kullanılmaktadır.

➤ *'aql-u kāmīl* (<Far. 'aql-i kāmīl) 36a/562, *bāb-ü sāmīn* 100b/1714 (<Far. bāb-ı sāmīn), *fürü'-u dīn* 87a/1478 (<Far. fūrū'-ı dīn), *ḥükm-ü risālet* 43a/688 (<Far. ḥükm-i risālet), *ḥüsn-ü ḥulḳ* 70b/1180 (<Far. ḥüsn-i ḥulḳ), *қағр-u selām* 99a/1681 (<Far. қағр-ı selām), *қазақ'-ü ilāhī* 81a/1376 (<Far. қазақ'-i ilāhī), *қазақ'-ü ni'met* 83a/1408 (<Far. қазақ'-i ni'met), *Қудс-ü mübāreke* 37a/576 (<Far. Қудс-ı mübāreke), *naḳẓ-u şevb* 100b/1708 (<Far. naḳẓ-ı şevb), *nefs-ü şeyṭānī* 94a/1597 (<Far. nefis-i şeyṭānī), *nūr-u Muḥammediyye* 30b/465 (<Far. nūr-ı Muḥammediyye), *'özü-ü şer'ī* 98b/1676 (<Far. 'özü-i şer'ī), *ref'-u ıṣba'* 98b/1680 (<Far. ref'-ı ıṣba'), *rūḥ-u şerīf* 30b/459 (<Far. rūḥ-ı şerīf), *İmām-u Fuṣṣalāni* 38b/604 (<Far. İmām-ı Fuṣṣalāni), *mülk-ü melekūt* 18b/243 (<Far. mülk-i melekūt), *şayd-u şikār* 104a/1774 (<Far. şayd-u şikār), *vücūd-u envār* 35a/542 (<Far. vücūd-ı envār), *zehr-ü mār* 102b/1744 (<Far. zehr-i mār)

1.1.3.3. Farsça u/ü Bağlacının Düzleşmesi

Farsça bağlaçların bazı örneklerde düz ünlülü tabanlardan sonra düzleşme olayı gerçekleşmektedir:

➤ *Münker i Nekīr* 93b/1582, *dīn i millet* 15a/182 (5 yerde), *şoḥbet i mu'āşeret* 31a/ 470, *ehl i evlād* 89b/1522, *farz ı vācib* 96b/1693, *tefrīc i tesbiḥ i vaẓ'-ı yed* 97a/1650, *cehr i te'mīn* 98b/1678, *taṭvīl i tahfīf* 100a/1703, *āh ı zār* 102a/1736, *zevk ı 'işi* 103b/1765, *narḥ ı se'ār* 104a/1772

1.2. Ünlü Türemesi

1.2.1. Tabanlarda Ünlü Türemesi

1.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi Türkçede az görülen bir olaydır. Metinde 3 örneği bulunmaktadır:

1.2.1.1.1. İç Seslerde Ünlü Türemesi

Metinde bu olaya sadece üç örnekte rastlanmaktadır:

↪ *azacıık* 31a/474 “azıcık” (2 yerde), *țara-cık* 59b/986 “daracık” (1 yerde)

1.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünlü Türemesi

Başka dillerden Türkçeye geçen kelimeler, çeşitli değişimlere uğrayabilir. Bu değişimlerden biri, ünlü türemesi olarak bilinir. Alıntı kelimelerde ünlü türemesi sıkça görülen bir durumdur. Kelimenin sonundaki ünsüz grubunda, ilk ünsüzün açıklık derecesi her zaman kendisini takip eden ünsüzün açıklık derecesinden daha yüksek olmalıdır. Türkçedeki kelime sonu ünsüz grupları genellikle “akıcı/sızıcı ünsüz + ötünsüz-patlayıcı ünsüz” yapısını izler, fakat /-rs-/ grubu dışında başka yapılar da bulunabilir. Eğer ünsüz gruplarının ses yolu açıklık dereceleri bu kurala uymuyorsa, hece yapısı çift doruklu hale gelir. Bu kuralın geçerli olmadığı alıntı kelimelerdeki ünsüz grupları arasına dar bir ünlü eklenir ve bu sayede alıntı kelimeler, çift doruklu hecenin tek doruklu iki heceye dönüşmesiyle Türkçenin ses yapısına uyum sağlar.¹⁶

1.2.1.2.1. İç seste Ünlü Türemesi

Metinde iç seste ünlü türemesiyle değişime uğramış alıntı kelimeler şunlardır:

↪ ‘*aciz* 19b/269 (<Ar. ‘acz), ‘*adil* 56a/924 (<Ar. ‘adl) (5 yerde), ‘*afiv* 67b/1125 (<Ar. ‘afv), ‘*azil* 48a/776 (<Ar. ‘azl) (3 yerde), ‘*azim* 96a/1627 (<Ar. ‘azm), *cebiri* 19b/263 (<Ar. cebr), fikir 71b/1200 (<Ar. fikr) (2 yerde), *ğusül* 73b/1240 (<Ar. ğusl), *ħabis* 64b/1072 (<Ar. ħabs), *ħavil* 83b/1415 (<Ar. ħavl), *ħayız* 79b/1344 (<Ar. ħayz), *naķil* 99a/1683 (<Ar. naķl), *nesih* 24a/343 (<Ar. nesh), *nesil* 40b/643 (<Ar. nesl), *nezi* ‘99b/1695 (<Ar. nez’), *pādiřāh* 69a/1155 (<Far.

¹⁶ Osman Yıldız, “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *SDÜ Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 1999, S. 4, ss. 332-333.

pād-şāh), *rūzigār* 57b/947 (<Far. rūzgār), *şalāt-ı vitir* 42b/676 (<Far. şalāt-ı vitir), *sehil* 30b/463 (<Ar. sehl), *semi* 20a/270 (<Ar. sem'), *şıla-ı raḥim* 71a/1192 (<Far. şıla-ı raḥim), *şekil* 18a/238 (<Ar. şekl), *ulü'l- 'azim* 44b/717 (Ar. ulü'l- 'azm), *vaḥiy* 47a/762 (<Ar. vahy), *vecih* 38b/606 (<Ar. vech)

Ek alan alıntı sözcükler metinden bazı örnekler şöyledir:

- ↪ *cehil* 84b/1435 ; *cehlile* 94b/1608 (<Ar. cehl)
- ↪ *cehir* 97b/1654 (2 yerde) ; *cehri* 20a/273 (<Ar. cehr)
- ↪ *cisim* 21a/295 ; *cismimi* 5a/50 (2 yerde) (<Ar. cism)
- ↪ *emir* 81b/1380 (5 yerde) ; *emrini* 36a/563 (7 yerde) (<Ar. emr)
- ↪ *ḥaviṣ* 48b/787 (2 yerde) ; *ḥavṣi* 74a/1248 (7 yerde) (<Ar. ḥavz)
- ↪ *ḥayır* 22b/315 (6 yerde) ; *ḥayrı* 78a/1322 (5 yerde) (<Ar. ḥayr)
- ↪ *isim* 10b/131 (2 yerde) ; *ismimi* 5a/50 (5 yerde) (<Ar. ism)

Bu durumla ilgili olarak metinde iki biçimde de yazılan bir örneğe rastlanmaktadır:

- ↪ *ḥıfız* 24a/348 (6 yerde) ~ *ḥıfṣ* 94a/1599 (1 yerde) (<Ar. ḥıfṣ)

1.2.1.2.2. Son Seste Ünlü Türemesi

Metinde son seste ünlü türemesiyle değişime uğramış alıntı kelimeler şunlardır:

- ↪ *'aynı* 20b/286 (<Ar. 'ayn) (8 yerde), *ba 'zı* 102b/1747 (<Ar. ba 'z) (28 yerde), *ğayrı* 23b/337 (<Ar. ğayr) (15 yerde)

1.3. Ünlü Düşmesi

Çeşitli ses olayları etkisiyle kelimenin bünyesinde bulunan ünlülerden bazıları söylenmez. Buna ünlü düşmesi denir.¹⁷ Türkiye Türkçesinde, orta hecede yer alan vurgusuz dar ünlülerin düşmesi, oldukça yaygın ve bilinen bir ses olayıdır. Ünlü düşmesi, Türkçe kelimelerde birkaç nedenle gerçekleşir. Bu nedenler arasında, kelimeye gelen eklerin mutlaka ünlü ile başlaması bulunur. Ayrıca, Türkçenin iç hecelerinin genellikle vurgusuz olması, ünlü düşmesine eğilimi artırır. Bu tür düşen orta heceler, genellikle iki

¹⁷ Mustafa Özkan, *Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s.184.

heceli kelimelerin ilk hecesi açık, ikinci hecesi kapalı olanları gibi örneklerde görülür.¹⁸ Metinde ünlü düşmesi şöyledir:

1.4. Alıntı Sözcüklerde Uzun Ünlünün Kısılması

Türk dilinin tarihî gelişim sürecinde uzun ünlülerin kısılması olayı yaygın bir şekilde görülmektedir. Özellikle Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde Arapça ve Farsçanın etkisiyle birlikte bu kısılma olayına sıkça rastlanmaktadır. Metinde genel olarak alıntı sözcüklerin uzun ünlüsü korunmuştur. Ancak dört Farsça kökenli ve üç Arapça kökenli sözcükte uzun ünlünün kısılması görülmektedir:

✎ *çirkin* 40a/630 (<Far. çirkīn), *dünye* 101a/1721 (<<Ar. dünyā), *fırak-ı dālle* 8a/95 (<Far. firāk-ı dālle), *peygamber* 25a/364 (<Far. peygām-ber), *Rabbi* 83b/1415 (<Ar. Rabbī), *ya* 102a/1736 (<Ar. yā), *güneh-kār* 76b/1292 (< Far. günāh-kār)

Ayrıca Farsça kökenli “*güneh-kār*” sözcüğü asıl biçimiyle bir arada kullanılmaktadır:

✎ *güneh-kār* 76b/1292 (< Far. günāh-kār) (2 yerde), *günāh-kār* 39b/627 (1 yerde)

1.5. Geçişme ve Birleşme

1.5.1. Geçişme

İlki ünlü ile biten ikincisi ünlüyle başlayan kelimelerin birleşmesi Türkçenin dilbilgisi kaynaklarında şu terimlerle adlandırılmaktadır: geçişme, kaynaşma, ünlü çatışması, karışma, hece bindirmesi vs. Bu olay, araştırmacılar tarafından yukarıda sıralanan farklı terimlerle ifade edilmektedir.¹⁹ Metinde bu olayla ilgili şu örneklerdir:

¹⁸ Ceren Selvi, *Türkiye Türkçesinde Ses Düşmelerinin Sebepleri*, Sonçağ Yayıncılık, Ankara 2020.

¹⁹ Osman Yıldız, “Birleşik kelimelerde görülen Fonetik Hadiseler, Terimleri, Tanımları ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2015, Volume 10/8 Spring, s. 231.

1.5.1.1. İlerleyici Geçişme

böyle (<<bu + eyle) 59a/974, *karındaş* 65b/1092 (<< karında + eş), *nere* 76a/1280 (<< ne + ara)

1.5.1.2. Gerileyici Benzeşme

niçün 85b/1456 “niçin” (<< ne + için)

1.5.2. Birleşme

Ayrı hecelerdeki iki ünlünün bir tek ünlüde veya birden çok hecedeki seslerin tek hecedetoplanması olayı.²⁰

bilezik 79a/1339 (<< *bilek* + *yüzüğü*), *degil* 17b/229 (<< dağ + ol), *kimse* 16b/215 (<<kim + eser), *nesne* 102b/1751 (<< ne + erser + ne), *ora* 78a/1319 (<< ol+ ara), *öyle* 43b/698 (<< ol + ile), *şimdi* 24a/343 (<< uş + amtu), *şol* 12a/152 (uş + ol), *teyze* 39b/625 (<< tay+ eze), *toğsan* 29b/449 (<< toğuz + on), *yalınız* 102a/1742 (<< yalın + öz), *yohsa* 10a/120 (<< yok + erser)

1.6. Ünlü Uyumları

1.6.1. Damak Uyumu

Türkçe kelimelerin yapılarında, kalın ünlülerden sonra kalın ünlüler, ince ünlülerden sonra ise ince ünlüler gelir. Bu ses uyumuna "damak uyumu" denir.²¹

Türkçenin tarih boyunca hüküm süren ve hâlâ devam eden kalınlık-incelik uyumu, bu dilin en önemli fonetik özelliğidir. Genellikle Türkçeye giren yabancı kelimeler de bu kurala tabi tutulur. Bu genel kuralın dışında kalan kelimeler nadirdir. Türkçenin ses yapısının temelini oluşturan bu uyum, dilin özelliğidir ve yabancı kelimelerde bu uyumun bulunmaması onları Türkçe dışı kılar.²² Tekin, Orhun yazıtları'nda damak uyumuna girmeyen, sürekli ince ünlü ile yazılan şu ekleri gösterir: 1.) 3. kişi iyelik eki 2.) 1. ve 2. kişi tekil iyelik eki almış sözcüklere eklenen belirli nesne eki /+ni/ 3.) sıfat-fiil eki /-miş/.²³

²⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları , Ankara, 1992 s. 160.

²¹ Mustafa Volkan Çoşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 46.

²² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2009, s. 71.

²³ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, M. Ölmez, Türk Dilleri Araştırmaları, İstanbul, 2003, s. 51.

Eski Anadolu Türkçesinde damak uyumu sağlamdır.²⁴ Metindeki sözcükler ve ekler genellikle damak uyumuna bağlıdır.

1.6.1.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Damak Uyumu

1.6.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Damak Uyumu

Günümüz Türkçesinde uyum dışında kalan Türkçe sözcükler metinde, ET’de ve EAT’de olduğu gibi, uyuma bağlıdır:

☞ *ana* “anne” 22b/317, *dahı* 15a/185 “dahi”, *hangısı* 78a/1319 “hangisi”, *hangı* 12a/147 “hangi”

1.6.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Damak Uyumu

Asıl biçimlerinde damak uyumuna bağlı olmayan bazı alıntı sözcükler, metinde uyuma bağlanarak yazılmaktadır. Toplamda dört sözcüğe rastlanmış olup bunlardan beşi Arapça kökenli, ikisi ise Farsça kökenlidir:

☞ *şofa* 42b/683 (<Ar. şuffe), *dünye* 101a/1721 (<Ar. dünyā), *güneh-kār* 76b/1292 (< Far. günāh-kār), *oğka* 54b/895 (<Ar. ūkıyye)

1.6.1.2. Eklerde Damak Uyumu

1.6.1.2.1. Aitlik eki {+ki}:

Aitlik eki Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde uyuma bağlı bir ek olarak bilinmektedir. Metinde, günümüz Türkçesinde olduğu gibi, tek biçimli yazılmaktadır ve metinde sürekli inci tabanlardan sonra gelip damak uyumuna bağlı kalmaktadır.

☞ *evvelki* 2a/12, *içinde-ki* 23b/338, *cennetde-ki* 38b/ 603

1.6.1.3. Uyum Değişmesi

Bazı sözcüklerde farklı ses olayları nedeniyle uyum değişmesi gerçekleşir. Metinde bu olayla ilgili dört sözcük bulunmaktadır:

²⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 49.

↳ *baḡa* 83a/1411 (<< ben + ge)

↳ *yine* 24b/356 (<<yana)

↳ *saḡa* 83a/1407 (<< sen + ge)

1.6.2. Dudak Uyumu

Türkçede bir sözcükte düz ünlülerden sonra düz ünlülerin, yuvarlak ünlülerden sonra ya dar-yuvarlak ya da düz-geniş ünlülerin gelmesine “küçük ünlü uyumu” veya “dudak uyumu” denir.²⁵

Orhun Türkçesinde dudak uyumu, henüz ilk aşamalarını yaşamaktadır. Yalnızca bağlama ünlüleri ve “CVC” türündeki ekler, dudak uyumu kurallarına uymaktadır.²⁶ Batı Türkçesinde büyük ölçüde uyumsuzluk hâkim olmuştur. Eski Anadolu Türkçesi Dönemi, bu uyumsuzlukların yaşandığı ilk ve en yoğun dönem olarak bilinmektedir.²⁷ Bu uyumun bozulmasının nedeni, EAT’de bazı eklerin sürekli yuvarlak ünlü ile ve bazılarının sürekli düz ünlü ile yazılmasıdır.²⁸ Dudak uyumu Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nin erken zamanlarında başlamış ve sonraki dönemlerde sözcük kökleri, tabanları ve eklerle birlikte hâkim olarak günümüzdeki sağlam yapıya ulaşmıştır.²⁹ Fakat bu dönemde çeşitli sebeplerden yazımın geleneksel hâle gelmesi ve hareketlerin az kullanılması gibi durumlar, dilin gerçek ses ve söyleyişini tam anlamıyla yansıtmaktan uzaklaşmasına neden olmuştur.³⁰ Dönemdeki halk için yazılmış ve hareke işaretlerinin kullanıldığı metinler, dudak uyumunun gelişimini takip etmeyi kolaylaştırmaktadır.³¹ Çünkü bu tür eserler, genellikle o dönemdeki konuşma dilini ve doğru söyleyişi yansıtmaya eğilimindedir. Bu tip metinlerde hareke iki şekilde kullanılır: İlk olarak med harfleri ve güzel he’nin üzerine konularak ünlüleri ifade eder. Bu durumda med harfleri, güzel he ve hareketler, birlikte ünlüyü belirler. İkinci olarak ünlü ifade etme özelliği olmayan harflerin üzerine hareke

²⁵ Esra Güler - Mehmet Hengirmen, *Ses Bilimi ve Diksiyon*, Engin Yayın Evi, Ankara, 2005, s. 27.

²⁶ Tekin, 2003, s.54.

²⁷ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II*, TDK Yayınları, Ankara, 1999, s. 391.

²⁸ Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitap evi, Ankara, 2013, s. 40.

²⁹ Gülsevin - Boz, 2013, s. 40 .

³⁰ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara, 1998, s. 89.

³¹ Abdurrahman Özkan, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.36, ss. 1-33, 2014, s. 5.

konularak ünlüleri ifade eder. Bu durumda hareketler, ünsüzleri okutarak tek başına ünlüyü belirler.³²

Vasiyyetü'l-Ârifîn adlı eser, 18. yüzyıla ait olup hareketli olarak yazılmıştır. Bu nedenle dil özelliklerini iyi bir şekilde yansıtmaktadır ve dudak uyumu incelenmesini kolaylaştırmaktadır.

1.6.2.1. Sözcük Kök ve Tabanlarında Dudak Uyumu

1.6.2.1.1. Türkçe Kökenli Sözcüklerde Dudak Uyumu

Kelime tabanlarında bulunan ünlülerin, çıkış yerleri açısından birbirlerine benzeme eğilimi olduğu yaygın bir bilgidir. EAT Dönemi'nde, kelime tabanlarında dudak uyumu gözlenmemektedir. Ancak Orta Osmanlıca Dönemi, dudak uyumu prensibinin hızla gelişmeye başladığı bir dönemdir.³³ Metinde Türkçe kökenli sözcüklerde dudak uyumu şöyledir:

1.6.2.1.1.1. EAT Dönemi'ndeki Uyumsuzlukların Sürdürüldüğü Sözcükler: Yuvarlak ünlü ile:

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü bazı sözcükler, metinde de yuvarlak ünlülüdür:

- ↪ *altun* 64b/1075 (< EAT *altun*)
- ↪ *eyü* 67a/1121 (<EAT *eyü*)
- ↪ *getir-* 86b/1471 (<EAT *getür-*)
- ↪ *girü* 37b/586 (<EAT *gerü*)
- ↪ *hatun* 79a/1335 (<EAT *katun~ hatun*)
- ↪ *içün* 24b/357 (<EAT *içün*)
- ↪ *incü* 32b/498 (<EAT *incü*)
- ↪ *karşu* 102b/1752 (<EAT *karşu*)

³² Yavuz Kartallıoğlu, “Osmanlı Türkçesi Metinlerinde Harf ve Söyleyiş İlişkisi” *Türkbilig/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 11(19), ss.137-143, 2010, s. 139-140.

³³ Hayati Develi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 49.

↪ *kemük* 33b/513 (<EAT *kemük*)

Düz ünlü ile:

↪ *köpri* 77b/1308, *toğrı* 67a/1122

İkili Biçimler:

Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi metinde de iki biçimleri ile yazılmaktadır:

↪ *kendü* 80a/1358 (9 yerde) ~ *kendi* 10a/120 (11 yerde)

↪ *okı*- 97b/1662 (2 yerde) ~ *oğu*- 52b/861 (9 yerde)

↪ *yüri*- 35a/540 (1 yerde) ~ *yürü*- 46b/749 (7 yerde)

↪ *deyü* 12a/151 (7 yerde) ~ *diye* 83a/1408 (1 yerde) ~ *diyü* 17a/219 (20 yerde)

↪ *degül* 26b/388 (1 yerde) ~ *degil* 103a/1756 (42 yerde)

1.6.2.1.1.2. Uyumun Sonradan Bozulduğu Sözcükler

1.6.2.1.1.2.1. /G/ Ünsüzlerinin Erimesine Bağlı Olanlar

ET Dönemi'nde /-g/ ve /-ğ/ sesleri bazı durumlarda düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır. Timurtaş, bu durumu düşmekten ziyade bir kaynaşma olarak değerlendirmektedir. Örneğin, kelimelerde bulunan yuvarlak vokallerden *kapu*, *sevü* gibi sözcüklerde /-ğ/ ve /-g/'nin düşmesinin yanı sıra, /p/ ve /v/ gibi dudak konsonantlarının da bu yuvarlaklaşmaya sebep olduğu söylenebilir.³⁴ Kimi dil bilimcileri konu ile ilgili farklı görüşler ortaya koymuştur. Yıldız, bu yuvarlaklaşmanın aslen Kıpçak Türkçesinden önce yaşandığını düşünmektedir. Fonetik olarak damak ünsüzleri olan /g/ ve /ğ/ seslerinin düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırması için mantıklı bir sebep bulunmamaktadır. Yıldız'a göre bu yuvarlaklaşma, "-I2G #> -I2v #> -Uv #> -Uø#" gibi bir gelişimin sonucunda dudak ünsüzü /v/'nin etkisiyle ortaya çıkmış olmalıdır.³⁵ Bu olaya metinden verilebilecek örnekler şöyledir:

↪ *gizlü* 20a/276, *kapısı* 89a/1519

³⁴ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 28.

³⁵ Osman Yıldız, "Ahvâl-i Kıyâmet'te Dudak Uyumı", *Turkish Studies (Elektronik)*, C. 5, S. 1, 2010, s. 108.

1.6.2.1.1.2.2. Dudak Ünsüzlerinin Etkisine Bağlı Olanlar

Dudak ünsüzlerinden dolayı (*b, f, m, p, v*) yuvarlaklaşma olayı metinde sadece bu sözcüklerde görülmektedir:

↳ *kapu* 89a/1519, *kapuçılık* 22a/314 (<< *kapıg*).

Metin içerisinde, EAT’de dudak ünsüzlerinin etkisiyle dudak uyumunu bozan ve yuvarlak ünlüyle yazılan sözcüklerin yanı sıra uyumun tekrar sağlandığı örnekler de bulunmaktadır:

↳ *demir* 50b/826 (<*demür*), *kerpiç* 80a/1351 (<*gerpüç*), *semiz* 33a/507 (<*semüz*)

1.6.2.1.1.2.3. Ünlü Düzleşmesine Bağlı olanlar

Metinde ünlü düzleşmesi sonucu dudak uyumunun bozulduğu bir örnek bulunmaktadır:

↳ *içün* 24b/357

1.6.2.1.2. Alıntı Sözcüklerde Dudak Uyumu

Asıl hâli uyuma bağlı olmayıp metinde uyuma giren sadece bir örnek bulunmaktadır:

↳ *oğka* 54b/895 (<**Ar.** *ūkıyye*)

1.6.2.2. Alıntı Ögelerde Dudak Uyumu

Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nde alıntı ögelerde dudak uyumu gözlenirken alıntı sözcüklerin çoğunda asıl biçimlerdeki uyumsuzluklar devam etmektedir. Ölçünlü Türkiye Türkçesinde uyuma giren bazı Arapça ve Farsça sözcükler ise bazı metinlerde henüz uyum sürecinde bulunmamaktadır.³⁶ Metinde alıntı ögelerde dudak uyumu şöyledir:

³⁶ Ali Osman Yalkın, “Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’ne Ait Arap Harfli Metinlerde Geçen Alıntı Dil Birimlerindeki Dudak Uyumu Süreci Üzerine”, *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2017, s. 398-409.

1.6.2.1.3.1. Arapça Tamlamalarda Düzleşmesi

Arapça tamlamaların yapıları, Türkçe tamlamalardan farklıdır. “Bu yapıda tamlanan kelime önce gelir, ardından ise tamlayan kelime gelir. Tamlayan kelimenin başında genellikle "el-" (لـ) takısı bulunmaktadır. Tamlanan kelimenin son harfi ise, bazı istisnalar dışında genellikle ötreli bir şekilde okunmaktadır”.³⁷

Metin içerisinde Arapça tamlamalarda düz ünlü, sonradan gelen yuvarlak ünlü düzleşmesi olayı ile uyuma bağlı olarak kalmaktadır. Bu olaya metinde yedi örnek bulunmaktadır:

- ↳ *Beyti'l-Ma'mūr* 37a/578 (<Ar. Beytü'l-Ma'mūr), *cemī'-i Esmā'i'l-Hüsna* 11b/144 (<Far. cemī'-i Esmā'ü'l-Hüsna), *Hacere'l-Esved* 58a/956 (<Ar. Hacerü'l-Esved), *hāriki'l-āde* 50a/817 (<Ar. hārikü'l-āde), *temmeti'l-evrāk* 13b/169 (<Ar. temmetü'l-evrāk), *Vaşiyyeti'l-Ārifin* 15a/187 (<Ar. Vaşiyyetü'l-Ārifin), *yevme't-telāk* 97a/1647 (<Ar. yevmu't-telāk)

Ayrıca bir kelimedede yuvarlak tabandan sonra ters uyumsuzluk bulunmaktadır:

- ↳ *Dürri'l-Yetim* 29a/437 (<Ar. Dürrü'l-Yetim)

Metinde orijinel hâli ile kullanılan on dört örnek uyum dışında kalmaktadır:

- ↳ *Şāfi'iyü'l-mezheb* 12a/149, *Mihā'iletü'l-Beyzā* 28a/414, *hātemü'l-enbiyā* 36b/571, *Sidretü'l-Müntehā* 37a/578, *Mevāhibü'l-Ledānī* 38b/605, *Ömerü'l-Fārūk* 49a/797, *Aliyyü'l-Murtazā* 49a/798, *Müseylemetü'l-Kezzāb* 52b/859, *beytü'l-māl* 54b/894, *Dābbetü'l-Arz* 57a/937 (2 yerde), *Beytü'l-Harām* 93a/1577, *ebü'l-kebīr* 93a/1578, *Allāmü'l-Guyüb* 96b/163

Örneklere göre, Arapça tamlamalarda dudak uyumu oranı %33'tür ve geçiş aşamasındadır. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde, 16. ve 17. yüzyıllara ait metinlerde *Risāle-i Garîbe*, *Netâycü'l-A'māl* ve *Menahicü'l-Ebrâr* vb. Arapça tamlamaların uyum aşaması uyumsuzluk ve düzensizlik aşamalarındadır. 18. yüzyılda yazılan metinler genellikle metinde olduğu gibi geçiş aşamasındadır.³⁸

³⁷ Hayati Develi, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2010, s. 148.

³⁸ Ali Osman Yalkın, “Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne Ait Arap Harfli Metinlerde Geçen Alıntı Dil Birimlerindeki Dudak Uyumu Süreci Üzerine”, *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2017, s. 407.

1.6.2.1.3.2. Farsça Tamlamalarda Tamlamanın Ünlüsünün Yuvarlaklaşması

Farsça tamlamalarda, sözcükler arasındaki bağlantı "-i" kesre ekiyle sağlanmaktadır.³⁹ Metin içerisinde, Farsça tamlamalarda yuvarlak ünlüden sonra gelen düz ünlü, yuvarlaklaşma olayı ile uyuma girmektedir. Bu olaya örnek olarak on bir tamlama bulunmaktadır:

- ☞ *fürü* 'u *dîn* 87a/1478, *hük-m-ü risālet* 43a/688, *hüsn-ü hulk* 70b/1180, *Quds-ü mübāreke* 37a/576, *maqbül-u Hallāk-ı cihān* 95a/1616, *mülk-ü melekūt* 18b/243, *nūr-u Muhammediyye* 30b/465, 'özl-ü şer'î 98b/1676, *rūh-u şerîf* 30b/459, *vücūd-u envār* 35a/542 (2 yerde)

Ancak, tamlama ünlüsünün yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra asıl biçimiyle kullanıldığı on dört tamlama uyuma bağlı değildir:

- ☞ *cūd-ı enver* 30b/461, *qabül-i müşāhede* 90a/1531, *mahlūk-ı Hudā* 90a/1534, *mektüb-i şerîf* 51b/839, *mülk-i fānî* 101b/1728, *nūr-ı Muhammediyye* 27b/413, *naşb-ı yumnā* 97b/1657, *Resül-i Ekrem* 29b/445, *rūh-ı şerîf* 43a/684, *Rükn-i îmān* 94a/1592, *sū* 'ı *hāteme* 48a/777 (2 yerde), *şurūṭ-ı cemi* ' 90a/1530, *uşul-i dîn* 86b/1475

On bir örnekte ise ters uyumsuzluğa rastlanmaktadır. Tamlama ünlüsünün düz ünlülü tabanlardan sonra yuvarlak ünlülü olması, uyumsuzluğa neden olmaktadır:

- ☞ 'akl-u kāmīl (<Far. 'akl-i kāmīl) 36a/562, *bāb-ü sāmīn* 100b/1714 (<Far. bāb-ı sāmīn), *kaşr-u selām* 99a/1681 (<Far. kaşr-ı selām), *qazā* 'ü *ilāhî* 81a/1376 (<Far. qazā 'i ilāhî), *qazā* 'ü *ni'met* 83a/1408 (<Far. qazā 'i ni'met), *nağz-u sevb* 100b/1708 (<Far. nağz-ı sevb), *nefs-ü şeyṭānî* 94a/1597 (<Far. nefis-i şeyṭānî), , *ref* 'u *ışba* ' 98b/1680 (<Far. ref 'ı ışba '), *İmām-u Fuşṭalānî* 38b/604 (<Far. İmām-ı Fuşṭalānî), *şayd-u şikār* 104a/1774 (<Far. şayd-ı şikār), , *zehr-ü mār* 102b/1744 (<Far. zehr-i mār)

Metinde iki biçimlere de rastlanmaktadır:

³⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri-III*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997, s. 259, 266.

➤ *każā* 'i ni 'metdür 82b/1399 ~ *każā* 'ü ni 'met 83a/1408, *każā* 'ü ilāhī 81a/1376 ~ *każā* 'i ilāhī 82b/1398, *nūr-ı Muḥammediyye* 27b/413 ~ *nūr-u Muḥammediyye* 30b/465, *rūḥ-u şerīf* 30b/459 ~ *rūḥ-ı şerīf* 43a/684

Metinde geçen diğer örnekler asıl biçimini korumaktadır:

➤ 'abṣ-i şevb 99a/1681, aḥkām-ı şer'ıyye 87a/1476 (3 yerde), aḥkāmı Fıkh-ı Keydānī 94a/1594, aḥlāk-ı ḥamīde 46a/743, 'ālem-i rū'yā 85b/1451, Āl-i Resūl 56a/921, a'māl-i şāliḥa 58b/966 (2 yerde), 'amd-i ḥadeṣ 100b/1716, 'amel-i āḥiret 55a/901, Aşḥāb-ı Kirām 45b/734, 'asker-i islām 51a/836, aşl-ı gayrı 94b/1602, aşl-ı meşrū' 94a/1599, aşl-ı nev'-i ibtilā 94b/1605, āyet-i kerīme 67a/1123 (2 yerde), 'ayn-ı mihnet 101a/1725, 'azm-ı kaşd 81b/1379, bedr-i münir 93a/1576, cehele-i nās 85b/1451, cemī'-i eşyā 6b/75, cennet-i a'lāya 96a/1628, Cezīre-i Arab 56b/935, def'-i zarūret 67b/1130, def'-i su'āl 97b/1660, dem-i şerīf 30b/459, derş-i zād ü zevād 104a/1776, ef'āl-i mükellife 87a/1476, efvāh-ı nās 88a/1500, ehl-i bida' 8a/95, ehl-i evlād 89b/1522, ehl-i imān 77a/1302 (3 yerde), ehl-i sünnet 8a/94 (6 yerde), ehl-i ḍalāl 95a/1615, ekşer-i nās 54b/892 (2 yerde), esmā'-i şerīf (3 yerde)

1.6.2.1.3.3. Farsça u/ü Bağlacının Düzleşmesi

Metinde, Farsça u/ü bağlacında düz ünlülü sözcüklerden sonra düzleşme olayı gerçekleşmektedir. Bu olay on dört örnekte görülmektedir:

➤ *Münker i Nekir* 93b/1582, *dīn i millet* 15a/182 (5 yerde), *şoḥbet i mu'āşeret* 31a/470, *ehl i evlād* 89b/1522, *farz ı vācib* 96b/1693, *tefrīc i tesbih i vaz'-ı yed* 97a/1650, *cehr i te'min* 98b/1678, *taṭvīl i taḥfīf* 100a/1703, *āh ı zār* 102a/1736, *zevk ı işi* 103b/1765, *narḥ ı se'ār* 104a/1772

Ancak bu olay, tüm düz ünlülü sözcüklerde gerçekleşmemiştir. On örnekte düz ünlü sonrasında gelen bağlaç, asıl biçimini korunmaktadır:

➤ *emr ü nehyi* 40a/638 (2 yerde), *ḥamd ü şenā* 83a/1407, *ḥaşr u neşre* 93b/1585, *müfsid ü mubāḥ* 94b/1602, *setr ü libās* 96a/1630, *āmīn ü tesmī' ü imāma*

97b/1656, *keff ü teṣāvüb* 99b/1693, *leyl ü nehār* 103b/1770, *zād ü zevādın* 104a/1776

1.6.2.3. Eklerde Dudak Uyumu

Günümüz Türkçesi ve ET, dudak uyumu açısından aynı düzeyde değildir. Batı Türkçesi, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nin sonundan itibaren uyum düzeyini geliştirmiştir.⁴⁰ Dudak uyumunun Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde hızla gelişmeye başladığı ve 18. yüzyılın sonlarına doğru tamamıyla gerçekleştiği kabul edilmektedir.⁴¹

Gabain'e göre dudak uyumu ET Dönemi'nde bazı eklerde bulunur. O dönemin eklerinde yer alan /ı/ veya /i/ yardımcı ünlüleri veya ek içindeki ünlü, kendisinden önceki yuvarlak bir ünlüden sonra /u/ veya /ü/ şekline dönüşerek dudak uyumuna girmektedir.⁴² EAT Dönemi'nde birçok kelimedede yuvarlaklaşma olayı meydana gelmektedir. Dönemin en yaygın ses değişimlerinden biri yuvarlaklaşmadır.⁴³ Ayrıca EAT'de ekler tek biçimli; ya sürekli yuvarlak ya da sürekli düz ünlülü olduğu için uyum sağlam değildir.⁴⁴ EAT'de büyük oranda bozulan dudak uyumu, Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde bazı eklerde 16. yüzyılda, bazı eklerde 17. asırda tekrar gelişmeye başlamış, 18. yüzyılda imlası kalıplaşmış bazı ekler hâricinde tamamlanmıştır. {+CI}, {-mİş}, {-sUn}, {+(y)I}, {-(y)Up} gibi ekler Arap harfli metinlerde kalıplaşmış imla nedeniyle uyumsuz olsa da 1790 ve 1794'te yazılan iki transkripsiyon metninde (Viguiet ve Carbognano'nun gramerleri) bu eklerin uyumlu olması, 18. yüzyılın sonunda dudak uyumunun tamamlandığını göstermektedir.⁴⁵

Metinde yer alan eklerin dudak uyumu durumu Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesindeki eklerle karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma, Yavuz Kartaloğlu tarafından kaleme alınan "Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni" adlı kitapta sunulan

⁴⁰ Ergin, 2009, s.77.

⁴¹ Develi, 1995, s. 62.

⁴² A. von Gabain, *ETG*, çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 36.

⁴³ Timurtaş, 2012, s. 27.

⁴⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 51.

⁴⁵ Yavuz Kartallıoğlu, "Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?" *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S.3(6), Fall, ss. 449-470, 2008, s. 467-468.

tasnif yöntemlerine dayanmaktadır. Özellikle Klasik Osmanlı Türkçesine ait (16., 17. ve 18. yüzyıllar) Arap harfli metinlerdeki eklerle karşılaştırma yapılmaktadır.

Ayrıca metinde bazı yerlerde ters uyumsuzluk örneklerine rastlanabilmektedir. Ters uyumsuzluk, bir ekin düz biçiminin bulunduğu durumlarda düz ünlülü tabanlardan sonra yuvarlak biçimin gelmesi, aynı şekilde bir ekin yuvarlak biçiminin bulunduğu durumlarda ise yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra düz biçiminin gelmesi şeklinde gerçekleşir. Bu tanımlamaya göre ters uyumsuzluk, belirli ünlü biçimlerinin beklenen sıralamaya ters düşen bir şekilde kullanılması durumunu ifade eder.⁴⁶

Amaç, farklı dönemlerdeki Türkçe eklerin dudak uyumu özelliklerini belirlemek ve eklerin ses düzeni ile tarihî dönemlerdeki dil değişimi konularına katkı sağlamaktır.

1.6.2.3.1. “I” Sınıfı Ekler

1.6.2.3.1.1. ET Dönemi’nden Beri Düz Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.3.1.1.1. {+CI} İsimden İsim Yapma Eki

Ek EAT’de hep düz ünlülüdür.⁴⁷ Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılına ait Arap harfli metinlerinde ekin yuvarlak şekli ortaya çıkmaya başlamıştır ve yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %4,5’tir. Ek, 16. yüzyılda düzensizlik aşamasındadır. 17. ve 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak şekli bulunmamaktadır ve bu dönemlerde ek uyumsuzluk aşamasındadır.⁴⁸

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[+c1], [+ç1]	1	3
{+CU}	-	-
Uyum Oranı	%100	0%

⁴⁶ Kartallıoğlu, 2011, s. 100-101.

⁴⁷ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 87.

⁴⁸ Kartallıoğlu, 2011, s. 106-111.

Düz Ünlülü Taban

[+cɪ]: *yalancıdan* 39b/628

Yuvarlak ünlülü taban

[+cɪ],[+çɪ]: *kapuçılığına* 22a/314 (2 yerde), *koğuculuk* 73a/1232

Örneklere dayanarak ekin ünlüsünün yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra düz ünlüyle uyumlu olmadığı görülmektedir. Ek, EAT’de ve Osmanlı Türkçesinin 17. ve 18. yüzyıllarında olduğu gibi yalnızca düz ünlüyle kullanılmaktadır ve uyumsuzluk aşamasındadır.

1.6.2.3.1.1.2. {-dɪ(lAr)} Görülen Geçmiş Zaman Eki Üçüncü Kişi Eki

Ek EAT’de düz ünlülüdür.⁴⁹ Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerinde genelde düz ünlü ile yazılır ve dört örnekte yuvarlak şekline rastlanmaktadır. Burada ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla gelince yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %37’dir ve ek, geçiş aşamasındadır. 18. yüzyılda ekin yuvarlak şekli yoktur ve uyumsuzluk aşamasına dönmektedir.⁵⁰

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dɪ(lAr)}	105	42
Uyum Oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *başdı* 28b/430, *vardı* 37a/580, *kıldı* 42b/680, *çıkardı* 25b/369, *ayırdı* 25b/372, *eglendi* 27b/405 vd.

⁴⁹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 177.

⁵⁰ Kartallıoğlu, 2011, s. 114-119.

Yuvarlak ünlülü taban: *urdu* 102a/1743, *getürdi* 86b/1471, *oldı* 5a/54, *koydı* 27a/ 399 vd.

Örneklerde ekin yuvarlak ünlülü biçimine rastlanmamaktadır. Buna göre ekin aşaması 16. ve 18. yüzyıllarda olduğu gibi uyumsuzluktur.

1.6.2.3.1.1.3. [-ğıl] İkinci Kişi Emir Eki

EAT’de ek düz ünlülüdür.⁵¹ Osmanlı Türkçesinin 16., 17. ve 18. yüzyıllardaki Arap harfli metinlerinde ek EAT’de olduğu gibi düz ünlülüdür ve uyumsuzluk aşamasındadır.⁵²

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-ğıl]	1	2
Uyum oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *kılğıl* 102a/1741

Yuvarlak ünlülü taban: *uyğıl* 102a/1741, *koyğıl* 102a/1742

Verilere göre ek, EAT’de ve Klasik Osmanlı Türkçesinin Arap harfli diğer metinlerinde olduğu gibi düz ünlülüdür. Yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %0’dır ve ekin uyumsuzluk aşaması devam etmektedir.

1.6.2.3.1.1.3. {-(y)XncA} Zarf Fiil Eki

Ek, EAT’de daima düz ünlülüdür.⁵³ Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılına ait Arap harfli metinlerinde, ek düzensizlik aşamasındadır. Osmanlı Türkçesinin 17. ve 18.

⁵¹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 171.

⁵² Kartallıoğlu, 2011, s. 119-120.

⁵³ Yıldız - Yalkın, 2021, s. 197.

yüzyıllarına ait metinlerinde yuvarlak tabanlardan sonra ek, yuvarlak ünlü ile gelmiştir ve ek, uyum aşamasındadır.⁵⁴

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)IncA}	9	-
{-UncA}	-	4
Uyum Oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban: *varınca* 29a/432 (4 yerde), *ardınca* 35b/550, *kalıncaya dek* 60b/999, *tükeninceye dek* 23b/340, *gelince* 55b/915, *tüküinceye dek* 50a/814

Yuvarlak ünlülü taban: *kopuncaya dek* 25a/368, *oluncaya dek* 26b/395 (2 yerde), *yumunca* 51b/841

Verilere göre ek, yuvarlak tabanlardan sonra yuvarlak ünlü ile gelmektedir. Sadece bir örnekte yuvarlak tabandan sonra düz ünlü iledir. Buna göre ek, Klasik Osmanlı Türkçesinin 17. ve 18. yüzyıllarında olduğu gibi uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.1.1.4. {-mXş(lAr)} Öğrenilen Geçmiş Zaman Üçüncü Kişi Eki

Ek EAT’de daima düz ünlülüdür.⁵⁵ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde hep düz ünlü iledir ve uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyılda Arap harfli metinlerde ek genelde düz ünlülüdür ve bir eserde uyuma girmiştir. Ancak tek bir eserde bu duruma rastlanması, ekin uyumda olduğu anlamına gelmez. Ekin aşaması

⁵⁴ Kartallıoğlu, 2011, s. 126-130.

⁵⁵ Yıldız - Yalkın, 2021, s. 169.

düzensizliktir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyuma giren örnekler azdır ve ekin aşaması yine düzensizliktir.⁵⁶

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-mİş(lAr)}	25	-
{-mUş(lAr)}	-	5
Uyum Oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban: *itmişlerdir* 8b/101, *söylemişlerdir* 10b/131, *virmişdir* 12a/152, *inmişdir* 23a/329, *gönderilmiş* 24b/357 vd.

Yuvarlak ünlülü taban: *olmuşdur* 23a/332 (3 yerde), *dökülmüş* 65a/1087, *düşmüş* 100b/1712

Verilere göre ek, yuvarlak tabanlardan sonra yuvarlak ünlü ile gelmektedir. Buna göre ekin durumu 17. ve 18. yüzyıllardakinden farklıdır. Metinde ek, uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.1.1.5. {+(s)I(n+)} Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki

Teklik üçüncü kişi iyelik eki EAT’de sürekli düz ünlülüdür.⁵⁷ Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılında Arap harfli metinlerde ek, sadece düz ünlü ile değil yuvarlak tabanlardan sonra yuvarlak ünlü ile de görülmüştür; ancak uyum oranı %30’dur ve ekin aşaması düzensizliktir. 17. yüzyılda Arap harfli metinlerde ek, yine düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %27 ve buna göre ek bu dönemde düzensizlik aşamasındadır.

⁵⁶ Kartallıoğlu, 2011, s. 134-140.

⁵⁷ Yıldız - Yalkın, 2021, s. 102.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(s)I(n+)}	711	116
{+(s)U(n+)}	-	42
Uyum Oranı	%100	% 26.5

Düz ünlülü taban: *cümlesi* 21a/290, *halası* 39b/624, *kelimesidür* 88b/1511

Yuvarlak ünlülü taban: *burnı* 32a/488, *eyegüsünden* 27a/402, *eyüsünü* 85b/1452, *gürühi* 25b/373, *kapısı* 89a/1519, *karşusuna* 102b/1752

İkili Biçimler:

gününün 71b/1200 , *gününe* 59a/974

hükmi 23b/341 , *hükmü* 47b/770

idüğini 71b/1197 ~ *idüğünü* 45b/732

oğlu 40b/645 ~ *oğlu* 41a/656

şolına 35a/541, *şolunda* 17b/229

vücūdına 25a/365 , *vücūdunu* 76a/1279

yolına 79b/1343 , *yolunda* 67b/1130

Metinde teklik üçüncü kişi iyelik ekinin ünlüsü, düz tabanlardan sonra düz ünlü ile gelmektedir. Yuvarlak tabanlardan sonra 42 örnekte dudak uyumuna bağlıdır ve 116 örnekte uyum dışındadır. Ayrıca 7 sözcükte hem uyumlu hem de uyumsuz şekle rastlanmaktadır. Verilere göre yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %26.5'tir. Ek Klasik Osmanlı Türkçesinin 16., 17. ve 18. yüzyıllarında olduğu gibi düzensizlik aşamasındadır.

1.6.2.3.1.2. EAT Dönemi’nde Düz Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.3.1.2.1. {+(y)I} Belirtme Durumu Eki

Ek EAT’de düz ünlülüdür.⁵⁸ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde sürekli düz ünlü ile yazıldığı için ek, bu dönemlerde uyumsuzluk aşamasındadır.⁵⁹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(y)I}	184	18
Uyum oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *adımlarını* 34b/539, *ağızlarını* 59b/988, *‘amellerini* 22a/312, *anamuzu* 27a/403, *aşlını* 104a/1774, *ayağlarını* 34b/535, *bāķisini* 65b/1095, *beşı* 95b/1619, *bölügi* 26a/386, *cāriyeyi* 70a/1171, *eşyāyı* 6b/75, *cismimi* 5a/50 vd.

Yuvarlak ünlülü taban: *evlāduñı* 65b/1094, *eyüsüni* 85b/1452, *yüzüni* 28a/418 vd.

Verilere göre metinde ek Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’nde olduğu gibi, uyumsuzluk aşaması devam etmektedir.

1.6.2.3.1.2.2. {-(y)IcAK} Zarf Fiil Eki

EAT’de ekin ilk ünlüsü sürekli düz ünlülüdür.⁶⁰ 16. yüzyılda Klasik Osmanlı Türkçesinde Arap harfli metinlerde ekin ünlüsü daima düz ünlülüdür ve uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyılda yuvarlak tabanlardan sonra ekin uyum oranı %33’tür ve ek, düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyılda yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %25’tir. 17. yüzyıldaki orana göre daha azdır ancak yine düzensizlik aşamasındadır.⁶¹

⁵⁸ Yıldız - Yalkın, 2021, s. 114-115.

⁵⁹ Kartallıoğlu, 2011, s. 161-168.

⁶⁰ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 1997, s.125

⁶¹ Kartallıoğlu, 2011, s. 169-174.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)IcAk}	8	5
Uyum oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *kılıcağ* 75b/1270, *giricek* 29a/438 (5 yerde), *gidicek* 35a/548, *idicek* 90a/1535

Yuvarlak ünlülü taban: *olıcağ* 28b/426, *konıcağ* 58b/966 (2 yerde), *göricek* 62a/1027 (2 yerde)

Örneklere göre ünlüsünün hem düz hem yuvarlak ünlülü tabanlardan sonra daima düz ünlülü olduğu görülmektedir. Ekin aşaması, Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılında olduğu gibi, uyumsuzluktur.

1.6.2.3.1.2.3. {-(y)IcI} Fılden İsim Yapma Eki

EAT’de ekin ünlüsü genelde düzdür.⁶² Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin ilk ünlüsü düz tabanlardan sonra düz ünlülüdür ve yuvarlak tabanlardan sonra yuvarlak ünlü iledir. Bu sebeple ek, uyumdadır. Ekin ikinci ünlüsü daima düz olduğu için uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin ilk ve ikinci ünlüsü genelde düz ünlülüdür ve bu dönemde ekin aşaması uyumsuzluktur. 18. yüzyılda ise ekin ilk ünlüsünün yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %47’dir ve geçiş aşamasındadır. Ekin ikinci ünlüsü ise düzensizlik aşamasındadır.

63

⁶² Yıldız -Yalkın, 2021, s. 99.

⁶³ Kartallıoğlu, 2011, s. 174-180.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz Ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)IcI}	11	2
Uyum Oranı	%100	%0

Düz ünlülü taban: *yaratıcı* 16b/210, *ulaştırıcı* 40b/641, *bilicidir* 6b/75, *murād idicidir* 7a/77, *yeticidir* 7a/79, *işleyicidir* 7a/81 (2 yerde), *işidicidir* 7b/84, *söyleyicidir* 7b/88, *terk idici* 40a/634, *tebliğ idici* 40b/639

Yuvarlak ünlülü taban: *olıcudur* 6b/73, *göricidir* 7b/86

Metindeki örneklere göre ekin ilk ve ikinci ünlüsü sürekli düzdür. Buna göre metinde ekin uyumsuzluk aşamasında olduğu görülmektedir.

1.6.2.3.1.2.4. {-(I)I-} Edilgenlik Çatı Eki

Ekin ünlüsü EAT’de genelde uyumsuzdur.⁶⁴ 16. yüzyıl Klasik Osmanlı Türkçesinde Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %95; yuvarlak tabanlardan sonra ise uyum oranı %40’tır. Bu dönemde ek, yuvarlak tabanlarda geçiş aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %93’tür ve yuvarlak tabanlardan sonra %57’dir. Buna göre ek, geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %52’dir ve ek yine geçiş aşamasındadır.

⁶⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 189.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(I)l-}	40	4
{-(U)l-}	-	8
Uyum Oranı	%100	66%

Düz ünlülü taban: *açılup* 60a/997 (2 yerde), *añılan* 44a/702, *atılup* 68a/1135, *ayrılur* 4b/43, *derilseler* 62b/1037, *dikilse gerekdür* 65a/1082, *dinilmiş* (3 yerde) 49b/805, *dirilse gerekdür* 22b/323, *diriltmesi* 51a/829, *dizilmiş* 32b/498, *gönderilmiş* 36b/567 (2 yerde), *içilmesi* (2 yerde), *kesilmesi* 58a/958 (2 yerde), *tağılmağ* 77a/1296, *taranulsa* 31b/478, *tarılulsa* 78a/1322, *virilmez* (10 yerde), *yaradılmışdır* (2 yerde), *yayılup* 34b/534, *yazılmış* (2 yerde), *yeñilüp* 102b/1745, *yıkılması* (2 yerde), *şavruulsa gerekdür* 68a/1135

Yuvarlak ünlülü taban:

{-(UI)-}: *üfürilüp* 60a/998, *bozulmaması* 30a/452, *konulsa* 61a/1008, *tuñulan* 42b/679, *yorulmadan* 18a/236, *dökülmüş* 65a/1087 (3 yerde)

{-(I)l-}: *kurıl-* 58a/958 (2 yerde)

İkili Biçimler:

kurıl- 58a/958 (2 yerde) ~ *kurul-* 77b/1309 (1 yerde)

Verilere göre metinde yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %66'dır. Buna göre ek geçiş aşamasındadır.

1.6.2.3.1.2.5. {-(I)n-}, {-(U)n-} Edilgenlik Çatı Eki

EAT’de ekin ünlüsü uyum dışındadır.⁶⁵ 16. yüzyılda Klasik Osmanlı Türkçesindeki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra ekin uyum oranı %38’dir. Bu dönemde ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde, uyum oranı yuvarlak tabanlardan sonra %67 ve düz tabanlardan sonra %90’dır. Buna göre ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyılda Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlarda ekin uyum oranı %83’tür ve uyum aşamasındadır.⁶⁶

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(I)n-}	7	3
{-(U)n-}	-	47
Uyum Oranı	%100	%94

Düz ünlülü taban: *geçinmek* 39a/616, *gerinmek* 99b/1694, *kılınup* 89b/1524 (2 yerde), *sevinme* 101b/1727 (2 yerde), *tağınsalar* 79a/1339

Yuvarlak ünlülü taban: *buluna* 94b/1607 (5 yerde), *düşünmekle* 19a/260, *görünür* 47a/760 (2 yerde), *sürinerek* 62a/1029 vd.

Verilere göre metinde ek, düz tabanlardan sonra uyumdadır ve yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %94’tür. Ek, Klasik Osmanlı Türkçesinin 18. yüzyılında olduğu gibi uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.1.2.6. {+(X)ncI}, [+uncu] İsimden İsim Yapma Eki

Ek EAT’de düzensizlik aşamasındadır. Ekin ilk ünlüsü uyumdadır; ikinci ünlüsü ise sadece damak uyumuna girmektedir.⁶⁷ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıldaki

⁶⁵ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 189.

⁶⁶ Kartallıoğlu, 2011, s. 193-202.

⁶⁷ Gülsevin, 1997, s.118.

Arap harfli metinlerde ek geçiş aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra ekin yardımcı ünlüsünün uyum oranı %85'tir. Ancak ekin ünlüsü düz olduğu için ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra ekin yardımcı ünlüsü uyumdadır ve ekin ünlüsü uyumsuzluk aşamasındadır.⁶⁸

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(I)ncI}	29	-
{+(U)ncI}	-	14
[+uncu]	-	1
Uyum Oranı	Ekin destek nlsnde: %100 Ekin nlsnde: %100	Ekin destek nlsnde: %100 Ekin nlsnde: %6.6

Düz ünlülü taban: *altıncı* 15b/197 (4 yerde), *beşinci* 15b/197 (7 yerde), *ikinci* 15b/192 (7 yerde), *sekizinci* 7b/86 (3 yerde), *yedinci* 78a/1320 (5 yerde)

Yuvarlak ünlülü taban:

{+(U)ncI}: *dördünci* 15b/197 (5 yerde), *onuncu* 86b/1468 (2 yerde), *toğuzuncu* 80b/1366 (2 yerde), *nci* 3a/20 (5 yerde)

{+(U)ncu}: *toğuzuncusu* 98b/1675

Metindeki örneklere dayanarak düz tabanlardan sonra ekin ünlüsünün ve destek ünlüsünün dudak uyumuna bağlı olduğu söylenebilir. Yuvarlak tabanlardan sonra ekin

⁶⁸ Kartallıoğlu, 2011, s. 203-210.

destek ünlüsü uyuma bağlıdır ve ekin ünlüsünde uyum oranı %6.6'dır. Sadece bir örnekte dudak uyumuna girdiği için ekin düzensizlik aşamasında olduğunu söylenebilir.

1.6.2.3.1.2.7. {-(X)ş} Fiilden İsim Yapma Eki

Ek EAT'de sürekli düz ünlüdür.⁶⁹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra sadece bir örnekte dudak uyumuna bağlıdır ve ek düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde genelde düz ünlüdür. Yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %66'dır. Buna göre ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek bulunmamaktadır.⁷⁰

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-ış], [-uş]	1	1
Uyum Oranı	100%	%100

Düz ünlülü taban: *yanlış* 53b/879

Yuvarlak ünlülü taban: *toğuruşunda* 27b/408

Metinde bu eke sadece iki örnekte rastlanmaktadır ve oranlara göre ek, uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.1.2.8. {-(I)ş-} İşteşlik Çatı Eki

EAT'de ekin yardımcı ünlüsü düz ünlülü olduğu için dudak uyumuna bağlı değildir.⁷¹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %62 ve düz tabanlardan sonra %86'dır. Buna göre ek, bu dönemde geçiş aşamasındadır. Klasik Osmanlı Türkçesinin 17. ve 18.

⁶⁹ Gülsevin, 1997, s.135.

⁷⁰ Kartallıoğlu, s. 210-211.

⁷¹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 191.

yüzyıllarındaki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra ek, dudak uyumuna bağlıdır ve uyum aşamasındadır.⁷²

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(I)ş}	5	-
Uyum Oranı	%100	-

Düz Ünlülü taban: *sıkışup* 62b/1036, *yapış* 52a/854 (2 yerde), *yetişmez* 46b/755, *irişür* 25b/374

Yuvarlak ünlülü taban: -

Eke metinde sadece düz ünlülü tabanlardan sonra rastlanmaktadır ve düz ünlülüdür. Verilere göre ekin belirsiz durumundadır

1.6.2.3.1.2.9. {+IIK} İsimden İsim Yapma Eki:

Ekin ünlüsü EAT’de bazen dudak benzeşmesine göre yuvarlaklaşarak /u/ ve /ü/’ye dönse de genellikle düz-dardır ve düzensizlik aşamasındadır.⁷³ Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerinde yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %27’dir. Buna göre bu metinlerde ek, EAT’de olduğu gibi, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %67 ve yuvarlak tabanlardan sonra %82’dir. Verilere göre ek, geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %46’dır. Ek, 17. yüzyılda olduğu gibi geçiş aşamasındadır.⁷⁴

⁷² Kartallıoğlu, 2011, s. 212-218.

⁷³ Gülsevin, 1997, s.117.

⁷⁴ Kartallıoğlu, s. 212-230.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+IIK}	31	4
{+IUK}	-	3
Uyum Oranı	%100	%43

Düz ünlülü taban: *açlık* 64a/1070 (2 yerde), *birligine* 16b/214, *adımlık* 34b/539, *cehennemlik* 57a/944, *cennetlik* 57a/941, *dilemeklik* 19a/259, *dilencilik* 65a/1086, *dişilik* 21b/303, *dirilik* 92a/1562, *enlik* 78b/1325, *erkeklik* 21b/302, *gicelik* 30b/466, *güzellik* 33a/505, *hastalık* 39a/620, *koğuculuk* 73a/1232, *nebîlikden* 47a/756 (2 yerde), *pâklik* 73b/1241, *peygamberlik* 52b/858 (3 yerde), *şâhidlik* 54a/888, *şehîdlik* 39b/621, *tâzelikte* 69a/1156, *varlığına* 16b/207 (2 yerde), *velîlik* (2 yerde), *ziyadeligi* 30b/463, *āsānlık* 58b/968

Yuvarlak ünlülü taban:

{+IIK}: *büyüklik* 74b/1254 (2 yerde), *çoklık* 74b/1254, *karanülüğünde* 70a/1175

{+IUK}: *dostluk* 65a/1083, *şusuzluk* 64a/1070, *uygunlukda* 33a/506

Metindeki örneklerde ekin ünlüsünün düz tabanlardan sonra düz ünlülü ve yuvarlak tabanlardan sonra hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü olduğu görülmektedir. Buna göre ek, 17. ve 18. yüzyıllarda olduğu gibi geçiş aşamasındadır.

1.6.2.3.1.2.9. {mI} Soru Eki

Ek, EAT’de genelde düz ünlülüdür.⁷⁵ Klasik Osmanlı Türkçesinin 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerinde ek düz ünlülüdür ve yuvarlak tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlı değildir. Buna göre ek düzensizlik aşamasındadır.⁷⁶

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{mI}	5	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: ‘aynı mıdır 11b/142, ğayrı mıdır 11b/142, südi mi 74b/1252, varmıdır 74b/1251, değil miyem 26b/388

Yuvarlak ünlülü taban:-

Eke metinde sadece düz tabanlardan sonra rastlanmaktadır. Ek, sürekli düz ünlülüdür.

1.6.2.3.2. “U” Sınıfı Ekler

1.6.2.3.2.1. ET Dönemi’nden Beri Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.3.2.1.1. [+erü], [+arı] Yön Gösterme Eki

Ek EAT’de sürekli yuvarlak ünlülüdür.⁷⁷ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin uyum oranı %58’dir. Bu orana göre ek, geçiş aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek daima yuvarlak ünlülüdür ve

⁷⁵ Timurtaş, 2012, s. 37.

⁷⁶ Kartallıoğlu, s. 230-232.

⁷⁷ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 87.

uyumsuzluk aşamasında olduğu görülmektedir. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin uyum oranı %22'dir ve bu, ekin düzensizlik aşamasında olduğunu göstermektedir.⁷⁸

Ekin Metindeki Durumu:

[+erü]	2
[+arı]	2
Uyum Oranı	%50

{+ArU}: *içerüde* 86b/1471 (2 yerde)

{+ArI}: *yuğarı* 77b/1306 (2 yerde)

Metinde eke sadece iki sözcükte rastlanmaktadır ve uyum oranı %50'dir. Ekin aşaması, Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılında olduğu gibi geçiş aşamasıdır.

1.6.2.3.2.1.2. {-dIK}, {-dUK} Sıfat Fiil Eki

{-dUK} sıfat-fiil eki EAT'de sürekli yuvarlak ünlülüdür.⁷⁹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyılın başında ekin düz şekli yazılmaya başlanmıştır. Bu döneme ait Arap harfli metinlerde uyum oranı %8'dir. Buna göre ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyılda ekin düz şekli yazılmaya devam etmektedir ve ek bu dönemde düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %46. Buna göre ekin geçiş aşamasında olduğu görülmektedir.⁸⁰

⁷⁸ Kartallıoğlu, s. 237-241.

⁷⁹ Gülsevin, 1997, s. 122.

⁸⁰ Kartallıoğlu, 2019, s. 242-251.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dIk}	19	-
{-dUk}	34	39
Uyum oranı	%36	%100

Düz ünlülü taban:

{-dUK}: *bildügi* 87a/1484, *bildüğini* 102a/1742, *çıkdüğümüz* 88a/1496, *eyledükde* 89b/1523, *idüğini* 71b/1197 (2 yerde), *inanduğı* 87b/1485, *istedüğümüz* 91b/1553, *işledügi* 17a/223 (2 yerde), *itdügi* 58b/966 (8 yerde), *itdükleri* 63a/1045 (3 yerde), *olmaduğı* 34b/531, *öğrenmedügiçün* 88b/1503, *virdügi* 73a/1228, *yaratduğı* 17b/225, *yazduğı* 38b/605 (3 yerde), *virildükde* 76b/1288, *virildigi* 43a/689, *yapduğı* 56b/931, *hātırına gelmedük* vd.

{-dIK}: *aldığı* 41b/658, *bildigine* 102a/1740, *çıkdıkdan* 30b/460, *diledigi* 3a/22, *eyledikde* 75a/1264 (4 yerde), *ecelleri geldikde* 22b/322 (5 yerde), *kıldıkda* 79b/1348, *kalkdıkdı* 98a/1663, *görmedik* 80a/1356, *işitmedik* 80a/1356

İkili Biçimler: *didükleri* 52a/852, *dedikde* 26a/380

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUK}: *döküldükde* 34b/533, *gördügi* 37b/588, *korğduğumuz* 91b/1550, *okıdukdı* 52b/861, *olduğı* (31 yerde), *toğduğı* 38b/604, *urduğıçün* 63a/1051, *uyudukdı* 30a/451, *üfürlüdükdı* 61a/1011

Metinde ekin ünlüsü yuvarlak tabanlardan sonra yuvarlak ünlü ile yazılmaktadır. Düz tabanlardan sonra hem düz ünlü hem de yuvarlak ünlü ile iki şekilde yazılmaktadır. Ayrıca bir kelimedede ekin hem uyumlu hem de uyumsuz biçimlerine rastlanmaktadır.

Verilere göre ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %36'dır. Bu orana göre ek 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde olduğu gibi geçiş aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.3. {-dIKÇA} Zarf Fiil Eki

EAT'de ekin ünlüsü daima yuvarlaktır.⁸¹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek, EAT'de olduğu gibi uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra %20 oranında uyuma bağlıdır. Orana göre ek, düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise ek, düz tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlıdır ve uyum aşamasındadır.⁸²

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dIKÇA}	2	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *tamām olmadıkça* 53a/865, *şarfitmedikçe* 82a/1388

Metinde ek iki örnekte düz tabanlardan sonra düz ünlü ile gelmektedir. Buna göre ek 18. yüzyılda olduğu gibi uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.4. {-dIKdA}, {-dUKdA} Zarf Fiil Eki

EAT'de ek daima yuvarlak ünlüdür.⁸³ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek EAT'deki gibi uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra %44 oranında uyumuna bağlıdır. Orana göre ek, bu dönemde geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise ekin düz

⁸¹ Gülsevin, 1997, s.131.

⁸² Kartallıoğlu, 2019, s. 256-360.

⁸³ Gülsevin, 1997, s.127.

tabanlardan sonra uyum oranı %93'tür. Buna göre ek dudak uyumuna bağlıdır ve uyum aşamasındadır.⁸⁴

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dIKdA}	8	-
{-dUKdA}	4	7
Uyum Oranı	%66.6	%100

Düz ünlülü taban:

{-dIKdA}: *kaldıkda* 79b/1348, *kalıkda* 98a/1663, *geldikde* 39a/620 (2 yerde), *dedikde* 26a/380, *murād eyledikde* 75a/1264, *işābet eyledikde* (2 yerde)

{-dUKdA}: *murād itdikde* 86a/1458, *kaşd itdikde* 85b/1457, *virildükde* 76b/1288, *vefāt eyledükde* 89b/1523

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUKdA}: *uyudukda* 30a/451, *okudukda* 52b/861, *su'āl olundukda* 63a/1045, *kömür oldukda* 66a/1103, *da'vet olundukda* 69b/1161, *öldükde* 92a/1563, *döküldükde* 34b/533

Verilere göre ek, düz tabanlardan sonra %66.6 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Orana göre ek 17. yüzyılda olduğu gibi geçiş aşamasındadır.

⁸⁴ Kartallıoğlu, 2019, s. 361-366.

1.6.2.3.2.1.5 {+dIr}, {+dUr} Geniş zaman, Bildirme Teklik Üçüncü Kişi Eki

Bildirme eki EAT’de daima yuvarlak ünlüdür.⁸⁵ Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek, genelde yuvarlak ünlüdür. Sadece bir örnekte düz şekline rastlanmaktadır, buna göre ek uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyılda Arap harfli metinlerde EAT’deki aşaması devam etmektedir. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %77’dir. Buna göre ek, uyum aşamasındadır. Ayrıca {-DUrUr} şekli de bir arkaik unsur olarak 18. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmaktadır, muhtemelen 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanımdan düşmüştür.⁸⁶

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+dIr}	46	-
{+dUr}	217	61
Uyum Oranı	%17.5	%100

Düz ünlülü taban:

{+dUr}: ‘*aleyhi*’ş-*şalātu* ve ‘*s-selāmdur* 40b/647 (2 yerde), *altıdur* 24a/345, *anırdur* 18b/243, ‘*aynıdur* 2a/9 (5 yerde), *başıldur* 85b/1455, *hağdur* 46b/748 (6 yerde), *beşdür* 44b/718 vd.

{+dIr}: ‘*adavetdir* 101b/1729, ‘*ādetdir* 101b/1726, ‘*āmdır* 99a/1685, *andadır* 102b/1749, (14 yerde), *kimdir* 101b/1731, *tatlıdır* 102b/1749, *yalandır* 101b/1726, vd.

⁸⁵ Timurtaş, 2012, s. 111.

⁸⁶ Kartallıoğlu, 2019, s. 253-261.

Yuvarlak ünlülü taban

{+dUr}: *çokdur* 36b/571 (9 yerde), *dört durur* 94a/1599, *elli tokuzdur* 99a/1686, *mahlûkdur* 23b/337, *maḥşûşdur* 18b/245 (2 yerde), *oldur* 16a/205 (6 yerde), *tokuzdur* 98a/1667, vd.

İkili biçimler:

böyledir 92b/1571~ *böyledür* 36a/564, *gerekdür* 84a/1427~ *gerekdir* 10a/119 (2 yerde) *Ḳur'ānı 'Azîmü'ş-Şāndır* 10a/122 ~ *Ḳur'ānı 'Azîmü'ş-Şāndur* 36b/572, *sekizdir* 6b/72 ~ *sekizdür* 18b/248 (3 yerde), *birdir* 6a/64 (7 yerde) ~ *birdür* 16a/206 (3 yerde), *degildir* 11a/133 (2 yerde) ~ *degildür* (11 yerde), *vardır* 104a/1775 (11 yerde) ~ *vardur* 16a/206 (23 yerde)

Verilere göre ekin %17.5 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Buna göre ek düzensizlik aşamasındadır. Metinde ekin “durur” şekline 7 yerde rastlanmaktadır.

↳ **“durur” şekli:** *Aḥmed durur* 93a/1574, *ol durur* 93a/1576, *Ādem durur* 93a/1578 (2 yerde), *eylemek durur* 93b/1584, *dört durur* 94a/1599, *Ḥālîḳ durur* 93a/1573

1.6.2.3.2.1.6. {+dUr} Kesinlik/İhtimal Eki

Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyılda Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ek sürekli yuvarlak ünlü ileler. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ek sadece iki örnekte dudak uyumuna bağlıdır. Buna göre ek uyumsuzluk aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %70'tir. Buna göre ek uyum aşamasındadır.⁸⁷

⁸⁷ Kartallıoğlu, 2019, s. 262-267.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+dIr}	7	-
{+dUr}	6	5
Uyum oranı	%54	%100

Düz ünlülü taban: *gelmişdir* 43b/693, *kılmışdır* 93b/1589, *itmişlerdir* 8b/101, *kılmışdır* 93b/1589, *söylemişlerdir* 10b/131, *cevāb virmişdir* 12a/152, *yaradılmışdır* 21a/290, *olmuşlardur* 84b/1432, *dinmişdür* 94b/1601, *inmişdür* 23a/329 (2 yerde), *itmişdür* 24a/343, *itmekdür* 90a/1532

Yuvarlak ünlülü taban: *komuşdur* 22a/306, *olmuşdur* 23a/332 (4 yerde)

Örneklere ve oranlara göre metinde ek geçiş aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.7. {-dIr-}, {-dUr-} Geçişli-Ettirgenlik Çatı Eki

Ek EAT’de yuvarlak ünlülüdür.⁸⁸ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %6’dır. Bu oran, ekin düzensizlik aşamasında olduğunu göstermektedir. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %7’dir. Bu orana göre ekin aşamasının ilerlemediği ve düzensizlik aşamasında kaldığı söylenebilir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek, düz tabanlardan sonra %70 oranında uyumludur ve uyum aşamasına geçmektedir.⁸⁹

⁸⁸ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 190.

⁸⁹ Kartallıoğlu, 2019, s. 268-276.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dIr-}	4	-
{-dUr-}	9	5
Uyum Oranı	%30.7	%100

Düz ünlülü taban:

{-dUr-}: *geydürüp* 70a/1178, *yağdurup* 61a/1013 (2 yerde), *yedüren* 71a/1196, *kınduran* 72b/1221 (2 yerde), *kızdurup* 64b/1077, *'afv itdürse gerekdür* 77a/1300, *itdürmege* 19b/269

{-dIr-}: *haklaşdırsa gerekdür* 67b/1129, *işitdirmesi* 51b/838, *ulaşdırı-sın* 92a/1560, *ulaşdırıcı* 40b/641

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUr-}: *ıoldur-* 56a/924 (3 yerde), *yutdur-* 82b/1403, *öldürmesi* 56b/930

İkili biçimler:

çekdir- 102a/1743 ~ *çekdür-* 82b/1403, *kaldir* 62a/1028 (4 yerde) ~ *kaldur* 63b/1058 (2 yerde)

Metinde ekin 18. yüzyıldaki aşamasına göre uyum oranı düşmüştür. Düz tabanlardan sonra ekin hem uyumlu şekli hem de uyumsuz şekli kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra aynı kelimenin iki şekilli yazıldığı da görülmektedir. Ek, düz tabanlardan sonra %30.7 oranında uyumludur. Bu oran ekin geçiş aşamasında olduğunu göstermektedir.

1.6.2.3.2.1.8. [-gü], [-ku] Fiilden İsim Yapma Eki

EAT'de ek sürekli yuvarlak ünlülü olduğu için dudak uyumuna bağlı değildir.⁹⁰ 16. yüzyıl Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerde ekin düz şekli ortaya

⁹⁰ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 95.

çıkmağa başlamıştır ve ek, düzensizlik aşamasına geçmektedir. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek, uyumsuzluk aşamasına dönmektedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin uyum oranı yükselmiştir. Ek %50 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Buna göre ek, bu dönemde geçiş aşamasındadır.⁹¹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-gü]	1	-
[-ku]	-	2
Uyum Oranı	%0	%100

Düz ünlülü taban: *güveygü* 59a/973

Yuvarlak ünlülü taban: *uyku* 59a/973 (2 yerde)

Metinde bu eke sadece iki örnekte rastlanmaktadır. Verilere göre düz tabanlardan sonra ek, yuvarlak ünlü ile gelmiştir. Buna göre ek 17. yüzyılda olduğu gibi uyumsuzluk aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.9. {-sXn} İstek Teklik Üçüncü Kişi Eki

Ek, EAT’de yuvarlak ünlülüdür.⁹² 16. yüzyıl Klasik Osmanlı Türkçesine ait Arap harfli metinlerde ek, genel olarak EAT’de olduğu gibi yuvarlak ünlülüdür ve buna göre ek uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde, ek 16. yüzyılda olduğu gibi uyumsuzluk aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı sadece %5’tir. Buna dayanarak ekin uyumsuzluk aşamasının devam ettiği söylenmelidir.⁹³

⁹¹ Kartallıoğlu, 2019, s. 278-279.

⁹² Yıldız -Yalkın, 2021, s. 171.

⁹³ Kartallıoğlu, s. 281-287.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-sIn}	1	-
{-sUn}	-	2
Uyum Oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban: *şagalsın* 52b/861

Yuvarlak ünlülü taban: *olsun* 83a/1407 (2 yerde)

Ek, metinde düz tabanlardan sonra düz ünlülüdür ve yuvarlak tabanlardan sonra yuvarlak ünlülüdür. Buna göre ek uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.10. [-ü], [-yü], [-ı] Ulaş Eki

Ek, EAT’de sürekli yuvarlak ünlülüdür.⁹⁴ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %29’dur. Orana göre ek düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin aşaması, 16. yüzyılında olduğu gibi düzensizliktir. 18. yüzyıla ait metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %31’dir ve ek yine düzensizlik aşamasındadır.⁹⁵,

⁹⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 204.

⁹⁵ Kartallıoğlu, 2019, s. 288-295.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-ü], [-yü]	20	-
[-ı]	6	-
Uyum oranı	%23	-

Düz ünlülü taban:

[-ü], [-yü]: *deyü* 12a/151 (7 yerde), *diyü* 17a/219 (20 yerde), *emekleyü emekleyü* 77b/1313, *giriü* 37b/586

[-ı]: *alivirse* 63a/1048 (2 yerde), *yara-dıvirüp* 86a/1457, *yara-dıvirmese* 86a/1459, *yaradı-virür* 86a/1464, *ögredivir* 95a/1617

Metinde eke düz ünlülü tabanlardan sonra rastlanmaktadır. Ekin hem düz hem yuvarlak ünlülü şekli görülmektedir. Verilere göre ek, Klasik Osmanlı Türkçesindeki Arap harfli metinlerde olduğu gibi düzensizlik aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.11. {-IK}, {-UK} Fiilden İsim Yapma Eki

Ek EAT’de yuvarlak ünlülüdür.⁹⁶ 16. yüzyıl Klasik Osmanlı Türkçesi Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %42’dir. Buna göre ek, geçiş aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı yükselmiştir ve uyum oranının %56 olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde de ek, geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde uyum oranı yükselmeye devam ederek %96’ya ulaşmıştır. Bu orana göre ek uyum aşamasındadır.⁹⁷

⁹⁶ Timurtaş, 2012, s. 79.

⁹⁷ Kartallıoğlu, 2019, s. 296-303.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-IK}	5	1
{-UK}	-	22
Uyum Oranı	%100	%99

Düz ünlülü taban:

{-(I)K}: *açıkda* 33b/515, *artık* 75a/1262 (2 yerde), *çatık* 31b/483, *sidikden* 59a/980

İkili biçimler:

bölik 26a/386 (1 yerde) ~ *bölük* 26a/385 (22 yerde)

Metinde ek düz tabanlardan sonra düz ünlüdür ve yuvarlak tabanlardan sonra, bir örnek hariç, yuvarlak ünlüdür. Sadece bir kelimedede ek, uyumlu ve uyumsuz iki şekli ile kullanılmaktadır. Oranlara göre ek 18. yüzyılda olduğu gibi uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.12. {-(y)Up} Ulaş Eki

Ek EAT’de sürekli yuvarlak ünlüdür.⁹⁸ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek, EAT’deki aşamasını korunmuştur ve uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı sadece %1’dir. Bu oran ekin uyumsuzluk aşamasında olduğunu göstermektedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek daima yuvarlak ünlüdür. Buna göre ek, uyumsuzluk aşamasındadır.⁹⁹

⁹⁸ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 206.

⁹⁹ Kartallıoğlu, 2019, s. 303-311.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(y)Up}	149	85
Uyum Oranı	%0	%100

Düz ünlülü taban:

{-(y)Up}: *açup* 51b/840, *açılıp* 59a/972 (2 yerde), *alup* 35b/550 (3 yerde), *aşup* 74a/1245, *atılıp* 68a/1135, *ayırup* 75a/1265, *başup* 88b/1505, *başlayup* 75b/1272 (32 yerde)

Yuvarlak ünlülü taban:

{-(y)Up}: *doyurup* 70a/1177, *kaldurup* 34b/535 (2 yerde), *kındurup* 71a/1188, *kızdurup* 64b/1077, *koşup* 30a/455, *koyup* 27a/402, *oşuyup* 52b/862, *olup* 15b/189 (48 yerde), *toğup* 28b/429 (4 yerde), *toğurup* 27b/413, *uçup* 68a/1135, *urup* 57a/941 (2 yerde)

Metindeki verilere göre ek, EAT'deki ve Klasik Osmanlı Türkçesindeki aşamasını korumaktadır. Ek daima yuvarlak ünlülü yazılmaktadır ve uyumsuzluk aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.13. {-Ur-} Geçişli-Ettirgenlik Çatı Eki

Ek EAT'de ek sürekli yuvarlak ünlülüdür. Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ek %21 oranında uyumludur. Orana göre ek düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra sadece bir örnekte uyuma bağlanmıştır. Buna göre ek, uyumsuzluk aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı yükselerek %54 olmuştur. Buna göre ek, geçiş aşamasındadır.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Kartallıoğlu, 2019, s. 312-318.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(U)r}	10	4
Uyum Oranı	%0	%100

Düz ünlülü taban:

{-(U)r}: *bitürüp* 70b/1183 (2 yerde), *getürdi* 86b/1471 (6 yerde), *şanurdi* 32a/491

Yuvarlak ünlülü taban: *toğurması* 54b/897 (4 yerde), *doyurup* 70a/1177

Metinde ek EAT'deki ve Klasik Osmanlı Türkçesinin 17. yüzyılındaki aşamasını korunmaktadır. Ek daima yuvarlak ünlülüdür ve uyumsuzluk aşamasındadır.

1.6.2.3.2.1.14. {-Ur}, {-Ir}, {-Ar} Geniş Zaman Eki

Ek EAT'de {-Ur}, {-Ar-} ve {-r} şeklindedir.¹⁰¹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde bu ek, tek heceli ve ünsüzle biten fillerden sonra {-Ar} şeklinde gelmektedir. Düz tabanlardan sonra {-Ir} şeklindedir ve ekin uyum oranı %3.6'dır. Buna göre ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde, {-Ar} şekli dışında, düz tabanlardan sonra uyum oranı 16. yüzyılda olduğu gibi %3.5'tir. Ek bu dönemde de düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %31'e kadar yükselmiştir. Bu orana göre ek geçiş aşamasındadır.¹⁰²

¹⁰¹ Gülsevin, 1997, s.88.

¹⁰² Kartallıoğlu, 2019, s. 318-335.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-Ar}	89	2

Düz ünlülü taban: *çıkar* 98a/1669 (4 yerde), *derler* 9a/108, *eser* 77b/1311, *helāk eyler* 102b/1746, *geçerler* 21a/296 (2 yerde), *iner* 47a/763 (2 yerde), *ider* 15b/196 (14 yerde), *sever* 82a/1393 (2 yerde), *beñzer* 30b/466 (3 yerde), *dirler* 29b/449 vd.

Yuvarlak ünlülü taban: *tuñar* 103a/1759, *uçar* 77b/1311

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(I)r}	2	-
{-(U)r}	23	45
Uyum Oranı	%8	%100

Düz ünlülü taban:

{-(U)r}: *ayrılır* 4b/43, *bilür* 19a/256 (4 yerde), *dinilür* 103a/1757, *eydür* 14b/178 (2 yerde), *gelür* 102b/1752 (6 yerde), *görünür* 103a/1753, *ışlanur* 34b/534, *inanuruz* 25b/376, *işidür* 20a/273, *uyanur* 61b/1021, *virür* 58b/968 (3 yerde), *yaradur* 82a/1387

{-Ir}: *gösterir* 101a/1722, *segirdir* 77b/1312

Yuvarlak ünlülü taban:

{-(U)r} *görür* 20a/277 (4 yerde), *olur* 51b/844 (22 yerde), *olunur* (17 yerde), *ölürler* 26b/393, *tırurlar* 48b/783

Metindeki örneklere göre ek, en çok {-Ar} şekli ile kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra {-Ir} ve {-Ur} şekilleri de bulunmaktadır. Yuvarlak tabanlardan sonra ek, dudak

uyumuna bağlıdır ve düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı sadece %8'dir. Orana göre ek, 16. ve 17. yüzyıllarda olduğu gibi düzensizlik aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2. EAT Dönemi'nde Yuvarlak Ünlülü Olan Ekler

1.6.2.3.2.2.1. [-elüm] İstek Çokluk Birinci Kişi Eki

EAT'de ekin ikinci ünlüsü sürekli yuvarlak ünlülüdür.¹⁰³ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin genel olarak EAT'deki şekli korunmaktadır ve ek, uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek %56 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Buna göre ek, bu dönemde geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde uyum oranı %64'tür ve ek geçiş aşamasındadır.¹⁰⁴

Ekin Metindeki Durumu:

[-elüm]	1
Uyum oranı	%0

[-elüm]: *beyān ide-lüm* 55b/917

Metinde eke sadece bir örnekte rastlanmaktadır. Bu örnekte ek uyumsuzdur. Ek, EAT'deki ve 16. yüzyıldaki gibi uyumsuzluk aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.2. [+cık] İsimden İsim Yapma Eki

EAT'de ek yuvarlak ünlülüdür.¹⁰⁵ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %23'tir. Buna göre ek, düzensizlik aşamasına geçmektedir. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ekin düz şekli yaygındır ve uyum aşamasına geçmektedir. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz

¹⁰³ Gülsevin, 1997, s. 105.

¹⁰⁴ Kartallıoğlu, 2019, s. 336-340.

¹⁰⁵ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 88.

tabanlardan sonra %71 oranında dudak uyumuna bağlıdır ve ek, uyum aşamasında kalmaktadır.¹⁰⁶

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[+cık]	5	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *azacık* 31a/474 (2 yerde), *hayvāncıklar* 37b/592, *tıracık* 59b/986, *kıvırcığa* 31a/475

Verilere göre ek sadece düz tabanlardan sonra kullanıldığı örneklerde düz şekli ile gelmektedir. Buna göre ek 17. ve 18. yüzyıllardaki aşamasını devam ettirmektedir.

1.6.2.3.2.2.3. [-dik] Görülen Geçmiş Zaman Çokluk Birinci Kişi Eki

EAT’de ek daima yuvarlak ünlülüdür.¹⁰⁷ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerinde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %13’tür. Bu oran, ekin düzensizlik aşamasında olduğunu göstermektedir. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra %84’e kadar yükselmiştir. Bu durum, ekin uyum aşamasına geçtiğini göstermektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Kartallıoğlu, 2019, s. 341-347.

¹⁰⁷ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 167.

¹⁰⁸ Kartallıoğlu, 2019, s. 351-356.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-dik]	1	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban:

{-dIk} *kabûl itdik* 26a/381

Ekin metinde sadece bir örnekte rastlandığı ve uyumlu olduğu görülmektedir. Orana göre ek, 18. yüzyılda olduğu gibi uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.4. {-dXm} Görülen Geçmiş Zaman Teklik Birinci Kişi Eki

Ek EAT’de daima yuvarlak ünlüdür.¹⁰⁹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %11’dir. Bu orana göre ek düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %10’dur. Bu dönemde ekin aşaması, 16 yüzyılda olduğu gibi düzensizliktir. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %98’dir. Orana göre ek, uyum aşamasına geçmektedir.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-dIm}	2	-
{-dUm}	-	11
Uyum oranı	%100	%100

¹⁰⁹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 168.

Düz ünlülü taban: *bülūğa irdim 6a/62, şürū‘ eyledim 15a/186*

Yuvarlak ünlülü taban: *büyüdüm 6a/62, ma‘lūmātdan oldum 5a/52, murādātdan oldum 5b/55, maḳdūrātdan oldum 5b/57, mevcūdātdan oldum 5b/59, ṭoḡdum 5b/61 vd.*

Verilere göre metinde ekin düz tabanlardan sonra ve yuvarlak tabanlardan sonra uyum oranı %100’dür. Buna göre ek, 18. yüzyıldaki uyum aşamasını devam ettirmektedir.

1.6.2.3.2.2.5. {-dUḡ}, [-diḡ], [-dın] Görülen Geçmiş Zaman Teklik İkinci Kişi Eki

EAT’de ek daima yuvarlak ünlülüdür.¹¹⁰ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %5’tir ve ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ise düz tabanlardan sonra ek, %71 oranında uyuma bağlıdır. Ek bu dönemde geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %68’dir ve ek geçiş aşamasındadır.¹¹¹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-diḡ]	2	-
{-dUḡ}	5	3
[-dın]	1	-
Uyum oranı	%28.5	%100

¹¹⁰ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 168.

¹¹¹ Kartallıoğlu, 2019, s. 373-378.

Düz ünlülü taban:

[-diŋ]: *girdiŋ* 101a/1723, *işiddiŋ* 102b/1747

{-dUŋ}: *'amel itdüŋ* 76a/1278, *şarf itdüŋ* 76a/1279, *iftā itdüŋ* 76a/1280, *harc itdüŋ* 76a/1281, *halk eyledüŋ* 83a/1405

[-dın]: *kazandın* 76a/1280

Yuvarlak ünlülü taban:

{-dUŋ}: *yutdurduŋ* 82b/1403, *gördüŋ* 101a/1723 (2 yerde)

İkili biçimler:

bildiŋ 101b/1728 (3 yerde) ~ *bildüŋ* 76a/1278

Verilere göre ek düz tabanlardan sonra hem yuvarlak hem de düz şekli ile gelmektedir. Ayrıca bir kelimenin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü biçimlerine de rastlanmaktadır. Uyum oranına göre ek, 16. yüzyılda olduğu gibi düzensizlik aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.6. [-diŋüz] Görülen Geçmiş Zaman Çokluk İkinci Kişi Eki

Ek EAT'de yuvarlak ünlülüdür.¹¹² Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılına ait Arap harfli metinlerinde ekin ilk ünlüsünün düz tabanlardan sonra uyum oranı %28 ve ikinci ünlüsünün ise %7'dir. Bu oranlara göre ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %69'dur. Ek bu dönemde geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek, düz tabanlardan sonra %60 oranında uyuma bağlıdır. Ek bu dönemde geçiş aşamasındadır.¹¹³

¹¹² Gülsevin, 1997, s. 88.

¹¹³ Kartallıoğlu, 2019, s. 378-383.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-diğüz]	1	-
Uyum oranı	Ekin ilk ünlüsü: %100 Ekin ikinci ünlüsü:%0	-

Düz ünlülü taban:

[-diğüz]: *kabül itdiğüz* 26a/380

Metinde eke sadece bir örnekte rastlanmaktadır. Ekin ilk ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır ve ikinci ünlüsü dudak uyumuna bağlı değildir.

1.6.2.3.2.2.7. [-kin] Fiilden İsim Yapma Eki

Ek EAT’de yuvarlak ünlü iledir.¹¹⁴ Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerinde sadece bir örnekte tespit edilen ek, dudak uyumuna bağlıdır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %33’tür. Buna göre ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ek %78 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Bu dönemde de ek geçiş aşamasındadır.¹¹⁵

¹¹⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 96.

¹¹⁵ Kartallıoğlu, 2019, s. 384-385.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-kin]	1	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *keskin* 77b/1308

Metinde eke sadece bir örnekte rastlanmaktadır ve dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.2.2.8. {+II}, {+IU} İsimden İsim Yapma Eki

EAT’de ek daima yuvarlak ünlülüdür.¹¹⁶ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %23’tür. Buna göre ek düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranının %4 olduğu göz önüne alınırsa ekin düzensizlik aşamasında olduğu görülmektedir. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise ek düz tabanlardan sonra %35 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Orana göre ek bu dönemde geçiş aşamasına geçmektedir.¹¹⁷

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+II}	14	-
{+IU}	8	13
Uyum oranı	%63.6	%100

¹¹⁶ Timurtaş, 2012, s. 78.

¹¹⁷ Kartallıoğlu, 2019, s. 386-395.

Düz ünlülü taban:

{+II}: *belli* 30a/454, *kuvvetlice* 34b/535, *merhametli* 70b/1186, *meyillice* 34b/537, *nikahlı* 29b/449, *rengli* 79a/1337, *sesliden* 40a/631, *şefakatli* 70b/1186, *şiddetli* 58b/969, *tatlı* 75a/1260 (2 yerde), *yakışıklı* 32a/488, *yazılı* 24b/354

{+IU}: *adlu* 41a/649 (6 yerde)

Yuvarlak ünlülü taban:

{+IU}: *borçlu* 69b/1169, *boylu* 30b/463, *boynuzlu* 63a/1050, *hüyludan* 39b/627, *koşulu* 75a/1262, *dürlü* 59a/979 (5 yerde), *köylüden* 39b/626, *semerlü* 66a/1100, *yüzlüden* 40a/631

İkili biçimler:

gizli 7b/83 ~ *gizlü* 20a/276 (2 yerde)

Verilere göre ekin metinde düz ünlülü tabanlardan sonra uyum oranı %63.6'dır. Bu orana göre ek, 18. yüzyılda olduğu gibi geçiş aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.9. [+ndi] İsimden İsim Yapma Eki

EAT'de ek dudak uyumuna bağlı değildir.¹¹⁸ Klasik Osmanlı Türkçesinde eke sadece 17. yüzyıla ait bir örnekte rastlanmaktadır ve ek burada dudak uyumuna bağlıdır.¹¹⁹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[+ndi]	1	-
Uyum oranı	%100	-

¹¹⁸ Gülsevin, 1997, s.118.

¹¹⁹ Kartallıoğlu, 2019, s. 398.

Düz ünlülü taban: *ikindi* 80b/1361

Metinde bu eke sadece bir örnekte rastlanmaktadır ve dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.2.2.10. {+(n)Iḡ}, {+(n)Uḡ} Tamlayan Eki

EAT’de ek daima yuvarlak ünlülüdür.¹²⁰ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin uyum oranı sadece %5’tir. Buna göre ek bu dönemde düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %30’dur. Bu orana göre ek hâlâ düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin hemen hemen dudak uyumuna bağlandığı görülmektedir. Bu dönemde düz tabanlardan sonra uyum oranı %83’tür. Bu oran ekin uyum aşamasına geçtiğini göstermektedir.¹²¹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(n)Iḡ}	51	-
{+(n)Uḡ}	200	14
Uyum oranı	%20.3	%100

Düz ünlülü taban:

{+(n)Uḡ}: *‘ābidün* 18b/244, *‘alametlerinün* 52b/863 (2 yerde), *‘arşun* 63b/1059, *emrün* 23b/338

{+(n)Iḡ}: *aḥvāliḡ* 102b/1747, *‘ālem-i rü’yānün* 85b/1451, *cümleliḡ* 96b/1636, *deliliḡ* 10a/119 (2 yerde), *dünyānün* 102b/1747, *ehliniḡ* 103a/1761

¹²⁰ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 112.

¹²¹ Kartallıoğlu, 2019, s. 398-409.

Yuvarlak ünlülü taban:

bunun 101a/1725 (2 yerde), *dördün* 49a/798, *hükümün* 94a/1595, *şurun* 60b/1006

İkili Biçimler:

anların 21b/304 (1 yerde) ~ *anların* 21a/289 (17 yerde)

Bārī Ta'ālānı 2b/13, (13 yerde) ~ *Bārī Ta'ālānı* 18b/247 (34 yerde)

nāsın 84b/1434 ~ *nāsın* 54b/892

gicenin 51a/831 (1 yerde) ~ *gicenün* 36b/575 (2 yerde)

īmānı 89b/1529 ~ *īmānı* 55a/907 (6 yerde)

insānı 22b/315 ~ *insānı* 40a/638 (4 yerde)

kabrin 59a/975 (3 yerde), *kabrin* 58b/964 (2 yerde)

kimini 102b/1751 (1 yerde), *kiminün* 21a/293 (2 yerde)

mahlūkātın 22a/308 (1 yerde), *mahlūkātın* 60b/1005 (2 yerde)

şeylerin 91b/1550 (1 yerde), *şeylerin* 27a/399 (6 yerde)

Verilere göre ekin hem yuvarlak ünlülü hem de düz ünlülü şekline rastlanmaktadır. Ayrıca aynı örnekte ek düz ünlü ve yuvarlak ünlü ile yazılmaktadır. Düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %20.3'tür. Buna göre metinde ek 16. ve 17. yüzyıllarda olduğu gibi düzensizlik aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.11. {+sIz}, {+sUz} İsimden İsim Yapma Eki

EAT'de ek daima yuvarlak ünlü iledir.¹²² Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra uyum oranı %83'tür. Buna göre ek uyum aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı düşmüştür. Bu oranı %42'dir. Buna göre bu dönemde ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıldaki Arap harfli metinlerde ise düz tabanlardan sonra ek %90 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Ancak ters uyumsuzluklar nedeniyle ek geçiş aşamasındadır.¹²³

¹²² Gülsevin, 1997, s.119.

¹²³ Kartallıoğlu, 2019, s. 410-418.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+sIz}	13	-
{+sUz}	1	5
Uyum oranı	%99	%100

Düz ünlülü taban:

{+sIz}: *cihetsiz* 80b/1359, *edillesiz* 88a/1500, *fâ`idesiz* 82b/1397, *hadsiz* 94a/1596, *harfsiz* 7b/88, *hikmetsiz* 82b/1397, *ışsız* 61a/1012 *îmānsız* 26b/393, *kulaksız* 60a/994, *mekānsiz* 80b/1359, *şavtsiz* 7b/88, *şayısız* 77a/1299, *vāsita-sız* 75b/1276

{+sUz}: *aşsuz* 102b/1746

Yuvarlak ünlülü taban:

{+sUz}: *belürsüz* 39b/629, *gözsüz* 60a/994, *boynuzsuz* 63a/1051, *şusuz* 62b/1036
(2 yerde)

Verilere göre metinde yuvarlak tabanlardan sonra ekin uyum oranı %100'dür. Düz tabanlardan sonra ise ekin uyum oranı %99'dur. Bu orana göre uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.12. {-U}, [-ı] Fiilden İsim Yapma Eki

EAT'de ek yuvarlak ünlülüdür.¹²⁴ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %77'dir. Buna göre ek geçiş aşamasındadır. Ek, 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra %25 oranında dudak uyumuna bağlıdır ve bu dönemde düzensizlik aşamasına geçmiştir. 18.

¹²⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 98.

yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %60'tır. Orana göre ek geçiş aşamasındadır.¹²⁵

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[-ı]	5	1
{-U}	4	5
Uyum oranı	%55.5	%83.3

Düz ünlülü taban:

[-ı]: *şayısı* 79a/1333, *şayısız* 77a/1299, *yazılı* 24b/354, *katı* 36b/573 (2 yerde)

{-U}: *kapısı* 89a/1519 (2 yerde), *kapuçılık* 22a/313 (2 yerde)

Yuvarlak ünlülü taban:

{-U}: *koğu* 83a/1404 (3 yerde), *korğusıçun* 69a/1160, *ölüler* 51a/828

[-ı]: *toğrı* 67a/1122

Verilere göre düz tabanlardan sonra 16. ve 18. yüzyıllarda olduğu gibi geçiş aşamasındadır.

1.6.2.3.2.13. {+(X)m} Teklik Birinci Kişi İyelik Eki

Ek EAT'de daima yuvarlak ünlülüdür.¹²⁶ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %17'dir ve bu dönemde düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek %54 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Buna göre ek bu dönemde geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap

¹²⁵ Kartallıoğlu, 2019, s. 420-426.

¹²⁶ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 101-102.

harfli metinlerde ise uyum oranı %95'tir. Bu oran ekin uyum aşamasına geçtiğini göstermektedir.¹²⁷

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+(I)m}	17	-
{+(U)m}	-	4
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban:

{+(I)m}: *begim* 95b/1619, *cismimi* 5a/50, *d̄inim* 93a/1576, *ismimi* 5a/50, *mezhebim* 93a/1579 (2 yerde), *Rabbim* 93a/1573, *vaşıyyetim* 16a/205 (10 yerde)

Yuvarlak ünlülü taban:

{+(U)m}: *kubhumı* 5a/50, *hüsünümi* 5a/50, *resûlümün* 25b/373, *yüzüm* 101b/1734

Verilere göre ekin metinde 18. yüzyıldaki olduğu gibi uyum aşamasındadır.

1.6.2.3.2.2.14. {+(I)mUz}, {+(U)mUz} Çokluk Birinci Kişi İyelik Eki

EAT'de ek daima yuvarlak ünlülüdür.¹²⁸ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin yardımcı ünlüsünün düz tabanlardan sonra uyum oranı %35 iken ekin ünlüsünün uyum oranı bundan daha azdır. Buna göre ekin yardımcı ünlüsü geçiş aşamasındadır ve ekin ünlüsü düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin yardımcı ünlüsü %78 oranında dudak uyumuna bağlıdır ve geçiş aşamasındadır. Ekin ünlüsü ise bu dönemde %74 oranında uyumludur ve geçiş

¹²⁷ Kartallıoğlu, 2019, s. 428-436.

¹²⁸ Gülsevin, 1997, s. 12.

aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin yardımcı ünlüsü uyum aşamasındadır ve ekin ünlüsü %69 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Bu oran ekin ünlüsünün bu dönemde geçiş aşamasında olduğunu göstermektedir.¹²⁹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+mUz}	8	1
{+(I)mUz}	11	1
{+(U)mUz}	-	2
Uyum oranı	Ekin Yardımcı Ünlüsü: %100 Ekin ünlüsü:%0	Ekin yardımcı ünlüsü: Ekin ünlüsü:

Düz ünlülü taban:

{mUz} *anamuz* 27b/406 (5 yerde), *babamuz* 88a/1495 (2 yerde), *'ulemāmuz* 35b/556

{+(I)mUz}: *çıkdığımız* 88a/1496, *ihtiyācımız* 84b/1438, *nefsimizdür* 85a/1446, *peygamberimiz* 50b/820 (6 yerde), *Rabbimizsin* 26b/390, *yerimizden* 62a/1027

Yuvarlak ünlülü taban:

{+(U)mUz}: *korğduğumuz* 91b/1550, *istedüğümüz* 91b/1553

{mUz}: *ulumuz* 91b/1547

{(I)mUz}: *itduğumuz* 88a/1497

Metinde ekin yardımcı ünlüsü düz tabanlardan sonra dudak uyumuna bağlıdır. Ekin ünlüsü sürekli yuvarlak olduğu için uyumsuzluk aşamasındadır.

¹²⁹ Kartallıoğlu, 2019, s. 437-449.

1.6.2.3.2.2.15. [+ün] Teklik İkinci Kişi İyelik Eki

EAT’de ekin yardımcı ünlüsü yuvarlak ünlüdür.¹³⁰ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde iki örnek hariç ekin EAT’deki şekli korunmaktadır. Bu dönemde ek, düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek %51 oranında dudak uyumuna bağlıdır ve ek geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise uyum oranı %93’tür. Bu oran, ekin uyum aşamasında olduğunu göstermektedir.¹³¹

Ekin Metindeki Durumu:

Düz ünlülü taban:-

Yuvarlak ünlülü taban: *yüzün* 101a/1723

Metinde eke bir sözcükte rastlanmaktadır ve bu sözcük dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.2.2.16. [+iñüz] Çokluk İkinci Kişi İyelik Eki

EAT’de ekin ünlüsü ve yardımcı ünlüsü yuvarlak ünlüdür.¹³² Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin yardımcı ünlüsünün düz tabanlardan sonra uyum oranı %22’dir. Bu orana göre ekin yardımcı ünlüsü düzensizlik aşamasındadır. Ekin ünlüsü ise EAT’deki şeklini korumaktadır ve uyumsuzluk aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ekin yardımcı ünlüsü %95 oranında dudak uyumuna bağlıdır ve uyum aşamasındadır. Ekin ünlüsü bu dönemde %61 oranında dudak uyumuna bağlıdır ve geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise ekin yardımcı ünlüsü %91 oranında ve ekin ünlüsü ise %27 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Bu orana göre ekin ünlüsü düzensizlik aşamasındadır.¹³³

¹³⁰ Gülsevin, 1997, s. 12.

¹³¹ Kartallıoğlu, 2019, s. 451- 458.

¹³² Gülsevin, 1997, s. 12.

¹³³ Kartallıoğlu, 2019, s. 467-477.

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[+iñüz]	1	-
Uyum oranı	Ekin destek ünlüsünde: %100 Ekin ünlüsünde: %0	-

Düz ünlülü taban: Rabbiñüz 26b/388

Metinde çokluk ikinci kişi iyelik ekine sadece bir örnekte rastlanmaktadır. Ekin yardımcı ünlüsü dudak uyumuna bağlıdır ve ekin ünlüsü uyumsuzluk aşamasındadır.

1.6.2.3.3. “X” Sınıfı Ekler

1.6.2.3.3.1. [+il] İsimden İsim Yapma Eki

EAT’de ek dudak uyumuna bağlıdır.¹³⁴ Klasik Osmanlı Türkçesinde ek dudak uyumuna bağlıdır.¹³⁵

Ekin Metindeki Durumu:

Metinde söz konusu ek, sadece *yeşil* 79a/1337 sözcüğünde bulunmaktadır ve dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.3.2. [+ı-] İsimden Fiil Yapma Eki

Ek EAT’de dudak uyumuna bağlıdır. Bu eke Klasik Osmanlı Türkçesinde 17. yüzyıla ait bir eserde rastlanmaktadır ve dudak uyumuna bağlıdır.¹³⁶

Ekin Metindeki Durumu:

¹³⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 90.

¹³⁵ Kartallıoğlu, 2019, s. 492-493.

¹³⁶ Kartallıoğlu, 2019, s. 493.

Metinde bu ek, yedi yerde bulunmaktadır ve dudak uyuma bağlıdır.

↪ *geñiş* 31b/481 (5 yerde), *taşıyan* 60b/1004 (2 yerde)

Örneklere göre bu eke iki sözcükte rastlanmaktadır ve dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.3.3. [+ıķ-] İsimden Fiil Yapma Eki

Ek EAT'de dudak uyumuna bağlıdır.¹³⁷ Klasik Osmanlı Türkçesinde ek 17. yüzyıldaki çeviri yazı metinlerde rastlanmaktadır. Ek, bu metinlerde uyumdadır. Ayrıca 18. yüzyıla ait metinlerde de dudak uyumuna bağlıdır.¹³⁸

Ekin Metindeki Durumu:

Metinde ek sadece *acıķmak* 79b/1342 sözcüğünde bulunmaktadır ve dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.3.4. {-(I)m} Fiilden İsim Yapma Eki

Ek EAT'de dudak uyumuna bağlıdır.¹³⁹ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16. ve 17. yüzyıllara ait Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %50'dir. Orana göre ek, bu dönemlerde geçiş aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise ek dudak uyumuna bağlıdır.

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(I)m}	4	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *adım* 62a/1031 (2 yerde), *ırımı* 58b/971, *yıldırım* 77b/1310

Metinde bu ek, üç kelimedede bulunmaktadır ve dudak uyuma bağlıdır.

¹³⁷ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 159.

¹³⁸ Kartallıoğlu, 2019, s. 493-494.

¹³⁹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 96.

1.6.2.3.3.5. {-(X)n} Fiilden İsim Yapma Eki

Ek EAT’de uyumdur.¹⁴⁰ Klasik Osmanlı Türkçesinde 16., 17. ve 18. yüzyıllara ait metinlerde ek dudak uyumuna bağlıdır. Bu dönemlerde sadece “şatun” örneğinde uyum dışındadır.¹⁴¹

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{-(X)n}	1	2
Uyum oranı	%100	%100

Düz ünlülü taban: *gelin* 59a/973

Yuvarlak ünlülü taban: *bütün* 56a/926 (2 yerde)

Metinde eke iki örnekte rastlanmaktadır ve bu örneklerde ek, dudak uyumuna bağlıdır.

1.6.2.3.3.6. Adıl Kökenli Kişi Ekleri

1.6.2.3.3.6.1. {+Am} Teklik Birinci Kişi Ekleri

1.6.2.3.3.6.1.1. [+em], [+yem]

Ekin Metindeki Durumu:

Metinde ek, geniş ünlü ile dört örnekte bulunmaktadır ve dudak uyuma bağlıdır.

☞ *degil miyem* 26b/388, *veli-yem* 47a/757, *nebi-yem* 47a/757, *milletindenem* 93a/1577

¹⁴⁰ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 97.

¹⁴¹ Kartallıoğlu, 2019, s. 497-498.

1.6.2.3.3.6.2. {+sIn} Teklik İkinci Kişi Eki

Ek EAT’de düz ünlülüdür.¹⁴² Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyıla ait Arap harfli metinlerinde ekin EAT’deki şekli devam etmektedir. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek genelde düz ünlülüdür ve yuvarlak tabanlardan sonra ekin uyum oranı %23’tür. Bu orana göre bu dönemde ek düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde yuvarlak tabanlardan sonra ek, %38 oranında dudak uyumuna bağlıdır. Bu orana göre ek geçiş aşamasındadır.¹⁴³

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
{+sIn}	5	-
Uyum oranı	%100	-

Düz ünlülü taban: *pāk ide-sin* 92a/1554, *kalldırasın* 92a/1557, *ulaşdıra-sın* 92a/1560, *vire-sin* 91b/1553, *idersin* 99b/1697

Ekin Metindeki Durumu:

Metinde ekin kullanıldığı beş örnek bulunmaktadır. Bu örneklerde ek, düz ünlülü tabanlardan sonra düz ünlü ile geldiği için ekin uyum aşamasını belirleyebilmek mümkün değildir.

Ayrıca bu ekin metinde geniş ünlülü hâli de bulunmaktadır:

↳ *idesen* 91b/1552, *iderseñ* 99b/1697

1.6.2.3.3.6.3. [+iz], {+Uz} Çokluk Birinci Kişi Eki

EAT’de ek sürekli yuvarlak ünlüdür.¹⁴⁴ Klasik Osmanlı Türkçesinin 16. yüzyılına ait Arap harfli metinlerinde EAT’deki şekli devam etmektedir. Ancak az da olsa ekin bazı

¹⁴²Yıldız -Yalkın, 2021, s. 162.

¹⁴³ Kartallıoğlu, 2019, s. 506-510.

¹⁴⁴ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 163.

yerlerde uyuma girdiği görülmektedir. Buna göre ek düzensizlik aşamasındadır. 17. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ek genellikle yuvarlak şekli ile kullanılmaktadır. Düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %28'dir. Orana göre ek düzensizlik aşamasındadır. 18. yüzyıla ait Arap harfli metinlerde ise düz tabanlardan sonra ekin uyum oranı %50'dir. Bu oran ekin geçiş aşamasında olduğunu göstermektedir.¹⁴⁵

Ekin Metindeki Durumu:

	Düz ünlülü taban	Yuvarlak ünlülü taban
[+iz]	1	-
{+Uz}	4	-
Uyum oranı	%20	-

Düz ünlülü taban:

{+iz} *biziz* 84b/1437

{+Uz} *inanuruz* 25b/376, *i'ānet ide-rüz* 26a/378, *severüz* 50a/811, *umaruz* 50a/812

Yuvarlak ünlülü taban: -

Metinde ekin düz tabanlardan sonra uyum oranı %20'dir. Bu orana göre ek 16. ve 17. yüzyıllarda olduğu gibi düzensizlik aşamasındadır.

¹⁴⁵ Kartallıoğlu, 2019, s. 511-517.

2. ÜNSÜZLER

2.1. Ünsüz Değişimleri

2.1.1. Tabanlarda Ünsüz Değişimleri

2.1.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Değişimleri

2.1.1.1.1. Ötümlüleşme

2.1.1.1.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme

/d-/</t-/

ET Dönemi'nde /d/ sesi ön seslerde bulunmaz ve her zaman /t/ sesiyle ifade edilir. EAT Dönemi'nde ise /d/ sesi ortaya çıkmaya başlar. Ancak zaman içerisinde, Osmanlı Türkçesi Dönemi'nden sonraki süreçte ve günümüz Türkçesinde, tam tersi bir durum yaşanmıştır. ET sonrasında ortaya çıkan /t-/</d/ değişimi yanı sıra, /d-/</t/ değişimi de gözlemlenmiştir. EAT Dönemi'nde bu değişim, oldukça yaygındır. Eski metinler Arap harfleriyle yazıldığı için bu değişimin içinde Arapçadaki kalın "tı" (/ط/) harfi de yer almaktadır. Bu değişimin içerisinde özellikle kalın kelimelerde yazılan harf olarak da görülen "tı" harfi, /d-/</t/ değişiminin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁶ Metinde /d-/</t-/ ötümlüleşmesi şöyledir:

/t-/ Ünsüzünün Korunduğu Sözcükler:

↳ *tağ* 65b/1097, *tağıl*- 77a/1296, *tağın*- 79a/1339, *tamar* 31b/485, *Tağrı* 11a/134, *tara-cık* 59b/986, *taranıl*- 31b/478, *tahtıl*- 78a/1322, *taş* 37b/593, *taşı*- 60b/1004, *taşra* 86b/1475, *tatlı* 102b/1749, *teyze* 39b/625, *tırnak* 64b/1073, *toğ*- 50b/821, *toğur*- 17b/233, *toğruşu* 27b/408, *toğsan toğuz* 60a/995, *toğun*- 34b/532, *toğuz* 29b/449, *toğuzuncu* 16a/201, *toldur*- 56a/921, *tolucu* 34a/527, *topal* 40a/632, *topdolu* 60a/997, *toprak* 101b/1734, *topuk* 62a/1033, *toy*-

¹⁴⁶ Ergin, 2009, s. 91.

79b/1342, *ıtut-* 97a/1646, *ıtutul-* 42b/679, *ıtuy-* 102a/1739, *ıtuz* 55a/906, *tüken-* 58a/960

/d-/</t-/ Ötümlüleşmesi Görülen Sözcükler:

↳ *dağı* 15a/185, *da* 103a/1756 ~ *de* 88a/1502, *de-* 26a/380~ *di-* 25b/375, *degil* 103a/1756 ~ *degül* 26b/388, *degirmi* 32a/491, *demir* 50b/826, *deli* 52a/851, *deri* 66a/1103, *deril-* 62b/1037, *derle-* 62a/1032, *deve* 66a/1100, *deyü* 12a/151~ *diye* 83a/1408 ~ *diyü* 17a/219, *dikil-* 65a/1082, *dil* 103b/1764, *dile-* 81a/1371, *diğle-* 20a/272, *diri* 6b/73, *diril-* 22b/323, *dirilt-* 51a/829, *diş* 65b/1097, *dişilik* 21b/303, *diz* 62a/1034, *dizil-* 32b/498, *dökül-* 34b/533, *dön-* 5a/53, *dörder* 21a/294, *dördünci* 15b/195, *dört* 41a/651, *durur* 93a/1574, *düken-* 66b/1113, *dürlü* 59a/979, *düş-* 100b/1712, *düşün-* 19a/260, *düz* 37a/580

İkili Biçimler:

↳ *ıtur-* 20b/284 ~ *dur-* 65a/1081

/g-/</k-/

ET Dönemi'nde ön seslerde /g/ sesi bulunmaz. Batı Türkçesinde /g/ sesiyle ifade edilen sözcükler, ET /k/ sesiyle yer alır. EAT Dönemi'nde ise kelimenin /g/ veya /k/ sesiyle belirtilmesi sorunludur. Çünkü metinlerde /k/ ve /g/ sesleri aynı harfle gösterilmektedir. Bu nedenle bu değişimin ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak belirlenememiştir. Ancak /g/ ile başlayan kelimelerin eski ve edebi metinlere göre Batı Türkçesinin başlangıcında /g/ ile yazılmaya başlandığı bilinmektedir. Günümüze kadar gelen dönemde /g/ sesiyle başlayan kelimeler mevcuttur. Bununla birlikte, /g/ ile söylenen sözcükler bazı ağızlarda hâlâ ET Dönemi'ndeki gibi /k/ ile telaffuz edilmektedir.¹⁴⁷ Osmanlı Türkçesinin 18. yüzyılına ait elimizdeki metinde /g-/</k-/ değişimi şöyledir:

/k-/ Ünsüzünün Korunduğu Varsayılan Sözcükler:

↳ *kemük* 33b/513, *kendi* 10a/120 ~ *kendü* 16b/209, *kerpiç* 80a/1351, *kes-* 89a/1517, *kesil-* 58a/958, *keskin* 77b/1308, *kim* 101b/1733, *kimi* 22b/318, *kimse* 16b/215, *kürlen-* 79b/1342, *kişi* 53a/872, *köle* 39b/626, *kömür* 66a/1102, *köpri* 77b/1308, *kötü* 39b/627, *küçük* 31a/472, *kül* 68a/1135, *küp* 59b/986

¹⁴⁷ Ergin, 2009, s. 87.

/g-/</k-/ Ötümlüleşmesi Görülen Sözcükler:

EAT'de /t-/>/d-/ değişimine paralel olarak ön seslerde /k-/>/g-/ değişimi de gerçekleşmiştir. /k/ ve /g/ ünsüzleri, Arap alfabesini kullanan yazımda, birçok metinde aynı işaret ile temsil edildiği için bazı çalışmalarda sözcüklerin bir kısmı, ÖTT'deki karşılıkları dikkate alınarak yazılmaktadır.¹⁴⁸ /k/ ve /g/ ünsüzlerinin açıkça ayırt edildiği özel bir işaretlemenin bulunmaması, /g-/ < /k-/ ötümlüleşmesinin hangi kelimeleri içerdiğini belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, /k-/ ünsüzünün korunması ve /g-/ < /k-/ ötümlüleşmesi, bu çalışmada sözcüklerin ÖTT'deki durumlarına dayalı olarak bir varsayım olarak ele alınmaktadır.

↳ *geç-* 28a/414, *geçin-* 70b/1181, *geçmiş* 19a/255, *gel-* 5a/53, *gelecek* 19a/255, *gelin* 59a/973, *geiş* 31b/481, *gerçi* 99a/1683, *gerek* 45b/736, *gerin-* 99b/1694, *getür-* 86b/1471, *gey-* 18a/235 ~ *giy-* 46b/751 , *geydür-* 70a/1178, *gibi* 10b/127, *gice* 38b/604, *gicelik* 30b/466, *gir-* 65b/1096, *girü* 37b/586, *güt-* 79b/1343, *gizli* 7b/83 ~ *gizlü* 20a/276, *göbeK* 33b/517, *gök* 35a/544, *gölge* 30a/456, *gömlek* 66a/1098, *gönder* 81a/1375, *gönderil-* 24b/357, *gönül* 57b/953, *gör-* 31a/469, *göre* 80a/1354, *görin-* 47a/760, *görici* 7b/86, *göster-* 80b/1360, *götür-* 22a/307, *göz* 51b/840, *gözet-* 70a/1178, *gözsüz* 60a/994, *güç* 19b/268, *gümüş* 33a/504, *gün* 42a/666, *gündüz* 72a/1214, *Güneş* 57a/936, *güt-* 39a/617, *güveygü* 59a/973, *güzel* 21b/298, *güzellik* 33a/505

2.1.1.1.1.2. İç Seste Ötümlüleşme:

2.1.1.1.1.2.1. Tabanlarda:

/-c-/</-ç/

Bu değişim sadece bir sözcükte bulunmaktadır:

↳ *ince* 31b/482 << TS *inçge* ~ *ince*

2.1.1.1.1.2.2. Eklenmeye Bağlı Ötümlüleşme:

Türkçede ötümsüz ünsüzle biten sözcüklerin sonuna gelen ünlüyle başlayan ekler, ötümlüleşme olayını gerçekleştirerek ötümsüz ünsüzü ötümlü ünsüze dönüştürür. Erdoğan

¹⁴⁸ Zeynep Korkmaz, "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 490.

Boz eklenmeye bağılı ötümlüleşme kapsamlı bir çalışması bulunmaktadır. Bu çalışma, hem tek heceli hem de çok heceli kelimelerdeki ötümlüleşme olayını incelemektedir. Elde edilen sonuçlara göre, ötümlüleşme olayı çok heceli kelimelerde daha yoğun bir şekilde görülmektedir. Tek heceli kelimeler arasında ötümlüleşme özellikleri de bulunmaktadır. Bu ötümlüleşme durumları, çeşitli nedenlere bağılı olarak ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları, aslî uzun ünlüye sahip kelimelerde görülen ötümlüleşmelerdir. Ayrıca, aslen son hecede ötümlü olan ancak sonradan ötümsüzleşen kelimeler de bulunur. Ancak bu kelimeler, bir ünlü ile karşılaştıklarında ötümlü özelliğini yeniden kazanabilirler.¹⁴⁹ Bu olayla ilgili metinde tek ve çok hecelerde şu örneklere rastlanmaktadır:

/b/ < /p/

↳ *gibi* 34a/526

/-c-/ < /-ç-/

↳ *acıkmaq* 79b/1342, *gice* 38b/604, *gücile* 19b/268, *güci* 19b/264, *kerpici* 80a/1351

/-d-/ < /-t-/

↳ *adı* 30a/453, *adlu* 41a/649, *ardına* 35a/541, *ardında* 17b/230, *ardından* 37b/588, *dörder* 21a/294, *dördünci* 15b/195, *giden* 72b/1219, *giderken* 34b/537, *gidicek* 35a/548, *gidüp* 51a/832, *gözedden* 70a/1178, *işiden* 62b/1039, *işidiür* 20a/273, *ide* 98a/1670, *iden* 31a/470, *ider* 15b/196, *iderdi* 29a/434, *iderse* 94b/1606, *idersen* 99b/1697, *idersin* 99b/1697, *iderüz* 26a/378, *idesen* 91b/1552, *idesin* 92a/1554, *idüp* 77a/1300, *yaradur* 82a/1387

/-G-/ < /-K-/

↳ *ayağına* 63b/1059, *göbegi* 33b/517, *göbegine* 32b/500, *göge* 98b/1679, *kapuçlığına* 22a/313, *karañulığına* 70a/1175, *kemüğünden* 54b/893, *kıvırcığa* 31a/475, *peygamberliğini* 29a/438, *ziyadeliği* 30b/463, *aşağı* 66b/1107, *birliğine* 16b/214, *bölüğü* 26a/386, *geleceği* 19a/255, *parmağı* 98a/1665, *parmağıla* 37b/589, *parmağını* 102a/1743, *toprağı* 80a/1352, *toprağında* 25a/364, *topuğuna* 62a/1033, *çoğaltması* 37b/592, *çoğı* 19a/255, *çokluğu*

¹⁴⁹ Erdoğan Boz, “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses Ç, K, P, T Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, ss.447-455.

74b/1254, *enligi* 78b/1325, *erkege* 53a/872, *kemügünden* 54b/893, *segirdir* 77b/1312, *yoğısa* 63a/1049, *varlığına* 16b/207, *varlığını* 18a/241

2.1.1.1.2. Ötümsüzleşme

2.1.1.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

/p-/ < /b-/

☞ *pek* 30b/462 (<*bek*)

2.1.1.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

/s/ < /z/

☞ *gögsi* 32b/499

2.1.1.1.3. Süreklileşme

Ünsüzlerin titreşimli ses telleri aracılığıyla ciğerlerden gelen havayla birleşerek ton oluşturmasıyla ünsüzler tonlu nitelik kazanır. Bu durum, /b/, /c/, /d/, /g/ gibi ünsüzlerin boğumlanması sırasında meydana gelir.¹⁵⁰

2.1.1.1.3.1. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüze dönüşmesi olayıdır.¹⁵¹

2.1.1.1.3.1.1. Ön Seste Sızıcılaşma

/h-/ < /k-/

Metinde /h-/ < /k-/ değişimi sadece *hatun* 29b/449 sözcüğünde bulunmaktadır.

Ayrıca *kankı* 12a/147 sözcüğünde ön seste /k-/ sesinin korunduğu görülmektedir.

/v-/ < /b-/

Eski Türkçe Dönemi'nde /b/ ile kullanılan sözcükler bugün /v/ ile dir.

Metinde sadece iki örnekte bu olay görülmektedir:

☞ *var* 21a/291, *vir-* 28a/415, *varlık*+ 16b/207

¹⁵⁰ Korkmaz, 1992, s. 151.

¹⁵¹ Korkmaz, 1992, s. 135.

2.1.1.1.3.2. Kök Ünlüsünden Sonra Sızıcılışma

/v-/</b-/

ET’de /b/’li olan sözcükler, EAT’de olduğu gibi, metinde de /v/’lidir:

☞ *ev* 42b/683 (< *eb*), *sev-* 69a/1159 (< *seb-*), *deve* 66a/1100 (< *tebe*)

/h/ </k/

Bazı sözcükler, EAT’de hem /k/ hem de /h/ ile yazılır. Metinde bu sözcükler /h/ ile yazılır:

☞ *dağı* 15a/185 (<< *tağı*), *koğu* 83a/1404, *koğulu* 75a/1262 (<< *kok*), *yohsa* 10a/120 (< *yok*)

2.1.1.1.3.3. /-G-/ ve /-G/ Ünsüzlerinin Sızıcılışma Durumu

Metinde, günümüz Türkçesinde sızıcılışma sürecine uğramış kelimeler, süreksiz ünsüzle yazılmaktadır:

☞ *eglen-* 27b/405 “eğlen-“, *şag-* 75b/1276 “sağ-“, *şagır+* 40a/631 “sağır”, *şag+* 95b/1626 “sağ”

2.1.1.1.3.2. Akıcılışma

Patlayıcı ünsüzlerden birinin bol sesli akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesi olayıdır.¹⁵²

2.1.1.1.3.2.1. İç Seste Akıcılışma

/-y-/<</-d-/

Metinde EAT’de olduğu gibi akıcılışma olayı ile /y/’li yazılan örnekler şu şekildedir:

☞ *eyle-* 65b/1091 (<< *edle-*), *ayağ* 61b/1020 (<< *adək*), *uyan* 61b/1021 (<< *odun-*), *ayır-* 65b/1095 (<< *adır-*), *seyrek* 32b/497 (<< *sedrek*), *bıyık* 78b/1326 (<< *bıdık*), *büyü-* 32b/496 (<< *bedü-*), *büyük* 31a/472 (<< *bedük*), *eyü* 67a/1121 (<< *edgü*), *geydür-* 70a/1178 (<< *kedgür-*), *güveygü* 59a/973 (<< *küdegü*), *uyu-* 30a/451 (<< *udı-*)

¹⁵² Korkmaz, 1992, s. 6.

2.1.1.1.3.2.2. Son Seste Akıcılışma

/-y/ << /-d/

Son seste /-y/ << /-d/ değişimi metinde üç örnekte bulunmaktadır:

↳ *gey-* 18a/235 ~ *giy-* 46b/751 (<<*ked-*), *koy-* 27a/402 (<<*kod-*), *uy-* 96b/1643 (<<*ud-*)

2.1.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Değişimleri

Başka dillerden geçen kimi sözcükler Türkçede ünsüz değişimlerine uğramıştır. Metinde bu durumun sadece bir örnekte rastlanmaktadır:

2.1.1.2.1. İç Seste Ötümsüzleşme:

/-k-/ < /-ğ-/

↳ *bağça* 59a/972 (<**Far.** *bāğ-ça*)

2.1.2. Eklerde Ünsüz Değişimleri

2.1.2.1. Ötümlüleşme

Bazı sözcüklerde {-t-} çatı ekinin ünsüzü, ötümlüleşme olayına uğrayarak /d/ ünsüzüne dönüşür. Metinde bu değişime örnek olarak şu kelimelere rastlanmaktadır:

↳ *eydür* 14b/178, *gözed* 70a/1178, *dirildüp* 61a/1016, *işiden* 62b/1039, *işidir* 20a/273, *segirdir* 77b/1312, *yaradur* 82a/1387

2.2. Ünsüz Türemesi

Bir kelimenin kökeninde olmayan bir ünsüzün kelimenin başında, içinde veya sonunda ortaya çıkma fenomenidir.¹⁵³

¹⁵³ Korkmaz, 1992, s. 163.

2.2.1. Tabanlarda Ünsüz Türemesi

2.2.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Türemesi

2.2.1.1.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

Ön seslerde ünsüz türemesi örneğine metinde rastlanmamaktadır. Ancak ET’de *ur-* fiili bugün /v/ sesi türemesi ile vur- olmuştur.¹⁵⁴ Metinde bu fiil, ET ve EAT’deki gibi *ur-* 57a/941 biçimiyle bulunmaktadır.

2.2.1.1.2. Son Seste Ünsüz Türemesi

Son seste ünsüz türemesine sadece *yay* 31b/482 sözcüğünde rastlanmaktadır. Başdaş, bu kapsamda, ÖTT’deki *bağla-*, *say-*, *yay*, *yufka* gibi kelimelerde sonradan türetildiği düşünülen bazı ünsüzlerin uzunluk vurgusu amacıyla kullanılmış olabileceğini vurgulamaktadır.¹⁵⁵

2.2.2. Koruyucu Ünsüz Türemesi

Türkçede iki ünlü yan yana gelmez. Bunu engellemek için ek veya kelime arasında koruyucu bir ünsüz olan /y/ eklenir veya kaynaşma yoluyla birleştirilir.¹⁵⁶ Metinde bazı koruyucu ünsüz türemesi örnekleri şu şekildedir:

↳ *kimse+y+e* 29a/432, *ağla-y-an* 69a/1160

2.3. Ünsüz Kaybolmaları

Boz, ünsüz düşme ve kaybolmalarıyla ilgili olarak araştırmacılar arasında terimler konusunda bir birliğin olmamasının neden olduğu karışıklığa dikkat çekerek bu alanda kullanılan terimleri bir araya getirmek amacıyla bir sınıflandırma çalışması yapmıştır.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 101.

¹⁵⁵ Cahit Başdaş, “Türkiye Türkçesinde Aslı Uzunluk Belirtileri”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring 2007, s. 97-98.

¹⁵⁶ Ahmet Bican Ercilasun, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 585, Eylül 2000, ss. 219-220.

¹⁵⁷ Detaylı bilgi için bk. Erdoğan Boz, “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 600, Aralık 2001, ss. 856-864.

Bu çalışmada “Ünsüz Kaybolmaları” konusu, Boz’un sınıflandırma ve inceleme yöntemine göre ele alınmıştır.

2.3.1. Ünsüz Düşmesi

Kelime içerisinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma ile iç seste akıcı ve sızıcı ünsüzler ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması fenomenidir.¹⁵⁸

2.3.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi

2.3.1.1.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi

/Ø-/(< /v-/ <) /b-/

ET’de ol- fiilinin ön sesinde korunan /b/ sesi, EAT Dönemi’nin başlarında düşmüştür.¹⁵⁹ Bu fiil, metinde, EAT’deki gibidir:

↳ ol- 10b/128, olun- 5a/49

/Ø- / < /y-/

Metinde ön sesteki /y/ sesinin iki örnekte düştüğü görülmektedir:

↳ ince 31b/482 (<<yinçke ETG), incü 32b/498 (<<yinçü DLT)

2.3.1.1.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

/- Ø-/ < /-l-/

ET’de otur- ve getir- fiillerindeki iç seste korunan /l/ sesi, EAT Dönemi’nin başlarında düşmüştür.¹⁶⁰ Metinde bu fiiller EAT’de olduğu gibi kullanılmaktadır:

↳ otur- 96a/1632 (<oltur-), getir- (<<keltür-)

/- Ø-/ < /-r-/

İç sesteki /r/ sesinin düşmesine metinde beş örnekte rastlanmaktadır:

↳ iken 37a/581 (<<erken), ise 15a/180 (<<erсер), idi 17a/216 (<<erti), pek 30b/462 (<<berk)

¹⁵⁸ Korkmaz, 1992, s. 162.

¹⁵⁹ Özkan, 1995, s. 101.

¹⁶⁰ Özkan, 1995, s. 101.

2.3.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Düşmesi

Metinde Arapça sözcüklerde /ʿ / ünsüz düşmesine sıklıkla rastlanmaktadır:

2.3.1.2.1. İç Seste Ünsüz Düşmesi

/-Ø -/ < /-' -/

↳ *şāyi* ' (<Ar. *şā'i* ') 53a/870, *ṭumānīnet* (<Ar. *ṭumā'nīnet*) 96b/1638

2.3.1.2.2. Son Seste Ünsüz Düşmesi

/-Ø / < /-' /

↳ *bed* (<Ar. *bed* ') 35b/551, *binā* (<Ar. *binā* ') 93b/1589, *cüz* (<Ar. *cüz* ') 17b/233, *enbiyā* (<Ar. *enbiyā* ') 75b/1275, *eşyā* (<Ar. *eşyā* ') 18b/244, *fuḡarā* (<Ar. *fuḡarā* ') 54b/891, *ḡaḡrā* (<Ar. *ḡaḡrā* ') 103a/1753, *havā* (<Ar. *hava* ') 50b/827, *Ḥavvā* (<Ar. *ḡavvā* ') 27a/402, *ḡükemā* (<Ar. *ḡükemā* ') 9a/107, *ibtidā* (<Ar. *ibtidā* ') 97a/1649 *ibtilā* (<Ar. *ibtilā* ') 94b/1605, *icrā* (<Ar. *icrā* ') 95a/1615, *iftirā* (<Ar. *iftirā* ') 54a/887, *iḡfā* (<Ar. *iḡfā* ') 96b/1643, *ihtidā* (<Ar. *ihtidā* ') 81b/1378, *iḡyā* (<Ar. *iḡyā* ') 72a/1213, *ilḡā* (<Ar. *ilḡā* ') 61a/1009, *iḡtizā* (<Ar. *iḡtizā* ') 35a/541, *intihā* (<Ar. *intihā* ') 81b/1381, *i'tā* (<Ar. *i'tā* ') 81b/1379, *ittikā* (<Ar. *ittikā* ') 98b/1678, *mesā* (<Ar. *mesā* ') 97b/1656, *kerāmāt-ı evliyā* (<Far. *kerāmāt-ı evliyā* ') 15b/197, *recā* (Ar. *recā* ') 15a/184, *riyā* (<Ar. *riyā* ') 54a/883, *semā* (<Ar. *semā* ') 82b/1402, *ḡenā* (<Ar. *ḡenā* ') 97a/1650, *ḡuleḡā* (<Ar. *ḡuleḡā* ') 75a/1267, *ḡifā* (<Ar. *ḡifā* ') 51b/845, *ḡirā* (<Ar. *ḡirā* ') 72a/1209, *ḡühedā* (<Ar. *ḡühedā* ') 75a/1267, *'ulemā* (<Ar. *'ulamā* ') 43a/690, *ümerā* (<Ar. *ümerā* ') 43a/690, *ziyā* (<Ar. *ziyā* ') 103b/1769

İkili Biçimler:

↳ *du 'ā* (<Ar. *du 'ā* ') 47b/769, *du 'ā* ' 92b/1564

2.3.2. Erime

Bir kelimedeki vokalden sonraki konsonun, o vokalin açıklığı etkisiyle niteliğinin silinerek vokal içinde sesin uzatılması suretiyle kaybolmasıdır.¹⁶¹

2.3.2.1. Türkçe Sözcüklerde Erime

2.3.2.1.1. İç Seste Erime

/- Ø-/ < /-G-/

Bazı sözcüklerde ET'deki /g/ ünsüzü korunurken sonradan erime olayı gerçekleşmiştir. Bu olayla ilgili metinde iki örneğe rastlanmaktadır:

↳ *irice* 33b/513 (<*irig*), *ışıcakda* 70a/1173 (<*isig*)

/- Ø-/ < /-K-/

↳ *büyüdüm* 6a/62 (<*bedük*)

2.3.2.1.2. Son Seste Erime

/- Ø/(< /-v/ <) /-b/

↳ *şu* 34a/525 (< *su ~ suv* < *sub ~ suw*)

/-Ø/ << /-G/

↳ *agrı* 52b/862 (< *agrığ*), *issi* 103a/1754 (< *isig*)

/-Ø/ < /-r/

↳ *kimse* 16b/215 (<< *kim erser*), *ise* 15a/180 (<< *erser*)

2.3.3. Yutulma

Yutulma ile erime arasındaki fark, istikamet farkıdır. Bu olayda konson, kendinden sonraki vokalin içinde erimeye vakit bulamadan kaybolur.¹⁶²

/- Ø/ < /-G/

↳ *eyü* 67a/1121 (<<< *edgü*), *gerek* 45b/736 (<< *kergek*), *kulağ* 20a/272 (< *kulğak*), *yalan* 36a/560 (< *yalğan*)

¹⁶¹ Tuna 1986,41'den aktaran BOZ, s.857

¹⁶² Tuna 1986,41'den aktaran BOZ, s.858

/-Ø / < /-K/

↳ *ince* 31b/482 (<< *inçke*)

2.3.4. Hece Düşmesi

Bir kelimenin içinde ardışık olarak gelen benzer veya aynı seslerden oluşan iki heceden birinin, birleşme veya ekleme sırasında zamanla azalması veya kaybolması “hece düşmesi” veya “hece yutumu” olarak adlandırılır.¹⁶³

2.3.4.1. Tabanlarda Hece Düşmesi

Konuyla ilgili metinden şu örnekler verilebilir:

↳ *elli* 24b/351 (<< *elig*), *el* 50b/826 (<< *elig*), *belli* 30a/454 (<< *belgölüg*), *taṭlı* 75a/1260 (<< *tatıḡlıḡ*)

2.3.4.2. Eklerde Hece Düşmesi

Ad çekiminde bildirme eki ve eylem çekiminde kesinlik/ihtimal eki metinde hem eskicil şekliyle {durur} hem de {+dUr} olarak görülmektedir:

↳ *dört durur* 94a/1599, *eylemek durur* 93b/1586, *ḡalksa gerekdür* 38b/609, *kelimesidür* 88b/1511

2.3.5. Ünsüz Tekleşmesi

Türk dilinde genellikle aynı türden iki ünsüz yan yana bulunmaz. Ancak bazı durumlarda birleşme, ekleşme veya türetme gibi ses olayları sonucunda Türkçeye diğer dillerden geçmiş bazı kelimeler iç ve son seslerdeki ikiz ünsüzlerden biri düşer. Bu fenomen “tekleşme” olarak adlandırılır.¹⁶⁴ Metinde Arapça kökenli kelimelerde bu olaya rastlanmaktadır:

¹⁶³ Özkan, 2009, s. 189.

¹⁶⁴ Özkan, 2009, s.183.

2.3.5.1. Tabanlarda Ünsüz Tekleşmesi

2.3.5.1.1. İç Seste Ünsüz Tekleşmesi

☞ *şofa* (<Ar. *şuffe*) 42b/683

2.3.5.1.2. Son Seste Ünsüz Tekleşmesi

☞ *gam* (<Ar. *gamm*) 101b/1732, *hāş* (<Ar. *haşş*) 99a/1685, *haṭ* (<Ar. *haṭṭ*) 32b/500, *haẓ* (<Ar. *haẓẓ*) 82b/1400, *küm* (<Ar. *kümm*) 100a/1704, *muẓtar* (<Ar. *muẓtarr*) 46b/750 *mürted* (<Ar. *mürtedd*) 75a/1265, *müstahik* (<Ar. *müstahikḳ*) 48a/774, *müstehab* (<Ar. *müstehabb*) 87a/1477, *şem* (<Ar. *şemm*) 99b/1695

Metinde bazı kelimeler eksiz olarak yazılırken kelimenin asıl biçimi korunur; ancak kelime ünsüzle başlayan ek ile birleştirildiğinde ünsüz tekleşmesi gerçekleşir.

☞ *cinden* (<Ar. *cinn*) 39b/626 ~ *cinne* 36a/566 (2 yerde), *maḥalleri* (<Ar. *maḥall*) 80b/1361 ~ *maḥalle* 35a/548

Ayrıca ikili biçimlere de rastlanmaktadır:

☞ *hac* (<Ar. *hacc*) 29b/447 ~ *hacc* 93b/1590, *hak* (<Ar. *hakḳ*) 37b/593 ~ *hakḳ* 63b/1053, *şek* (<Ar. *şekk*) 88b/1507 ~ *şekk* 100b/1712

2.4. Ünsüz İkizleşmesi

İç seslerde, iki ünlü arasında yer alan bazı ünsüzlerin tekrarlanması fenomenine "ikizleşme" denir. Bu durum, boğumlanma sırasında gerçekleşir ve ünsüzlerin çiftlenerek tekrar edilmesiyle ortaya çıkar. Bu olay, Türkçe kelimelerde az rastlanan bir ses olayıdır.¹⁶⁵ Metinde ünsüz ikizleşmesi ilgili örnekler şu şekildedir:

☞ *belli* 30a/454, *elli* 24b/351, *işşi* 103a/1754, *ışsız* 61a/1012

2.5. Başkalaşma

Kelime içinde yan yana veya yakın duran ve aynı şekilde boğumlama özelliklerine sahip olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlama noktasını diğerinden ayırarak başka bir ünsüze dönüşmesi olayıdır. Bu olay genellikle /r/ ve /n/ seslerinin tekrarını önleme

¹⁶⁵ Özkan, 2009, s.142.

amacıyla ortaya çıkar. Yazılı dilde nadiren kullanılırken ağızda daha sık rastlanmaktadır.¹⁶⁶ Metinde sadece Arapça kökenli bir kelimede bu olaya rastlanmaktadır:

↪ *elbetde* (<Ar. elbette) 16b/208

2.6. Göçüşme¹⁶⁷

Bir kelimenin içindeki iki sesin yer değiştirmesi durumuna "göçüşme" denir. Göçüşme genellikle komşu sesler ve ünsüzler arasında gerçekleştirir.¹⁶⁸ Metinde sadece bir örnekte bu olay görülmektedir:

↪ *güveygü* 59a/973 (<< *küdegü*)

2.7. Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu, Türk dilinin ses bilgisi alanında önemli bir kuralıdır. Zeynep Korkmaz tarafından “Kelimelerin eklerle genişletilmesi sırasında veya yan yana gelen hecelerde tonlu ünsüzlerden ve ünlülerden sonra tonlu, tonsuz ünsüzlerden sonra genellikle tonsuz ünsüzlerin gelmesi temeline dayanan uyum”¹⁶⁹ olarak tanımlanır. ET (Köktürkçe) Dönemi’nde tonlu-tonsuz uyumu bulunmamaktadır. /C/-/Ç/ ünsüz çifti kullanılmaz. Çünkü Köktürkçede zaten /C/ sesi mevcut değildir. Eşitlik eki olarak her zaman /Ç/ sesi kullanılır. /d/-/t/ ünsüz çifti ise ek başında her ikisiyle de kullanılır. Ancak, ek başındaki ekin tonluluk-tonsuzluk durumu /d/ veya /t/’nin kullanılacağını belirlemez.¹⁷⁰ EAT’de sadece ötümlü olan /d/’li biçimler kullanılır ve ötümsüz bir ünsüzle biten kelimelere getirilen bu biçimler, ünsüz uyumunun bozulmasına neden olur.¹⁷¹

Metinde ünsüz uyumu tabanlarda ve eklerde şöyledir:

¹⁶⁶ Korkmaz, 1992, s. 24.

¹⁶⁷ Detaylı bilgi için bk. Hasan Eren, “Türk Dillerinde Metathese”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1953, Ankara, s.161-180

¹⁶⁸ Özkan, 2009 s.192.

¹⁶⁹ Korkmaz, 1992, s. 163

¹⁷⁰ Ercilasun, 2004, s.181-182.

¹⁷¹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 84.

2.7.1. Tabanlarda Ünsüz Uyumu

2.7.1.1. Türkçe Sözcüklerde Ünsüz Uyumu

Metinde Türkçe kelimelerde ünsüz uyumu sağlamdır ve ünsüz uyumu bozulan kelimelere rastlanmamaktadır.

2.7.1.2. Alıntı Sözcüklerde Ünsüz Uyumu

Metinde bir örnekte başkalaşma olayı sonucu ünsüz uyumunun sonradan bozulduğu görülmektedir:

↪ *elbetde* 16b/208 (<Ar. elbette)

Asıl biçiminde ünsüz uyuma bağlı olmayan ve metinde uyuma giren bir örneğe rastlanmaktadır:

↪ *bağçası* 59a/972 (<Far. bāğ-ça)

2.7.2. Eklerde Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu Batı Türkçesinde ancak son zamanlarda, özellikle bugünkü Türkçede tam bir şekilde kendisini göstermiştir. ET ve EAT dönemlerinde bu uyum yoktur.¹⁷² ET Dönemi'nde /d/ ünsüzü ile başlayan ekler, diş ve diş eti /l/, /n/, /r/ ünsüzlerinden sonra /t/ ünsüzü ile yazılmaktadır.¹⁷³ EAT'de /D/ sınıfı ekler sürekli /d/ iledir ve /t/ şekli bulunmamaktadır. Aynı şekilde C sınıfı ekler EAT Dönemi'nde genelde "c" ile yazılmaktadır ve az da olsa "ç" ile yazıldığı görülmektedir. Bu durum Osmanlı Türkçesinin ilk devirlerinde bir müddet devam etmiştir; ancak zamanla Osmanlı Türkçesi içinde belirginleşmeye başlamıştır.¹⁷⁴

¹⁷² Ergin, 2009, s. 71.

¹⁷³ Osman Nedim Tuna, "Bazı İmlâ Gelenekleri Bunların Metin İncelemelerindeki Önemi ve Orhon Yazıtların'da Birkaç Açıklama", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1957, 1988 s. 44-48

¹⁷⁴ Ergin, 2009, s. 76-77.

Metinde, ünsüz uyumuna tabi olan ekler, Kartallıoğlu'nun adlandırma ve bölümlendirme yöntemine göre "C" Sınıfı Ekler, "D" Sınıfı Ekler ve "G" Sınıfı Ekler başlıkları altında incelenmektedir.¹⁷⁵

2.7.2.1. “C” Sınıfı Ekler

C sınıfı ekler, Arap harfli metinlerde ve çeviri yazılı metinlerde genelde /c/ ile, az da olsa /ç/ şekli görülmektedir. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde bir ekin /c/ veya /ç/ ile yazılması bir sisteme bağlı değildir ve özellikle tonsuz tabanlardan sonra ek, her zaman /ç/ ile yazılmamaktadır. Tonsuz tabanlardan sonra gelen bütün /ç/'li şekiller, ünsüz uyumuna göre tonsuz /ç/ şeklinde yorumlansa bile, tonlu tabanlardan sonra gelen /ç/'li şekiller sorun oluşturmaktadır.

Ünsüz uyumu açısından bu durum sorun oluşturmaktadır.¹⁷⁶ Metinde C sınıfı ekler şöyledir:

2.7.2.1.1. {+CA} Eşitlik Durumu Eki

Metinde bu ek, ötümlü ve akıcı ünsüzlerden sonra “ج” ile yazılmaktadır ve ünsüz uyumuna bağlıdır:

☞ *varınca* 29a/432 (4 yerde), *yumunca* 51b/841, *uzunca* 33b/521 (2 yerde), *muktezāsınca* 43a/689 (3 yerde), *ardınca* 35b/550, *taḳdīrce* 81b/1377, *öñünce* 41a/65, *mertebesince* 68b/1148, *bizce* 94b/1604, *gelince* 55b/915

İki örnekte ötümsüz ünsüzlerden sonra ek “ج” ile gelmektedir ve uyuma bağlıdır.

☞ *aḳça* 53b/876, *tamām olmadıḳça* 53a/865

2.7.1.2. {+cAK} İsimden İsim Yapma Eki

Metinde ek iki örnekte bulunmaktadır.

☞ *ıṣıcaḳda* 70a/1173

2.7.2.1.3. [+çı] İsimden İsim Yapma Eki

Metinde üç yerde geçen ek, üç yerde ünlü ile biten tabanlardan sonra gelmektedir:

☞ *ḳoḡuçılık* 73a/1232, *ḳapuçılıḡına* 22a/313, 22a/314

¹⁷⁵ Kartallıoğlu, 2019, s. 528.

¹⁷⁶ Kartallıoğlu, 2019, s. 528.

2.7.2.2. “D” Sınıfı Ekler

Osmanlı Türkçesinde D sınıfı ekler daima /d/ ile yazıldığı için ünsüz uyumu açısından uyumsuzluklar görülmektedir. Bu tür ekler /t/ ile yazılan metinlerde hiç kullanılmazken çeviri yazılı metinlerde yer alabilmektedir.¹⁷⁷ Metinde bu ekler de sürekli "d" ile yazılmaktadır:

2.7.2.2.1. {-d+} Görülen Geçmiş Zaman Eki

↳ *niyāz itdiler* 15a/185, *ıkrār itdiler* 26a/381, *vefāt itdiler* 26b/392 vb.

2.7.2.2.2. {+dA} Bulunma Durumu Eki

↳ *uyğunlukda* 33a/506

2.7.2.2.3. {+dAn} Ayrılma Durumu Eki

↳ *toprakdan* 24b/359, *tağayyürātdan* 20b/287 vd.

2.7.2.2.4. {+dAş} İsimden isim Türetme Eki

Metinde {+dAş} ekin sadece ötümlü ünsüzlerden sonra kullanıldığı iki örnekte rastlanmaktadır.

↳ *karındaş* 65b/1092, *yoldaş* 58b/967

2.7.2.2.5. [-duḳ] Sıfat-Fiil Eki

↳ *korkduğumuz* 91b/1550

2.7.2.2.6. {-dIKdA} ~ {-dUKdA} Zarf-Fiil Eki

↳ *eyledikde* 75a/1264, *dedikde* 26a/380, *geldikde* 22b/322, *döküldükde* 34b/533 vd.

2.7.2.2.7. {+dIr} ~ {+dUr} Geniş Zaman, Bildirme Teklik Üçüncü Kişi Eki

↳ *çokdur* 36b/571 (9 yerde), *elli tokturdur* 99a/1686, *maḥlūkdur* 23b/337 vd.

2.7.2.3. “G” Sınıfı Ekler

G sınıfı ekler, Arap harfli metinlerde ince tabanlardan sonra /k/ ile ve kalın tabanlardan sonra /g/ ile yazılmaktadır. Ünsüz uyumu açısından bu ekler, tonsuz

¹⁷⁷ Kartallıoğlu, 2019, s. 549.

tabanlardan sonra /k/ sesi ve tonlu tabanlardan sonra /g/ sesi şeklinde kullanılmaktadır.¹⁷⁸

Metinde bu sınıfa giren eklerin durumu şöyledir:

2.7.2.3.1. [-kin] Fiilden İsim Yapma Eki

Bir örnekte bulunmaktadır ve ünsüz uyumuna bağlıdır:

↳ *keskin* 77b/1308

2.7.2.3.2. {-gü} ~ {-ku} Fiilden İsim Yapma Eki

Üç yerde bulunmaktadır:

↳ *güveygü* 59a/973, *uykudan* 61b/1021 (2 yerde)

¹⁷⁸ Kartallıoğlu, 2019, s. 564.

3. BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

Ekler

1. ÇEKİM EKLERİ

1.1. İsim Çekim Ekleri

1.1.1. Çokluk Eki {+lAr}

Türk dilinin tarihî dönemlerinde çokluk eki işlek olarak {+lAr} eki şeklinde kullanılmıştır.¹⁷⁹

- *ve parmakları arasından **şular** akması ve az ta'āmı çoğaltması ve hayvāncıklar ve **ağaçlar** ve **taşlar** aña söyleyüp hak resül-sün diyü şehādet itmesi gibi 37b/591-38a/594*
- *ve biri mālîk olduğu helāl mālından saḥî ola bu **şarflar** ile mevşûf olan velîlerden kerāmet şādır olması 46a/746-46b/747*
- *ve **gökler** pāre pāre olup yağ gibi eriyüp ve yıldızlar dökülse 86a/1137*
- *bir gūne koḥusı bir gūne lezzātı bir gūne **meyve-ler** ve **dāne-ler** halk eyledün 83a/1404-1405*

1.1.2. İyelik Ekleri

1.1.2.1. Teklik 1. Şahıs İyelik Eki {+ (I)m}, {+(U)m}:

Ünlüyle biten sözcüklerde bu ek [+m] şeklinde kullanılırken ünsüzle bitenlerde ise [+ım], [+im], [+um], [+üm] kullanılmaktadır.

¹⁷⁹ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 45.

↪ *Bārī Ta ‘ālā ezelde **ismimi** ve **cismimi** ve **hüsnümi** ve **kubhumı** bildi* 5a/50-51

↪ *ey enbiyalar gürühi bu **resülümüñ** risāleti vaktine irişürseñüz ne işlersiñüz diyecek* 25b/374-375

↪ ***yüzüm** ayağına toprak ki nefsine şikār olmaz* 101b/1734

↪ ***dīnim** İslām dīnidür ki ol durur bedr-i münir* 93a/1576

1.1.2.2. Teklik 2. Şahıs İyelik Eki:

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

1.1.2.3. Teklik 3. Şahıs İyelik Eki {+(s)I(n+)}, {+(s)U(n+) }:

Metinde çoğunlukla düz ünlülü olan ek, bazen de yuvarlak ünlülü gelmektedir.

↪ *Bārī Ta ‘ālānuñ melekleri vardır anlarıñ **cümle-si** nürdan yaradılmışdır* 21a/289-290

↪ *Bārī Ta ‘ālā anı cennete koyup ve şol **eyegüsünden** Havvā anamuzı halk eyledi* 27a/401-403

↪ *tevbe **kapusu** kapanmazdan evvel ola ve bu imānuñ **hükmi** dahı ikidür* 89a/1519-1520

↪ *gelür **karşusuna** hāzır kazanç u kesb i kār olmaz* 102b/1752

1.1.2.4. Çokluk 1. Kişi İyelik Eki {+(I)mUz}, {+(U)mUz}

Metinde genellikle {+(I)mUz} ve {+mUz} biçimleri kullanılmaktadır ve iki sözcükte {+(U)mUz} biçimi bulunmaktadır.

↪ *şonra yeryüzine teşrîf eyleyüp Havvā **anamuz** Ādem **babamuzdan** yigirmi kerre hāmile olup otuz tokuz evlād toğurdı* 27b/405-408

↪ *Bārī Ta ‘ālā taqdîr idüp halk itmesine bizim **ihtiyācımız** yokdur kul fi ‘liniñ hālikidür* 84b/1437-1439

↪ *şerrüñ hāliki bizim **nefsimüzdür*** 84b/1446

↪ *tünciñā bize necāt vire bihā ol şalāt sebebile min cemî‘i’l-aḥvāli ve’l-āfātı **korğduğumuz** şeyleriñbcemî‘isinden* 91b/1549-1551

⇒ *ol şalāt sebebile cemi'ī'l-hācāt **istedüğümüz** şeylerün cümlesini ve viresin*
91b/1552-1553

1.1.2.5. Çokluk İkinci Kişi İyelik Eki [+iñüz]

Çokluk ikinci kişi iyelik eki sadece bir sözcüğe gelmektedir.

⇒ *Bārī Ta 'ālā anlara hīṭāb idüp ben sizün **Rabbiñüz** degül miyem diyecek*
26b/387-388

1.1.2.6. Çokluk Üçüncü Kişi İyelik Eki {lArI(n)+}

Çokluk 3. Şahıs iyelik eki için metinden alınan bazı örnekler şunlardır:

⇒ *anlarun cümle-si nūrdan yaradılmışdır **cānları** ve **tenleri** ve 'aқılları var*
***şehvetleri** yokdur* 21a/290-292

⇒ *mübārek **yüzleri** hālīş beyāz olup ve kırmızılık karışmış idi* 31b/479-480

⇒ *mübārek **dişleri** aza-cık seyrek beyāz ve berrāq olup dizilmiş incü aña beñzer*
idi 32b/497-499

⇒ *mübārek **kolları** uzunca idi idi vebmübārek **avuçları** geniş idi ve **elleri** ve*
***ayaқları** etine toluca ve yumuşak ve güzel idi* 33b/521- 34a/523

⇒ *ve meleklerün peygamberleri insānun peygamber **olmayanlarından** efdaldür*
45a/723-724

1.1.3. Tamlayan Eki {(n)Iñ}, {(n)Uñ}, [+Ø]

Tamlayan eki, iki isim arasında ilgi kurarak tamlama grubu oluşturur. Bu ek, eklendiği isim ile başka bir isim arasında bir ilgi bağı kurar. Tamlama yapılan isim grubu, cümlelerin ana unsuru durumundadır. Tamlanan kelime iyelik ve belirtme durum eklerini alarak cümlelerin belirtili nesnesi hâline gelir. Tekrarlanan kelimelerde ise ek, ilk kelimeye eklenerek üstünlük derecesi (superlative) oluşturur. Ayrıca edatlarla birlikte kullanılabilir.¹⁸⁰

¹⁸⁰ Gülsevin, 1997, s. 29-30.

Tamlayan ekinin durum ekleri arasında sayılıp sayılmaması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Gülseven'e göre isim durum ekleri isimle fiil arasında ilgi kurma temel görevine sahiptir. Ancak tamlama eki isimler arasında ilgi kurar ve bu farklılık nedeniyle, tamlama eki "isim durum eki" değildir.¹⁸¹ Karahan'a göre ilgi durumu ekinin fonksiyonu, "ismin kendi dışındaki kelimelerle ilişkisini ifade eden bir gramer kategorisi" olarak tanımlanan "durum" kavramına uygun değildir. Bu nedenle tamlama ekini bir durum eki olarak kabul etmemek ve ayrı bir kategori içinde ele almak daha doğru olacaktır.¹⁸²

Metinde söz konusu ek ile ilgili bazı örnekler şunlardır:

- *bir gicenüñ içinde mi 'rāca gidüp gelme-si gibi* 51a /831-832
- *kiminüñ ikişer ve kiminüñ üçer ve kiminüñ dörder ve kiminüñ daḥı ziyāde kanatları vardur* 21a /293-295
- *mübārek kulaḳlarınuñ yumşaḡı berāberine inerdi* 31b/477
- *mübārek kaşlarınuñ orta yerinde bir tamar var idi* 31b/484-485
- *ve vaḳārından nāṣī gözlerinüñ eṭrāfıla mülāḥaza iderek baḡma-sı kemāl-i ḡayāsından fāṣī idi* 35a/546-548
- *ve biri gice[+Ø] ḡarañulıḡında ve yaḡmurlarda mescidlerde cemā'ate varan kimseler* 70a/1175-1176

1.1.4 Belirtme Eki {+(y)I}, [+Ø]

Belirtme durumu eki, isim durum eklerinin arasında tartışmalı bir konudur. Karahan'a göre belirtme durumu, ismin cümle içindeki geçişli fiilden doğrudan etkilenmesi hâlidir. Cümlenin nesnesi belirtme hâlinde bulunur. Ekli nesne ile eksiz nesne arasındaki fark "belirlilik" veya "belirsizlik"tir. Belirsiz bir nesne genel olarak ifade edilirken ekle belirli hâle getirilir. Belirtme durumu eki, bir nesneye önem verildiği

¹⁸¹ Gülseven, 1997, s. 28-29.

¹⁸² Leyla Karahan, "Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Hali Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler", *Türk Dili Üzerine İncelemeler*, Ankara, 2011, ss. 211-217, s. 216.

durumlarda kullanılır ve nesneyi belirtmek ve belirli kılmak için kullanılır. Bu durumda, fiil değil ekin içinde bulunduğu ismi ilgilendirir.¹⁸³ Ekin metinde bazı örnekleri şunlardır:

- *mübārek **adımlarını** irice adımlık ile sür'atle yürüyen kimse aña beşzer idi* 34b/539-35a/540
- *İsmā'īl 'aleyhi's-selām mü'minlerin **amellerini** hıfız itmege* 22a/311-312
- *Hazret-i İṣā-nın **ölüler**[+Ø] diriltmesi* 51a/829
- *nice şāhlar **yüzün**[+Ø] gördün nice-ler kaşırına girdin* 101a/1723

1.1.5. İsim Durum Ekleri

1.1.5.1. Yönelme Durumu Eki

Yönelme eki, isimlere eklenerek farklı işlevler kazandırır. Bu ek, fiilin istikametini gösterebilir ve aynı zamanda "...için" anlamını da verebilir. "...+(y)A karşı" görevinde de kullanılır ve "bir şey üzerinde veya bir şey üzerine" anlamını taşır. "-mAK+IIG+A" ekler grubu ise "-mAK+A" manasını verir ve edatlarla birlikte kullanılır. "+(y)A dek ise," "+(y)A göre" gibidir.¹⁸⁴

Metinde söz konusu ekin işlevleri ve örnekleri şöyledir:

Yer tamlayıcısı ögelerini belirler. Hareket, iş ve nesnenin yönünü belirtir:

- *bir düz **mekāna** vardı* 37a/580
- *Mekke-den **Medine-ye** hicret idüp* 42a/674
- ***kibleye** parmağı döndür **şağa şola** vir selām* 98a/1665

Belirteç tümleci ögelerini belirler:

Miktar ve süre sınırını bildirir:

- *kırk **yaşına** varınca hīç kimseye ta līm-i dīn itmedi* 29a/432

Neden ve amaç belirtir:

¹⁸³ Karahan, 2011, s. 214.

¹⁸⁴ Gülsevin, 1997, s. 41-44.

➤ ve ‘Azrā’īl ‘aleyhi’s-selām **cān almağa** ve İsrāfīl ‘aleyhi’s-selām **Şūr üfürmege** 22a/310-311

Görelilik bildirir:

➤ ve herkes ‘**ameline göre** dürlü ni ‘metlere nā’ il olup mükerrerem olsa gerekdür 80a/1354-1355

Edat grubunda yer alır:

➤ mü’minler **tükeninceye dek** bulunan üç yüz elli beş kadar müttakīlerdür 50a/814

➤ mübārek boyları altmış arşun olup kıyāmet **kopuncaya dek** gelecek zürriyyātınun cümle-sini anuñ belinden çıkardı 25a/368

1.1.5.2. Bulunma Durumu Eki

Bulunma eki, isimlere eklenerek farklı işlevler kazandırır. Bir yerde uzunca veya bir müddet için kalmayı, beklemeyi gösterir ve fiilin ilgilendiği yeri bildirir. Zaman bildiren isimlere gelerek zaman zarfı yapar; “bir şey hakkında, bir şey bakımından veya bir şey konusunda” anlamına gelir. Ayrıca, “bir şeyin bir parçası, bir şeyden bir parça” anlamına gelir. Bulunma durumu aynı zamanda kesir sayılarıyla birlikte kullanılır ve “içinde” manasını ifade eder.¹⁸⁵ Metinde bu ekin işlevleri ve örnekleri şöyledir:

Yer tamlayıcısı öğelerini belirler:

➤ Bārī Ta ‘ālānuñ **yeryüzünde** insāndan yine insāna emrini ve nehyini tebliğ itmek için gönderilmiş peygamberleri vardır 24b/ 356

➤ kimi yerde ve kimi **gökde** ve kimi **cennetde** ve kimi **cehennemde** ve kimi **kıyāmda** ve kimi **rükū’da** ve kimi **sücūdda** ve kimi **dā’im tesbiḥ** iderler 22b/319

➤ Bārī Ta ‘ālā bir şey’iñ **sağında** değil **solunda** değil **öñünde** değil **ardında** değil **üstünde** değil **altında** değil **içinde** değil 17b/230

¹⁸⁵ Gülsevin, 1997, s. 41-44.

“... içinde” manasını ifade eder:

✎ *el ağızda bir şeyiye itmeye ašlā zarar* 100a/1707

Belirteç tümleci öğelerini belirler:

Zaman bildiren sözcüklere eklenerek zaman belirteçleri oluşturur:

✎ *Bārī Ta ‘ālāyı her aḥşam ve her şabāḥ vaktinde* görürler 49a/795

1.1.5.3. Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma eki, isimlerle birleşerek çeşitli anlam ve işlevler kazandırır. Bu ek, bir nesnenin içerisinden, önünden, üstünden veya civarından geçerek yapılan hareketin yeri veya bitiş noktasını belirtirken kullanılır. Aynı şekilde, bir nesnenin bir sebep veya etken sonucunda ayrılma durumunu ifade etmek için de kullanılır ve genellikle “için” anlamını taşır. Bunun yanı sıra, bir konu veya durum hakkında bilgi verirken de kullanılır, bu kullanımında ise “bir şey hakkında” anlamını taşır. Ayrılma durumu ekini alan kelimeler zarf durumuna geçebilirler; “andan sonra” ifadesinde olduğu gibi. Bu ek, edatlarla da sıkça kullanılır.¹⁸⁶ Metindeki ekin işlevleri ve örnekleri şu şekildedir:

Yer tamlayıcısı öğelerini belirler:

Başlangıç, çıkış noktası bildirir:

✎ ***Mekke-den** Medine-ye hicret idüp* 42a/674

Yer ve yön belirtir:

✎ *mü’minlere sağından ve kâfirlere şolundan* veyā arka-sı *ardından* ve ba’zı kimseler itdükleri günāḥ için su’āl olundukda ağızları mühirlenüp elleri ve ayakları şehādet itse gerekdür 63a/1044-1047

“... içinden” anlamı katar:

✎ *Bārī Ta ‘ālā anlaruḥ içinden* peygamber ola-caḳ kimseleri ayırdı 25b/371-372

¹⁸⁶ Gülsevin, 1997, s. 58-63.

Belirteç tümleci ögelerini belirler:

Yer aldığı ilgeç öbekleri ile zaman belirteçleri oluşturur:

➤ ve **andan sonra** *hiç bir kimse anadan toğup peygamber olmaz* 36b/569-570

1.1.5.4. Vasıta Durumu Eki

Vasıta eki, isimlere eklenerek farklı işlevler kazandırır. Bu ek, yapılan fiilde kullanılan vasıtayı ifade eder ve karşılıklı yapılan işlerde kullanılır. Aynı zamanda birlikteliği ve sebebi bildirir. Vasıta eki, çeşitli zarfların oluşturulmasında kullanılır.

Ayrıca, “olarak” ve “vakit” anlamlarında da kullanılır.¹⁸⁷ Metindeki işlevleri ve örnekleri şu şekildedir:

Belirteç tümleci ögelerini belirler:

Araç bildirir:

➤ *Bārī Ta ‘ālānuḡ zātında görmeklik şıfâtı vardır lākin **gözile** ve **yaķinde** **olmağıla** değil gizli ve āşikāre cümle mevcūdâtı berāber görür* 20a/274-277

➤ *Bārī Ta ‘ālānuḡ zātında dilemeklik şıfâtı vardır lākin **düşünmekle** ve **fikir itmekle** değil* 19a/259-260

➤ *Levh-i Mahfūza **yazmasıla** ve **yaratmasıla** olduğına inanmak lāzımdur* 81a/1369-1370

1.1.5.5. Eşitlik Durumu Eki

Türkçede eşitlik eki, isimlerde ve zamirlerde kullanılabilir ve cümlede çeşitli fonksiyonlara sahiptir.¹⁸⁸ “kadar” anlamını vermek için kullanılabilir. Ayrıca, “olarak” anlamında da kullanılabilir. “Göre” anlamını ifade etmek için ise “... +(y)A göre” şeklinde

¹⁸⁷ Gülsevin, 1997, s. 41-44

¹⁸⁸ Detaylı bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki Ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *DTCF Dergisi*, C. XVII, S. 3-4, Ankara, 1959, ss. 275-358.

kullanılır. “Gibi” anlamında da kullanılabilen bu ek, sıfatlara eklenerek “yaklaşık” anlamı kazandırır.¹⁸⁹ Metindeki işlevleri ve örnekleri şöyledir:

Belirteç tümleçli öğelerini belirler:

Eşitlik bildirir:

- ↪ *ve mübârek kolları **uzunca** idi* 33b/521
- ↪ *etine **toluca** olup ve a ‘zâları **ķavice** idi* 33a/508-509
- ↪ *kemüklerinün ek yerleri **irice** ve **etlüce** idi* 33b/513-514

1.1.6. Soru Eki {+mI}

Metinde daima düz ünlü olarak kullanılan ekin örnekleri şöyledir:

- ↪ *zât-ı celîlesinün ‘aynı **mıdır** ğayrı **mıdır*** 11b/ 142
- ↪ *anun ħavzı deve-sinün **südi mi** olsa gerekdür* 74b/ 1253
- ↪ *Şâlih ‘aleyhi ‘s-selâmun **ħavzı var mıdur*** 74b/1251
- ↪ *Bārī Ta ‘ālā anlara ħiṭāb idüp ben sizün Rabbiñüz **degül miyem** diyecek* 26b/ 387-388

1.1.7. Aitlik Eki {+ki}

Aitlik eki isimlerden temsil ve vasıf isimleri, yani zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapar. Başlıca fonksiyonu, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik ifade etmektir. Bir nesneyi bağlı ve ait olduğu başka bir nesneye göre veya zaman ve mekân içindeki yerine işaret etmek suretiyle belirtir.¹⁹⁰ Metinde kullanılan aitlik ekinin örnekleri şunlardır:

- ↪ *üçünci bölük şıfât-ı zâtiyye yedidür **evvelki** ħayât* 1b/11-12
- ↪ *Ķur’ânı ‘Azîmü ‘ş-Şānun **içinde-ki** emrün emir oldu* 23b/338
- ↪ *ve ħatunları **cennetde-ki** ħūrīlerden eḡdaldür* 38b/603

¹⁸⁹ Gülsevin, 1997, s.76-77.

¹⁹⁰ Ergin, 2009, s. 161.

1.2. Fiil Çekim Ekleri

1.2.1. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, çekimli fiillerde eylemi gerçekleştiren kişiyi belirten eklerdir. Türkçede şahıs ekleri üç farklı gruba ayrılır: iyelik kökenli ekler, şahıs zamiri kökenli ekler ve emir kökenli ekler.¹⁹¹

1.2.1.1. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Bu ekler, sahiplik yerine eylemi gerçekleştiren kişiyi gösteren ekler olarak evrim geçirmiştir. Bununla birlikte birinci kişi için kullanılan {+K} eki, görülen geçmiş zaman ve şart çekimi için kullanılan çokluk üçüncü kişi için kullanılan {+lAr} eki iyelik eki olmayan eklerdir. Görülen geçmiş zaman çekiminde ve şart zarf-fiilinde kişilerin belirtilmesinde kullanılmaktadır. Metinde kullanılan eklerin biçimleri şöyledir:

Tablo 1. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (Görülen Geçmiş Zaman)

Görülen Geçmiş Zaman	Teklik	Çokluk
1. kişi	{+m} <i>büydüm</i> 6a/62	{+k} <i>kabûl itdik</i> 26a/381
2. kişi	{+n} <i>girdiñ</i> 101a/1723	{+nUz} <i>kabûl itdiñüz</i> 26a/380
3. kişi	{+Ø} <i>döndi</i> 5a/53	{+lAr} <i>cevāb virdiler</i> 26a/379

¹⁹¹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 159-164.

Tablo 2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri (Şart Zarf-Fiili)

Şart	Teklik	Çokluk
1. kişi	{+m} <i>müstahik olmasam</i> 83a/1410	Örneğine rastlanmamıştır.
2. kişi	{+η} <i>kılsaη</i> 103b/1769	{+ηUz} <i>irişürseηüz</i> 25b/374
3. kişi	{+Ø} <i>taranılsa</i> 31b/478	{+lAr} <i>gelseler</i> 65a/1088

1.2.1.2. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Bu tip şahıs ekleri öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, istek ve gereklilik çekimlerinde kullanılmaktadır. Metinde zamir kökenli şahıs ekleri şöyledir:

Tablo 3. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

	Teklik	Çokluk
1. kişi	{+Am} <i>değil miyem</i> 26b/388	{+Xz} <i>inanuruz</i> 25b/376
2. kişi	{+sIn} <i>bilmezsin</i> 102a/1737	Örneğine rastlanmamıştır
3. kişi	{+Ø}	{+lAr} <i>yatmazlar</i> 21b/301

2.1.3. Her Şahıs İçin Ayrı Eklerin Kullanılması

Metinde emir kipinde kullanılan şahıs eklerinin biçimleri şu şekildedir:

Tablo 4. Her Şahıs İçin Ayrı Eklerin kullanılması

	Teklik	Çokluk
1. kişi	Örneğine rastlanmamıştır	[-elüm] beyān ide-lüm 55b/917
2. kişi	[-ğıl] <i>kılğıl</i> 102a/1741	[-sıñız] <i>olmaya-sıñız</i> 84b/1434
3. kişi	{-sIn} <i>şağalsın</i> 52b/861	Örneğine rastlanmamıştır.

1.2.2. Zaman Ekleri

1.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman

Metinde görülen geçmiş zaman eki birinci ve ikinci şahıslarda yuvarlak ve düz ünlülü olup üçüncü şahıslarda ise daima düz ünlülüdür.

Teklik 1. Şahıs {-dUm}, {-dIm}

- ↳ *semi‘ ta‘alluk idüp mesmū‘ātdan oldum **toğdum büyüdü**m hadd-i bülūga **irdim** kelām ta‘alluk idüp muḥāṭabātdan **oldum*** 5b/61- 6a/63
- ↳ *ve niyāz itdiler ḥaḳīr daḥı def‘ini münāsib görmeyüp cem‘ine şürū‘ **eyledim*** 15a/186

Teklik 2. Şahıs [-diñ], {-dUñ}, [-dın]

- ↳ *nice şāhlar yüzün gördüñ nice-ler kaçırına **girdiñ*** 101a/1723
- ↳ *çü bildiñ dünyānıñ ḥālīñ **işiddiñ** ba‘zı aḥvālīñ* 102b/1747
- ↳ *biri ne **bildüñ** ve ne ‘amel itdüñ ve biri ‘ömrüni nere-ye **şarf itdüñ** ve biri vücūdunı nerede **iftā itdüñ** ve biri nere-den **kazandın** ve nere-ye **harc itdüñ** diyü su‘āl itse gerekdür* 76a/1278-1281

Teklik 3. Şahıs {-dİ}

- ☞ *Faḥr-i ‘Ālem sürūrı benī Ādem anası Āmīne ḥazretlerinden peygamber olduğu ḥālde toğup sa‘ādetle yeryüzine ḳadem **başdı** kendüsi nūr olup ‘āleme zuhūr eyledi* 28b/428-431
- ☞ *kim **urdu** parmağını bala aña çekdirmedi belā* 102a/1743

Çokluk 1. Şahıs [-dik]

- ☞ *ḳabūl itdiñüz mi dedikde anlar daḥı **ḳabūl itdik** deyü iḳrār itdiler* 26a/380-381

Çokluk 2. Şahıs [-diñüz]

- ☞ ***ḳabūl itdiñüz** mi dedikde anlar daḥı ḳabūl itdik deyü iḳrār itdiler* 26a/380-381

Çokluk 3. Şahıs {-dİlAr}

- ☞ *ve **niyāz itdiler** ḥaḳīr daḥı def‘ini münāsib görmeyüp cem‘ine şürü‘ eyledim* 15a/186
- ☞ *ve tekrār işitse ‘ulemāmuz raḥimehu’llāh bir ta‘zīm kifāyet ider deyü **cevāb virdiler*** 35b/556-557
- ☞ *ḳabūl itdiñüz mi dedikde anlar daḥı ḳabūl itdik deyü **iḳrār itdiler*** 26a/380-381 .

1.2.2.2 Öğrenilen Geçmiş Zaman {-mXş}

Teklik 1. Şahıs

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 2. Şahıs

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. Şahıs {-mXş}

﴿ gaflat ile şekke düşmüş ref`ide Rabb-i enām 100b/1712

Çokluk 1. Şahıs

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 2. Şahıs

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Şahıs [-mişler]

﴿ her bir kavmin lisānı üzere bir isim söylemişlerdir ki anı gayrı maḥlūka söylemek cā'iz degildir 10b/131-11a/133

1.2.2.3. Şimdiki Zaman

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

1.2.2.4 Geniş Zaman {-Ur}, {-Ir}, {-Ar}

Gencan, Türk dilinin tarihî dönemlerinde geniş zaman ekini ünlü ile kapanan eylem tabanlarına eklediğini belirtir. Bu kuralın tüm dönemler boyunca değişmediğini ifade eder. Bu durumda ek genellikle {-r} biçimindedir. Ünsüzle kapanan eylem kök ve tabanları bu ek alışı bakımından iki gruba ayrılır. Tek heceli köklere genellikle ek geniş ünlülü biçimde eklenir, ancak /l/ ve /r/ ünsüzleri ile kapanan on iki eylem köküne dar ünlülü biçimde eklenir. Türetilmiş eylem tabanlarına gelince, ne kadar hecesi olursa olsun, ek dar ünlülü biçimde eklenir.¹⁹² Metinde en çok {-Ar} şekli ile kullanılmaktadır. Kimi zaman {-Ir} ve {-Ur} şekilleri ile de kullanılır.

¹⁹² Tahir Nejat Gencan, “Geniş Zaman Kipi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 268, Ocak 1974, ss. 325-330.

Teklik 1. Kişi

↪ ***bilürem** şanma sen seni ḥaḳīkat belki bilmezsın* 102a/1737

Teklik 2. Kişi

↪ *fehm idersenē bā' işin seyyid **idersin** intikāl* 96a/1631

↪ *ḥāricīdür **zabṭ idersin** yogısa ḳalbiñde pas* 96a/1631

Teklik 3. Kişi

↪ *velīlere kitāb inmez nebīlere kitāb **iner*** 47a/763

Çokluk 1. Kişi

↪ *ve yardım iḳtiżā iderse **i'ānet ide-rüz** diyü cevāb virdiler* 26a/378-379

Çokluk 2. Kişi

↪ *ey enbiyālar gürūhı bu resūlümün risāleti vaktine irişürseñüz ne **işlersiñüz** diyecek* 25b/374-375

Çokluk 3. Kişi

↪ *kimi yerde ve kimi gökde ve kimi cennetde ve kimi cehennemde ve kimi kıyāmda ve kimi rükū'da ve kimi sücūdda ve kimi dā'im **tesbiḥ iderler*** 22b/319

↪ *Bārī Ta'ālā taḳdīr idüp ḥalk itmesine bizim iḥtiyācımız yokdur ḳul fi'linün ḥālīkidür diyü **i'tikād iderler*** 84b/1438-85a1440

1.2.2.5. Gelecek Zaman

Gelecek zaman kipi EAT'de en yoğun olarak {-(y)IsAr} ekiyle ifade edilir. Ancak 15. yüzyıldan itibaren gelecek zamanı temsil etmek amacıyla kullanılmaya başlanan {-(y)AcAk} eki, dönemin sonlarına kadar işlek bir sıfat eki olarak kullanılır. Bunun yanı

sıra istek kipinde sıklıkla kullanılan {- (y)A} eki ve gereklilik bildiren {-sA gerek} yapısı da gelecek zaman kipini ifade etmek için kullanılmaktadır.¹⁹³

Gelecek zaman kipi metinde {-sA gerek} yapısıyla ifade edilmektedir.

{-sA gerek}

Metinde teklik üçüncü kişi ve çokluk üçüncü kişi için örnekler içeren bu yapı sürekli olarak {+dUr} kesinlik/ihtimal eki ile birlikte kullanılmaktadır.

Teklik 3. Kişi

- *kıyāmet günü cümle-den evvel kabır-i şerīfinden **kalķsa gerekdür** ve maḥşer yerinde cümle peygamberlerden evvel **şefā 'at itse gerekdür** 38b/ 608-611*
- *kırķ yıl bu 'ālem ıssız **yatsa gerekdür** sonra Bārī Ta'ālā bir yağmur yağdurup anuḡla kabirde olan mevtālaruḡ a'zālarını **cem 'itse gerekdür** 61a/1012-1015*
- *ve şehīdler kefenleri ile kalķup mü'minlerüḡ ābdest a'zāları **beyāz olsa gerekdür** 61b/1022-1024*

Çokluk 3. Kişi

- *mü'minler uykudan uyanur gibi kabirlerinden **kalķsa-lar gerekdür** 61b/ 1021-1022*
- *ve ba'zı ana ve baba ve oḡul ve kız ve karındaş biri birinden **kaçsalar gerekdür** 65b/1092-2093*
- *ve anuḡ üzerine günāhı dükenmeyen mü'minler girüp günāhı miķdārı yā eksik yanup yine çıkup cennete **gıtse-ler gerekdür** 66b/1113-1115*

¹⁹³ Gülsevin- Boz, 2004, s. 127-130.

1.2.2.6. Birleşik Yapılı Fiil Çekimi¹⁹⁴

1.2.2.6.1. Görülen Geçmiş Zaman

Teklik üçüncü kişi: {-r idi} ~ {-(A/U)rdI}

{-r idi}

↳ *lākin şoḥbet i mu ‘āşeret iden kimse ḡāyet muḥabbet ider idi* 31a/470-471

↳ *aşḥābınun cümle-sini öḡüne alup anlarun ardınca yürür idi* 35a/549-550

↳ *ve ayakları uzunca olup ḥālīş şu anun gibi leme ‘ān ider idi* 34a/525-526

{-(A/U)rdI}

↳ *Bārī Ta ‘ālā anun ḡalbine vaḥiy iderdi* 29a/ 434

↳ *ve şer murād itdükde yaradıvirmese ‘adālet bulunmayup baḡl olmaḡ lāzım gelürdi* 86a/ 1459-1460

Çokluk üçüncü kişi: [-ürlerdi]

↳ *ve her toḡuruşunda bir oḡlan ve bir kız toḡururdi evvel toḡan oḡlana şonra toḡan kıızı nikāḡ-ı islām üzere virürlerdi* 27a/409-411

1.2.2.6.1.1. Olumsuz Geniş Zaman

Teklik üçüncü kişi: {-mAzdI}, {-mAz idi}

{-mAz idi}

↳ *ol iş ḡāşıl olup vücūda gelmez idi ke-zālik Bārī Ta ‘ālā dahı iki olsa yirler ve gökler nizām bulup yaz ve kış vaḡtinde olmaz idi elbetde birdür diyü ḡüküm eylemek lāzımdur* 17a/216-220

¹⁹⁴ Detaylı bilgi için bk. Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine”, *TDAY-Belleten* 1997, TDK Yayınları, Ankara, 2000, ss. 215-224.

{-mAzdl}

↪ *bu 'ibādet işlemek baña müyesser **olmazdı*** 83b/1417

↪ *eger ben bu muşibete lāyık ve müstaḥik olmasam baña **işābet eylemezdi***
83a/1410-1411

1.2.2.7. Ek-Fiilin Kipleri ve Bildirme Ekleri

Ek-fiil, "olmak" yardımcı eyleminin *i-* < *ir-* < *er-* değişimi ile eklenerek oluşturulmuş bir eylemdir.¹⁹⁵

1.2.2.7.1. Görülen Geçmiş Zaman

Teklik üçüncü kişi: {idi}

↪ *mübārek başları pek büyük ve pek küçük değil orta **ḥāl idi*** 31a/472-473

↪ *ve mübārek gözleri vāsi ' olup siyāh gāyetden **beyāz idi*** 32a/493

1.2.2.7.2. Geniş Zaman

Teklik üçüncü kişi:

{ola }

↪ *ve a 'mādan peygamber olmaz meger za 'f-ı başarı **ola*** 40a/636

{+dur}

↪ *'ilim birdir ma 'lūmāt **çokdur*** 6a/64

↪ *bir şey'e benzemez varlığına 'aḳlen delīl her bir şey kendi kendine olmaz
elbetde bir işleyicisi **vardur*** 16b/207-209

Metinde ekin {durur} eskicil şekli bulunmaktadır:

↪ *Rabbim ol **Ḥālīk-durur** kim bī-şebīḥ bī-naẓīr* 93a/1573

¹⁹⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s. 702.

- ↳ benim ol Aḥmed-**durur** kim hem Beşîrû hem Nezîrû 93a/1574
- ↳ dînim İslâm dînidür ki ol-**durur** bedr-i münîr 93a/1576

1.2.2.7.3. Ek Fiilin Zarfları

1.2.2.7.3.1. Durum Zarfı: {iken} ~ {+iken}

- ↳ Mekke-den Medine-ye hicret idüp ve anda **iken** Ramazân-ı şerîf orucı ve zekât ve hac farz oldu 42a/674- 42b/676
- ↳ nâs mahşerde **iken** Bārî Ta'âlâ hîṭâb idüp لِمَنْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ dise gerekdür 62a/1037-1038

1.2.2.7.3.2. Şart Zarfı: {ise}

- ↳ ve gerek iltizam-ı 'ibâdi olan 'ameller her ne **ise** anı bilüp tuta 45b/736-737
- ↳ ve mazlûmun ḥaqqını zâlimden alıvirse gerekdür ḥayr 'ameli var **ise** alup mazlûma virse gerekdür 63a/1047-1049

1.2.2.7.4. Ek-Fiilde Olumsuzluk

Metinde ek-fiilin olumsuz biçiminde sadece geniş zaman için örnekler bulunmaktadır.

Teklik üçüncü kişi: {degil ~ degildür}

- ↳ bu şifât-ı şerîfeler zât-ı celîle sinüñ 'aynı **degildür** gayrıdur lâkin ayrılır gayrı **degildür** 4b/41-41
- ↳ Bārî Ta'âlânun zâtında bilmeklik şifâtı vardur lâkin okumağıla ve dinlemek ile **degil** 19a/253-254

Çokluk üçüncü kişi: {degillerdür}

- ↳ pes imdi bu zikir olunan altı şifâta şifât-ı ma'nevî ta'bîr olunur ḥaḳîḳî **degillerdür** zât-ı celîlesinüñ 'aynıdur gayrı **degillerdür** 2a/6

1.2.2.7.5. Ek-Füilde Soru

{mI} soru eki/ilgeci ile yapılır:

- ✎ *zāt-ı celīlesinüñ ‘aynı mıdır ğayrı mıdır* 11b/ 142
- ✎ *anuñ havzı deve-sinüñ südi mi olsa gerekdür* 74b/ 1253
- ✎ *Şālih ‘aleyhi ‘s-selāmuñ havzı var mıdur* 74b/1251
- ✎ *Bārī Ta ‘ālā anlara hıṭāb idüp ben sizüñ Rabbiñüz degül miyem* diyecek
26b/ 387-388

1.2.3. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kipleri, gerçekleşmemiş durumları ifade etmek için kullanılan kiplerdir. “Bu kipler istek, emir, şart ve gereklilik gibi kavramları içeren tasarımları dile getirir. Bu kipler ile olayın gerçekleşme şekli veya zamanı bildirilmez. Bunun yerine henüz gerçekleşmemiş bir durumu ifade ederler. Bu kipler, istekleri, emirleri, şartları veya gereklilikleri tasarlanmış bir biçimde ifade eder ve belirli eklerle oluşturulur. Bu ekler, zaman kavramı taşımaz; ancak zaman ögesinden tamamen bağımsız değillerdir. Konuşanın bir eğilimini, isteğini, emrini veya gerekliliğini ifade ettikleri için gerçekleşme koşulları bakımından belirsiz bir gelecek veya şimdiki zamanı içerirler.”¹⁹⁶ Tasarlama kipleri metinde şöyledir.

1.2.3.1. İstek Kipi {-(y)A}

Teklik 1. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 2. Kişi

- ✎ *ve tuṭahhirünā dahı bizi pāk ide-sin* 92a/1554
- ✎ *ve terfa ‘unā dahı bizi qaldıra-sın* 92a/1556-1667
- ✎ *ve tübelligünā dahı bizi ulaşıra-sın* 92a/1559-1560

¹⁹⁶ Korkmaz, 2003, s. 647.

Teklik 3. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 1. Kişi

↳ bu araya gelince *zikir* olunan ‘alāmetlerün ekserī *zuhūr* itmişdür sâ’ir
zuhūr ide-cekleri **beyān ide-lüm** bi-‘avni’llāhi Ta’ālā 55b/915-917

Çokluk 2. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi

↳ bileler hem **kıla-lar terk ide-ler** tūl-i emel 101a/1719
↳ ger iderlerse iṭā‘at **ola-lar** ḥadsiz müşāb 94a/1596

1.2.3.2. Gereklilik Kipi {-mAK gerek}

↳ *kāfir* ḥaḳḳı ile ḥayvān ḥaḳḳı ḳatı müşkildür gāyet **şaḳınmaḳ gerekdür**
63b/1053-1054

1.2.3.3. Emir Kipi

Teklik 2. Kişi [-gıl] (Emir Pekiştirme Eki)¹⁹⁷

Teklik 2. kişi emir eki, Osmanlı Türkçesinde daima düz ünlülüdür. Hem {-Gİl} ekiyle hem de eksiz olarak yapılmaktadır. Ekin ne zaman kullanımdan düştüğünü tespit etmek güçtür, ancak 18. yüzyıldaki çeviriyazılı metinlerde bulunmaması, ekin artık kullanılmadığını göstermese de kaybolmaya yüz tuttuğunu gösterir.¹⁹⁸ Metinde ek üç yerde rastlanmaktadır ve sürekli düz ünlü ile yazılmaktadır.

↳ *uygıl* 102a/1741, *koğıl* 102a/1742, *kılğıl* 102a/1741

¹⁹⁷ Osman Fikri Sertkaya, “Bolsungıl Tep Tediler”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi* (26 Eylül- 3 Ekim 1988), TDK Yayınları, Ankara, 1996, ss. 135- 142.

¹⁹⁸ Kartallıoğlu, 2011, s. 120-121.

Teklik 3. Kişi

↳ *miṣāl Müseylemetü'l-Kezzābdan şadır olan şeyler ki bir hastaya şağalsın* diyü 52b/859-861

↳ *saña hamd ü senā **olsun** bu ni'metün muḳābelesinde diye* 83a/1407-1408

Çokluk 1. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 2. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. Kişi

Metinde örneğine rastlanmamıştır.

1.2.4. Fiilimsi Ekleri

Fiilimsiler, isim, sıfat ve zarf gibi işlevleri üstlenebilen sözcüklerdir. İsim-fiiller, sıfat-fiiller ve zarf-fiiller olmak üzere üç gruba ayrılırlar. Ayrıca yan cümleleri bölmeden birleşik ve girişik cümleler kurmada etkili olabilirler. Bu, özellikle zarf-fiil ve sıfat-fiil yapılarıyla sağlanır.¹⁹⁹

1.2.4.1. İsim-Fiil Ekleri

{-mAK+}

EAT'de, en sık kullanılan eylem köklerinden biridir. Aynı işlevde kullanılan ve dönemde ek olarak genişletilmiş olan {-mAKIIK} eki ise ikinci sırada en yaygın kullanılan eklerden biridir.²⁰⁰ Metinde {-mAK+} ekinin kullanımı şöyledir:

¹⁹⁹ Nesrin Bayraktar, "Orta Türkçede Fiilimsiler", *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara, 2000, s. 5.

²⁰⁰ Gülsevin, 1997, s.122.

➤ *ve cümle peygamberān ‘aleyhimü’ş-şalātu ve’s-selām hakkında helâlden yemek ve içmek ve yatmak ve uyumak ve giyinmek ve kuşanmak ve evlenmek ve evlâdı olmak ve geçinmek için kâr itmek ve koyun gütmek ve bir şehirden bir şehire hicret itmek ve nâsa ‘ayıb vermeyen marazlar ile hasta olmak ve ecelleri geldikde yâ hasta-lık ile yâ şehîdlik ile vefât itmek cā’izdür 39a/613-39b/621*

[-meklik]

Metinde [-meklik] isim-fiil ekine de birkaç örnekte rastlanır:

- *biri ‘ilim ma’nāsı Bārī Ta’ālānuñ zātında bilmeklik sıfâtı vardır 19a/252-253*
- *biri irâdet ma’nāsı Bārī Ta’ālānuñ zātında dilemeklik sıfâtı vardır 19a/258-259*
- *biri tekvîn anja sıfât-ı fî’liyye dirler ma’nāsı Bārī Ta’ālānuñ zātında iş işlemeklik sıfâtı vardır 20b/280-282*

Ekin {+dUr} bildirme eki ile kullanıldığı örnekler:

- *biri vücûdı hıfız eylemekdür ve biri ‘aklı hıfız eylemekdür ve biri dîni hıfız eylemekdür ve biri ırzı hıfız eylemekdür ve biri nesebi hıfız eylemekdür ve biri mâlı hıfız eylemekdür 24a/346-349*

{-mA}

EAT’de kullanımı oldukça sınırlıdır. Genellikle -mAK daha yaygın bir şekilde kullanılmıştır.²⁰¹ Metinde daha çok teklik üçüncü kişi iyelik eki ile kullanılmaktadır:

- *ve Āl-i Resûlden Mehdî Hazretleri mağrib tarafında olan Endülüs şehrinde dünyāya gelüp ve Ka’be-den zuhûr itmesi 56a/921-924*
- *ve biri ümmetlerinin cennet içinde aşağı olan köşklerini yukarı kaldırmak için şefâ’at itmesi hâkdur 77b/1305-1307*

²⁰¹ Gülsevin, 1997, s.122.

➤ ve parmakları arasından şular **aķması** ve az ta'āmi **çoğaltması** ve hayvāncıklar 37b/591-592

➤ ve mescidlerde cemā'at **ķalīl olması** ve riyā **artması** 54a/882-883

[-uş]

Hareket isimleri, isim-fiil ve fiilden isim yapım eklerinin her iki görevinde de kullanılmıştır.²⁰² EAT'de, yaygın olarak kullanılmamaktadır. Ayrıca +(y)lşllK biçiminde genişletilmiş hâli de vardır.²⁰³ Ekin metinde şu örneğine rastlanmaktadır:

➤ *Havvā anamuz Ādem babamuzdan yigirmi kerre hāmle olup otuz tokuz evlād toğurdı ve her **toğuruşunda** bir oğlan ve bir kız toğururdı* 27b/406-409

1.2.4.2. Sıfat-Fiil Ekleri

Sıfat-fiiller, adları gibi kullanılan fiillerdir. Hem sıfatların işlevini yerine getirirler hem de fiil özelliklerini taşırlar. Bu özellikleri sayesinde geçici olarak varlıkları ve nesneleri hareketlendirir ve zamana göre nitelerler. Sıfat-fiiller, nesnelerin veya durumların belirli bir süre boyunca hareket etme veya değişme yeteneklerini ifade ederler.²⁰⁴ Metinde sıfat-fiilere örnek olarak şunlar verilebilir:

{-(y)AcAk}

Gelecek zamanın işlek sıfat-fiil ekidir.

➤ *peygamber **ola-caķ** kimse-lerden şādır olur mişāl peygamberimiz Muħammed 'aleyhi 'ş-şalātu ve 's-selāmuñ **toğaca-ğı** gice-den kırķ yaşına varınca zuhūr iden 'acāyibāt gibi* 50b/819-822

➤ *zīrā **olacaķ** şeylerüñ cümle-sini ezelde bildi* 81a/1370-1371

Metinde ek kalıcı ad türetme işlevi ile gelmektedir:

➤ *mübārek boyları altmış arşun olup kıyāmet kopuncaya dek **gelecek** zürriyyātunuñ cümle-sini anuñ belinden çıkardı* 25a/367-25b/369

²⁰² Yıldız -Yalkın, 2021, s. 193.

²⁰³ Gülsevin, 1997, s.122.

²⁰⁴ Korkmaz, 2009, s. 909.

{-(y)An}

Metinde en yaygın olarak kullanılan geniş zaman sıfat-fiil eki.

- *pes imdi bu zikir **olunan** altı şifāta şifāt-ı ma'nevī ta'bīr olunur haqīqī degillerdir* 2a/6-8
- *Mālik 'aleyhi's-selām cehennem kapuçılığına ve Kirāmen Kātibīn insānıñ ağzından **çıkan** hayır şerri yazmağa* 22a/314-22b/316
- *bāqī **kalın** zürriyyātu dahı iki bölük olup bir bölgi beyāz ve bir bölügi siyāh idi* 26a/385-26b/387

{-dIK }, {-dUK}

Çok işlek bir ektir. Kendisinden sonra bir iyelik eki ile birlikte kullanılır. Metindeki örnekleri şunlardır:

- *irādet ma'nā-yı şerīfī Bārī Ta'ālānıñ zātında **dilediği** şeyleri murād itmek şıfatı vardır* 3a/21-23
- *kadīrun ma'nā-yı şerīfī Bārī Ta'ālā **murād itdüğü** şeylere güci yeticidür* 7a/78-79
- *dahı şabāh olmadan Mekke-ye gelmesi ve öñünde olan eşyāyı **gördüğü** gibi* 37b/587-588
- *Fahr-i 'Alem öñlerine düşüp bu ümmeti cümle-den evvel cennete girüp ve **begendikleri** yere otursalar gerekdür* 78b/1327-1329
- *mişāl anlar bir söz söyleyüp **didükleri** vakitde gelüp zuhūr itme-si gibi* 52a/852-853

{-mAz}

Olumsuz geniş zaman sıfat-fiilidir.

- ***dükenmez** lezzeti dā'im aña hadd u kenār olmaz* 103b/1766

{-mİş}

EAT’de çok işlek bir sıfat-fiil ekidir.²⁰⁵ Metinde şu örneklerde kullanılmıştır:

➤ *ve cinne belki cümle ‘āleme **gönderilmiş** hak peygamberdür ve mahlūkāt içinde andan efdal kimse yokdur* 36a/566-36b/568

➤ *ve biri bahāya **kesilmiş** cāriye-yi ve köle-yi halāş itmek için yardım iden kimseler* 70a/1171-1173

1.2.4.3. Zarf-Fiil Ekleri

Zarf, yüklemi tamamlayarak cümlede zamanı, vasıtayı, sebebi, yönü, tarzı ve şartı belirten bir cümle ögesidir. Genellikle cümlede yardımcı bir öge olarak kullanılır; ancak bazı cümlelerde nadiren zorunlu bir öge olarak da yer alabilir.²⁰⁶

Türkçedeki zarf-fiiller, yapıları bakımından iki temel gruba ayrılabilir. Birinci gruptakiler müstakil eklerdir ve asıl görevleri fiilleri geçici olarak zarf niteliğinde kullanmaktır. İkinci gruptakiler ise birleşik yapılar olup, zarf-fiil eki olarak doğmamışlardır. Bunlar, farklı fonksiyonlara sahip bazı eklerin ve edatların bir araya gelmesiyle oluşur. Her iki gruptaki zarf-fiillerin cümledeki işlevleri aynı olmasına rağmen oluşum şekilleri farklıdır.²⁰⁷ Metinde zarf-fiil ekleri şöyle gösterilmektedir:

1.2.4.3.1. Zaman Bildiren Zarf-Fiil Ekleri

1.2.4.3.1.1. Asıl Zarf-Fiil Ekleri

{-(y)IcaK}²⁰⁸

EAT içerisinde en sık kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Ve bu ekin birkaç işlevi bulunmaktadır.²⁰⁹

“-(y)Inca” anlamı verir:

²⁰⁵ Gülsevin, 1997, s.123.

²⁰⁶ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 32.

²⁰⁷ Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf Fiiller”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S. 2, Afyon 2001, ss.”122-124, s. 142.

²⁰⁸ Ek hakkında detaylı bilgi için bk. Erkan Salan, “{-IcAk} Zarf-Fiil Eki ve Varyantları Üzerine”, *Gazi Türkiyat*, S.21, Güz, 2017, ss.45-73.

²⁰⁹ Gülsevin, 1997, s.125-126.

➤ *Bārī Ta‘ālā-ya kullukda olurdı anuñ ism-i şerīfine Muḥammedü'l-Emīn ve Dürri'l-Yetīm dirlerdi vaqtā kim kırk yaşına **giricek** Bārī Ta‘ālā aña peygamberligini āşikāre itmekle murād eyledi* 29a/435-439

“-DIKtAn sonra” anlamına sahiptir:

➤ *kāfirlerüñ yüzleri siyāh olup kıyāmetüñ şiddetini **göricek** bizi yerimüzden kim kaldırdı diyü vā-veylā idüp yüzleri üstüne sürine-rek maḥşer yerine cem‘ olsalar gerekdür* 62a/1026-1030

{-(y)XncA}

EAT’de “-(y)IncAyA kadar” görevini üstlenmiştir. Olumsuz tabanlar üzerinde kullanıldığı zaman ‘-mAdlktAn sonra’ anlamını taşır.²¹⁰ Metinde ek ilgili şu örneklerle verilmektedir:

➤ *ve mübārek gögsi üzerinde göbeline **varınca** ince ḥaṭ gibi bitmiş şa‘r-ı şerīfleri var idi* 32b/499-501

➤ *ve elli ‘avratuñ ma‘ūnetini bir er kişi görmesi gibi bu araya **geline** zikir olunan ‘alāmetlerüñ ekserī zuhūr itmişdür* 55b/913-916

{-mAdAn}

“Diğer zaman zarf-fiilleri, asıl fiile zaman açısından sonralık özelliği kazandırırken, bu özel durum, diğerlerinin aksine, asıl fiile zaman açısından öncelik tanır. Yani asıl fiilin gerçekleştiği zamanda, zarf-fiil ekini taşıyan fiilin henüz gerçekleşmemiş olma koşulunu getirir. Eski biçimi -mAtI, -mAtIn’dır.”²¹¹ Metinde ek iki yerde rastlanmaktadır:

➤ *şonra girü kudse inüp daḥı şabāḥ **olmadan** Mekke-ye gelmesi* 37b/586-587

²¹⁰ Gülsevin, 1997, s.126.

²¹¹ Gülsevin, 1997, s.126.

1.2.4.3.1.2. Başka Ek ve/veya Edatlarla Oluşturulan Zarf-Fiiller

{-dIKdA} ~ {-dUKdA}

{-DUK}, {-DIK} sıfat-fiil ekinin bulunma durumu eki almış biçimidir. İki fiili birbirine bağlayan bu ek, eklendiği fiillere “-dığı zaman” anlamını yükler. Bu ek, yüklemnin meydana geldiği zamanı ifade eder.²¹² Metinde ekin kullanıldığı örnekler şunlardır:

- *ve iftār itmeksizin yañaşı oruç tutması ve **uyuduğda** ābdest bozulma-ması gibi* 30a/450-452
- *bir hastaya şağalsın diyü **okuduğda** ölmesi ve göz ağrısıçun okuyup kör olması gibi* 52b/860-862
- *ba ‘zı kimseler itdükleri günāh için su ‘āl **olunduğda** ağızları mühirlenüp elleri ve ayakları şehādet itse gerekdür* 63a/1044-1047
- *ba ‘zı kimseler ol havzından içmek **murād eyledikde** melekler anları ayırup kıvsalar gerekdür* 75a/1263-1265
- *ve ‘l-hāşıl anların cümle-si **ecelleri geldikde** ĩmānıla vefāt idüp kıyāmet günü dirilseler gerekdür* 22b/321-323

{-mAzdAn evvel}

Bu zarf-fiil eki, {-mAZ} sıfat-fiil eki ile {-dAn) ayrılma durumu ekinin birleşimiyle oluşturulmuştur. Ek, eklenen fiillere zaman zarfına göre “-madan önce” anlamını katar. Zaman zarfı kullanılmayan durumlarda ise “-madan önce” anlamını taşır.²¹³ Metinde ekin kullanıldığı örnekler şunlardır:

- *ve biri Dābbetü ‘l-Arz çıkup Ayıla Gün mağribden toğup ve tevbe kapısı **kapanmazdan evvel** ola* 89a/ 1518-1519
- *ve biri vücūd şihhatde olup hayātdan ümīdün **kesmezden evvel** ola* 89a/1516-1517

²¹² Bayraktar, 2000, s. 171.

²¹³ Bayraktar, 2000, s. 189.

✎ *ve dahı mahşer yerinde her peygamberün bir havzı vardır cennete **girmezden evvel** ümmetile andan içse-ler gerekdür* 74a/1248-1250

[-meksizin]

Bu ek, {-mAk} isim-fiil ekinin {-siz} yokluk ekiyle birleşmesiyle oluşur. Ek, aldığı {-siz} eki sonrasında cümlede sıfat görevi üstlenir. Başlangıçta (-mAksiz) biçiminde kullanılan bu ek, Türkiye Türkçesi'nde {-mAksizIn} biçimine genişleyerek zarf-fiil olarak kullanılmaya başlamıştır.²¹⁴ Metinde eke bir örnekte rastlanmıştır:

✎ *mişāl toköz nikāhlı hatunı birden cem‘ itmesi ve iftār **itmeksizin** yanaşı oruç tutması ve uyudukda ābdest bozulma-ması* 29b/449- 30a/452

{-dIKdAn şonra}

{-DUK}, {-DIK} sıfat-fiil ekiyle {-dAn} ayrılma durumu ekinden oluşur. Eklendiği fiillere “-masından sonra” anlamını katar.²¹⁵ Metinde örnekleri şunlardır:

✎ *ve dem-i şerīfleri cümle-si pākdür ve rūh-u şerīfleri **çıkdıkdan şonra** ve mübārek vücūd-ı enverleri dahı pākdür* 30b/459-461

✎ *ve biri şabāh namāzını **kıldıkdan şonra** sūre-i En‘āmuñ evvelinden وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ varınca üç āyet okuyan kimseler* 72b/1223-73a/1226

✎ *elli biñ yıl tamām **oldıkdan şonra** āhir zamān peygamberi Muḥammed Muştafā ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām izin virildükde yā Rabbi bu maḥlūkātı mahşer yerinden ḥalāş eyle diyü şefā‘atitse* 76a/1286-76b/1290

✎ *Ḥadīce anamız vefāt **itdikden şonra** nikāh ile aldığı hatunlar ‘Āyişe ve Sevde ve Ḥafşa ve Ümmü Seleme ve Ümmü Ḥabībe ve Şafīyye ve Cüveyriyye ve Meymūne ve Zeyneb binti Caḥış ve Zeyneb binti Ḥuzeyme rıdvānu’llāhi Ta‘ālā ‘aleyhim ecma‘in* 41b/657-663

²¹⁴ Bayraktar, 2000, s. 193.

²¹⁵ Bayraktar, 2000, s. 176.

1.2.4.3.2. Durum Bildiren Zarf-Fiil Ekleri

1.2.4.3.2.1. Asıl Zarf-Fiil Ekleri

{-ken}, {(i)ken}

EAT’de “i-” fiili ile kullanılır venlü uyumuna girmez.²¹⁶ Ek Metinde, hem “i-” fiiliyle hem de diğer fillerle birleştirilerek gelmektedir.

- ve **yürürken** ayaklarını kuvvetlice kaldurup vaḳār üzere yürür idi 34b/535-536
- ve sa’ādetile **giderken** öḡ tarafına meyillice olduḡı ḥālde te’ennī ve rıfḳıla yürür idi 34b/536-538
- *şonra bir düz mekāna vardı anda **iken** Bārī Ta’ālā-yı mekāndan ve zamāndan ve cihetden ve şüretten ve şekilden ve rengden ve a’zādan münezzeh* 37a/580-584
- *Mekke-den Medine-ye hicret idüp ve anda **iken** Ramazān-ı şerīf orucı ve zekāt ve hac farz oldu* 42a/673-676

[-ı]

Tezlik fiilinde:

- ve mazlūmuḡ ḥaḳḳını zālinden **alıvirse** gerekdür ḥayr ‘ameli var ise alıp mazlūma virse gerekdür 63a/1047-1049

[-yü]

Kalıplaşmış olarak:

- *ḳabūl itdiḡüz mi dedikde anlar daḡı ḳabūl itdik **deyü** iḳrār itdiler* 26a/380-381

İkilemeler kurmada:

- ve kimi yürür at gibi ve kimi daḡı **emekleyü emekleyü** arḳa-sında günāhı yüklenmiş 77b/1312-1313

²¹⁶ Gülsevin, 1997, s.130.

Kalıplaşmış olarak ilgeçlerde:

[-ı]

➤ ve **daḥı** maḥşer yerinde her peygamberün bir ḥavzı vardır cennete girmezden evvel ümmetile andan içse-ler gerekdür 74a/1248-1250

{ -ArAk }

İki fiili birbirine bağladığında yüklemnin tarzını belirtir. Eklenen fiil, yüklem yapısının nasıl, hangi tarzda gerçekleştiğini açıklar.²¹⁷ EAT’de, çok yaygın olmamakla birlikte -(y)Irak biçimi de kullanılmıştır. Ancak çok yaygın olarak kullanılmazdı.²¹⁸ Metinde { -ArAk } şeklinde kullanılmaktadır:

➤ ve ba ‘zı ribā yeyen kimselerin karınları kubbe gibi olup **yıkıla-raḥ** maḥşer yerine gelseler gerekdür 65a/1084-1086

➤ kâfirlerin yüzleri siyāh olup kıyāmetün şiddetini göricek bizi yerimüzden kim kaldırdı diyü vā-veylā idüp yüzleri üstüne **sürine-rek** maḥşer yerine cem ‘ olsalar gerekdür 62a/1026-1030

➤ ve ol kabir cennet bakça-sı olup anuḥla **zevḥ ide-rek** gelin güveygü uykusı gibi maḥşer gününe dek uyusa gerekdir 59a/972-974

➤ bu minvāl üzere evvel nūr babadan anaya ve anadan oğula nikāḥ-ı İslām üzere **intikāl ide-rek** āḥir zamān peygamberi Muḥammed ‘aleyhi ‘ş-şalātu ve ‘s-selāmuḥ babası ‘Abdu’llāh ḥazretlerinin alnına vāşıl oldu 28a/419-424

²¹⁷ Bayraktar, 200, s. 152.

²¹⁸ Gülsevin, 1997, s.131.

1.2.4.3.2.2. Başka Ek ve/veya Edatlarla Oluşturulan Zarf-Fiiller

{-dIKÇA}

Belirteç eki veya -dIKÇA eki, eylem tabanlarına eklenir ve belirteç işlevi görür. Bu ek, yantümcelerin yapısında "-dığı sürece" veya "-dığı zaman" anlamını katarak eylemin her bir gerçekleşmesini ifade eder.²¹⁹

➤ *zīrā anlar tamām **olmadıkça** kıyāmet kıpmak muhāldür* 53a/865-866

➤ *eger dilerse irādet-i cüz' iyye-yi şarf **itmedikçe** kul elinden çıkan şeylerün hiç birini halk itmez* 82a/1388-1390

[-dügi gibi]

➤ *ve öñünde olan eşyayı **gördügi gibi** ardından olanları dahı görmesi* 37b/587-589

1.2.4.3.1.3. Amaç Bildiren Zarf-Fiil Ekleri

{-mAk için}

➤ *ve evlādı olmak ve **geçinmek için** kār itmek* 39a/616

➤ *biri şer'ice evlen**mek için** ve biri sefer yolunda def'-i zarūret için ve biri mālī olmayan mevtāya kefen **şarmak için** borc idüp* 67b/1129-1132 vb.

{-mAGA}

➤ *hiç kimse aña **cebiri itmege** kādır degildür* 19b/262-263

➤ *ve Mūnker i Nekīri kabir içinde **su'āl itmege** ve kimini ana rahminde evlād taşvīrine mü'ekkel kılmışdır* 22b/316-318

➤ *velīlerün melek **görmege** dermānları yokdur meger insān şūretinde görine nebīlerün melek **görmege** dermānları vardur* 47a/758-761

➤ *ve biri hasta hātırın **şormağa** giden kimseler* 72b/1218-1219

²¹⁹ Yusuf Çotuksöken, *Türkiye Türkçesi'nin Ekleri*, Papatya Yayınları, İstanbul 2011, s. 69.

1.3.4.3.4. Bağlama Zarf-Fiil Eki

{-(y)Up}

Sıkça kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Ek, eklenen fiili ikinci bir fiille bağlar. Bu fiil zaman zaman ana cümlelerin yüklemi, zaman zaman da yan cümlelerin yüklemi olabilir. Eklenen fiile iki farklı anlam kazandırabilir: Hem bağlaç işlevi görerek "ve" bağlacının yerine kullanılabilir hem de "-arak/-erek" anlamını taşıyarak eklenen fiilin tarzını belirtebilir.²²⁰ EAT’de bu ekin ünlüsü sürekli olarak yuvarlaktır.²²¹ Ek, metinde de daima yuvarlak ünlü ile kullanılmaktadır:

- *ve mübārek ayaklarına şu döküldükde hoş yayılup* ıslanur idi ve yürürken ayaklarını kuvvetlice **kaldurup** vakār üzere yürür idi 34b/533-536
- *biri ĩmān ne idügüni mā-hüve’l- hakka muvāfık bilüp inanup* ikrār eyleye 45b/732-733
- *ve ba’zını tahte tahte kızdurup* alnına ve yanına başsa-lar gerekdür 64b/1077-1078
- *ve niyāz itdiler hakır dahı def’ini münāsib görmeyüp* cem’ine şürü’ eyledim 15a/185-186

1.2.4.3.5. Şart Zarf-Fiil Eki

Eklendiği fiili asıl fiile şart işlevi ile bağlar.

{-sA}

-sA eki, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Kimileri bu ek için "Dilek-Şart Kipi" adını kullanırken, diğerleri bunu "Zarf-Fiil Eki" olarak adlandırmıştır. Gülsevin çalışmasında -sA ekinin özel durumlar haricinde sözdiziminde asla yüklem görevi üstlenmediğini ve temelde yüklem belirteci olarak işlev gördüğünü belirtmiştir.²²² Aynı meseleyi ele alan Karahan, kendi çalışmasında zarf

²²⁰ Bayraktar, 200, s. 100.

²²¹ Gülsevin, 1997, s.133.

²²² Gürer Gülsevin, "Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 467, Kasım 1990, ss. 276-279.

eklerinin bu eklemeler arasında bulunması gerektiğini açıklamaktadır.²²³ Develi'nin yaptığı araştırma ise -sA morfeminin kuruluşunda yer aldığı yapının, “şart, sebep, zaman” gibi ifade alanlarıyla ilgisi olmayan örnekler içerdiğini göstermiştir. Bu durum, -sA morfeminin sadece belirli fonksiyonlarına dayanarak onu "zarf-fiil" kategorisine dahil etmeyi zorlaştırmaktadır.²²⁴ Metinde -sA eki örnekleri şöyledir:

✎ *eger **murād iderse** hīç kimse aña gücile bir şey itdürmege kâdir degildir*
19b/268-269

✎ *kulaklarınuñ yumşağı berāberine inerdı ve eger **țaranılsa** mübārek omuzlarına vāşıl* 31b/477-478

1.2.5. Çatı Ekleri

Cümlede öznenin fiille belirli şekillerde ilgili olmasına göre oluşturulmuş yapıya "fiilde çatı" denir. Fiilde çatı, cümlede öznenin hangi durumda olduğunu gösterir. Bu görev bazen göstericisiz/işaretsiz, çoğu zamanda "çatı ekleri" adı verilen bir takım eklerle karşılanır.²²⁵

1.2.5.1. Geçişli-Ettirgenlik Ekleri

Türk dilinin tarihsel dönemlerinden itibaren, birçok geçişli ve ettirgenlik ekini kullanmaktadır. Tuna, bu eklerin hangi durumlarda hangi fiile geldiğini belirleyen kuralları sıralı bir çalışma ile açıklamıştır. Anlamına göre iki biçimli ettirgenler, Farklı veya ilgisi belirsiz köklerden yapılan ettirgenler, Değişmelikler, İşlek olmayan ve işlek olan ekler.²²⁶ Metinde geçişli-ettirgenlik ekleri şöyledir:

²²³ Leyla Karahan, “-sa / -se Eki Hakkında”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 516, Aralık 1994, ss. 471-474.

²²⁴ Hayati Develi, “-sA Eki Nedir? Kip mi, Zarf-fiil Eki mi?”, *İlmî Araştırmalar I (Dil, Edebiyat ve Tarih İncelemeleri)*, İstanbul 1995, ss. 91-94.

²²⁵ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 188.

²²⁶ Nedim Tuna, “Türkçede Transitive-Causative ‘Geçişli-Ettirgen’ Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXIV-XXV (1980-1986), 1986, ss. 381-428.

{-D-}

- ve biri *Bārī Ta'ālā*nın *harām* itdiği şeylere elin **uzatmayan** kimseler 72a/1206-1207
- ve kimi uçar kuş gibi ve kimi **segirdir** at gibi ve kimi yürür at gibi 77b/1311-1312
- ve *Hazret-i 'İsā-nın* ölümler **diriltme-si** 51a/828-829

{-dlr-}, {-dUr-}

- ve biri 'alā kaderi'l-*imkān* açları doyurup ve çıplakları **geydürüp** 70a/1176-1178
- minberden çağırıp **işitdirmesi** 51b/838
- *şonra Deccālī* **öldürmesi** 56b/930

{-(I)D-}

- ve *Nıl-i mübāregi mektüb-ı şerif* ile **aķıtma-sı** 51b/838-839
- 'Abdu'r-Rahmāni'd-Darīr **eydür** bu ümmet-i merhūmeye 'alā kaderi't-tāķati ta'līm-i dīn 14b/178- 179

{-Ar-}

- ve 'aklı kāmīl olduğu hālde anın toprağından **çıkarp** peygamber eyledi 25a/363-364

{-(U)r-}

- ve gövdeleri yanıp kömür olduğda *Bārī Ta'ālā* taze deriler **bitürüp** 'azāb itseler gerekdür 66a/1102-1104
- tağlar havāya atılıp kuş gibi uçup kül gibi **şavrulsa** gerekdür 68a/1135-1136
- bir şey'i dahı andan cüz olma degildür **toğmadan** ve **toğurmadan** 17b/232-233

1.2.5.2. Edilgenlik Ekleri

Edilgen ve öznesiz çatı edilgenlik ekleri ile yapılır. Geçişli fiillere edilgenlik eki getirilerek edilgen çatı oluşturulur.²²⁷ Metinde edilgenlik ekleri şöyledir:

²²⁷ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 189.

{-II-}, {-UI-}

➤ ve cehennemden bir pencere **açılup** ol kabriñ içi topdolu âteş olup 60a/997-998

➤ dağı cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan keskin şırāt köprisi **kurulsa** gerekdür 77b/1307-1309

{-(I)n-}, {-(U)n-}

➤ pes imdi bu zikir olunan altı şıfāta şıfat-ı ma'nevī ta'bīr **olunur** haqīkī degillerdir 2a/6-8

➤ ve cāmi'lerde Kur'an cehrile **oğunması** 53b/877

➤ ehl i evlādı esīr olma-dan halāş olup vefāt eyledükde meyyiti yaykanup ve namāzı **kılınup** ve Müslimānlar kabrine konmağdur 89b/1522-1525

1.2.5.3. Dönüşlülük Ekleri

Öznesi hem işi yapan hem de bu işten etkilenen fiil çatılarıdır. Bir başka deyişle özne ve nesne aynı unsurdur. Yapma bildiren fiiller dönüşlü çatı olabilirken olma bildiren fiiller dönüşlü fiil çatısı kuramazlar.²²⁸ Metinde dönüşlülük ekleri şöyledir:

{-(X)I-}

➤ anlaruñ cümle-si ecelleri geldikde imānıla vefāt idüp kıyāmet günü **dirilseler** gerekdür 22b/322-323

{-(X)n-}

➤ kullarına altundan ve gümüşden ve incüden bilezikler **tağınsalar** gerekdür 79a/1138-1339

1.2.5.4. İşteşlik Ekleri

Bir fiilin birden fazla kişi tarafından karşılıklı veya birlikte yapıldığını gösteren fiil çatılarıdır.²²⁹ Metinde şu örnekler rastlanmaktadır:

²²⁸ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 188.

²²⁹ Yıldız -Yalkın, 2021, s. 191.

{-(X)ş-}

➤ *rengden ve a 'zādan münezzeh olduğu hâlde görüp ve **söyleşüp** ve beş vakit namāzı farz oldı* 37a/583-37b/585

[-laş-]

➤ *ve üç bölük kimse-yi Bārī Ta 'ālā **haklaşdırsa gerekdür*** 67b/1128-1129

2. YAPIM EKLERİ

2.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

{+(a)cıK}

Bu ek, isimlere eklenerek küçültme anlamı taşıyan isimler oluşturur.²³⁰

➤ *ve mübārek saçları pek kıvırcık ve pek sölpek degil **azacıık kıvırcığa** mā 'il idi* 31a/473-475

➤ *ve mübārek dişleri **aza-cık** seyrek beyāz ve berrāk olup dizilmiş incü aña beñzer idi* 32a/497-499

➤ *ve az ta 'āmı çoğaltması ve **hayvāncıklar** ve ağaçlar ve taşlar aña söyleyüp hak resül-sün diyü şehādet itmesi gibi* 37b/592-38a/595

➤ *ve biri zinādan hāşıl olur anlara ağzı **tara-cık** küp içinde 'azāb olunur* 59b/985-987

[+ak]

Bu ek, genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle sınırlı sayıda isim türetmiştir.²³¹

➤ *ve mübārek **yanakları** pek semiz ve pek hūrā degil orta hāl idi* 32a/494-32b/495

{+Ar}, {+şAr}

²³⁰ Korkmaz, 2003, s. 43.

²³¹ Korkmaz, 2003, s. 35.

Sayı adlarının kullanıldığı yerlerde, üleştirme sıfatları oluşturulur.²³²

- ve 'ağılları var şehvetleri yokdur şüretleri kuşşıdur kiminün **ikişer** ve kiminün **üçer** ve kiminün **dörder** ve kiminün dahı ziyāde kanatları vardır 21a/291-295
- ve cehenneme giren mü 'milerün boyları **altmışar** arşun ve enligi **yedişer** arşun ve yaşları otuz **üçer** olup erlerde şaḳal ve bıyık olmasa gerekdür 78b/1324-1326

{+caK}

Küçültme, sevgi ve tahsis işleviyle sıfat, zarf ve adlar türeten bir ektir.²³³

- ve mübārek ağızları faṣāhat ecliḳün **büyücek** idi 32b/495-496
- ve biri **ışıcaḳda** ve şovuşda ābdesti kāmīl alan kimseler 70a/1173-1174

[+cı], [+cı]

Bu ek, bir mesleḳi icra edenleri ve bir işi alışkanlık hāline getirenleri tanımlamaktadır.²³⁴

- ve cinden ve 'avratdan ve köylüden ve köleden ve kötü hūyludan ve günāh-kārdan ve **yalancıdan** ve seḫḫārdan ve ḥırsızdan ve nesli belürsüz kimse-den 39b/626-629
- ve Rıdvān 'aleyhi's-selām cennet **ḳapuḳlıḳına** ve Mālik 'aleyhi's-selām cehennem **ḳapuḳlıḳına** ve Kirāmen Kātībīn insānıñ aḡzından çıkan ḥayır ve şerri yazmaḡa 22a/313-22b/316

[+daş]

Ortaklık ve beraberlik bildiren ektir.²³⁵

- ve her bir peygamberün anası ve ehli ve kıızı ve **ḳarındaşı** ve ḥala-sı ve teyzesi zinādan pāklerdür 39b/623-625

²³² Korkmaz, 2003, s. 35.

²³³ Korkmaz, 2003, s. 39.

²³⁴ Korkmaz, 2003, s. 41.

²³⁵ Korkmaz, 2003, s. 35.

➤ *pes imdi kabrüh aḥvāli mü 'min-i sālihüh hakkında meyyit kabirde konıcak itdügi a 'māl-i şāliḥa her biri güzel şūrete girüp aña **yoldaş** olur* 58b/964-967

[+düz]

Zaman belirteci türeten ektir.²³⁶

➤ *ve biri gice-de ve **gündüzde** peygamberimiz Muḥammed 'aleyhi 'ş-şalātu ve 's-selām üzerine şalavāt-ı şerif getüren kimseler* 72a/1214-72b/1216

[+il]

Benzerlik gösteren, adlardan ad ve sıfat türeten ölü bir ektir.²³⁷

➤ *her bir mü'mine eñ aşağı ikişer dünyā ḥatunı ve hūriler ve gılmānlar ve vildānlar virse gerekdür ḥarīrden dībādan **yeşil** rengli libāslar giyseler gerekdür* 79a/1335-1338

[+kek]

Kalıplaşmış olarak kullanılan bir isimden isim yapan ektir.

➤ *ve 'avrat **erkek** libāsına girüp ve **erkek** 'avrat libāsına girmesi* 54b/897-898
{+II}, {+IU}

{+II}, {+IU} eki, Türkçede kullanılan önemli eklerden biridir ve kelimeye çeşitli anlamlar katar. Bu anlamlar arasında “sahiplik, bulundurma, bir yere ait olma ve sayı adlarında grup” anlamı bulunmaktadır. En sık kullanılan anlamlarından ikisi, “sahip olma” ve “bulundurma” anlamlarıdır. Ayrıca, kelime gruplarında bir ismi vasıflayan sıfat tamlamalarında da vasıf ismi olarak kullanılır. {+sUz} eki ise {+II}, {+IU} ekinin zıttı olarak işlev görür ve olumsuz anlam taşır. Genellikle olumsuzluk bildiren bu ek, aynı zamanda iyelik ekleriyle birlikte kullanılarak sahiplik durumunu da ifade eder.²³⁸ Metinde ekin örnekleri şunlardır:

²³⁶ Korkmaz, 2003, s. 47.

²³⁷ Korkmaz, 2003, s. 49.

²³⁸ Erdoğan Boz, “Eski Anadolu Türkçesinde +IU Eki Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları*, Gazi Kitabevi Yayınları, 2012, ss. 167-179.

✎ ve bir bölüki kendüne mahşûşdur aña hāşşa-i nebī dirler mişāl tokuz **nikāhlı** hatunı birden cem ‘ itmesi 29b/448-30a/450

✎ ve biri **borçlu** olan kimselerün ħalāşı için yardım iden kimseler 69b/1169-70a/1170

✎ yigirmi beş yaşına giricek evlenüp Ĥadice anamuzı nikāh ile alup andan Kāsım ve ‘Abdu’llāh adlu iki oğlu Fāṭıma ve Rukıyye ve Zeyneb ve Ümm-ü Külşüm **adlu** dört kızı oldu ve İbrāhīm **adlu** bir oğlu dağı Māriye **adlu** bir cāriye-den oldu 40b/647-41a/653

✎ ve biri mü ’minlere ġalīz kalb ve bed-ħūy olmayup merħametli ve **şefaķatli** olan kimseler 70b/1185-1187

{+IİK}, {+IUK}

“Tahsis, bir şey için” işlevinde kullanılan ektir.²³⁹

✎ ve koca-mazlar **erkek-lik** ve **dişilik** anlarda olmaz 21b/302-303

✎ ve ecelleri geldikde yā **ħasta-lık** ile yā **şehīdlik** ile vefāt itmek cā’izdür 39a/620-39b/621

✎ ve ba ’zı zālīm ile **dostluķ** iden kimseler ellerini ııırsalar gerekdür 65a/1083-1084

[+ndi]

“İki” sayı adından zamanı belirten yeni bir kelime oluşturan ektir.

✎ peygamberler her şabāh ve **ikindi** maħalleri görseler gerekdür 80b/1361

[+sı]

“Andırma, benzerlik, yakınlık” belirten ektir.²⁴⁰

✎ ve ‘aķılları var şehvetleri yokdur şūretleri **ķuşıdur** kiminün ikişer ve kiminün üçer ve kiminün dörder ve kiminün dağı ziyāde ķanatları vardur 21a/291-295

²³⁹ Korkmaz, 2003, s. 55.

²⁴⁰ Korkmaz, 2003, s. 63.

{+sIz}, {+sUz}

“Yokluk, eksiklik” bildiren ektir.²⁴¹

➤ *mütekellimun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā **harfsiz** ve **şavtsız** söyleyicidir* 7b/87-88

➤ *hattā biri birine geçer **gözsüz** **kulaksız** bir melek ta'yīn olup 'azāb ider* 60a/994-995

➤ *elli biñ yıl aç ve **şusuz** ve 'uryān ayak üzere sıkışıp derilse-ler gerekdür* 62b/1035-1037

➤ *ve 'Azrā'īl 'aleyhimü's-selām dahı Şūr üfurlüdükden sonra vefāt idüp kırk yıl bu 'ālem **ışsız** yatsa gerekdür* 61a/1010-1012

[+sızın]

Metinde bir sözcükte geçen isimden isim yapma ekidir.

➤ *ve mübārek kalblerde ulu mükerrerem idi **ayhsızın** anı gören kimse havf iderdi* 31a/468-49

{+Xn}

Metinde iki sözcükte geçen ektir.

➤ *ve mübārek kaşları ince ve **uzun** yay aña beñzerdi* 31b/482-483

➤ *güneş başlarına dört biñ adım miqdārı yāhud bir sürmedān mīli kadar **yakın** gelüp derlese-ler gerekdür* 62a/1030-1032

{+(X)ncI}

Bu ek, sayı adlarından sıralama sayı ön adları oluşturmak için kullanılır.²⁴²

➤ ***ikinci** 'ilim ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā cemī'-i eşyāyı bilicidir **üçünci** mürīdun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā mümkün olan şeyleri murād idicidir **dördünci** kadīrun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā murād itdüğü şeylere güci*

²⁴¹ Korkmaz, 2003, s. 64.

²⁴² Korkmaz, 2003, s. 61.

yeticidir **beşinci** mükevvinun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā murād itdügi şeyleri işleyicidir 6b/74-7a/81

[+mış]

“Altı” ve “yedi” sayı isimlerine gelerek kalıplaşan ektir.²⁴³

➤ mübārek boyları **altmış** arşun olup kıyāmet kopuncaya dek gelecek zürriyyātınun cümle-sini anuñ belinden çıkardı 25a/367-25b/369

➤ ve ol kabir **yetmiş** arşun miqdārı yāhud göz ırımı kadar geniş olup 58b/970-971

2.2. İsimden Fiil Yapma Eki

{+A-}

Bu ek, geçişli ve geçişsiz fiiller türetmektedir.²⁴⁴

➤ ve mübārek dişleri aza-cık seyrek beyāz ve berrāk olup dizilmiş incü anı **beşzer** idi 32b/497-499

➤ ve biri irādet ma'nāsı Bārī Ta'ālānıñ zātında **dilemeklik** şifāti vardır lākin düşünmekle ve fikir itmekle değil 19a/258-260

➤ biri Bārī Ta'ālānıñ harām itdügi şeylere elin **uzatmayan** kimseler 72a/1206-1207

{+A-} Ekinin Çatı Ekleri ile Kaynaşması

- {+AD-}

Bu ek, geçişli fiiller türetmektedir.

➤ ve işledügi dahı kendüne beñzemez ke-zālik Bārī Ta'ālā dahı **yaratduğı** mahlūka beñzemez mahlūk dahı Bārī Ta'ālā-ya beñzemez diyü hüküm eylemek lāzımdur 17a/223-17b/226

²⁴³ Gülsevin, 1997, s. 118.

²⁴⁴ Korkmaz, 2003, s. 111.

➤ *ve biri Bārī Ta ‘ālānuḡ kitābını veyāḡud peygamberimüz Muḡammed ‘aleyhi ‘ş-şalātu ve ‘s-selāmuḡ ḡadīs-i şerīfını ḡayrıya **öğreden** kimseler 73b/1233-1235*

- {+An-}

➤ *ve yer üzerinde Bārī Ta ‘ālānuḡ adını aḡan kimselerün **tükenme-si** 58a/959-960*

➤ *ve Levḡ-i Maḡfūza yazmasıla ve yaratmasıla olduḡına **inanmak** lāzımdır 81a/1369-1370*

{+(A)l-}

Bu ek geçişsiz fiiller türetmektedir.²⁴⁵

➤ *mişāl Müseylemetü ‘l-Kezzābdan şadır olan şeyler ki bir ḡastaya **şaḡalsın** diyü 52b/859-861*

➤ *ve ḡazret-i ‘İsā-nıḡ ölüler **diriltme-si** 51a/828-829*

{+DA}

Bu ek geçişli fiiller türetmektedir.²⁴⁶

➤ *ol şalāt sebebile cemī‘i ‘l-ḡacāt **istedüğümüz** şeylerün cümlesini ve viresin 91b/1552-1553*

[+et-]

Bu ek geçişli fiil türetir.²⁴⁷ Metinde bir kelimedede görölmektedir.

➤ *ve biri ‘alā ḡaderi ‘l-imkān açları doyurup ve çıplakları geydürüp ve **gözed**en kimseler 70a/1177-1178*

{+I-}

Bu ek, geçişli ve geçişsiz fiiller türetmektedir.

➤ *ve mübārek yüzleri ḡālīş beyāz olup ve kırmızılık ḡarışmış idi ve alınları **geniş** idi 31b/479-481*

²⁴⁵ Korkmaz, 2003, s. 112.

²⁴⁶ Korkmaz, 2003, s. 114.

²⁴⁷ Gülsevin, 1997, s.118.

➤ *ve göklerde cān **taşıyan** maḥlūkātun cümle-si ölüp kıyāmet kopsa gerekdür*
60b/1004-1005

{+IA-}

Bu ek, geçişli ve geçişsiz fiiller türetmektedir.²⁴⁸

➤ *şonra Bārī Ta ‘ālā ḥisāb itmege **başlayup*** 75b/1272

➤ *ve nikāḥ-ı islām üzere aña virüp cennetde bir miqdār **eglendi*** 27a/403-27b/405

➤ *Bārī Ta ‘ālānun zātında bilmeklik şıfātı vardır lākin okumağıla ve **diñlemek** ile*
degil 19a/253-254

➤ *güneş başlarına dört biñ adım miqdārı yāḥud bir sürmedān mīli kadar yakın*
*gelüp **derlese-ler gerekdür*** 62a/1030-1032

[+sa-]

Bu ek, metinde sadece bir kelimeye görülmektedir.

➤ *şuyı baldan tatlı ve sütden ak ve kıardan şovuk ve kaymağıdan yumuşak ve*
*miskden koḥulu olup andan bir kerre içen artık **şuşamasa** gerekdür* 75a/1260-
1263

[+ık-]

Bu ek, geçişsiz fiiller türetmektedir.²⁴⁹

➤ *anda libās eskimek ve gövde kirlenmek ve kıarnı **acıkmak** ve toymak ve şuşamak*
ve uyumak ve ayak yolına gitmek olmaz 79b/1341-1343

2.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri

[-a]

Fiilin etkileneni veya bir işin sonucunu belirten ek, ön ad veya ad türetmek için kullanılır.²⁵⁰

²⁴⁸ Korkmaz, 2003, s. 116.

²⁴⁹ Korkmaz, 2003, s. 115.

²⁵⁰ Korkmaz, 2003, s. 68.

➤ *ve mübârek boyları pek uzun ve pek **kısa** değil orta boylu* 30b/462-463

{-(A)K}

Bir kişinin veya nesnenin huyunu, tabiatını veya alışkanlığını gösterir.²⁵¹

➤ *mübârek avuçları geniş idi ve elleri ve ayakları etine toluca ve **yumuşak** ve güzel idi* 34a/522-524

➤ *mübârek dişleri aza-cık **seyrek** beyâz ve berrâk olup dizilmiş incü aña benzer idi* 32b/497-499

➤ *ve biri kerâmât şol şeydür ki peygamberlerine **gere-gi** gibi tâbi² olan ümmetlerinüñ elinden şâdır olur* 51a/832-834

[-az]

Metinde bu eke bir örnekte rastlanmaktadır.

➤ *ve ekşer-i nâsuñ ĩmānı **boğazı** kemüğünden içerü geçme-mesi* 54b/892-893

[-kin]

➤ *ve dahı cehennem üzerine kıldan ince ve kılıçdan **keskin** şırât köprüsi kurulsa* 77b/1307-1308

[-gü], [-ku]

Ek genelde tek heceli fillerle gelmektedir.²⁵²

➤ *ve ol kabir cennet bakça-sı olup anuñla zevk ide-rek gelin **güveygü uykusı** gibi mahşer gününe dek uyusa gerekdir* 59a/972-974

{-I}, {-U}

Bu ek işlev bakımından fiilin gösterdiği işin ürünü veya sonucu olan somut ve soyut adlar ve sıfatlar türetir.²⁵³

➤ *ve Hâzret-i Ĩsâ-nuñ **ölüler** diriltme-si* 51a/828-829

²⁵¹ Korkmaz, 2003, s. 70.

²⁵² Korkmaz, 2003, s. 82.

²⁵³ Korkmaz, 2003, s. 82.

➤ ve herkes ezberinde olan *Ḳur'ān* āyetiniñ **şayısı** kadar köşkler çıksalar *gerekdür* 79a/1332-1333

➤ ve biri *Bārī Ta 'ālānuñ* **korķusiçun** ağlayan kimseler 69a/1159-1160

{-(U)K}

Geçişli geçişsiz tek ve çok heceli fiillerle gelerek sıfat ve isimler türeten ektir.²⁵⁴

➤ ve üç **bölük** kimse-yi *Bārī Ta 'ālā* haķlaşdırsa *gerekdür* 67b/1128-1129

➤ *ammā āḫir zamān* peygamberi *Muḫammed 'aleyhi 'ş-şalātu ve 's-selāmuñ ḫavzı* cümlesinden **büyük** olup bütün eṭrāfı dört aylık kadar olsa *gerekdür* 74b/1255-1258

➤ ve mübārek saçları pek kıvrıcık ve pek **sölpek** değil azacıķ kıvrıcığa *mā'il idi* 31a/473-475

{-mUr}

Bu ek ualnızca geçişsiz tek heceli fiillerden türetilmiş.²⁵⁵

➤ *şonra Bārī Ta 'ālā bir* **yağmur** yağdurup *anuñla ḫabirde olan mevtālaruñ* a 'zālarını *cem 'itse gerekdür* 61a/1013-1015

➤ ve gövdeleri yanup **kömür** olduğda *Bārī Ta 'ālā tāze deriler bitürüp 'azāb* itseler *gerekdür* 66a/1102-1104

{-(y)IcI}

Her türlü fiil kök ve gövdelerine getirilerek isim ve sıfat türeten çok işlek bir ektir.

Geçişli fiillere getirilmesi geçişsizlere oranla daha yaygındır.²⁵⁶

➤ *her bir şey kendi kendine olmaz elbetde bir* **işleyicisi** vardır 16b/208-209

➤ *başırın ma 'nā-yı şerīfi Bārī Ta 'ālā mevcūd olan şeyleri* **göricidür** 7b/84-86

➤ *Bārī Ta 'ālā cemī-i eşyāyı* **bilicidür** 6b/75

➤ *bu kā'ināt dahı kendü kendine olmaz elbetde bir* **yaratıcı** ḫāliķi vardır 16b/209-210

²⁵⁴ Korkmaz, 2003, s. 84.

²⁵⁵ Korkmaz, 2003, s. 101.

²⁵⁶ Korkmaz, 2003, s. 83.

[-ım]

Geçişli ve geçişsiz tek bazen de çift heceli fiillerden isim isim türeten ektir.²⁵⁷

- ☞ *güneş başlarına dört biñ **adım** miqdârı yâhud bir sürmedân mîli kadar yakın gelüp derlese-ler gerekdür* 62a/1030-1032
- ☞ *kimi **yıldırım** gibi ve kimi eser yel gibi ve kimi uçar kuş gibi* 77b/1310-1311
- ☞ *ve ol kabir yetmiş arşun miqdârı yâhud göz **ırımı** kadar geniş olup* 58b/970-971

{-(X)n}

Meitnde iki yerde rastlanan ektir.

- ☞ *ammâ âhîr zamân peygamberi Muḥammed ‘aleyhi ‘ş-şalātu ve ‘s-selāmuñ havzı cümlesinden büyük olup **bütün** etrâfı dört aylık kadar olsa* 74b/1255-1258
- ☞ *ve ol kabir cennet bakça-sı olup anuñla zevk ide-rek **gelin** güveygü uykusı gibi mahşer gününe dek uyusa gerekdir* 59a/972-974

2.4. Fiilden Fiil Yapan Ekleri

[-i-]

- ☞ *kâfirlerüñ yüzleri siyâh olup kıyâmetün şiddetini göricek bizi yerimüzden kim kaldırdı diyü vâ-veylâ idüp yüzleri üstüne **sürinerek** mahşer yerine cem‘ olsalar gerekdür* 62a/1026-1030

[-y-]

- ☞ *ol kabir cennet bakça-sı olup anuñla zevk ide-rek gelin **güveygü** uykusı gibi mahşer gününe dek uyusa gerekdir* 59a/972-974

²⁵⁷ Korkmaz, 2003, s. 83.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

18. yüzyılda Abdu'r-Rahmân-ı Darîr tarafından kaleme alınan *Vasiyyetü'l-Ârifin* adlı eserin incelemesine göre elde edilen sonuçlar şunlardır:

Yazım Özellikleri:

1. Sözcüklerde yer alan ünlülerin ve ünsüzlerin aynı sözcüklerde yazımlarında ikili biçimlerin bulunduğu gözlemlenmektedir.

Ünlülerin yazımında bazen sadece hareke, bazen ise hem hareke hem harfin kullanıldığı görülmektedir:

- ❧ *ola-caķ* أوله جَاقُ 25b/371 ~ *olacaķ* أولاجَاقُ 81a/1370
- ❧ *iş* إيش 17a/216 ~ *iş* إش 20b/281
- ❧ *inan-* إنان 23b/338 ~ *inan-* اينان 24a/341
- ❧ *gir-* كِر 21b/298 ~ *gir-* كير 37a/579

Ünsüzlerde:

- ❧ *çok* جوق 6a/64 ~ *çok* جوق 53b/874
- ❧ *kılıç* قلیچ 43a/690 ~ *kılıç* قلیچ 53a/869
- ❧ *aņa* اكا 2b/16 ~ *aņa* اكا 25a/360
- ❧ *topraķ* طبراغ 80a/1352 ~ *topraķ* طبراغ 24b/359

2. Uygur imla geleneğine göre, bazı ekler kelimelerden ayrı bir biçimde yazılmıştır.

❧ *cennet-lik* جَنَّتْ لِكَ 57a/941, *fā`ide-siz* فَايدَه سِرْ 82b/1397, *cümle-sinüñ* جُمْلَه سِنُون 36b/572, *erkek-ler* اَرَكْكَ لَر 53a/872 vb.

Ayrıca kendi bünyesinde ayrı yazılabilen ekler da bulunmaktadır:

❧ *aza-cık* اَزَه جَقُ 32b/497, *ola-caķ* أوله جَاقُ 25b/371, *yıkıla-raķ* يِيقْلَه راق 65a/1085 vb.

3. Dik üstünlü elif ve dik esreli ye, bazı alıntı sözcüklerde uzun ünlülerin ifade edilmesi için kullanılmıştır. Ancak Türkçe kelimelerde bu işaretlerin rastgele kullanıldığı görülür.

Alıntı Sözcüklerde: *nebîler* نَبِيَّات 47a/757, *âlet* الْأَت 20b/283, *lâkin* لَكِنْ 25a/360, *‘ulemāmuz* عُلَمَائُنَا 35b/ 556

Türkçe Sözcüklerde: *gibi* كَيْ 40a/638, *gice* كَيْجَه 36b/575, *anuy* اُنْكَ 57a/ 943, *topragından* طُبْرَاغْنَدَنْ 25a/364

4. Farsçada tamlama yapısında kullanılan tamlama ünlüsü, bazı örneklerde esreli ye (ی) ve ötre (ُ) şeklinde gözlenmiştir.

✎ *Fahr-i ‘ālem* فَخْرِي عَالَم 28b/427, *każā’-u ilāhī* الْقَضَاءُ الْإِلَهِي 81a/1376 vb.

5. Farsçada u/ü bağlacının kullanıldığı bazı örneklerde ötre (ُ) ya da esre (ِ) ya da ötelı vav ile yazımları gözlenmiştir.

✎ *şubh u mesā* صُبْحُ وَ مَسَا 97b/1656, *‘ām u hāş* عَامٌ حَاصٌ 99a/1686, *dīn i millet* دِينَ مِلَّتْ 15a/182

6. Arapça sözcüklerde şedde (ّ) normal şekliyle kullanılırken Türkçe sözcüklerde şedde (ّ) işareti için iki harf işareti kullanılır ve bunlardan birinin üzerine eklenir.

Arapça Sözcüklerde: *mü’essir* مُؤَيَّر 18b/244, *cennet* جَنَّتْ 22a/313, *mükerrem* مُكْرَّم 31a/468

Türkçe Sözcüklerde: *elleri* اَللَّي 34a/522, *degillerdür* دَكَلَّرْدُ 48a/778, *belli* بَلِّي 30a/454

Ses Bilgisi Özellikleri:

1. Metinde, bazı sözcüklerin ET ve EAT dönemlerindeki biçimlerinin korunduğu görülmektedir.

✎ *eyü* “iyi” 67a/1121, *deyü* “diye” 12a/151, *altun* “altın” 64b/1075, *okı-* “okumak” 96a/1632

2. Metindeki bazı alıntı kelimeler Türk dilinin ses yapısına uymak için ünlü değişimlerine uğrayup damak uyumuna bağlanır:

Ünlü türemesi ile: *‘aciz* 19b/269 (<Ar. ‘acz), *‘adil* 56a/924, fikir 71b/1200 vb. ayrıca hem aslı şekli hem de ünlü türemesi ile iki biçimli olarak örnek bulunmaktadır. *hıfız* 24a/348 (6 yerde) ~ *hıfz* 94a/1599 (1 yerde).

Uzun ünlü kısalması ile: *çirkin* 40a/630 (<Far. çirkīn), *dünye* 101a/1721 (<Ar. dünyā), *peygamber* 25a/364 (<Far. peygām-ber)

3. Kalıcı ünlü düşmesi ile ilgili olarak metinde sadece üç örnek bulunmaktadır.

↳ *benze-* 17a/221 (<benize), *gölge* 30a/456 (< kölige), *toğrı* - 67a/1122 (<toğurı)

4. Metinde çok sayıda birleşme olayı örneği bulunmaktadır.

↳ *bilezik* 79a/1339 (<< *bilek* + *yüzüğü*), *degil* 17b/229 (<< *dağ* + *ol*), *kimse* 16b/215 (<< *kim* + *eser*) vb.

5. Arapça tamlama kuruluşunda yer alan yuvarlak ünlü, düz tabanlı kelimelerin ardından düzleşme gerçekleştiğinde dudak uyumuna bağlanmaktadır. Metinde bununla ilgili 7 örnek bulunmaktadır: *Beyti'l-Ma'mūr* 37a/578, *Hacere'l-Esved* 58a/956. Bir örnekte ters uyumsuzluk görülmektedir: *Dürri'l-Yetīm* 29a/437. 14 örnekte ise dudak uyumsuzluğu görülmektedir: *Şāfi'īyyū'l-mezheb* 12a/149, , *hātemü'l-enbiyā* 36b/ 571 vb. Buna göre Arapça tamlamalarda uyum oranı %27'dir.

6. Farsça tamlamalarda bazı örneklerde yuvarlak ünlülerin ardından yuvarlak şekilde kullanılan tamlama ünlüsü, dudak uyumuna girmektedir. Bazılarında ikili biçimler görülürken bazılarında “ters uyumsuzluk” da bulunmaktadır. Farsça tamlamalarda uyum oranı %40'tır.

7. Farsçada u/ü bağlacı, bazı örneklerde düz tabanlardan sonra düzleşerek dudak uyumuna bağlanır. Metinde uyum oranı %64'tür.

8. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde dudak uyumu eklerde büyük ölçüde tamamlanmıştır; Metinde kullanılan eklerin dudak uyumu süreci şöyledir:

Tek ünlülü ekler:

- **Belirsiz Olan Ekler:** {-(I)ş-} İşteşlik Çatı Eki, {mI} Soru Eki, [+ün] Teklik İkinci Kişi İyelik Eki, {-Im} Fiilden İsim Yapma Eki ve {+sIn} Teklik İkinci Kişi Eki
- **Uyumsuzluğun Sürdüğü Ekler:** [+cı], [+çı] İsimden İsim Yapma Eki, {-dI(lAr)} Görülen Geçmiş Zaman Eki Üçüncü Kişi Eki, [-ğıl] İkinci Kişi Emir Eki, {+(y)I}

Belirtme Durumu Eki, {- (y)IcAK} Zarf Fiil Eki, {- (y)IcI} Fiilden İsim Yapma Eki, [-gü], [-ku] Fiilden İsim Yapma Eki, {- (y)Up} Zarf Fiil Eki, {-Ur-} Geçişli Ettirgenlik Çatı Eki, [-elüm] İstek Çokluk Birinci Kişi Eki, [-diñüz] Görülen Geçmiş Zaman Çokluk İkinci Kişi Eki

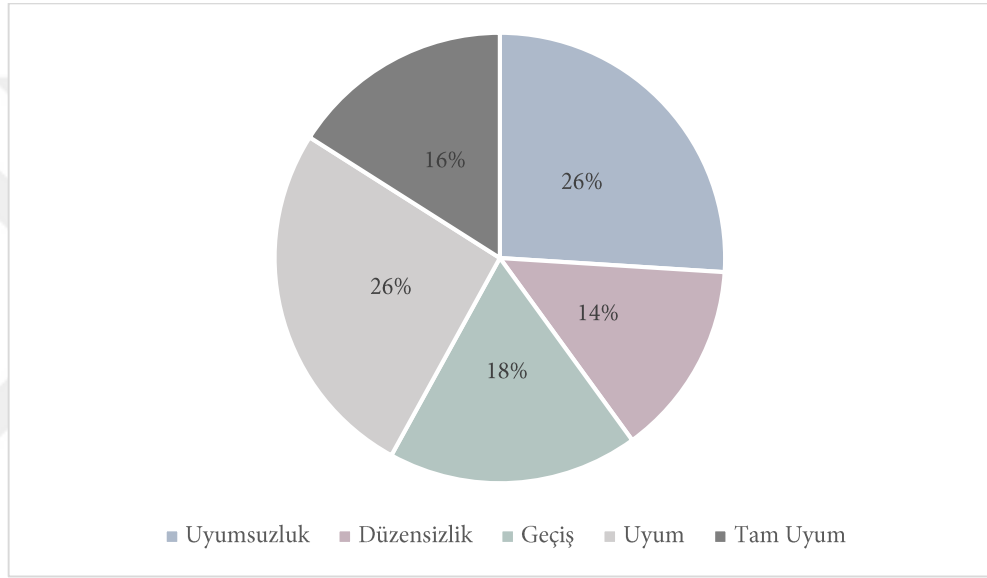
- **Düzensizlik Evresinde Bulunan Ekler:** {+(s)I(n+)}, {+(s)U(n+)} Teklik Üçüncü Kişi İyelik Eki, {+dIr}, {+dUr} Geniş zaman, Bildirme Teklik Üçüncü Kişi Eki, [-ü], [-yü], [-ı] Sıfat Fiil Eki, {- (U)r}, [-ir] Geniş Zaman Eki, {+(n)In}, {+(n)Un} Tamlayan Eki, [+iz], {+Uz} Çokluk Birinci Kişi Eki.
- **Geçiş Evresinde Bulunan Ekler:** {-Il-}, {-Ul-} Edilgenlik Çatı Eki, {+IIK}, {+IUK} İsimden İsim Yapma Eki, [+erü], [+arı] Yön Gösterme Eki, {-dIK}, {-dUK} Sıfat Fiil Eki, {-dIKdA}, {-dUKdA} Zarf Fiil Eki, {-dIr-}, {-dUr-} Geçişli Ettirgenlik Çatı Eki, {+II}, {+IU} İsimden İsim Yapma Eki, {-U}, [-ı] Fiilden İsim Yapma Eki, {-dUn}, [-diñ] Görülen Geçmiş Zaman Teklik İkinci Kişi Eki.
- **Uyum Evresinde Bulunan Ekler:** {-In-}, {-Un-} Edilgenlik Çatı Eki, {-dIKÇA} Zarf Fiil Eki, {-IK}, {-UK} Fiilden İsim Yapma Eki, {+(a)cık} İsimden isim Eki, [-dik] Görülen Geçmiş Zaman Çokluk Birinci Kişi Eki, [-kin] Fiilden İsim Yapma Eki, [+ndi] İsimden İsim Yapma Eki, {+sIz}, {+sUz} İsimden İsim Yapma Eki, [+il] İsimden İsim Yapma Eki, [+ı-] İsimden Fiil Yapma Eki, [+ık-] İsimden Fiil Yapma Eki.
- **Uyum Sürecinin Tamamlandığı Ekler:** {-mXş(lAr)} Öğrenilen Geçmiş Zaman Üçüncü Kişi Eki, {- (X)ş} Fiilden İsim Yapma Eki, {- (y)XncA} Zarf Fiil Eki (← EAT {- (y)InCA/- (y)InÇA}, {-sXn} İstek Teklik Üçüncü Kişi Eki, {-dXm} Görülen Geçmiş Zaman Teklik Birinci Kişi Eki, {+(X)m} Teklik Birinci Kişi İyelik Eki, {- (X)n} Fiilden İsim Yapma Eki

İki ünlülü ekler:

- **Uyumsuzluğun Sürdüğü Ekler:** [+iñüz] Çokluk İkinci Kişi İyelik Eki (Ekin Ünlüsü), {+(I)mUz}, {+(U)mUz} Çokluk Birinci Kişi İyelik Eki (Ekin Ünlüsü),
- **Düzensizlik Evresinde Bulunan Ekler:** {+(X)ncI}, [+uncu] İsimden İsim Yapma Eki (Ekin Ünlüsü)

- **Uyum Evresinde Bulunan Ekler:** [+iŋüz] Çokluk İkinci Kişi İyelik Eki (Ekin Destek Ünlüsü), {+(I)mUz}, {+(U)mUz} Çokluk Birinci Kişi İyelik Eki (Ekin Destek Ünlüsü)
- **Uyum Sürecinin Tamamlandığı Ekler:** {+(X)ncI}, [+uncu] İsimden İsim Yapma Eki (Ekin Destek Ünlüsü)

Eklerin Uyum Oranları:

9. İki ünlü arasında yer alan bazı eklerde ve kelimelerde, "t" ünsüzü ötümlüleşerek "d" ünsüzüne dönüşür.

↳ *giden* 72b/1219, *gözed* 70a/1178, *dörder* 21a/294 vb.

10. Alıntı sözcüklerde son hecede özellikle Arapça kökenli kelimelerde ünsüz düşmesi, hemze düşmesi olarak sıkça görülen bir olaydır.

↳ *bed* (<Ar. *bed*>) 35b/551, *binā* (<Ar. *binā*>) 93b/1589, *cüz* (<Ar. *cüz*>) 17b/233 vb.

11. Türk dilinin ses yapısına uyum sağlamak amacıyla, alıntı sözcüklerin son hecesindeki ikiz ünsüzlerin çoğunluğu tekleşir.

↳ *gam* (<Ar. *gamm*>) 101b/1732, *hāş* (<Ar. *haşş*>) 99a/1685, *haṭ* (<Ar. *haṭṭ*>) 32b/500 vb.

Ayrıca ikili biçimlere de rastlanmaktadır.

↪ *ḥac* 29b/447 ~ *ḥacc* 93b/1590, *ḥaḳ* 37b/593 ~ *ḥaḳḳ* 63b/1053

12. "C", "D" ve "G" sınıfı ekler, belirli durumlarda sınırlı örnekte ünsüz uyumuna bağlıdır.

Şekil Bilgisi Özellikleri:

1. "-sA gerek" yapısı, metinde yaygın olarak kullanılan gelecek zaman kipidir.
2. Metinde, geniş zaman bildirme teklik üçüncü kişi eki, bazı örneklerde "durur" eskicil şekliyle kullanılır:
↪ *Aḥmed durur* 93a/1574, *ol durur* 93a/1576, *Ādem durur* 93a/1578 (2 yerde), *eylemek durur* 93b/1584, *dört durur* 94a/1599, *Ḥālīḳ durur* 93a/1573
3. Geniş zaman eki için en çok {-Ar} şekli kullanılmaktadır. Ancak {-Ir}, {-Ur} ve {-r} şekilleri de bulunur.
4. Eserde emir kipi teklik ikinci kişi eki eskicil şekil olan {-Gıl} biçiminde görülmektedir.
5. Metinde, birleşik yapıda çekimler bulunmaktadır. Görülen Geçmiş Zaman {-r idi} ~ {-(A/U)rdı},
6. Ek fiilin kipleri yaygın bir şekilde görülmekte; görülen geçmiş zaman {idi}, geniş zaman {ola}, {+dUr}, {+duru} ve ek fiilin zarfları {+iken} ve {ise} kullanılmaktadır.
7. Tespit edilen fiilimsi ekleri şöyledir:

İsim-Fiil Ekleri: {-mAk}, {-mA}, {-(y)Iş}

Sıfat-Fiil Ekleri: {-(y)AcAk}, {-(y)An}, {-dIK}, {-dUk}, {-mAz}, {-mIş}

Zarf-Fiil Ekleri: {-(y)IcaK}, {-(y)IncA}, {-mAdAn}, {-dIKdA} ~ {-dUKdA}, {-mAzdAn}, {-dIKdAn sonra}, [-ken], {+(i)ken}, [-ı], {-(y)U}, {-(y)ü}, {-ArAk}, {-dIKça}, [-dügi gibi], {-mAk için}, {-mAGA}, {-(y)Up}

4. BÖLÜM

METİN

A. ÇEVİRİ YAZILI METİN

Risāle-i Hediyyetü’ş-Şürekā’

[1b] (1) bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm (2) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ سَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ (3) ²⁵⁸ اَلَّذِيْنَ اصْطَفٰى bundan sonra (4) ma’lūm ola-ki ‘Abdu’r-Raḥmāni’d-Ḍarīr (5) eydür ‘alā kadarı’t-tāḳat ta’līm-i dīn [2a] (6) pes imdi bu zikir olunan altı (7) şifāta şıfat-ı ma’nevī ta’bīr (8) olunur ḥaḳīḳī degillerdir zāt-ı (9) celīlesinün ‘aynıdır ğayrı (10) degillerdür ve bu şifātlar hīç bir (11) şey’e ta’alluḳ itmez üçünci bölüm (12) şifāt-ı zātıyye yedidür evvelki [2b] (13) ḥayāt ma’nā-yı şerīfi Bārī Ta’ā (14) lānıñ zātında dirilik şıfatı (15) vardır bu şıfat daḥı hīç (16) bir şey’e ta’alluḳ itmez hemān aña (17) şıfat-ı muşdı şaḥiḥedirler ikinci (18) ‘ilim ma’nā-yı şerīfi Bārī (19) Ta’ālānıñ zātında her bir şey’i [3a] (20) bilmek şıfatı vardır üçüncü (21) irādet ma’nā-yı şerīfi Bārī Ta’ā (22) lānıñ zātında diledigi şeyleri (23) murād itmek şıfatı vardır dördüncü (24) kudret ma’nā-yı şerīfi Bārī (25) Ta’ālānıñ zātında güci yetmek (26) şıfatı vardır beşinci semi’ [3b] (27) ma’nā-yı şerīfi Bārī Ta’ālānıñ (28) zātında işitmek şıfatı vardır (29) altıncı başa ma’nā’-ı şerīfi Bārī (30) Ta’ālānıñ zātında görmek şıfatı (31) vardır yedinci kelām ma’nā-yı (32) şerīfi Bārī Ta’ālānıñ zātında (33) söylemek şıfatı vardır dördüncü [4a] (34) bölüm şıfat-ı fi’liyyedir tekvīn (35) ma’nā-yı şerīfi Bārī Ta’ālānıñ (36) zātında yok olan şeyleri (37) var itmek şıfatı vardır pes (38) imdi bu zikir olunan sekiz (39) şifātlara şıfat-ı ḥaḳīḳī ta’bīr (40) olunur ma’nevī degillerdir [4b] (41) bu şifāt-ı şerīfeler zāt-ı celīle (42) sinün ‘aynı degildür ğayırdur (43) lākin ayrılır ğayrı degildür hemān (44) Bārī Ta’ālānıñ zātıla kā’im olup (45) zevālden ve tağayyürātdan berīlerdür (46) ḥayāt şıfatından ğayrı yedi (47) şifāt-ı ḥaḳīḳiyyelerin ta’alluḳları [5a] (48) vardır bu tertīb üzere beyān (49) olunur mişālī Bārī Ta’ālā ezelde (50) ismimi ve cismimi ve ḥüsnümi ve ḳubḥümü (51) bildi ‘ilim ta’alluḳ idüp ma’lū (52) mātđan oldum zamān geçdi

²⁵⁸ Nemil 27/59 “Bütün hamdler Allah’a, selām da onun seçtiği kullar üzerine olsun www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

(53) devrān döndi toğacağım yıl geldi (54) irādet ta'alluḫ idüp müreccih oldu **[5b]** (55) murādātdan oldum ḳudret ta'alluḫ (56) idüp mü'essir oldu maḳdūrātdan (57) oldum tekvīn ta'alluḫ idüp (58) mūcid oldu mevcūdātdan (59) oldum baṣar ta'alluḫ idüp mubṣirā (60) tdan²⁵⁹ oldum semi' ta'alluḫ idüp (61) mesmū'ātdan oldum toğdum **[6a]** (62) büyüdüüm ḥadd-i bülūğa irdim kelām (63) ta'alluḫ idüp muḥāṭabātdan oldum (64) 'ilim birdir ma'lūmāt çokdur (65) irādet birdir murādāt ço (66) ḳdur ḳudret birdir maḳdūrāt (67) çokdur tekvīn birdir mūkevvenāt (68) çokdur baṣar birdir mubṣirāt²⁶⁰ **[6b]** (69) çokdur semi' birdir mesmū'āt (70) çokdur kelām birdir muḥāṭabāt (71) çokdur beşinci bölük şıfāt-ı lāzime (72) sekizdir evvelki Ḥayyun ma'nā'-ı şerīfi (73) Bārī Ta'ālā bilā keyfin diri olıcidür (74) ikinci 'ilim ma'nā-yı şerīfi Bārī (75) Ta'ālā cemī'-i eşyāyı bilicidür üçüncü **[7a]** (76) Mūrīdun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā²⁶¹ mümkün olan (77) şeyleri murād idicidür dördüncü (78) ḳadīrun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā (79) murād itdüğü şeylere güci yeticidür (80) beşinci Mūkevvinun ma'nā-yı şerīfi Bārī (81) Ta'ālā murād itdüğü şeyleri işleyicidür (82) altıncı Semī'un ma'nā-yı şerīfi **[7b]** (83) Bārī Ta'ālā gizli ve āşikāre şavtları (84) işidicidür yedinci baṣīrun ma'nā-yı (85) şerīfi Bārī Ta'ālā mevcūd olan (86) şeyleri görıcidür sekizinci (87) Mūtekellimun ma'nā-yı şerīfi Bārī Ta'ālā (88) ḥarfsız ve şavtsız söyleyicidür pes (89) imdi bu zikir olunan sekiz şıfāta **[8a]** (90) daḫı şıfat-ı ma'nevī ta'bīr olunur (91) ḥaḳīḳī degillerdir zāt-ı celīlesinün (92) 'aynıdur ḡayrı degillerdür ve bu şıfā (93) tlar daḫı hīç bir şey'e ta'alluḫ itmez (94) ve'l-ḥāşıl ṭā'ife-i ehl-i sünnet ve cemā (95) 'at raḥimehu'llāh ehl-i bida' ve firaḳ-ı (96) dālleden mu'tezile ve ḥükemā ṭā'ife **[8b]** (97) sinün i'tikād-i fāsıdelerinden (98) ḥalāş olup ehl-i sünnetden (99) olmak için Bārī Ta'ālānın (100) şıfāt-ı zātiyyelerini şu ṭarīḳ (101) üzere taḳrīr itmişlerdir Allāhu (102) ḥayyun bi-ḥayātihi 'alīmun bi-'ilmihi mūrīdun (103) bi-irādetiḫi ḳadīrun bi-ḳudretiḫi mūkevvinun **[9a]** (104) bi-tekvīniḫi semī'un bi-sem'iḫi baṣīrun (105) bi-baṣariḫi mūtekellimun bi-kelāmiḫi ammā ehl-i (106) sünnetden ḥāric olan mu'tezile (107) ve ḥükemā ḳabīḫaları Bārī Ta'ālānın (108) şıfātlarını inkār idüp derler ki (109) Allāhu ḥayyun bi-zātiḫi 'alīmun bi-zātiḫi mūrīdun (110) bi-zātiḫi ḳadīrun bi-zātiḫi mūkevvinun

²⁵⁹ Metinde "مُبَصِّرَاتْن" biçiminde yazılmıştır.

²⁶⁰ Metinde "مُبَصِّرَاتْ" biçiminde yazılmıştır.

²⁶¹ Metinde "بَارِي" kelimesi yalnız yazılmıştır. Ta'ālā kelimesi eklenmiştir.

bi-zātihi **[9b]** (111) semī'un bi-zātihi başırun bi-zātihi mütekellimun (112) bi-zātihi deyü i'tikād iderler نُعَوِّدُ²⁶² (113) بِاللّٰهِ تَعَالٰی مِنْ شُرُورِهِمْ ikinci (114) faşıl Bārī Ta'ālānıñ zāt-ı celīle (115) sinün esmā'-i şerīflerine müte'allık (116) mesā'il beyān ider pes imdi (117) kavlı-eşah üzere Bārī Ta'ā **[10a]** (118)) lānıñ esmā'-i şerīfeleri üç (119) delīliñ birile şābit gerekdir (120) yoḥsa herkes kendi zu'mı üzere (121) Bārī Ta'ālā-ya bir isim söylemek (122) cā'iz degildür delīliñ biri Qur'ānı (123) 'Azīmü's-Şāndır ve biri ḥadīs-i (124) şerīfdır ve biri icmā'-i müslimīn **[10b]** (125) dir ammā Qur'ānı 'Azīmü's-Şān ile (126) şābit olan²⁶³ اَللّٰهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ (127) gibi ḥadīs-i şerīf ile şābit (128) olan yā Ḥannānu yā Mennānu yā (129) Deyyān gibi icmā'-i müslimīn ile (130) şābit olan her bir kavmiñ (131) lisānı üzere bir isim söylemişlerdir **[11a]** (132) ki anı gayrı maḥlūka söylemek (133) cā'iz degildir mişālī Türkmen (134) lisānı üzere Taḡrı demek Fārisī (135) lisānı üzere Yezdān demek (136) Boşnaḵ lisānı üzere Boḡ (137) demek Arnavud lisānı üzere (138) Perendi demek 'Arab lisānı **[11b]** (139) üzere Şānī'-i 'Ālem demek gibi (140) eger su'āl olunursa Bārī Ta'ā (141) lānıñ esmā'-i şerīfeleri zāt-ı (142) celīlesinün 'aynı mıdır gayrı mıdır (143) cevāb oldur ki yine Ebū Maṣṣūr (144) Mātūrīdī mezhebi üzere cemī'-i (145) Esmā'i'l-Ḥüsna Bārī Ta'ālānıñ **[12a]** (146) zāt-ı celīlesinün 'aynıdır (147) zīrā ḵanḵı ismi zikir olunsa murād (148) zāt-ı celīlesidür ammā Şāfi'ıyyü'l- (149) mezheb olan Ebū'l-Ḥasani'l-E (150) ş'arī Bārī Ta'ālānıñ esmā'-i şer (151) ifleri üç bölükdür deyü cevāb (152) virmişdir biri şol esmā'-i **[12b]** (153) şerīfelerdir ki ancak zāt-ı (154) celīlesine delālet ider mişālī (155) yā Allāhu yā Meliku yā Ḳuddūs gibi (156) bunlar zāt-ı celīlesinün 'aynıdır (157) ve biri şol esmā'-i şerīfelerdir ki (158) şıfāt-ı zātiyyelerine delālet ider (159) mişālī el-Ḥayyu el-'Alīmu el-Ḳādiru gibi **[13a]** (160) bunlar zāt-ı celīlesinün ne (161) 'aynıdır ve ne gayrıdır ve biri (162) şol esmā'-i şerīfelerdür ki (163) şıfat-ı fi'liyyelerine delālet (164) ider mişālī er-Rezzāḵu el-Muḥyī (165) el-Mümütu gibi bunlar zāt-ı (166) celīlesinün gayrıdır **[13b]** (167) سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ (168)²⁶⁴ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ (169) temmeti'l-evrāk bi-'avni (170) 'l-İlāhi el-Meliki (171) el-Vehhāb.

[14b] Risāle-i Vaşıyyeti'l-Ārifīn

²⁶² Hadīs, “Onların şerlerinden Allah’a sığınırız”.

²⁶³ “Allah, rahmet sahibi”.

²⁶⁴ Duā, “Allah’ın salāt ve selāmı efendimiz Muhammed’e onun âline ve ashabına olsun”.

gökler nizām bulup yaz ve kış vaktinde (219) olmaz idi elbetde birdür diyü hüküm eylemek (220) lâzımdur naklen delîl لَوْ كَانَ فِيهِمَا ²⁶⁷ (221) bir şey'e benzemedü (222) gine 'aklen delîl her bir şey'i işleyen kimse (223) işledüğine benzemez ve işledüğü dağı (224) kendüne benzemez ke-zâlik Bārī Ta'ālā dağı [17b] (225) yaratduğı maḥlūka benzemez maḥlūk dağı Bārī (226) Ta'ālā-ya benzemez diyü hüküm eylemek lâzımdur (227) naklen delîl لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ ²⁶⁸ (228) bu vaşfila mevşûf olan Bārī (229) Ta'ālā bir şey'in sağında değil solunda (230) değil önünde değil ardında değil (231) üstünde değil altında değil içinde değil (232) bir şey'den olma değil bir şey'i dağı andan (233) cüz olma degildir toğmadan ve toğurmadan [18a] (234)) ve 'avratdan ve oğlandan ve kızdan ve yeme- (235) den ve içmeden ve geymeden ve kuşanmadan ve (236) yatmadan ve uyumadan ve yorulmadan ve (237) kuçma-dan ve hasta olma-dan ve ölme-den (238) münezzehdür şüretten ve şekilden (239) ve rengden ve a'zadan ve zamāndan (240) ve mekāndan ve cehennemden ve şerikden (241) ve nazīrden berīdür varlığının evveli ve (242) āhiri yokdur hiç nesne aña lâzım [18b] (243) ve vācib degildir mülk-ü melekūt²⁶⁹ anıdır (244) cümle eşyāda mü'essir oldur ve cümle 'ābidün (245) 'ibādeti aña maḥşûşdur 'ibādetden murād (246) ancak anuñ rızası gerekdür ikinci vaşıyyetim (247) oldur ki Bārī Ta'ālānuñ zātında kā'im olan (248) şıfāt-ı şübūtiyye-ler sekizdür biri ḥayāt (249) ma'nası Bārī Ta'ālānuñ zātında dirilik (250) şıfātı vardır lākin etile kanıla cānıla (251) yeyüp ve içmegile geyüp ve kuşanmağıla yatup [19a] (252) ve uyumağıla değil ve biri 'ilim ma'nası Bārī (253) Ta'ālānuñ zātında bilmeklik şıfātı vardır (254) lākin okumağıla ve dinlemek ile değil azı (255) ve çoğı geçmişi ve gelecegi ḥāzırı ve gā'ibi (256) cümle bilür ašlā bilmedüğü nesne yokdur (257) unutmakdan ve gāfletten ve sehivden (258) berīdür ve biri irādet ma'nası Bārī (259) Ta'ālānuñ zātında dilemeklik şıfātı vardır (260) lākin düşünmekle ve fikir itmekle değil her murād [19b] (261) itdüğü şey elbetde vücūda gelür murād (262) itme-düğü şey vücūda gelmez hiç kimse aña (263) cebir itmege kādır degildir ve biri kudret (264) ma'nası Bārī Ta'ālānuñ zātında güci (265) yetmeklik şıfātı vardır lākin ba'zı

²⁶⁷ Enbiyâ 21/22 ” Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, ikisinin de dengesi ve düzeni kesinlikle bozulur giderdi . www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

²⁶⁸ Şûra 42/11 “O'nun benzeri gibi hiçbir şey yoktur. O, her şeyi hakkiyle işiten, her şeyi hakkiyle görendir”. www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

Metinde ayet sonunda “السَّمِيعُ الْعَلِيمُ” biçiminde yazılmıştır.

²⁶⁹ Metinde “مَلَكُوتٌ وَ مَلَكُوتٌ” biçiminde yazılmıştır.

şey'e (266) güci yetüp ve ba'zı şey'e yetmemekle değil (267) her mümkün olan şeyleri yaratmağa kâdirdür (268) eğer murād iderse hiç kimse aña gücile (269) bir şey itdürmeğe kâdir degildür 'acizden **[20a]** (270) berīdür ve biri semi' ma'nası Bārī (271) Ta'ālānuñ zātında işitmeklik şıfâtı vardır (272) lākin kulağ ile ve diñlemegile değil sırrı (273) ve cehri cümle-sini berāber işidür ve biri (274) başar ma'nası Bārī Ta'ālānuñ zātında gör (275) meklik şıfâtı vardır lākin gözile (276) ve yakīnde olmağıla değil gizlū ve aşıkāre (277) cümle mevcūdātı berāber görür ve biri (278) kelām ma'nası Bārī Ta'ālānuñ zātında **[20b]** (279) söylemeklik şıfâtı vardır lākin harfile (280) ve şavtıla değil ve biri tekvīn aña şıfāt-ı (281) fi'liyye dirler ma'nası Bārī Ta'ālānuñ zātında (282) iş işlemeklik şıfâtı vardır lākin a'zā (283) ile ve ālet ile değil her ān ve her sâ'at (284) iş işler ašlā boş tırmaz ta'tīlden (285) berīdür pes imdi Bārī Ta'ālānuñ bu (286) sekiz şıfâtı zātınun 'aynı değil ğayrı değil (287) zātıla kâ'imlerdür zevālden ve tağayyürātdan **[21a]** (288) berīdür üçünci vaşıyyetim oldur ki (289) Bārī Ta'ālānuñ melekleri vardır anların (290) cümle-si nūrdan yaradılmışdır cānları (291) ve tenleri ve 'ağılları var şehvetleri (292) yokdur şüretleri kuşısudur (293) kiminün ikişer ve kiminün üçer ve kiminün (294) dörder ve kiminün dağı ziyāde kanatları (295) vardır ve cisim la'tiflerdür nere-den (296) olursa geçerler anlara hiç bir şey hā'il **[21b]** (297) olmaz Bārī Ta'ālānuñ izniyle her biri (298) güzel şürete girmek cā'izdür bu (299) vaşfila mevşūf olan melekler yemezler (300) ve içmezler ve geymezler ve kuşanmazlar ve (301) yatmazlar ve uyumazlar ve yürümezler ve hasta²⁷⁰ (302) olmazlar ve koca-mazlar erkek-lik (303) ve dişilik anlarda olmaz Bārī Ta'ālā-ya (304) 'āşī olmazlar anların içinde mu'karrebler (305) ve peygamberler vardır her birini bir hızmeye **[22a]** (306) komuşdur Cebra'il 'aleyhi's-selām peygamberlere (307) vahiy götürmeğe ve Mīkā'il 'aleyhi's-selām (308) rızka muhtāc olan ma'hlūkātın rızıklarını (309) cem' itmeğe ve 'Azrā'il 'aleyhi's-selām cān (310) almağa ve İsrāfīl 'aleyhi's-selām Şūr (311) üfürmeğe ve İsmā'il 'aleyhi's-selām mü' (312) minlerin 'amellerini hıfız itmeğe ve Rıdvān (313) 'aleyhi's-selām cennet kapu'lığına ve Mālik (314) 'aleyhi's-selām cehennem kapu'lığına ve Kirāmen **[22b]** (315) Kātibīn insānın ağızından çıkan hayır (316) ve şerri yazmağa ve Mūnker i Nekīri kabir içinde (317) su'āl itmeğe ve kimini ana rahminde evlād

²⁷⁰ Metinde "حَسَنَةً" biçiminde yazılmıştır.

(318) taşvîrine mü'ekkel kılmışdır ve kimi yerde (319) ve kimi gökde ve kimi cennetde ve kimi cehennemde (320) ve kimi kıyâmda ve kimi rükû'da ve kimi sücûdda (321) ve kimi dâ'im tesbîh iderler ve'l-hâşıl (322) anlarıñ cümle-si ecelleri geldikde ĩmânıla (323) vefât idüp kıyâmet günü dirilseler **[23a]** (324) gerekdür dördünci vaşıyyetim oldur ki Bārī (325) Ta'ālānuñ kitābları vardır Tivrāt²⁷¹ kitābı (326) Mūsā 'aleyhi's-selāma Zebūr kitābı Dāvūd (327) 'aleyhi's-selāma ĩncıl kitābı ĩsā 'aleyhi (328) 's-selāma yazılmış olduğı hâlde (329) inmişdür Qur'ānı 'Azīmü's-Şān āhir zamān (330) peygamberi Muhammed 'aleyhi's-salātu ve's-selām (331) üzerine ezberden az az yigirmi üç yılda (332) inüp tamām olmuşdur anlarıñ cümle-sini **[23b]** (333) peygamberlere getirüp teblīğ eyleyen Cebra'ıl-i (334) emīn-dür ol kitāblara kelam-ı lafzī²⁷² ta'bīr (335) olunur Bārī Ta'ālānuñ zātında kâ'im (336) olan şıfāta kelām-ı nefsi ta'bīr olunur (337) kelām-ı lafzī maḥlûkdur kelām-ı nefsi ğayrı (338) Qur'ānı 'Azīmü's-Şānuñ içinde-ki emrūñ emir oldu (339) ğına ve nehyiñ nehiy olduğına inanmak lâzımdur (340) kıyâmet yakīn olup mü'minler tükeninceye dek (341) anuñ lafzı ve hükmi bākīdür nesihden **[24a]** (342) ve tebdilden berīdür evvel inen kitāblarıñ (343) ba'zı hükmin nesih itmişdür anlar ile şimdi (344) 'amel cā'iz degildür cümle kitāblar içinde (345) nesih olmayan hüküm dağı altıdır biri vücūdı (346) hıfız eylemekdür ve biri 'aklı hıfız eylemekdür (347) ve biri dīni hıfız eylemekdür ve biri 'ırzı (348) hıfız eylemekdür ve biri nesebi hıfız (349) eylemekdür ve biri malı hıfız eylemekdür (350) ve 'alā tarīki'l-ihtilāf on şuhuf Ādem **[24b]** (351) 'aleyhi's-selāma elli şuhuf Şīs 'aleyhi (352)'s-selāma otuz şuhuf İdrīs 'aleyhi (353) 's-selāma on şuhuf İbrāhīm 'aleyhi (354)'s-selāma yazılı olduğı hâlde (355) inmişdür beşinci vaşıyyetim oldur ki Bārī (356) Ta'ālānuñ yeryüzünde insāndan yine insāna (357) emrini ve nehyini teblīğ itmek içün gönderilmiş (358) peygamberleri vardır anlarıñ evveli Ādem 'aleyhi (359) 's-selāmdur vücūdı toprakdan halk olunmak **[25a]** (360) i'tibārıla lākin dağı aña rûḥ virilmez (361) den evvel Bārī Ta'ālā āhir zamān peygamberi (362) Muhammed 'aleyhi's-salātu ve's-selāmı vücūdı (363) ve rûḥı ve 'aklı kāmīl olduğı hâlde (364) anuñ toprağından çıkarup peygamber eyledi (365) sonra Ādem 'aleyhi's-selāmuñ vücūdına (366) rûḥ virüp anı dağı peygamber eyledi (367) mübārek boyları altmış arşun olup (368) kıyâmet

²⁷¹ Metinde "تَوْرَاة" biçiminde yazılmıştır.

²⁷² Metinde "كَلَام لَفْظِي" biçiminde yazılmıştır.

kopuncaya dek gelecek zürriyyâtının **[25b]** (369) cümle-sini anuñ belinden çıkardı boyları (370) ġāyet ufacık ve ‘aķılları kāmīl idi Bārī (371) Ta‘ālā anlaruñ içinden peygamber ola-caķ (372) kimseleri ayırdı anlara ĥiṭāb eyleyüp (373) ey enbiyālar ġürūhı bu resūlümün risāleti (374) vaktine irişürseñüz ne işlersiñüz (375) diyecek anlar cevāb virüp didiler ki anı (376) taṣdīķ idüp inanuruz ve aña tābi‘ (377) olup muṭī‘ oluruz ve yardım iķtiżā **[26a]** (378) iderse i‘ānet ide-rüz diyü cevāb (379) virdiler Bārī Ta‘ālā bu ağır yüki (380) kabūl itdiñüz mi²⁷³ dedikde anlar daķı kabūl (381) itdik deyü iķrār itdiler pes imdi (382) ma‘lūm ola ki āķir zamān peygamberi Muḥammed (383) ‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selām cümle peygamberlerün (384) hem evveli ve hem peygamberi olduġı sābit oldu (385) bākī kalan zürriyyātı daķı iki bölük (386) olup bir bölügi beyāz ve bir bölügi **[26b]** (387) siyāh idi Bārī Ta‘ālā anlara ĥiṭāb (388) idüp ben sizün Rabbiñüz degül miyem diyecek (389) beyāz olanlar ĥulūṣan ve siyāh olanlar (390) riyā’an belā Rabbimüzsin diyü iķrār itdiler (391) imdi ĥulūṣan iķrār idenler īmānıla (392) vefāt itdiler ve riyā’an iķrār idenler (393) īmānsız ölürler ol iķrāra īmān-ı (394) fiṭrī ta‘bīr olunur insān ‘āķil bālīg (395) oluncaya dek anuñ ĥükmi bākīdür ve yine **[27a]** (396) anlaruñ cümle-sini Ādem ‘aleyhi’s-selāmın (397) beline koydı ve āķir zamān peygamberi Muḥammed (398) ‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selāmın nūrını (399) anuñ alnına koydı ve cümle şeylerün (400) adını aña ta‘līm idüp ve meleklere daķı (401) aña secde eyledi Bārī Ta‘ālā anı cennete (402) koyup ve ṣol eyegüsünden Ḥavvā (403) anamuzı ĥalk eyledi ve nikāḥ-ı islām (404) üzere aña virüp cennetde bir miķdār **[27b]** (405) eglendi ṣonra yeryüzine teṣrīf eyleyüp (406) Ḥavvā anamuz Ādem babamuzdan yigirmi kerre (407) ḥāmīle olup otuz ṭoķuz evlād (408) ṭoġurdı ve her ṭoġuruṣunda bir (409) oġlan ve bir kız ṭoġururdu evvel (410) ṭoġan oġlana ṣonra ṭoġan kıızı (411) nikāḥ-ı islām üzere virürlerdi (412) ṣon ṭoġuruṣunda Şīṣ ‘aleyhi’s-selāmı (413) yalnız ṭoġurup nūr-ı Muḥammediyye anuñ alnına **[28a]** (414) geĉdi aña daķı Miḥā’iletü’l-Beyzā ismile (415) müsem mā olan kızını nikāḥ-ı islām üzere virdi (416) ve Ādem ‘aleyhi’s-ṣalātu ve’s-selāma Bārī (417) Ta‘ālā biñ yıl ķadar ‘ömür virüp ve kırķ (418) biñ miķdārı evlādı evlādının yüzünü (419) ġörüp terbiyye eyledi bu minvāl üzere evvel (420) nūr babadan anaya ve anadan oġula (421) nikāḥ-ı İslām üzere

²⁷³ Metinde “م” harfi yazılmamıştır.

intikāl ide-rek (422) āhir zamān peygamberi Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalātu **[28b]** (423) ve’s-selāmuñ babası ‘Abdu’llāh ḥazretlerinüñ (424) alnına vāşıl oldu Ka‘be-i mükerrermede nikāh-ı (425) islām üzere zifāf vāķi‘ olup (426) vālide-si ḥāmile olıcaķ nūr anuñ alnına (427) geçdi şonra Faḥr-i ‘Ālem sürürü (428) benī Ādem anası Āmīne ḥazretlerinden (429) peygamber olduğı ḥâlde toğup sa‘ādetle (430) yeryüzine ḳadem başdı kendüsi nūr (431) olup ‘āleme zuhūr eyledi lākin **[29a]** (432) kırk yaşına varınca ḥiç kimseye ta‘līm-i dīn (433) itmedi zīrā me’mūr degil idi Bārī (434) Ta‘ālā anuñ ḳalbine vaḥiy iderdi anuñ (435) ile ‘amel idüp Bārī Ta‘ālā-ya ḳulluḳda (436) olurdı anuñ ism-i şerīfine Muḥammedü (437) ‘l-Emīn ve Dürri‘l-Yetīm dirlerdi vaḳtā kim (438) kırk yaşına giricek Bārī Ta‘ālā aña peygamber (439) ligini āşikāre itmekle murād eyledi ol (440) daḫı on üç yıl Mekke-de ve on yıl **[29b]** (441) Medīne-de tamām yigirmi üç yıl dīn i (442) millet ve īmān ı İslāmī ve şerī‘at-ı muṭahhara- (443) yı tekmīl idüp insile cinne teblīğ (444) eyledi imdi Bārī Ta‘ālānuñ emri daḫı (445) iki bölükdür bir bölügi Resūl-i Ekremüñ (446) kendine ve hem ümmetlerine-dür mişāl beş vaḳit (447) namāz ve zekāt ve oruç ve ḥac gibi ve bir bölüki (448) kendüne maḥşūşdur aña ḥāşşa-i nebī (449) dirler mişāl tokuz nikāhlı²⁷⁴ ḥatunı **[30a]** (450) birden cem‘ itmesi ve ifṭār itmeksizin (451) yañaşı oruç tutması ve uyuduḳda ābdest (452) bozulma-ması gibi ve daḫı ‘ırķ-ı tāḥir (453) nesl-i pāk nikāh-ı islāmdan gelme adı (454) belli kişi-zāde evlādıdır ve mübārek (455) vücūdı miskden ziyāde güzel ḳoḳup (456) ve cisminüñ gölge-si yok idi anuñ (457) üzerine sinek daḫı ḳonmazdı ve ḥalk (458) olunduğı nuṭfeteyn ve bevilleri ve teğavvuṭları **[30b]** (459) ve dem-i şerīfleri cümle-si pākdür ve rūḥ-u (460) şerīfleri çıḳdıḳdan şonra ve mübārek vü (461) cūd-ı enverleri daḫı pākdür ve mübārek (462) boyları pek uzun ve pek kışa degil (463) orta boylu kimse-den sehil ziyāde (464) ligi var idi ve mübārek yüzünde (465) nūr-u Muḥammediyye şöyle leme‘ān iderdi ki (466) ḥattā on dört gice-lik Ay aña beñzer (467) idi ve gözlerinde mehābet-i ‘azīm **[31a]** (468) ve mübārek ḳalblerde ulu mükerrerrem idi (469) aḳsızın anı gören kimse ḥavf iderdi (470) lākin şoḫbet i mu‘āşeret²⁷⁵ iden kimse (471) gāyet muḥabbet ider idi ve mübārek (472) başları pek büyük ve pek küçük degil (473) orta ḥāl idi ve mübārek saçları (474) pek kıvırcık ve pek sölpek degil azacıḳ (475)

²⁷⁴ Metinde “نِكَاهِي” biçiminde yazılmıştır.

²⁷⁵ Metinde “مَعَاشِرَت” biçiminde yazılmıştır.

kıvırcığa mā'il idi ve kendi hālî (476) üzere terk olunsa mübârek **[31b]** (477) kulaklarının yumşağı berâberine inerdi (478) ve eger taranılsa mübârek omuzlarına vâşıl (479) olurdu ve mübârek yüzleri hālîş (480) beyâz olup ve kırmızılık karışmış (481) idi ve alınları geniş idi ve mübârek (482) kaşları ince ve uzun yay aña (483) beñzerdi ve orta-sı çatık degil (484) idi ve mübârek kaşlarının orta (485) yerinde bir tamar var idi eger bir nehy-i **[32a]** (486) münker için şecā'at izhâr itse-ler (487) ol tamar zâhir olurdu ve mübârek (488) burnı çekme olup gâyet yakışıklı (489) idi orta yerinde bir nûr leme'an (490) iderdi diğkatile bakmayan anı yüksek (491) şanurdu ve şakalı şık ve degirmi (492) idi ve mübârek gözleri vâsi' olup (493) siyâh gâyetden beyâz idi ve mübârek (494) yañaqları pek semiz ve pek hırâ degil **[32b]** (495) orta hâl idi ve mübârek ağızları (496) faşâhat ecliçün²⁷⁶ büyücek idi (497) ve mübârek dişleri aza-cık seyrek (498) beyâz ve berrâk olup dizilmiş incü (499) aña beñzer idi ve mübârek gögsi (500) üzerinde göbegine varınca ince hat gibi (501) bitmiş şa'r-ı şerîfleri var idi ve (502) mübârek boynu pek uzun ve pek kışa (503) degil orta hâl olup gâyetden beyâz **[33a]** (504) olduğu ecilden hālîş gümüş aña (505) beñzerdi ve mübârek a'zâları güzel (506) likde²⁷⁷ ve uygunlukda biri birine beñzerdi (507) ve gövdesinün etleri pek semiz ve pek (508) hırâ degil etine toluca olup ve a'zâları (509) kavîce idi ve mübârek gögsi gâyet (510) münevver ve geniş ve düz olup karnı ile (511) berâber idi ve yağırları yaşşı ve iki (512) omuzları arası geniş idi ve mübârek **[33b]** (513) kemüklerinün ek yerleri irice ve etlüce (514) idi ve mübârek libâs altında olan (515) a'zâları açıkda olan a'zâları (516) gibi münevver idi ve mübârek gögsi ile (517) göbegi mabeyninde olan şa'r-ı şerîfden (518) gayrı meme-lerinün etrâfında şa'r-ı şerîf (519) yok idi ve mübârek kollarında ve (520) omuzlarında şa'r-ı şerîfleri var idi (521) ve mübârek kolları uzunca idi ve²⁷⁸ **[34a]** (522) mübârek avuçları geniş idi ve elleri (523) ve ayakları etine toluca ve yumuşak ve güzel (524) idi ve mübârek parmakları ve elleri (525) ve ayakları uzunca olup hālîş şu (526) anuñ gibi leme'an²⁷⁹ ider idi ve mübârek (527) elleri ve ayakları etine toluca²⁸⁰ olduğu (528) gibi sâ'ir a'zâları dañı etine toluca (529) idi ve

²⁷⁶ Metinde “اَلْأَجْوُنُ” biçiminde yazılmıştır.

²⁷⁷ Metinde “كُورُنْ لَكْهَ” biçiminde yazılmıştır.

²⁷⁸ Metinde “ve” iki kere yazılmıştır.

²⁷⁹ Metinde “لَمْعَانُ” biçiminde yazılmıştır.

²⁸⁰ Metinde “صُولُوجَهَ” biçiminde yazılmıştır.

mübârek tamarları düz olduğu (530) hâlde uzanmış idi ve mübârek **[34b]** (531) ayaklarının tabanları düz olmadığı (532) ecilden bir miqdâr yere tokunmaz idi (533) ve mübârek ayaklarına şu döküldükde (534) hoş yayılıp ıslanur idi ve (535) yürürken ayaklarını kuvvetlice kaldurup (536) vakâr üzere yürür idi ve sa'âdetile (537) giderken ön tarafına meyillice olduğu (538) hâlde te'ennî ve rıfkıla yürür idi (539) ve mübârek adımlarını irice adımlık²⁸¹ ile **[35a]** (540) sür'atile yûriyen kimse aña beñzer idi (541) sağına ve solına ve ardına bakmak iktizâ (542) eylese vücûd-u envârını berâber çevirüp (543) nazar ider idi ve mübârek nazarı (544) gâhîce gök cânibine ve çok kerre yer (545) cânibine vâkı' olurdu huşû' ve (546) vakârından nâşî gözlerinüñ etrâfıla (547) mülâhaza²⁸² iderek bakma-sı kemâl-i hayâ (548) sından fâşî idi ve bir mahalle gidicek **[35b]** (549) hazır olan ashâbınun cümle-sini öñüne (550) alup anlarun ardınca yürür idi ve her (551) kime mulâkî olsa-lar selâm ile bed ider (552) ler idi ve ism-i şerîfleri iki yüzden (553) ziyâde-dür anlarun içinde elbetde bilmesi (554) lâzım olan Muhammed ismidür ve her kim (555) ol ism-i şerîfi tekrâr ve tekrâr (556) işitse 'ulemâmuz rahimehu'llâh bir ta'zîm kifâyet (557) ider deyü cevâb virdiler ve işiden **[36a]** (558) kimse ta'zîm unutmağıla üzerinden sâkıt (559) olmaz yine edâsı lâzımdur ve hîç (560) yalan söylemedi ve aslâ günâh itmedi (561) ve her bir emânete emîn idi ve gâyet (562) 'aql-u kâmil idi Bārī Ta'ālâ-nun (563) emrini ve nehyini ümmetlerine teblîğ eyledi (564) her bir peygamber dahı böyle-dür lâkin âhir (565) zamân peygamberi Muhammed 'aleyhi's-şalâtu (566) ve's-selâm inse ve cinne belki cümle 'âleme **[36b]** (567) gönderilmiş hak peygamberdür ve maḥlûkât (568) içinde andan efḍal kimse yokdur (569) ve andan sonra hîç bir kimse anadan (570) toğup peygamber olmaz zîrâ ḥâtemü'l-e (571) nbiyâdur ve mu'cize-leri dahı çokdur (572) cümle-sinüñ a'zamı Qur'ânı 'Azîmü's-Şândur (573) zîrâ katı kışa sûre-sinüñ nazîrün (574) getürmeden cümle 'âlem halkı 'âciz olması (575) ve bir gice-nün içinde Mekke-i mükerrermeden **[37a]** (576) Kuds-ü mübâreke-ye varup ve andan (577) yukarı yedi kat gökleri ve Beyti (578) 'l-Ma'mûrî geçüp ve Sidretü'l- Müntehâya (579) varup ve andan cennete girüp ve cehennemî (580) görüp sonra bir düz mekâna vardı (581) anda iken Bārī Ta'ālâ-yı mekândan (582) ve zamândan ve cihetden ve şüretten (583) ve şekilden ve rengden ve

²⁸¹ Metinde "أَيْمَلُ" biçiminde yazılmıştır.

²⁸² Metinde "مَلَاخَظَه" biçiminde yazılmıştır.

a'zâdan (584) münezzeh olduğu hâlde görüp ve söyle- **[37b]** (585) şüp ve beş vakit namâzı farz oldu (586) sonra girü kudse inüp dağı şabâh²⁸³ (587) olmadan Mekke-ye gelmesi ve önünde olan (588) eşyâyı gördüğü gibi ardından olanları (589) dağı görmesi ve Ayı mübârek parmağıla (590) işâret idüp iki pâre itmesi ve (591) parmakları arasından şular akması (592) ve az ta'âmı çoğaltması ve hayvâncıklar (593) ve ağaçlar ve taşlar anı söyleyüp hak **[38a]** (594) resûl-sün diyü şehâdet itmesi (595) gibi kendü zât-ı şerîfi cümle peygamber (596) lerden efdal olduğu gibi ümmeti (597) dağı cümle ümmetlerden efdaldür ve kitâbı (598) cümle kitâblardan efdaldür ve mübârek (599) parmakları arasından akan şular (600) Kevşerden efdaldür ve kabr-i şerîfi (601) cennetden efdaldür ve ümmetinü şâlih olan (602) erleri meleklerden efdaldür ve hatunları **[38b]** (603) cennetde-ki hürîlerden efdaldür ve (604) toğduğı²⁸⁴ gice İmâm-u Fuşâlâni (605) Mevâhibü'l-Ledânî nâm kitâbında yazduğı (606) vecih üzere Leyle-i Qadirden efdaldür (607) ve nûrî cümle mahlûkâtıdan evvel yara- (608) dıldı ve kıyâmet günü cümle-den evvel (609) kabr-i şerîfinden kalksa gerekdür ve (610) mahşer yerinde cümle peygamberlerden evvel (611) şefâ'atitse gerekdür ve cümle **[39a]** (612) mü'minlerden evvel cennete girse gerekdür (613) ve cümle peygamberân 'aleyhimü's-salâtu ve's-selâm (614) hakkında helâlden yemek ve içmek ve yatmak (615) ve uyumak ve giyinmek ve kuşanmak ve evlenmek (616) ve evlâdı olmak ve geçinmek için kâr (617) itmek ve koyun gütmek ve bir şehirden (618) bir şehire hicret itmek ve nâsa 'ayıb (619) vermeyen marazlar ile hasta²⁸⁵ olmak (620) ve ecelleri geldikde yâ hasta-lık²⁸⁶ ile **[39b]** (621) yâ şehîdlik ile vefât itmek câ'izdür (622) lâkin vefât itmekle peygamberlikden 'azil (623) olmazlar ve her bir peygamberün anası ve (624) ehli ve kızı ve karındaşı ve hâla-sı²⁸⁷ ve (625) teyzesi zinâdan pâklerdür ve hayvândan (626) ve cinden ve 'avratdan ve köylüden ve köle- (627) den ve kötü hüylüden²⁸⁸ ve günâh-kârdan (628) ve yalancıdan ve sehârdan ve hırsızdan (629) ve nesli belürsüz kimse-den ve veled-i zinâdan **[40a]** (630) ve veled-i sefâhdan ve ahmağdan ve

²⁸³ Metinde "صَبَاحٌ" biçiminde yazılmıştır.

²⁸⁴ Metinde "طَوَّعْتُوكِي" biçiminde yazılmıştır.

²⁸⁵ Metinde "حَسَنَةً" biçiminde yazılmıştır.

²⁸⁶ Metinde "حَسَنَةً لِّكَ" biçiminde yazılmıştır.

²⁸⁷ Metinde "حَلَهُ سَيِّ" biçiminde yazılmıştır.

²⁸⁸ Metinde "حَوْلُودُنْ" biçiminde yazılmıştır.

çirkin (631) yüzlüden ve çirkin sesliden²⁸⁹ ve sağırdan (632) ve dilsizden ve topaldan ve kötüründen (633) ve mecnûndan ve tâ'ib olan kimse-den (634) ve teblîğ-i ahkâmı terk idici kimse-lerden (635) ve a'mâdan peygamber olmaz meger za'f-ı (636) başarı ola lâkin melekden peygamber yine (637) melege olur ammâ anların peygamberleri (638) insânın peygamberleri gibi emr ü nehiy teblîğ **[40b]** (639) idici ma'nâsına degildür belki mü'ekkel (640) oldukları umûr kendi ümmetlerine u (641) laşdırıcı ma'nâsına-dur âhîr zamân (642) peygamberi Muḥammed 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâmuḡ (643) zât-ı şerîfi nesl-i pâkden gelme 'Arabîdür (644) Kureyşîdür Hâşim oğlu 'Abdü'l-Muttalib (645) ve anın oğlu 'Abdu'llâh ve anın oğlu (646) âhîr zamân peygamberi Muḥammed 'aleyhi's-şalâtu (647) ve's-selâmdur yigirmi beş yaşına giricek **[41a]** (648) evlenüp Ḥadîce²⁹⁰ anamuzı nikâh ile alup (649) andan Kâsım ve 'Abdu'llâh adlu iki oğlu (650) Fâtıma ve Ruḳıyye ve Zeyneb ve Ümm-ü Külşüm adlu (651) dört kızı oldu ve İbrâhîm adlu (652) bir oğlu daḡı Mâriye adlu bir câriye-den (653) oldu ve cümle evlâdı öñünce vefât (654) eyledi Fâtıma-dan ḡayrı anı Ḥazret-i (655) 'Alî-ye tezvîc idüp Ḥasan ve Ḥüseyn (656) ve Muḡsin adlu üç oğlu ve Ümmü Külşüm **[41b]** (657) adlu bir kızı olmuşdur Ḥadîce²⁹¹ anamuz (658) vefât itdikden sonra nikâh ile aldığı (659) hatunlar 'Âyişe ve Sevde ve Ḥafşa (660) ve Ümmü Seleme ve Ümmü Ḥabîbe ve Şafıyye ve (661) Cüveyriyye ve Meymüne ve Zeyneb binti Caḡış (662) ve Zeyneb binti Ḥuzeyme²⁹² rıdvânü'llâhi (663) Ta'âlâ 'aleyhim ecma'în ve kırk yaşına (664) giricek İḡkra' sûre-si inüp kendine (665) ve ümmetlerine iki rek'at²⁹³ namâz ve her ayda **[42a]** (666) üç gün oruç farz oldu ol (667) namâzı bir miḡdâr zamân gice evvelinde (668) kıllarlar idi sonra bir miḡdâr uyuyup (669) kalkup gice içinde kıllaḡıla emir olundu (670) elli iki yaşına giricek mi'râc naşîb olup (671) ve beş vakit namâz ânda farz oldu (672) evvel kıllınan namâz nâfile olmak üzere (673) kaldı elli üç yaşına giricek Mekke-den (674) Medine-ye hicret idüp ve anda iken **[42b]** (675) Ramażân-ı şerîf orucu ve zekât ve hac (676) farz oldu ve ḡurbân fıtra ve şalât-ı (677) vitir daḡı vâcib oldu ve ezân ve iḡâmet (678) ve cemâ'at ile namâz kıllaḡ daḡı sünnet oldu (679) evvel tutulan oruç nâfile olmak

²⁸⁹ Metinde “سَلِيلٌ” biçiminde yazılmıştır.

²⁹⁰ Metinde “حَدِيجَه” biçiminde yazılmıştır.

²⁹¹ Metinde “حَدِيجَه” biçiminde yazılmıştır.

²⁹² Metinde “حُذَيْمَه” biçiminde yazılmıştır.

²⁹³ Metinde “رَكَعَتٌ” biçiminde yazılmıştır.

üzere (680) kaldı ve anda on yıl eğlenüp altmış (681) üç yaşına giricek dünyādan āhirete riħlet (682) eyledi hālā Medīne-i mūnevvere-de ‘Āyişe (683) anamuzuñ evinüñ şofa-sı olan yerde **[43a]** (684) kabr-i şerīf içinde diridür lākin rūh-ı (685) şerīfleri vücūd-u enverlerinden olmağıla (686) degil ezān okur ikāmet ider namāz (687) kılar teklīfen degil telezzüzēn ve tena‘umandır (688) hālā hūkm-ü risāletdedür imāmeti ümmetine (689) verāset tarīķi üzere virildiği muktezā (690) sınca ‘ulemālar kitābıla ve ümerālar kılıç ile (691) şerī‘atüñ hūkmini icrā iderler ve Ādem (692) ‘aleyhi’s-selāmuñ zürriyyetinden çok **[43b]** (693) peygamberler gelmişdir ve ‘alā tarīķi’l-iħtilāf (694) yüz yigirmi dört bin yāħud iki yüz (695) yigirmi dört biñdür diyü rivāyet olundu (696) anlaruñ içinden üç yüz on üç mürsel (697) mā-bākīsī nebīdür lākin nebīlere daħı (698) resūl ıtlākı şahīħdür zīrā öyle (699) olmasa ve rūsūlihi okuyan kimse (700) lerüñ ĩmānı şahīħ olmamak iktizā ider (701) lākin Kūr‘ānı ‘Azīmü’ş-Şān içinde ism-i **[44a]** (702) şerīfleri anılan yigirmi sekiz peygamberdür (703) üç iħtilāfı yigirmi beşi ittifākīdür (704) iħtilāf olan Zū’l-Karneyn Luķmān (705) ‘Üzeyr ittifākı olan Ādem İdrīs (706) Nūħ Hūd Lūt Şālīħ İbrāhīm İsmā‘īl (707) İshāk Ya‘ķūb Yūsuf Şu‘ayib Yahyā (708) Zekerıyyā Hārūn Mūsā Yūnus Eyyūb (709) Dāvūd Süleymān İlyās Elyas‘ Zū’l-Kifil (710) ‘İsā ve āħir zamān peygamberi Muħammed **[44b]** (711) şalavātu’llāhi ve selāmuhu ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhim (712) ecma‘īn anlaruñ içinde kitāb virilen (713) peygamber daħı sekizdür Ādem Şīs (714) İdrīs İbrāhīm Mūsā Dāvūd ‘İsā (715) ve āħir zamān peygamberi Muħammed şalavātu’llāhi (716) ve selāmuhu ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhim ecma‘īn (717) ve anlaruñ içinde ‘alā kavlin ulū’l-‘azim (718) olan peygamber daħı beşdür Nūħ İbrāhīm (719) Mūsā ‘İsā ve āħir zamān peygamberi **[45a]** (720) Muħammed şalavātu’llāhi ve selāmuhu ‘alā nebiyyinā (721) ve ‘aleyhim ecma‘īn insānuñ peygamberleri (722) meleklerüñ peygamberlerinden efďaldür ve meleklerüñ (723) peygamberleri insānuñ peygamber olmayanlarından (724) efďaldür insānuñ şālīħleri meleklerüñ (725) peygamber olmayanlarından efďaldür altıncı (726) vaşıyyetim oldur ki Allāha olup kerāmet (727) şāħibi velī olan kimseler tokuz şartıla (728) mevşūf olmak lāzımdur zīrā enbiyālar **[45b]** (729) elinden zuhūr iden mu‘cize kendülerine (730) tābi‘ olan ümmetlerinüñ elinden zuhūr (731) itdügiçün aña kerāmet ta‘bīr olunur (732) biri ĩmān ne idüğüni mā-hüve’l- ħakķa muvāfık (733) bilüp inanup ikrār eyleye ve biri Aşħāb-ı (734) Kirāmuñ ve Selef-i Şālīħīnün i‘tikādları (735) üzere

mü'tekid olup ehl-i sünnet ola (736) ve biri gerek ilzām-ı ilāhī ve gerek iltizam-ı 'ibādi (737) olan 'ameller her ne ise anı bilüp **[46a]** (738) tuta ve biri nevāhīnū²⁹⁴ cümle-sini bilüp (739) kaçā ve biri āhirete māni' olan dünyādan (740) i'rāz eyleye ve biri vācibāt edā eyledi (741) kden sonra nāfile 'amel ile āhirine iqbāl (742) eyleye ve biri Bārī Ta'ālānuñ zikrile kalbi (743) muṭma'in ola ve biri ahlāk-ı hamīdeler ile (744) mevşūf olup ḥüsn-ü ḥulku ola (745) ve biri mālīk olduğı ḥelāl mālından (746) saḥī ola bu şartlar ile mevşūf **[46b]** (747) olan velī-lerden kerāmet şādır olması (748) ḥaḳdur mişāl az vāḳitte uzak yere (749) varmak ve şu üzerinde yürümek (750) ve havāda uçmak ve muṣṭar olduğı (751) ḥālde gā'ibden giyecek ve yeyecek ve içe- (752) cek gelmek gibi ve velīler kerāmete nā'il (753) olmağıla anlarıñ üzerinden emr ü nehiy (754) sākıt olmaz velīlerün mertebe-si nebīler (755) mertebe-sine yetişmez velīlerün velī-ligi kesbīdür **[47a]** (756) nebīlerün nebī-ligi vehbīdür velīler velī- (757) yem diyü da'vā ide-mezler nebīler nebī-yem diyü (758) da'vā iderler velīlerün melek görmege (759) dermānları yokdur meger insān şūretinde (760) görine nebīlerün melek görmege dermānları (761) vardur velīlere vaḥiy içün melek gelmez (762) nebī-lere vaḥiy içün melek gelür velīlere (763) kitāb inmez nebīlere kitāb iner velīlerün (764) ilhāmı vehbīdür nebīlerün ilhāmı vaḥiy-dür **[47b]** (765) velīlerün rü'yāsı²⁹⁵ zannīdür nebīlerün (766) rü'yāsı ḳaṭ'īdür velīlerden şādır (767) oluna kerāmāt dirler nebīlerden şādır (768) oluna mu'cizāt dirler velīlerün ḥükmi (769) ile maḳbūl du'aları yokdur (770) nebīlerün ḥükmü ile birer maḳbūl du'a (771) ları vardur velīlere günāh itmek (772) mümkindür nebīler²⁹⁶ ḳaşdıla günāh itmezler (773) eger sehvice vāḳi' olursa aña terk-i **[48a]** (774) evlā ta'bīr olunur velīler ḳatle müstaḥiḳ (775) olmak mümkindür nebīler ḳatle müstaḥiḳ olmazlar (776) velīler velīlikden 'azili mümkindür nebīler (777) nebī-likden 'azil olmazlar velīler sū'-i ḥāteme- (778) den emīn degillerdür nebīler sū'-i ḥāteme- (779) den emīn-dirler velīlere ḳabirde Munker ve (780) Nekīr su'ālī olmak mümkindür nebīlere su'āl (781) olunmaz velīleri ḳabir şıḳmak mümkindür (782) nebīleri ḳabir şıḳmaz velīlerün teni ḳabirde **[48b]** (783) yā çürür yā turlar nebīlerün teni ḳabirde (784) çürümez velīler ḳabirleri içinde namāz ḳılmaz (785)

²⁹⁴ Metinde "تَوَاهِينُكَ" biçiminde yazılmıştır.

²⁹⁵ Metinde "رَوَايَتِي" biçiminde yazılmıştır.

²⁹⁶ Merinde "تَبِيلَر" biçiminde yazılmıştır.

lar nebîler kabirleri içinde namâz kılarlar (786) velîlerün maḥşer yerinde ḥavızları yokdur (787) nebîlerün maḥşer yerinde ḥavızları vardır (788) velîlerün maḥşer yerinde olan kürsîlerinden (789) nebîlerün maḥşer yerinde olan kürsîleri (790) yüksekdür velîlerün cennet içinde olan (791) köşklerinden nebîlerün cennet içinde olan **[49a]** (792) köşkleri büyük ve müzeyyendür velîler cennet (793) içinde Bārī Ta‘ālā-yı cum‘a-dan cum‘a-ya (794) görürler nebîler cennet içinde Bārī Ta‘ālā- (795) yı her aḥşam ve her şabāḥ ²⁹⁷ vaktinde görürler (796) ve cümle velîlerün efdali Ebū Bekri‘ş-Şiddīk-dür (797) sonra ‘Ömerü’l-Fārūk-dur sonra ‘Osmānı Zü’n-Nū (798) reyndür sonra ‘Aliyyü’l-Murtaẓā-dur bu dördün (799) hilāfetleri daḥı bu tertīb üzere ḥaḳdur (800) sonra Ṭalḥa ve Zübeyr ve ‘Abdu’r-Raḥmān ibni **[49b]** (801) ‘Avf ve Sa‘ad ibni Ebī Vaḳḳāş ve Sa‘d (802) ibni Zeyd ve Ebū ‘Ubeyde ibni’l-Cerrāḥ-dür (803) sonra Bedir Ġazāsına ḥāzır olan üç yüz (804) on tokuz şaḥābīdür üç yüz on (805) yedi-dür daḥı dinilmiş sonra Ḥudey-biyye (806) Ġazāsına ḥāzır olan bin dört (807) yüz şaḥābīdür sonra Faḥr-i ‘Ālemün (808) vefātı hālinde bulunan yüz on dört (809) bin şaḥābīdür anların cümle-si ‘ālemler **[50a]** (810) ve ‘āmiller ve kāmiller ve zāhidlerdür (811) cümle-sini severüz ve şefā‘atlerini (812) umaruz rıdvānu’llāhi Ta‘ālā ‘aleyhim (813) ecma‘īn sonra tābi‘īn-dür sonra kıyā (814) met yakīn olup mü’mînler tükeninceye dek (815) bulunan üç yüz elli beş kadar müttakīlerdür (816) rahmetu’llāhi ‘aleyhim ecma‘īn kerāmete benzeyen (817) ḥāriki’l-‘āde şey’ daḥı sekizdür biri (818) irḥāşāt²⁹⁸ şol şeydür ki peygamber ola- **[50b]** (819) caḳ kimse-lerden şadır olur mişāl (820) peygamberimiz Muḥammed ‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selāmuḥ (821) toḡaca-ḡı gice-den kırk yaşına varınca (822) zuḥūr iden ‘acāyibāt gibi ve biri (823) mu‘cizāt şol şeydür ki peygamber olduğda (824) n sonra şadır olur mişāl Ḥazret-i (825) Mūsā-nuḥ ‘aşāsı ezderhā olması (826) ve Ḥazret-i Dāvūdun elinde demir yumuşaḳ (827) olması ve Ḥazret-i Süleymānın havā **[51a]** (828) üstünde gitme-si ve Ḥazret-i ‘İsā-nın ölü (829) ler diriltme-si ve bizim peygamberimiz Muḥammed ‘aleyhi (830) ’ş-şalātu ve’s-selāmuḥ üzerine Qur‘ānı ‘Azīmu (831) ’ş-Şānuḥ inme-si ve bir gice-nin içinde (832) mi‘rāca gidüp gelme-si gibi ve biri kerāmāt (833) şol şeydür ki peygamberlerine gere-ḡı gibi (834) tābi‘ olan ümmetlerinün elinden şadır (835) olur mişāl Ḥazret-i ‘Ömer Nihāvend ilinde (836)

²⁹⁷ Metinde “صَبَاحٌ” biçiminde yazılmıştır.

²⁹⁸ Metinde “إِرْخَاصَاتٌ” biçiminde yazılmıştır

‘asker-i İslâmı görüp yâ sâriye tağun **[51b]** (837) ardında düşmân vardır diyü minberden (838) çağırıp işitdirmesi ve Nîl-i mübâregi (839) mektûb-ı şerîf ile akıtma-sı ve Âşâf (840) ibni Berhîyâ Belkîsün köşki-ñi göz açup (841) yumunca getürmesi ve Hâzret-i Meryeme mâ’ide (842) gelme-si gibi ve biri ma’ünât şol şeydür ki (843) peygamberlere bir miqdâr tâbi‘ olan kimse-lerden (844) şâdır olur mişâl ‘ulemânın du‘â idüp (845) hasta şifâ bulması ve münâcât idüp **[52a]** (846) yağmur yağma-sı gibi ve biri istidrâc şol (847) şeydür ki peygamberlerine tâbi‘ olmayan kâfir (848) lerden şâdır olur mişâl Nemrûddan ve Fir‘avn (849) -dan şâdır olan şeyler ve Deccâlden şâdır (850) ola-cağ işler gibi ve biri şeytânât (851) şol şeydür ki deli-lerden şâdır olur (852) mişâl anlar bir söz söyleyüp didükleri (853) vakitte gelüp zühûr itme-si gibi ve biri (854) şu‘beze şol şeydür ki sebebine yapışmağıla **[52b]** (855) zamâna zühûr ider mişâl Fir‘avnuñ sehhâr (856) larından²⁹⁹ ve hokka-bâzlarından şâdır olan (857) şeyler gibi ve biri ihânet şol şeydür ki (858) yalandan³⁰⁰ peygamberlik da‘vâ iden kimse-lerden (859) şâdır olur mişâl Müseylemetü’l-Kezzâbdan (860) şâdır olan şeyler ki bir hastaya³⁰¹ şa (861) galsın diyü okudukda ölmesi ve göz (862) ağrısıçun okuyup kör olması gibi (863) yedinci vaşiiyetim oldur ki kıyâmet ‘âlâmetleri **[53a]** (864) nün ba‘zıları zühûr eyledi ve ba‘zıları (865) dahı olsa gerekdür zîrâ anlar tamâm olmadıkça (866) kıyâmet kopmak muhâldür anların evveli âhir (867) zamân peygamberi Muhammed ‘aleyhi’s-salâtu ve’s-selâ (868) muñ dünyâya gelmesi ve Müslimânlar biri birilerine (869) kılıç çekmesi ve ba‘zı evlâdlar anaya ve babaya (870) ‘âşî olma-sı ve rişvetler şâyî‘ olması (871) ve şarâblar çok içilmesi ve ‘avratlar ‘avrata (872) ve erkek-ler erkege meyil itme-si ve kişi **[53b]** (873) kızlarına rağbet olmayup câriye-lere muhabbet (874) olması ve çengîlerün çok olması ve erler (875) harîr geyme-si ve zekât-lar az virilmesi (876) ve ‘ulemâlar dîni akça ile söyleme-si ve (877) câmi‘lerde Kûr’ân cehrile okunması (878) ve şeytân şüretine girüp mevzû‘ (879) hadîs-de yanlış mes’ele ta’lîm itmesi (880) ve dîn ‘ilminden rağbet kalkma-sı ve namâzı (881) zâyî‘ idüp şehvâte tâbi‘ olunması **[54a]** (882) ve mescidlerde cemâ‘at kalîl olması (883) ve riyâ artması³⁰² ve binâların yüksek olması (884) ve şıla-ı rahîm kaçı‘ olunma-sı ve zaleme-nün

²⁹⁹ Metinde “سَحَرُ لَرْنُنْ” biçiminde yazılmıştır.

³⁰⁰ Metinde “يَلَالْدُنْ” biçiminde yazılmıştır.

³⁰¹ Metinde “حَسَنِيَّة” biçiminde yazılmıştır.

³⁰² Metinde “رِيَا ضَمَّه سِي” biçiminde yazılmıştır.

(885) çok olması ve insān zīnete mā'il (886) olması ve talāk ve zinā çok olması (887) ve emīnler hā'in olması ve iftirā ve yalan (888) şahidliği çok olması ve tüccār hīle (889) kār olması ve mescidler ve muşhaflar müzeyyen (890) olması ve mināreler yüksek olması [54b] (891) ve fakīh-ler ve emīnler az olma-sı ve fuḳarā (892) çok olması ve ekser-i nāsuḡ īmānı (893) boğazı kemüğünden içerü geçme-mesi (894) ve beytü'l-māla herkes babası mālı gibi (895) şāhib çıkma-sı ve kīle ve okka eksik (896) üzere olması ve cāriye-ler efendisini (897) toğurması ve 'avrat erkek libāsına (898) girüp ve erkek 'avrat libāsına girmesi (899) ve selām āşināya virilmesi ve 'ilim fıkıh [55a] (900) ve 'ibādet niyyet-i şāliḡa ile olması ve (901) 'amel-i āḡiret ile dünyā taleb olunma-sı (902) 'ameller fāsık olması ve 'ālimler³⁰³ cāhil (903) olması ve kāfir ve zālime ta'zīm olunma-sı (904) ve münāfiḡ ve fāsık kavī olması ve münkerāt (905) çok olma-sı ve nehy-i³⁰⁴ münkeri ta'bīre mu'īn (906) olmağıla mü'minüḡ ḡalbi tuz gibi erime-si (907) ve īmānuḡ ancak ismi ḡalup ve dīnüḡ (908) ancak resmi ḡalma-sı ve ḡulūblardan merḡamet [55b] (909) ḡalkma-sı ve ḡelāl kesib az olup ḡarām (910) çok olması ve bir sene bir ay miḡdārı (911) ve bir ay bir hafta miḡdārı ve bir hafta (912) bir gün miḡdārı ve bir gün bir sā'at (913) miḡdārı olma-sı ve elli 'avratuḡ ma'ū (914) netini bir er kişi görmesi gibi bu araya (915) gelince zikir olunan 'alāmetlerüḡ ekserī (916) zuḡūr itmişdür sā'ir zuḡūr ide-cekleri (917) beyān ide-lüm bi-'avni'llāḡi Ta'ālā Benī [56a] (918) Aşfar ta'bīr olunan küffāruḡ Müslimānlar (919) üzerine ḡurūc itme-si ve Cāh-cāh (920) nāmında bir zālīm zuḡūr idüp Anatoḡı-yı (921) zulüm ile ḡoldurması ve Āl-i Resūlden (922) Meḡdī ḡazretleri maḡrib ḡarafında olan (923) Endülüs şehrinde dünyāya gelüp ve Ka'be-den (924) zuḡūr itmesi ve yeryüzini 'adil ile ḡoldur (925) ması ve maşrıḡ ḡarafından Deccāl zuḡūr idüp (926) Mekke ile Medīne-nüḡ ḡayrı bütün dünyāyı [56b] (927) kırḡ gün küfür ile fesāda virmesi ve (928) ḡazret-i 'īsā 'aleyhi's-selām ikinci ḡat (929) gökden Şām-ı şerīfde vāḡi' olan menāre (930) üzerine inüp sonra Deccālī öldürmesi (931) ve İskender-i Zū'l-ḡarneyn-uḡ yapduḡı (932) seddüḡ ardında olan Ye'cüc ve Me'cüc (933) zuḡūr idüp yeryüzünü ḡarāb itmesi (934) ve üç yer biri maḡribde ve biri maşrıḡda ve biri (935) Cezīre-i 'Arabda yer altına geçme-si ve Ay ile [57a] (936) Güneş ikisi berāber maḡribden toḡma-sı (937) ve Dābbetü'l-Arz Ka'be-i

³⁰³ Metinde “عائِلَر” biçiminde yazılmıştır.

³⁰⁴ Metinde “نَهْي” biçiminde yazılmıştır.

şerîfde olan (938) Şafâ tağının içinden çıkup en evvel (939) şeytânı katil itmesi bir elinde Mūsâ (940) ‘aleyhi’s-selâmun ‘aşâsı olup anuñla (941) mü’minlere urup yüzleri beyâz ve cennet-lik (942) olma-sı ve bir elinde Süleymân ‘aleyhi (943) ‘s-selâmun mühri olup anuñla kâfirlere (944) urup yüzleri siyâh ve cehennem-lik **[57b]** (945) olması ve mağrib tarafında olan tövbe (946) kapusunun kapanma-sı ve Yemen semtinden (947) bir rûzigâr esüp cümle mü’minlerün (948) birden ölmesi ve beş cennet şuları-ki (949) Mışırda akan Nîl ve Kûfe-de akan Dicle (950) ve Bağdâdda akan Furâd ve Misis’de³⁰⁵ akan (951) Seyhân ve Adana-da akan Ceyhân yer (952) üzerinden kalkma-sı ve Kûr’ânı ‘Azîmü (953) ‘ş-Şân bir gice-nün içinde göñüllerden **[58a]** (954) ve Muşhaf-ı şerîflerden kalkma-sı ve (955) Ka’be-i şerîf yıkılma-sı ve anda olan (956) Hâcere’l-Esved ile Maķâm-ı İbrâhîme yer üzerinden (957) kalkma-sı ve yılda bir kerre vâķi’ olan (958) Leyle-i Kâdrün kesilme-si ve yer üzerinde (959) Bârî Ta’âlânın adını anan kimselerün (960) tükenme-si bu cümleden sonra yüz yigirmi (961) yıl miķdârı yek-pâre yeryüzi kâfir-istân (962) olma-sı haķdur ve daķı eceli gelüp ölen **[58b]** (963) insân yâ mü’min-i şâlihdür yâ mü’min-i (964) fâsıķdur yâ kâfirdür pes imdi ķabrün (965) aķvâli mü’min-i şâliħün haķķında meyyit ķabirde (966) konıcaķ itdügi a’mâl-i şâliħa her biri güzel (967) şûrete girüp anı yoldaş olur meyyit (968) daķı Münker ve Nekîre cevâbı âsân-lık ile virür (969) ve hem ķabrün şıķma-sı şiddetli olmaz ve ol (970) ķabir yetmiş arşun miķdârı yâħud göz (971) ırımı ķadar geniş olup ve cennetden bir pencere **[59a]** (972) açılup ve ol ķabir cennet baķça-sı olup (973) anuñla zevķ³⁰⁶ ide-rek gelin güveygü uyķusu (974) gibi maķşer gününe dek uyusa gereķdir böyle (975) olan kimse-lere ķabriñ ni’meti haķdur ammâ (976) mü’min-i fâsıķun haķķında cā’iz ki Bârî (977) Ta’âlâ anuñ günâhını ‘afv idüp zıķır (978) olunan ni’metleri anı daķı ihsân eyleye (979) ve cā’iz ki ‘adil altı dürlü ‘azâbdan birine (980) mübtelâ ola anuñ biri sidikden ve biri **[59b]** (981) ğıybetden şaķınmağıla hâşıl olur bā-ħuşûş³⁰⁷ (982) ķabir ‘azâbının çoğı sidikden şaķınmağıla (983) hâşıl olur ve biri ribâdan hâşıl (984) olur anlara ķan deryâsı içinde ‘azâb (985) olunur ve biri zinâdan hâşıl olur (986) anlara ağız tara-cıķ küp içinde ‘azâb (987) olunur ve biri yalan söyleme-den hâşıl (988) olur anlara

³⁰⁵ Metinde “مَسْنَدُهُ” biçiminde yazılmıştır.

³⁰⁶ Metinde “زَوْقُ” biçiminde yazılmıştır.

³⁰⁷ Metinde “بِالْخُصُوصِ” biçiminde yazılmıştır.

ağızlarını yırtmağıla ‘azāb (989) olunur ve biri ‘ilmine ‘amel itmeden hā **[60a]** (990) şıl olur anların başını ezmegile ‘azāb (991) olunur ammā ĩmānı olmayan kāfirler hakkında (992) kabire konıcağ anlar Münkereyne cevāb vire-meyüp (993) kabir şol kadar şıkşa gerekdür ki hattā (994) biri birine geçer gözsüz kulaksız bir melek (995) ta ‘yīn olup ‘azāb ider ve hem toğsan (996) toğuz yılan musallağ olup ve cehennemden (997) bir pencere açılup ol kabrin içi topdolu (998) āteş olup Şūr üfürölüp mağşere **[60b]** (999) kalkıncaya dek ‘azāb içinde kalma-sı (1000) hağdur sekizinci vaşıyyetim oldur ki Bārī (1001) Ta‘ālā İsrāfīl ‘aleyhi’s-selāma emir idüp (1002) günlerde bir cum‘a günü Şūr üfürse (1003) gerekdür andan bir berk āvāz çıkup (1004) yerlerde ve göklerde cān taşıyan mağlū- (1005) kātun cümle-si ölüp kıyāmet kopsa (1006) gerekdür ol Şūrun büyüklüğü³⁰⁸ şol miğdār- (1007) dur ki eger yedi kat gökler ve yedi **[61a]** (1008) kat yerler anın içine konulsa bir noğūd (1009) ilkā olunmuş gibidür Cebrā’īl ve İsrāfīl (1010) ve Mīkā’īl ve ‘Azrā’īl ‘aleyhimū’s-selām dağı (1011) Şūr üfürölüdükden sonra vefāt³⁰⁹ idüp (1012) kırk yıl bu ‘ālem ıssız yatsa gerekdür (1013) sonra Bārī Ta‘ālā bir yağmur yağdurup (1014) anınla kabirde³¹⁰ olan mevtāların a‘zālarını (1015) cem‘itse gerekdür sonra İsrāfīl ‘aleyhi (1016) ‘s-selāmı dirildüp bir dağı şūr **[61b]** (1017) üfürüp cümle rüğlar tenlerine girse-ler (1018) gerekdür her kim ne hey’et üzere vefāt itdi (1019) ise yine ol minvāl üzere a‘zāları (1020) tamām ve çıplak ve yalın ayak ve başı kaba (1021) mü’minler uyğudan uyanur gibi kabirlerinden (1022) kalksa-lar gerekdür ve şehīdler kefenleri (1023) ile kalkup mü’minlerin ābdest a‘zāları (1024) beyāz olsa gerekdür nūrdan deve-ler (1025) gelüp anlara binüp mağşer yerine gidse-ler **[62a]** (1026) gerekdür kāfirlerin yüzleri siyāh olup (1027) kıyāmetün şiddetini göricek bizi yerimüzden (1028) kim kaldırdı diyü vā-veylā idüp yüzleri (1029) üstüne sürine-rek mağşer yerine cem‘ olsa- (1030) lar gerekdür güneş başlarına dört biğ (1031) adım miğdārı yāğud bir sürmedān (1032) mīli kadar yakın gelüp derlese-ler gerekdür (1033) ve herkes günāhı miğdārı kimi toğuna dek (1034) ve kimi dizine dek ve kimi boğazına dek der **[62b]** (1035) içinde yatsa-lar gerekdür elli biğ yıl aç (1036) ve şusuz ve ‘uryān ayak üzere şıkşıp (1037) derilse-ler gerekdür nās mağşerde

³⁰⁸ Metinde “نُبُوْكُلِي” biçiminde yazılmıştır.

³⁰⁹ Metinde “وَقَات” biçiminde yazılmıştır.

³¹⁰ Metinde “قبره ده” biçiminde yazılmıştır.

iken (1038) Bārī Ta‘ālā hitāb idüp ³¹¹ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ (1039) dise gerekdür anı işiden kimseler (1040) cevāb virüp ³¹² لِلّٰهِ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ dise- (1041) ler gerekdür dünyāda hafaza meleklerinün (1042) yazduğı kitābları anda virseler gerekdür (1043) mü’minlere sağından ve kāfirlere şolundan **[63a]** (1044) veyā arka-sı ardından ve ba‘zı kimseler (1045) itdükleri günāh için su‘āl olundukda (1046) ağızları mühirlenüp elleri ve ayakları şehādet (1047) itse gerekdür ve mazlūmuñ hāqqını zālinden (1048) alıvirse gerekdür hayr ‘ameli var ise (1049) alup mazlūma virse gerekdür yoğısa (1050) günāhını zālime yükletse gerekdür ve boynuzlu (1051) koyun boynuzsuz koyunu urduğıçun (1052) hāqqını alıvirse gerekdür ve kāfir hāqqı ile **[63b]** (1053) hayvān hāqqı katı müşkildür gāyet şa- (1054) kınmak gerekdür ve cehennem maḥşer yerine gelüp (1055) anda olan maḥlūkātı kuşatsa (1056) gerekdür anı göricek cümle insān dizleri (1057) üzerine çökse-ler gerekdür Faḥr-i Ālem (1058) mübārek başını ḳaldurup Mūsā ‘aleyhi (1059) ‘s-selām ‘arşuñ ayağına yapışmış görse (1060) gerekdür ve anda olan insāna Bārī Ta‘ālā (1061) üç şey ile mu‘āmele itse gerekdür **[64a]** (1062) biri fazlını izhār idüp peygamberlere (1063) ve anlara tābi‘ olan şālīhlere luṭf u kerem (1064) itse gerekdür ve biri günāhı olan mü’minlere (1065) yā ‘afuv yā ‘adil itse gerekdür ve biri (1066) kāfirlere ‘adil idüp ‘azāb itse gere (1067) kdür ‘azābın envā‘ı daḥı çokdur (1068) ba‘zısına sekerāt-ı mevte şiddetile (1069) ve ba‘zısına ḳabirde sıkletile ve ba‘zısına (1070) maḥşerde açlık ve şusuzluk ve ḥisābı **[64b]** (1071) şedīd olmağıla ‘azāb olunur ve ba‘zısına (1072) sırātda ḥabis ile ve ba‘zı zekātı³¹³ virilmeyen (1073) hayvānāt şāhibini tırnaklarıyla çegneyüp (1074) ve boynuzlarıyla ursalar gerekdür ve ba‘zı (1075) zekātı virilmeyen altun ve gümüş yılan (1076) olup şāhibini şoksa gerekdür ve ba‘zını (1077) taḥte taḥte kızdurup alnına ve yanına (1078) başsa-lar gerekdür ve ba‘zı altun ve gü (1079) müş isti‘māl iden kimselerün boğazları **[65a]** (1080) içinden āteş de-ler gibi bağırsalar gerekdür (1081) ve ba‘zı ‘ahdine durmayan kimselerün ardına (1082) muşībet bayrağı dikilse gerekdür ve ba‘zı (1083) zālīm ile dostluk iden kimseler (1084) ellerini ışırsalar gerekdür ve ba‘zı ribā yeyen (1085) kimselerin ḳarınları ḳubbe gibi olup yıkıla-raḳ (1086) maḥşer yerine gelseler gerekdür ve ba‘zı dilencilik (1087) iden kimseler

³¹¹ Gāfir 40/16 “Bu gün mutlak mülkiyet ve hâkimiyet kimindir” www.kuranvemeali.com.(3/08/2023).

³¹² Gāfir 40/16 “Tek olan, her şeyi kudretine boyun eğdiren Allah’ın!” www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

³¹³ Metinde “نَكَاتٍ” biçiminde yazılmıştır.

yüzlerinün eti dökülmüş (1088) gelseler ve ba'zı hakkı söylemeyen kimselerin ağzına **[65b]** (1089) ateşden kem ursalar gerektür ve ba'zı (1090) yalandan rü'yâ söyleyen kimselere iki (1091) arpayı bir eyle diyü 'azāb itseler gerektür (1092) ve ba'zı ana ve baba ve oğul ve kız ve karındaş (1093) biri birinden kaçsalar gerektür ve Ādem 'aleyhi (1094) 's-selāma emir olunup evlāduñı binde birini (1095) cennete ve bākīsini cehenneme ayır dinilse gerektür (1096) ve cehenneme giren kāfirlerin gövdeleri gāyet (1097) büyük olup ve her bir dişleri Uhud tağı **[66a]** (1098) kadar olsa gerektür kaṭrānlı gömlekler geyüp (1099) zaḳḳūm yeyüp ve gıslīn³¹⁴ suyu içse-ler (1100) gerektür deve boynu gibi yılanlar ve semerlü (1101) kaṭır gibi 'akrebler ile ve ateşler ile 'azāb (1102) itseler gerektür ve gövdeleri yanup kömür (1103) olduğda Bārī Ta'ālā tāze deriler bitürüp (1104) 'azāb itseler gerektür hīç 'azābları (1105) dükenmez anlara aṣlā ölmek ve cehennemden (1106) çıkmak yokdur cehennem daḥı yedi katdur **[66b]** (1107) aşağı katına münāfıklar girse gerektür (1108) anuñ üstüne müşrikler girse gerektür (1109) ve anuñ üstüne Mecūsiler girse gerektür (1110) ve anuñ üstüne Şābi'in-ler girse gerektür (1111) ve anuñ üstüne Yahūdiler girse gerektür ve (1112) anuñ üstüne Naṣārā-lar girse gerektür ve (1113) anuñ üzerine günāhı dükenmeyen mü'minler girüp (1114) günāhı miḳdārı yā eksik yanup yine (1115) çıkup cennete gitse-ler gerektür eñ sonra **[67a]** (1116) çıkan mü'min yedi bin yılda çıksa (1117) gerektür ve'l-ḥāşıl āyet-i kerīme ile yā ḥadīs-i (1118) şerīf ile şu günāhı işle-yene bu güne (1119) 'azāb olunur diyü ṣābit oldı ise (1120) āmennā eger Bārī Ta'ālā 'adil ile mu'āmele (1121) iderse dimektür yāḥud bir eyü 'amel (1122) işle-yene toğrı cennet vardır diyü (1123) āyet-i kerīme ile yā ḥadīs-i şerīf ile ṣābit (1124) oldısa āmennā eger Bārī Ta'ālā kabūl idüp **[67b]** (1125) 'afiv ile mu'āmele iderse dimektür büyük (1126) günāhları 'afiv eylemek cā'iz olduğı gibi (1127) küçük günāh muḳābele-sinde 'azāb itmek (1128) daḥı cā'izdür ve üç bölük kimse-yi Bārī (1129) Ta'ālā ḥaklaşdırsa gerektür biri şer'ice (1130) evlenmek için ve biri sefer yolunda def'-i (1131) zarūret için ve biri mālı olmayan mevtāya (1132) kefen şarmak için borc idüp ödemek (1133) naşīb olmadan ölen kimseler nāsa maḥşerde **[68a]** (1134) iken bir zelzele zuhūr idüp tağlar havāya (1135) atılup kuş gibi uçup kül gibi şavrulsa (1136) gerektür ve gökler

³¹⁴ Metinde "غسليل" biçiminde yazılmıştır.

pāre pāre olup yağ gibi (1137) eriyüp ve yıldızlar dökülse gerekdür (1138) bu yer tebdīl olup beyāz ve düz ve vāsi‘ (1139) olsa gerekdür ve melekler aşağı inüp (1140) cān taşıyan maḥlūkatun cümle-si (1141) maḥşer yerine gelseler gerekdür ammā rāḥatda (1142) olanlar ‘arş gölge-sinde olup anlara **[68b]** (1143) iki rek‘at³¹⁵ namāz kılacak kadar olsa gerekdür (1144) maḥşer yerinde öñ evvel İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām (1145) sonra āḥir zamān peygamberi Muḥammed ‘aleyhi (1146) ‘ş-şalātu ve’s-selām sonra enbiyālar sonra (1147) şiddīkler sonra şehīdler sonra şālīḥler (1148) mertebe-since ḥulle-ler giyüp ikrām olunsa (1149) lar gerekdür ve āḥir zamān peygamberi Muḥammed (1150) Muştafā ‘aleyhi’s-şalātu ve’s-selām ümmetile (1151) bir yüksek yerde olsa-lar gerekdür Zilālīyye **[69a]** (1152) nām kitābun yazduğı vecih üzere elli (1153) iki kadar ḥaşlet ile mevşūf olan (1154) kimseler ‘arş gölge-sinde rāḥat itseler (1155) gerekdür biri ‘ādil pādīşāḥlar ve biri (1156) tāze-likde Bārī Ta‘ālā-ya kulluk iden kimse- (1157) ler ve biri qalbleri cāmi‘lerde olan kimseler (1158) ve biri Bārī Ta‘ālānun rızāsıçun biri (1159) birini seven kimseler ve biri Bārī Ta‘ālānun (1160) korkusıçun ağlayan kimseler ve biri **[69b]** (1161) zināya da‘vet olundukda itmeyen kimseler (1162) ve biri Bārī Ta‘ālānun rızāsıçun şadaqayı (1163) gizlū viren kimseler ve biri fuḡarā olan (1164) kimse-den ala-cağıını te‘ḥīr idüp belki (1165) ba‘zısını bağışla-yan kimse-ler (1166) ve biri Bārī Ta‘ālānun rızāsıçun sefere (1167) gidüp cihād kaşd iden kimse beden (1168) ile veyā māl ile yardım iden (1169) kimseler ve biri borçlu olan kimselerün **[70a]** (1170) ḥalāşı³¹⁶ içün yardım iden kimseler (1171) ve biri bahāya kesilmiş cāriye-yi ve köle-yi (1172) ḥalāş itmek içün yardım iden (1173) kimseler ve biri ısıcaḡda ve şovukda (1174) ābdesti kāmīl alan kimseler ve biri gice (1175) karanlıḡında ve yağmurlarda mescidlerde (1176) cemā‘ate varan kimseler ve biri ‘alā ḡaderi’l- (1177) imkān açları doyurup ve çıplaḡları (1178) geydürüp ve gözeden kimseler ve biri **[70b]** (1179) kendi umūrının ḡaḡkından gelmeyenlere yardım (1180) iden kimseler ve biri ḡüsn-ü ḡulḡ şāḡibi (1181) olup her kimiḡle olur ise ḡoş geḡinen (1182) kimseler ve biri yetīmlerün ve dul ‘avratlarun (1183) muḡtāc oldukları ḡācetlerin bitüren (1184) kimseler ve biri ferāḡ-nāḡ olmayup maḡzūn (1185) olan kimseler ve biri mü‘minlere ḡālīz (1186) ḡalb ve bed-ḡūy olmayup merḡametli ve şefaḡatli (1187) olan kimseler ve biri

³¹⁵ Metinde “رُكْعَتٌ” biçiminde yazılmıştır.

³¹⁶ Metinde “خَلَاصِي” biçiminde yazılmıştır.

evlādını gā'ib **[71a]** (1188) iden 'avratı şabra kındurup tesellī (1189) iden kimseler ve biri 'ādil hākimlere ve vā (1190) līlere kendi nefislerinden yāḥud mü'minlerūn (1191) hācetleri ḥuṣūşında³¹⁷ naṣīhat iden (1192) kimseler ve biri akrabāya şıla-i raḥim iden (1193) kimseler ve biri ehli vefāt idüp yetīmleri (1194) ƣalup ƣoca-ya vara-mayan 'avratlar ve biri (1195) faƣīr ve miskīn ve yetīme rızā'en li'llāhi ta'ām (1196) yedüren kimseler ve biri Bārī Ta'ālā **[71b]** (1197) her hālde kendüyi görür ve bilür idüğini (1198) bilüp de ḥaṣyet³¹⁸ üzere olan kimseler (1199) ve biri her hālinde şādık olan tācirler (1200) ve biri maḥşer güninūn açlığını fikir idüp Bārī (1201) Ta'ālānūn rızāsıƣun oruƣ tutan kimseler (1202) ve biri Ƙur'ānı 'Azīmü's-Şāna ḥāfız olup muƣtezā (1203) sınca 'amel iden kimseler ve biri Bārī Ta'ālā- (1204) nūn emrine imtişāl ve nehyinden ictināb (1205) idüp emri bi'l-ma'rūf ve nehiy 'ani'l-münker iden **[72a]** (1206) kimseler ve biri Bārī Ta'ālānūn ḥarām itdü (1207) gi şeylere elin uzatmayan kimseler ve biri (1208) Bārī Ta'ālānūn ḥarām itdügi şey'e (1209) baƣmayan kimseler ve biri bey' şirālarında ribā (1210) itmeyen kimseler ve biri rişvet almayan (1211) vālīlere ve hākimlere ve biri peygamberimüz Muḥammed (1212) 'aleyhi's-şalātu ve's-selāmūn sūnnet-i şerīfe- (1213) lerini iḥyā idüp ve bid'atları ibtāl (1214) iden kimseler ve biri gice-de ve gündüzde **[72b]** (1215) peygamberimüz Muḥammed 'aleyhi's-şalātu ve's-selām (1216) üzerine şalavāt-ı şerīf getüren kimseler (1217) ve biri Müslimānlarūn 'āƣıl ve bālīg olma-dan (1218) ölen şabīleri ve biri ḥasta³¹⁹ ḥātırın (1219) şormağa giden kimseler ve biri evlādı (1220) vefāt iden ere ve 'avrata tesellī idüp (1221) şabra kınduran kimseler ve biri Bārī Ta'ālā- (1222) nūn rızāsıƣun nefisle ve mālī ile (1223) cihād iden kimseler ve biri şabāḥ namāzını **[73a]** (1224) ƣıldıkdan sonra sūre-i En'āmūn evvelinden (1225) ³²⁰ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ varınca üç āyet (1226) oƣuyan kimseler ve biri Bārī Ta'ālā-yı (1227) ƣalbile ve lisānıla ḥavfen aƣan kimseler (1228) ve biri Bārī Ta'ālānūn ƣullarına virdügi (1229) ni'met iƣün ģayrıya ḥased itmeyen kimseler (1230) ve biri anasına ve babasına muṭī' olup (1231) 'āşī olmayan kimseler ve biri nās mābeyninde (1232) ƣoƣuƣılık itmeyen kimseler ve biri Bārī **[73b]** (1233) Ta'ālānūn kitābını veyāḥud peygamberimüz Muḥammed (1234) 'aleyhi's-şalātu

³¹⁷ Metinde "حُصُوصًا" biçiminde yazılmıştır.

³¹⁸ Metinde "حَسْبَتْ" biçiminde yazılmıştır.

³¹⁹ Metinde "حَسَتْ" biçiminde yazılmıştır.

³²⁰ En'ām 6/3 "yine hayır veya şer ne kazandığınızı da bilir". www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

ve's-selāmuñ ḥadīṣ-i şer (1235) ĩfini gayrıya öğreden kimseler ve biri cemā'atı (1236) kendülerden rāzī olan imāmlar ve biri (1237) Bārī Ta'ālānuñ rızāsıçun mü'ezzinlik (1238) iden kimseler ve biri dīnlerini hıfız (1239) itmek için bir yerden bir yere giden (1240) kimseler ve biri ābdestde ve gūsülde (1241) ve bedende ve libāsda ve mekānda pāklik [74a] (1242) taleb iden kimseler ve biri namāza ve gerek (1243) Bārī Ta'ālānuñ zikrine sa'y belīğ iden (1244) kimse-ler ve biri seher vakitlerinde Bārī (1245) Ta'ālā-yı anup istiğfār iden kimseler (1246) ve biri mescidleri cemā'atile yāhud ḥarābını (1247) ta'mīr itmegile ma'mūr iden kimselerdür (1248) ve daḥı mahşer yerinde her peygamberün bir ḥavzı (1249) vardır cennete girmezden evvel ümmetile (1250) andan içse-ler gerekdür ve Şālih 'aleyhi [74b] (1251) 's-selāmuñ ḥavzı var mıdur yohsa (1252) anuñ ḥavzı devesinün südi mi olsa (1253) gerekdür ihtilāf olundı her bir peygamberün (1254) ḥavzınuñ büyüklüğü ümmetinün çoklığı kadar (1255) olsa gerekdür ammā āḥir zamān peygamberi Muḥammed (1256) 'aleyhi's-şalātu ve's-selāmuñ ḥavzı cümle- (1257) sinden büyük olup bütün etrāfı dört (1258) aylık kadar olsa gerekdür cennetden iki oluğ (1259) ile anuñ içine şu akşa gerekdür şuyı [75a] (1260) baldan tatlı ve sütden ak ve kıardan şo (1261) vuğ ve kıaymağdan yumuşak ve miskden (1262) koḥulu olup andan bir kerre içen artık (1263) şuşamasa gerekdür ba'zı kimseler ol (1264) ḥavzından içmek murād eyledikde melekler (1265) anları ayırup kıovsalar gerekdür mürted oldu (1266) kıları için bu ümmetden olan 'ulemāya (1267) ve şuleḥāya ve şühedāya ḥavzın etrāfında (1268) menberler kıurılıp otursalar gerekdür enbiyālar [75b] (1269) anları görüp gıḳta itseler gerekdür anlara (1270) mahşer günü iki rek'at³²¹ namāz kıılıcağ mıkḍarı (1271) olsa gerekdür elli biñ yıl tamām olduqdan (1272) şonra Bārī Ta'ālā ḥisāb itmege başlayup (1273) öñ evvel Levḥ-i Maḥfūza şonra İsrāfīl 'aleyhi (1274)'s-selāma şonra Cebrā'īl 'aleyhi's-selāma (1275) şonra her bir enbiyā 'aleyhimü's-selāma şonra ümmetlerine (1276) vāsıta-sız su'āl idüp bir kıoyun şağacağ (1277) kadar vakitte cümle-sine dört şeyde ḥisāb [76a] (1278) itse gerekdür biri ne bildün ve ne 'amel itdün (1279) ve biri 'ömrünü nere-ye şarf itdün ve biri vücūdu- (1280) nı nere-de iftā itdün ve biri nere-den kıazandın (1281) ve nere-ye ḥarc³²² itdün diyü su'āl itse gerekdür (1282) nās mahşer yerinde iken ehl-i ĩmān olan (1283) sūnnīleri Bārī

³²¹ Metinde “رُكْعَتٌ” biçiminde yazılmıştır.

³²² Metinde “حَرَجٌ” biçiminde yazılmıştır.

Ta‘ālā-yı mekândan ve zamândan (1284) ve cihetden ve şüretten ve şekilden ve rengden (1285) ve a‘zâdan münezzeh olduğu hâlde görüp (1286) ve secde itseler gerekdür elli biñ yıl tamâm **[76b]** (1287) olduğdan sonra âhir zamân peygamberi Muhammed (1288) Muştafâ ‘aleyhi’s-salâtu ve’s-selâm izin virildü (1289) kde yâ Rabbi bu mañlûkâtı mañşer yerinden hâlâş (1290) eyle diyü şefâ‘atitse gerekdür sonra (1291) peygamberler ve ‘ulemâlar ve şâlihler ve şehidler (1292) Bārī Ta‘ālānuñ iznile güneh-kâr olan ehl-i (1293) ĩmāna şefâ‘atitseler gerekdür âhir zamân (1294) peygamberi Muhammed Muştafâ ‘aleyhi’s-salâtu ve’s-selāmuñ (1295) şefâ‘ati dañı altı bölük kimseye-dür biri **[77a]** (1296) nās mañşer yerinde tağılmaq içün ve biri (1297) bu ümmetden bilā-hisābın velā-‘azābın yetmiş (1298) biñ kerre yetmiş biñ bölük kimseye ve bir miqdārı (1299) dañı sayısız olmak üzere cümle- sini recā (1300) idüp hisābını ‘afv itdürse gerekdür (1301) ve biri ba‘zı mü’mīn cehenneme giderken kūr (1302) tarmak içün ve biri ehl-i ĩmān olanları (1303) cehennemden çıkarmak içün ve biri Ebū (1304) Tālibūñ cehennem içinden ‘azābı hafif olmak **[77b]** (1305) içün ve biri ümmetlerinüñ cennet içinde aşāğı (1306) olan köşklerini yukarı kaldırmak içün (1307) şefâ‘at itmesi hañdur ve dañı cehennem üzerine (1308) kıldan ince ve kılıçdan keskin sırāt köprüsi (1309) kurulsa gerekdür ĩmānı olan kimseler anuñ (1310) üzerinden geçseler gerekdür kimi yıldırım gibi (1311) ve kimi eser yel gibi ve kimi uçar kuş gibi ve kimi (1312) segirdir at gibi ve kimi yürür at gibi ve kimi (1313) dañı emekleyü emekleyü arka-sında günāhı **[78a]** (1314) yüklenmiş ve kimi düşüp cehenneme girse gerekdür (1315) ve anuñ üzerinde ‘alā rivāyetin yedi yerde su‘āl (1316) olsa gerekdür biri ĩmāndan ve biri ābdestden (1317) ve biri namāzdan ve biri oruçdan ve biri hacdan (1318) ve biri zekātdan ve biri ana baba hañkından (1319) her kañısına cevāb viremez ise oradan aşāğı (1320) düşse gerekdür ve ‘alā kavlin yine yedinci (1321) su‘ālde mizān kūrılup herkesüñ ‘ameli (1322) tartılsa gerekdür hayrı ağır olanlar cennete **[78b]** (1323) ve şerri ağır olanlar cehenneme girse-ler gerekdür (1324) ve cehenneme giren mü’mīnlerüñ boyları altmışar arşun (1325) ve enligi yedişer arşun ve yaşları otuz üçer (1326) olup erlerde şağal ve bıyık olmasa gerekdür (1327) Fañr-i ‘Alemlerine düşüp bu ümmeti cümle-den (1328) evvel cennete girüp ve begendikleri yere otursalar (1329) gerekdür ve selef ümmet sonra girüp bākī kalan (1330) yirlerde olsalar gerekdür ve her bir mü’mīne (1331) ‘amelleri muñtezāsınca ikişer cennet virilse **[79a]** (1332) gerekdür ve

herkes ezberinde olan K̤ur'ān (1333) āyetinūñ sayısı kadar köşkler çıksalar gerekdür (1334) ve cennet içinde bekār er ve 'avrat olmayup ve her (1335) bir mü'mine en̄ aşağı ikişer dünyā hatunı (1336) ve hūrīler ve ğilmānlar ve vildānlar virse gerekdür (1337) hārīden dībādan yeşil rengli libāslar (1338) giyseler gerekdür kullarına altundan ve gümüşden (1339) ve incüden bilezikler taķınsa-lar gerekdür (1340) melekler Bārī Ta'ālādan selām ve hediye [79b] (1341) getürseler gerekdür anda libās eskimek ve gövde (1342) kirlenmek ve karnı acıkmaķ ve toymaķ ve şuşamaķ (1343) ve uyumaķ ve ayak yolına gitmek olmaz anda (1344) olan hūrīler ve 'avratlar hayızdan ve nifā (1345) sdan ve kötü hūydan³²³ berīlerdür her (1346) mü'mine cennetde en̄ aşağı on bu dünyā (1347) kadar yer virilse gerekdür ve her bir miķdār (1348) berī daķı hālī kaldıķda Bārī Ta'ālā bir bölük (1349) maķlūk halk idüp anlar ile cenneti to [80a] (1350) ldursa³²⁴ gerekdür ve en̄ aşağı bināsınūñ (1351) bir kerpici altun ve bir kerpici gümüşdür ve (1352) topraķı miskden güzeldür ba'zı köşkleri (1353) incüden ve mercāndandur ve herkes 'ameline (1354) göre dürlü ni'metlere nā'il olup mükerrrem olsa (1355) gerekdür ve'l-hāşıl Bārī Ta'ālā kullarına (1356) gözler görmedik ve kulaķlar işitmedik şeyler (1357) virse gerekdür ve bir kimsenūñ hātırına gelmedük (1358) ni'metler virse gerekdür ve kendü zātını bilā- [80b] (1359) teşbīhin velā-keyfiyyetin mekānsız ve cihetsiz (1360) mü'minlere gösterse gerekdür peyġamberler (1361) her şabāh ve ikindi maķalleri görseler gerekdür (1362) ve bu ümmetūñ erkek-leri her cum'a günleri görse- (1363) ler gerekdür ve 'avratlar iki bayram günlerinde (1364) görseler gerekdür cennetde olan kimselerūñ (1365) ni'metleri ve lezzetleri ān-be-ān ziyāde olur anda (1366) bākī kıalsalar gerekdür toķuzuncı vaşiiyetim (1367) oldur ki gerek hayır ve gerek şer Bārī Ta'ālā- [81a] (1368) nuñ bilmesile ve dilemesile ve taķdīrile ve Levh-i (1369) Maķfūza yazmasıla ve yaratmasıla olduġına (1370) inanmaķ lāzımdur zīrā olacaķ şeylerūñ (1371) cümle-sini ezelde bildi ve dile-di (1372) ve taķdīr eyledi 'ameline ve taķdīrine muvāfıķ (1373) ba'zısını levhe yazdı ol yazılardan (1374) ba'zısını Cebra'īl-i Emīn vāsıta-sıla (1375) peyġamberlerine gönderdi anlar daķı ümmetlerine (1376) teblīġ itdiler aña kaẓā'-ü ilāhī ve aķkām-ı şer'iiye [81b] (1377) dirler bu taķdīrce ta'rīf Allāhdan ma'rifet (1378) kıldan hidāyet Allāhdan

³²³ Metinde "جَوْنُ" biçiminde yazılmıştır.

³²⁴ Metinde "طَوْرُلْرَسَه" biçiminde yazılmıştır.

ihtidā kuldān (1379) tevfiķ Allāhdan ‘azm-ı kaşd kuldān i’tā (1380) Allāhdan kabūl kuldān emir Allāhdan (1381) i’timār kuldān nehiy Allāhdan intihā kuldān (1382) kudret Allāhdan iktisāb kuldān hirmān (1383) Allāhdan tazarru‘ ve niyāz kuldān hizlān (1384) Allāhdan tevbe ve istiğfār kuldān ni‘met (1385) Allāhdan şükür kuldān zīrā kul içün **[82a]** (1386) irādet-i cüz’iyye vardır her neye şarf ider (1387) ler ise Bārī Ta‘ālā anı yara-dur eger (1388) dilerse irādet-i cüz’iyye-yi şarf itmedikçe (1389) kul elinden çıkan şeylerün hīç birini (1390) halk itmez her bir şey kim ‘ālemde zuhūr ider (1391) Bārī Ta‘ālānuñ bilmesile ve dilemesile ve takdīr (1392) itmesile ve Levh-i Maḥfūza yazmasıla ve yara (1393) tmasıla-dur lākin ḥayırları sever ve (1394) işleyenden rāzī olur şerleri sevmez **[82b]** (1395) ve işleyenden rāzī olmaz şerleri halk (1396) itme-sinde nice dürlü şefā‘atler vardır (1397) zīrā ḥikmetsiz ve fā‘ide-siz aślā hīç bir iş (1398) işlemez każā’-i ilāhī dahı dört bölükdür (1399) biri każā’-i ni‘metdür kaçan şer’e muvāfiķ (1400) cān ḥaz ide-cek şey kula işābet (1401) eyledikde diye ki yā Rabbi bu ni‘meti aślında (1402) semāda bir şu idi göklerden yağdurup (1403) ve yerlere yutdurdun ve ağaçlara çekdürüp **[83a]** (1404) levni bir gūne koḥusı bir gūne lezzātı bir gūne (1405) meyve-ler ve dāne-ler halk eyledün ba‘dehu eṭrāflardan (1406) cem‘ idüp kulların ile gönderdin (1407) saḡa ḥamd ü senā olsun bu ni‘metün muķābele- (1408) sindе diye ve biri każā’-ü ni‘metdür kula (1409) şiddet ve miḡnet işābet eyledikde diye ki (1410) eger ben bu muşibete lāyık ve müstahik olmasam (1411) baḡa işābet eylemezdi ³²⁵ إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (1412) اللَّهُمَّ أَجْرَنِي فِي مُصِيبَتِي (1413) diyüp şabır eyleye ve biri każā’-i tā‘atdür (1414) eger şalāḡı takvā eylemek bir kula müyesser (1415) olursa yā Rabbi ḡavil ve kuvvet sendendür (1416) eger baḡa tevfiķiñ refik olmasa idi (1417) bu ‘ibādet işlemek baḡa müyesser olmazdı (1418) ³²⁷ الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى النَّوْفِقِ diye ve biri każā’-i ‘işya (1419) ndur eger kul bir ma‘şiyet işlese diye ki (1420) yā Rabbi nefis-i emmāre ile şeytāna uyup (1421) ihtibār-ı cüz’imi ‘işyāna şarf hizlānıña **[84a]** (1422) maḡzar oldum ³²⁸ اَسْتَغْفِرُ اللهَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ (1423) diye ve dahı kul elinden şādır (1424) olan şey iki bölükdür biri ḡayır ve biri

³²⁵ Bakara 2/156 “Bizim bütün varlığımız Allah’ındır ve biz ancak O’na dönüyoruz”.

www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

³²⁶ Dua, “Allah’ım! Başıma gelen musibet sebebiyle bana ecir ver ve bana ondan daha hayırlısını bağışla”.

³²⁷ Duā, “Başarı için Allah’a şükürler olsun”.

³²⁸ Dūa, “ bütün günāhlarım için Allah’tan af diler ve tövbe ederim”.

(1425) şerdür aña makzî dirler hayr-ı makzîye (1426) rızâ ve muhabbet gerek ve şerr-i makzîden (1427) ictinâb ve i'râz gerekdür zîrâ şerr-i makzî (1428) ma'siyet ise aña rızâ ma'siyetdür (1429) ve eger küfür ise aña rızâ küfürdür ey (1430) ihvân mü'minîn ve hullân-ı rağıbîne şöyle **[84b]** (1431) ma'lûm ola ki beş bölük kimse kazâ (1432) vü kadar bahşinde helâk olmuşlardır (1433) hâzer idüp anlardan birine dâhil olmaya- (1434) sıgız zîrâ ekser-i nâsın i'tikâdı anlara (1435) dâhil olmuşdur cehilleri sebeble ve biri (1436) Kaderiyye anlar her bir şey' gerek hayren ve gerek (1437) şer idüp eyleyen biziz Bârî Ta'âlâ takdîr (1438) idüp halk itmesine bizim ihtiyâcımız (1439) yokdur kul fi'linün hâlikidür diyü **[85a]** (1440) i'tikâd iderler ve biri cebriyye anlar her (1441) bir şey' idüp eyleyen ancak Bârî Ta'âlâ-(1442) dur kul elinden hiç bir şey' gelmez diyü (1443) i'tikâd idüp irâdet-i cüz' iyye-yi (1444) bi'l-küllîye inkâr iderler ve biri mu'tezile (1445) anlar hayrun hâliki Bârî Ta'âlâdur ve şerrün (1446) hâliki bizim nefsimüzdür zîrâ şerri halk (1447) itmek Bârî Ta'âlâ-ya lâıyk degildür diyü (1448) i'tikâd iderler ve biri Mecûs anlar **[85b]** (1449) hayrun hâliki Bârî Ta'âlâdur ve şerrün (1450) hâliki şeytândur diyü i'tikâd iderler (1451) ve biri cehele-i nâs anlar 'âlem-i rü'yânın (1452) kötüsünü yara-dan şeytândur ve eyüsünü (1453) yara-dan Rahmândur diyü i'tikâd iderler (1454) bu zikir olunan beş bölük tâ'ife-nün (1455) i'tikâdları bâıldur ve eger dirseñ Bârî (1456) Ta'âlâ şerden râzî degildür niçün yaradır (1457) cevâb oldur ki eger insân hayrı kaşd itdükde **[86a]** (1458) yara-dıvirüp ve şer murâd itdükde yara- (1459) dıvirmese 'adâlet bulunmayup bahîl (1460) olmak lâzım gelürdi veyâhud şerri yaratmağa (1461) kudre-ti olmamak lâzım gelür ol (1462) ecilden kişi hayırdan ve şerden her ne (1463) murâd ider ise Bârî Ta'âlâ dahı yaradı- (1464) virür eger dilerse ve'l-hâşıl Bârî (1465) Ta'âlâ-yı ve meleklerini ve kitâblarını ve peygamber (1466) lerini ve kıyâmet gününü hayır ve şer anun **[86b]** (1467) yaratmasıla ve kulun kesbile olduğunu bilüp (1468) ve inanup ikrâr itmek lâzımdur onuncı (1469) vaşıyyetim oldur ki peygamberimiz Muhammed 'aleyhi (1470) 'ş-şalâtu ve's-selâm Bârî Ta'âlâdan iki (1471) bölük şey getürdi biri içerde inanmağa (1472) müte'allık altı mü'menün bih-dür مَلَايَكْتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَ (1473) (1474) ³²⁹ bunlara (1475) uşul-i dîni ve millet dirler ve biri

³²⁹ Hadîs "Ben Allâhü Teâlâ'ya ve onun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Allâhü Teâlâ'nın yaratmasıyla olduğuna inandım".

taşrada **[87a]** (1476) işlemege müte'allik sekiz ahkām-ı şer'iyye ve ef'āl-i (1477) mükellife-dür farz vācib sünnet müsteḥab (1478) mubāḥ mekrūh ḥaram müfsid bunlara fūrū'-u (1479) dīn i millet dirler mecmū' dīn i millet on (1480) dört kelime oldı anlaruñ içinde (1481) zarūrāt-ı³³⁰ dīniyye-ye müte'allik olan mesā (1482) 'illeruñ icmālını icmāl üzere ve tafşīlını (1483) tafşīl üzere vāqı'e muṭābık bilüp (1484) ve bildügi şeyleruñ cümle-sini ḳalbile **[87b]** (1485) inanup eger mānı'-i şer'iyyesi yoğısa inandu (1486) ğı şeyleruñ cümle-sine delīle ikrār itmenüñ (1487) adına īmān ve İslām dirler bu īmānuñ (1488) bekāsınuñ şartı daḥı altı bölükdür biri (1489) i'tikād ile ölen küfriyātdan ve biri (1490) söylemek ile ölen küfriyātdan ve biri (1491) işlemegile ölen küfriyātdan ve biri şirk-i (1492) ulūhiyyetden ve biri şirk-i 'azametden ve (1493) biri şirk-i rubūbiyyetden şaḳınmaḳdur bu **[88a]** (1494) īmān daḥı dört bölükdür biri īmān-ı (1495) fıtrī şol şeydür ki Ādem babamuz 'aleyhi (1496) 's-selāmuñ belinden çıḳduğumuz vaḳitde (1497) itdüğümüz ikrārdur anuñ ḥükmi insān (1498) toğup büyüyüp 'āḳil bālīg oluncaya dek (1499) kāfīdür ve biri īmān-ı taḳlīdī şol (1500) şeydür ki edille-siz efvāḥ-ı nāsdan (1501) işitmegile ḥāşıl olur ne ḳadar īmānda (1502) mu'teber ise de yine şāḥib-i 'āşīdür **[88b]** (1503) edille öğrenmedügiçün ve biri īmān-ı (1504) istidlālī şol şeydür ki yerlere ve göklere (1505) bakup eşerden mü'eşşire intikāl itmegile (1506) ḥāşıl olur ve biri īmān-ı taḥḳīkī (1507) şol şeydür ki aşlen ve ḳat'en şek (1508) ḳabūl itmemegile ḥāşıl olur bu īmānuñ (1509) sebebi daḥı üç bölükdür biri her (1510) kesüñ irādet-i cüz'iyye-sidür ve biri (1511) peygamberleruñ kelime-sidür ve biri kitāblaruñ **[89a]** (1512) inme-sidür ve bu īmānuñ vücutınuñ (1513) şartı daḥı ikidür biri 'āḳil gerek (1514) ve biri bulūğ gerek ve bu īmānuñ ḳabūle (1515) geçme-sinüñ şartı daḥı ikidür biri (1516) vücut şıḥḥatde olup ḥayātdan ümīdüñ (1517) kesmezden evvel ola ve biri Dābbetü'l-Arz (1518) çıḳup Ayıla Gün mağribden toğup (1519) ve tevbe ḳapısı ḳapanmazdan evvel ola (1520) ve bu īmānuñ ḥükmi daḥı ikidür biri **[89b]** (1521) dünyāda başı ḳılıçdan ve mālī cizye-den (1522) ve ehl i evlādı esīr olma-dan ḥalāş (1523) olup vefāt eyledüḳde meyyiti yayḳa (1524) nup ve namāzı ḳılınup ve Müslimānlar (1525) ḳabrine ḳonmaḳdur ve biri ḳabirde Münkereyne (1526) cevāb virüp ve ḳıyāmete aḳ yüz ile (1527) ḳalkup ve ḥavż-ı³³¹ Kevserden içüp ve

³³⁰ Metinde "صُرُورَاتٍ" biçiminde yazılmıştır.

³³¹ Metinde "خَوْضٍ" biçiminde yazılmıştır.

(1528) şırâtı geçüp cināna dāhil olmaqdır ve (1529) bu ĩmānıñ levāzımı dañı iki bölükdür [90a] (1530) biri eger şurūt-ı cemi‘ olursa emri bi’l-ma‘rūf (1531) itmekdür ve biri eger kabūl-i müşāhede (1532) olunur ise nehiy ‘ani’l-münker itmekdür (1533) bu ĩmān dañı kuluñ kesbi olduğı (1534) ecilden mañlūk-ı Ĥudādur mü’min (1535) olan kimse vefāt idicek ĥükmi (1536) ten ile-dūñde bākīdür رَبَّنَا (1537) لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَ رَبَّنَا رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (1540) أَنْتَ الْوَهَّابُ سُبْحَانَ 332 (1539) [90b] لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ 333 رَبَّنَا رَبِّ الْعَالَمِينَ 334 (1544) temmet. (1543) وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ (1542) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (1541)

[91b] (1545) Bismi’llāhi’r-raĥmāni’r-raĥīm (1546) Allāhumme yā Allāh şalli sen ta’zīm eyle ‘alā seyyidinā (1547) Muĥammedin bizim ulumuz olan Faĥr-i ‘Ālem üzerine (1548) şalāten bir ta’zīm ile ta’zīm eyle ki tūncinā (1549) bize necāt vire bihā ol şalāt sebebile min (1550) cemī’i’l-aĥvālī ve’l-āfātı korğduğumuz şeylerin (1551) cemī’isinden ve taqđī-lenā dañı bizim içün (1552) ide-sen bihā ol şalāt sebebile cemī’i (1553) ‘l-ĥacāt istediğümüz şeylerün cümle-sini ve vire- [92a] (1554) sin ve tuṭahhirünā dañı bizi pāk ide-sin (1555) bihā ol şalāt sebebile min cemī’i (1556) ‘s-seyyi’āt cümle günāhlardan ve terfa’unā dañı (1557) bizi qaldıra-sın bihā ol şalāt sebebile (1558) ‘indeke kendi kıtınđa a’lā’d-derecāt murād (1559) ların a’lāsına ve tūbelligünā dañı bizi ulaşdıra- (1560) sın bihā ol şalāt sebebile aqşā’l-ğāyāt (1561) murādların nihāyetine min cemī’i’l-ĥayrāt a’māl-i (1562) şālīha-nuñ cümle-sine fi’l-ĥayāt dirilikde (1563) ve’l-memāt öldükde [92b] (1564) Du‘ā (1565) إِنَّ قَوْمَ مُؤْمِنُونَ يَا دَارَهُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قُرْبَتَهُ (1566) شَأْنُ اللَّهِ بِكُمْ لِأَحْفُونَ وَرَحِمَ اللَّهُ قُرْبَتَهُ (1567) كُمْ وَتَجَاوَزَهُ اللَّهُ عَنْ سَيِّئَاتِكُمْ 335

(1568) Manzūme-i Fıķh-ı Keydānī

(1569) Bismi’llāhi’r-raĥmāni’r-raĥīm

332 “اِنَّكَ” kelimesi tekrarlanmıştır.

333 Āli İmrān, 3/8 ” Rabbimiz! Bizi doğıru yola erdirdikten sonra kalplerimizi eğırtme, bize tarafından bir rahmet bağışla! Çünkü bağışı pek bol olan yalnız sensin!”. www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

334 Sāffāt, 37/180,181, 182 “Mutlak izzet sahibi olan rabbın, onların yakıştırdığı nitelemelerden münezzehtir, Bütün peygamberlere selām olsun, Ve ālemlerin rabbi olan Allah’a hamdolsun” www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

335 Duā, “Selām size, ey bu diyārın mü’min ve müslim halkı! İnşallah yakında biz de aranızda katılacağız. Allah’ın bizi de sizi de bağışlamasını dilerim”.

(1570) hamdi evvel it Hudāya sāniyā eyle şalāt

(1571) böyle-dir cümle ‘ibāda emr-i Fahr-i Kā’ināt

(1572) **faşlun fī cevābı münkereyni fi’l-ķabir**

[93a] (1573) Rabbim ol Hālik-durur kim bī-şebīh bī-naẓīr

(1574) benim ol Aḥmed-durur kim hem Beşīrū hem Neẓīrū

(1575) hem kitābım Rabbimin Ẕur’ānıdur bī-rayb u şek

(1576) dīnim İslām dīnidür ki ol-durur bedr-i münīr

(1577) milletindenem Habībın kıblem ol Beytū’l-Ḥarām

(1578) hem aşlım Ādem-durur ki ol-durur ebū’l-kebīr

(1579) i’tikādda ehl-i sūnnet ve’l-cemā’at mezḥebim

(1580) hem ‘amelde mezḥebim Nu’mān-ı Ẕu’l-‘İzzi’l-Keşīr

(1581) yā İlāhī eyle āsān bu cevābı sen bize

[93b] (1582) şol zamān ki şoralar bizden bunı Mūnker Nekīr

(1583) **faşlun mü’menen bihi**

(1584) belki imān eylemek-durur Hudāya i’tikād

(1585) hem kitāba hem resūle ḥaşr u neşre i’timād

(1586) ḥayr u şer Ḥaḳkın işidür anı taşdıķ eylegil

(1587) hem melekler ḥizmetinde ķullarıdur öyle bil

(1588) **faşl-ı binā’-i islām**

(1589) hem Hudā beş nesneyi İslāma kılmışdır binā

(1590) hacc tevḥīd zekātı şavmı beş vaḳti kıla

[94a] (1591) faşl-ı rükn-i ĩmān

(1592) rükn-i ĩmān ikidür evveli taşdıķı bi'l-cenān³³⁶

(1593) hem ikincisi anuḡ ikrār oldu bi'l-lisān

(1594) faşlun fī aḥkāmi Fıķh-ı Keydānī

(1595) iki ḥükmüḡ arasında cümle maḥlūk mübtelā

(1596) ger iderlerse itā'at ola-lar ḥadsiz müşāb

(1597) nefis ü şeytān-ı havā dünyā-yı bī'āre uyup

(1598) gūn-ā-gūn 'işıyān iderlerse bular 'ikāb

(1599) aşl-ı meşrū' dört-durur ḥıfz eyle ol şāḥib-edeb

[94b] (1600) farz ı vācib daḡı sūnnet derde dermān müsteḡab

(1601) bunları velī eyleyen oldur ki dinmişdür mubāḡ

(1602) aşl-ı ḡayrı velī idenler oldu bil müfsid ü mubāḡ

(1603) ḡayr-i meşrū' uḡ esāsı ikidür mekrūḡ ḡarām

(1604) ferd ü birce birce cümle nazım olunmaḡdır merām

(1605) aşl-ı nev'-i ibtilā ma'nā yigirmi bir ḡuşāl

(1606) ḡükmile kırķ bir olur bilür kim iderse su'al

³³⁶ Metinde “بِالْجَنَانِ” biçiminde yazılmıştır.

(1607) kāmilen buluna seksen altı şer‘an fī’ş-şalāt

(1608) cehlile seksen sekiz buluna ol olmaz şalāt

[95a] (1609) bil şalāt nazmında icmāl üzre itmişdik beyān

(1610) şimdi itdi iktizā icmālī tafşīlen³³⁷ ‘ayān

(1611) fī beyānı miqdārı ahkāmī’ş-şalat

(1612) bil şalātın farzı on beş vācibi yigirmi bir

(1613) müsteḥab³³⁸ yigirmi üç sünnet yigirmi yedidür

(1614) seksen altı oldu cümle fehmi idüp çekme melāl

(1615) her bir efrādını icrā eyle olma ehl-i ḍalāl

(1616) olmak istersen eger maḳbūl-u ḥalāk-ı cihān

(1617) öğredivir bilmeyene itme ammā imtinān

[95b] (1618) on bir olmuşdur mubāḥı on üçü oldu ḥarām

(1619) beşi müfsiddir begim elli toḳuz mekrūh tamām

(1620) oldu bu cümle daḥı seksen sekiz it ictināb

(1621) tā ki seyyid luṭf ide Rabbin sana bī-irtiyāb

(1622) fī beyānı fevā’idi edā’i’ş-şalāt

(1623) itse dā’im bir kişi beş vakt namāzını edā

(1624) bula beş vecih üzre ni‘met görmeye Ḥaḳdan ‘itāb

³³⁷ Metinde “تَفْصِيلًا” biçiminde yazılmıştır.

³³⁸ Metinde “مُسْتَحَبٌ” biçiminde yazılmıştır.

(1625) evvelā rızkında vüs‘at ƣalka ƣabırıñ şiddeti

(1626) berƣ gibi şıratı geƣe şaƣa şunıla kitāb

[96a] (1627) Seyyidī ‘azim it müdāvim olagör beşinci-si

(1628) cennet-i a‘lāya girmek oldu ammā var ƣisāb

(1629) **el-bābü’l-evvel fī’l-ferā’izi dāhilen ve hāricen**

(1630) vaƣt u tekbīr ƣıble niyyet yer beden setr ü libās

(1631) hāricīdür zabt idersin yogısa ƣalbıñde pas

(1632) ƣā’imen oƣı otur tertīb rükū’ ile sücūd

(1633) dāhılīdür ƣık vücuda itme necī³³⁹ eyle cūd

(1634) **el-bābü’s-şānī fī’l-vācibātı ‘āmmen ve hāşşen**

(1635) ‘ām olanları yedi hāşşa olan on dört vüceb

[96b] (1636) cümle-niñ zabtın müyesser ide ‘Allāmü’l-Ğuyüb

(1637) **fī beyānı vācibātı’l-‘ām**

(1638) lafz-ı tekbīr ƣumānīnet teşehhüd ƣa’d tamām

(1639) farz ı vāciblerde tertīb ile ƣıƣmak bi’s-selām

(1640) **mine’l-vācibātı’l-hāşşı**

(1641) eyle ta’yīn-i ƣırā’at ulayana Fātiha

(1642) ƣaşr-ı zammı süre it evvel ola hem Fātiha

³³⁹ Metinde “نَجَى” biçiminde yazılmıştır.

(1643) uy künüt ihfā tilāvet cehir tekbīr şumt sa‘īd

(1644) secdetü’s-sehvi li’l-imāmı on dördi tekbīrāt-i ‘iyd

[97a] (1645) el-bābü’s-sālişü fī’s-süneni ‘āmmen ve hāşşen

(1646) on yedi sünnet ‘umūmī onı hāşdır tūt kulağ

(1647) haşr ola icrā iden ta‘zīm ile yevme’t-telāk

(1648) **mine’s-süneni’l-‘āmmi**

(1649) ibtidā tekbīr-i ‘iyd ile künütde ref‘-i yed

(1650) neşr-i rükbe eyle şenā tefrīc i tesbīh i vaz‘-ı yed

(1651) koma secde celse tekbīrāt u tesbīh u şalāt

(1652) it du‘āyı vir selāmı şağa şola bul necāt

(1653) **mine’s-süneni’l-hāşşi**

[97b] (1654) kurb-u tekbīr it imāma cehir ider maḥfāları

(1655) uy imāma it ta‘avvüz tesmiye ihfāları

(1656) sırrıla āmīn ü tesmī‘ ü imāma şubḥ u mesā

(1657) iftirāş u naşb-ı yumnā et-teverruku³⁴⁰ li’n-nisā’i

(1658) el-bābu’r-rābi‘u fī’l-müstehabbāti ‘āmmen ve hāşşen

(1659) bāliğ on dörde ‘umūmī müsteḥab itme cidāl

(1660) şağa şola meyli terk it tağtiye def‘-i su‘āl

³⁴⁰ Metinde “التَّوَرُّكُ” biçiminde yazılmıştır.

(1661) **mine'l-müsteḥabbāti'l- 'ammeti**

(1662) üçden artıḳ oḳı tertıl tesviye vaż' -ı vüçüd

[98a] (1663) 'aksi it ḳalkdıḳda cān el arasına it sücüd

(1664) faşl-ı ricleyn vaż' idi silme şey ḳable's-selām

(1665) ḳibleye parmaḡı döndür saḡa sola vir selām

(1666) **ve mine'l-müsteḥabbāti'l-ḥāşşı**

(1667) ḥāş ṭoḳuzdur ref' u vaż' u şaḥmeteyne li'r-ricāl

(1668) şadr-ı menkıb lin-nisā' i taḥt-ı sürre li'r-ricāl

(1669) çıkar yeḡden el oḳu ḳadr-i mervī li'l-imām

(1670) ide tesbiḥ ziyāde münferid vitren tamām

(1671) eyle ib'ād-ı ḳa' ayn³⁴¹ fī'r-rükū' ı ve's-sücüd

[98b] (1672) li'r-ricālī bi'l- 'aksi mer' e fī's-sücüdü ve'l-ḳu'üd

(1673) müfteriz çün ulayandan sonra oḳumak Fātiḥa

(1674) tesmiyye evvel eger mesnūn olursa Fātiḥa

(1675) ṭoḳuzuncusı imām içün ferāḡa intizār

(1676) 'özü şer'ī ola seyyid terk olur ol intizār

(1677) **el-bābü'l-ḥāmisu fī'l-muḥarremāti 'ale'l- 'umūm**

(1678) cehr i te' mīn tesmiyeyle iltifāt ı ittikā

³⁴¹ Metinde “صَبْعَيْنُ” biçiminde yazılmıştır.

- (1679) bakma göge it huşū‘ ne olursa olsun müttekā
- (1680) ref‘-i yed fī ğayr-i şer‘i ref‘-u ışba‘ fī’s-sücūd
- [99a]** (1681) ‘abş-i şevb kaşr-u selāmu bī-vitir itmek kunūt
- (1682) terk-i vācible ziyāde dahı ökçe üzre cülūs
- (1683) gerçi on dördünci işāret naķil idüp çeke culūs³⁴²
- (1684) **el-bābü’s-sādisü fī’l-mekrūhātı ‘āmmen ve hāşşen**
- (1685) kırk iki mekrūh ‘āmdır on yedisi oldu hāş
- (1686) cümle-si elli toķuzdur mübtelā çok ‘ām u hāş
- (1687) **ve mine’l-mekrūhātı’l-‘āmmeti**
- (1688) evvelā tekrār u tekbīr ve taḥşşur ‘add u ay
- (1689) nefḥ u imsāk tenahnuh-la taḥammüd ḥalk u bay
- [99b]** (1690) terk-i sünnet vaz‘-ı yed a‘lā’-ı taḥşīl ibtilā‘
- (1691) itme itmām-ı kırā’at fī’r-rükū‘ olma kalā‘
- (1692) ğamz ve ‘ayn u³⁴³ kalb u ik‘ā taġtiye u ref‘-i yed
- (1693) farķaġa keff ü teşāvüb mesh ve ta‘cili ile ‘ad
- (1694)istirāḥatle gerinmek parmak açmaġı burāk
- (1695) katl-i kumle defnühā şem nezi‘ ilkā’-ı büzāk
- (1696) süreteyni cem‘ ile ta‘yīn süre intiķāl

³⁴² Metinde “غُلُوسٌ” biçiminde yazılmıştır.

³⁴³ Metinde “عَمَضٌ وَعَيْنٌ” biçiminde yazılmıştır.

(1697) fehmi idersen bā' işin seyyid³⁴⁴ idersin intikāl

(1698) tesviye terk-i taḥaṭṭī u temā' il besmele

[100a] (1699) ḥaml-i şıbyān ile taḥdīm terevvüh resmile

(1700) **ve mine'l-mekrūhātī'l-ḥāşşı**

(1701) nez' i ilşāk tevaḥḥuf secde taṭvīl intizār

(1702) lübs ü ilcā āyeti secde kırā'at tekrār

(1703) sūre-yi tekrār ile taṭvīl i taḥfīf i 'timād

(1704) rāfi 'ā-güm kılma cehrī kavlı itme i 'tiyād

(1705) **el-bābü's-sābi' fī'l-mubaḥātī 'ammen ve ḥāşşen ve mine'l-mubaḥātī'l- 'ām**

(1706) katl-i ḥayye tesviyye hem mürği³⁴⁵ 'aynıla nazar

(1707) el ağızda bir şeyi itmeye aşlā zarar

[100b] (1708) okumak tertibile hem nakẓ-u şevbi āḥeri

(1709) okuya fī rek'atin uḥrāda uḥrā āḥiri

(1710) **ve mine'l-mubāḥātī'l-ḥāşşı**

(1711) ḥāşşı üç tekrār sūre i 'timād laḥz ı imām

(1712) ḡaflet ile şekke düşmüş ref'ide Rabb-i enām

(1713) **el-bābü's-şāminu fī'l-müfsidātī 'ale'l- 'umūm**

(1714) bāb-ü şāminde beyān olundu cümle müfsidāt

³⁴⁴ Metinde “سَيِّد” biçiminde yazılmıştır.

³⁴⁵ Metinde “مُرْقٍ” biçiminde yazılmıştır.

(1715) nev‘i beş oldu ve lākin bī-‘adaddir müfsidāt

(1716) söylemekdir evvelā ‘amd-i ḥadeş dıḥk u ‘amel

[101a] (1717) terk-i farz beşinci seyyid-i bā‘iş-i sū’-ı ‘amel

(1718) ‘avn iderse cümleye ger ḥazret-i Rabb ü Raḥīm

(1719) bileler hem kıla-lar terk ide-ler tūl-i emel

(1720) **naẓım**

(1721) sevinme dünye³⁴⁶ dārına ki dārı pāyedār olmaz

(1722) iki gün gösterir şūret bunlar ber-ḳarār olmaz

(1723) nice şāhlar yüzün gördün nice-ler ḳaşrına girdin

(1724) kimiñ bünyādını gördün ki āḥir tārūmār olmaz

(1725) bunuñ her devleti devletdür³⁴⁷ şafāsı ‘ayn-ı miḥnetdir

[101b] (1726) yalandır belki ‘ādetdir yalana i‘tibār olmaz

(1727) cihāna mālīk olursañ sevinme iftiḥār³⁴⁸ itme

(1728) çü bildiñ mülk-i fānīdür bunuñla iftiḥār³⁴⁹ olmaz

(1729) şadāḳat şūretiñ virir velī ḳaşdı ‘adāvetdir

(1730) dönüp i‘rāz ider senden seniñle doğrı yār olmaz

(1731) saña dünyā sen kim dir seni şādān ider beş gün

³⁴⁶ Metinde “دُنْيَا” biçiminde yazılmıştır.

³⁴⁷ Metinde “لَنْدَر” biçiminde yazılmıştır.

³⁴⁸ Metinde “اِفْتِحَار” biçiminde yazılmıştır.

³⁴⁹ Metinde “اِفْتِحَار” biçiminde yazılmıştır.

(1732) kaçan bir hâzen ğam gelse seniñle ğam-güsâr olmaz

(1733) sa‘âdet ehli oldur kim ola öz nefsine ğâlib

(1734) yüzüm ayağına toprak ki nefsine şikâr olmaz

[102a] (1735) kime fer virdi ‘âlem kim aña kıldırmadı feryâd

(1736) ya kim cem‘ eyledi zer kim şonunda âh ı zâr olmaz

(1737) bilürem şanma sen seni haķîkat belki bilmezsin

(1738) bilenlerden şor ahvâl-i dînde şey’i ‘âr olmaz

(1739) şu kim bilenlere uydı bile-niñ yetdigin tıydı

(1740) özi bildigine uyan bi-küllî ber-hüdâr olmaz

(1741) ulular mülküne uyğıl öziñi ol yola kılgıl

(1742) seniñ bildüginı koyğıl yalnız taş dîvâr olmaz

(1743) kim urdı parmağını bala aña çekdirmedi belâ

[102b] (1744) ya kim bir loķma-i helvâ yer âhîr zehr-ü mâr olmaz

(1745) bu devlet dârına zinhâr yeñilüp arķanı virme

(1746) seni aņsuz helâk eyler ki bu muħkem dîvâr olmaz

(1747) çü bildiñ dünyânıñ hâliñ işiddiñ ba‘zı ahvâliñ

(1748) yönüñi âhrete döndür ki anuñ gibi dâr olmaz

(1749) müsellim anda-dır şâdî şekerden tatlı-dır dadı

(1750) bākîdür cümle bünyâdı bürünüp tārūmâr olmaz

(1751) kiminiñ göñlüne gelse fülān nesne benim olsa

(1752) gelür karşıusuna hāzır kazanç u kesb i kār olmaz

[103a] (1753) anuñ evrāk-ı eşcārı görünür dā'imā ḥaḍrā³⁵⁰

(1754) zīrā issi şovuk olmaz ḥazen kış ı kar olmaz

(1755) uyanuñ dürlü ni'metler olupdur nūrıla püryān

(1756) oda pişmek degil ḥācet ki anda dūd u nār olmaz

(1757) içilen şerbeti yahşı ki kevser dinilür aña

(1758) şudā³⁵¹ derd-i ser virmez ya ḥamrında ḥımār olmaz

(1759) şu gül-zārı riyāhını tutar koḥusı cānlarda

(1760) anuñ çiçekleri şolmaz anuñ gülünde ḥār olmaz

(1761) o meclis ehliniñ işi hemişe şād u ḥürremdir

[103b] (1762) melāl ḥazen ğam bulmaz göñüllerde ğıbār olmaz

(1763) ya ol ḥūrilerin ḥüsni ki şan'atdan yaratmış Hāk

(1764) bu diller anı vaşf³⁵² itmez aña ihşā şimār olmaz

(1765) bu zevk ı'îşi mevşûfı ki oldur şoḥbeti bākī

(1766) dükenmez lezzeti³⁵³ dā'im aña ḥadd u kenār olmaz

(1767) ya ol köşkiñ kuşūr kim cevāhirdir her esbābı

³⁵⁰ Metinde “حَضْرَا” biçiminde yazılmıştır.

³⁵¹ Metinde “صَدَاغ” biçiminde yazılmıştır.

³⁵² Metinde “وَصَف” biçiminde yazılmıştır.

³⁵³ Metinde “لَزَّتِي” biçiminde yazılmıştır.

(1768) zeberced³⁵⁴ la‘l i yāķūt-dur ger içi taş dīvār olmaz

(1769) her eṭrāfa nazar kılsañ žiyā vü nūr rüşendir

(1770) karanjudan eşer yokdur zīrā leyl ü nehār olmaz

[104a] (1771) bu ni‘metler ki zıkr oldı ķamūsı rāyigān aylık

(1772) kimesne almaz ve şatmaz aña narḥ ı se‘ār³⁵⁵ olmaz

(1773) o dürlü ķuşlarıñ eti ki ķudretten gelür ḥāzır

(1774) yeyenler aşlını bilmez zīrā şayd-u şikār olmaz

(1775) günehkāre ki ķün bildiñ uzak yola sefer vardır

(1776) derş-i zād ü zevādıñ³⁵⁶ dir bu yolda il³⁵⁷ i şār olmaz

(1777) şu kim bunda sefer zādın³⁵⁸ müheyyā³⁵⁹ kıldı müstevfī

(1778) anuñ şādılına her dem melāl ı inkisār olmaz

(1779) temmet.

³⁵⁴ Metinde “ذُبُوحْدٌ” biçiminde yazılmıştır.

³⁵⁵ Metinde “سَعَارٌ” biçiminde yazılmıştır.

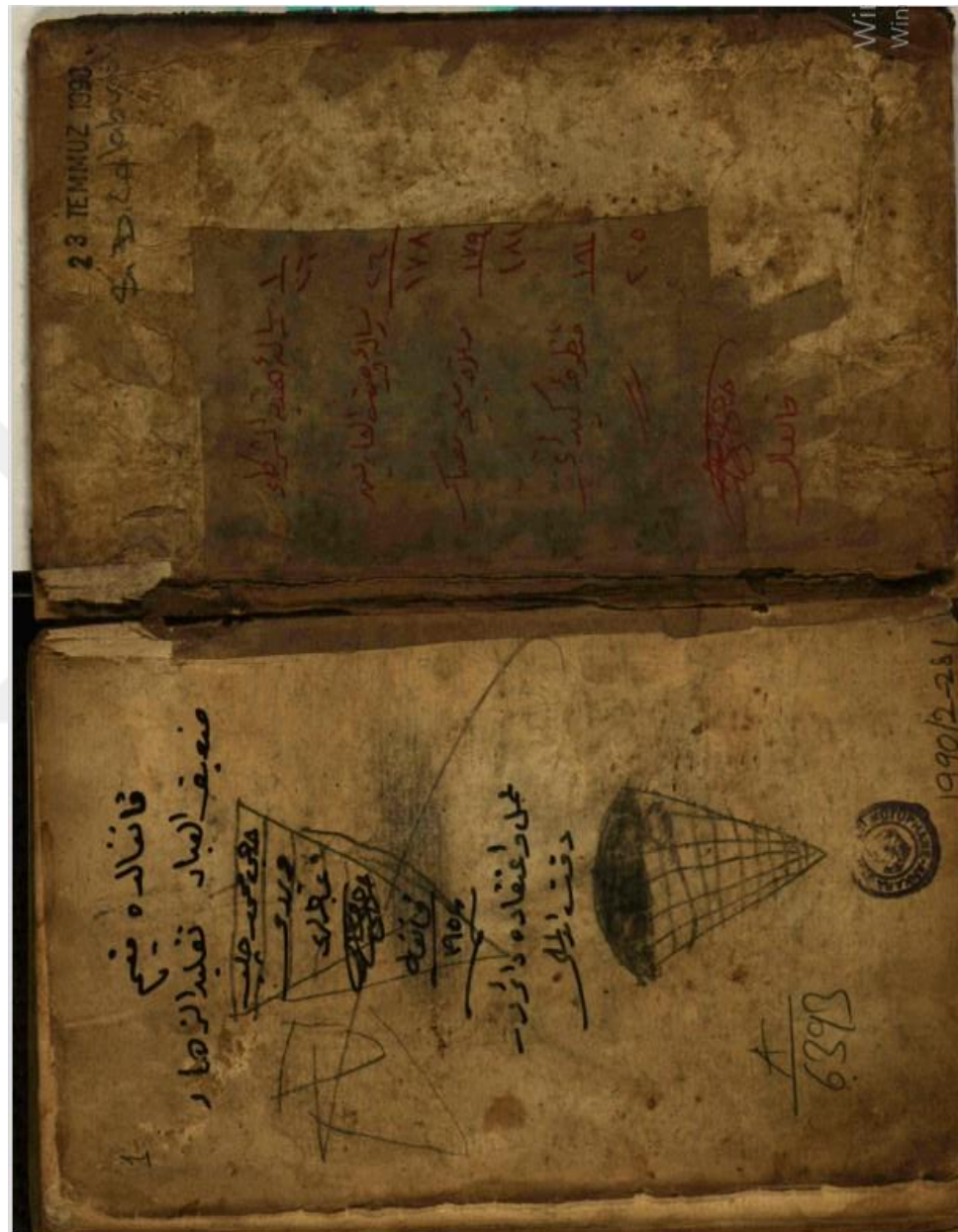
³⁵⁶ Metinde “ذَادُ وَ زَوَادٌ” biçiminde yazılmıştır.

³⁵⁷ Metinde “اِلٌ” biçiminde yazılmıştır.

³⁵⁸ Metinde “ذَادِنٌ” biçiminde yazılmıştır.

³⁵⁹ Metinde “مُجَيَّا” biçiminde yazılmıştır.

B. TIPKIBASIM

يَمْلِكُ صِفَتِ وَأَرَدَرِ اَوْجِي
أَرَادَتِ مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي مَعْنَا
يَمْلِكُ ذَاتِنْدَه دِيلْدِي شَيْلِي
مَلَدَاتْمَكُ صِفَتِ وَأَرَدَرِ دَرْجِي
قَدَرَتِ مَعْنَا شَرِيفِي بَارِي
يَقَالِيكَ ذَاتِنْدَه كُوچِي يَمْلِكُ
صِفَتِ وَأَرَدَرِ شَرِيفِي سَمِيعِ

بلك

حَيَرَه مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي مَعْنَا
لَيْكَ ذَاتِنْدَه دَرِيلِكُ صِفَتِ
وَأَرَدَرِ بُوَصِفَتِ دُخِي جَمِيعِ
بَرَشِيَه تَقَلُّ اَتَمَز مَعْنَا اَكْمَا
صِفَتِ مَصْنُوعِي دَرَلَرِ اِيَكْمَا
عَلِمِ مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي
تَقَالِيكَ ذَاتِنْدَه هَرْبَرَشِيَه

بلك

7
 بِمَوْلَا صِفَتِ فَعَلِيَّهِ دَرِ مَكُونِ
 مَعْنَايِ شَرِيفِي بَارِي تَعَالَيْكَ
 ذَاتِنْدَه يَوْوِ اَوْلَادِ شَيْلَرِي
 37
 وَاَرَا اَمَّاكَ صِفَتِ وَاَرَدَرِ بِرِ
 اَمْدِي بُوَدِ كَرِ اَوْلَانَا سَكَنِ
 هِمَا تَلَرِ صِفَتِ حَقِيقِي تَقْصِيرِ
 40
 اُولُوَرِ مَعْنَوِي دَكَلَرِ دِيرِ

0
 مَعْنَايِ شَرِيفِي بَارِي تَعَالَيْكَ
 ذَاتِنْدَه اَشْتِمَاكَ صِفَتِ وَاَرَدَرِ
 اَلْبَحْجِي تَقْصِيرِ مَعْنَايِ شَرِيفِي بَارِي
 30
 تَعَالَيْكَ ذَاتِنْدَه لَوُرَمَاكَ صِفَتِ
 وَاَرَدَرِ بَدِ بَحْجِي كَلَامِ مَعْنَايِ
 شَرِيفِي بَارِي تَعَالَيْكَ ذَاتِنْدَه
 33
 سَوِيلَمَاكَ صِفَتِ وَاَرَدَرِ دَرِ دَرِ بِرِ

واردر بوترب اوزره بيان
 اولنور مثال باري تعالى ازده
 ايمهي و جسمي حسني و فجسي
 يلدي علم تعلق ايوب معلو
 مآندن اولدم زمان لجدي
 دوزان ندي طوع يغ يل كلدي
 ارادت تعلق ايوب مرج اولدي

بوصات شربه كرات جليله
سينك عين كلدر غيريدر
مكن ايريلور غيره كلدر همان
باري تعاينك داينه قالم اولور
دوالد و تقرا اندن بريلور
حيوة صيفه بند غيري يدي
صنات حقيقيلرك تعلقلري

62 هَوِيْدَم خَدَّ بَلُوغَدَايْدَم كَلَام
تَعْلَق اَيْدُوْب مَخَالِبَا اَنْدَا اَوَلَم
عِلْم يَزِدِر مَعْلُوْمَات جَوْقَدَر
65 اَيَادَت يَزِدِر مَرَاكَز جِسُو
قَدَر قَدَرَت يَزِدِر مَقْدُوْرَات
جَوْقَدَر نَكُوْن يَزِدِر مُكُوْنَات
68 جَوْقَدَر بَصَر يَزِدِر بَصَرَات

عَلَم

55 مَرَادَا اَنْدَا اَوَلَم قَدَرَت تَعْلَق
اَيْدُوْب مُوَثَّرَا اَوَلَم مَقْدُوْرَات
اَوَلَم نَكُوْن تَعْلَق اَيْدُوْب
58 مَوْجِدَا اَوَلَم مَوْجُوْدَا اَنْدَا
اَوَلَم بَصَر تَعْلَق اَيْدُوْب بَصَرَات
تَدَا اَوَلَم سَمِع تَعْلَق اَيْدُوْب
61 مَسْمُوْعَا اَنْدَا اَوَلَم طَوْعَدَم

بُوْعَدَم

76 مَدَّ مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي مُكْنَى أَوْلَاتِ

شَيْلَوِي مَدَّ اِدْجِيدَر دَرْدِجِي

قَدِيرٌ مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي مَعَالِي

مَدَّ اَنْدُو كِي شَيْلَوِي كُوِي جِيدَر

بِشْبِجِي مَكُونَتِ مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي

مَعَالِي مَدَّ اَنْدُو كِي شَيْلَوِي اَنْجِيلِي

بِشْبِجِي سَمِعَ مَعْنَايَ شَرِيفِي

69 چَوَقْدَر سَمِعَ بَرْدَر مَسْمُوعَاتِ

چَوَقْدَر کَلَامَ بَرْدَر مُخَاطَبَاتِ

چَوَقْدَر بِشْبِجِي بَلَوَكِ صِفَاتِ لَارَتِه

72 سَکَزَر اَوَّلُکِي مَعْنَايَ شَرِيفِي

بَارِي مَعَالِي بَلَا کُفِ دَرِي اَوَّلِکِي

اِبْنِجِي عَلِمَ مَعْنَايَ شَرِيفِي بَارِي

75 مَعَالِي جَمِيعِ اَشْيَايِ بَلِيدَر اَوَّلِجِي

دَخِي صِفَتِ مَعْنَى تَغْيِيرِ اَوَّلُور 90
 حَتِيغِي دَكَلُور دَايَ جَلِيلَه سِنَك
 عَمِيدَر غَرِي دَكَلُور وَبُوصَقَا
 نَرُوغِي جِهِي نَرَشِيَه تَقَلُو اَمَر 93
 وَالْهَامِل طَائِفَه اَهْلُ سَنَت وَجَمَا
 عَت رَحْمَه الله اَهْلُ بَدِغ وَفِرَق
 فَضَالَه دَن مَعْتَزَلَه وَحَكَا طَائِفَه 96

بَارِي تَقَالِي نَرِي وَاَلْحَاظ مَعْرُور 83
 اَشِدْجِيدَر بَدِيغِي مَعْنَى
 شَرِيغِي بَارِي تَقَالِي مَوْجُود اَوَّلَان
 اَوَّلَان شَكِرِي كُورْجِيدَر سَكِرِيغِي 86
 مَكَلِي مَعْنَى شَرِيغِي بَارِي تَقَالِي
 حَرِيغِي وَصُورِي سَوِي جِيدَر 89
 اَمْدِي بُوْدِيغِي اَوَّلَان سَكِرِي مَعْنَاه

104

يَكُونِيهِ سَمِيعُ سَمْعِهِ تَصِيرُ

يَعْمُرُ مَتَكَلِّمُ كَلَامِهِ أَمَّا أَهْلِي

سَتَدْنُو خَارِجِ أَوَّلَاتِ مَعْتَزَلَةٍ

وَحُكْمًا فَيَحْكُمُ بَارِي تَقَالِيلِنِ

صِفَاتِي فِي إِنْكَارٍ أَيْدِي وَبِ ذُرِّيَّتِي

أَنْتَ حَيُّ يَدَايِي عَلِمَ يَدَايِي مُرِيدٌ

بِنَايَةِ قَدِيرٌ يَدَايِي مُكُونٌ يَدَايِي

عَنْ لَدُنِّي

97

سَيِّدِكَ اعْتِقَادًا فَاسِدًا لِرَيْدَتِنِ

خَدَافِ أُولَوْبِ أَهْلِ سَتَدْنَتِنِ

أُولُو الْخَوْنِ بَارِي تَقَالِيلِنِ

صِفَاتِ ذَاتِي لِرَيْدَتِنِ شَرْطِي

أَوْرَرَةٍ مَعْتَزِلَاتِنِ أَنْتَ

حَيُّ يَحْيَايَةِ عَلِمَ يَحْيَايَةِ مُرِيدٌ

بَارِكَا قَدِيرٌ يَدَايِي مُكُونٌ

بِكُونِيهِ

الله على علم
100

مريد
فكون
بصر

مريد
فكون
بصر

مريد
فكون
بصر

لِيُنْكَرَ اسْمَاءُ شَرْيْقِيَّةٍ اَوْج

دَلِيلُكَ بِرَيْلَهُ ثَابِتٌ كَمَا كُنْتَ

مُؤَخَّسَةً هَذَا كُنْتُ زَيْمٌ اَوْ زَوْ

بَارِي تَعَالَى يَهْ بِرَاسْمِ سَوِيْلِكَ

حَازِنٌ دَلِيلُكَ بِرَيْلَهُ وَزَيْنٌ

عَلِيمٌ الشَّانِدُ وَبَرِيٌّ حَلِيْبٌ

شَرْيْقِيَّةٌ وَبَرِيٌّ اِجْمَاعٌ مُسْلِمِيْن

سَمِعَ يَدَانَهُ بِصَيْرِيَّةٍ مُكَلِّمٌ

يَدَانَهُ دَبُوْا عَقْدًا اَيْدَاكُمْ فَوَدَّ

يَا فَنَّهُ تَعَالَى مِنْ شَرْوَيْهِمْ اَيْدَاكُمْ

فَصَلِّ بَارِي تَعَالَى ذَاتِ حَلِيْلِهِ

سَبَّحَ اسْمَاءُ شَرْيْقِيَّةٍ مَتَعَلِّقٌ

مَسَاكِلُ بِلَا اَيْدِيٍّ اَيْدِيٍّ اَيْدِيٍّ

قَوْلًا اصْحَ اَوْ زَوْ بَارِي تَعَالَى

132

كِهِ اَنِ عَمْرِي مَخْلُوقُهُ سَوْبِلَكَ

جَانِزْ دَكَلْدَرِ مَتَالِ تَوْرِكَمَانِ

لِسَانِي اَوْزَرَه نَكْرِي دِيْمَكَ نَارِي

134

لِسَانِي اَوْزَرَه بِرَه دَانِ دِيْمَكَ

مُوشَنَاقِ لِسَانِي اَوْزَرَه سَوَغِ

دِيْمَكَ اَرَنُوْدِ لِسَانِي اَوْزَرَه

138

مُيُنْدِي دِيْمَكَ عَرَبِ لِسَانِي

125

دِرِ اَمَّاوَرَانِ عَزِيْمِ الشَّادِ اِيْلَه

ثَابِتِ اَوْلَانِ اَللّهُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ

كِيْمِي حَدِيْثِ شَرِيْفِ اِيْلَه ثَابِتِ

128

اَوْلَانِ يَامَنَانِ يَامَنَانِ يَا

دِيْمَاتِ كِيْمِي اِجْمَاعِ مُسْلِمِيْنِ اِيْلَه

ثَابِتِ اَوْلَانِ هَرَبَرِ قَوْمَلِيْ

131

لِسَانِي اَوْزَرَه بِرَاهِمِ سُرُيْمِلِيْمِ

146 ذَاتِ جَلِيلَةٍ سَيِّدِكَ عَيْنِدِرْ

زِيَرَاتِي اَيْمِ ذِكْرِ اَوْلَنَسَه مُرَادْ

ذَاتِ جَلِيلَةٍ سَيِّدِرْ اَمَّا شَانَفِي

149 الْمَذْهَبِ اَوْلَانِ اَبُو الْحَسَنِ الْاَ

فَغَرِي بَارِي تَقَالِيكَ اَسْمَاءُ شَرِّ

تَقْدَرِي اَوْجِ بُلُو كَدِرْ دِيُو جَوَابِ

152 دِيُو عَيْنِدِرْ سِرِي شَوْلِ اَسْمَاءُ

139 اَوْزَرَه مَسَانِيغِ عَالَمِ دِيْمَكِ لِيْجِ

اَكْرَسُوْا اَوْلُنُوْرَسَه بَارِي عَقَا

لِيْنِكَ اَسْمَاءُ شَرْيَقَه لَهْرِ دَارِتْ

142 جَلِيلَه سَيِّدِكَ عَيْنِدِرْ غَيْرِ مَيِّدِرْ

جَوَابِ اَوْلَدِرْ كِه يَنْتَه اَبُو مَصْحُوْر

مَا تَرْيِدِيْ مَذْهَبِ اَوْزَرَه جَمِيْعِ

145 اَسْمَاءُ الْحَسَنِ بَارِي تَقَالِيكَ

بَوْنَلَزَاتِ حَلِيلَه سَنَلَا

عِينِدَر وَتَه غَيْرِيدَر وَبِرَك

شُولَ اَسْمَاءِ شَرْيَقَه لَرْدَر كِي

صِغَتِ فَعْلِيَه لَرِيَه دَلَالَت

هَذَر مِثَالِ الذَّرَاوُ الْحَيِي

الْمُحِبَّتِ كِي بَوْنَلَزَاتِ

حَلِيلَه سَنَلَا غَيْرِيدَر

شَرْيَقَه لَرْدَر كِي الْحَيِي ذَابِت

حَلِيلَه سَنَلَا دَلَالَتِ اَيْدَر مِثَالِ

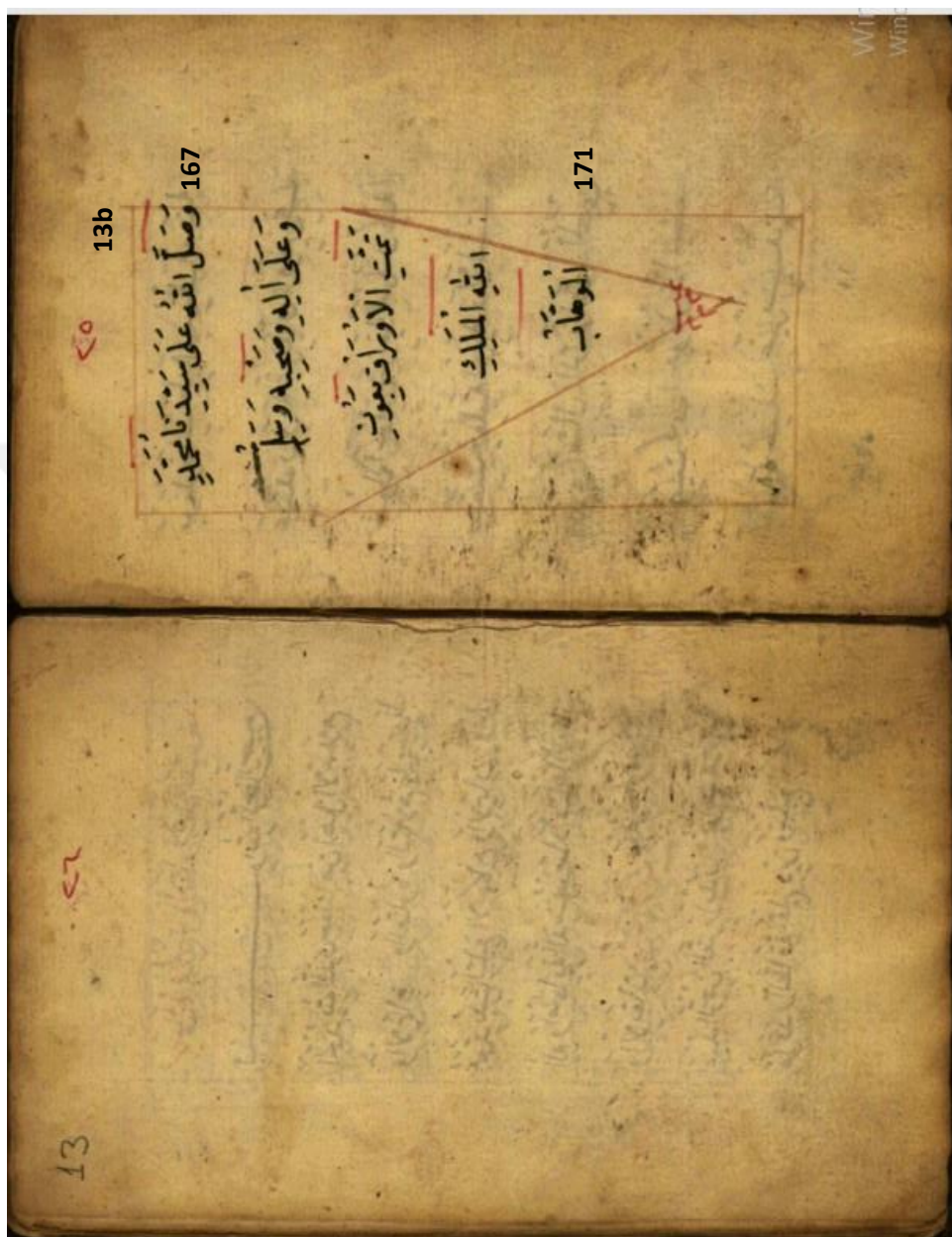
يَا اَمَنَّهُ كَاَمَلَكْ يَاقَدَوَسْ كِي

بَوْنَلَزَاتِ حَلِيلَه سَنَلَا عِينِدَر

وَبِرِي شُولَ اَسْمَاءِ شَرْيَقَه لَرْدَر كِي

صِغَاتِ ذَابِتَه لَرِيَه دَلَالَتِ اَيْدَر

مِثَالِ الْحَيِي الْعَلِيمُ الْقَادِرُ كِي

شريعة انكسارك مشقول اولدم اليه
طالب اخق راجعي مغفرت اولان اجارون
يقين كسل دين ملك اولان التي مؤمن بك
معتاكري مكني اولدوغى مرتبة لفت ايدي
يزم اخون بر رساله غورساليه ديور رسا
ونازا غديلى حقيق دغى دغيني مناسب
كورسيز جمعة شروع ايلدى وياغنه الت
يقين واول رساليه وصيت الله ودين ديور
شعبة اولدوى سته بيك بوز التسيده

رسالة وصيت العارضي

براسه الرضا

الحمد لله الذي جعلنا من اهل الاسلام
والايمان والسنن والسلام على سيدنا
محمد بن عبد الله

إليه واصحابه الذين سادوا اهل الايمان

والايمان بوزن نصيحتي معلوم اوله كيه

عبد الرحمن القريريدير بركات مرحومة

على قدر العلاقة بقلبي دين وتبليغ احكام

مؤيد

أولياء متعلق مسأل بيان ايد ز **يد بخي**
وصيت قيامت علامتله متعلق مسأ
 نل بيان ايد ز **سك بخي** وصيت قيامت
 كونه متعلق مسأل بيان ايد ز **طو ز بخي**
وصيت قضا و قدر متعلق مسأل
 بيان ايد ز **او بخي** وصيت دين ملكه
 و ايمان اسلامها متعلق مسأل بيان ايد ز
پس ايد بخي اولاد وصيت اولاد ز **واحد**
 الرسول اولاد باري تعالى وار و ز **برو**

جمع مسأل اولاد ز **ار و ز** وصيت اولاد ز
 ترتيب اولاد ز **اولاد** وصيت باري تعالى
 ليلك ذاتله لافق اوليان صفاتله متعلق
 مسأل بيان ايد ز **ايد بخي** وصيت صفات
 ثبوتله لره متعلق مسأل بيان ايد ز **ايد بخي**
وصيت ملكن متعلق مسأل بيان ايد ز
دور و بخي وصيت كذا بق متعلق مسأل
 بيان ايد ز **سك بخي** وصيت بغير لره متعلق
 مسأل بيان ايد ز **ايد بخي** وصيت كذا مات

الْبَشَرِ حَامِلًا وَلَوْ بِوَجْهِكَ كُلِّهِمْ
كَذَلِكَ بَارِي تَعَالَى دَعَى إِلَهِهِ الْوَسْطَةَ يَرْبُحُ
وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ يَتَذَكَّرُ وَفِيهِ قِسْمٌ وَفِيهِ قِسْمٌ
أُولَئِكَ أَيْدِي السَّيِّئَةِ يَرْبُحُ وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
لَا يَزِيدُكَ قِسْمًا وَلَا يَنْقُصُكَ قِسْمًا وَلَا يَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
الْبَشَرِ الْوَسْطَةَ لَعَنَهُ تَعَالَى يَرْبُحُ وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
وَكُلُّهُ عَقْدَةٌ قَلِيلٌ حَرِيرٌ فِي أَشْلَيْنِ خُشْدَةٍ
أَشْلَانِ وَكُلُّهُ نَحْوُ مِائَةِ وَاشْتَدَّ دُخَانُ دَعَى
كَذَوْدٍ بِكَرْمِزٍ كَذَلِكَ بَارِي تَعَالَى دَعَى

يَرْبُحُ وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
كَذَلِكَ بَارِي تَعَالَى دَعَى إِلَهِهِ الْوَسْطَةَ يَرْبُحُ
وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ يَتَذَكَّرُ وَفِيهِ قِسْمٌ وَفِيهِ قِسْمٌ
أُولَئِكَ أَيْدِي السَّيِّئَةِ يَرْبُحُ وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
لَا يَزِيدُكَ قِسْمًا وَلَا يَنْقُصُكَ قِسْمًا وَلَا يَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
الْبَشَرِ الْوَسْطَةَ لَعَنَهُ تَعَالَى يَرْبُحُ وَيَكُونُ كُلُّ نَسْلٍ بِسُورَتِهِ
وَكُلُّهُ عَقْدَةٌ قَلِيلٌ حَرِيرٌ فِي أَشْلَيْنِ خُشْدَةٍ
أَشْلَانِ وَكُلُّهُ نَحْوُ مِائَةِ وَاشْتَدَّ دُخَانُ دَعَى
كَذَوْدٍ بِكَرْمِزٍ كَذَلِكَ بَارِي تَعَالَى دَعَى

252

وَأَوْرَثْنَاهُ كُلَّ شَيْءٍ وَبَرَكْنَا عَلَى الْمَعْقَاسِيِّ بَارِي
تَعَالَىكَ وَأَتَيْتَهُ بِهَذِهِ الصِّفَاتِ وَأَرَادَ
بِكُنْ أَوْ قَوْلُهُ وَكَذَلِكَ أَيْلَهُ كُلِّ أَرِي
وَسُوءِي بِجَنَّتِي وَكَلْبِي خَائِرِي وَغَابِي
جَمَاهُ بِلَوْنِ أَصْدَاقِهِ دُرُوكِ لَسْتَهُ بَرَقَدُ
أَوْ قَوْلُهُ وَغَفَلْتَنِي وَسَهَوْتَنِي
بَرِيدِي وَبَرِي **الْمَلَكُ** مَعْقَاسِي بَارِي
تَعَالَىكَ وَأَتَيْتَهُ بِهَذِهِ الصِّفَاتِ وَأَرَادَ
بِكُنْ دُرُوكِ لَسْتَهُ بَرَقَدُ خَرَسَدُ

260

234

وَأَرَادَ بِكُنْ مَلَكُ وَمَلَكُوتُكَ
جَمَاهُ أَشْيَاءُ مُؤَرَّتْ وَأَلَدُ وَجَمَاهُ عَالَمُكَ
عِيَادُ قِيَامُ أَحْمَدُ عِيَادُ تَدْنِي
أَتَيْتُكَ وَصَافِي كُنْكَ **بَارِي**
أَلَدُ كُنْكَ بَارِي تَعَالَىكَ وَأَتَيْتَهُ بِهَذِهِ
صِفَاتِ شَرِيَّةِ لَسْتَهُ دُرُوكِ بَرِي حَيَوِي
مَعْقَاسِي بَارِي تَعَالَىكَ وَأَتَيْتَهُ بِهَذِهِ
صِفَاتِ وَأَرَادَ بِكُنْ أَتَيْتَهُ بِهَذِهِ
بَرِيدِي وَبَرِي **الْمَلَكُ** مَعْقَاسِي بَارِي
تَعَالَىكَ وَأَتَيْتَهُ بِهَذِهِ الصِّفَاتِ وَأَرَادَ
بِكُنْ دُرُوكِ لَسْتَهُ بَرَقَدُ خَرَسَدُ

251

270 تَبْرِيدٌ وَوَبِعَ **مَعْنَا** سِي بَارِي
 تَقَالِبَكَ وَأَتَيْتَهُ أَشْجَلُ مَخْلُوكٍ مَنَاتٍ وَأَدَّتْ
 لِي مَوْلَا قِيسٍ أَيْلَهُ وَكَأَلَمَاءَ وَكُلِّ سِرِّ
 وَتَحْمِيٍّ سِي بَارِي لَمْ يَسُدَّ وَوَبِعَ
مَعْنَا سِي بَارِي فَكَيْفَ أَيْتَكَ وَأَتَيْتَهُ كُوزَ
 مَخْلُوكٍ مَنَاتٍ وَأَدَّتْ لِي كُوزَ لَهْ
 وَتَقْبِيْدَهُ أَوَّلُ فَكَلَّ أَكُلَ كَيْزَ لَوْ كَيْشَانِ
 سَجَاهُ مَوْجُو دَانِي بَرِي لَمْ يَسُدَّ وَوَبِعَ
مَعْنَا سِي بَارِي فَكَيْفَ أَيْتَكَ وَأَتَيْتَهُ

271

261
 اَنْدُو كِي سَيِّئِ التَّبَعِ وَجُودُ كَلُورُ مَرْدُ
 اَيْتِه دَوِي سَيِّئِ وَجُودُ كَلُنْ هِيَجُ حُكْمِه اَكَا
 جَبْر اَتْمَكِه قَاوِر دَكَلْدَرُ وَبِرِي **نَدِيد**
 مَقْناسِي يَارِي قَالِيكَ دَانِدِه كَوْرُجِي
 265
 يَتَكَلِّفُ صِفَاتِ وَاَرُوْدُ لِكُنْ بَعِيْنُ نِيْزِه
 كُوْرِي سَيِّئِ وَبَعِيْنُ شَيْئِه يَتَكَلِّفُ دَكَلْ
 هَرُومُنْ اَوْلَانِ شَيْئِيكَ بِلِ اَتْمَعِه قَاوِر دَكَلْدَرُ
 اَكُوْرْدِه اَيْدِر سَه هِيَجُ حُكْمِه اَكَا كُوْرِي اَه
 بَرِي سَيِّئِ اَنْدُو كِه قَاوِر دَكَلْدَرُ عَمُورُ

بریدن **ارجمتی و مکتوبی** اولدور ک
 باری تعالینک مکتوبی واردر و اندر
 جمله سی نوردن یار و یلشدن جانلری
 و تنلری و عیقللری وار شهن ترلری
 نورقدن صورتلری قوششیدن
 کیمیند ایشکشن و کیمیند اوجر و کیمیند
 دزدن و کیمیند داخی و یاده قناتلری
 واردرن و جسم لطیفلدرن رزیدن
 اولور سکه کیمیند ائلن و جیم برین سائل

سونلک صفاک واردرن کین ترنیه
 و سونیه دکل ویر **مکتوبی** کاکمینه
 فعلیه دیرلر مقاسی باری تعالینک
 ایش ایشلک صفاک واردرن کین اعصا
 ایله و آلات ایله دکل حران و خضاعت
 ایش ایشلر اصد بوش طورن قطفیلر
 بریدن **بهر ایدی** باری تعالینک
 سکر صفاک و ایتک عین دکل غیر دکل
 و ایتله قانبلدرن دوالدن و قنیلدرن

قَوْمَهُمْ جَبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَنْفِخُ
 وَهُوَ كَهَزْرَكِهِ وَيُخَافُ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 رِزْقَهُ مَحْتَاكِ أَوْلَادٍ مَخْلُوقَاتِكَ رِزْقِي
 جَمْعُ أُمَّكَ وَعَزَّ رَائِلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَانِ
 الْفَتْحِ وَأَسْبَلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَسْرُورُ
 أَوْفَرُ كَهْ وَأَسْمَاعِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَسْرُورُ
 يَنْزِلُ عَلَيْهِ عَمَلُكَ حَفِظْ أُمَّكَ وَرِضْوَانُ
 عَلَيْهِ السَّلَامُ حَبَّتْ قُبُورُ جَلْدِيهِ وَمَالِكُ
 عَلَيْهِ السَّلَامُ جَمْعُ قُبُورُ جَلْدِيهِ وَكُلُّ مَا

أَوْلَادُ بَارِي تَعَالَى أَذْنُكَ هَدِيرُ
 كَوْزِ صُورَتِهِ كَوْمُكَ جَارِزُ دُرُجُ
 وَصَفَاةُ مَوْصُوفِ أَوْلَادٍ مَكْلُومِينَ لِي
 وَابْنُ لِي وَكَيْفُ لِي وَوَشْشُ لِي وَ
 يَأْتِي لِي وَأَوْفُورُ لِي وَبُورُ لِي وَحُصَّةُ
 أَوْلَادُ لِي وَفَوْجَةُ مَكْلُومِينَ أَوْلَادُ لِي
 وَدَيْشُ لِي أَكْلُ دُرُجِ بَارِي تَعَالَى لِي
 عَامِي أَوْلَادُ لِي أَكْلُ لِي وَفَوْجَةُ مَكْلُومِينَ لِي
 وَيُفَعِّلُ لِي وَدُرُجِ بَارِي تَعَالَى لِي

324 **کَرْدَن دَوْد بَنی وَصِیَّتِ** اَوَلَدِ کَریم باری
 تَعالیکِ کِتابِ دَوْد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 مَوسَی عَلَیهِ السَّلَام وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 عَلَیهِ السَّلَام وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 328 اَوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 اَوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 332 اَوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد

315 کَتابِ اِنسانِ کِتابِ اِنسانِ کِتابِ اِنسانِ
 وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 سَوالِ اِنسانِ وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 تَفسیرِ مَوسَی عَلَیهِ السَّلَام وَاوَد وَاوَد
 320 وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 323 اَوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد
 وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد وَاوَد

وَيَسْتَبْدِلُ بَرِيدَهُ أَوَّلَ أَيَّامِ كِتَابِكَ
 بَقِيَّةِ حِكْمِ نَسِخِ ارْتِفَادِ أَوَّلِ يَلِ سُدِّي
 عَلَ جَانِزَةِ كَلَامِ حِلْمِ كِتَابِ الْإِحْدَى
 نَسِخِ الْإِيَّانِ حِكْمِ دَعَا التَّيَادِ يَرِي وَجُودِ
 حِفْظِ الْإِيَّانِ وَبُورِي عَقْلِ حِفْظِ الْإِيَّانِ
 وَبُورِي دِينَ حِفْظِ الْإِيَّانِ وَبُورِي عِزِّ
 حِفْظِ الْإِيَّانِ وَبُورِي سَبِّ حِفْظِ
 الْإِيَّانِ وَبُورِي مَالِ حِفْظِ الْإِيَّانِ
 وَبُورِي طَرِيقِ الْإِيَّانِ وَبُورِي صَفْحِ أَدَمِ

بَقِيَّةِ حِكْمِ نَسِخِ ارْتِفَادِ أَوَّلِ يَلِ سُدِّي
 عَلَ جَانِزَةِ كَلَامِ حِلْمِ كِتَابِ الْإِحْدَى
 نَسِخِ الْإِيَّانِ حِكْمِ دَعَا التَّيَادِ يَرِي وَجُودِ
 حِفْظِ الْإِيَّانِ وَبُورِي عَقْلِ حِفْظِ الْإِيَّانِ
 وَبُورِي دِينَ حِفْظِ الْإِيَّانِ وَبُورِي عِزِّ
 حِفْظِ الْإِيَّانِ وَبُورِي سَبِّ حِفْظِ
 الْإِيَّانِ وَبُورِي مَالِ حِفْظِ الْإِيَّانِ
 وَبُورِي طَرِيقِ الْإِيَّانِ وَبُورِي صَفْحِ أَدَمِ

360 اَيْتَا رِيَاكُ الْكُنْ دِي كَا دُوغُ وَرِيْنُ
دَنْ اَوَّلُ بَارِي تَقَالِي اَرْزَمَانْ بِيْهَرِي
مُحَمَّدُ عَلِيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ وَجُورِي
وَرُوحِي وَعَقْلُ كَامِلْ اَوَّلْدُوغِي حَالْدَه
364 اَنْكَ طَبْرَا غِنْدَنْ حَقَارُوبِ بِيْهَرِي لِي
مَكْرَهْ اَدَمُ عَلِيْهِ السَّلَامُ وَجُورِي
رُوحِي وَرُوحُوبِ اَتِي دِي بِيْهَرِي اَيْلِدِي
مُبَارَكْ لِي بِيْهَرِي اَلْتَقِي اَرْشُونْ اَوَّلُوبِ
368 قِيَامَتْ قُوْبُوْبِيْهْ وَلَنْ كَلْجِيْكَ دِيْ اَيْنَا نِيْكَ

351 عَلِيْهِ السَّلَامُ اَلْوَصْفُ نِيْثْ عَلِيْهِ
السَّلَامُ اَوْرُوشْ صَحْفْ اَدْرِيشْ عَلِيْهِ
السَّلَامُ اَوْنْ صَحْفْ اَبْرَاهِيْمُ عَلِيْهِ
السَّلَامُ كِيَا زِيْلِي اَوَّلْدُوغِي حَالْدَه
355 اَيْتَا رِيَاكُ الْكُنْ دِي كَا دُوغُ وَرِيْنُ
دَنْ اَوَّلُ بَارِي تَقَالِي اَرْزَمَانْ بِيْهَرِي
مُحَمَّدُ عَلِيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ وَجُورِي
وَرُوحِي وَعَقْلُ كَامِلْ اَوَّلْدُوغِي حَالْدَه
359 اَنْكَ طَبْرَا غِنْدَنْ حَقَارُوبِ بِيْهَرِي لِي
مَكْرَهْ اَدَمُ عَلِيْهِ السَّلَامُ وَجُورِي
رُوحِي وَرُوحُوبِ اَتِي دِي بِيْهَرِي اَيْلِدِي
مُبَارَكْ لِي بِيْهَرِي اَلْتَقِي اَرْشُونْ اَوَّلُوبِ
368 قِيَامَتْ قُوْبُوْبِيْهْ وَلَنْ كَلْجِيْكَ دِيْ اَيْنَا نِيْكَ

ايدرسك امانت ايد روز ديو سرب
 ويز ديلن باري تعالى موعظ موي
 قبول ايد كيري ديد بلكه انك دوي قبول
 ايدك ديو اقران ايد بلي **پس ايد**
 معلوم اوله كي آخر زمان پيدوي محمد
 عليه السكوة والسلام **سجده بندك**
 هم اولي وهم يسموي اوله دوي ملت اوله
 باقي قلاون قناري دوي ايكي بلون
 اولوب نيمويكي بياض و نيمويكي

سجده سني انك بيلدن چقان دي نيز
 غايت اوقايق و عقالري كامل ايد باري
 تعالى انك ايجدن بيقون اوله سن
 كينري ايدوي انك خطاب ايلوب
 اي احوال كوروي بوسو ملك رسالت
 وقتنه اريشور سكره ايشور سكر
 ديجك انك حوب و يروب ديد بليكي
 مستديم ايدوب انا مروز و كالتايغ
 اولوب مصلح اولور و نعيم اقتضا

أَنْزَلَ جَمَلَهُ سِبْغِي أَدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامَ
 بِلَيْلِهِ قُرْبِي وَأَخْرَجَ مَنْ يَنْفَعُ نَحْمَدُ
 عَلَيْهِ السَّلَامَ وَالسَّلَامُكَ فَرَحِي
 أَنْكَ النَّهْ قُرْبِي وَجَمَلَهُ شَدِيدُ
 أَدْنَى أَتَا تَعْلِيمَ يَدُونِي وَمَكَلَّ وَحِي
 أَكَا سَجْدَةَ أَيْلَدِي بَارِي تَعَالَى أَنْ جَسَدَهُ
 قُرْبِي وَصَلَّى الْكُوسُودَ سَحَرَا
 أَتَا مَرِي خَلَقَ أَيْلَدِي وَنَجَّاحَ اسْلَامَ
 أَوْزَرَهُ أَكَا وَرُوبَ جَنَّتَهُ بِرَمَقَادَ

أَيْدِي بَارِي تَعَالَى أَنْزَلَ خِلَابَ
 أَيْدِي بَيْنَ سِيْرَكَ رَبِّكَ وَكُلِّمَ وَجَدَ
 بِيَاضَ أَوْزَرَ خُلُومًا وَسِيَاهُ أَوْزَرَ
 رِيَا بِلَى رَجْمَ سِيْنِ دِيْمَا قَوْلَ رَيْدِي
 أَيْدِي خُلُومًا أَوْزَرَ أَيْدِي نِيَامَا سِيْلَا
 وَقَاتَ أَيْدِي وَرِيَا أَوْزَرَ أَيْدِي نَلَّ
 أَيْدِي أَوْزَرَ أَوْزَرَ أَوْزَرَ أَيْدِي
 فَيَرْيَ نَعِيمَ أَوْزَرَ أَيْدِي عَاقِلًا نَلَّ
 أَوْزَرَ أَيْدِي أَنْزَلَ سَكَنِي بِأَيْدِي وَرِيَا

كجدي الكاذب معانيك البسنا اسبلا
 مستر لان قولي كالح اسلام اوده ووده
 وادم عليه الصلوة والسلام باوي
 تقالي نيك نيل جد من عمر وروب ووق
 نيك صقلاري اولاد اولاد نك جوزفي
 كروب تربيتك ايلدي بومرالا اوده اول
 طو ولبادق اناوي وانا من الوغول
 كالح اسلام اوده ووده نك ايدك ورك
 استر دقان بختي محمد علي الصلوة

الكلدي ملكي بومر زينه شش في الموب
 حرا انا ادم با با من دن يحيي كوك
 كاحلا اوتوب اوتوز طوقون اولاد
 طومر دي وهد طومر شسته سير
 اوغلون ويزقز طومر دي اول
 طوغان اوغلان مسكة طوغان وري
 كالح اسلام اوده ووده ورك ورك
 صول طومر وشد شش عليه السلام
 يا ليكي طومر وروب نور محمد اناك الله

432

فوق يا شينيه واريجيه صبح كوشيه قليم دين
 ايمدي زيرا مامود وكلايدي باري
 تعالى انك قلينه وهي ايدري انك
 ايله عمل ايدوب باري تعالى قوتلنده
 اولوردى انك اسم سرينيه محمد
 الامين ودر البير دورلوي وقايم
 فوق يا شينه كوشك باري تعالى كالماسين
 ليكم اكلاره اكلاره ايلدي اول
 ديجي اولد اوچ بيل سگده واون بيل

440

423

واستاموك يا بامسي عند انك حنقارليك
 اتيه واصل اولدي كوشيه مكر مكر كاج
 اينلام اورره زفاف واقع الموب
 والديه سي سامله اوليچن نور اكلالدينه
 كجدي حنك خوي عالمين كوردي
 بيجي اولد انا سي اسنه حنقارلندن
 بيتخير اولدوغي حالد طوغوب سنا حاله
 يريوزنيه قد حنقارلي كجدي سي خوي
 اولوب ساله ظهر و ايلدي ليكن

431

427

بَرْدَن جَمْعِ اَتَمِي وَاِضْطَا اَتَمِيسَنِي
 كَيَايِي اَوُرَج طَرَسِي وَاَوِيوَدَن اَمِيست
 يُوَزَن مَسِي كِي وَوَجِي عَرَفِ طَاوَر
 شَل پَاك نَكَاچ اِسْلَامَدَن كَلَه اَوِي
 بَلِي كِي زَاد اَوَا دِيْدَن وِسَارَك
 وِسُوَر مَسِي كَدَن زَاد كُوَزَل قُوَرِي
 وَحَسَنَك كُو كَه مَسِي يُوَقَا اِيْدِي اَلِي
 اَوَزِي تَه اَسِي كَدَن وِج قُوَزَن دِي وَاَلِي
 اَوَلَدَن وِجِي خَطَقَتَن وِجُو اَوِي وِجُو طَلَر

مَدِينَه وَاَتَام يَكُو اَوُرَج يَسِيل دِين
 مِلَت وَاَتَام اِسْلَامِي وَاَشَرِيْعَت مَلَكُو
 بِي نَكَل اِيْدِي اَسْلَامَه جِنَه بَلِيغ
 اَمِي اَمِي كِي بَارِي قَالَن اَوُرَج دِي
 اِي كِي بَلُو كَدَن بَرِيو كِي رَسُو اَكُو رَسُو
 كَدِينَه وَاَتَم اَمَلِي مَدَن دَا زَمَان بِن وَش
 تَمَار وَزَكُوَه وَاَوُرَج وِجِي وِجِي وِجِي
 كَدُوَر مَحْطُو صَدُر اَكَا خَاَصَدَنِي
 دِيوَن مَنَال طَلَر نَكَاچِي هَلِي تَمَارُونِي

وَمَبَارَكْتَ قَلْبِي دَاوُلُو مَسْكَمِ اِيْدِي
 كَمِيْنِ اِنِي كُوْرُوْنِ كَمْسَه حَوْرَفِ اِيْدِي
 لِكِي صَحْبَتِ مَعَايِرَتِ اِيْدِي كَمْسَه
 غَايَتِ مَحَبَّتِ اِيْدِي اِيْدِي وَمَبَارَكْ
 بَاشَرِي بِيْدِي سَوَكْ وَبِيْدِي كُوْرُوْنِ دَكْ
 اُوْرُوْهَ سَالِ اِيْدِي وَمَبَارَكْ صَحْبَتِ
 بِيْدِي قُوْرِي حَقِي وَبِيْدِي سَوَلِي دَكْ اَزْ حَقِي
 قُوْرِي حَقِي مَانِلِ اِيْدِي وَكَمْدِي حَالِ
 اُوْرُوْهَ تَكْ اُوْلُوْشَه مَبَارَكْ

قُوْرِي سَرِيْنَدِي حَمْلَه سِي بَاكْدَنْ رُوْرُحْ
 سَرِيْنَدِي حَقِيْدَقْدِ نَمْسَكْ وَمَبَارَكْ وَ
 جُوْرُوْهَ اُوْرُوْهَ دَقِي بَاكْدَنْ وَمَبَارَكْ
 بُوْنِيْدِي بِيْدِي اُوْرُوْهَ وَبِيْدِي حَقِي دَكْ
 اُوْرُوْهَ بُوْنِيْدِي كَمْسَه وَبِيْدِي سَهْلِ وَبَا
 لِكِي وَآدِ اِيْدِي وَمَبَارَكْ مُوْرُوْشَه
 نُوْرُوْهَ سَوَلِي كَمَالِ اِيْدِي وَ
 حَقِي اُوْرُوْهَ دَرْتِ حَقِي لِكِي اِيْدِي
 اِيْدِي وَكُوْرُوْشَه مَسْكَمِيْتِ مَسْكَمِ

486

مَنْكُ اِيچُون شَعَاعَتِ اَهْلَا اَيْتِه لَر
 اولَطَر ظَاهِر اولوردِي وَصَارَك
 توردِي جَمَكه اولوب قَائِت يَشَقْلَا
 ايدِي اوزده يَرِنْدَه يَزْدَر لَعْلَان
 ايدزدِي دَقْتَلَه بَقِيَان اِي تَوَكُّد
 صَنُورْدِي وَصَقَال صِق وَد كُومِي
 ايدِي وَصَارَك كُورْدِي وَاسِع اولوب
 حَيَاء غَايَتْدَن بِيَاض ايدِي وَصَارَك
 يَكَا قَلْبِي بَلَك سِنَن وَبَنَك خِرَا كَلَل

494

477

قُولْدَن بَلَك يَوْضَاعِي مِرَا بَرَسَه ايدِي
 وَ اَكْوَطَر اَنْلَهْمَه مُبَارَك اوزلَرْنَه وَ اَهْل
 اولوردِي وَصَارَك يُونْلَرِي غَالِيض
 بِيَاض اولوب وَ تَرْمِيْلِي وَ تَشْنِي
 ايدِي وَ اَلَنْدَرِي كَلَكْن ايدِي وَصَارَك
 قَانْدَرِي اِيچَه وَ اَرْدُون بَاي اَكْشَا
 بَكْ توردِي وَ اُورْدُ سِي جَانْتِي دَكْل
 ايدِي وَصَارَك قَانْدَلَر بَلَك اوزده
 يَرِنْدَه يَزْدَر وَ اَر ايدِي اَكْوَ بَرَسَه
 مَسَل

485

481

اولدوغی ایلدن خالص کومش کما
 بکن روی و مبارک اعفای کوزل
 لکده و او یوق نلقد بوی برینه بکن روی
 و کورد سنک ائلی بک سن و بک
 خله کما ائنه طو لوجه اولوب راعفای
 قویجه ایدی و مبارک کومش غایب
 منور و کلش و دوز اولوب قون ایل
 بیل ایدی و غیر نری معنی و لکی
 اولور بوی انا سی کلش ایدی و مبارک

اورده خالا ایدی و مبارک اغزلر
 قصاصت ایلچون بیولک ایدی
 و مبارک و لشدی آده حق شیرک
 بیاض و برقا اولوب دیرلش انحر
 کما بکن زایدی و مبارک کومش
 اورین کومیکه و ارنجه انجه ختلکی
 بتمش شمشیر یکل و اراییدی و
 مبارک بوشون بک اورون و بک قصه
 و کل اورم سال اولوب غایتدن بک

522

وَمَبَارَكٌ أَوْجَلِي كُنْزِي أَيْدِي وَاللَّيْلِ
وَأَقْلَرِي آتِنَهُ طَوْلِيحَةً وَمُوسْتَقَرًّا وَكَوْنُ
أَيْدِي وَمَبَارَكٌ بِرَمَقْلَرِي وَاللَّيْلِ
وَأَقْلَرِي أَوْجَلِي أَلْوَبْ خَالِقِي مَوْ
أَنْكَرِي لِيَعْلَانِ أَيْدِي أَيْدِي وَمَبَارَكٌ
الَّذِي وَأَقْلَرِي آتِنَهُ صَوْلِيحَةً أَلْوَدْعِي
كَيْ سَائِلًا عَمَّالَرِي دَعِي آتِنَهُ طَوْلِيحَةً
أَيْدِي وَمَبَارَكٌ طَرْيَرِي دُرُوزَاوَلْدُو
خَالِدُهُ أَوْجَلِي أَيْدِي وَمَبَارَكٌ

530

513

كَمُوكَلَّيْنِكَ أَلْكَرِي رِيحِي وَتَلَوِيحَةً
أَيْدِي وَمَبَارَكٌ لِيَأْسَ الْبَيْتَةِ أُولَانْ
أَعْقَالَرِي أَبْقِدَهُ أُولَانْ أَعْقَالَرِي
كَيْ مَسْرُورِي أَيْدِي وَمَبَارَكٌ كَوْنِي إِلَيْهِ
كَمُوكَلَّيْنِكَ مَا بَيْنَهُ أُولَانْ شَرِيحَةً يَنْقِدَنْ
غَيْرِمَهُ لَرِيْنِكَ أَطْلُفَنَهُ شَرِيحَةً يَنْقِدَنْ
يُوقِ أَيْدِي وَمَبَارَكٌ قَوْلَانِي وَ
أَوْجَلِيْنِكَ شَرِيحَةً يَنْقِدَنْ وَأَيْدِي
وَمَبَارَكٌ قَوْلَانِي أَوْجَلِيْنِكَ أَلْوَدْعِي

521

مبارك

540

سُئِلَ عَنْهُ يُورِينُ حُجَّتَهُ أَكَا بَكْرَ زَارِيدِ
صَاعِدَةً وَصُورِيَّةً وَلَا دِينَةَ يَتَّقِي أَتَقِنَا
الْيَسَّةَ وَجُودُ الْفَارِسِيِّ بَكْرَ جَوْدُ وَبِ
تَقَارِيدِ زَارِيدِ وَمُبَارَكٌ تَلَدٌ عِيسِ
كَاحِيَّةٌ كُورُكُ جَانِيَّةٌ وَجُودُ كُورُكُ سِيسِ
جَانِيَّةٌ وَأَتَقِ الْوُورُوكِ خُشُوعُ وَ
وَكَاوَرُوكُ نَانِي كُورُوكُ زَارِيدِ أَطْلَافِيَّةٌ
مَدَاخِلِيَّةٌ إِيْدِيَّةٌ وَتَقِيَّةٌ سِي كَالِ حَمِيَّةٌ
سَلِينِيَّةٌ تَقَانِيَّةٌ إِيْدِيَّةٌ وَتَقِيَّةٌ كُورُوكُ

548

531

أَيْتَلِيدِيكَ طَبَانِيَّةٌ دُورُوكُ وَكُورُوكُ
أَجَلِدُ نَبُورُوكُ دِيرُوكُ طُورُوكُ زَارِيدِ
وَمُبَارَكٌ أَيْتَلِيدِيكَ صُورُوكُ كُورُوكُ
خُشُوعُ نَابِيلُوكُ أَصْلُوكُ زَارِيدِ وَ
يُورُوكُ نَابِيلُوكُ نَابِيلُوكُ قَالِدُوكُ
وَقَارُوكُ نَابِيلُوكُ زَارِيدِ وَكَاوَرُوكُ
كُورُوكُ نَابِيلُوكُ نَابِيلُوكُ زَارِيدِ
حَالِدَةُ تَقَانِيَّةٌ وَتَقِيَّةٌ كُورُوكُ زَارِيدِ
وَمُبَارَكُوكُ نَابِيلُوكُ نَابِيلُوكُ زَارِيدِ

539

558

كَيْسَ تَقْلِيمِ أَوْ تَرْغِيهِ أَوْ تَرْفِدْ سَامِعًا
 أَوْ لَمَّا زَيْتُهُ أَوْ أَسَى لَا تَرْفِدْ وَهَيْج
 يَتَوَنُّ سَوِيْلِي وَأَصْلًا كَلَامَهُ أَتَدِي
 وَهَزِيْلًا نَائِنَةً آمِينَ أَيْدِي وَغَائِنِي
 عَقْلًا كَامِلًا أَيْدِي بَارِي تَقَالِيْلِكَ
 أَمْرِي وَنَعِيْلِي أَتَدِي تَبْلِيغِي أَيْدِي
 مَرْبِي تَعْبِي وَهِي بُولِي وَدَلِي الْخِيْلُ أَجْرِي
 رَمَانِي بَعْدِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 وَالتَّلَامُ أَيْدِي وَحِيْلُهُ كَلَامُهُ عَالِدُهُ

566

549

سَامِعًا أَوْ لَمَّا زَيْتُهُ أَوْ أَسَى لَا تَرْفِدْ
 أَوْ لَمَّا زَيْتُهُ أَوْ أَسَى لَا تَرْفِدْ وَهَيْج
 يَتَوَنُّ سَوِيْلِي وَأَصْلًا كَلَامَهُ أَتَدِي
 وَهَزِيْلًا نَائِنَةً آمِينَ أَيْدِي وَغَائِنِي
 عَقْلًا كَامِلًا أَيْدِي بَارِي تَقَالِيْلِكَ
 أَمْرِي وَنَعِيْلِي أَتَدِي تَبْلِيغِي أَيْدِي
 مَرْبِي تَعْبِي وَهِي بُولِي وَدَلِي الْخِيْلُ أَجْرِي
 رَمَانِي بَعْدِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 وَالتَّلَامُ أَيْدِي وَحِيْلُهُ كَلَامُهُ عَالِدُهُ

553

557

576

قَدَسُ مُبَارَكَاتِهِ وَارْوَبْ وَأَنْدَر

يُو تَارِي يَدِي قَات كُولُورِي وَبَحْت

الْعَوْرِي كُجُوبِ وَبَحْتِ رَةِ الشَّهَائِي

وَارْوَبْ أَنْدَرِ بَحْتِ كُولُورِي وَبَحْتِ

580

كُولُورِي صُكُكِي بَرُو زِي مَكَاةَ وَارْوَبْ

أَنْدَرِ كُكِي بَارِي تَعَالِي مَكَاةَ أَنْدَرِ

وَرُمَا أَنْدَرِ وَبَحْتِ تَدَرِ وَبَحْتِ تَدَرِ

وَبَحْتِ لَدَرِ وَكُولُورِي وَبَحْتِ لَدَرِ وَبَحْتِ

584

مَنْزِ أُولُورِي خَالِدِي كُولُورِي وَبَحْتِ لَدَرِ

567

كُولُورِي حَقِي بَقِيرِ دَرِ وَبَحْتِ قَات

الْبَحْتِ أَنْدَرِ أَفْطَلِ بَحْتِ بَقِيرِ

وَأَنْدَرِ صُكُكِي حَقِي بَقِيرِ أَفْطَلِ

طَوْدَرِ بَقِيرِ أَفْطَلِ وَبَحْتِ لَدَرِ

571

بَقِيرِ أَفْطَلِ وَبَحْتِ لَدَرِ وَبَحْتِ

بَقِيرِ أَفْطَلِ وَبَحْتِ لَدَرِ وَبَحْتِ

بَقِيرِ أَفْطَلِ وَبَحْتِ لَدَرِ وَبَحْتِ

بَقِيرِ أَفْطَلِ وَبَحْتِ لَدَرِ وَبَحْتِ

575

بَقِيرِ أَفْطَلِ وَبَحْتِ لَدَرِ وَبَحْتِ

مَنْزِ

38a

دَسُوْلَسُوْن دِيُوْسَهَادَتِ اَمْسِي
 كُنْدُوْدَاتِ شَرِيْجِي جَمَلَه بِيغِي
 تَرُوْدَن اَفْضَل اَمْلُوْغِي جِي اَمْسِي
 دِي جَمَلَه اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن وَتَابِي
 جَمَلَه اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن وَبَارَك
 تَرُوْمَقْلِي اَرَا سِيْدَن اَقَا دَصُوْلِي
 كُوْرُوْدَن اَفْضَلُوْدَن وَفِي شَرِيْجِي
 جَمَلَه اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن وَتَابِي
 اَرُوْمِي مَكْلُوْمَن اَفْضَلُوْدَن وَتَابِي

594

598

602

37b

سُوْرَب وَلِيْن وَتِ نَمَا دِيُوْسَن اَمْلُوْغِي
 صُوْرَب كُوْرُوْدَن سَا اِيُوْب دِي صَبِيْح
 اَوْتَقْدَن مَكْلُوْمَن اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن
 اَمْسِي جِي كُوْرُوْدَن اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن
 دِي كُوْرُوْمَسِي اَمْلُوْغِي مَقَا دِيُوْسَن اَفْضَلُوْدَن
 اَمْلُوْغِي اَمْلُوْغِي اَمْلُوْغِي اَمْلُوْغِي
 تَرُوْمَقْلِي اَرَا سِيْدَن اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن
 وَتَابِي جَمَلَه اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن
 اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن اَفْضَلُوْدَن

585

589

593

دَسُوْل

612

مؤمنین اور اول جنتہ کیسہ کی کدوں
 وجمہ پیرہان علیہ الصلوٰۃ والسلام
 حقنک جملہ ان نیک وایمک وایمت
 وایرسم وکینک وقوشق وایمک
 واولادی اولق وکینک ایچون کار
 ایلک وقورن کورتک ویرشورن
 برشورن جورت ایلک وایسہ عیب
 ویرمین مرضل ایله حسنہ اولق
 وایملر کل کدہ یا حسنہ لک ایله

620

603

حسنہ کی سوریزون افسند و
 طرغند وکی کچہ ایمام فضلانی
 مزاجب الدانی قلم کجائندہ یاد دینی
 ویکہ اور زہد قند ونا افسند
 وکوری حمله مخد واندک اولی سار
 دیدی وکلیامت کوری حمله وکلی
 قوریشیندن قاتل کور کد و
 محشر بریند حمله پیریزون کد اول
 شفاعت انبیا کور کد وکلی

611

مؤمن

630

وولد سفاهندن و استعددن و چرخ
یوزنلورن و چرخ سلیمن و صافزورن
ودلیندن و طویلادن و کوزورن
و چرخلورن و تائیت اولورن و کسکدن
و طویل حکما و ترک ایدم و کسکدن
و انعامی بیلور اولورن و کسکدن
بیلور اولورن و کسکدن و کسکدن
کسکدن اولورن و کسکدن و کسکدن
کسکدن بیلور اولورن و کسکدن

638

621

یا شهید ان ایله وفات انک جانلورن
انک و کلت انک بیلور لکدن عرب
اولورن و کسکدن و کسکدن
احلی و قوی و قسکدن و کسکدن
قسکدن و کسکدن و کسکدن
و کسکدن و کسکدن و کسکدن
دن و کسکدن و کسکدن
و کسکدن و کسکدن و کسکدن
و کسکدن و کسکدن و کسکدن

629

648 أَلْتَوَيْتُ حَبِيبَةَ أَمَامِي كَحَاجِ إِلَهِ الْوَبِ
 أَقْدَنْ قَاسِمٍ وَغَمِيدٍ أَلَمْ أَدْعُوكِ الْوَبِ
 فَاطِمَةَ وَرَقِيَّةَ وَزَيْنَبَ وَأُمَّ طَلْحَةَ وَالْوَ
 دُودَ وَمُتَوَكِّلِي الْأَوْدِي بُولُورِ أَهْمِ الْأَوْدِي
 بُولُورِ عِلْمِي وَهَيَّ حَلَالِي بِهِ أَدْنُو تَوَكَّلِي الْأَوْدِي
 الْأَوْدِي وَتَجَلَّي الْأَوْدِي الْأَوْدِي بَعْدَ الْوَدِ
 إِلَهِ الْوَبِ فَاطِمَةَ دَنْ بَرِي أَفَضَلِي
 عَلَى بَعْدَ تَوَكَّلِي بِحَالِي وَبِحَالِي وَبِحَالِي
 وَبِحَالِي أَدْنُو الْأَوْدِي وَالْوَ

656

639 أَيْدِي مَعْنَا سَيِّدَةٍ دَكَلْدَنْ بَلَكَمَ مَوَلَا
 أَوْلَدَ قَلْبِي لَصُورِي كَنْدِي أَتَشَلَّيْدِي أَوْ
 تَشَلَّيْدِي مَعْنَا سَيِّدَةٍ دَنْ أَيْدِي زَمَانِ
 بِيَعْبَرِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ
 643 كَانَتْ شَرِيفِي سَمِيلَ بَلَكَمَ تَحْلَمَ كَرَمِي
 قُورِي شَيْدِي حَاسِمِ أَوْ غُلُوعِيْدِي لَلْغُلُوعِي
 وَأَنْدَكِ أَوْ غُلُوعِيْدِي أَلَمْ وَأَنْدَكِ أَوْ غُلُوعِي
 آخِرِ زَمَانِ بِيَعْبَرِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 647 وَالسَّلَامُ مَدَرُ يَكْرِي يَنْشَأُ يَنْشَأُ يَنْشَأُ

أَنْزَرِ

أَوْحَ كُنْ أَوْحِ فَوْضَ أَوْلَدِي أَوْلَ
نَمَازِي بِرِمْغَدَارِ نَعَانِ كَيْجِهْ أَوْلَدِي
فِيدَازِ لَوَاجِدِي صَكْرَهْ بِرِمْغَدَارِ رُيُونِي
قَالَتُوبِ كَيْجِهْ اِجْتَدَهْ قَلْعَاهُ أَمْرَ أَوْلَدِي
وَالْحَاكِي يَا شَيْئَهْ كَرِيْمَكْ مَرَجَ شَيْبِ أَوْلَدِي
وَلَيْشِي وَرَقْتِ نَمَازِ اَعْدَهْ فَوْضَ أَوْلَدِي
رَلْ قَلْعَاهُ نَمَازِ نَاقَاهُ أَوْلَقِ أَوْلَدِي
قَالَدِي اَللّٰهُ أَوْحَ يَا شَيْئَهْ كَرِيْمَكْ مَكْدُونِ
مَدِينَهْ عَجَزَتِ اَلدُّوْبِ وَلَدَهْ اِيَكْنِ

أَدْلُو بِرُوقِي أَوَّلَ شَدْرَ حَدِيدَهْ نَازِمِ
وَقَالَتِ اَتَدَكْ شَكْرَهْ نِيَاخِ اِيْلَهْ اَلدِّينِ
خَالَتَنَلْ غَالِيَهْ وَسُوْدَهْ وَصَفِيَهْ
وَأَمْرَ سَلَهْ وَأَمْرَ حَيْبَهْ وَصَفِيَهْ وَ
سُوْرِيَهْ وَصَمُوْنَهْ وَرَيْبَهْ اِيْنِ اِيْنِ
وَرَيْبَهْ اِيْنِ اِيْنِ رِمْغَدَارِ اِيْلَهْ
تَقَالِي عَلَيْهِ اِيْمَعِيْنِ اَوْفُوقِ بَاشِيَهْ
كُرِيْمَكْ قُرْأَنُ سُوْرِيَهْ اِيْنِ اِيْنِ كَدِيدَهْ
وَأَمْتَرِيَهْ اِيْنِ رَكْعَتِ نَمَازِ وَهَازِيَهْ

قَدِير شَرِيفِ الْخَلْدِ وَرَبِّدْ لَكِنْ رَوْحِ
 شَرِيفِيكَ وَجُودِ أَنْزَارِ كَرِيمِنِ أَوَّلِ الْخَلْدِ
 كُلِّ أَذَانِ أَوْ قَوْلِ قَامَتِ الْيَدِ مَعَانِ
 قِيَادِ كُلِّ حَقِيقَةٍ كُلِّ تَلَذُّذِ أَوْ تَعْنُغِ كَلِمِ
 حَالِ اسْمِ رَسَايَا تَدْوِي أَلْهَامِ الْبَحْثِ
 وَرَأْسِ طَرِيقِ أَوْ ذَهَبِ وَبَيْدِ كَيْ تَقْطَعُ
 سَحَابَةِ عِلْمِ الْخَلْقِ بِلَهٍ وَكَأَنَّ لَيْلِي لَيْلِ
 قَسَمِ يَكُونُ حِكْمِي أَوْ أَيْدِي رُكُلِ وَأَوْ قَمِ
 عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفَوْقَ تَقْدِيرِ جَوْشِ

دَمَقَانِ شَرِيفِ أَوْ قَوْلِ رَوْحِ وَتَكُونُ وَتَحِ
 فَوْضِ أَوْلَدِي وَفَرْيَابِ فُطْرٍ وَصَلَايِ
 بِرِزْدِي رَأْسِ أَوْلَدِي وَأَذَانِ وَأَقَامَتِ
 وَجَاهِ عَمَلِهِ نَمَادِ فُلُقِ دِي سَحَابَتِ أَوْلَدِي
 أَوَّلِ طَوْنِ لَانِ أَوْ قَوْلِ قَامَتِ أَوَّلِ أَوْ رَوْحِ
 قَالِدِي وَأَنْدَهْ أَوْ نَبِيلِ كَلِمَتِ الْخَمِي
 أَوْ قَوْلِ قَامَتِ كَوْنِ كَرِيمِ وَتَدَاوُنِ أَوْ قَوْلِ طَبَقِ
 أَوْلَدِي حَالِ أَلْمَدِينَةِ مَنُورِ وَهْ غَالِيَتِ
 أَنَا مَرُزَانِ أَوْ سَيَلِ صُورِ قَدِيرِ أَوْلَادِ بَرِ

702 سَرِیَنَدِی اَمَلان یَکَرِی سَکَرِی سَمِیَنَدِی
 اَوِی اِخْتِلَافِی یَکَرِی بِنِی اِخْتِلَافِی
 اِخْتِلَافِی اَوَلان دَوَالَمِی اِخْتِلَافِی
 اِخْتِلَافِی اَوَلان دَوَالَمِی اِخْتِلَافِی
 706 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی
 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی
 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی
 710 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی

693 سَمِیَنَدِی اَمَلان یَکَرِی سَکَرِی سَمِیَنَدِی
 اَوِی اِخْتِلَافِی یَکَرِی بِنِی اِخْتِلَافِی
 اِخْتِلَافِی اَوَلان دَوَالَمِی اِخْتِلَافِی
 697 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی
 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی
 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی
 701 مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی مَرِی

طوبى وربى نزل جنتك سماه سنى سيلوب
 قاتله وربى امرئ عافع اولاد دننادن
 اغراض ابله وربى واسحات اذاليد
 كذمتك نافعنا عمال ابله امرئ اقبال
 ابله وربى بارى تقايلك ذكريه قلب
 مطين اوله وربى اخلاق جمدلى ابله
 موصوف اولوف سنى خلق اوله
 وربى مالك اولدوغى حلال عاليدن
 سخا اوله نبوشن علك ابله موصوف

738

742

746

اليد ظهروا يدن ميمو كند ورسنه
 قايغ اولان ائتلتيك اليدن ظهور
 ايد و كجورن اكلامت تعيين و نمود
 برى ايمان ايد و كنى ماضو الحقه موز
 بلوب انا موزب اقرار ابله وربى نصاح
 كوامك وسكف صالحيتك عتقاد و كى
 اوزده معتقد اولوب اخلص اوله
 وربى كرك الزام الهى كرك التزام عباد
 اولان عا لره ايسه افي بلوب

طوبى

733

737

756

بَيْلِكَ بِيْ بِيْ وَهَبِيْدُ وَ لِيْلُ وَلِي
يَمْ دِيْمُو عَوَالِيْدَه مَزَلْ بِيْلُ بِيْ بِيْ
وَعَوَالِيْدُكُ وَ لِيْلُكُ مَلِكُ كُوْرَمَكُ
دَر مَانْزِيْ مُوْقُدُ مَكَا اِنْسَانُ مَسْرُوْر
كُوْرِيْنَه بَيْلِكَ مَالِكُ كُوْرَمَكُ دَر مَانْزِيْ
وَادُوْر وَ لِيْلُكُ مَلِكُ كُوْرَمَكُ
بِيْ لَوْ وَ بِيْ اِيْحُوْر مَالِكُ مَلِكُوْر وَ لِيْلُكُ
سِكَا بِيْ اِيْحُوْر بَيْلِكَ كُوْر اِيْن وَ لِيْلُكُ
اَلْهَامُ وَهَبِيْدُ بَيْلِكَ اَلْهَامُ وَ بِيْ دُوْر

764

747

اَوْلَانْ وَلِيْ لَرْدِيْ كُوْرَمَتْ صَادُوْر اَلْهِي
حَقْدُوْر مِيْثَالْ اَنُوْر وَ قَتْدَه اُوْر اَفِيْر
وَ اَوْتَقْ وَ صُوْر اُوْر دِيْنُ مِيْوُوْر مَلِكُ
وَهَوَادَه اَوْتَقْ وَ مَقْطَر اُوْر دُوْر
سَالَه حَا يَنْدِيْ كُوْر مَلِكُ وَ بِيْ كُ وَ اِيْحُوْر
حَلِكُ مَلِكُ بِيْ وَ لِيْلُكُ كُوْر مَلِكُ نَائِلُ
اَوْتَقْ اَنُوْر اُوْر دُوْر مَانْزِيْ وَ اِيْحُوْر
سَا قِطْ اَوْتَقْ وَ لِيْلُكُ مَلِكُ بِيْ بِيْلُ
مَرْبِيْ سِنَه بِيْ شَمْنُ وَ لِيْلُكُ وَلِيْ بِيْ كُوْر مَلِكُ

755

بِيْلُ

792 كَوْنُكَ يَوْمَ يَوْمِكَ وَمَنْ يَنْتَدِرُ وَلَيْسَ جِئْتَ
 اِجْنَةً بَارِي قَالَ فِي حُجَّتِهِ وَنَافِلَتِهِ
 كَوْنُكَ يَوْمَ يَوْمِكَ اِجْنَةً بَارِي قَالَ
 مَنِ هِيَ خُفَّتَا مَوْضِعِهَا وَفِي حُجَّتِهِ كَوْنُكَ
 796 فَجَعَلَهُ وَلَيْسَ لَكَ اَنْفِيسٌ اَوْ يَكُنِ الْعَدُوُّ قِيَمَ
 حُكْمِكَ اَوْ يَكُنِ الْقَوْدُ حُكْمُكَ صَفَانِي وَوَالْوُ
 دِيْدُ وَحُكْمُكَ يَكُنِ الْمَوْضِعُ كَوْنُكَ
 800 عِنْدَ قُلُوبِهِ وَفِي حُجَّتِهِ اَوْ دَرَجَةُ حَقْدُ
 حُكْمِكَ كَلَامُهُ يَوْمَ يَوْمِكَ وَعِدَةُ الرَّحْمَنِ اَمِنْ

783 يَا جُودُ يَا مَوْجِدُ يَوْمَ يَوْمِكَ يَوْمَ يَوْمِكَ
 جُودُ يَوْمَ يَوْمِكَ وَلَيْسَ قَوْلِي اِجْنَةً نَافِلَتِي
 لِي يَوْمَ يَوْمِكَ اِجْنَةً نَافِلَتِي
 وَلَيْسَ لَكَ حَقْدُ يَوْمَ يَوْمِكَ يَوْمَ يَوْمِكَ
 787 يَوْمَ يَوْمِكَ حَقْدُ يَوْمَ يَوْمِكَ يَوْمَ يَوْمِكَ
 وَلَيْسَ لَكَ حَقْدُ يَوْمَ يَوْمِكَ اَوْ لَكَ كَوْنُكَ يَوْمَ يَوْمِكَ
 يَوْمَ يَوْمِكَ حَقْدُ يَوْمَ يَوْمِكَ اَوْ لَكَ كَوْنُكَ يَوْمَ يَوْمِكَ
 791 كَوْنُكَ يَوْمَ يَوْمِكَ يَوْمَ يَوْمِكَ اَوْ لَكَ كَوْنُكَ يَوْمَ يَوْمِكَ
 يَوْمَ يَوْمِكَ

وَعَامِلَاتُ وَكَامِلَاتُ وَزَاهِدَاتُ دُرِّ
 جَلَالِي سُرُورِ وَشَفَاعَتِي رَحِي
 أَوْ مَا زُودَ مَرْضَانِ اَللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيَّهِ
 اَجْمَعِي مَسْكُوْنٌ يَا بَعِي دُرِّ مَسْكُوْنٌ قِيَا
 مَتَّ يَقِيْنًا اَوْ تَوْبَ مَوْفِقِيْنِ وَكُنْجِيَّةً وَكَلَّ
 بُولَانِ اَوْ جِيُوْنِ اَللّٰهُ بِنِيْ قَدْ رَضِيْتُمْ دُرِّ
 رَحْمَةِ اَللّٰهِ عَلَيْهِ اَجْمَعِيْنَ كَرَامَتِيْ بَكْرِيْنَ
 خَاوِقِ الْعَاوِدَةِ دُرِّ دُرِّ مَسْكُوْنِ دُرِّ يَرْك
 اِرْحَامَاتِ عَقُوْلِيْ شَيْدِيْ دُرِّ بِيْمَتِيْ اُولَه

810

814

818

عَوْفِ وَتَعْدِيْنِ اَبِيْ وَقَاصِ وَسَعِيْدِ
 اَبِيْ زَيْدِ اَلْبُوْعِيْدَةِ اَبِيْ اَلْجَرَّاحِ دُرِّ
 مَسْكُوْنِ بَدْرِيْ غُلَامِيْنَةِ خَاوِلَانِ اَوْ جِيُوْنِ
 اَوْ نَ طَهْقُوْرُ صَحَابِيْدِيْ اَوْ جِيُوْنِ اَوْ نَ
 يَدِيْ دُرِّ دُرِّ دُرِّ مَسْكُوْنِ مَسْكُوْنِ مَسْكُوْنِ
 غُلَامِيْنَةِ خَاوِلَانِ اَوْ نَ بِيْكَ دُرِّ
 يُوْزُ صَحَابِيْدِيْ مَسْكُوْنِ مَسْكُوْنِ مَسْكُوْنِ
 وَقَايَتِ سَالِيْدَةِ بُولَانِ يُوْزُ اَوْ نَ دُرِّ
 بِيْكَ مَسْكُوْنِ اَنْزَلْ جَلَالِيْ عَلِيْ

801

805

809

828

اوستند خنده سی و حضرت عیسیٰ نیک اولو
 تن دیرلنده سی و بریم پیغمبر پیر محمد علیه
 القلوة والسلا ملک اوزرینه قران عظیم
 الشانک ائمه سی و بر کجه نیک انجند
 خطابه کید و پند سی و بری کلمات
 شول شیدن ک پیغمبر لینه کوه کچی
 غایب اولان اقتل پیک النده صا در
 اولور مثال حضرت عیسیٰ و نوا و نوا یلیند
 عسکر ک استیلا سی و در وید کاسا دیه طافک

836

819

حق کسه لردن صا در اولور مثال
 پیغمبر پیر محمد علیه القلوة والسلا ملک
 بلو عجه عی کجه دن قوق یا شنه و لایحه
 ظهور ایدن عجایب کچی و برک
 معجزات شول شیدن ک پیغمبر اولد قد
 تنسک صا در اولور مثال حضرت
 موسیٰ نیک عصا سی ادر ها اولسی
 و حضرت داود و ذلک النده و قیوم و شاف
 اولسی و حضرت سلیمان نیک صوا
 اولن

827

823

846 یغور یا غمہ سی کی ویری استند لرح سول
 شیدر کر یغور لینه قایع اولیان کافر
 لوق صاوار اولور مثال غم وودون وودون
 دن صاوار اولان شیدر ووجالدن صاوار
 850 اوله سوغا ایئل کی ویری شیطانان
 شول شیدر کر کلی لوق صاوار اولور
 مثال انلر سوز سوز یلوب دید کلر
 وقیده کلر ظهور راتمه سی کی ویری
 854 شعبون شولر یئلدر کر سیکه یته یال شغلا

837 اددند دوشان وادور دیومنت دن
 چاغ ویا ایشند رسی وینل مبارکی
 مکتوب شریف ایله اقدیه سی واصل
 این بریمنا بلعتک کوشکی فی کوزا جوب
 841 یومجه کوز مسی وضریت مرته مانده
 کله سی کی ویری معونک سول شیدر
 پیغور یومقداد قایع اولان کوشه لوق
 صاوار اولور مثال علانک دعاییدوب
 845 خسته شغلا جوسی وصال جات ایدوب
 ۹۹

864

بِكَ بَعِثْ لِي ظَهْرًا يَأْتِي وَيُصَلِّي
 دَهْجِ أَوَّلَهُ كَمُكْدَرٍ زِيَا أَلْفِ تَامِ أَوَّلِهِ
 قِيَامَتِ قَوْمِيْنَ مَحَالِدٍ أَلْفِ أَوَّلِيْ أَمْرٍ
 زَمَانِ بَعْدِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ
 مَلِكٌ دِيَا بَعْدِي وَسَيَلُ أَلْفِي بِي رِيَّةِ
 فَلْيُجْجِي وَبَعِيْنَ أَوَّلِيْ أَلْفِ أَوَّلِيْ
 عَامِيْ أَوَّلِيْ وَبَعِيْنَ أَلْفِي أَوَّلِيْ
 وَبَعِيْنَ أَلْفِي أَوَّلِيْ وَبَعِيْنَ أَلْفِي أَوَّلِيْ
 وَبَعِيْنَ أَلْفِي أَوَّلِيْ وَبَعِيْنَ أَلْفِي أَوَّلِيْ

872

855

زَمَانِ ظَهْرًا يَأْتِي وَيُصَلِّي
 كَرِيْمٌ وَحَقُّهُ بَاذِلٌ مَحَالِدٍ
 شَيْخِي وَبَعِيْنَ أَلْفِي أَوَّلِيْ
 بَدَلْدَنِ بَعْدِي مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 سَاوِيْ أَلْفِي أَوَّلِيْ مَحَالِدٍ
 مَحَالِدٍ أَلْفِي أَوَّلِيْ
 عُلَيْسِيْنَ دِيَا بَعْدِي أَلْفِي
 أَلْفِي أَوَّلِيْ أَوَّلِيْ
 أَلْفِي أَوَّلِيْ أَوَّلِيْ
 أَلْفِي أَوَّلِيْ أَوَّلِيْ

863

بَعْدِي وَبَعِيْنَ

نَظَرٌ

وَصَحْبُهُ دَهْ جَاعَتِ قَلِيلُ أَوْلَسِي
وَرِيَانُهُ سِي وَبِالْمَلِكِ يُوَكِّدُكُ أَوْلَسِي
وَصَلَاةُ رَحْمَةِ قَطْعِ الْوَلَدِ سِي وَظَلْمُكَ
حُوقُ أَوْلَسِي وَالنِّسَانُ زَيْنَتُ مَسَائِلِ
أَوْلَسِي وَطَهْرُكَ وَزِنَاجُوقُ أَوْلَسِي
وَأَمِينُ خَائِنِ أَوْلَسِي وَافْتِرَاوِيْدَاوِي
شَاهِدُ لِكِي حُوقُ أَوْلَسِي وَتَجَارُجِيْلُهُ
كَأَرُ أَوْلَسِي وَصَحْبُهُ دَهْ وَصَحْبُهُ دَهْ
أَوْلَسِي وَصَنَادُ لِكِي مَوْكَلُكُ أَوْلَسِي

قَوْلِيْمُهُ دَعِيْتُ أَوْلَسِي بَارِيْدُ لِكِي حُوقُ
أَوْلَسِي وَجَنِيْلُكُ حُوقُ أَوْلَسِي وَارَلُ
حُوقُ كَمِي سِي وَزَكْوَةُ لِكِي وَزَكْوَةُ
وَعَلَا لِكِي وَزَكْوَةُ لِكِي سَوِيْلُهُ سِي وَ
جَامِعِيْلُهُ دَهْ وَزَكْوَةُ لِكِي وَزَكْوَةُ
وَسَيِّمَانُ صَوْرَتُهُ كِي وَزَكْوَةُ
حَدِيثُ دَهْ يَكْلُفُ مَسْئَلَهُ قَلَمُ أَوْلَسِي
وَدُونُ عِلْمُهُ دَهْ رَغِيْتُ قَالَمُهُ سِي وَنَاوِي
صَنَائِعُ اِيْدُوْبُ شَهْوَانَةُ تَابِعُ اَوْدُونُ سِي

900

وَعِيَادَتِ نَيْتِ صَاحِبِ اَيْلِهْ اُولِي سِي وَ
 عَمَلِ خُوتِ اَيْلِهْ دُنِيَا طَلَبْ اُولُونِ سِي
 عَالَمِ قَاسِقِ اُولِي سِي وَ عَايِدِ رَجَا هِلِ
 اُولِي سِي وَ كَافِرِ وَ قَالِدِ نَقِطِ اُولُونِ سِي
 وَ مُتَافِقِ وَ قَاسِقِ قُورِ اُولِي سِي وَ مُتَكَرِّرِ
 حُوقِ اُولِي سِي وَ نَحِي شَكْرِي بَقِيْدِ سَمِي
 اُولِي سِي وَ مُوَسِّتِ تَلِي طُرِي سِي اَزِي جَاسِي
 وَ اِيْمَانِ كِ اَتَمِ اِسْمِي قَالُوْبِ وَ زِيْنِ كِ
 اَكْبَرِ دَسْمِي قَالِدِ سِي وَ قُلُوْبِ لَزِ دَلِ مَحْمُوتِ

908

891

وَقَتِيْدِ شَرِ وَ اَصِيْلِ اَزِ اُولِي سِي وَ قَتَلِ
 حُوقِ اُولِي سِي وَ اَكْبَرِ قَاسِكِ اِيْمَانِ سِي
 بُوغَا زِي كُو كُنْدِ اِيْمَانِ وَ جِيْدِ مَسِي
 وَ بِيْتِ اَلْمَالِ حَرَمِ نَبَا يَسِي مَالِ كِي
 صَاحِبِ جِيْدِ سِي وَ كِيْلِهْ اُولُوْدِ اَكْبَرِ
 اُولُوْدِ اُولِي سِي وَ جَاوِيْدِ اَزِ اُولِي سِي
 طُورِ قُورِ سِي وَ عُوْدَتِ اَكْبَرِ اَلْمَاسِيْدِ
 كِيْمِ رُوبِ وَ اُولُوْدِ عُوْدَتِ اِيْمَانِ كُو سِي
 وَ سَلَامِ اِيْمَانِ وَ رِيْطِي سِي وَ عِلْمِ قَتِيْدِ

899

اصفر بغيرها ولان كفاؤك مسيلنا نل
 اودونه خروج ايمه سي وجاهه
 فامنده بز ظالم ظهور رايد ووب انالوط
 ظالم الالمولده زمسي ولا رسولدت
 مرهيدى حفر تلعي مغرب طرفنده اولان
 اندلوس شغرينده دنيا به كلوب وكعبه دن
 ظهور اقصي وريوزيني عدل الالمولده
 مسمي ومشرق طرفندن ده جمال ظهور رايد
 مكاله الالمه مديته نل غري سون دنياي

قالقاسي وسكول كسيب از اولوت حرام
 حقوق اولسي وريسته بري مقتداري
 وريزي برهفته مقتداري ورفهفت
 يزكون مقتداري ويزكون بر ساعث
 مقتداري اولماسي والكي نور ذلك معوم
 نيتي برا وخصي كور مسي كجي بوا كاي
 كنجنه دني رلان علا مترك كوي
 ظهور ايمه دن سار ظور ظهور ايد بلك
 بيان ايد لوم بغير الله تعالى بغير

57a

936 كُونْتُمْ يَكْسِي بِلَابِ مَعْرِيدَنْ طُورَعِي سِي
 وَدَايَةِ الْأَرْضِ كَتَبَةِ شَرْيَعْدَه أَوْلَا حَنْ
 صَفَا طَاعِنُكَ الْحَجْدَنْ جَعُودِ الْكَوَلِ
 شَيْطَانِي قَتْلَ نَيْسِي بِلَالِئِدَه مُوسِي
 940 عَلَيْهِ السَّلَامُ عَمَّا سِي أَلُوبِ كَلَا
 مُوَسْلَمَانِ أَوْدُوبِ يُوَزَلُوبِي بِلَاكِي وَتَقَاتِ
 أَوَّلَهُ سِي وَبِلَالِئِدَه سَلِيمَانِ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ حَمْدُ مَرِي أَلُوبِ كَلَا كَا فَوَلِي
 944 أَوْدُوبِ يُوَزَلُوبِي سِيَاهَ وَجَهْرَمَ لَكِ

56b

927 قُوتْ كُونِ كُنْزِيلَه فَصَادَه وَبِرِ مَسِي وَ
 حَضَرَتِ عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ الْيَكْسِي فَاتِ
 كُوكُوتِ شَامِ شَرْيَعْدَه وَاقِعَ أَوْلَادِ مَنَارَه
 931 أَوْدُوبِيَه اِيُوُوبِ حَكَمَ دِيَالِ أَوَّلِدِ مَسِي
 وَاسْكَنْدَرِ دَوَالِقَ قَتْلَ نَكْ يَابِدِ وَخِي
 حَسَدُكَ أَدَدِئِدَه أَوْلَادِ يَالُوجِ وَمُجُوجِ
 طُورِ أَيْدِوُوبِ يُوَزَلُوبِي خَوَالِي مَسِي
 وَأَوُوجِ مَرِي مَعْرِيدَنْ وَبِرِ مَسِي فَدَه وَبِرِ
 935 جُوَيْلِ عَمْرِيَلِ بِلَالِئِدَه كَلَامِ سِي وَبِلَالِئِدَه
 قُوتِ

972

اجلوت واول قیضت بجه سی اولوب
 آنکه رواق اید وک کلین کویبره اوقوس
 کیمی حسن کوشنده وک اویوسه کردن موزله
 اولان کوشنه نه قیلد قیضت حقدن اما
 مؤمن ناسلک حقدن سارنک یاری
 تمال انک کنا حنی عفرایدوب وکیش
 اولنان قتلدی کنا حنی احسان ایلنه
 و سارنک عدل الی و رلو علفدن برینه
 میناله اوله اندیری سید کدن ویری

980

963

انسان یاموین صالحدر یاموین
 ناسلدر یاکافورده **پس ایدی** بک
 احزاب مؤمن صالح حقدن حقدن حقدن
 قویق اندوکی اعمال صالحه فریری کوزل
 صورت کیروب کنا مولد لیل اولوز مین
 دخی مکر و کجی جوالی اسنان لیل اولوز
 ویم قیلد صقه سی بند علی اولار واول
 قیریمیش اوشون میندری یافورده کوز
 ایرمی قدر کلنی اوقوس و حقدن برنجی

971

اجلوت

990 صِلْ أَوْلَئِكَ أَتْلُوكَ تَابِعْنِي أَزْمَلْ عَدْلُكَ
 أَوْلَئِكَ أَتْلُوكَ أَيْمَانِي أَوْلَئِكَ كَانُوا حَقَّقُوا
 قَبْرِي فَهَبْنِي أَتْلُوكَ يَنْتَهِي جَرَابِي وَبِئْسَ
 قَبْرِي سَوَّلَ قَدْ دَمِغْتَهُ كَرَكْتُ وَحَقَّقْتُ
 994 بَرِي بِرِي نَحْرِي كَرَكْتُ سَوَّلَ قَبْرِي نَحْرِي
 تَعَيَّنَ أَوْلَئِكَ عَدْلُكَ أَيْدِي وَفِي طَقْسِ
 طَقْسِ وَبِئْسَ لَانْ مَسْئَلُ أَوْلَئِكَ وَبِئْسَ
 بَرِي بِرِي أَجْلُوكَ أَوْلَئِكَ أَجْلُوكَ
 998 أَتْلُوكَ أَوْلَئِكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ

981 عَيْتُكَ صَدَقْتُهُ صَادِقُكَ أَوْلَئِكَ أَتْلُوكَ
 قَبْرِي عَيْتُكَ جَوْنِي سِدْ كَدْنِي صَادِقْتُهُ
 صَادِقُكَ أَوْلَئِكَ وَبَرِي بِرِي وَبَارِئُكَ صَادِقُكَ
 أَوْلَئِكَ أَتْلُوكَ قَدْ دَمِغْتَهُ كَرَكْتُ وَحَقَّقْتُ
 985 أَوْلَئِكَ وَبَرِي بِرِي وَبَارِئُكَ صَادِقُكَ أَوْلَئِكَ
 أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ
 أَوْلَئِكَ وَبَرِي بِرِي وَبَارِئُكَ صَادِقُكَ أَوْلَئِكَ
 أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ أَتْلُوكَ
 989 أَوْلَئِكَ وَبَرِي بِرِي وَبَارِئُكَ صَادِقُكَ أَوْلَئِكَ

1008

قَاتِ بَرَكْتَ اَنْكَ اِحْبَنَهُ قَوْلُهُ بِرَحْمَتِهِ
الْقَاوِلُ لَمْ يَكُنْ جَبْرَائِيلَ وَاسْرَافِيلَ
وَمِيكَائِيلَ وَعَزْرَائِيلَ عَلَيْهِمُ السَّلَامَةُ
صَوْرًا وَفَرْدًا كَذَلِكَ فَكُنْ وَقَاتِ اَيْدِيَّ
فَرَقَّ بِلَ بُوْعَالَمِ اصْبَسْتَنَ بَاثَنَهُ كَرَكَدَ
صَكْرَهُ بَارِي تَعَالَى بِرَيْحَتِهِ بَاثَنَهُ
اَسْكَاهُ قَرْدَهُ اَوَّلَانِ مَوْتَالَهُ اَعْفَا لِي
يَجْمَعُ اَتَنَهُ كَرَكَدَ صَكْرَهُ اِسْرَافِيلَ عَلَيْهِ
السَّلَامَةُ دِرْلَدُهُ بِرَيْحَتِهِ صَوْرًا

1016

999

قَالَتِ بَنِيهِ دَلَّ عَدْلًا اِحْبَنَهُ قَالَهُ سَيِّ
حَقْدَرُ سَكْرَتِي وَصِيْقِي اَوْلَدُ رُكْبَتِي
تَعَالَى اِسْرَافِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامَةُ اَمْرَدُ
كُونَدَهُ بِرَيْحَتِهِ كُونِي صَوْرًا اَوْفَرَهُ
كُرَكَدَرُ اَنْدَرُ بَرَكْتَ اَوَّلَانِ اِحْبَنَهُ
يُرْلَدَهُ وَكُرَكَدَهُ بَارِي تَعَالَى
قَاتِ جَاهَهُ سَيِّ اَوَّلَانِ قِيَامَتُ فَرْسِهِ
كُرَكَدَرُ اَوْلَ صَوْرَتِهِ سَكْرَتِي اَمْرَدُ
دُرْ اَكْرَمَتِي قَاتِ كُرَكَدَ وَبَارِي

1007

1003

عليه قايمة

1026

کمر کرد ز کافور لاله یوز زاری سیاه اولوب
 قیامتک بند بنی مور بچلک بری بریزدن
 کیم قالدر دی دیوار دایلا ایدوب یوزلر
 او شسته سوزینه رک هفت برینه جمع السه
 تر کرد ز کوشن باشلینه دوزت سیک
 اتم مقدار ی یا خود بر سوزمندان
 میل قدر یقین کلوب دالسه لر کردن
 و هر کس کاهجی مقدار ی کی طوبی عهده رک
 یوچی بون یقین کلوب و کی بون یقین دایلا در

1034

1017

اوفر بوجمله ر و خل تنلینه کرسه لسه
 کمر کرد هر کس نه هیت اوزده وفات ایدی
 ایسه یینه ازل منوال اوزده اعضا لر
 تمام وجهلاق و بالی ایاق و بالی قبا
 مؤمنلر اویقون او یا موزکی قی کردن
 قالسه لر کردن و شهید ک خلعت
 ایله قالقوب مؤمنلر ابد سن عتق
 بیاض اولسه کمر کرد سوزدن دوزلر
 کلوب ایلر یقین کلوب یقین کلوب

1025

1044

وَبَارِقَةٍ سَمَاءٍ دَنَدَنَ وَبَعِينٍ كَسَلَسَلِ
 اَتَدَوَّلُوْهُ كَمَا اَجْوَنَ سَمَّالٍ اَوَّلَدَقَدَ
 اَنْزَارِي مَهْلُوْبٍ الَّذِي اَلْعَدُوَّ سَمَّالٍ
 اَيْتَسَه كَرَكْدَزٍ وَمَقْلُوْدٌ سَمَّالٍ
 اَلْيُوْرِي سَه كَرَكْدَزٍ خَيْرٌ عَلَيَّ رَا اَيْسِيَه
 اَلْوَبِ مَقْلُوْمَه وَرِيْسَه كَرَكْدَزٍ يُوْعِيْخَه
 كَمَا هِيَ خَلَالَه مُوَكَّلَتَه كَرَكْدَزٍ وَبُوْرُوْر
 فَيُوْرِي مَوْتُوْرُوْر خَيْرٌ فَيُوْرِي اَوْرُوْدَه وَيُوْعِيْخُوْر
 حَقِيْقِي اَلْيُوْرِي مَقْلُوْدٌ كَرَكْدَزٍ وَكَافَرِي حَقِيْقِي اَيْلَه

1052

1035

اَيْخَدَه بَايْتَه لَرَكْدَزٍ اَلْحَمِيْدِيْلُ اَيْخ
 وَصُوْرِي وَعَرِيْن اَيَافٍ اَوْرُوْدَه صِيْقُوْرِي
 دَوْلِيْسَه لَرَكْدَزٍ فَاسٍ مَحْشُوْرَه اَيْخ
 بَارِي تَعَالَى خِيَابِ اَيْدُوْبِيْلِي الْمَلِكُ
 اَلْيُوْرِي دَلِيْسَه كَرَكْدَزٍ اَيْخ اَيْشِيْدَه نَكْلِي
 خَرَابِ وَيُوْرِي اَيْلَه اَلْوَحِيْدُ اَلْقَهَّارُ دَلِيْسَه
 لَرَكْدَزٍ دَلِيْسَه مَحْشُوْرَه مَلَكِيْلِي
 يَارُوْدَه وَغِيْرَه خَرَابِ اَيْدُوْبِيْلِي لَرَكْدَزٍ
 مَوْفِيْقِي صَاعِيْدَه نَهْ وَكَافَرِي سَمَّالٍ

1043

1062

يُورِي فَصِيلِي أَظْهَارَ يَدِي بِسُورٍ
وَأَنْذَرُ تَائِبِ أَوْلَانِ صَالِحٍ لُحْفٍ كَرِيمٍ
إِسْهَ كَرَكْدَرٍ وَبُورِي كُنَاهِي أَوْلَانِ مُؤْمِنٍ
يَا عَفْوِيَا عَدِلِ اسْهَ كَرَكْدَرٍ وَبُورِي
كَافُورَةٍ عَدِلِ ايدُوبِ عَدَلِ اسْهَ كَرَكْدَرٍ
كَدَرٍ عَدَلِ اَنْوَايِ دُجِي حَوْقَدَرٍ
مُخَيَّسَةِ سَكْرَاتِ مَوْلَدِ شَيْدَتَلَه
وَمُخَيَّسَةِ قَرِيهِ نَيْلَتَلَه وَبَعِيضِي
مَحْشُورَةِ اَسْلَاقِ وَتَوَلُّو لَزَقِ وَتَحْسَابِي

1070

1053

حَيَوَانِ حَقِيْقِي مُشْكِلَاتِ رَغَايَاتِ صَا
قِيْمَتِي كَرَكْدَرٍ وَجِهَتِي حَسَنَتِي بَرِيَّةِ كَلْبِي
أَنْذَرُ أَوْلَانِ مَخْلُوقَاتِي قُرُونَاتِي
كَرَكْدَرٍ اِنِّي كَرِيْمِي كُنْهِي اِنْسَانِي دُورِي
اَوْدِيْنِي حَوْكَسَه لَرَكْدَرٍ قُرُونِي عَالَمِي
مُبَارَكِ بَانِيْنِي قَالِدُورِي مُوسَى عَلَيْهِ
السَّلَامِ عَرَسَتِي اَيَاغَتِي يَالِيْنِي كَرَكْدَرِي
كَرَكْدَرِي وَأَنْذَرُ أَوْلَانِ اِيْمَانِي اَرْوَاغِي
اَوْجِ شَخَايِي مُفَاسَلَه اَلْبَيْتَلَه كَرَكْدَرِي

نوب

1061

1080

ايجند ان انش د و لويجي باير سر کړ کړ
 و بعض غر د يده د و و صان کړ کړ اړه
 معيبت پتياخي و کړ کړ و بعض
 ظاير اياه د و ستلک ايدن کړ کړ
 الربي اير سر کړ کړ و بعض وياي
 کړ کړ و زوي قبه کي اولوب پتيا راق
 حصر زويه کړ کړ و بعض د ليل
 ايد و کړ کړ و زوي ايد د و کړ کړ
 کړ کړ و بعض پتيا کړ کړ ايد

1088

1071

شد يد اولغه عذاب اولور و بعضيه
 حلاله حنين ايله و بعض د کات وياي
 حنونات صاحبني طير نافر يله پکړ
 و برونو زويه او زسر کړ کړ و بعض
 زکافي و برونو التوت و کومشي پيلان
 اولوب صاحبني صوفه کړ کړ و بعض
 تحته تحته تيز د و و ب الينه وياي
 بعضه کړ کړ و بعض التوت و کوم
 مشي اير سر کړ کړ ايدن کړ کړ

1079

1098

قَدْ دَلَّسَهُ كَرَّكَدْ قَطْلَانِي كَوَلَّ كَوَلَّ
 زَقْوَرِيَّوَبْ وَعَنْبِلِيَّ صَوْنِيَّ اِنْجَسَه لَر
 كَرَّكَدْ دَوَهْ بَرِيَّوَبِيَّ سِيَّوَدَنْدَرْ سَرْمَلُو
 قَاطِرِيَّيْ عَقْرِيَّيْ سَاكَهْ وَاسْتَقْلَّ اِيْلَهْ عَذَابْ
 اسْتَلَّ كَرَّكَدْ وَتَقْوَدَلُوِيَّ يَانُوَبْ كَوَر
 اَوَلْدَقَدَهْ بَارِيَّ تَعَالَى تَا زَهْ دَرِيَّوَبْ تَرْدَرْ
 عَذَابْ اسْتَلَّ كَرَّكَدْ هِيَّوَبْ عَذَابْ لَرِيَّ
 دَوَكَمَرْ اَنْلَرْ اَسْتَقْلَّ اَوَلَّ اَلَّ وَجَعْدَنْدَرْ
 جِيَّوَبْ مَوْقَدَرْ سَجَمَتْ دِيَّوَبِيَّ قَا تَا لَدَرْ

1106

1089

اسْتَدَنْ كَمْ اَوَرْ سَلَّ كَرَّكَدْ وَبَعْضِي
 يَلَا دَنْدَنْ دَوَقَا سَوِيَّوَبِيَّ كَسَلَنْ اِيَّوَبِي
 اَرَبَهْ نِيَّ بَرِيَّوَبْ دِيَّوَبْ عَذَابْ اسْتَلَّ كَرَّكَدْ
 وَبَعْضِيَّ اَنَاوَا يَاوَاوَعُولْ وَتَرْوَقْدَنْدَنْ
 يَرِيَّ بَرِيَّوَبْ قَا جَسَلَّ كَرَّكَدْ وَادَمْ عَلَيْهِ
 السَّوَامَهْ اَمْرَاوَانُوَبْ اَوَلْدَهْ كِيَّ سَكَا دَرِيَّوَبِي
 جَنَّتَهْ وَبَا قَبِيَّوَبْ جَرْمَهْ اَرُوَبِيَّوَبْ كَرَّكَدْ
 وَجَعْمَهْ كِيَّوَبْ كَاوَرْدَنْدَنْ هُوَرِيَّوَبْ غَايَتْ
 يُونَكْ اَوَلُوَبْ وَهَرِيَّوَبْ دِيَّوَبْ اَحْمَدْ طَاغِي

1097

فَدَرْ

67a

1116

اولیسه امثال کو باری تعالیٰ قبول ایدند
آیت کریمه ایله ناصحیه شریفه ایله تائید
اشباهه بینا طریقه جنت وارد و دیو
ایدرسته دیکلند یا خور زکوة عمل
آمتا کو باری تعالیٰ عذله ایله معامله
عذاب اولسوز دیو نایب اولدی ایسته
شریفه ایله شرفناهی اشباهه بینه کو کونه
کو کدز و الحاصل آیت کریمه ایله یا حذر
حقیقان صوفین یدی بیک سینه حبسه

資

1107

انما غي قاتنه منا فقتل ير سه كر كدر

آنکه او سینه مشغول بر پسته کرد

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْمَصِيرِ

وانذا وستنه صابین لکرسته کدک

1111

وَأَنْتَ أَرْسَنَهُ يَدُكَ كَرِيمَةً كَرِيمَةً

انك او ستنه نصارى كى كرسه كر كدر

انک اور زینہ کھانہ دو گنہیں صوفیہ کی

مقداری باطل است یا یارب بند

1115

جمهورية جنتی کتبی لا یکنکد

美

1134

ایک نیر زن له ظهور رایدوب غا غا هرات
 ایلوب قوش کچی اوجوب کول کچی صاورو
 کرکدر و کول کچا پاره اولوب باغ کچی
 اوسوب و سیل زلزله و کلسه کرکدر
 بوز بند نال اولوب سیاه و دوز و رابع
 اولسه کرکدر و مکل استانی اینوب
 بنان خاشیان مخلو ناک سناه سی
 محسن رینه کلسه کرکدر احاد استاد
 اولان کلسه کرکدر سینه اولوب سنان

1142

1125

عنوا له معانه ایدر سه و مکلدر بیک
 کنا هرات عنوا ملک کنا ناولد و بی کچی
 کونک کنا معانه سینه عذاب ایلک
 دخی جاکدر و راج بولک کلسه بی باری
 نکالی سقلشد رسته کرکدر بری شریجه
 اولنک اینون و بری سقل بولنده دفع
 ضرورت اینون و بری مایه الیمان مروتیه
 کفن صامق اینون بوج ایلدوب اولدند
 مقین اولدوب اولن کلسه ناس محضه

1133

1152

تَامَ كَيْسَانِيكَ يَا دُرُغِي وَجِيهَ اِدْرَدَه الْاَلِي
 اِيَكِي قَدْ خَفَلْتَ اِيَالَه مَوْصُوفِ اَوْلَانِ
 كُوسَلْ عَرَشِ كُوكَا سِنْدَه وَاحْتِ اِيَسَلْ
 كُوكَا دُورِي عَاوَلْ بَاوْ شَاهَلْ دُورِي
 نَادَه لَكَدَه بَاوْ تَعَالِي يَرْفُلُقْ اِيْدَنْ كُوسَلْ
 لَرِ دُورِي قَلْبَلْ سَانِلْزَه اَوْلَانِ كُوسَلْ
 دُورِي بَاوْ تَعَالِي دُورِي سَانِلْزَه دُورِي
 دُورِي سَانِلْزَه دُورِي بَاوْ تَعَالِي
 دُورِي سَانِلْزَه دُورِي بَاوْ تَعَالِي
 دُورِي سَانِلْزَه دُورِي بَاوْ تَعَالِي

1160

1143

اِيَكِي رُكُوتْ نَارَ قِيَلْجِي قَدْ رَاوَلْسَه كُوكَا
 مَحْشَرِي نَدَه اَلْ اَوَّلِ اِيَرَايِمِ عَلِيَه السَّوْ
 صُكُو اِيَزَمَانِ بِيغِي مَحْشَرِي عَلِيَه
 الْقَلْوَه وَالسَّوْ صُكُو اِيَزَمَانِ
 صِدْ يَنْقَلْ صُكُو شَغِي لَرِ صُكُو صَالِحِي
 مَرْتَبَه سِنْجِه حَلَه لَرِ كُيُوتْ اِكْرَامِ اَوْلَانِ
 لَرِ كُوكَا وَاخِرِ مَانِ بِيغِي مَحْشَرِي
 مَحْشَرِي عَلِيَه الْقَلْوَه وَالسَّوْ اَقْبَالَه
 بَرِ مَحْشَرِي رَدَه اَوَّلْسَه لَرِ كُوكَا قَلْوَلْ
 نَام

1147

1151

1170

حَلَاصِ الْجَوْنِ يَرْجِعُ إِلَيْكَ جَسَلُ
وَبِرِّي تَهَيَّأْ كَسَلُكَ سَارِيَتِي وَكَوَلِي
حَلَاصِ أَمَلِكَ الْجَوْنِ يَارْجِعْ إِلَيْكَ
جَسَلُ وَبِرِّي أَصْبَحَ قَدْ وَصَفْتَهُ
أَنْتَ سَيِّ كَامِلُ الْآنَ جَسَلُ وَبِرِّي كَيْفَ
قَرَأْتُ لِقَائَهُ وَغَوَّرْتُ لَهُ مَسْجِدَ لَوْ
جَعَلْتَهُ وَأَرَادَ جَسَلُ وَبِرِّي عَلَى قَدَرِ
الْحُكْمَانِ أَجْلِي دُونَ رُفْقِي وَبِرِّي قَدْ
كَيْدٌ وَدَوِي وَكَوَلِي جَسَلُ وَبِرِّي

1178

1161

زَنَاءٌ دَعَوْتُ أَوْلَدَ قَدْ أَمِنَ جَسَلُ
وَبِرِّي بَارِي تَقَالِيكَ رَمَا سَيِّحُونَ قَدْ
كَيْدٌ لَوْ وَبِرِّي جَسَلُ وَبِرِّي قَرَأْتُ لَوْ
كَيْفَ دَنَاءُ لَمْ يَغْفِرْ تَأْخِيرَ إِلَيْكَ
بَعْضِ سَيِّ بَاخُسَلَهُ بَانَ كَيْفَ لَمْ
وَبِرِّي بَارِي تَقَالِيكَ رَمَا سَيِّحُونَ سَمْعُ
كَيْدٌ وَبِرِّي جَسَلُ أَيْدِي كَيْفَ بَلَدُ
إِلَهُ وَبِلَا مَالِ إِلَهُ يَرْجِعُ إِلَيْكَ
جَسَلُ وَبِرِّي بَارِي لَوْ لَمْ يَخُفْ لَكَ

1169

ایدن عورده فی صبر قند و رُب لیلی
ایدن کُسنل ویری عاقل ساکل و اوا
لیله کندی کُسنل ندن تاخو موندن
حاجتاری حصو صند نفیحت ایدن
کُسنل ویری اقربا به صیلا رتم ایدن
کُسنل ویری اعلی و قات ای د ب ستم
قالویم عوجه به واره میان عورتل ویری
قند و سست کنی و صیحه و صنا نکه طعم
نیه و رُب کُسنل ویری نلاری تعالی

نہایت

1188

1192

1196

كُنْدِي اَوْ مَوْزِيْدِي حَقَّقْدَنْ كَلْمِيَا نَلُو يَا رُو
 اِيْدَنْ كُنْسَلِي وَيَرْيَا حَسَنٌ وَخَلَقْ سَارِجِي
 اَلُوْبُ هَرْ كِيْمَكَلْ اَلُوْرَا يَسِيَهْ سَوْرِي كُنْجِي
 كُنْسَلِي وَيَرْيَا يَتِيْدَلْ وَدَوْلَا عَوْرَتَلْ
 مَخْتَاچْ اَوْلَدْ قَلْبِي حَاجَتَلِي بِي سُوْرُو
 كُنْسَلِي وَيَرْيَا فَرْحَتَاكْ اَلِيُوْبُ هَرْ زُو
 اَوْلَاَنْ كُنْسَلِي وَيَرْيَا مَوْمِنَلُو عَايِلُو
 قَلْبِي وَيَدِ خِرُوْ اَلِيُوْبِي هَرْ حَتَاكْ شِفَتَا
 اَوْلَاَنْ كُنْسَلِي وَيَرْيَا اَوْلَاَدِي خِي قَايِلْ

八

八十八

三

1179

1183

1187

1224

فَلَقَدْ فَضَّلْنَا سُرَّةَ الْقَامَلِكِ أَوْلَادَكَ
وَبَعْلًا مَخْشُوعًا وَارْتَجَاهُ أَوْجَ امْتِ
أَوْقَانٍ كَحَسَنَتِي وَبَرِي تَارِي عَالِي
قَلْبِيهِ وَلَسَانِيهِ خَوْفًا أَفَانٍ كَحَسَنَتِي
وَبَرِي تَارِي عَالِيكَ فُلُوكِي وَبَرِي وَكِي
نَفْتِ الْحُجُوزِ غَيْرِ حَسَنَةِ امْتِثَانٍ كَحَسَنَتِي
وَبَرِي أَنَا سِنَةٌ وَبَابَا سِنَةٌ مُطِيعُ أَوْلَادِي
عَامِي أَوْلَاكَ كَحَسَنَتِي وَبَرِي نَامِي مَائِنَتِي
مَوْلَا جِلْبَقِي امْتِثَانٍ كَحَسَنَتِي وَبَرِي تَارِي

1232

1215

بَيْتِي بِمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامَةُ وَالسَّلَامَةُ
أَوْزَيْتُهُ صُلَاتٍ شَرِيفٍ كَمُورٍ كَحَسَنَتِي
وَبَرِي مَسِيلًا نَزَلَ غَافِلٌ وَبَالِغٌ أَوْلَاهُ
أَوْلَى صَبِيغَتِي وَبَرِي حَسَنَةً خَاطِرِكَ
سُرُورَتِي كَحَسَنَتِي وَبَرِي أَوْلَادِي
وَقَاتِ أَيْدِي آدَةٍ وَعَوْرَةُ لَشَا أَيْدِي
صَبْرٍ قَدْ وَرَدَ كَحَسَنَتِي وَبَرِي تَارِي تَقَلُّ
نَكَ وَمَنَا سِحْرٍ مَنَسِيلَةٍ وَمَالِي أَيْلَاهِ
حِيلَانٍ أَيْدِي كَحَسَنَتِي وَبَرِي صَبَاحَ مَارِي

1223

1242

طَلَبَ اَيْدَنَ كُحْسَلَرُ وَبِرِي نَمَازَ وَكُوكُ
 بَارِي تَقَالِيكَ دُكُورِي نِه سِي بَلِيغِ اَيْدَنَ
 كُحْسَلَرُ وَبِرِي سَوُوقَلَرِنْدَه بَارِي
 تَعَالِي اَكُورَبَ اِسْتِغْفَارِ اَيْدَنَ كُحْسَلَرُ
 وَبِرِي مَسْجِدِ لَرِي جَاعَتَاهُ يَا حُودُودُ رِيبِي
 تَعَالِي اَتَكَلَامُ مَعْمُورِ اَيْدَنَ كُحْسَلَرُ
 وَدُخْمُ مَحْسُورِنْدَه هِي مَقْبَرِكَ بِرِخُوصِي
 وَادُورُ كُشْتَه كُورُورَدَنَ اَوَّلِ اَتَبَلَاهُ
 اَتَدَا اِنْجَشَه لَرِي كُورُورَدَنَ وَصَاحِجِ عَلَيْهِ

1250

1233

تَقَالِيكَ كُتَابِي وَبَا حُودُ سَيِّدِي بِي مَحْمُودُ
 عَلَيْهِ الْعَلَكُورَةُ وَالسَّالَامُ مَلَكُ حَدِيثُ شَرِ
 يَسِيغِي عَزِيزِ الْكُورُورَدَنَ كُحْسَلَرُ وَبِرِي جَاعَتِي
 كُحْمُورُورَدَنَ دَامِي اَوَّلَانِ اِمَامُ عَلِي وَبِرِي
 بَارِي تَقَالِيكَ رِيسَا سَيِّحُورُنْ مَوُورَدُكَ
 اَيْدَنَ كُحْسَلَرُ وَبِرِي دِي نَكَلِي بِي حَقِيقَتَا
 اَتَدَا اِنْجُونْ بَرِي نِه نَ بَرِي كُحْمُورَدَنَ
 كُحْسَلَرُ وَبِرِي اَبَدِ سَيِّدِي وَعَسَلَرُ
 وَبَدَنَدَه وَبَا سَدَنَ وَكَلَامَتَا بَا كَلَامُ

1241

1260

بالذن طعلی وسوتقدن آن وقارندن صر
وق و قیتقدن میوشاق و مستکادن
قوتخولوا و لوب آتدن بزرگه ایچن اوتق
صوماسنه کرکدن بقیق قیسل اول
حوضندن ایچک مراد آیلدکده مکتلر
آلوی ایروب قوتسل کرکدن قرد اولده
قلی ایچون قواقتدن اولان علما نیه
وصلی ایه قوتخولدا قوتخلک الما نیده
مختلر قوتخولوب اوتق و سئل کرکدن ایچال

1268

ن عا

1251

المکلا ملک حوضنی وارمیدن بوشمه
آنک حوضنی دوسینک سوبعی اولسه
کرکدن اختیلاف اولندی حریرمیزل
حوضند بولکی آتشدن حوقلی قدد
اولسه کرکدن آما آخر زمان سیدری محمد
علیه القلوة والسکلا ملک حوضنی خیاکه
سیندن بیوک اولوب بیوزن ایلای دورق
آلیق قدار اولسه کرکدن حقتدن ایچک اولر
ایله آنک ایچینه صوماقصه کرکدن بوزن
بلدن

1255

1259

1278

انسه کردند بری نه بندگان و نه عمال اندک
 و بری عمر نه تصرف اندک و بری وجود
 فی توفه اوقات اندک و بری توفه تمام اندک
 و توفه خرج اندک و بری سؤال انسه کردند
 ناس مختص برنده ایچی اهل ایمان اولاد
 شیلای باره تعالی می مکند و زمانه
 و مختصان و صورت تدق و شکند و زمانه
 و مختصان و مختصان و اولاد و مختصان و مختصان
 و مختصان و مختصان و مختصان و مختصان

1286

1269

آنری کوزوب غبطه است کردند اهل
 مختص کوزوب ایچی زکنت نماز جلیق مقدار
 اولسه کردند الی بیک نیل تمام اولدقد
 نصک کوزوب تعالی حساب انکه با شلوی
 ان اولدو مختصه صکر اسرافیل علیه
 السامه صکر جبریل علیه السامه
 صکر عزرائیما علیه السامه و صکر اسرافیل
 واسطه بر سؤال ایدون بر جبریل صفاتی
 قد ز وقیده جمله سینه درودن سینه صکر

1277

1273

1296

تأس محتر برنده طاعتی ایچون وری
 برافتند به حساب و لا عذاب بینش
 بیک کو بینش بیک بلون کسبه و برافتند
 دخی صابین اونی اوزر جمله سینه رسا
 ایدوب حسابی عفت اندر نه کردند
 وری بعضی مؤمن جهنم کجند لکن قور
 تادسی ایچون وری اهل ایمان اولدولر
 حیفتند چچقا دمن ایچون وری اسو
 طالدک جهنم ایچندن عذاب حنیف اولور

1304

1287

اولد قد مضی آخر زمان پیروی محمد
 طسقط علیه الفتوة والسلام ایزد وری
 کده تارای بو مخلوقای محتر برنده خلاص
 آیه دیوشناخت اینه کردند مسکون
 پیغدر وعلار وصالحلر و سفیدلر
 تادی نقالینک اذینک کهنک اولور اهل
 ایمانه شفاخت انسل کورکدر آخر وقتن
 پیغدری مؤمن مضی علیه الفتوة والسلام
 شفاختی دخی لیلون کسبه دخی پیوی

1295

1291

1314

یوکلنن وکی دوستوب جمن کینن کرکدن

وانک اوزدن علی دوانی بکری بزه سزال

اولسه کرکدن یوی ایماندن وری بیدند

وری نمازدن وری اوسیدن وری محمد

1318

وری دگرتدن وری آنا یا احسنندن

خرقینه سواب وری زاسیه اوزدن انشا

دوشنه کرکدن و علی قولینه بدینی

سخرالده میدان وری یونین خرکندن علی

1322

طاریک کرکدن شیری ایزاولد جسته

1305

ایچون وری اقلن بلسجت ایچده اشانی

اولان کوشکل یی یوقاری قالدن من ایچون

شفاغت انیس خند وری جمن اوزرینه

قیلدن ایجه قیلیدن کسک صرلا کورین

1309

فوزسه کرکدن ایمان اولان کوشکل انز

اوزندن کوشکل کرکدن کیم یلدریم یی

وکی اسنیل یی وکی ارباد فوش یی وکی

سک فوش یی وکی یوزدن کیم وکی

1313

وکی اسکلر اسکلر اوقا سینه کنا هر

یوکلنن

1332

کندند و هر کس از بنده اوان قرب
آیتک صایسی قدر تو شکر چسب کرد
و جنتا چینه بخاراد و عودن او سیب و هر
بر مومنه ادا شایا ای کسز دنیا خا خف
و حوریدر و غلاندل و دلاندل و پرده کرد
خیزون و میباید نیشل و تکلی با سلسل
چسب کردند قولیه التودن و کومند
و اخرون بدلا و تکلی طافه کرد کرد
سکلی با روی تعالیدن سلام و هدیه

1340

1323

و شری اغزا و لاجنه کیر سه ل کردند
و جهنه کیرن مومندل و بولدی التین ارشون
و انکی بدیل ارشون و باشلوی اوتو زان
اولوب ارزده صفلا و بین اوتسه کردند
غری عالم او کلینه و شرب نواقت جملة دن
اولجسته کیروب و کجندلوی و اوتو بیل
کوکند و سلف انتسکی کیروب باقی اوان
بر لوده اوتس کردند و هر مومنه
علا و انتسک شایا ای کسز نیشل و کیر

1331

1327

کندند و هر کس از بنده اوان قرب
آیتک صایسی قدر تو شکر چسب کرد
و جنتا چینه بخاراد و عودن او سیب و هر
بر مومنه ادا شایا ای کسز دنیا خا خف
و حوریدر و غلاندل و دلاندل و پرده کرد
خیزون و میباید نیشل و تکلی با سلسل
چسب کردند قولیه التودن و کومند
و اخرون بدلا و تکلی طافه کرد کرد
سکلی با روی تعالیدن سلام و هدیه

1350

لدرسه گرگردد. و آنک اشاعی بناسینک
 بزنجی الترن و بزنجی کوسند و
 طبل ای مسکنند خورند و معین کوشکلی
 انجودن و فرسایندند و هر کس علیله
 کوزه در دلو معتقد نایل اولوب مکرم الیه
 گرگردد و الحاصل باوی تعالی قوللرینیه
 کوزلر کوز مدک و قوللر ایستندک شیلر
 بویونه گرگردد و بزنجسنگ عایله لاندک
 یغندر و بزنجسنگ گرگردد و بکند و دانی بلا

1385

1341

کوزد سوز گرگردد. آنده لباس استیکل و کوزه
 کیر لند و قرن اچیق و طوبق و صوص
 و او یمن و آیان بویسه خندک اولان آنده
 اولان سوزیلر و عورتلر یسندن و نینا
 سندن و کوزلر سوزندن بزرلر و هر
 مؤمنه سنده الگ اشاعی ارون بوزنیه
 قد ریز و برنیه گرگردد و هر بر معتقد
 بری دخی سالی فالده و بایعه تعالی بولک
 مخلوق خلق ایدوب انل ایلل جیتی بولر

1349

1368

تلك بيسيله و د بيسيله و تقد بيله و روح
 محفوظه يا د مسيله و بيسيله اولدونه
 اناحق لا رنند د زير اولحق شيرك
 جمله سيني اولده بيلدي و بيله دي
 و تقد بيلدي عليه و تقد بيله موافق
 بخصيصي اوسته يازوي اول يا زيله نند
 بخصيصي خبريل امين واسطه سيله
 بغير لويه كوندروي اتروحي اقتلريك
 بليج ايدن اكله قضاه الهي و احكام شرعيه

1376

1359

تشبيه ولا كينيه مكانين و جعفرين
 مومنين كوندسته كوندت بغير
 عرضياح لا بيجدي حاكمي كوندت كوند
 و بواشتك اكله كوي مومنه كوند كوند
 تر كوند و عورتلاري بيلم كوند
 كوندست كوند خنده اوله كوند
 بغير و له بدي ان بان و ياده اوله
 باقي فالست كوندست و بيلم
 اوله كوند كوندست و بيلم

1367

نصا و نند

1386

أَرَادَ خَيْرِيهِ وَأَرَادَ خَيْرِيهِ صِرَافًا
لِرَأْسِهِ يَارَبِّ تَعَالَى الْإِنَاءَ وَرَأْسَ
دِيَارِهِ أَرَادَ خَيْرِيهِ صِرَافًا كَيْدَهُ
قَوْلَ النَّدَى جَفَانٌ شَيْلُوكَ هَيْجُ رِيحِي
خَلَقَ أَمْرَ خَيْرِيهِ لِمَ عَالِدَهُ ظَنُّوا لَيْدَ
يَارَبِّ تَعَالَى لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ
أَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ
أَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ
أَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ لَيْسَ

1394

1377

دِيَارِي يَوْمَ خَيْرِيهِ خَيْرِيهِ الْهَدَنَ مَوْفَقَ
قَوْلَانِ هَذَا يَتِ الْهَدَنَ أَهْدَنَ قَوْلَانِ
مَوْفَقَ الْهَدَنَ عَرِمَ مَقْدَقَ قَوْلَانِ أَهْلًا
الْهَدَنَ قَوْلَ قَوْلَانِ أَهْلًا الْهَدَنَ
أَهْلًا قَوْلَانِ رَهَى الْهَدَنَ أَهْلًا قَوْلَانِ
فَذَرَتْ الْهَدَنَ أَهْلًا قَوْلَانِ خَيْرِيهِ
الْهَدَنَ تَقَرَّرَ وَبَارَ قَوْلَانِ خَيْرِيهِ
الْهَدَنَ قَوْلَانِ وَاسْتَعْمَلَتْ قَوْلَانِ
الْهَدَنَ قَوْلَانِ وَاسْتَعْمَلَتْ قَوْلَانِ
الْهَدَنَ قَوْلَانِ وَاسْتَعْمَلَتْ قَوْلَانِ

1385

1381

1404

لَوْ كُنَّا بِرُكُودٍ قَوْسٍ مَوْسِي بِرُكُودِهِ لَذَلِكَ بِرُكُودِ

مَيُورَةٍ وَذَلِكَ لَخَلْقِ اللَّهِ تَعَالَى الْإِنْسَانَ

جَمْعًا يَدْرُبُ قَوْلًا يَنْتَهِ إِلَهُ كُنْدَرِ دَرِين

سَكَاتًا حَذَرًا أَوْ لَسَوْفَ بِرُفْقَتِكَ مَتَابِلَةً

1408

سَيَنْدَهُ وَيَرِي قَصَاةً يَغْتَدِرُ قَوْلَهُ

يَسْتَدْتِ وَيَحْتَتِ أَصَابَتِ اللَّهِ كَذِبُهُ وَبِهِ كَذِبٌ

أَكْثَرُ مِنْ مَوْصِيئَتِهِ لِأَمِينٍ وَمُسْتَعْنٍ أَوْ لَسَوْفَ

بِحَا أَصَابَتِ اللَّهِ وَجَدَ أَقَابَتَهُ وَأَتَا إِلَهُ رَاجِعُونَ

1412

الْقَوْمَ الْجَمْعِيَّ فِي مَعْجِزَتِي وَخَلْقِي خَيْرًا مِنْهَا

1395

وَأَيْشَلِينْدَن رَاضِي أَوْ لَمْ أَرِ شَرِيحَ خَلْقِي

إِنَّمَا سَيَنْدَهُ بَعْدَهُ دَرُوسُ شَفَقَتِي وَارَدُ

دَرِيحًا حَكِيمِينَ وَقَالِدَ سَيَنْدَهُ صَدَقَ بَعْضُ بَرِيئِينَ

أَيْشَلَن قَصَاةً أَلِيَّ دَرِيحَ دَرُوسَ بَلُوكُودُ

1399

بِرِيحًا قَصَاةً يَغْتَدِرُ قَوْلًا يَنْتَهِ مَوَافِقِ

بِحَا حَقْلًا أَيْدِي سَبَكُ نَمِي قَوْلَهُ إِنْ بَاسَتْ

أَيْدِي كَذِبُهُ كَذِبُ بَارِي بِرُفْقَتِ أَصْلَحِهِ

سَكَاتَهُ بِرُفْقَتِ كَوْنِهِ وَنَا يَنْتَهِ دَرُوسُ

1403

وَبَرِيئِينَ بِرُفْقَتِ رَدِّ رَاجِعِينَ وَأَعْلَى حَقْلَهُ دَرُوسُ

1422

مَظْهَرِ اَوْلَادِهِمُ اسْتَفْرَاغَةً مِنْ كَلَامِنِ
وَاتُوبُ اِلَيْهِ دِيهِ **وَدَخِي** قَوْلُ الَّذِي صَادَرَ
اَوْ لَانْ شَيْءٍ اِيَّيْكَ بَلُو كَدَّرَ بِرِي خَيْرِ زَوْرِي
شَرُّوَن اَكَا مَقْفِي دِيرَن خَيْرِ مَقْفِيهِ
دِيَا وَحَجَّتْ كُرْكَ وَشَرِي مَقْفِيْدَن
اِجْتَابَ اَعْرَافَن كُرْكَدَن رِي زَانَرِي مَقْفِي
مَقْفِيْتِ اِلَيْهِ اَكَا دِيَا مَقْفِيْتَدَن
وَكَو كُرْ اِلَيْهِ اَكَا دِيَا كُرْ دَوَرِ اِي
اَيْوَانِ مَقْفِيْتَن وَشَاكْدَن رَاغِيْدَن سَوْرَكِه

1430

1413

دِيُوْبِ صَبْرِ اَيْلِيهِ وَرِي قَضَاءِ طَاعَتَدَن
اَكُو صَدَاجِ مَقْرِي اَيْلِيكَ بِرُوْقُلَه مَقْفِي
اَو لَو زَسَه **يَارِي** سَوْرِلِ حُرَّتْ سَنَدَن دَدَر
اَكُو بَكَا تَوَقُّفِيْكَ دَقِيْقِ اَو لَسَه اَيْدِي

1417

بُو عِبَادَتِ اَشْكُ بَكَا حَسْرَتِ اَو لَزْدِي
اَلْحَمْدُ لِقَدِّ عَالِي التَّوَقُّفِ دِيهِ وَرِي قَضَاءِ عَقِي
نَدَرِ اَكُو قَوْلِ بِرِ مَقْفِيْتِ اَشْكُ سَهْ دِيْكَ
يَا دِي نَفْسِي اَمَّا رَا اَيْلَه شَيْطَانَه اَو لَوْنِيَا

1421

اَشْكُ دِيُوْبِي عَقِيْلَه مَقْفِيْتِ نَدَرِ اَشْكُ
مَقْفِيْتِ

۱۴۴۰ اعتقاد اید ز لر و بری جبریّه آنر عمر
 برینمی ایدوب ایلمن الحق باری تعالی
 در قول اندن عین برینمی آنر دیو
 اعتقاد ایدوب اراده جبریّه بر
 ۱۴۴۴ بالکلمه انکار اید ز لر و بری معتزله
 آنر شریک خالق باری تعالی در و ترک
 خلقی زیم متضمن در و بری آنر شری خلق
 انک باری تعالی بر لایق و کلام در و بر
 ۱۴۴۸ اعتقاد اید بر لایق و بری مجبورها آنک

معلوم اوله که بنی بکوک کشته قضا
 و قدر بخشنده هلاک اولنلر در
 حد ز ایدوب آنر در برینه داخل اوله
 سبک دیر الکفر تا سبک اعتقاد دی آنر
 ۱۴۳۵ داخل اولنلر در جهل بری سبک و بری
 قدریه آنر برینمی کفر خلیل و کفر
 شرا ایدوب ایلمن برین باری تعالی غفور
 ایدوب خلق استغنیه زیم اختیار احسن
 ۱۴۳۹ یوقدرن قول خلیل باری تعالی رد یو

استغفار

1458 اسئلک متعلق سزا احکام شرعیہ و افعال
ملکۃ در قرض و حاجت سفت مستحب
مباح مکروه حرام مقنید بولہ فروغ
دین ملت دیزل مجروح دین ملت اون
دود کلک اولدی انزل اچندہ
1462 ضرورت دینیتہ متعلق اولان مسا
لذلک ایمانی احوال اوزرہ و تفصیلی
تفصیل اوزرہ واقعہ سلطانین سیلوب
و بیلدوی شیلک خکله سنہ تعلیمہ

1466

1449 برائیسک و قولک کنبسک اولدوغی بیز
وانا نوب ازل انک لادندز اوینی
و مستح و اندرک پیغمبرین محمد علیہ
الصلوة والسلام تباری قالیدک ایکی
1453 بلوک سنی کوردی بری اچر و ده بالنده
متعلق الی مومن بدو امتت بالک و
ملا نیکه و کینه و رسله و الیوم الآخر
و بالقد ر خیر و شر من الله قالی بولر
1457 اصول دینیا و ملت و دینک و بری طفق و

استک

1494

ایمان دخی دوروت بلرکدر بری ایمان
 فطری شول شیدر که آدم بامر علیه
 السلامک بلندن حقد وعین وقتد
 اندو کمن اقرار در اند حکی انسان
 طوعوب بیویوب عاقل باله اولویجه ک
 کافیدر بری ایمان تقلید شول
 شیدر که اوله سیز اقرار ناسدث
 اشیکلاه حاصل اولور فقد ز ایمانک
 مقرب الیه درین صابح عاصیدر

1502

1485

انانوب کونناغ شریعی بلوعینسه اناکده
 غی سئلک حمله سینه دلیله اقرار اناک
 ادینه ایمان واسلام دیرلر بویانک
 بقاسنک شریعی دخی الت بلرکدر بری
 اعتقاد الیه اولان کفر یاندن وری
 سولک الیه اولان کفر یاندن وری
 اشیکلاه اولان کفر یاندن وری شول
 الوحیتدن وری شول علقاندن و
 بری شول رب یحیتدن صفر نقد دینو

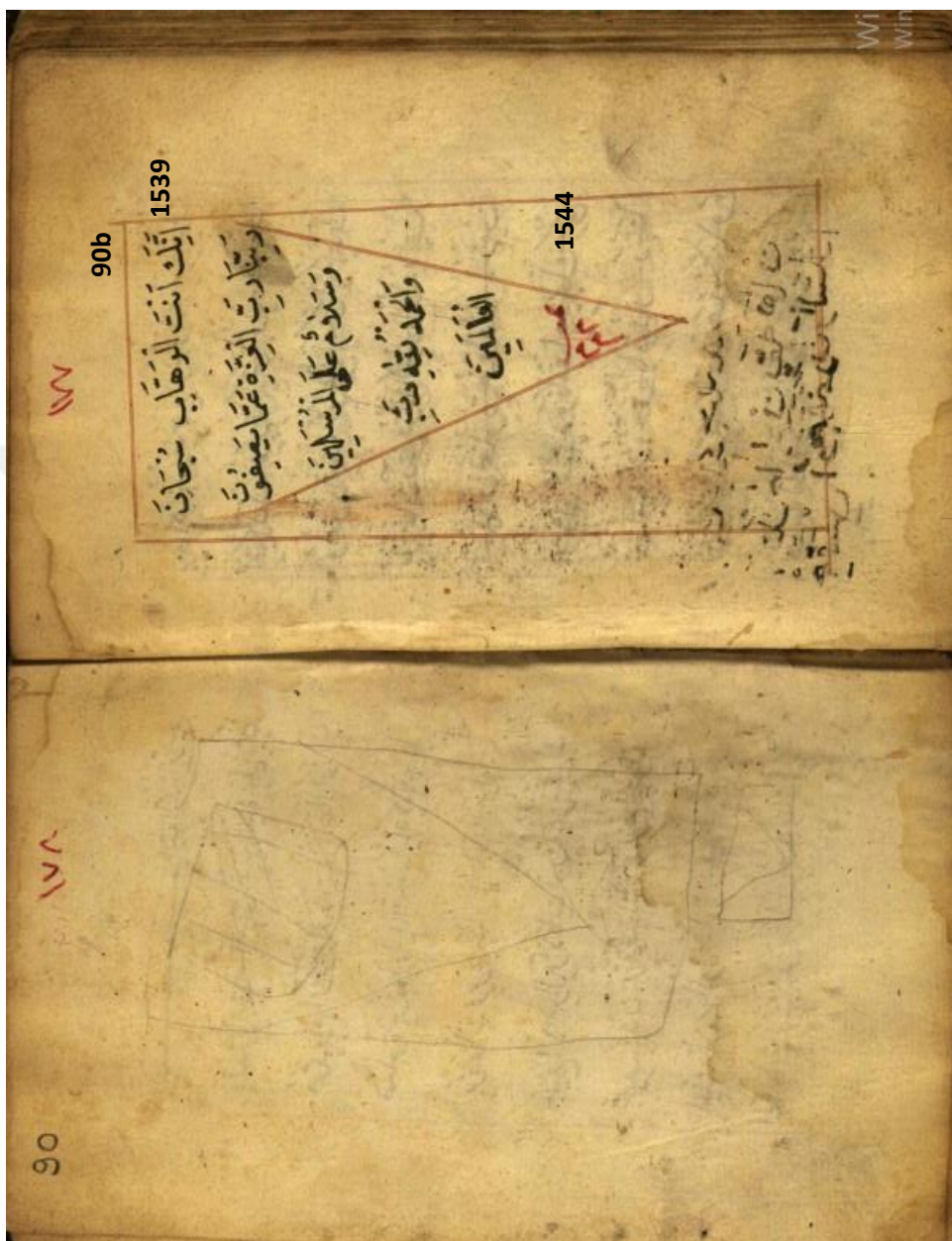
1493

۱۵۱۲ اِنَّمَا سَيِّدُنَّ وَبِرَّ اِيْمَانِكَ وَجُودُكَ
 شَرِي دِي اِيكِدَن بَرِي عَافِلُ كُرُكْ
 وَبَرِي بُلُوعْ كُرُكْ وَبِرَّ اِيْمَانِكَ قَبُولُ
 كُجْمَه سِنْدَكْ شَرِي دِي اِيكِدَن بَرِي
 وَجُودُ صَحَّتَدَه اُولُوبِ حَيَاتَدَن اَمِيْدَكْ
 كَسْرُو نَ اَوَّلِ اَوَّلَه وَبَرِي دَاتَه اَلَاوُ
 جِيغُوبِ اِيْلَه كُونْ مَزْنِيْدَن طَرُوبِ
 وَتَوْبَه جُوبِ قِيَا نَزْدَن اَوَّلِ اَوَّلَه
 ۱۵۲۰ وَبِرَّ اِيْمَانِكَ حِكْمَتِي اِيْجَلَدَن بَرِي

۱۵۰۳ اَوَّلَه اَوْكُونْدَن وَجُوبِ وَبَرِي اِيْمَانِ
 اَسْتَدَ لَ اِي شَرْلَ شَنْدَر كَزَنَه وَكَلَه
 يَا فَوْضَا نَزْدَن مَوْزَه اَسْتَقَالَا اَشْكَلَه
 حَاصِلَا اُولُوبِ وَبَرِي اِيْمَانِ حَقِيقِي
 ۱۵۰۷ شَرْلَ شَنْدَر كَا صَدَقْ وَقَطْعَا شَنكْ
 قَبُولَا اَتَمَكَلَه حَاصِلَا اُولُوبِ بَرَّ اِيْمَانِكَ
 سَبِي دِي اَوُجْ بُلُوكْ كَدَن بَرِي هَر
 كَلَكْ اَرَادَه جَزِيئَه سَيِّدَن وَبَرِي
 ۱۵۱۱ بِغَيْرِ لَرَكْ كَلَه سَيِّدَن وَبَرِي قَا بِلَرَكْ

1530 بری اکثر و طبعی او نرسد آری بالبروت
 انکادز و بری اکثر قبول منشاءه
 اولسورایسته نهی عن المنک انکادز
 بویمان دخی مزل کسبی اولدوغی
 1534 اخلدن مخلوق خدا دد موئین
 اولان کمنسه وفات ایدمجل سخی
 تن ایله دودعه باقیدز ربنا
 لا ترغفلو ربنا بوندله هک بنخنا و
 1538 هتب کنا من لکنک و تخم انک

1521 دنیا ده پانی قلیجدن وکالی جیزدن
 واخل اولادی اسیر اولده دن خاوی
 اولوب وفات اینک کده میت بقا
 موب و نمازی قلوب و مسلمانلر
 1525 قریبه قورققدز ویری قریزه منکینه
 جوب ویروب و قیامته اوق نوز ایله
 فالقوب و خوض قورقون اچوب و
 صراط کجوب جنازه داخیل و لقندز و
 1529 بویماندن کوازی دخی ایچ کلو کدد

91

1554

١٨٠

وَيُطَوَّرُ نَادِي فِي بَيْتِ بَابِ اِيَدِ سَنَ

سَنَ بِمَا اَوَّلَ صَلَوةٍ سَبِيحَا مِنْ جَمِيعِ
التَّيَمَّنَاتِ جَمَلًا كَمَا حُدِّدَتْ وَتَرْفَعُ دُخَانِ

بِرِي قَالِدِ سَنَ بِمَا اَوَّلَ صَلَوةٍ سَبِيحَا
عِنْدَكَ كَذَلِكَ وَتَكُنْ اَعْلَى الدَّرَجَاتِ مُرَاد

1559

الَّذِي اَعْتَدَ سَنَهُ وَتَبْلُغُ نَادِي بِرِي اَوَّلَ صَلَوةٍ
سَنَ بِمَا اَوَّلَ صَلَوةٍ سَبِيحَا اَقْصَى الْعَالَمَاتِ

مُرَادَ لَدُنْ بِرِي اَيُّهَا مِنْ جَمِيعِ الْخَلْقِ اَعْمَالِ
مَالِكًا نَادِي جَمَلًا سَبِيحًا فَلِلَّيَالِ وَبِرِي لَكَ

وَاللَّيَالِ اَوَّلَ كَذَلِكَ

1563

91b

١٧٩

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ يَا اللَّهُ صَلِّ سَنَ اَعْظَمَ إِلَهًا عَلَى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ بِرِي الرُّسُولِ اَوَّلًا لَنْ فُتِيَ عَالَمُ اَوَّلِ رُبِي

صَلَوةٍ بِرِي تَعْظِيمَ إِلَهٍ تَعْظِيمَ إِلَهٍ كَمَا تَنْجِيحًا
بِرِي نَجَاتِ وَرِي بِمَا اَوَّلَ صَلَوةٍ سَبِيحَا مِنْ

1549

جَمِيعِ الْأَهْوَالِ وَالْأَفْئَاتِ فَرْقَةً شَرِّكَ
بِجَمِيعِ نَدَى وَتَقْضِي نَادِي بِرِي بِرِي الْجَمُونَ

أَيْدِ سَنَ بِمَا اَوَّلَ صَلَوةٍ سَبِيحَا جَمِيعِ
الْعَالَمَاتِ اَيْدِ سَنَ بِمَا اَوَّلَ صَلَوةٍ سَبِيحَا وَرِي

1553

سَنَ

١٨٤

رَجَمَ اَوْلَادَ خَالِقٍ دُرُوجِي فِي سَبِيحَتِي نَظِيرَ
 بَنِي اَوْلَادِ اَحْمَدٍ دُرُوجِي فِي لَيْلِيهِمْ خَذِيرَ
 ثُمَّ لَيْلِيهِمْ وَبَنِي قُرَيْشٍ دُرُوجِي فِي سَبِيحَتِي
 دِينِ اِسْلَامٍ دِينِ اَوْلَادِ دُرُوجِي فِي سَبِيحَتِي
 مِلَّةِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 ثُمَّ اَصْحَابِ اَدَمَ دُرُوجِي اَوْلَادِ رَايِ الْكَبِيرِ
 اَعْتَقَادِهِ اَهْلَ سُنَّتِ الْجَامِعَةِ مَذْهَبِهِ
 ثُمَّ عَمَلِهِ مَذْهَبِهِ فَوَاقِدِ دَوْلَةِ الْكُتُبِ
 يَا اِلَهَ اَبْلَهَ اَسَانِ مَوْجِ اَبْرَارِ سَنِي سَبِيحَتِي

1573

1577

1581

دُعَاؤُ

1564

اَللّٰهُمَّ عَلَيَّ كَيْدَ اَدَاةٍ قَوْمٍ مُّؤْمِنُونَ اِنْ
 شَاءَ اللّٰهُ بِنَجْمٍ لَا حَقَّ لَكَ وَرَحْمَةً لِّلّٰهِ قَرِيبَةً
 كُنْتُ وَتَجَاوَزَ لَكَ عَنْ سَيِّئَاتِي

مُظْلَمَةٌ فَقَدْ كُنْتُ فِي

1568

اَللّٰهُمَّ اِنِّ اَتُوبُ اِلَيْكَ
 سَمِعْتُ اَوَّلَ اَيَاتِ خُذْ ثَمَانِيَا اِلَيْهِ صَلَوَاتِي
 بِرَحْمَتِكَ وَرَحْمَةِ عِبَادِكَ اَمْرِي فَرَحِي كَانِيَا

مُصَلِّ فِي حَقِّكَ مَسْكُونًا فِي لَيْلِيهِ

1572

١٨٥

فصل رکنی ایمان

و کفی ایمان ایچکدن اولی سیدین یاجناب
هم ایچنجهسی آنکه اولار اولدی باللسکان

فصل فی الحکم و عده مکملکن

ایچکملک آراسیند. خواه مخلوق مبتلا
کراید و رسته اطاعت اوله لر خد سزیناب

خس شیطان هواء نیایی عارء اویوب
کوه نون عقیقان اید فلوسند بر عرقاب

اصل مشرع و مقتدر و حفظ الیه الیاب

شول زمانکه صبر کر بز دن بونی سزیناب

فصل امر منید

بلکه ایمان ایچکدن خدای اعتقاد
هم کتای هم رسوله سزیناب اعتبار

خیر سزیناب ایچکدن این سیدین ایچکدن
هم مملک خد ممتد. قولاید اولیل

فصل بنیاد اسلام

هم خدای سزینابی اسیده فلیدن سزیناب
هم موحید رکنی صوم یمن و قوی قید

بِالصَّلَاةِ نَظْمًا أَجْمَلًا أَوْ رَدَّ أَمْرًا بَارِعًا
سَمِعْتُ ابْنَ إِسْحَاقَ أَخِي الْقَصِيرَ وَعَمِيرًا

فِي بَيْتَانِ مَعْنَايَا الْحَاكِمِ الْعَلِيِّ

بِالصَّلَاةِ وَفِي أَوَّلِ بَيْتٍ وَلِجِي بِكْرِي بَر

مُسْتَحِبِّ بِكْرِي أَوْعَ سَنَتُ يَخْوِي بِدِيدِ

سَكَنَ الَّتِي أَوْلَدَتْ خَلَّةً فَمَ أَيْدِي جَلَّةِ مَدَل

عَمْرًا أَوْ دَبِي إِجْرًا إِلَهَ أَوْلَدَ أَهْلَ صَدَل

أَوْ لَوْ اسْتَقْبَلْتُكَ الْكَوْمَ قَبُولَ خَلَّةٍ جَهَان

أَوْ كَرِهِي وَبِي بَيْتِي أَتَمَّةً أَمَّا اِقْتِسَان

قَوْصٍ وَاجِبٍ دَائِجٍ سَنَتٍ دَوْدَةٍ وَرَمَانٍ مَتْنٍ

بُورِي وَطَائِلِي أَوْلَدَ دَكِّ دَمِشَقٍ وَصَبَاح

أَصْلَ غَيْرِي وَطَائِلِي أَوْلَدَ بِلْمَقِينِ مَبَاح

غَيْرِ مَشْرِعِكَ أَسَاسِي أَجِيدٍ وَكَزُورَةٍ حَرَام

فَرْدٍ بَرَجَةٍ بَرَجَتِكَ نِغَمَ الْوَقْتِ قَدَرٍ مَرَام

أَصْلَ نَوْعٍ أَجْمَلٍ مَعْنَا بِكْرِي بِرَحْمَتِكَ

خَلَّةً قَرْنِ بِنِ وَلَوْ بِيْلُو لَمْ يَلْدَرْ سَهْ مَرَام

كَلَامَةٍ بُولَةٍ سَكَنَ الَّتِي تَحْرُفُ فِي الْعَدَلِ

بِحَلَّةٍ سَكَنَ سَكَنَ بُولَةٍ أَوَّلِ الْوَقْتِ صَدَل

1627

سَيِّدِي بِمَنْزِلِ اَيْتِ مَدَاوِيْمِ اَوَّلُهُ قَوْلُ لَيْسَ بِشَيْءٍ

جَنَّتِ اَعْلَاةُ كِرْمَلِكِ اَمْرُدِي اَقْنَا وَارْجِيَانِ

اَلْبَلَاءِ اَلْاَوَّلِ فِي اَلْمَدَائِنِ دَاخِلُهُ وَخَارِجُهَا

وَقَدْ كُنْتُ قَبْلَهُ يَحْتَرِي بِرَيْدَانِ سَرَّ وَلِيَّاسِ

خَارِجِيْدُ زُصْبُطِ اَيْدِ رَسَنِ يَوْعِيْهِ فَلَكَ بَلَسِ

قَانَا اَوْقِي اَوْ تَوَزَّيْجِ زَكْرَمِ اَيْلَهُ سَجُودُ

دَاخِلِيْدُ زَيْجِيْنِ وَنُبُودُهُ اَتَمُّهُ لَجْنِي اَيْلَهُ جُودُ

اَلْبَلَاءِ اَلْثَانِي فِي اَلْوَرْدِيَّاتِ عَامًا وَنَاثِرًا

عَالَمِ اَوَّلَانِي بَدِيْ غَاثَةً اَوَّلَانِ اَوْدُودُ وَرَدُودُ

1631

1618

اَوَّلُ بَرِ اَوَّلِيْدُ رَمِيَايِ اَوَّلُ اَوْجِي اَوَّلِيْدُ حَرَمِ

لَيْسَ مَعْنِيْدُ دِرِيْجِ اَلْاَطْفُوْرُ مَكْرُوْرُهُ تَمَاهِرُ

اَوَّلِيْدُ بُوْجَاهِ دَحِيْ سَكْنِيْ سَكْنِيْ اَيْتِ اِيْتَابِ

تَاكِسْتِيْدُ لَطْفِ اَيْدِيْ وَتِلْكَ سَكَايِ اِرِيْتَابِ

فِي بَيَانِ غُرَايْدِ اَوْدَاوِ الْعُقُلَاتِ

1622

اَيْتَهُ دَاخِلُ بَرِيْجِيْ نَشِيْ وَقْتُ تَمَارِيْ اَوْدَا

بُوْلَهُ نَشِيْ رَسْمِ اَوْرُوْرُ نَشِيْ فَرْوَمِيْهَ حَقْدَانِ

اَوَّلَانِ رُفْنِيْدُ وَنَشِيْ قَالِقَةُ تَرْكِيْدُ شَدِيْدِ

بَرْدِيْجِيْ صِرَالِيْ كَجَّةِ صَاغَةِ صُورِيْدِيْلَهُ كِتَابِ

1626

1645

الْبَابُ الثَّالِثُ فِي السُّنَنِ عَامًا وَخَاصًّا

أَوَّلُ بَيْدَى سُنَّتِ عُمَرُو أَوَّلُ خَاصِدِ زَمَانٍ

حَسْرَ أَوَّلِهِ إِجْرَالُ بَيْدَى قَتْلُ بَيْدَى إِلَهُ يَوْمَ التَّلَاثِ

مِنْ السُّنَنِ الْعَامِ

1649

إِسْتَأْجَرَ بَيْدَى إِلَهُ قَرْنَهُ رَفَعَ بَيْدَى

شَرَّ بَيْدَى إِلَهُ شَأْنُ بَيْدَى بَيْدَى وَبَيْدَى

قَوْمَهُ بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

بَيْدَى دُعَايَ بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

1653

مِنْ السُّنَنِ الْخَاصِّ

1636

سُجَّاهُ نَكْصُطُ بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

فِي بَيْدَى وَبَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

1640

مِنْ السُّنَنِ الْخَاصِّ

بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

1644

سُجَّاهُ الشَّهْوَى إِلَهُ بَيْدَى بَيْدَى بَيْدَى

1663

عَنْ أَبِي تَالِقَةَ قَالَ أَلَّا أَرَأَيْتُمْ إِنْ سَجَدَ
فَقُضِيَ رَجُلَيْنِ وَضَعُ يَدِي سَلَةً نَحْيَ قَبْلَ السَّلَامِ
فَقِيلَ بَيْنَ مَا عَمِلَ وَنَذَرَ صَاعِدَةً صَوْلَةً وَرَسَدًا

بَابُ الْمَسْجِدَاتِ الْخَاصَّةِ

1668

حَاشَى مَقُورٌ ذُو رُفْعٍ وَضَعُ شَيْئًا لِلرِّجَالِ
صَدْرُ مَسْجِدٍ لِلنِّسَاءِ نَحْيَ سَرِّ الرِّجَالِ
يُحْفَرُ بَيْنَهُمَا أَلَّا أَوْفَرَ نَذَرَ مَرَدِي الْإِمَامِ
إِلَّا بِشَيْءٍ زِيَادَةٍ فَتَقْرَأُ وَرَأَى نَعَامَ
أَيُّهَا الْعَامِلُ ضَعِيفٌ فِي الرُّفُوعِ وَالسُّجُودِ

1671

1654

قَرِيبٌ تَحْمِيذَاتٍ إِمَامَةٍ جَعَلَ يَدَيْهِ مَخَالِ
رُوي إِمَامَتُهُ أَيْتَ تَقَرُّوْا تَسْبِيحَهُ اخْتِفَارِي
سَرِيحَهُ أَيْمِينَ تَسْبِيحُ إِمَامَتِهِ صَبِيحُ وَمَسْبَا
أَفْرَاشُ تَصْبِيحِي التَّوَكُّلُ لِلنِّسَاءِ

1658

بَابُ الرَّابِعِ فِي الْمَسْجِدَاتِ عَامَّةً وَخَاصَّةً
بَالِغُ أَوَّلِهِ دَوْدَةُ عُمُو مَسْجِدِي إِيْمَةً جَدَالُ
صَاعِدَةً صَوْلَةً خَلِيلُ رُكْ أَيْتَ قَتْلُهُ دَعَا سَلَا
مِنْ الْمَسْجِدَاتِ الْخَاصَّةِ

1662

أَوْجَدْنَا أَرْبَعًا رُوي تَرْسُلُ الشُّرْبَةِ وَضَعُ وَجُودُ
سَلَا

1681

سَبَّحَ تَرْوَبَ قَمَرَسَوْنَمِي وَتَرْوَبَ قَمَرَسَوْنَمِي

تَرْوَبَ وَتَرْوَبَ زَيْدَةَ دَاوِي أَوْجَهَ أَوْجَهَ أَوْجَهَ أَوْجَهَ

كُونِي أَوْجَهَ دَاوِي أَوْجَهَ دَاوِي أَوْجَهَ دَاوِي أَوْجَهَ دَاوِي

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

فَرْقَ الْكَلِمَاتِ عَمَّا مَدْرُ أَوْجَهَ دَاوِي أَوْجَهَ دَاوِي أَوْجَهَ دَاوِي

1685

تَرْوَبَ سَبَّحَ الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

1689

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

1672

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

1676

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

1680

الْبَابُ السَّادِسُ فِي الْكَلِمَاتِ وَجَاهِ عِلْمًا وَجَاهِ عِلْمًا

1699 حَلَامِصِيَّانَ إِلَيْهِ تَقْدِيمُ تَرْوُحٍ وَرِسَالِهِ

وَمِنْ لَكَ رَحْمَةً خَاصَّةً

تَرْوُحُ الصَّادِقِ تَوَقَّفَ سَجْدَةً تَطْوِيلُ انْتِظَارِ

لَيْسَ إِلَهًا إِلَّا سَجْدَةً وَرَأَتْ تَحْكَامُ

1703 سُرُودِي سَحَابًا إِلَيْهِ تَطْوِيلُ تَخْفِيفُ اعْتِمَادِ

وَأَفْكَامُ فَلَهُ جَهْرٌ قَوْلُ أَنَّهُ اعْتِبَادُ

أَلَا أَلْبَابُ الصَّامِعِ وَالْبَلَاءِ عَامَةً وَمُتَأَمِّنًا بِاللَّامِ الْعَامِ

فَلَحَاحَتُهُ تَسْوِيَةٌ مَرْقُوعِيَّةٌ نَظَرُ

1707 أَلِ الْغَزْوَةِ يَنْشِكِرُ أَثْمَهُ أَصْلًا صَرَّ

1690 تَرَكْتُ وَضِعَ يَدِ اعْدَاءِ تَحْسِيلُ ابْدَاعِ

أَعْدَائِهِمْ وَرَأَتْ فِي الْكُوعِ أَوَّلَهُ قَدَافِ

عَمَى وَعَيْنُ قَلْبٍ أَفْقًا تَغْلِيهِ رُجُوعُ يَدِ

فَرْعَانِهِ تَنَادَوْا مَسْحَ وَتَحْيِيلُ إِلَيْهِ عَدَا

1694 اسْتَقْرَأَتْ كَرْنُكَ بَرْمَقِ الْجَمَاعِي بَرَاوِ

تَطَوَّلَهُ وَفَهَّمَتْ نَزْعَ الْقَاءِ بَرَاوِ

سُورَتِي جَمَعَ إِلَيْهِ تَقْيِينُ سُورَةِ انْتِقَالِ

وَمِنْ يَدِ سَلَكِ بَاعِدِي سَيْدِ الْبَدْرِ سَيِّدِ انْتِقَالِ

1698 نَسَبِي تَرَكْتُ تَحْيِيلِي وَتَمَاطِلُ سَبَسَلَةٍ

تَرْكُ رُضٍ لَيْسَ بِشَيْءٍ تَابِعِثُ سَوْءِ عَمَلٍ
عَمَلٍ اِيْذَرْسَهُ جَلِيْلُهُ كِي سَحَرَتْ رُبَّ رَحِيْمٍ
بِيْلَهُ لَمْ يَمْ قِيْلَهُ لَمْ تَرْكُ اِيْمَانُ طَوْلًا اَمَلٍ

1717

سَوِيْمُهُ دِيْنُهُ دَارِيْنُهُ كِي دَارٍ يَابِئِدَانِ اَوْ لَمْ يَنْ
اِيْجُ كُنْ كُنْ رُضُوْشَ رُصُوْرَتِ بُوْدَلِ بُوْدَلِ رَا اَوْ لَمْ
يَعْنِي شَاهِدُ يُوْزُنْ كُوْرُوْشَ يَعْنِي لَمْ يَصْرِفْ كُوْرُوْشَ
يَمْلِكُ سِيَّاسَتِيْنِ كُوْرُوْشَ كِي اَخَرًا رَمَا رَا اَوْ لَمْ
بُوْدَلِ عَمَلُهُ وَلَيْتَ اَنْ لَمْ رُصَفَا سِي عَيْنِ مَحْتَدِرِ

1725

اَوْ قُوْمُ تَرْبِيْلَهُ لَمْ يَنْقُصْ ثَوْبُ اَخَرِيْ
اَوْ قِيْلَهُ فِي رُكْعَةٍ اَخَرِيْ اَخَرِيْ اَخَرِيْ

1708

وَمِنْ اَلْمَخَاصِيْطِ اَخْلَاقِ

خَاصِ اَوْجِ نَحْوِ اَرْسُوْرَةِ اِعْتِمَادِ خِلَافِ اِمَامِ

1712

عَقْدِ اِيْلِهِ شَكَا دُوْشَمَنِيْ رَفْعِ اِيْدِهِ رِيْ اَنَامِ

اَلْبَابُ الثَّامِنُ فِي اَلْفَصْلِ اَلْعَاشِرِ عَلَى اَلْعَرَبِ

بَابُ ثَامِنُهُ بَيَانُ اَوْلَادِيْ جَمْعِهِ مَصْفِيْكَاتِهِ

مِنْ مَعْنَى اَوْلَادِيْ وَبِكُنْيَةٍ عِلْدِيْ دُوْرُ مَصْفِيْدَانِ

1716

سَوِيْلِكُنْ اَوْ اَلَا عَمِدَ حَدَثَ مَضْلُ عَمَلِ

1735

کیمه فرو دی عالم کما قلده زمدی فریاد
 یجمع الیلدی در خر صوفی ده او را اولن
 یلورم صنفه سنی حقیقت یلکی بلورین
 یلنورن صور اسوالی دینده نیغی عار اولن
 شونور یلنور اویدی بلانک سیدکی طویدی
 اودی یلایکیه اوبان یلکی بر خدای اولن
 اولور سلحیه اوغل اوزکی اولور کله قلقل
 سنک یلایکی فریغ یلایکی فاشا دیوار اولن
 یلیم اودی بر یغینی باله اکاشکد زمدی بلا

1743

1726

یلا تدر بیکه عاودتون یلا تدر اختیار اولن
 چکمانه مالک اولور سلسک سونه انجان نامه
 جویلدن مالک فاندی زبونکله انجان نامه
 صدافت صوزنک ویر زولی قصید عارینده
 دوغون افریق ایدر سندن سیکله دوزخ اولن
 سکا دینا سنک ورسنی شادان ایدر زلف اولن
 قی بر سونم لاسنه سیکله طیار اولن
 سعادت اهل اولدوغی اولور و غصه عالد
 یوزم ایغنه طیار کافینه سیکله اولن

1734

1753 آنکه او را با تمام اشخاصی که درین روز و آنرا حاضر
 زیرا که هیچ صوفی اولی حق قیاسی قان اولی
 او نیست و در این میان اولی و در این میان
 او و بهشت و کل حاجت و آنکه در و ناز اولی
 1757 اینچنین شریقی بخشنی که کوفتی و بیند و کما
 صدق در دین و در این میان و در این میان
 شو که از روی و باحی طو و خوشی باند و
 آنکه هیچ کس و صوفی و آنکه کوفتی و ناز اولی
 1761 او چنان اهلینک اینی همچون شاه و مدد

1744 هیچ زلفه سلفه ایرا رخ زهر مکل اولی
 بود و کت و دارینه زلفه و بکلینا و کت و رینه
 سیخا کت و صلاک آنکه کوفتی و دیوار اولی
 جویلد و کت و سلفه سلفه سلفه سلفه سلفه
 1748 یونکی خرد و دوز که آنکه کت و دار اولی
 مسلمانده و سلفه سلفه و کت و کت و کت
 باقی و سلفه سلفه و کت و کت و کت و کت
 کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت
 1752 کت و کت و کت و کت و کت و کت و کت

1771

مَدَامَ اَحْزَنَ عَمَّ بُولَمَن كَو لَمَلَمَدَه عِيَا اَوَلَمَن
 اَوَلَمَحْوَرِي لَمَلَمَدَه حَسْبِي وَصَفَدَدَن بَرَمَن
 بُولَمَلَمَدَه وَصَفَدَدَن اَكَا اَحْصِي مَنَا اَوَلَمَن
 بُولَمَدَه عِيَا مَوْصُوفِي اَوَلَمَدَه رَحْمَتِي بَلَقِي
 دَوَكَمَن لَمَلَمَدَه دَا اَكَا اَحْصِي كَا اَوَلَمَن
 اَوَلَمَدَه كَمَشَلَمَدَه مَقْصُورِي مَوْجَاهَرِي مَطَرِي سَا
 دَمَوْجَدَه لَمَلَمَدَه اَمَلَمَدَه دَرَمَلَمَدَه مَطَرِي دِيَا اَوَلَمَن
 مَطَرِي اَمَلَمَدَه مَطَرِي سَلَمَدَه مَطَرِي دِيَا اَوَلَمَن
 مَطَرِي اَمَلَمَدَه مَطَرِي سَلَمَدَه مَطَرِي دِيَا اَوَلَمَن

1779

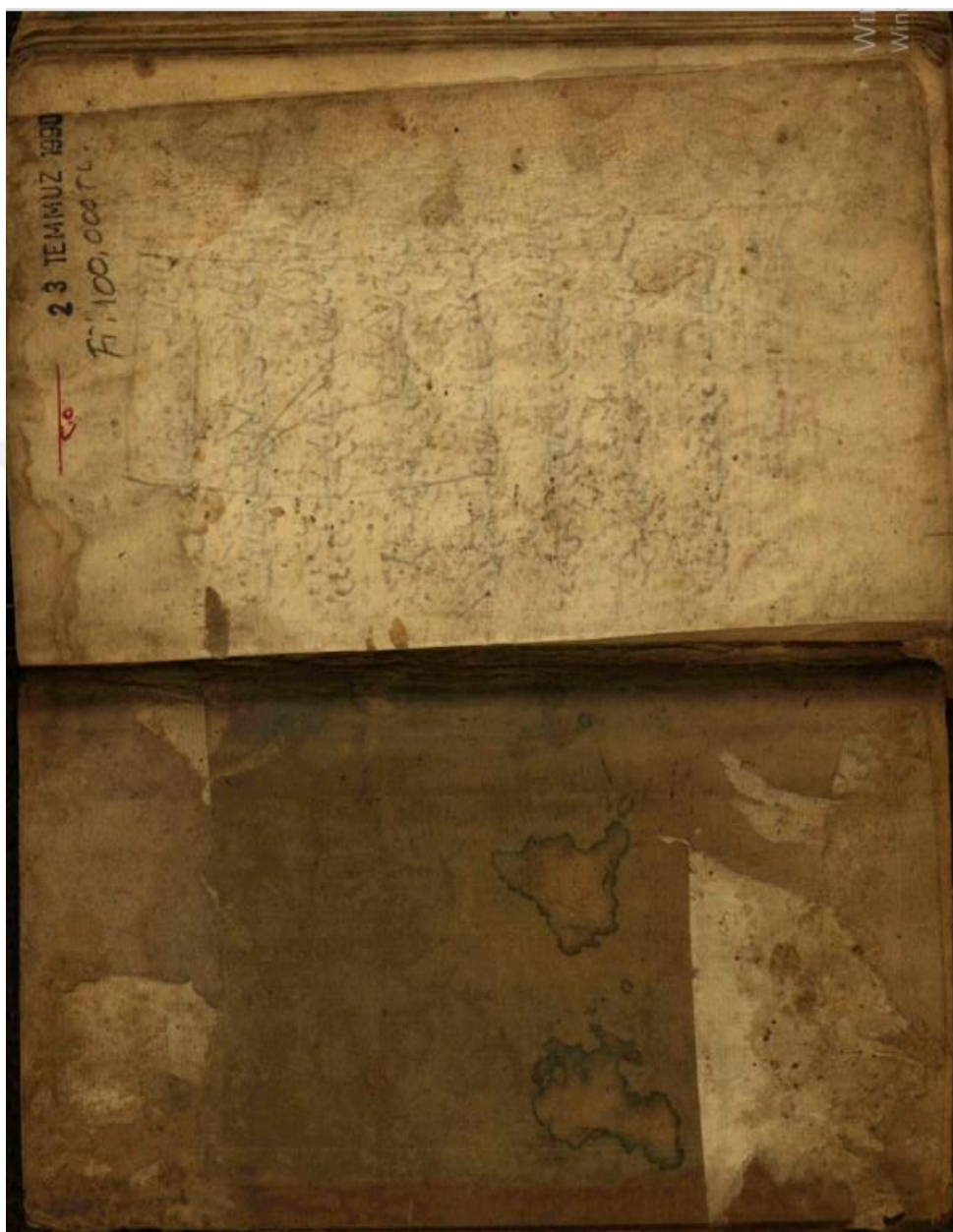
عَمَلَمَدَه

1762

مَدَامَ اَحْزَنَ عَمَّ بُولَمَن كَو لَمَلَمَدَه عِيَا اَوَلَمَن
 اَوَلَمَحْوَرِي لَمَلَمَدَه حَسْبِي وَصَفَدَدَن بَرَمَن
 بُولَمَلَمَدَه وَصَفَدَدَن اَكَا اَحْصِي مَنَا اَوَلَمَن
 بُولَمَدَه عِيَا مَوْصُوفِي اَوَلَمَدَه رَحْمَتِي بَلَقِي
 دَوَكَمَن لَمَلَمَدَه دَا اَكَا اَحْصِي كَا اَوَلَمَن
 اَوَلَمَدَه كَمَشَلَمَدَه مَقْصُورِي مَوْجَاهَرِي مَطَرِي سَا
 دَمَوْجَدَه لَمَلَمَدَه اَمَلَمَدَه دَرَمَلَمَدَه مَطَرِي دِيَا اَوَلَمَن
 مَطَرِي اَمَلَمَدَه مَطَرِي سَلَمَدَه مَطَرِي دِيَا اَوَلَمَن
 مَطَرِي اَمَلَمَدَه مَطَرِي سَلَمَدَه مَطَرِي دِيَا اَوَلَمَن

1770

عَمَلَمَدَه

**T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**VASİYYETÜ'L-ÂRİFÎN
(DİZİN)**

II.CİLT

**LANA AHED MOHMOUD AL- AENZI
2130205025**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman YALKIN**

ISPARTA- 2023

5. BÖLÜM

DİZİN

A	'Abdu'r- Raḥmāni'd-Ḍarīr (عَبْدُالرَّحْمَنِ الضَّرِير): Ar. eserin yazarı
ābdest (أَبْدَسْتُ, أَبْدَسْتُ): Far. abdest	'A.1b/4, 14b/178
ā.61b/1023	
ā.de 73b/1240	
ā.den 78a/1316	'Abdü'l- Muṭṭalib (عَبْدُ الْمُطَّلِب): Ar. Hz. Muhammed'in dedesi 'A.40b/644
➤ ā.i al- "abdest almak"	
70a/1174	
➤ ā. bozul- (abdest bozulmak) 30a/451	'ābid (عَابِد): Ar. kulluk eden 'ā. üñ 18b/244
'Abdu'llāh (I) (عَبْدُ اللَّهِ): Ar. Hz. Muhammed'in oğullarından biri	'abs-i sevb (عَبْتُ ثَوْب): Far. faydasız, saçma sevab 'a.99a/1681
'A.40b/645, 41a/649	
'Abdu'llāh (II) (عَبْدُ اللَّهِ): Ar. Hz. Muhammed'in babası	'acāyibāt (عَجَائِبَات): (< Ar. 'acā'ibāt) acayip şeyler 'a.50b/822
'A.28b/423	
'Abdu'r-Raḥmān ibni 'Avf (عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَصْف): Ar. cennetle müjdelenen on sahabiden biri	acıķ - (أَجَف): acıkmak a.maķ 79b/1342
'A.49a/800- 801	

‘aciz (عَجْزٌ): (<Ar. ‘acz) beceriksizlik

a.ını 27a/400, 58a/959

‘a.den 19b/269

‘ad (عَدٌ): (<Ar. ‘add) saymak *bk.* ‘add

‘a.99b/1693

‘āciz (عَاجِزٌ): Ar. güçsüzlük, âcizlik

➤ ‘ā. ol- (zayıf olmak)

36b/574

‘adālet (عَدَالَتٌ): Ar. hakka riayetkârlık, hak tanırılık, haklılık, doğruluk

‘a.86a/1459

aç - (أُج): açmak

a.mağı 99b/1694

a.up 51b/840

Adana (أَدَنَ): Türkiye'nin bir ili

A.da 57b/951

aç (أُج, أَج): açlık

a.62b/1035

a.ları 70a/1177

‘adāvet (عَدَاوَةٌ): Ar. düşmanlık, yağılık

‘a.dir 101b/1729

açık (أُجِف): açık

a.da 33b/515

‘add (عَدَدٌ): Ar. sayı *bk.* ‘ad

‘a.99a/1688

açıl - (أُجِل): açılmak

a.up 59a/972, 60a/997

Ādem (أَدَمُ): Ar. Hz. Adem

Ā.24b/358, 25a/365, 27a/396,

27b/406, 28a/416, 28b/428, 43a/691,

44a/705, 44b/713, 65b/1093, 88a/1495

Ā.durur 93a/1578

açlık (أُجِلِف, أُجِلِف): açlık

a.64a/1070

a.ını (açlığını) 71b/1200

‘ādet (عَادَتٌ): Ar. görenek, usul, tabiat, alışkanlık

‘ā.dir 101b/1726

ad (أَد): ad

a.ı 30a/453

a.ına 87b/1487

adım (أَدِيم, أَدِيم): adım

a.62a/1031

a.larını 34b/539

adımlık (أَدْمَلَقُ): adımlık

a.34b/539

‘adil (عَدِلَ): (<Ar. ‘adl) doğruluk

‘a.56a/924, 59a/979, 67a/1120, 64a/1066, 64a/1065

‘ādil (عَادِلَ): Ar. doğruluk gösteren

‘a.69a/1155, 71a/1189

adlu (أَدْلُو): adlı

a.41a/649, 41a/650, 41a/651, 41a/652, 41a/656, 41b/657

‘afiv (عَفُو) : (<Ar. ‘afv) suçunu

bağışlama *bk. ‘afv, ‘afuv*

‘a.67b/1125

➤ *‘a. eyle-* “affeylemek”

67b/1126

‘afuv (عَفُو): (<Ar. ‘afv) suçunu

bağışlama *bk. ‘afv, ‘afiv*

‘a.64a/1065

‘afv (عَفُو): Ar. suçunu bağışlama *bk.*

‘afiv, ‘afuv

➤ *‘a. iT-* “affetmek”

59a/977, 77a/1300

ağaç (أَعْبُ): ağaç

a.lar 37b/593

a.lara 82b/1403

ağır (أَغْرَ): ağır

a.26a/379, 78a/1322, 78b/1323

ağız (أَغْزَ): ağız

a.da 100a/1707

a.ı (ağızı) 59b/986

a.ına (ağızına) 65a/1088

a.indan (ağızından) 22b/315

a.ları 32b/495, 63a/1046

a.larını 59b/988

ağla - (أَغْلَا): ağlamak

a.yan 69a/1160

ağrı (أَغْرَ): ağrı

a.sıçun 52b/862

āh (أَهِ): Ar. Far. ah, yazık

ā.102a/1736

‘ahd (عَهْدَ): Ar. söz verme

‘a.ine 65a/1081

āher (أَخْرَ): Ar. başka, diğer

ā.i 100b/1708

a.95a/1611

āhir (أَخِر, أَخْر): **Ar.** son, sonraki, en sonra

ā.101a/1724, 102b/1744,
25a/361, 26a/382, 27a/397,
28a/422, 36a/564, 40b/641,
40b/646, 44a/710, 44b/715,
44b/719, 53a/866, 68b/1145,
68b/1149, 74a/1255, 76b/1287,
76b/1293, 23a/329
ā.i 100b/1709, 18a/242
ā.ine 46a/741

āhret (أَخْرَت): **Ar.** öbür dünya, öteki dünya bk. āhret

ā.e 42b/681, 46a/739

a

ḥkāmi Fıkh-ı Keydānī (أَحْكَامُ فِیْهِ كَيْدَانِي):

Far. Fıkh-ı Keydānī hükümleri
ā.94a/1594

aḥkāmi-ı şer'ıyye (أَحْكَامُ شَرْعِيَّة): **Far.**

İslam hukukunda itikat, ibadet, muamelat, nikah ve cezalara ait hükümler

a.15a/180, 81a/1376, 87a/1476

aḥkāmi'ş-şalat (أَحْكَامُ الصَّلَاةِ): **Far.**

namaz hükümleri

aḥlāk-ı ḥamīde (أَخْلَاقُ حَمِيدَة): **Far.**

övülecek huyları

a.ler 46a/743

aḥmak (أَحْمَق): **Ar.** pek akılsız, sersem,

şaşkın

a.dan 40a/630

Aḥmed (أَحْمَد): **Ar.** Hz. Muhammed

A.durur 93a/1574

Āmīne (أَمِينَة): **Ar.** Hz. Muhammed

annesi

Ā.28b/428

āhret (أَخْرَت): (<**Ar.** āhret) öbür dünya,

öteki dünya bk. āhret

ā.e 102b/1748

aḥşam (أَحْشَام): akşam

a.49a/795

aḥvāl (أَحْوَال): **Ar.** oluşlar, bulunuşlar,

durumlar

a.i 58b/965

a.iñ 102b/1747

aḥvāl-i dīn (أَحْوَالِي دِين): **Ar.** dini hâller

<i>a.de</i> 102a/1738	<i>'a.ı</i> 24a/346, 25a/363
aķ - (أَك) : akmak	'aķlen (عَقْلًا) : Ar. akıl ile, aklen
<i>a.an</i> 38a/599, 57b/949, 57b/950, 57b/951	<i>'a.16b/207, 16b/214, 17a/222</i>
<i>a.ması</i> 37b/591	'aķl-u kāmīl (عَقْلٌ كَامِلٌ) : (<Fr. 'aķl-ı kāmīl) eksiksiz, tam akıl
<i>a.şā gerekdür</i> 74b/1259	
aķ (أَق) : ak, beyaz	<i>'a.36a/562</i>
<i>a.75a/1260, 89b/1526</i>	
aķça (أَقْجَه) : akçe, para	aķrabā (أَقْرَبَا) : (Ar. < akrabā') aralarında soy yakınlığı olanlar
<i>a.53b/876</i>	<i>a.ya</i> 71a/1192
'aķıl (عَقْل) : (<Ar. 'aķl) akıl, us <i>bk.</i> 'aķl	'aķreb (عَقْرَب) : Ar. zehirli ve tehlikeli hayvancık
<i>'a.ları</i> 21a/291, 25b/370	<i>'a.ler</i> 66a/1101
aķıt - (أَقِث) : akıtmak	
<i>a.ması</i> 51b/839	'aks (عَكْس) : Ar. zıt
	<i>'a.i</i> 98a/1663
'āķīl (عَاقِل) : Ar. akıl	aķşā'l-ğāyāt (أَقْصَى الْغَايَات) : Ar. en son gayeleri
<i>'ā.89a/1513</i>	<i>a.92a/1560</i>
'āķīl bālīg (عَاقِلٌ بَالِغ) : Ar. akıl baliğ, ergen <i>bk.</i> 'āķīl ve bālīg	
<i>'ā.26b/394, 88a/1498</i>	al - (أَل) : 1. satın almak
'āķīl ve bālīg (عَاقِلٌ وَبَالِغ) : Ar. akıl baliğ, ergen <i>bk.</i> 'āķīl bālīg	<i>a.acağını</i> (alacağını) 69b/1164
<i>'ā.72b/1217</i>	<i>a.dığı</i> 41b/658
'aķl (عَقْل) : Ar. akıl, us <i>bk.</i> 'aķıl	<i>a.maz</i> 104a/1772
	2. can almak
	<i>a.mağa</i> 22a/310

3. almak, temin etmek, elde etmek <i>a.up</i> 35b/550, 41a/648, 63a/1049	‘a.44b/717, 78a/ 1320
4. yardımcı eylem ➤ <i>ābdest a.an</i> 70a/1174 ➤ <i>rişvet a.mayan</i> 72a/1210	‘ alā rivāyetin (عَلَى رِوَايَةِ): Ar. rivayet edildiğine göre, söylenenlere bakılırsa
a‘lā (أَعْلَى): Ar. daha,en, pek yüksek <i>a.sina</i> 92a/1559	‘a.78a./1315 ‘ alā ṭarīķi’l-iḥtilāf (عَلَى طَرِيقِ الْإِخْتِلَافِ): Ar. uymayış yoluyla ‘a.24a/350, 43b/693
a‘lā’d-derecāt (أَعْلَى الدَّرَجَاتِ): Ar. en yüksek derece <i>a.92a/1558</i>	‘ alāmet (عَلَامَةٌ): Ar. alamet, işaret, iz, belge ‘a.lerine 16a/199 ‘a.leriniñ 52b/863 ‘a.lerün 55b/915
a‘lā’-ı taḥṣīl (أَعْلَاءَ): yüksek tahsil <i>a. i</i> 99b/1690	‘ ale’l-‘umūm (عَلَى الْعُمُومِ): Ar. umumiyet üzere, genel olarak ‘a.100b/1713, 98b/1677
‘ alā ḳadari’ṭ-ṭāḳat (عَلَى قَدْرِ الطَّاقَةِ): Ar. güç yettiği kadar <i>a.1b/5</i> <i>a.i</i> 14b/179	‘ ālem (عَالَمٌ, عَالَمٌ): Ar. alem, dünya, cihan ‘ā.36b/574, 61a/1012, 102a/1735 ‘ā.de 82a/1390 ‘ā.e 28b/431, 36a/566 ‘ā.ler 49b/809
‘ alā ḳaderi’l-imkān (عَلَى قَدْرِ الْإِمْكَانِ): Ar. olabildiği kadar ‘a.70a/1177	‘ ālem-i rü’yā (عَالَمِ رُؤْيَا): Far. rüya alemi
‘ alā ḳavlin (عَلَى قَوْلٍ, عَلَى قَوْلٍ): Ar. birinin sözüne, iddiasına göre	

‘ā.nıḡ 85b/1451

ālet (الآلة): Ar. makine, aygıt

ā.20b/283

‘aleyhimü’ş-şalātu ve’s-selām (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ): Ar. “Allah’ın salat ve selamı onların üzerine olsun” anlamında bir dua sözü

➤ *cümle peygamberān*
‘a.39a/613

‘aleyhimü’s-selām (عَلَيْهِمُ السَّلَام): Ar. “Allah’ın selamı onun üzerine olsun” anlamında bir dua sözü

‘a.61a/1010

‘a.a 75b/1275

‘aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ): Ar. “Allah’ın salat ve selamı onun üzerine olsun” anlamında bir dua sözü

➤ *Ādem ‘a.a 28a/416*
➤ *Muḥammed ‘a. 23a/330,*
26a/383, 36a/566,
68b/1146, 72b/1215,
86b/1470

➤ *Muḥammed ‘a.dur*
40b/647

➤ *Muḥammed ‘a.ı 25a/362*

➤ *Muḥammed ‘a.uḡ*
27a/398, 28b/423,
40b/642, 50b/820,
51a/830, 53a/868,
72a/1212, 73b/1234,
74b/1256

➤ *Muḥammed Muṣṭafā ‘a.*
uḡ 76b/1294

➤ *Muṣṭafā ‘a. 68b/1150,*
76b/1288

‘aleyhi’s-selām (عَلَيْهِ السَّلَام, عَلَيْهِ السَّلَام): Ar. “ona selam olsun!” manasında peygamberin adı anılırken kullanılan bir söz

➤ *Ādem ‘a. uḡ 25a/365,*
43a/692

➤ *Ādem ‘a.a 24b/351,*
65b/1094

➤ *Ādem ‘a.dur 24b/359*

➤ *Ādem ‘a.uḡ 27a/396*

➤ *Ādem babamuz ‘a. uḡ*
88a/1496

➤ *‘Azrā’īl ‘a. 22a/309*

➤ *Cebrā’īl ‘a. 22a/306*

➤ *Cebrā’īl ‘a.a 75b/1274*

➤ *Dāvūd ‘a.a 23a/327*

- *‘İsā ‘a.* 56b/928 *a.se gerekdiir 63a/1048,*
- *‘İsā ‘a.a* 23a/328 *63a/1052*
- *İbrāhīm ‘a.* 68b/1144
- *İbrāhīm ‘a.a* 24b/354 **‘ālim (عَالِمٌ): Ar.** alim, bilim adam
- *İdrīs ‘a.a* 24b/353 *‘ā.ler 55a/902*
- *İsmā‘īl ‘a.* 22a/311
- *İsrāfīl ‘a.* 22a/310 **‘alīmun bi-‘ilmihi (عَلِيمٌ بِعِلْمِهِ): Ar.**
- *İsrāfīl ‘a.a* 60b/1001, Allah’ın sıfatlarından biri, bilme
75b/1274, hassasıyla bilen
- *İsrāfīl ‘a.ı* 61a/1016 *‘a.8b/102*
- *Mālik ‘a.* 22a/314
- *Mikā‘il ‘a.* 22a/307 **‘alīmun bi-zātihi (عَلِيمٌ بِذَاتِهِ): Ar.**
- *Mūsā ‘a.* 63b/1059 Allah’ın sıfatlarından biri, kendiliğinden
- *Mūsā ‘a.a* 23a/326 bilen
- *Mūsā ‘a.uḡ* 57a/940 *‘a.9a/109*
- *Rıdḡān ‘a.* 22a/313
- *Şālih ‘a.uḡ* 74b/1251 **Āl-i Resūl (آلِ رَسُولٍ): Far.** peygamber
- *Süleymān ‘a.uḡ* 57a/942 ailesi
- *Şiṣ ‘a.a* 24b/352 *Ā.den 56a/921*
- *Şiṣ ‘a.ı* 27b/412

ahn (أَنْه, أَنْه): alın

a.ına (alnına) 27a/399, 27b/413,
28b/424, 28b/426, 64b/1077

a.ları 31b/481

alivir (الْيُؤِير): alıvermek

‘Aliyyü’l-Murtaḡā (عَلِيُّ الْمُرْتَضَى): Ar.
H.z. Ali'nin "kendisinden razı olunmuş"
anlamlarına gelen bir ünvanı

‘A.dur 49a/798

Allāh (الله): Ar. Allah *bk. Allāhu*

A. 91b/1546

A.a 45a/726

<i>A.dan</i> 81b/1377, 81b/1378, 81b/1379, 81b/1380, 81b/1381, 81b/1382, 81b/1383, 81b/1384, 81b/1385	<i>a.da</i> 15a/188 altmışar (الْثَمِشَر) : altmışar <i>a.78b/1324</i>
Allāhu (الله) : Ar. Allah <i>bk. Allāh</i> <i>A. 8b/101, 9a/109</i> ➤ <i>yā A. 12b/155</i>	altmış üç (الْثَمِشْنُ أَوْج) : altmış üç <i>a.42b/680</i>
Allāhumme (اللَّهُمَّ) : Ar. ya Allah! <i>A.91b/1546</i>	altun (الْتُونُ, اَلْتُونُ) : altın <i>a. 64b/1075, 64b/1078, 80a/1351</i> <i>a.dan 79a/1338</i>
‘Allāmü’l-Ġuyüb (عَلَّامُ الْغُيُوب) : Ar. görünmeyen şeyleri bilen, Allah <i>‘A.96b/1636</i>	‘ām (عَام, عَام) : Ar. genel <i>‘ā.96a/1635</i> <i>‘ā.dır 99a/1685</i>
alt (الْت) : alt <i>a.ına 56b/935</i> <i>a.ında 17b/231, 33b/514</i>	a‘ mā (أَعْمَا) : Ar. kör <i>a.dan 40a/635</i>
altı (الْتِي, اَلْتِي) : altı <i>a.15a/182, 2a/6, 59a/979,</i> <i>76b/1295, 86b/1472, 87b/1488</i> <i>a.dur 24a/345</i>	a‘ māl-i šālīḥa (أَعْمَالٍ صَالِحَةٍ) : Far. dince makbul olan işler <i>a.58b/966</i> <i>a.nuṣ 92a/1562</i>
altıncı (الْتَنَجِي) : altıncı <i>a.15b/197, 3b/29, 45a/725, 7a/82</i>	‘amd-i ḥadeṣ (عَمْدٌ حَدَثٌ) : Far. abdesti bozmaya kasıt <i>‘a.100b/1716</i>
altmış (الْتَمِشْنُ, اَلْتَمِش) : altmış <i>a.25a/367</i>	‘amel (عَمَلٌ, عَمَل) : Ar. iş

‘a.24a/344, 46a/741, 100b/1716,
67a/1121, 29a/435, 59b/989,
71b/1203, 76a/1278, 67a/1121

‘a.de 93a/1580

‘a.i 63a/1048, 78a/1321

‘a.ine 80a/1353, 81a/1372

‘a.ler 45b/737, 55a/902

‘a.leri 78b/1331

‘a.lerini 22a/312

‘amel-i āhīret: (عَمَلِ آخِرَت): Far. ahiret
ameli

‘a.55a/901

āmennā (أَمَنَّا): Ar. “inandık, diyecek
yok” anlamlarında bir onaylama sözü
ā.67a/1120, 67a/1124

‘āmil (عَامِل): Ar. işleyen
‘ā.ler 50a/810

āmīn (أَمِين): Ar. “öyle olsun, ya Rab
duamızı kabul eyle!” anlamında bir söz
ā.97b/1656

ammā (أَمَّا): Ar. ama, fakat, lakin

a.10b/125, 12a/148, 40a/637,
59a/975, 60a/991, 68a/1141,
74a/1255, 95a/1617, 96a/1628,
9a/105

‘āmmen (عَامًّا): Ar. umumi, genel olarak

‘ā. 96a/1634, 97a/1645,
97b/1658, 99a/1684

‘ām u hāṣ (عَامُّ خَاص): Far. genel ve özel

‘ā.99a/1686

ān (أَنَّ): Ar. an

ā.da 42a/671

➤ her ā. (her zaman)
20b/283

aḡ- (أَغْ, أَكْ): anmak

a.an 58a/959, 73a/1227
a.up 74a/1245

ana (أَنَا): ana, anne

a. 22b/317, 65b/1092, 78a/1318
a.dan 28a/420, 36b/569
a.muz 27b/406, 41b/657
a.muzı 27a/403, 41a/648
a.muzuḡ 42b/683
a.sı 28b/428, 39b/623
a.sına 73a/1230

a. ya 28a/420, 53a/869

an̄a (أَنَا): ona

a. 102a/1735, 102a/1743,
103a/1757, 103b/1764,
103b/1766, 104a/1772, 18a/242,
18b/245, 19b/262, 19b/268,
20b/280, 25a/360, 25b/376,
27a/400, 27a/401, 27a/404,
28a/414, 29a/438, 29b/448,
2b/16, 30b/466, 31b/482,
32b/499, 33a/504, 35a/540,
37b/593, 45b/731, 47b/773,
58b/967, 59a/978, 81a/1376,
84a/1425, 84a/1428, 84a/1429

Anaṭoli (أَنَاطُولَى): Anadolu

A.yı 56a/920

ān-be-ān (أَنْ بَانَ): **Far.** gitgide, gittikçe,
vakit ilerledikçe

*ā.*80b/1365

ancaḳ (أَنْجَقْ): ancak

*a.*12b/153, 18b/246, 55a/907,
55a/908, 85a/1441

anda (أَنْدَه): orada

*a.*103a/1756, 37a/581, 42a/674,
42b/680, 58a/955, 62b/1042,
63b/1055, 63b/1060, 79b/1341,
79b/1343, 80b/1365

a.dır 102b/1749

andan (أَنْدَنْ): 1. ondan

*a.*17b/232, 36b/568, 36b/569,
41a/649

2. oradan

*a.*37a/579, 37a/576, 74a/1250

3. sonra

*a.*60b/1003, 75a/1262

anı (أَنْى): onu

*a.*103b/1764, 11a/132, 25a/366,
25b/375, 27a/401, 31a/469, 32a/490,
41a/654, 45b/737, 62b/1039, 63b/1056,
82a/1387, 93b/1586

anıl - (أَنْل): anılmak

a.an 44a/702

anıṭ (أَنْئِ): onun bk. anuṭ

a.dur 18b/243

anlar (أَنْلَر, أَنْلَر, أَنْلَر) : onlar

a.24a/343, 25b/375, 26a/380,
52a/852, 53a/865, 60a/992,
79b/1349, 81a/1375, 84b/1436,
85a/1440, 85a/1445, 85a/1448,
85b/1451

a.a 21a/296, 25b/372, 26b/387,
59b/984, 59b/986, 59b/988,
61b/1025, 64a/1063, 66a/1105,
68a/1142, 75b/1269, 84b/1434

a.da 21b/303

a.dan 84b/1433

a.ı 75a/1265, 75b/1269

a.ıı 21b/304

a.uı 21a/289, 23a/332, 24b/358,
25b/371, 27a/396, 35b/550, 35b/553,
40a/637, 43b/696, 44b/712, 44b/717,
46b/753, 49b/809, 53a/866, 60a/990,
87a/1480, 22b/322

aıısuz (أَكْسُوْزُ): ansızın, aniden,
birdenbire

a.102b/1746

aıısızın (أَكْسِرْزِنْ): ansızın, aniden,
birdenbire

a.31a/469

anun (أَنْنُ, أَنْنُ, أَنْنُ): onun bk. anıı

a.102b/1748, 103a/1753,
103a/1760, 104a/1778, 18b/246,

23b/341, 25a/364, 25b/369,
26b/395, 27a/399, 27b/413,
28b/426, 29a/434, 29a/436,
30a/456, 34a/526, 40b/645,
59a/977, 59a/980, 61a/1008,
66b/1108, 66b/1109, 66b/1110,
66b/1111, 66b/1112, 66b/1113,
74b/1252, 74b/1259, 77b/1309,
78a/1315, 86a/1466, 88a/1497,
94a/1593

a.la 57a/940, 57a/943, 59a/973,
61a/1014

‘**ār** (عَار): Ar. utanma

‘ā.a 102a/1738

ara (أَرَا): yer, mahal

a.sı 33a/512

a.sına 98a/1663

a.sında 94a/1595

a.sından 37b/591, 38a/599

a.ya 55b/914

‘**Arab** (عَرَب): Ar. Irak, Şam, Ceziretü’l-
Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır’da ve
Afrika’nın şimalinde bulunan semitik
kavmin umumi adı.

‘a.11a/138

‘**Arabi** (عَرَبِي): Arap kavmine mensup

<i>‘A.dür</i> 40b/643	<i>a.ına</i> (ardına) 35a/541, 65a/1081
ardınca (أَرْدِنْجَه): hemen arkasından	<i>a.ında</i> (ardında) 17b/230, 51b/837, 56b/932
<i>a.35b/550</i>	<i>a.indan</i> (ardından) 37b/588, 63a/1044
arka (أَرْقَ): arka	artık (أَرْتَقْ): bundan sonra
<i>a.ıı</i> 102b/1745	<i>a.75a/1262, 97b/1662</i>
<i>a.sı</i> 63a/1044	‘aşā (عَصَا): Ar. deynek, sopa
<i>a.sında</i> 77b/1313	<i>‘a.sı</i> 50b/825, 57a/940
Arnavud (أَرْنَؤُدْ): Arnavut	Āşāf ibni Berḥiyā (أَصْفَ ابْنُ بَرْحِيَا): Ar. Hz. Süleyman'ın kâtibi veya veziri olduğu kaydedilen kişi
<i>a.11a/137</i>	<i>Ā.51b/839- 840</i>
arpa (أَرْپَه): arpa	āsān (أَسَانْ): Far. kolay
<i>a.yı</i> 65b/1091	<i>ā.93a/1581</i>
‘arş (عَرْش): Ar. taht	āsānlık (أَسَانْ لِكْ): Far. kolaylık
<i>‘a.68a/1142, 69a/1154</i>	<i>ā.58b/968</i>
<i>‘a.uı</i> 63b/1059	aşāb (أَصْحَاب): Ar. Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler
arşun (أَرَشُونْ): arşın	<i>a.inuı</i> 35b/549
<i>a.25a/367, 58b/970, 78b/1324, 78b/1325</i>	
art – (ضَمَّه): artmak	
<i>a.ması</i> 54a/883	
art (أَرْد): art	

Aşhāb-ı Kirām (أَصْحَابِ كِرَام): Far.

Peygamberimizi görmek ve sohbetine
ermek şerefini kazanmış kimseler

A.uη 45b/734

‘āṣī (عَاصِي): Ar. günahkar

*‘ā.*53a/870, 73a/1231, 21b/304

‘asker-i islām (عَسْكَرِي إِسْلَامِي): Far.

İslam askeri

‘a.ı 51a/836

aşl (أَصْل): Ar. asıl, kök, dip, esas

a.im 93a/1578

a.indā 82b/1401

a.inı 104a/1774

aşlā (أَصْلًا): Ar. hiçbir vakit

*a.*100a/1707, 19a/256, 20b/284,
36a/560, 66a/1105, 82b/1397

aşlen (أَصْلًا): Ar. aslında, esasında

*a.*88b/1507

aşl-ı gayrı (أَصْلٍ غَيْرِي): Far. aslı dışında

*a.*94b/1602

aşl-ı meşrū (أَصْلٍ مَشْرُوع): Far. meşru
olan asıl

*a.*94a/1599

aşl-ı nev‘-i ibtilā (أَصْلٍ نَوْعٍ إِبْتِلَا): Far.

sıkıntının türlü aslı

*a.*94b/1605

aşağı (أَسَاغِي): aşağı

a. 66b/1107, 68a/1139, 77b/1305,
78a/1319, 79a/1335, 79b/1346, 80a/1350

āşikāre (أَشِكَاَرَه, أَشِكَاَرَه): Far. belli, açık,
meydanda

ā. 20a/276, 7b/83

➤ *ā.* iT- (belli etmek)
29a/439

āşinā (أَشِينَا): Far. bildik, tanıdık

ā. ya 54b/899

at (أَت): at

*a.*77b/1312

āteş (أَتَش, أَتَش): Far. od, hararet,
kızgınlık

*ā.*60a/998, 65a/1080

ā.den 65b/1089

ā.ler 66a/1101

atıl - (أَتِيل): atılmak

<i>a.up</i> 68a/1135	<i>a.55b/910, 55b/911</i>
āvāz (أَوَان): Far. ses, sade <i>ā.60b/1003</i>	<i>a.da</i> 41b/665
‘avn (عَوْن): Ar. yardım <i>‘a.101a/1718</i>	ay (2): (أَي): (<Ar. <i>eyy</i>) saçın ayırım yeri <i>a.99a/1688</i>
‘avrat (عَوْرَت, عَوْرَت) : (<Ar. ‘avret) kadın <i>‘a.54b/897, 54b/898, 79a/1334</i> <i>‘a.a</i> 53a/871, 72b/1220 <i>‘a.dan</i> 18a/234, 39b/626 <i>‘a.ı</i> 71a/1188 <i>‘a.lar</i> 53a/871, 71a/1194, 79b/1344, 80b/1363 <i>‘a.ların</i> 70b/1182 <i>‘a.un</i> 55b/913	ayak (أَيْق, أَيْق, أَيْق): ayak <i>a. 62b/1036, 79b/1343</i> <i>a.ına</i> (ayağına) 63b/1059, 101b/1734 <i>a.ları</i> 34a/523, 34a/525, 34a/527, 63a/1046 <i>a.larına</i> 34b/533 <i>a.larını</i> 34b/535 <i>a.larının</i> 34b/531
avuç (أَوْج): avuç <i>u. ları</i> 34a/522	➤ <i>yalın a. 61b/1020</i>
Ay (أَي, أَي): Dünya’nın uydusu Ay <i>A.30b/466, 56b/935, 99a/1688</i> <i>A.ı</i> 37b/589 <i>A.ıla</i> 89a/1518	‘ayān (عَيَان): Ar. belli, açık, meydanda <i>‘a. 95a/1610</i>
ay (1) (أَي, أَي): yılın on iki bölümünden her biri	āyet (أَيْت, أَيْت): Ar. Kuran’ın cümleleri <i>ā. 73a/1225</i> <i>ā.i</i> 100a/1702 <i>ā.inün</i> 79a/1333

āyet-i kerīme (آيَاتِ كَرِيمَةٍ): Far. kutsal ayet

ā.67a/1117, 67a/1123

*‘a.dur 2a/9, 8a/92, 12a/146,
12b/156, 13a/161*

‘ayıb (عَيْبُ): (<Ar. **ayb**) utanılacak şey,
kusur, ayıp

‘a.39a/618

‘ayn-ı mihnet (عَيْنُ مِحْنَتٍ): Far.
meşakkatin kendisi

‘a.dir 101a/1725

ayır - (أَيَّرَ): ayırmak

a.65b/1095

a.di 25b/372

a.up 75a/1265

ayrıl - (أَيَّرَ): ayrılmak

a.ur 4b/43

az (أَزْ): az

*a. 37b/592, 46b/748, 53b/875,
54b/891, 55b/909*

a.l 19a/254

‘Āyşe (عَائِشَةُ): Ar. Hz. Muhammed’in
karısı

‘Ā. 41b/659, 42b/682

az az (أَزْ أَزْ): az az

aylık (أَيْلُكُ): aylık

a. 23a/ 331

a. 104a/1771, 74b/1258

a ‘zā (أَعْضَا): (Ar. **a ‘zā’**) organlar

a. 20b/282

‘ayn (عَيْنُ, عَيْنُ): Ar. göz

‘a.99b/1692

‘a.ıla 100a/1706

*a.dan 18a/239, 37a/583,
76a/1285*

*a.ları 33a/505, 33a/508, 33b/515,
34a/528, 61b/1019, 61b/1023*

a.larını 61a/1014

‘aynı (عَيْنُ, عَيْنُ): (<Ar. **‘ayn**): tıpkısı

‘a.4b/42, 20b/286

‘a. mıdır 11b/142

‘azāb (عَذَابُ, عَذَابُ): Ar. işkence, keder

‘a.60b/999

‘a.dan 59a/979

‘a.ı 77a/1304

‘a.inuŋ 59b/982

‘a.iŋ 64a/1067

‘a.ları 66a/1104

➤ ‘a. iT- (azap vermek)

60a/995, 64a/1066,

65b/1091, 66a/1103,

66a/1104, 67b/1127

➤ ‘a. ol- (azap verilmek)

59b/984, 59b/986,

59b/988, 60a/990,

64b/1071, 67a/1119

azacıḳ (أَزَاقِ): azıcık

a.31a/474, 32b/497

a‘zam (أَعْظَم): Ar. daha ve pek büyük

a.ı 36b/572

‘azil (عَزَلَ): (<Ar. ‘azl) işinden çıkarma

‘a.i 48a/776

➤ ‘a. ol- “azletmek”

39b/622, 48a/777

‘azim (عَزِمَ): (<Ar. ‘azm) kast

➤ ‘a. it- 96a/1627

‘azm-ı ḳaṣd (عَزَمَ قَصْد): Far. niyet kastı

‘a. 81b/1379

‘Azrā’ il (عَزْرَائِيل): Ar. ölüm meleği

‘A. 22a/309, 61a/1010

B

baba (بَابَا, بَابَا): baba

b. 65b/1092, 78a/1318

b.dan 28a/420

b.muz 88a/1495

b.muzdan 27b/406

b.st 28b/423, 54b/894

b.sina 73a/1230

b.ya 53a/869

bāb-ü sāmīn (بَابُ ثَامِنُ): (<Far. bāb-ı sāmīn) sekizinci bölüm

b.de 100b/1714

ba‘dehu (بَعْدَهُ): Ar. ondan sonra

b. 83a/1405

Baḡdād (بَغْدَاد): Ar. Irak'ın başkenti

B.57b/950

baḡır- (بَاغِرْ): bağırmak

b.salar gerekdür 65a/1080

b.up 88b/1505

bağışla- (بَاغِشْ): bağışlamak

b.yan 69b/1165

bağça (بَغْجَه): (<Far. *bāğ-çe*) bahçe

b.sı 59a/972

bahā (بَهَا): Far. kıymet, bedel

b.ya 70a/1171

bākī (بَاقِي, بَاقِي, بَاقِي): Ar. kalan, Tanrı

b.103b/1765, 80b/1366

b.dür 102b/1750, 23b/341,

26b/395, 90a/1536

baḥlīl (بَحْلِيل): Ar. cimri

b.86a/1459

b.sini 65b/1095

➤ *b. kal-* “baki kalmak”

26a/385, 78b/1329

baḥş (بَحْش): Ar. konuşulan şey, söz

b.inde 84b/1432

bal (بَال): bal

b. 102a/1743

b.dan 75a/1260

bā- ḥuşuş (بَا حُصُوص): Far. + Ar.

hususiyile

b.59b/981

bālīg (بَالِغ): Ar.bülüğa eren

b.26b/394, 97b/1659

➤ *b. ol-* “ergenleşmek”

72b/1217

bā' iṣ (بَاعِث): yol açan, sebep olan

b.in 99b/1697

bā' iṣ-i sū' -ı 'amel (بَاعِثِ سُوءِ عَمَل): Far.

kötü amele sepeb olan

b.101a/1717

baṇa (بَنَّا): bana

b.83a/1411, 83b/1416, 83b/1417

baḳ- (بَاق, بَاق): bakmak

b.ma 98b/1679

b.maḳ 35a/541

b.ma-sı 35a/547

b.mayan 32a/490, 72a/1209

Bārī Ta'ālā (بَارِي تَعَالَى, بَارِي تَعَالَى, بَارِي تَعَالَى)

Bārī Ta'ālā: Ar. Tanrı, Allah

B. 5a/49, 6b/73, 6b/75, 7a/76,

7a/78, 7a/81, 7b/83, 7b/85, 7b/87,

16a/206, 17a/217, 17a/224,
17b/229, 25a/361, 25b/371,
26a/379, 26b/387, 27a/401,
28a/417, 29a/434, 29a/438,
59a/977, 60b/1001, 61a/1013,
62b/1038, 63b/1060, 66a/1103,
67a/1120, 67a/1124, 67b/1129,
71a/1196, 75b/1272, 79b/1348,
80a/1355, 82a/1387, 84b/1437,
85b/1456, 86a/1463

B.dan 79a/1340, 86b/1470

B.dur 85a/1441, 85a/1445,
85b/1449

B.nuḡ 2b/13, 2b/19, 3a/21, 3a/24,
3b/27, 3b/29, 3b/32, 4a/35, 4b/44,
8b/99, 9a/107, 9b/114, 9b/117,
11b/140, 11b/145, 12a/150,
15b/190, 72b/1221

B.nuḡ 18b/247, 18b/249,
19a/253, 19a/259, 19b/264,
20a/271, 20a/274, 20a/278,
20b/281, 20b/285, 21a/289,
21b/297, 23a/325, 23b/335,
24b/356, 29b/444, 36a/562,
46a/742, 58a/959, 69a/1158,
69a/1159, 69b/1162, 69b/1166,
71b/1201, 71b/1203, 72a/1206,
72a/1208, 73a/1228, 73b/1233,

73b/1237, 74a/1243, 76b/1292,
80b/1367, 82a/1391

B.ya 10a/121, 17b/226, 21b/303,
29a/435, 69a/1156, 85a/1447

B.yı 37a/581, 49a/793, 49a/794,
73a/1226, 74a/1245, 76a/1283,
86a/1465

baş - (بَاسَ): basmak

b.dı 28b/430

b.salar gerekdür 64b/1078

başar (بَصَرَ): Ar. göz, görme

b.20a/274, 3b/29, 5b/59, 6a/68

başırın (بَصِيرَ): Ar. görüp, anlayan

b.7b/84

başırın bi_başarihi (بَصِيرَ بِبَصَرِهِ): Ar.
görme hassasıyla gören

b.9a/104

başırın bi_zātihi (بَصِيرَ بِذَاتِهِ): Ar.
kendiliğinden gören

b.9b/111

baş (بَاشَ): 1. baş, kafa

b.ı 61b/1020, 89b/1521

b.ını 60a/990, 63b/1058

<i>b.ları</i> 31a/472	<i>b.nı</i> 64b/1076
2. başlangıç	<i>b.sına</i> 64a/1068, 64a/1069,
<i>b.larına</i> 62a/1030	64b/1071
	<i>b.sını</i> 69b/1165, 81a/1373,
başla - (بَاشَلْ): başlamak	81a/1374
<i>b.yup</i> 75b/1272	
	bed (بَدَّ): (<Ar. bed') başlamak
bāṭıl (بَاطِل): boş	<i>b.35b/551</i>
<i>b.dur</i> 85b/1455	
bay (بَاي): zengin	bed-ḥūy (بَدْحُوِي): Far. kötü huylu
<i>b. 99a/1689</i>	<i>b.70b/1186, 35b/551</i>
bayrak (بَيْرَاغ): bayrak	beden (بَدَن, بَدْن): Ar. beden
<i>b.ı (bayrağı)</i> 65a/1082	<i>b.69b/1167, 96a/1630</i>
	<i>b.de</i> 73b/1241
bayram (بَيْرَام): bayram	bedr-i münir (بَدْرِ مُنِير): Far. parlak
➤ <i>b. günleri (bayram</i>	dolunay
<i>günleri)</i> 80b/1363	<i>b.93a/1576</i>
ba'zı (بَعْضُ, بَعْضِ, بَعْضَى): (<Ar. ba'z)	beg (بَك): bey
bazı, kısım	<i>b.im</i> 95b/1619
<i>b.102b/1747, 15a/182, 19b/265,</i>	begen- (بَكُنْ): beğenmek
<i>19b/266, 24a/343, 53a/869,</i>	<i>b.dikleri</i> 78b/1328
<i>63a/1044, 64b/1072, 64b/1074,</i>	
<i>64b/1078, 65a/1082, 65a/1081,</i>	beḳā (بَقَا): Ar. devam, sebat
<i>65a/1084, 65a/1086, 65a/1088,</i>	<i>b.sınıuṣ</i> 87b/1488
<i>65b/1089, 65b/1092, 75a/1263,</i>	
<i>77a/1301, 80a/1352</i>	
<i>b.ları</i> 53a/864	

bekār (بَكَارُ): Ar. bekâr

b. 79a/1334

b.26b/388, 83a/1410

bel (بَل): bel

b.inden 25b/369, 88a/1496

b.ine 27a/397

benī ādem (بَنِي آدَمَ): Ar. Ademoğulları, insanlar

b.28b/428

belā (I) (بَلَى): Ar. evet

b.26b/390

benī- Aşfar (بَنِي أَصْفَرُ): Ar. Rumlar, Bizanslılar, Avrupalılar

b.55b/917

belā (II) (بَلَا): Ar. bela, musibet

b.102a/1743

benim (بَنِمُ): benim

b.102b/1751, 93a/1574

belīg (بَلِغُ): Ar. düzgün

b.74a/1243

beṇze – (بَنْزَ): benzemek

b.medübine 17a/221

b.mez 16b/207, 17a/223, 17a/224,

17b/226, daḥı 17b/225

belki (بَلَكِي): Far. belki

b.101b/1726, 102a/1737,

36a/566, 40b/639, 69b/1164, 93b/1584

b.r 30b/466, 32b/499, 35a/540

b.rdi 31b/483, 33a/505, 33a/506

b.yen 50a/816

Belqīs (بَلْقِيسُ): Ar. Saba Kraliçesi

B. 51b/840

berāber (بِرَابِر): 1. birlikte, bir arada

b.20a/273, 20a/277, 35a/542,

57a/936

belli (بَلَلِي): belli

b. 30a/454

b.idi 33a/511

b.ine 31b/477

belürsüz (بَلُورْسُزُ): belirsiz

b. 39b/629

ber-ḥüdār (بِرْخُدَارُ): Far. mesut olan

ben (بَن): ben

- *b. ol-* “mutlu olmak”
102a/1740
- berī** (بري): (<Ar. *berī*) salim
b.79b/1348
b.dür 18a/241, 19a/258, 20a/270,
20b/285, 21a/288, 24a/342
b.lerdür 4b/45, 79b/1345
- berk** (برك): sert
b.60b/1003
- berķ** (برق): Ar. şimşek
b.95b/1626
- ber-ķarār** (برقرار): Far. üzerine, birlikte
karar
b.101a/1722
- berrāk** (براق): Ar. nurlu, pek parlak
b.32b/498
- besmele** (بِسْمِ اللَّهِ): “ Bismi’llāh-ir-
Raḥmān-ir-Raḥīm” cümlesinin adı
b.99b/1698
- beş** (بَیْش): beş
b.100b/1715, 101b/1731,
29b/446, 37b/585, 40b/647, 42a/671,
- 57b/948, 84b/1431, 5b/1454, 93b/1589,
93b/1590, 95b/1623, 95b/1624
b.dür 44b/718
b.i 95b/1619, 44a/703
- beşinci** (بَیْشِنجی): beşinci
b. 101a/1717, 15b/196, 24b/355,
3a/26, 6b/71, 7a/80
b.si 96a/1627
- beşīr** (بَشِير): müjde getiren
b.93a/1574
- bevil** (بَوْل): (<Ar. *bevl*) idrar
b.leri 30a/458
- bey’** (بَیْع) Ar. satmak
b.72a/1209
- beyān** (بَيَان): Ar. açıklama, bildirme
b.95a/1609
➤ *b. iT-* (açıklamak)
55b/917, 95a/1609,
15b/192, 15b/193,
15b/194, 15b/196,
15b/197, 16a/198,
16a/200, 16a/201,
16a/203, 16a/204, 9b/116
➤ *b. olun-* (açıklanmak)
100b/1714, 5a/48

b.e 94a/1597

beyāz (بَيَاض): Ar. beyaz

b.26a/386, 26b/389, 32a/493,
32b/498, 32b/503, 57a/941, 61b/1024,
68a/1138, 31b/480

Beyti'l-Ma'mūr (بَيْتُ الْمَعْمُور): (<Ar.
Beytü'l-Ma'mūr) Yedinci kat gökte,
Cennet-I Firdevs'de bir köşk olup, Hz.
Adem'le yeryüzüne indirilmiş -Kabe
mevkiine- Tufandan sonra yine
Cenetteki yerine alınmıştır.

b.ı 37a/578

Beytü'l- Ĥarām (بَيْتُ الْحَرَام): Ar. Kabe

b.93a/1577

beytü'l-māl (بَيْتُ الْمَال): Ar. maliye
hazinesi

b.a 54b/894

bıyık (بِيَق): bıyık

b.78b/1326

bī-'aded (بِي عَدَد): Ar. hesapsız

b.dir 100b/1715

bī-'ār (بِي عَار): Ar. arsız, utanmaz

bi-'avni'l-llāhi (بِعَوْنِ اللَّهِ): Ar. Allah'ın
yardımıyla

b.13b/169

bi-'avni'llāhi Ta'ālā (بِعَوْنِ اللَّهِ تَعَالَى): Ar.
Allah'ın yardımıyla

b.55b/917

bid'at (بِدْعَت): Ar. sonradan meydana
çıkan şey

b.ları 72a/1213

bihā (بِهَا): Ar. onunla

b.91b/1549, 91b/1552, 92a/1555,
92a/1557, 92a/1560

bī-irtiyāb (بِي اِرْتِيَاب): Ar. şüphesiz
şüphelenmeden

b.95b/1621

bi-küllī (بِكُلِّي): Ar. bütün, tüm değil

b.102a/1740

bil – (بِل, بِل, بِل): bilmek

b. 93b/1587, 94b/1602, 95a/1609

b.95a/1612

b.di 5a/51, 81a/1371

b.digine 102a/1740

b.diñ 101b/1728, 102b/1747,
104a/1775

b.dügi 87a/1484

b.düğini 102a/1742

b.düñ 76a/1278

b.eler 101a/1719

b.eniñ 102a/1739

b.enlerden 102a/1738

b.enlere 102a/1739

b.medügi 19a/256

b.mek 3a/20

b.meklik 19a/253

b.mesi 35b/553

b.mesile 81a/1368, 82a/1391

b.meyene 95a/1617

b.mez 104a/1774

b.mezsin 102a/1737

b.üp 45b/733, 45b/737, 46a/738,

71b/1198, 86b/1467, 87a/1483

b.ür 19a/256, 71b/1197,

94b/1606

b.ürem 102a/1737

bilā keyfin (بَلَا كَيْفٍ): Ar. istemeyerek,
gönülsüzce

b. 6b/73, 77a/1297, 80a/1358

bilā-ḥisābın velā-‘azābın (بَلَا حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ): Ar. hesapsız ve sualsiz olarak

b. 77a/1297

bilā-teşbihin velā-keyfiyyetin (بَلَا تَشْبِيهِ وَلَا كَيْفِيَّةٍ): Ar. benzetmeksizin ve

niteliksiz olarak

b. 80b/1359

bi'l-‘aks (بِالْعَكْسِ): tersiyle

b.i 98b/1672

bi'l-cenān (بِالْجَنَانِ): Ar. kalbiyle

b. 94a/1592

bilezik (بِلَا زِيكٍ): bilezik

b.ler 79a/1339

bilici (بِلَجِي): bilici

b.dür 6b/75

bi'l-küllīye (بِالْكُلِّيَّةِ): Ar. büsbütün, bütün
bütün

b. 85a/1444

bi'l-lisān (بِاللِّسَانِ): Ar. dil ile,
söylemekle

b. 94a/1593

bi'llāhi't-tevfīk (بِاللَّهِ التَّوْفِيقِ): Ar.

Allah'ın yardımıyla

b. 15a/186

bin- (بِنَ): binmek	17a/221, 17a/222, 17b/229,
<i>b.üp</i> 61b/1025	17b/232, 19b/269, 21a/296,
	21b/305, 26a/386, 27a/404,
binā (بِنَا): (<Ar. binā') bina, yapı	29b/445, 29b/447, 2a/10, 2b/16,
<i>b.93b</i> /1589	2b/19, 31b/485, 32a/489,
<i>b.laruṅ</i> 54a/883	35a/548, 35b/556, 36a/561,
<i>b.sınuṅ</i> 80a/1350	36a/564, 36b/569, 36b/575,
	37a/580, 39a/617, 39a/618,
bī-naẓīr (بِي نَظِير): Ar. eşsiz, eşi	39b/623, 41a/652, 41b/657,
bulunmayan	42a/667, 42a/668, 51a/831,
<i>b.93a</i> /1573	51b/843, 52a/852, 52b/860,
	56a/920, 57a/939, 57a/942,
biṅ (بِيكَ, بِيْكَ, بِيْكَ): bin	57b/947, 58b/971, 60a/994,
<i>b.28a</i> /417, 28a/418, 43b/694,	60a/997, 60b/1002, 60b/1003,
49b/809, 77a/1298	61a/1008, 61a/1013, 62a/1031,
<i>b.de</i> 65b/1094	65b/1091, 65b/1097, 67a/1121,
<i>b.dür</i> 43b/695	68b/1151, 73b/1239 (2) ,
	74a/1248, 74b/1253, 75a/1275,
biṅ dört yüz (بِيْكَ دُورْتْ يُوْز): bin dört yüz	75b/1276, 77a/1298, 78b/1330,
<i>b.49b</i> /806	79a/1335, 79b/1347, 79b/1348,
	80a/1351 (2), 80a/1357,
biṅ yüz altmış (بِيْكَ يُوْزُ اَلْتَمِش): bin yüz	82a/1390, 82b/1397, 82b/1402,
altmış	83a/1404 (2), 83b/1414,
<i>b.da</i> 15a/188	83b/1419, 84b/1436, 85a/1441,
	85a/1442, 8a/93, 91b/1548,
bir (بِر): 1. bir (belirsizlik ön adı)	95a/1615, 95b/1623, 57b/953,
<i>b.100a</i> /1707, 101b/1732,	68a/1134
102b/1744, 10a/121, 10b/130,	2. bir (sayı)
10b/131, 15a/184, 16b/207,	
16b/208, 16b/210, 16b/214,	

<i>b.</i> 27b/408, 27b/409, 34b/532, 55b/910, 55b/911, 55b/912, 55b/914, 3. bir, tek <i>b.dir</i> 6a/64, 6a/65, 6a/66, 6a/67, 6a/68, 6b/69, 6b/70 <i>b.dür</i> 16a/206, 16b/215, 17a/219 ➤ <i>b. kerre</i> 58a/957, 75a/1262 ➤ <i>b. daḥı</i> 61a/1016	24a/348, 24a/349, 33a/506, 45b/732, 45b/733, 45b/736, 46a/738, 46a/739, 46a/740, 46a/742, 46a/743, 46a/745, 50a/817, 50b/822, 51a/832, 51b/842, 52a/846, 52a/850, 52a/853, 52b/857, 53a/868, 56b/934, 58b/966, 59a/980, 59b/983, 59b/985, 59b/987, 59b/989, 60a/994, 64a/1062, 64a/1064, 64a/1065, 65b/1093, 67b/1129, 67b/1130, 67b/1131, 69a/1155, 69a/1157, 69a/1158, 69a/1159, 69a/1160, 69b/1162, 69b/1163, 69b/1166, 69b/1169, 70a/1171, 70a/1173, 70a/1174, 70a/1176, 70a/1178, 70b/1180, 70b/1182, 70b/1184, 70b/1185, 70b/1187, 71a/1189, 71a/1192, 71a/1193, 71a/1194, 71a/1196, 71b/1199, 71b/1200, 71b/1202, 71b/1203, 72a/1206, 72a/1207, 72a/1209, 72a/1210, 72a/1211, 72a/1214, 72b/1217, 72b/1218, 72b/1219, 72b/1221, 72b/1223, 73a/1226, 73a/1228, 73a/1230, 73a/1231, 73a/1232, 73b/1235, 73b/1236, 73b/1238, 73b/1240, 74a/1244, 74a/1246, 74a/242, 76a/1278, 76a/1279, 76a/1280,
bī-rayb u šek (بِي رَبُّ شَكْ): Far. şüphesiz <i>b.</i> 93a/1575	
birce (بِرْجَه): bizce <i>b.</i> 94b/1604, 94b/1604	
birden (بِرْدَن): birlikte <i>b.</i> 57b/948, 30a/450	
birer (بِرَر): birer <i>b.</i> 47b/770	
biri (بِرِ, بِرِ, بِرِ): herhangi biri <i>b.</i> 10a/122, 10a/123, 10a/124, 12a/152, 12b/157, 13a/161, 18b/248, 19a/252, 19a/258, 19b/263, 20a/270, 20a/273, 20a/277, 20b/280, 21b/297, 24a/345, 24a/346, 24a/347,	

76b/1295, 77a/1296, 77a/1301,
77a/1302, 77a/1303, 77b/1305,
78a/1316, 78a/1317, 78a/1318,
82b/1399, 83a/1408, 83b/1413,
83b/1418, 84a/1424, 84b/1435,
85a/1440, 85a/1444, 85a/1448,
85b/1451, 86b/1471, 86b/1475,
87b/1488, 87b/1489, 87b/1490,
87b/1491, 87b/1492, 87b/1493,
88a/1494, 88a/1499, 88b/1503,
88b/1506, 88b/1509, 88b/1510,
88b/1511, 89a/1513, 89a/1514,
89a/1515, 89a/1517, 89a/1520,
89b/1525, 90a/1530, 90a/1531
b.le 10a/119
b.nden 65b/1093
b.ne 33a/506, 59a/979, 60a/994,
84b/1433
b.ni 21b/305, 65b/1094,
69a/1159, 82a/1389

birileri (بِرْلَرِي): biriler, bazı kimseler

b.ne 53a/868

birlik (بِرْلِيك): birlik

b.ine (birligine) 16b/214

bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ): Ar. Rahman ve Rahim olan Al-lah'ın adıyla

b. 91b/1545, 92b/1569, 14b/172,
1b/1

bi's-selām (بِالسَّلَام): Ar. selma ile

b. 96b/163

bī- ṣebīh (بِي شَبِيه): Ar. benzeri olmayan

b. 93a/1573

bit – (بِتْ): bitmek

b.miş 32b/501

bitür - (بِتُور, بَتُور): bitirmek

b.en 70b/1183

b.üp 66a/1103

bī-vitir (بِي وَتِر): Ar. vitir namazı kılmadan

b. 99a/1681

biz (بِز, بِزْ): biz

b.den 93b/1582

b.e 93a/1581, 91b/1549

b.i 62a/1027, 92a/1554,
92a/1557, 92a/1559

b.iz 84b/1437

bizim (بِزِم): bizim

b. 15a/184, 51a/829, 84b/1438,
85a/1446, 91b/1547, 91b/1551

Boğ (بُوغ): Boşn. Tanrı, Allah

b. 11a/136

boğaz (بُوغَاز, بُوغَاز): boğaz

b.i 54b/893

b.ına 62a/1034

b.ları 64b/1079

borç (بُورُج): borç

➤ *b. iT-* (borç etmek)
67b/1132

borçlu (بُورُجْلُو): borclu

➤ *b. ol-* (borçlu olmak)
69b/1169

boş (بُوش): boş

*b.*20b/284

Boşnak (بُوشْنَاق): Boşnak

*b.*11a/136

boy (بُوي): boy

b.ları 25a/367, 25b/369, 30b/462,
78b/1324

boylu (بُويْلُو): boylu

b. 30b/463

boyun (بُويْن): boyun

b.u (boynu) 32b/502, 66a/1100

boynuz (بُويْنُوز): boynuz

b.larıla 64b/1074

boynuzlu (بُويْنُوزْلُو): boynuzlu

b. 63a/1050

boynuzsuz (بُويْنُوزْسُز): boynuzsuz

b. 63a/1051

bozul - (بُوزْل): (abdest) bozulmak

➤ *ābdest b. maması* 30a/452

bölük (بُولُك): bölük *bk. bölük*

b.i (bölige) 26a/386

bölük (بُولُك, بُولُك, بُولُك): bölük *bk. bölük*

b. 26a/385, 2a/11, 4a/34,
67b/1128, 6b/71, 76b/1295, 79b/1348,
84b/1431, 85b/1454, 86b/1471,
77a/1298

b.dür 29b/445, 82b/1398,
84a/1424, 87b/1488, 88a/1494,
88b/1509, 89b/1529, 12a/151

b.i (bölügi) 29b/447, 29b/445,
26a/386

böyle (بُيْلَه): böyle

b. 59a/974

b.dir 92b/1571

b.dür 36a/564

bu (بُو): 1. ön ad

b. 102b/1745, , 102b/1746, ,
103b/1764, 103b/1765,
104a/1771, 104a/1776, 14b/178,
16b/209, 17b/228, 20b/285,
21b/298, 25b/373, 26a/379,
28a/419, 46a/746, 49a/799,
55b/914, 58a/960, 61a/1012,
67a/1118, 68a/1138, 75a/1266,
76b/1289, 77a/1297, 78b/1327,
79b/1346, 80b/1362, 81b/1377,
82b/1401, 83a/1407, 83a/1410,
83b/1417, 85b/1454, 87b/1487,
87b/1493, 88b/1508, 89a/1512,
89a/1514, 89a/1520, 89b/1529,
90a/1533, 93a/1581, 95b/1620,
49a/798, 2a/6, 2a/10, 2b/15,
4a/38, 4b/41, 5a/48, 7b/89, 8a/92

2. adıl

b.nuḡ 101a/1725

b.nuḡla 101b/1728

bul – (بُولُ, بُولُ, بُولُ): 1. bulmak

b. 97a/1652

b.a 95b/1624

2. yardımcı eylem

➤ *b. necāt* 97a/1652

➤ *b. ar 'ikāb* 94a/1598

➤ *şifā b. ması* 51b/845

➤ *ḡam b. maz* 103b/1762

➤ *nizām b.- up* 17a/218

bulūḡ (بُلُوغُ): Ar. bülüḡ

b. 89a/1514

bulun- (بُولُنْ, بُولُنْ): bulunmak, bir
durumda olmak

b.a 94b/1607

b.a 94b/1608

b.an 49b/808, 50a/815

b.mayup 86a/1459

bunda (بُونْدَه): burda

b. 104a/1777

bundan (بُونْدَنْ): bundan

b. 14b/177, 1b/3

bunı (بُونِي): bunu

b. 93b/1582

bunlar (بُونْلَر, بُونْلَر, بُونْلَر): bunlar

b. 101a/1722, 12b/156, 13a/160,
13a/165

b.a 86b/1474, 87a/1478

b.ı 94b/1601

burāk (بُرَاق): Ar. Hz. Muhammed'in
Miraç'ta yeryüzünden semalara
yolculuğunu gerçekleştirdiği araçtır

b. 99b/1694

burun (بُورُن): burun

b.ı (burnı) 32a/488

bünyād (بُنْيَاد): Ar. bina, yapı

b.ı 102b/1750

b.ını 101a/1724

bürün – (بُورُون): bürünmek

b.üp 102b/1750

bütün (بُتُون): bütün

b. 56a/926, 74b/1257

büyü - (بُيُو): büyümek

b.düm 6a/62

b.yüp 88a/1498

büyücek (بُيُوجَك): büyümek

b.cek 32b/496

büyük (بُيُوك, بُيُوكُ): büyük

b. 31a/472, 49a/792, 67b/1125,
65b/1097, 74b/1257

büyüklik (بُيُوكْلِك, بُيُوكْلِيك): büyüklük

b.i (büyüklüğü) 60b/1006,
74b/1254

C

Cāh-cāh (جَاهُ جَاهُ): Ar. ad

c. 56a/919

cāhil (جَاهِل): Ar. bilimsiz, bilgisiz

c. 55a/902

cā'iz (جَائِز): Ar. işlenilmesinde cevaz
olan, olabilir

c. 10a/122, 11a/133, 24a/344,
59a/976, 59a/979, 67b/1126

c.dür 21b/298, 39b/621,
67b/1128

cāmi' (جَامِع): Ar. içinde namaz kılınan
ibadet yeri

c.lerde 53b/877, 69a/1157

cān (جَان, جَان, جَان): Far. can, ruh

c.60b/1004, 68a/1140, 82b/1400,
98a/1663

c.ıla 18b/250

c.larda 103a/1759

c.ları 21a/290

➤ *c. al-* “öldürmek” 22a/309

cānib (جَانِب): Ar. taraf, cihet, yan

c.ine 35a/544, 35a/545

cāriye (جَارِيَة): Ar. cariyeye

c.den 41a/652

c.ler 54b/896

c.lere 53b/873

c.yi 70a/1171

cebir (جَبْر): (<Ar.cebr) zor, zorlama

c.19b/263

cebriyye (جَبْرِيَّة): Ar. beşeri iradeyi inkar eden bir mezhep

c.85a/1440

cehele-i nās (جَهْلُهُ نَاسٍ): Far. insanların bilgisizi

c.85b/1451

cehennem (جَهَنَّمَ, جَهَنَّم, جَهَنَّمَ): Ar. cehennem

c.63b/1054, 22a/314,

66a/1106, 77a/1304, 77b/1307

c.de 22b/319

c.den 18a/240, 60a/996,

66a/1105, 77a/1303

c.e 65b/1095, 65b/1096,

77a/1301, 78a/1314, 78b/1323, 78b/1324

c.i 37a/579

cehennemlik (جَهَنَّمِيّ): cehennemlik

c.57a/944

cehil (جَهْل): (<Ar. cehl) bilmezlik *bk.*

cehl

c.leri 84b/1435

cehir (جَهْر): (Ar.< cehr): yüksek sesle

söyleme *bk. cehr*

c.96b/1643, 97b/1654

cehl (جَهْل): Ar. bilmezlik *bk. cehil*

c.ile 94b/1608

cehr (جَهْر): Ar. yüksek sesle söylemek

bk. cehir

c.98b/1678

c.i 20a/273

c.ile 53b/877

cehrī (جَهْرِي): Ar. açıktan veya yüksek sesle yapılan

c.100a/1704

celse (جَلْسَه): Ar. oturma, oturma

c.97a/1651

cem (جَمْع, جَمْع): Ar. toplama, yığma

c. 102a/1736, 99b/1696

c.i 15b/189

c.ine 15a/186

- c. iT- “toplamak”
83a/1406, 61a/1015,
22a/309, 30a/450,
61a/1015
- c. ol- “toplanmak”
62a/1029

cemā at (جَمَاعَت, جَمَاعَت, جَمَاعَت): insan toplulukları

c. 53b/882, 8a/94

c.e 70a/1176

c.i 73b/1235

c.ile 42b/678, 74a/1246

cemī (جَمِيع): Ar. bütün

c.isinden 91b/1551

cemī -i Esmā' i'l-Ḥüsnā (جَمِيعُ أَسْمَاءِ (الْحُسْنَى): (<Far. cemī -i Esmā' ü'l-Ḥüsnā) Allah'ın en güzel isimleri tümü

c.11b/144

cemī -i eşyā (جَمِيعُ أَشْيَا): Far. eşyanın tümü

c.yı 6b/75

cemī i'l-aḥvāl (جَمِيعُ الْأَهْوَال): (<Ar. cemī ü'l-aḥvāl) can sıkıntısına neden olan durumların tümü

c.i 91b/1550

cemī i'l-ḥācāt (جَمِيعُ الْحَاجَات): (<Ar. cemī ü'l-ḥācāt) ihtiyaçların tümü

c. 91b/1553

cemī i'l-ḥayrāt (جَمِيعُ الْخَيْرَات): (<Ar. cemī ü'l-ḥayrāt) iyi, hayır şeylerin tümü

c. 92a/1561

cemī i 's-seyyi' āt (جَمِيعُ السَّيِّئَات): (<Ar. cemī ü's-seyyi' āt) bütün günâhlar

c. 92a/1556

cennet (جَنَّت, جَنَّت, جَنَّت): Ar. cennet

c. 48b/790, 48b/791, 49a/792,
49a/794, 57b/948, 59a/972,

67a/1122, 77b/1305, 78b/1331,
79a/1334, 22a/313

c.de 22b/319, 27a/404, 79b/1346,
80b/1364

c.de ki 38b/603

c.den 38a/601, 58b/971,
74b/1258

c.e 27a/401, 37a/579, 39a/612,
65b/1095, 66b/1115, 74a/1249,
78a/1322, 78b/1328

c.i 79b/1349

cennet-i a 'lāya (جَنَّتْ أَعْلَا): Far. en yüce
cennet, Firdevs

c.ya 96a/1628

cennetlik (جَنَّتْ لِكْ): Ar. cennet

c. 57a/941

cevāb (جَوَاب, جَوَاب): Ar. cevap

c. 11b/143, 25b/375, 35b/557,
85b/1457

c.ı 92b/1572, 58b/968, 93a/1581

➤ *c. vir-* (cevap vermek)
26a/378, 60a/992,
78a/1319, 12a/151,
62b/1040, 89b/1526

cevāhir (جَوَاهِر): Ar. cevherler, elmaslar,
kıymetli taşlar

c.dir 103b/1767

Cezîre-i 'Arab (عَزِيرَةُ عَرَب): Far.

Arabisten yarımadası

c.da 56b/935

Cebrā'îl (جِبْرَائِيل): Ar. İbrahimî dinlerde
Tanrı'nın mesaj ve emirlerini vahiy
yoluyla peygamberlere ulaştıran ve ilk
olarak Tanah'da tanımlanmış bir
başmelek

C. 22a/306, 61a/1009, 75b/1274

Cebrā'îl-i Emîn (جِبْرَائِيلُ الْأَمِين): Far.

İbrahimî dinlerde Tanrı'nın mesaj ve
emirlerini vahiy yoluyla peygamberlere
ulaştıran ve ilk olarak Tanah'da
tanımlanmış bir başmelek,

C. 81a/1374, 23b/333

Ceyhān (جَيْحَان): Ar. Ceyhan Nehri

C. 57b/951

cidāl (جِدَال): Ar. karışıklık kavga

c. 97b/1659

cihād (جِهَاد): Ar. din uğruna düşmanla
savaşma

c. 69b/1167

➤ <i>c. iT-</i> “savaşmak” 72b/1223	cizye (جَزْيَة): Ar. Müslüman olmayan teb’adan alınan vergi <i>c.den</i> 89b/1521
cihān (جِهَان, جَهَان): Ar. dünya, âlem <i>c.</i> 95a/1616 <i>c.a</i> 101b/1727	cūd (جُود): Ar. cömertlik <i>c.</i> 96a/1633
cihet (جِهَت): Ar. yan, yön, taraf <i>c.den</i> 37a/582, 76a/1284	cūd-ı enver (جُودِ أَنْوَار): Far. nurun lütfü <i>c.leri</i> 30b/461
cihetsiz (جِهَتْسِيز): yansız, tarafsız <i>c.</i> 80b/1359	cum’a (جُمُعَة): Ar. cuma günü <i>c.</i> 60b/1002, 80b/1362 <i>c.dan</i> 49a/793 <i>c.ya</i> 49a/793
cin (جِن): (<Ar. <i>cinn</i>) <i>cin bk. cinn</i> <i>c.den</i> 39b/626	cülūs (جُلُوس): Ar. oturma <i>c.</i> 99a/1682
cinān (جَنَان): Ar. cennetler, uçmaklar, bahçeler <i>c.a</i> 89b/1528	cümle (جُمْلَة): Ar. cümle, bütün <i>c.</i> 100b/1714, 102b/1750, 18b/244, 19a/256, 20a/277, 24a/344, 27a/399, 36a/566, 36b/574, 38a/595, 38a/597, 38a/598, 38b/607, 38b/610, 38b/611, 39a/613, 41a/653, 49a/796, 57b/947, 61b/1017, 63b/1056, 92b/1571, 94a/1595, 94b/1604, 95a/1614, 95b/1620, 26a/383, 92a/1556
cinn (جِن): Ar. <i>cin bk.cin</i> <i>c.e</i> 29b/443, 36a/566	
cisim (جِسْم): (<Ar. <i>cism</i>) <i>beden bk.cism</i> <i>c.i</i> 21a/295	
cism (جِسْم, جِسْم): Ar. <i>beden bk. cisim</i> <i>c.imi</i> 5a/50 <i>c.inüñ</i> 30a/456	

c.den 38b/608, 58a/960,
78b/1327

c.niḡ 96b/1636

c.si 21a/290, 22b/322, 30b/459,
49b/809, 60b/1005, 68a/1140, 99a/1686

c.sinden 74b/1256

c.sine 75b/1277, 87b/1486,
92a/1562

c.sini 20a/273, 23a/332, 25b/369,
27a/396, 35b/549, 46a/738,

50a/811, 77a/1299, 81a/1371,
87a/1484, 91b/1553

c.sinüḡ 36b/572

c.ye 101a/1718

Cüveyriyye (جُوَيْرِيَّة): **Ar.** Hz.

Muhammed'in karısı

C. 41b/661

cüz (جُزْ): (<**Ar.** *cüz'*) kısım, parça, bölüm

c. 17b/233

Ç

çağır - (چَاغِر): çağırarak

ç.up 51b/838

çatık (چَاتِق): çatık

ç. 31b/483

çegne - (چَغْنِي): çiğnemek

ç.yüp 64b/1073

çek - (چَكْ): çekmek

ç.me 95a/1614, 99a/1683

ç.mesi 53a/869

çekdir- (چَكْدِرْ): çektirmek *bk. çekdür-*

ç.medi 102a/1743

çekdür- (چَكْدُورْ): çektirmek *bk. çekdir-*

ç.üp 82b/1403

çekme (چَكْمَه): çekme

ç. 32a/488

çengi (چَنْگِي): **Far.** çengi

ç.lerüḡ 53b/874

çevir - (چَوِر): çevirmek

ç.üp 35a/542

çık - (چَقْ, چَيْفَ, چَيْفُ, چَقْ): 1. ortaya çıkmak

ç. 96a/1633

ç.an 22b/315, 67a/1116,

82a/1389

ç.dugumuz 88a/1496

ç.ması 54b/895

ç.salar gerekdür 79a/1333

ç.up 89a/1518

2. yukarıya çıkmak
ç.dıkdan sonra 30b/460
3. bir şeyden, yerden çıkmak,
gitmek
ç.mak 66a/1106, 96b/1639
ç.sa gerektür 67a/1116
ç.up 66b/1115, 57a/938,
60b/1003

çıkār - (چِقَار): birinin veya bir şeyin
çıkmasını sağlamak
ç. 98a/1669
ç.di 25b/369
ç.mak 77a/1303
ç.up 25a/364

çıplak (چِلَاق, چِلَاق): çıplak
ç. 61b/1020
ç.ları 70a/1177

çiçek (چِيچَك): çiçek
ç.leri 103a/1760

çirkin (چِرْكِن): (<Far. çirkin) çirkin
ç.40a/630, 40a/631

çoğalt - (جُوغَلْت): çoğaltmak
ç.ması 37b/592

çoğı (چُوغِي): çoğu

ç.19a/255, 59b/982

çok (جُوَف, جُوَف, جُوَف, جُوَف): çok

ç. 35a/544, 43a/692, 53a/871,
53b/874, 54a/885, 54a/886, 54a/888,
54b/892, 55a/905, 55b/910, 99a/1686
ç.dur 36b/571, 64a/1067, 6a/64,
6a/65, 6a/67, 6a/68, 6b/69, 6b/70, 6b/71

çoklık (جُوَقْلِك): çokluk

ç.ı (çokluğu)74b/1254

çök - (جُوَك): çökmek

ç.seler 63b/1057

çü (چُو): Far. mademki

ç.101b/1728, 102b/1747

çün (چُون): Far. gibi, nasıl, çünkü

ç.104a/1775, 98b/1673

çürü - (چُون): çürümek

ç.mez 48b/784

ç.r 48b/783

D

Dābbetü'l-Arz (دَابَّةُ الْأَرْض): Ar. kıyamet
alametlerinden olmak üzere ortaya
çıkacağı söylenen hayvanın adı.

d. 89a/1517, 57a/937

dad (دَاد): tad

d.ı 102b/1749

dahı (دَخِي): dahi, da/de

d.15a/185, 16b/209, 17a/217,
17a/223, 17b/232, 21a/294, 24a/345,
25a/360, 25a/366, 26a/380, 26a/385,
27a/400, 28a/414, 29a/440, 29b/444,
2b/15, 30a/452, 30a/457, 30b/461,
34a/528, 36a/564, 36b/571, 37b/586,
37b/589, 38a/597, 41a/652, 42b/677,
42b/678, 43b/697, 44b/713, 44b/718,
49a/799, 49b/805, 50a/817, 53a/865,
58a/962, 58b/968, 59a/978, 61a/1016,
64a/1067, 66a/1106, 67b/1128,
74a/1248, 76b/1295, 77a/1299,
77b/1307, 77b/1313, 79b/1348,
81a/1375, 82b/1398, 84a/1423,
86a/1463, 87b/1488, 88a/1494,
88b/1509, 89a/1513, 89a/1515,
89a/1520, 89b/1529, 8a/90, 8a/93,
90a/1533, 92a/1554, 92a/1556,
92a/1559, 94b/1600, 95b/1620,
99a/1682, 17b/225, 61a/1010, 91b/1551

dāhil (دَاخِل): Ar. iç, içeri

➤ d. ol- “katılmak, girmek”

89b/1528, 84b/1433,

84b/1435

dāhili (دَاخِلِي): Ar. iç ile ilgili, içeriye mensup

d.dür 96a/1633

dā'im (دَائِم): Ar. devamlı, sürekli

d. 103b/1766, 22b/321, 95b/1623

dā'imā (دَائِمًا): Ar. bir düziye, her vakit

d. 103a/1753

dāne (دَانَة): Far. tane, tohum

d.ler 83a/1405

dār (دَار): Far. ev, yer

d.102b/1748

d.ı 101a/1721

d.ına 101a/1721, 102b/1745

da'vā (دَعْوَا): Ar. iddia

➤ d. iT- “iddia etmek”

47a/757, 52b/858,

47a/758

da'vet (دَعْوَت): Ar. davet

➤ *d. olun-* “davet olunmak”
69b/1161

Dāvūd (دَاوُد): Ar. Davut peygamber (Hz. Davut)
D. 23a/326, 44a/709, 44b/714,
50b/826

de- (دِ-, دِ-): demek bk. *di-*
d.dikde 26a/380
d.rler 9a/108

de (دِه): dahi
d. 71b/1198, 88a/1502

Deccāl (دَجَّال, دَجَّال, دَجَّال): Ar. kıyâmetten az evvel çıkacak ve Hz. İsâ tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih
D. 56a/925
D.dan 52a/849
D.ı 56b/930

def‘ (دَفْع): Ar. ortadan kaldırma
d.ini 15a/185

def‘-i zarūret (دَفْعُ ضَرُورَت): Far. zorunlu savunma
d. 67b/1130

def‘-i su‘āl (دَفْعُ سُعَال): Far. öksürüğü yok etme.

d. 97b/1660

defnühā (دَفْنُهَا): Ar. gömülme
d. 99b/1695

degil (دَكِلْ, دَكِلْ, دَكِلْ): değil bk. *degül*

d. 103a/1756, 17b/229, 17b/230, 17b/231, 17b/232, 19a/252, 19a/254, 19a/260, 19b/266, 20a/272, 20a/276, 20b/280, 20b/283, 20b/286, 29a/433, 30b/462, 31a/472, 31a/474, 31b/483, 32a/494, 32b/503, 33a/508, 43a/686, 43a/687

d.dir 11a/133

d.dür 10a/122, 17b/233, 19b/263, 19b/269, 24a/344, 40b/639, 4b/42, 4b/43, 85/1447, 85b/1456, 18b/243

d.lerdir 2a/8, 4a/40, 8a/91

d.lerdür 2a/10, 48a/778, 8a/92

degirmi (دَكِرْمِي): değirmi, yuvarlak olan

d. 32a/491

degül (دَكُولُ): değil bk. *degil*

d. 26b/388

<i>d. miyem</i> 26b/388	der (دِرْ): ter <i>d.</i> 62a/1034
dek (دَكْ): dek, kadar <i>d.</i> (+A <i>d.</i>) 23b/340, 25a/368, 26b/395, 59a/974, 62a/1033, 62a/1034	derd (دِرْدْ): Far. dert <i>d.e</i> 94b/1600
delālet (دَلَالَتْ): gösterme, yol gösterme ➤ <i>d.</i> iT- “göstermek” 12b/154, 12b/158, 13a/163	derd-i ser (دِرْدِ سَرْ): Far. baş derdi, ağrısı <i>d.</i> 103a/1758
deli (دَلِي): deli <i>d.lerden</i> 52a/851	deri (دِرِي): deri <i>d.ler</i> 66a/1103
delīl (دَلِيلْ, دَلِيلْ, دَلِيلْ): Ar. şahit, belge, tanık <i>d.</i> 16b/207, 16b/212, 16b/214, 17a/220, 17a/222, 17b/227 <i>d.e</i> 87b/1486 <i>d.iḡ</i> 10a/119, 10a/122	deril - (دِرْل): derilmek <i>d.se-ler gerekdür</i> 62b/1037
dem (دَمْ): Far. nefes, zaman <i>d.</i> 104a/1778	derle - (دِرْلْ): terlemek <i>d.se-ler gerekdür</i> 62a/1032
demir (دَمِرْ): demir <i>d.</i> 50b/826	dermān (دِرْمَانْ, دِرْمَانْ): Far. çare <i>d.</i> 94b/1600 <i>d.ları</i> 47a/759, 47a/760
dem-i şerīf (دَمِ شَرِيفْ): Far. mübarek kan <i>d.leri</i> 30b/459	derş-i zād ü zevād (دِرْشِ ذَادُ وَ زَوَادِ): Far. yolculuk yemeği <i>d.iḡ</i> 104a/1776
	deryā (دِرْيَا): Far. deniz <i>d.sl</i> 59b/984

deve (دَوَه): deve

d. 66a/1100

d.ler 61b/1024, 65a/1080

d.sinüñ 74b/1252

devlet (دَوْلَت, دَوْلَت, دَوْلَت): Ar. devlet

d. 102b/1745

d.dür 101a/1725

d.i 101a/1725

devrān (دَوْرَان): Far. devir

d. 5a/53

deyü (دَيُو): diye *bk. diyü, diye*

d. 12a/151, 15a/184, 16b/211,

26a/381, 35b/557, 9b/112, 15a/187

Deyyān (دَيَّان): Ar. Tanrı, hakim

➤ *yā D.* (Allah'ım) 10b/129

dıḥk (دَحْك): Ar. gülme

d. 100b/1716

di – (دِي): 1. söylemek *bk. de-*

d.diler 25b/375

d.dükleri 52a/852

d.r 104a/1776

d.rler 29b/449, 20b/281,

47b/767, 47b/768, 81b/1377,

84a/1425, 86b/1475, 87b/1487,

87a/1479

d.rlerdi 29a/437, 29a/437

d.se 62b/1039

d.rseñ 85b/1455

d.se-ler *gerekdür* 62b/1040

d.ye 83a/1409, 83b/1418,

84a/1423

d.ye ki 82b/1401, 83b/1419

d.yecek 25b/375, 26b/388

d.yüp 83b/1413

2. bir dilde karşılığı olmak

d.mek 11a/134, 11a/135, 11a/137,

11a/138, 11b/139

3. anlamına gelmek

d.mekdür 67a/1121, 67b/1125

dībā (دِيْبَا): Far. renki dokuma motiflerle

süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş.

d.dan 79a/1337

Dicle (دِيْجَلَه): Ar. Fırat ırmağı ile

Mezopotamya'yı oluşturan iki büyük nehirden en doğuda olanı

D. 57b/949

dikil – (دِيْكِل): dikilmek

d.se *gerekdür* 65a/1082

dikḳat (دِقَّة): Ar. incelik
d.ile 32a/490

dil (دِل, دِلّ): dil
d.ler 103b/1764
d.sizden 40a/632

dile – (دِيل, دِيلْ): istemek
d.di 81a/1371
d.digi 3a/22
d.mesile 81a/1368, 82a/1391
d.rse 82a/1388, 86a/1464

dilemeklik (دِلْمَكَلِك): dilemeklik
d. 19a/259

dilencilik (دِلْنَجِيلِك): dilencilik
➤ *d. iT-* “dilencilik etmek”
65a/1086

dīn (دِين, دِينَ, دِينَ, دِينَ): Ar. din
d. 29b/441, 87a/1479,
87a/1479, 15a/182, 16a/203, 53b/880
d.i 53b/876, 24a/347
d.idür 93a/1576
d.im 93a/1576
d.lerini 73b/1238
d.ün 55a/907

din- (دِنْ): denilmek

d.mişdür 94b/1601

dinil – (دِينْد, دِينْد): denilmek
d.miş 49b/805
d.se gerekdür 65b/1095
d.ür 103a/1757

dinle – (دِنْغَلْ): dinlemek
d.megile 20a/272
d.mek 19a/254

diri (دِرِي, دِرِي): diri
d. 6b/73
d.dür 43a/684

diril – (دِيرِلْ): dirilmek
d.seler gerekdür 22b/323

dirilik (دِيرِيلِك): dirilik, diri olma durumu
d. 18b/249, 2b/14
d.de 92a/1562

dirilt- (دِيرِلْت, دِيرِلْت): diriltmek
d.mesi 51a/829
d.üp (dirildüp) 61a/1016

diş (دِيْشْ): diş
d.leri 32b/497, 65b/1097

dişilik (دِيْشِيلِك): kadınlık

d. 21b/303

➤ d. iT- “dostluk etmek”
65a/1083

dīvār (ديوار): Far. duvar

➤ d. 102a/1742, 102b/1746,
103b/1768

doyur – (دويور): doyurmak
d.up 70a/1177

diye (ديه): diye bk. diyü, deyü

d. 83a/1408

dökül – (دوگول, دوكول): dökülmek

d.dükde 34b/533

d.müş 65a/1087

d.se gerekdür 68a/1137

diyü (ديو): diye bk. deyü, diye

d. 17a/219, 17b/226, 26a/378,
26b/390, 38a/594, 84b/1439,
43b/695, 47a/757, 51b/837,
52b/861, 62a/1028, 65b/1091,
67a/1119, 67a/1122, 76a/1281,
76b/1290, 85/1447, 85a/1442,
85b/1450, 85b/1453

dön – (دون, دُون, دُونُ): dönmek

d.di 5a/53

d.dür 98a/1665, 102b/1748

d.üp 101b/1730

diz (دیز, ديز): diz

d.ine 62a/1034

d.leri 63b/1056

dörder (دُردَر): dörder

d. 21a/294

dizil – (دیزِل): dizilmek

d.miş 32b/498

dördünci (دُردُنْجِي, دوردنْجِي): dördüncü

d. 15b/195, 23a/324, 3a/23,
3b/33, 7a/77

doğrı (دوغری): doğru

d. 101b/1730

dört (دُردُ, دُردُت, دُورت): dört

d. 41a/651, 43b/694, 43b/695,
74b/1257, 75b/1277, 82b/1398,
88a/1494,

d. durur 94a/1599

d.ün (dördün) 49a/798

dostluk (دوستلُک): Far. dostluk

dört biḡ (دُورْت بِيْڭ): dört bin

d. 62a/1030

du‘ā (دُعَا): (<Ar. du‘ā) dua *bk.* du‘ā

d.ları 47b/769, 47b/770

d.yı 97a/1652

➤ *d.* iT- “dua etmek”
51b/844

du‘ā (دُعَا): Ar. dua *bk.* du‘ā

d. 92b/1564

dul (دُول): dul

d. 70b/1182

dur – (دُور): durmak *bk.* *ṭur*-

d.mayan 65a/1081

dūd u nār (دُودُ نَار): Far. duman ve ateş

d. 103a/1756

düken – (دُوكَن): tükenmek *bk.* *tüken*-

d.meyen 66b/1113

d.mez 103b/1766, 66a/1105

dünyā (دُنْيَا): Ar. dünya *bk.* *dünye*

d. 101b/1731, 55a/901,

79a/1335, 79b/1346

d.da 62b/1041, 89b/1521

d.dan 42b/681, 46a/739

d.nıḡ 102b/1747

d.ya 56a/923, 53a/868

d.yı 56a/926, 94a/1597

dünye (دُنْيَه): (<Ar. *dünyā*) dünya *bk.* *dünyā*

d. 101a/1721

dürlü (دُورْلُو): türlü

d. 59a/979, 80a/1354, 82b/1396,

103a/1755, 104a/1773

Dürri’l- Yetīm (دُرِّ الْيَتِيْم): (<Ar. *Dürrü’l-Yetīm*) Hz. Muhammed

d. 29a/437

düş – (دُوش, دُوشْ): düşmek

d.müş 100b/1712

d.se gerekdür 78a/1320

d.üp 78a/1314, 78b/1327

düşmān (دُوشْمَان): Far. düşman

d. 51b/837

düşün – (دُوشُنْ): düşünmek

d.mekle 19a/260

düz (دُوز): düz

d. 37a/580, 68a/1138, 34a/529,
34b/531, 33a/510

E

Ebū-Bekri's-Şiddīk (أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ): Ar. Hz. Muhammed'in sahabisi ve Dört Halife'nin ilki

E. 49a/796

Ebū Maṣṣūr Mātūrīdī (أَبُو مَاصُورٍ مَاتُورِيْدِي): Ar. Mātūrīdiyye mezhebinin kurucusu, müfessir ve fakih

E. 11b/143

Ebū Ṭālib (أَبُو طَالِبٍ): Ar. Hz. Muhammed'in amcası

E.üñ 77a/1303

Ebū 'Ubeyde ibni'l-Cerrāḥ (أَبُو عُبَيْدَةَ ابْنِ الْجَرَّاحِ): Ar. İslam peygamberi Muhammed'in sahabelerinden ve cennetle müjdelenmiş on sahabeden biridir

E.dür 49b/802

Ebū'l-Ḥasani'l-Eş'arī (أَبُو الْحَسَنِ الْأَشْعَرِي): Ar. İslam dininin iki itikadi mezhebinden birisi olan Eş'arilik mezhebinin kurucusu

E.12a/149

ebū'l-kebīr (أَبُ الْكَبِيرِ): Ar. büyük baba
e.93a/1578

ecel (أَجَلَ, أَجَلًا, أَجَلًا): Ar. muayyen olan vade, ömrün sonu, hayatın son demi

- e. i gel- “ölümü veya yok olması kaçınılmaz duruma gelmek” 58a/962
- e. leri gel- “ölümü veya yok olması kaçınılmaz duruma gelmek” 22b/322, 39a/620

ecil (أَجَلَ): (<Ar.ecil) sebep bk. ecl
e.den 33a/504, 34b/532, 86a/1462, 90a/1534

ecl (أَجَلَ): Ar. sebep bk. ecl
e.içün 32b/496

edā (أَدَا): (<Ar. edā') yerine getirme
e. 95b/1623, 46a/740
e.sı 36a/559

edeb (أَدَب): Ar. iyi terbiye, naziklik, usluluk, zariflik
e. 94a/1599

edille (أَدِلَّه): Ar. işaretler, kılavuzlar, rehberler

e. 88b/1503

edillesiz (أَدِلَّه سِرْ): işaretsiz, kılavuzsuz

e. 88a/1500

ef‘āl-i mükellife (أَفْعَالِ مُكَلَّفَه): Far. yükümlülerin amelleri

e.dür 87a/1476

efḍal (أَفْضَلُ, أَفْضَلُ, أَفْضَلُ): Ar. daha faziletli

e. 36b/568, 38a/596

e.dür 38a/597, 38a/598, 38a/600,

38a/601, 38a/602, 38b/603, 38b/606,

45a/722, 45a/724, 45a/725

e.i 49a/796

efendi (أَفَنْدِي): Rum. efendi

e.sini 54b/896

efrād (أَفْرَاد): Ar. tek olanlar, birler

e.ını 95a/1615

efvāh-ı nās (أَفْوَاهِ نَاسٍ): Far. halkın ağzı, lisani

e.dan 88a/1500

eger (أَكْرَ): Far. eğer, şayet

e. 11b/140, 16b/215, 19b/268, 31b/478, 31b/485, 47b/773, 60b/1007, 67a/1120, 67a/1124, 82a/1387, 83a/1410, 83b/1414, 83b/1416, 83b/1419, 84a/1429, 85b/1455, 85b/1457, 86a/1464, 87b/1485, 90a/1530, 90a/1531, 95a/1616, 98b/1674

eglen (أَكُنْتُ, أَكُنْتُ): eğlenmek

e.di 27b/405

e.üp 42b/680

eḥibbā (أَحَبَّ): (<Ar. eḥibbā') dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler.

e.lardan 15a/181

ehl (أَهْل, أَهْل): Ar. ehil, sahip

e.i 101b/1733, 71a/1193, 39b/624

e.inin 103a/1761

ehl-i bida‘ (أَهْلُ بَدْع): Far. islamlığın genel kurallarına uymayan kimse veya topluluk

e. 8a/95

ehl-i evlād (أَهْلُ أَوْلَاد): Far. evlat edinilen

e.l 89b/1522

ehl-i ĩmān (أَهْلُ إِيْمَانٍ): Far. inam etmişler,
iman sahipleri, inanmışlar

e. 76a/1282, 77a/1302

e.a 76b/1292

e.ıı 54b/892

eksik (أَكْسِيكُ): eksik

e. 54b/895, 66b/1114

ehl-i sünnet (أَهْلُ سُنَّةٍ, أَهْلُ سُنَّتٍ): Far.
peygamberimizle sahabelerine
(dostlarına) itikatta uyanlar

e. 45b/735, 93a/1579, 8a/94

e.den 8b/98, 9a/105

el (أَلْ, أَلْ, أَلْ): el

e. 100a/1707, 98a/1663,
98a/1669

e.inde 50b/826, 57a/939, 57a/942

e.inden 85a/1442

e.leri 34a/522, 34a/524, 34a/527,
63a/1046

e.lerini 65a/1084

➤ e. in uzat- “elini sürmek”
72a/1207

➤ e. inden çık- “biri
tarafından yapıldığı belli
olmak” 82a/1389

➤ e. inden şadır ol- “elinden
çıkma” 51a/834,
84a/1423

➤ e. inden zuhūr iT-
“elinden çıkma”
45b/729, 45b/730

ehl-i sünnet ve'l-cemā'at (أَهْلُ سُنَّةٍ وَجَمَاعَاتٍ): Far. + Ar. İslam ümmetinin
çoğunluğunun din anlayışına ve sünnet
yorumuna tabi olanlar

e. 93a/1579

ehl-i dālāl (أَهْلُ ضَلَالٍ): Far. belli ve doğru
bir yeri olmayıp dolaşanlar

e. 95a/1615

ek (أَكْ): ek

e. 33b/513

ekşeri (أَكْشَرِي): Ar. eksere mensup, çok
defa, çoğu

e. 55b/915

el-‘Alīmu (أَلْعَلِيمُ): Ar. Allah’ın
adlarından biri, her şeyi çok iyi bilen

e. 12b/159

ekşer-i nās (أَكْثَرُ نَاسٍ): Far. çoğu insan

e.ıı 84b/1434

elbetde (اَلْبَتَّةَ): (<Ar.elbette) elbette, mutlaka

e. 16b/208, 16b/210, 17a/219, 19b/261, 35b/553

el-Ḥayyu (اَلْحَيُّ): Ar. Allah'ın adlarından biri, canlı

e. 12b/159

el-Ḳādiru (اَلْقَادِرُ): Ar. Allah'ın adlarından biri, istediğini, istediği gibi yapmaya gücü yeten

e. 12b/159

elli (اَلْأَلْيَ): elli

e. 24b/351, 55b/913

elli biḡ (اَلْأَلْيَ بِيْغ): elli bin

e. 62b/1035, 75b/1271, 76a/1286

elli iki (اَلْأَلْيَ اِيْكِي): elli iki

e. 42a/670, 69a/1152

elli toḡuz (اَلْأَلْيَ طُغُوْز): elli dokuz

e. 95b/1619

e.dur 99a/1686

elli üç (اَلْأَلْيَ اَوْج): elli üç

e. 42a/673

el-Meliki (اَلْمَلِكِ): Ar. Allah'ın adlarından biri, örünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi

e. 13b/170

el-Muḥyī (اَلْمُحْيِي): Ar. Allah'ın adlarından biri, yaşatan

e. 13a/164

el-Mümitu (اَلْمُمِيْتُ): Ar. Allah'ın adlarından biri, öldürme ve öldürdüğünü diriltme gücüne sahip

e. 13a/165

el-Vehhāb (اَلْوَهَّاب): Ar. Allah'ın adlarından biri, karşılıksız vermek, bağışlamak, daha çok vermek

e. 13b/171

Elyasa' (اَلْيَسْع): Ar. peygamber Elyasa' (Hz. Elyasa')

E. 44a/709

emānet (اِمَانَت): Ar. emniyet edilen kimseye bırakılan şey, eşya veya kimse

e.e 36a/561

emekle- (اَمَكَلَ) emeklemek

➤ *e. yü e. yü* “emekleye emekleye” 77b/1313

emîn (أَمِينٌ, أَمِينُ): Ar. emniyet sahibi, birine emniyet eden, güvenilen, şüphelenilmeyen

e. 48a/778

e.idi 36a/561

e.dirler 48a/779

e.ler 54a/887, 54b/891

emir (أَمْرٌ): (<Ar. *emr*) emir *bk.emr*

e. 81b/1380

➤ *e. iT-* “emir vermek”
60b/1001

➤ *e. ol-* “emir olmak, farz”
23b/338

➤ *e. olun-* “emir verilmek”
65b/1094, 42a/669,

emr (أَمْرٌ): Ar. emir *bk. emir*

e. 40a/638, 46b/753

e.i 29b/444

e.ine 71b/1204

e.ini 24b/357, 36a/563

e.ün 23b/338

emri bi'l-ma'rûf (أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ): Ar. şeriatın emirlerine uygun emir göre yaptırmama

e. 90a/1530

emri bi'l-ma'rûf ve nehyi 'ani'l-münker (أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ): Ar. şeriatın emirlerine uygun emir ve yasaklarına göre yaptırmama

e. 71b/1205

en (أَنْ): en (üstünlük belirteci)

e. 57a/938, 66b/1115, 79a/1335, 79b/1346, 80a/1350

enbiyā (أَنْبِيَاءُ): (<Ar. *enbiyā'*) müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler, yalvaçlar

e. 75b/1275

e.lar 25b/373, 45a/728, 68b/1146, 75a/1268

Endülüs (أَنْدَلُوسُ): Ar. İslâm hâkimiyetindeki İspanya

E. 56a/923

enlik (أَنْلِكَ): enlilik

e.i (enligi) 78b/1325

envā' (أَنْوَاعُ): Ar. çeşitler, türler

e.i 64a/1067

er (أَرْ, أَرَّ): er, erkek

e. 55b/914, 79a/1334	
e.e 72b/1220	esbāb (اسباب): Ar. sebepler
e.ler 53b/874	e.ı 103b/1767
e.lerde 78b/1326	
e.leri 38a/602	eşer (أثر): Ar. nişan, iz, alamet
	e. 103b/1770
eri – (أري): erimek	e.den 88b/1505
e.mesi 55a/906	
e.yüp 68a/1137	esir (أسير): Ar. savaşta düşman eline düşen kimse
erkek (أرَكَكَ): erkek	➤ e. ol- “tutsak olmak”
e. 54b/897, 54b/898	89b/1522
e.e (erkege) 53a/872	
e.ler 53a/872	eski – (أَسْك): eskimek
e.leri 80b/1362	e.mek 79b/1341
erkeklik (أَرَكَكَ لَكَ): erkeklik	
e. 21b/302	esmā’ -i şerif (أَسْمَاءُ شَرِيف): Far. Allah’ın adları <i>bk. esmā’ -i şerife</i>
er-Rezzāku (الرزاق): Ar. Allah’ın adlarından biri, kesintisiz biçimde çokça rızık veren	e.leri 12a/150, 10a/118
e. 13a/164	e.lerine 9b/115
es – (أَس): esmek	esmā’ -i şerife (أَسْمَاءُ شَرِيفَة): Far. Allah’ın en şerefli adları <i>bk. esmā’ -i şerif</i>
e.er 77b/1311	e.lerdir 12a/152, 12b/157
e.üp 57b/947	e.lerdür 13a/162
esās (أَسَاس): Ar. asıl, temel, dip, kök	e.leri 11b/141
e.ı 94b/1603	eşyā (أَشْيَاء): (Ar.eşyā’) nesneler, mevcut olan şeyler
	e.da 18b/244

<i>e.yı</i> 37b/588	<i>e.ını</i> 70b/1187
et (أَت, أَت, أَت): et	<i>e.inuḡ</i> 28a/418
<i>e.i</i> 104a/1773, 65a/1087	<i>e.lar</i> 53a/869
<i>e.ile</i> 18b/250	<i>e.uḡı</i> 65b/1094
<i>e.ine</i> 33a/508, 34a/523, 34a/527, 34a/528	evlen - (أَوَّلْتُ, أَوَّلْتُ): evlenmek
<i>e.leri</i> 33a/507	<i>e.mek</i> 39a/615, 67b/1130
	<i>e.üp</i> 41a/648
etlüce (أَتْلُجَه): etlice, biraz etli	evrāḡ-ı eṣcār (أَوْرَاقِ أَشْجَارٍ): Far. ağacın yaprakları
<i>e.idi</i> 33b/513	<i>e.ı</i> 103a/1753
eṭrāf (أَطْرَافٍ, أَطْرَافٍ): Ar. yanlar, uçlar	evvel (أَوَّل, أَوَّل): Ar. evvel, önce, ilk
<i>e.a</i> 103b/1769	<i>e.</i> 24a/342, 25a/361, 27b/409, 28a/419, 38b/607, 38b/608, 38b/610, 39a/612, 42a/672, 42b/679, 57a/938, 68b/1144, 74a/1249, 75b/1273, 78b/1328, 89a/1517, 89a/1519, 92b/1570, 96b/1642, 98b/1674
<i>e.ı</i> 74b/1257	<i>e.i</i> 24b/358, 26a/384, 53a/866, 94a/1592, 18a/241
<i>e.ıla</i> 35a/546	<i>e.inde</i> 42a/667
<i>e.indā</i> 33b/518, 75a/1267	<i>e.inden</i> 73a/1224
<i>e.lardan</i> 83a/1405	➤ -mazdAn evvel 89a/1519, 89a/1516-1517
et-teverruḡu (أَتَوْرُيْكُ): Ar. yapraklanma	evvelā (أَوَّلَا, أَوَّلَا): Ar. önce, ilk
<i>e.</i> 97b/1657	<i>e.</i> 100b/1716, 95b/1625, 99a/1688
ev (أَو): ev	
<i>e.inüḡ</i> 42b/683	
evlād (أَوْلَادٍ, أَوْلَادٍ): Ar. çocuklar	
<i>e.</i> 22b/317, 27b/407	
<i>e.ı</i> 28a/418, 39a/616, 41a/653, 72b/1219	
<i>e.idur</i> 30a/454	

evvelki (أَوَّلِيّ): birinci, ilk

e. 15b/190, 16a/205, 2a/12, 6b/72

ey (أَيّ): Ar., Far. ey, hey (ünlem)

e. 25b/373, 84a/1429

eyegü (أَيْكُو): kaburga kemiği

e.sünden 27a/402

eyle- (أَيْلَ، أَيْلَه): 1. eylemek, kılmak

e. 65b/1091, 93a/1581,
97a/1650, 98a/1671, 96b/1641,
15a/184, 91b/1546, 91b/1548,
96a/1633, 95a/1615, 15a/184

e.di 25a/366, 102a/1736,
25a/364, 29b/444, 36a/563,
28a/419, 27a/401, 29a/439,
41a/653

e.dikde 75a/1264, 82b/1401,
83a/1409

e.dikden sonra 46a/740

e.dim 15a/186

e.dükde 89b/1523

e.gil 93b/1586

e.se 35a/542

e.ye 59a/978, 46a/742, 45b/733

e.yen 84b/1437, 85a/1441,
23b/333, 94b/1601

e.yüp 27b/405

e.mek 83b/1414

e.mek-durur 93b/1584

e.mezdi 83a/1411

2. yardımcı eylem

➤ *'afiv e.mek* 67b/1126

➤ *halāş e.* 76b/1290

➤ *halk e.di* 27a/403

➤ *halk e.düñ* 83a/1405

➤ *helāk e.r* 102b/1746

➤ *hıfız e.mekdür* 24a/346,
24a/347, 24a/348, 24a/349

➤ *hıfz e.94a/1599*

➤ *hiṭāb e.yüp* 25b/372

➤ *hüküm e.mek* 16b/211,
17a/219, 17b/226

➤ *iktizā e.se* 35a/542

➤ *īmān e.mek* 93b/1584

➤ *i 'rāz e.ye* 46a/740

➤ *riḥlet e.di* 42b/682

➤ *şabır e.ye* 83b/1413

➤ *şāniyā e.* 92b/1570

➤ *taqdīr e.di* 81a/1372

➤ *zuhūr e.di* 28b/431, 53a/864

eyt- (أَيْد): söylemek, anlatmak

e.ür (eydür) 14b/178, 1b/5

eyü (أَيْو) : iyi

e. 67a/1121

e.süni 85b/1452

Eyyüb (أَيُّوب): peygamber Eyyub (Hz. Eyyub)

E. 44a/708

ez – (أَزَّ): ezmek

e.megile 60a/990

ezān (أَذَان): Ar. ezan

e. 42b/677, 43a/686

ezber (أَزْبَرَ, أَرْبَرَ): Far. ezber

e.den 23a/331

e.inde 79a/1332

ezderhā (أَزْدَرْهَا): (<Far. ejderhā) yılan

e. 50b/825

ezel (أَزَلَّ): Ar. ezel, başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik

e.de 5a/49, 81a/1371

F

Faḥr-i Ālem (فَخْرِي عَالَم, فَخْرِي عَالَم): Far. Hz. Muhammed

f. 91b/1547, 63b/1057, 28b/427,

78b/1327

f.üñ 49b/807

Faḥr-i Kā'ināt (فَخْرِي كَائِنَات): Far. Hz. Muhammed

f. 92b/1571

fā'idesiz (فَائِدَه): Ar. fayda, menfaat, kazanç

f. 82b/1397

faḫīh (فَقِيْه): Ar. fıkıh ilminin üstadı

f.ler 54b/891

faḫīr (فَقِيْر): Ar. fakir, zengin olmayan, yoksul

f. 71a/1195

Fārisī (فَارِسِي): Ar. İran dili, Farsça

f. 11a/134

farḫağ (فَرْخَغ): Ar.

f.a 99b/1693

farz (فَرْض): Ar. farz, dinen yapılması zorunlu olan ibadet

f. 87a/1477, 94b/1600, 96b/1639

f.ı 95a/1612

➤ *f. ol- (yapılması kaçınılmazolmak)*

37b/585, 42a/666,

42a/671, 42b/676

faṣāhat (فَصَاحَتُ): Ar. güzel ve açık konuşma, iyi söz söyleme kabiliyeti
f. 32b/496

fāsiḳ (فَاسِيقُ): Ar. Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen, fesatçı, kötülük eden
f. 55a/904, 55a/902

faṣıl (فَصِيلُ): (<Ar. faṣl) bölüm, kısım
f. 9b/114

faṣl-ı ricleyn (فَصْلُ رَجْلَيْنِ): Far. ayakların ayırması
f. 98a/1664

faṣlun (فَصْلُنْ): Ar. bölüm, kısım
f. 92b/1572, 93b/1583, 94a/1594

fāṣī (فَاشِي): Ar. meydana çıkmış, duyulup yayılmış
f. idi 35a/548

Fātiḥa (فَاتِحَه): Ar. Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi, fatiha suresi
f. 96b/1641, 96b/1642, 98b/1673, 98b/1674

Fāṭima (فَاطِمَه): Ar. Hz. Muhammed'in kızı

F. 41a/650

F.den 41a/654

faḏl (فَضْلُ): Ar. iyilik, fazilet, erdem
f. ını 64a/1062

feh̄m (فَهْمُ): Ar. anlama, anlayış
f. 99b/1697, 95a/1614

ferāḡ (فَرَاعُ): Ar. istirahat etme, dinlenme
f. a 98b/1675

ferāḡ-nāk (فَرْحَنَّاكَ): Ar.+ Far. sevinçli
f. 70b/1184

ferd (فَرْدُ): Ar. tek, yalnız olan şey
f. 94b/1604

feryād (فَرْيَادُ): Far. yardım istemek için çıkarılan yüksek ses, bağırma, çağırma.
f. 102a/1735

fesād (فَسَادُ): Ar. bozukluk
➤ f. a vir- “ara bozmak”
56b/927

fī'r-rükū' (فِي الرُّكُوعِ): Ar. rükuda

f.ı 98a/1671, 99b/1691

fī'ş-şalāt (فِي الصَّلَاتِ): Ar. namazda,
namaz içinde
f. 94b/1607

fī's-sücūd (فِي السُّجُودِ): Ar.
secdette

f. 98b/1680

f.ı 98b/1672

fıkıh (فِقْه): (<Ar.fıkh) fıkıh, şeriat ilmi
f. 54b/899

fırağ-ı dālle (فِرَاقِ ضَالَّةً): (<Far. fırāğ-ı
dālle) dalalete düşmüş, iman etmeyen
fırkalar
f.den 8a/95

fiṭra (فِطْرَة): Ar. ramazan bayramında
bölünmeden verilmesi şer'an vacibolan
f. 42b/676

fi'l- ḥayāt (فِي الْحَيَاتِ): Ar. hayatta, hayat
içinde
f. 92a/1562

fi'l-kabir (فِي الْقَبْرِ): (<Ar. fi'l-kabr)
kabirde, kabir içinde
f. 92b/1572

fikir (فِكْر): (<Ar. fikr) fikir, düşünce
➤ f. iT- “düşünmek”
71b/1200, 19a/260

fi'l (فِعْل): Ar. gerçek
f.inüḡ 84b/1439

Fir'avn (فِرْعَوْنُ): Ar. Firavun
F.den 52a/848
F.uḡ 52b/855

fuḡarā (فُقَرَاء): (<Ar. fuḡarā') fakirler
f. 54b/891, 69b/1163

furād (فُرَادُ): (<Ar. furāt) Fırat Nehri
f. 57b/950

fer (فَر): Far. canlılık, güç
f. 102a/1735

fülān (فُلَانُ): Ar. herhangi bir şahıs, biri
f. 102b/1751

fürū'-u dīn (فُرُوعُ دِينِ): (<Far. fürū'-ı
dīn) din şubeleri
f. 87a/1478

G

ġaflet (عَفَلْتُ, عَفَلْتُ): Ar. gafillik, boş bulunma, dalgalılık, dikkatsizlik

ġ. 100b/1712

ġ.den 19a/257

ġāhice (كَاهِيَة): Far.+Tr. zaman zaman

g. 35a/544

ġā'ib (غَائِب, غَائِب, غَائِب): Ar. yok olan, kayıp

ġ. 70b/1187

ġ.den 46b/751

ġ.i 19a/255

ġālib (غَالِب): Ar. galebe eden, galip, üstün gelen

ġ. 101b/1733

ġalīz (غَلِيظ): Ar. kaba, nezaket dışı

ġ. 70b/1185

ġam (غَم): (<Ar. ġamm) keder

ġ. 101b/1732

➤ ġ. bul- “dert bulmak”

103b/1762

ġam-ġūsār (غَم كُوسَار): Far. gam ve kederi defeden, teselli veren, dert ortağı

➤ ġ. 101b/1732

ġamz (عَمَضَ): Ar. göz kapatmak

ġ. 99b/1692

ġāyet (غَايَة, غَايَة): Ar. çok, fazla, son derece

ġ. 25b/370, 31a/471, 32a/488,

33a/509, 36a/561, 63b/1053, 65b/1096

ġ.den 32a/493, 32b/503

ġayrī (غَيْرِي, غَيْرِي, غَيْرِي): (<Ar. ġayr) başka(sı), diğer(i)

ġ. 11a/132, 23b/337, 2a/9,

33b/518, 41a/654, 4b/43, 4b/46, 56a/926, 8a/92, 20b/286

ġ. mıdur 11b/142

ġ.dur 13a/161, 13a/166, 4b/42

ġ.ya 73a/1229, 73b/1235

ġayr-i meşrū' (غَيْرِي مَشْرُوع): Far. kanunsuz, yolsuz

ġ.uḡ 94b/1603

ġayr-i şer'ī (غَيْرِي شَرْعِي): Far. sebepsiz

ġ. 98b/1680

Ġazā (غَزَا): (<Ar. ġazā') gaza, din uğruna savaş

➤ Bedir Ġ. sına 49b/803, 49b/806

geç – (كَبَّ, كَبَّ, كَبَّ): 1. bir yerden başka

bir yere gitmek

g.di 28a/414, 28b/427

g.mesi 56b/935

g.üp 37a/578

2. zamanı aşmak

g.di 5a/52

3. geçmek, geçip gitmek

g.e 95b/1626

g.erler 21a/296

g.memesi 54b/893

g.seler *gerekdür* 77b/1310

g.üp 89b/1528

4. (birbirine geçmek)

g.er 60a/994

5. yardımcı eylem

➤ *kabüle* *g.mesinün*

89a/1515

geçin - (كَبَّ, كَبَّ): geçinmek

g.en 70b/1181

g.mek 39a/616

geçmiş (كَبَّ): geçmiş, zaman

bakımından geride kalmış

g.i 19a/255

gel – (كَلَّ, كَلَّ, كَلَّ): 1. gelmek, varmak

g.di 5a/53

g.ince 55b/915

g.me 40b/643

g.me idi 30a/453

g.mek 46b/752

g.mesi 37b/587, 51a/832,

51b/842, 53a/868

g.mez 47a/761, 85a/1442

g.mişdir 43b/693

g.se 102b/1751, 101b/1732

g.seler 65a/1088

g.seler *gerekdür* 65a/1086,

68a/1141

g.üp 52a/853, 56a/923, 61b/1025,

63b/1054

g.ür 102b/1752, 104a/1773,

47a/762

2. ortaya çıkmak

g.icek 25a/368

➤ *eceli g.üp* 58a/962

➤ *ecelleri g.dikde* 22b/322,
39a/620

➤ *hakkında g.meyenlere*
70b/1179

➤ *hâtırına g.medük*
80a/1357

➤ *lâzım g.ürdi* 86a/1460

➤ *lâzım g.ür* 86a/1461

➤ *vücūda g.mez* 17a/216,
19b/262

➤ *vücūda g.ür* 19b/261

gelecek: (كَلْبَجْ): gelecek

g.i (gelecegi) 19a/255

gelin (كَلِينْ): gelin

g. 59a/973

geniş (كَلِشْ): geniş

g. 31b/481, 33a/510, 33a/512,
34a/522, 58b/971

ger (كَرْ): eğer

g. 101a/1718, 103b/1768,
94a/1596

gerçi (كَرْجِي): Far. her ne kadar

g. 99a/1683

gerek (كَرْهَ بَ, كَرْهَ, كَرْهَ): 1. gerek, gerekli

g. 45b/736 (2), 74a/242,
84a/1426, 89a/1513, 89a/1514, 18b/246

g.dür 84a/1427

g.dir 10a/119

2. -mAk gerek (-mAlI gereklilik
işlevinde)

şakınmak *gerekdür* 63b/1054

3. icap

g.i 51a/833

3. -sA gerek, (gelecek zaman
işlevinde)

'adilitse *gerekdür* 64a/1065

'afv itdürse *gerekdür* 77a/1300

alıvirse *gerekdür* 63a/1048,
63a/1052

'azāb itse *gerekdür* 64a/1066

'azāb itseler *gerekdür* 65b/1091,
66a/1102, 66a/1104

bağırsalar *gerekdür* 65a/1080

başsa-lar *gerekdür* 64b/1078

beyāz olsa *gerekdür* 61b/1024

bıyık olmasa *gerekdür* 78b/1326

cem 'itse *gerekdür* 61a/1015

cem 'olsalar *gerekdür* 62a/1030

cennete girse *gerekdür* 39a/612

çıksa *gerekdür* 67a/1117

çıksalar *gerekdür* 79a/1333

çökse-ler *gerekdür* 63b/1057

dahı olsa *gerekdür* 53a/865

derilse-ler *gerekdür* 62b/1037

derlese-ler *gerekdür* 62a/1032

dikilse *gerekdür* 65a/1082

dinilse *gerekdür* 65b/1095

dirilseler *gerekdür* 23a/324

dise *gerekdür* 62b/1039

diseler *gerekdür* 62b/1041

dökülse *gerekdür* 68a/1137

düşse *gerekdür* 78a/1320

geçseler *gerekdür* 77b/1310

gelseler *gerekdür* 65a/1086,
68a/1141

getürseler gerekdür 79b/1341
ğıbta itseler gerekdür 75b/1269
gidse-ler gerekdür 62a/1026
girse gerekdür 66b/1107,
66b/1108, 66b/1109, 66b/1110,
66b/1111, 66b/1112, ,78a/1314
girse-ler gerekdür 61b/1018,
78b/1323
gitse-ler gerekdür 66b/1115
giyseler gerekdür 79a/1338
görse gerekdür 63b/1060
görseler gerekdür 80b/1361,
80b/1363, 80b/1364
gösterse gerekdür 80b/1360
haklaşdırsa gerekdür 67b/1129
hisāb itse gerekdür 76a/1278
ıırsalar gerekdür 65a/1084
içse-ler gerekdür 66a/1100,
74a/1250
ikrām olunsalar gerekdür
68b/1149
kaçsalar gerekdür 65b/1093
kalksa gerekdür 38b/609
kalksa-lar gerekdür 61b/1022,
kalsalar gerekdür 80b/1366
kıyāmet kopsa gerekdür
60b/1006
kovsalar gerekdür 75a/1265
kurulsa gerekdür 77b/1309
kuşatsa gerekdür 63b/1056

lutf u kerem itse gerekdür
64a/1064
mu 'āmele itse gerekdür 63b/1061
mükerrem olsa gerekdür
80a/1355
olsa gerekdür 66a/1098,
68b/1143,74a/1255, 74b/1253,
74b/1258, 75b/1271
olsa-lar gerekdür 68b/1151,
78b/1330
otursalar gerekdür 75a/1268,
78b/1329
rāhat itseler gerekdür 69a/1155
şavrulsa gerekdür 68a/1136
secde itseler gerekdür 76a/1286
şıkşa gerekdür 60a/993
şokşa gerekdür 64b/1076
şu akşa gerekdür 74b/1259
su 'āl itse gerekdür 76a/1281
su 'āl olsa gerekdür 78a/1316
Şūrı üfürse gerekdür 60b/1003
şuşamasa gerekdür 75a/1263
şefā 'at itse gerekdür 38b/611,
76b/1290
şefā 'at itseler gerekdür 76b/1293
şehādet itse gerekdür 63a/1047
taşınsa-lar gerekdür 79a/1339
tartılsa gerekdür 78a/1322
toldursa gerekdür 80a/1350

ursalar gerekdür 64b/1074,
65b/1089
uyusa gerekdir 59a/974
vāsi ‘ olsa gerekdür 68a/1139
virilse gerekdür 79a/1332,
79b/1347
virse gerekdür 63a/1049,
79a/1336, 80a/1357, 80a/1358
virselere gerekür 62b/1042
yatsa gerekdür 61a/1012
yatsa-lar gerekdür 62b/1035
yüketse gerekdür 63a/1050
g. ... g. 80b/1367, 84b/1436,
80b/1367

gerin - (كَرِنَ): gerinmek

g.mek 99b/1694

getür - (كَتَوْرُ, كَتَوْرُ): 1. getirmek

g.di 86b/1471

g.meden 36b/574

g.mesi 51b/841

g.seler gerekdür 79b/1341

g.üp 23b/333

2. yardımcı eylem

➤ *şalavāt-ı şerif g.en* 72b/1216

gey - (كَبَى, كَبَى): giymek *bk. giy-*

g.meden 18a/235

g.mesi 53b/875

g.mezler 21b/300

g.üp 66a/1098, 18b/251

geydür - (كَيْدُوْرُ): giydirmek

g.üp 70a/1178

ğıbār (غَبَارُ): (<Far. *ğubār*) toz

ğ. 103b/1762

ğıbṭa (غَبْطَة): Ar. aynı hali şiddetle arzu
etme, imrenme

ğ. 75b/1269

ğılmān (غِلْمَانُ): Ar. köleler, esirler

ğ.lar 79a/1336

ğıslīn (غَسْلِيْنُ): Ar. cehennem ehlinin
etleri ve kanlarının yıkandığı nesne

ğ. 66a/1099

ğıybet (غَيْبَتُ): Ar. arkasında söyleme,
dedikodu yapma

ğ.den 59b/981

gibi (كَبِي, كَبِي, كَبِي): gibi

g. 102b/1748, 10b/127, 10b/129,

11b/139, 12b/155, 29b/447, 30a/452,

32b/500, 33b/516, 4a/526, 34a/528,

37b/588, 38a/595, 38a/596, 40a/638,

46b/752, 50b/822, 51a/832, 51a/833,
51b/842, 52a/846, 52a/850, 52a/853,
52b/857, 52b/862, 54b/894, 55a/906,
55b/914, 59a/974, 61b/1021, 65a/1080,
65a/1085, 66a/1100, 66a/1101,
67b/1126, 68a/1135, 68a/1136,
77b/1310, 77b/1311, 77b/1312,
95b/1626, 12b/159, 13a/165

g.dür 61a/1009

gice (كَيْجَه, كَيْجَه): gece

g. 38b/604, 42a/667, 42a/669,
70a/1174

g.de 72a/1214

g.den 50b/821

g.niñ 51a/831

g.nüñ 36b/575, 57b/953

gicelik (كَيْجَه لَيْك): gecelik

g. 30b/466

gir – (كَيْر, كَيْر, كَيْر): 1. girmek, bir yere
girmek

g. diñ 101a/1723

g.en 65b/1096, 78b/1324

g.mek 21b/298, 96a/1628,

g.mezden 74a/1249

g.se gerekdür 39a/612, 66b/1107,

66b/1108, 66b/1109, 66b/1110,

66b/1111, 66b/1112, 78a/1314

g.seler gerekdür 61b/1017,
78b/1323

g.üp 37a/579, 66b/1113,
78b/1328, 78b/1329

2. yardımcı eylem

➤ *yaşına g.icek* 29a/438,
40b/647, 41b/664, 42a/670,
42a/673, 42b/681

➤ *libāsına g.mesi* 54b/898

➤ *libāsına g.üp* 54b/898

➤ *şüretine g.üp* 53b/878,
58b/967

girü (كَيْرُ): geri

g. 37b/586

git- (كَيْد, كَيْد, كَيْد, كَيْد): gitmek

g.en (giden) 72b/1219, 73b/1239

g.erken (giderken) 34b/537,
77a/1301

g.icek (gidicek) 35a/548

g.mek 79b/1343

g.mesi 51a/828

g.seler gerekdür 61b/1025,
66b/1115

g.üp (gidüp) 51a/832, 69b/1167

giy – (كَيْد, كَيْد): giymek bk. gey-

g.seler gerekdür 79a/1338

g.üp 68b/1148

giyecek (گِيَجَكْ): giyecek g. 46b/751	<i>g.lere</i> 88b/1504 <i>g.leri</i> 37a/577
giyin- (گِيَنْ): giyinmek g.mek 39a/615	gölge (گُولْغَه): gölge g.si 30a/456 g.sinde 68a/1142, 69a/1154
gizli (گِزْلِي): gizli bk. gizli g. 7b/83	gömlek (گَوْمَلَكْ): gömlek g.ler 66a/1098
gizlü (گِزْلُو): gizlü bk. gizli g. 20a/276, 69b/1163	gönder – (گُونْدَرْ): göndermek g.di 81a/1375 g.din 83a/1406
göbek: (گُوبَكْ): göbek g.i (göbegi) 33b/517 g.ine (göbegine) 32b/500	gönderil – (گُونْدَرْلِ): gönderilmiş g.miş 24b/357, 36b/567
gögüs (گُوغْسْ): göğüs g.i (gögsi) 32b/499, 33a/509, 33b/516	gönül: (گُونْدُلْ, گُونْدُلْ, گُونْدُلْ) gönül g. 102b/1751 g.lerde 103b/1762 g.lerden 57b/953
gök (گُوكْ, گُوكْ, گُوكْ): gök g. 35a/544 g.de 22b/319 g.den 56b/929 g.e (göge) 98b/1679 g.ler 17a/218, 60b/1007, 68a/1136 g.lerde 60b/1004 g.lerden 82b/1402	gör - (گُورْ, گُورْ, گُورْ, گُورْ): 1. görmek g.dügi 37b/588 g.düñ 101a/1723, 101a/1724 g.en 31a/469 g.mege 47a/758, 47a/760 g.medik 80a/1356 g.mek 3b/30 g.meklik 20a/274

g.mesi 37b/589, 55b/914
g.meye 95b/1624
g.se gerekdir 63b/1059
g.seler gerekdir 80b/1361,
80b/1362, 80b/1364
g.üp 28a/419, 37a/580, 37a/584,
51a/836, 75b/1269, 76a/1285
g.ür 20a/277, 71b/1197
g.ürler 49a/794, 49a/795
2. anlamak
g.icek 62a/1027, 63b/1056
g.meyüp 15a/186

göre (كُورَه): göre
g. 80a/1354

görici (كُورِجِي): görücü
g.dür 7b/86

görin - (كُورِين): görünmek
g.ür 103a/1753
g.e 47a/760

göster – (كُوسْتَر, كُوسْتَرِي): göstermek
g.ir 101a/1722
g.se gerekdir 80b/1360

götür - (كُتُور): götürmek
g.mege 22a/307

gövde (كُودَه, كُود): gövde, beden
g. 79b/1341
g.sinün 33a/507
g.leri 65b/1096, 66a/1102

göz (كُوز, كُوزُ): göz
g. 51b/840, 52b/861, 58b/970
g.ile 20a/275
g.ler 80a/1356
g.leri 32a/492
g.lerinde 30b/467
g.lerinün 35a/546

gözet- (كُوزِد): gözetmek
g.en (gözedden) 70a/1178

gözsüz (كُوزُسُز): gözsüz
g. 60a/994

gün-a-gün (كُونه كُون): Far. renk renk,
türlü türlü
g. 94a/1598

güne (كُونه كُون): Far. türlü
g. 67a/1118, 83a/1404

güsül (غُسْل): (<Ar.gusl) cünüblük, hayız
ve nifas hallerinden sonra din gereğince
yikanma, arınma
g.de 73b/1240

güç (كُوْچ): güç

g.ile (gücile) 19b/268

➤ *g.i yet-* “gücü yetmek”
19b/264, 19b/266, 3a/25,
7a/79

gül (كُوْلُ): Far. gül

g.ünde 103a/1760

gül-zār (كُلْزَارِ): Far. gül bahçesi, gül
tarlası

g.ı 103a/1759

gümüş (كُومُشْ, كُومُشْ): gümüş

g. 33a/504, 64b/1075, 64b/1078

g.den 79a/1338

g.dür 80a/1351

gün (كُوْنُ, كُوْنُ, كُوْنُ, كُوْنُ): gün

g. 101a/1722, 101b/1731,
42a/666, 55b/912, 56b/927, 89a/1518

g.i 22b/323, 38b/608, 60b/1002,
75b/1270

g.inüŋ 71b/1200

g.lerde 60b/1002

g.leri 80b/1362

g.lerinde 80b/1363

g.üne 16a/201, 59a/974

g.üni 86a/1466

günāh (كُنَاهُ, كُنَاهُ, كُنَاهُ): Far. günah

g. 63a/1045, 67b/1127

g.ı 62a/1033, 64a/1064,
66b/1113, 66b/1114, 67a/1118,
77b/1313

g.ını 59a/977, 63a/1050

g.lardan 92a/1556

g.ları 67b/1126

➤ *g. iT-* “günah işlemek”
36a/560, 47b/771,
47b/772

günāh-kār (كُنَاهُ كَارُ): Far. günahlı, günah
işleyen *bk. güneh-kār*

g.dan 39b/627

gündüz (كُوْنْدُزُ): gündüz

g.de 72a/1214

güneh-kār (كُنْهَكَارُ, كُنْهَكَارُ): (<Far.

günāh- kār) günahlı, günah işleyen *bk.*

günāh-kār

g. 76b/1292

g.e 104a/1775

Güneş (كُوْنُشْ): Güneş

G. 57a/936, 62a/1030

gürūh (كُوْرُهِ): Far. cemaat, bölük, takım

g.ı 25b/373

güt- (كُوتْ): gütmek

g.mek 39a/617

güveygü (كُوي كُوي): güvey

g.59a/973

güzel (كُوزْل, كُوزْل): güzel

g. 21b/298, 30a/455, 34a/523,
58b/966

g.dür 80a/1352

güzellik (كُوزْل لَكْ): güzellik

g.de 33a/505

H

Ḥabīb (حَبِيب): Ar. Haz. Muhammed

h.ıñ 93a/1577

ḥabis (حَبَسْ): (<Ar. ḥabs) hapis

h. 64b/1072

ḥac (حَجْ, حَجْ): (<Ar. ḥacc) hac bk. ḥacc

h. 29b/447, 42b/675

h.dan 78a/1317

ḥacc (حَجْ): Ar. hac bk. ḥac

h. 93b/1590

Ḥacere'l- Esved (حَجَرَ الْأَسْوَدْ): (<Ar.

Ḥacerü'l- Esved) kabe'nin duvarında

bulunan meşhur kara taş

h.ile 58a/956

ḥācet (حَاجَتْ, حَاجَتْ): Ar. ihtiyaç

h. 103a/1756

h.leri 71a/1191

h.lerin 70b/1183

ḥadd-i bülūğ (حَدِّ بُلُوْغَه): Far. ergenlik

çağı

➤ h. a ir- “bülüğa ermek”

6a/62

ḥadd ü kenar (حَدُّ وَ كَنَان): Far. sınır ve

taraf

h. 103b/1766

Ḥadīce (حَدِیْجَه): Ar. Hz. Muhammed'in

karısı

H. 41a/648, 41b/657

ḥadīs (حَدِیْث): Ar. hadis

h.de 53b/879

ḥadīs-i şerīf (حَدِیْثِ شَرِیْف, حَدِیْثِ شَرِیْف): Far. Hz. Muhammed'in kutsal

sözü

<i>h.</i> 67a/1123, 10b/127, 67a/1117 <i>h.dir</i> 10a/123 <i>h.ini</i> 73b/1234	ḥā'il (حَائِلٌ): Ar. engel <i>h.</i> 21a/296
ḥaḍrā (حَضْرَا): (<Ar. ḥaḍrā') çok yeşil <i>h.</i> 103a/1753	ḥā'in (حَائِنٌ): Ar. hıyanet eden, hayın <i>h.</i> 54a/887
ḥadsiz (حَدْسِزٌ): hadsiz <i>h.</i> 94a/1596	Ḥaḳ (حَقٌّ): (<Ar. Ḥaḳḳ) Tanrı, Allah <i>h.</i> 103b/1763 <i>h.dan</i> 95b/1624
ḥafaẓa (حَفَظَه): Ar. insanın yaptığı işlerini yazmaya mahsus melekler <i>h.</i> 62b/1041	ḥaḳ (حَقٌّ, حَقٌّ): (<Ar. ḥaḳḳ) doğru bk. <i>ḥaḳḳ</i> <i>h.</i> 37b/593, 36b/567, <i>h.dur</i> 46b/748, 49a/799, 58a/962, 59a/975, 60b/1000, 77b/1307
ḥāfız (حَافِظٌ): Ar. Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar ezberleyen ➤ <i>h. olup</i> "hafız olmak" 71b/1202	ḥaḳīkat (حَقِيقَتٌ): Ar. hakikat <i>h.</i> 102a/1737
ḥafif (خَفِيفٌ): Ar. hafif, ağır olmayan ➤ <i>h.</i> 77a/1304	ḥaḳīkī (حَقِيقِي, حَقِيقِي): Ar. hakikate mensup, gerçek <i>h.</i> 2a/8, 8a/91
Ḥafṣa (حَفْصَه): Ar. Hz. Muhammed'in karısı <i>H.</i> 41b/659	ḥākim (حَاكِمٌ): Ar. hakim <i>h.lere</i> 71a/1189, 72a/1211
hafta (هَفْتَه): (<Far.hefte) hafta <i>h.</i> 55b/911	ḥaḳīr (حَقِيرٌ): Ar. itibarsız, değersiz <i>h.</i> 15a/185

ḥaḥḥ (حَاح): Ar. hak bk. ḥaḥ

ḥ.ı 63b/1053, 63a/1052, 65a/1088

ḥ.indan 78a/1318

ḥ.inı 63a/1047, 63a/1052

ḥ.iḡ 93b/1586

- ḥ. indan gel- “bir işi başarıyla sona erdirmek”
70b/1179

ḥaḥḥında (حَقَّقْدَه): Ar. ḥaḥḥ ilgi olarak, üzerine

ḥ. 58b/965, 59a/976, 60a/991,
39a/614

ḥaḥlaṣdır – (حَقَّقْلَشْدِر): iki tarafın birbirine hakkını vermesini sağlamak

ḥ.sa gerekdür 67b/1129

ḥāl (حَال): Ar. hâl, durum

ḥ. 31a/473, 32b/495, 32b/503,
32b/503

ḥ.de 23a/328, 24b/354, 25a/363,
28b/429, 34a/530, 34b/538,
37a/584, 46b/751, 71b/1197,
76a/1285

ḥ.i 31a/475, 79b/1348

ḥ.inde 49b/808, 71b/1199

ḥ.iḡ 102b/1747

ḥālā (حَالَا): Ar. henüz

ḥ. 42b/682, 43a/688

ḥala (حَلَا): (<Ar. ḥāle) hala, babanın kız kardeşi

ḥ.sı 39b/624

ḥalāṣ (حَلَاص): Ar. kurtulma, kurtuluş

ḥ.ı 70a/1170

- ḥ. eyle- “kurtarmak”
76b/1289
➤ ḥ. iT- “kurtarmak”
70a/1172
➤ ḥ. ol- “kurtulmak”
89b/1522, 8b/98

ḥālīḡ (حَالِغ): Ar. yaratıcı

ḥ.dür 84b/1439

ḥ.i 16b/210, 85a/1445, 85a/1446,
85b/1449, 85b/1450

Ḥālīḡ (حَالِغ): Ar. Allah

Ḥ. durur 93a/1573

ḥālīṣ (حَالِص): Ar. hilesiz, katkısız

ḥ. 31b/479, 33a/504, 34a/525

ḥalk (I) (حَلَق): Ar. yaratmak

ḥ. 99a/1689

- ḥ. eyle- “yaratmak”
27a/403, 83a/1405

- *h. iT-* “yaratmak”
79b/1349, 85a/1446,
82b/1395, 84b/1438,
82a/1390
- *h. olun-* “yaratılmak”
24b/359, 30a/457

Ḥannān (حَنَّان): Ar. Allah’ın adlarından, çok acıyan, çok acıyıcı

- *yā H.* 10b/128

ḥār (حَار): Far. diken
h. 103a/1760

ḥalk (II) (خَلْق): Ar. halk, millet

h.i 36b/574

ḥamd (حَمْد): Ar. Tanrı’ya olan şükran duygularını bildirme
h.i 92b/1570

ḥamd ü şenā (حَمْدُ شَنَا): Far. Tanrı’ya olan şükran duygularını bildirme
➤ *h. olsun* “Tanrı’ya şükürler olsun” 83a/1407

ḥāmīle (حَامِلَة): Ar. hamile
h. 27b/407, 28b/426

ḥaml-i şıbyān (حَمْلُ صِبْيَان): Far. gebe olma, gebelik
h. 100a/1699

ḥamr (خَمْر): Ar. şarap
h.inda 103a/1758

ḥarāb (خَرَاب, خَرَاب): Ar. yıkık, viren
h.ını 74a/1246

- *h. it-* “harap etmek”
56b/933

ḥarām (حَرَام): Ar. haram, dinen yasaklanmış olan
h. 87a/1478, 55b/909, 94b/1603, 95b/1618

- *h. it-* “dinen yasaklamış olmak” 72a/1206, 72a/1208

ḥarc (حَرْج): Ar. sarf, gider, harc

- *h. it-* “harcamak”
76a/1281

ḥarf (حَرْف): Ar. harf
h.ile 20b/279

ḥarfsiz (حَرْفَسِز): harfsiz
h. 7b/88

ḥāric (خَارِجٌ): Ar. dış, dışarı

h. 9a/106

ḥāricī (خَارِجِيّ): dışarıya mensup

h.dür 96a/1631

ḥāriḳī'l- 'āde (خَارِيقِ الْعَادَةِ): (<Ar.

ḥāriḳü'l- 'āde) âdetin üstünde, haricinde

h. 50a/817

ḥarīr (حَرِير): Ar. ipek

h. 53b/875

h.den 79a/1337

Hārūn (هَارُون): Ar. Harun peygamber

H. 44a/708

ḥāṣ (حَاصٍ, خَاصٍّ, خَاصٌّ): (<Ar.ḥaṣṣ)

h. 99a/1685, 99a/1686, 98a/1667

h.dır 97a/1646

h.ı 100b/1711

Ḥasan (حَسَن): Ar. Hz. Muhammed'in torunu

H. 41a/655

ḥased (حَسَد): Ar. haset, kıskançlık

➤ *h.* *it-* “haset etmek”

73a/1229

ḥāşıl (حَاصِل): Ar. olan, ortaya çıkan

➤ *h.* *ol-* “ortaya çıkmak”

17a/216, 59b/983,

59b/981, 59b/983,

59b/985, 59b/987,

60a/990, 88a/1501,

88b/1506, 88b/1508

ḥaṣlet (حَصْلَت): Ar. insanın

yaratılışındaki huyu, tabiat, mizacı

h. 69a/1153

ḥāṣṣa (حَاصَّة): Ar. bir kimseye, ya da bir şeye özel olan nitelik

h. 96a/1635

ḥāṣṣa-i nebī (حَاصَّة نَبِيّ): Far.

peygamber'in özel nitelikleri

h. 29b/448

ḥāṣṣen (حَاصَّةً): Ar. bir kimseye, ya da bir şeye özel olan nitelik

h. 100a/1705, 96a/1634,

97b/1658, 99a/1684, 97a/1645

ḥasta (حَسْتَيْ, حَسْتَه, حَسْتَه): (<Far. ḥaste)

hasta

h. 51b/845, 72b/1218, 52b/860

➤ *h. ol-* “hastakanmak”
18a/237, 39a/619,
21b/301

ḥastalık (حَسْتَه لِكْ): hastalık

h. 39a/620

Hāšim (هَاشِم): Ar. Hz. Muhammed’in
dedesi

H. 40b/644

ḥašr u nešr (حَشْرُ نَشْر): Far. toplanıp,
yayılmak

h.e 93b/1585

ḥašr (حَشْر): Ar. ölüleri diriltip mahşere
çıkarma

h. 97a/1647

ḥašyet (حَشْيَت): Ar. korku, korkma

h. 71b/1198

ḥaṭ (حَط): (<Ar. ḥaṭṭ) çizgi

h. 32b/500

ḥātemü’l-enbiyā (حَاتِمُ الْأَنْبِيَا): (<Ar.
ḥātemü’l-enbiyā’) peygamberlerin
sonuncusu, Hz. Muhammed

h.dur 36b/570

ḥāṭır (حَاطِر, خَاطِر): Ar. zihin, fikir

➤ *h.ina gel-* “hatırlamak”
80a/1357

➤ *h.iṣ şor-* “hâl sormak”
72b/1218

ḥattā (حَتَّى): Ar. bile, dâhı, hatta

h. 30b/466, 60a/993

ḥatun (حَاتُون, خَاتُون): hatun, kadın

h.ı 29b/449, 79a/1335

h.lar 41b/659

h.ları 38a/602

havā (هَوَا): (<Ar. hava’) hava

h. 50b/827

h.da 46b/750

h.ya 68a/1134

ḥavf (خَوْف): Ar. korku, korkma

h. 31a/469

ḥavfen (خَوْفًا): Ar. korkarak, korku ile

h. 73a/1227

ḥavız (حَوْض): (<Ar.ḥavz) havuz bk. ḥavż

h.ları 48b/786, 48b/787

ḥavil (حَوْل): (<Ar.ḥavl) güç, kuvvet

h. 83b/1415

Ḥavvā (حَوَّاء): (<Ar.Ḥavvā') Hz.

Âdem'in zevcesi, karısı

h. 27a/402, 27b/406

ḥavz (حَوْض): Ar. havuz *bk. ḥaviz*

h.ı 74a/1248, 74b/1252,

74b/1256, 74b/1251

h.indan 75a/1264

h.inuḡ 74b/1254

h.iḡ 75a/1267

ḥavz-ı Kevser (حَوْض كَوْثَر): Far.

cennette bir havuz

h.den 89b/1527

ḥayāt (حَيَاة, حَيَات): Ar. hayat

h. 18b/248, 2b/13, 4b/46

h.dan 89a/1516

ḥayır (حَيْر): (<Ar. ḥayr) iyilik, hayır *bk.*

ḥayr

h. 22b/315, 80b/1367, 84a/1424,

86a/1466

h.dan 86a/1462

h.ları 82a/1393

ḥayız (حَيْض): (<Ar. ḥaiz) kadınlarda

aybaşı

h.dan 79b/1344

ḥayr (حَيْر, حَيْر, حَيْر): Ar. iyilik hayır *bk.*

ḥayır

h. 63a/1048, 93b/1586

h.ı 85b/1457

h.uḡ 85a/1445, 85b/1449

ḥayren (حَيْرًا): Ar. iyilik, hayır olarak

h. 84b/1436, 78a/1322

ḥayr-ı maḳziye (حَيْر مَقْضِيَة): Far. niyet

edilen hayır

h.ye 84a/1425

ḥayvān (حَيَوَان, حَيَوَان): Ar. hayvan

h. 63b/1053

h.dan 39b/625

ḥayvānāt (حَيَوَانَات): Ar. canlılar

h. 64b/1073

ḥayvāncık (حَيَوَانِجَف): hayvancık

h.lar 37b/592

Ḥayyun (حَيّ): Ar. Allah'ın adlarından,

canlı

H. 6b/72

ḥayyun bi-ḥayātihi (حَيٌّ بِحَيَاتِهِ): Ar.
yaratma hassasıyla yaratan

h. 8b/102

ḥayyun bi-zātihi (حَيٌّ بِذَاتِهِ): Ar.
kendiliğinden yaratan

h. 9a/109

ḥaz (حَظٌّ): (<Ar.ḥazz) haz, hoşlanma

- *h.* iT- “hazzetmek”
82b/1400

ḥazen (حَزَنٌ): Ar. gam, keder tasa

h. 101b/1732, 103a/1754,
103b/1762

ḥazer (حَزَنٌ): Ar. sakınma, korunma

h. 84b/1433

ḥāzır (حَاضِرٌ, حَاضِرٌ): Ar. hazır

h. 102b/1752, 104a/1773

h.ı 19a/255

- *h.* ol- “hazır olmak”
49b/803, 49b/806,
35b/549

ḥazret (حَضْرَتٌ, حَضْرَتٌ): Ar. yüce kabul
edilen kimselerin adlarının başına saygı,
övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan

- *h. i* ‘Alīye 41a/654

➤ *h. i* Dāvūdun 50b/826

➤ *h. i* ‘İsā 56b/928

➤ *h. i* ‘İsānı 51a/828

➤ *h. i* Meryeme 51b/841

➤ *h. i* ‘Ömer 51a/835

➤ *h. i* Rabb ü Raḥīm
101a/1718

➤ *h. i* Süleymānı 50b/827

➤ *h. i* Mūsānı 50b/824

➤ Mehdī *h.* leri 56a/922

➤ Āmīne *h.* lerinden
28b/428

➤ ‘Abdu’llāh *h.* lerinü
28b/423

hediye (هَدِيَّةٌ): Ar. hediye

h. 79a/1340

helāk (هَلَكَ): Ar. mahvolma, ölme

➤ *h.* eyle- “mahvolmak”
102b/1746

➤ *h.* ol- “mahvolmak”
84b/1432

ḥelāl (حَلَالٌ, حَلَالٌ): Ar. helal

h. 46a/745, 55b/909

h.den 39a/614

ḥelvā (حَلْوَا): Ar. unlu, yağlı ve şekerli
maddelere yapılan bir tatlı

h. 102b/1744

➤ *h.* *hāl* 71b/1197,
71b/1199

hem (هَمْ): Far. hem, aynı zamanda

h. 100a/1706, 100b/1708,
101a/1719, 26a/384, 29b/446,
58b/969, 60a/995, 93a/1574,
93a/1575, 93a/1580, 93b/1585,
93b/1587, 93b/1589, 96b/1642,
93a/1578, 94a/1593

hemān (هَمَانْ): Far. heman, derhâl

h. 2b/16, 4b/43

hemîşe (هَمِيشَه): Far. daima, her vakit

h. 103a/1761

her (هَرْ): Far. her

h. 101a/1725, 103b/1767,
103b/1769, 104a/1778, 19a/260,
19b/267, 27b/408, 41b/665,
49a/795, 74a/1248, 78a/1319,
79b/1345, 80b/1361, 80b/1362,
82a/1386, 49a/795

➤ *h. ān* “her an” 20b/283

➤ *h. kim* “her kim” 35b/550,
35b/554, 61b/1018,
70b/1181,

➤ *h. ne* “her ne” 45b/737,
86a/1462,

her bir (هَرْ بَر): her bir

h. 35b/551, 10b/130, 16b/207,
17a/222, 36a/561, 36a/564,
39b/623, 65b/1097, 74b/1253,
75a/1275, 78b/1330, 79a/1334,
79b/1347, 82a/1390, 84b/1436,
85a/1440, 95a/1615, 2b/19

her biri (هَرْ بَرِي, هَرْ بِرِي): her biri

h. 58b/966, 21b/297

h.ni 21b/305

herkes (هَرْ كَسْ, هَرْ كَسَنْ): Far. herkes

h. 10a/120, 62a/1033, 79a/1332,
80a/1353, 54b/894

h.üñ 78a/1321, 88b/1510,
95a/1615

hey'et (هَيْئَت): Ar. şekil, suret

h. 61b/1018

hıfız (حِفْظ): (<Ar. hıfz) saklama, koruma

bk. hıfz

➤ *h.* *eyle-* “saklamak”
24a/348, 24a/349,
24a/346, 24a/347

- *h. it-* “korumak” 22a/312, 73b/1238
- ḥıfz (حِفْظ):** Ar. saklama, koruma *bk. ḥıfız*
- *h. eyle-* “saklamak” 94a/1599
- ḥımār (خِمَار):** (<Ar. ḥumār) mahmurluk
h. 103a/1758
- ḥırā (خِرَا):** Ar. zayıf, çelimsiz
h. 32a/494, 33a/508
- ḥırmān (حِرْمَان):** Ar. mahrumluk, ümitsizlik
h. 81b/1382
- ḥırsız (خِرْسِز):** hırsız
h. dan 39b/628
- ḥıṣāl (خِصَال):** Ar. huylar, tabiatlar
h. 94b/1605
- hicret (هَجْرَت):** Ar. memleketten memlekete göç
- *h. iT-* “göç etmek” 42a/674, 39a/618
- hiç (هَيْج):** Far. hiç, asla
h. 18a/242, 36a/559, 66a/1104
- 66a/1104
- *h. kimse* “hiç kimse” 19b/262, 19b/268, 29a/432
- hiç bir (هَيْج بَر):** hiçbir
h. 82b/1397, 85a/1442, 2a/10, 2b/15, 8a/93, 21a/296, 36b/569
- hiç biri (هَيْج بِرِي):** hiç biri
h. ni 82a/1389
- hidāyet (هِدَايَت):** Ar. hak yoluna, doğru yola kılavuzlama
h. 81b/1378
- hikmetsiz (حِكْمَتْسِز):** hikmetsiz
h. 82b/1397
- hilāfet (خِلَافَت):** Ar. halifelik
h. leri 49a/799
- hîle (حِيلَه):** Ar. oyun, aldatma
h. 54a/888
- ḥisāb (حِسَاب, حِسَاب):** Ar. hesap
h. 96a/1628
h. ı 64a/1070
h. ını 77a/1300

- *h. iT-* “hesap görmek”
75a/1272, 75b/1277
- ḥiṭāb (حِطَاب):** Ar. hitap, sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme
➤ *h. eyle-* “hitap etmek”
25b/372
➤ *h. iT* “hitap etmek”
26b/387, 62b/1038
- ḥizlān (حِذْلَان, حِذْلَان):** Ar. yardımcısız, yalnız başına kalıp sefil, zelil olma
h. 81b/1383
h.ıḡa 83b/1421
- ḥizmet (حِذْمَت):** Ar. iş, iş görme
h.e 21b/305
h.inde 93b/1587
- ḥoḳḳa-bāz (حَقَّة بَاز):** Ar. + Far.
hokkabaz
h.larından 52b/856
- ḥoş (حُوش):** Far. hoş, güzel
h. 34b/534, 70b/1181
- Hūd (هُود):** Ar. Hud peygamberi
H. 44a/706
- Ḥudā (حُدَا):** Far. Tanrı, Allah
- h.* 93b/1589
h.ya 93b/1584, 92b/1570
- Ḥudeybiyye (حُدَيْبِيَّة):** Hayber gazâsı
➤ *H. Ġazasına* 49b/805
- ḥullān-ı rağībīn (حُلَّان رَاغِبِينَ):** Far.
rağbet eden sadık dostlar
h.e 84a/1430
- ḥulle (حُلَّة):** Ar. cennet elbisesi
h.ler 68b/1148
- ḥulūṣan (حُلُوصَا):** Ar. hâlislik, sâfilik, gönül temizliği olarak
h. 26b/389, 26b/391
- ḥūrī (حُورِي):** Ar. huri, cennet kızı
h.ler 79a/1336, 79b/1344
h.lerden 38b/603
h.leriḡ 103b/1763
- ḥurūc (حُرُوج):** Ar. çıkış, çıkma
h. 56a/919
- ḥuṣūṣ (حُصُوص):** Ar. bakım, konu
h.ında 71a/1191
- ḥuṣū (حُشُوع):** Ar. gönül alçaklığı
h. 35a/545, 98b/1679

hūy (هُيَ): Far. huy
h.dan 79b/1345

➤ *h. eyle-* “hükmetmek”
16b/211, 17a/219,
17b/226

hūylu (هُيْلُ): huylu
h.dan 39b/627

hürrem (حُرْمَ): Far. sevinçli, güler yüzlü

h.dir 103a/1761

hükemā (حُكْمَا): (<Ar. hükemā')

hakîmler

h. 8a/96, 9a/107

Hüseyn (حُسَيْن): Ar. Hz. Muhammed'in
torunu

h. 41a/655

hüküm (حُكْمُ, حُكْمُ, حُكْمُ): Ar. hüküm *bk.*

hüküm

h.i 23b/341, 26b/395, 47b/768,
88a/1497, 89a/1520, 90a/1535

hüsn (حُسْنُ, حُسْنُ): Ar. güzel, iyi

h.i 103b/1763

h.ümi 5a/50

h.ile 94b/1606

h.in 24a/343

h.ini 43a/691

h.ü 47b/770

h.ün 94a/1595

hüsn-ü hulk (حُسْنُ خُلُق): (<Far. hüsn-i

hulk) güzel huy

h. 70b/1180

h.u 46a/744

hüküm-ü risālet (حُكْمُ رِسَالَت): (<Far.

hüküm-i risālet) peygamberlik hükmü

h.dedür 43a/688

I

hüküm (حُكْمُ): (<Ar. hüküm) hüküm *bk.*

hüküm

h. 24a/345

ı (◌ِ): (<Far. u/ü) ve *bk. i, u, ü, vü*

ı. 102a/1736, 103a/1754,
103b/1765, 104a/1772, 16a/204,
29b/442, 94b/1600, 98b/1678,
103b/1764

ırım (إيرم): gözün görebildiği kadar uzaklık

ı. ı 58b/971

ırk-ı řāhir (عرق طاهر): Far. temiz damar, temiz nesil

ı. 30a/452

ırz (عرض): Ar. ırz, namus, iffet

ı. ı 24a/347

ısıcak (إصباح): sıcak

ı. da 70a/1173

ısr – (إصر): ısırmak

ı. salar gerekdiir 65a/1084

ıslan - (إسئل): ıslanmak

ı. ur 34b/534

ıssız (إسیر): ıssız

ı. 61a/1012

ıtlāk (إطلاق): Ar. genelleme

ı. ı 43b/698

i. 100b/1716, 101a/1717, 103b/1768, 15a/182, 16a/203, 22b/316, 31a/470, 97a/1650, 98b/1678

i- (إي): olmak, imek (ek eylem)

1. bildirici olarak

ıdi 17a/216, 17a/219, 25b/370, 26b/387, 29a/433, 30a/456, 30b/464, 30b/467, 31a/468, 31a/471, 31a/473, 31a/475, 31b/481, 31b/484, 31b/485, 32a/489, 32a/492, 32a/493, 32b/495, 32b/496, 32b/499, 32b/501, 33a/509, 33a/511, 33a/512, 33b/514, 33b/516, 33b/519, 33b/520, 33b/521, 34a/522, 34a/524, 34a/526, 34a/529, 34a/530, 34b/532, 34b/534, 34b/536, 34b/538, 35a/540, 35a/543, 35b/550, 35b/552, 36a/562, 42a/668, 82b/1402, 83b/1416, 98a/1664, 36a/561, 35a/548 iken 37a/581, 42a/674, 76a/1282

ise 15a/180, 45b/737, 61b/1019, 63a/1048, 67a/1119, 70b/1181, 78a/1319, 82a/1387, 84a/1428,

İ

i (إي): (<Far. u/ü) ve bk. ı, u, ü, vü

84a/1429, 86a/1463, 88a/1502, 90a/1532 <i>i. düğini</i> 71b/1197 <i>i. düğünü</i> 45b/732	<i>i.</i> 97a/1649
i‘ānet (اعانت): Ar. yardım <i>i.</i> 26a/378	ibtilā (ابتلا): (<Ar. ibtilā >) bir şeye düşkün olma, düşkünlük <i>i.</i> 94b/1605
‘ibād (عباد): Ar. abidler, kullar <i>i. a</i> 92b/1571	ibtilā‘ (ابتلاع): Ar. zorlukla yutma <i>i.</i> 99b/1690
‘ibādet (عبادة, عبادت): Ar. Allah’ın emirlerini yerine getirme <i>i.</i> 55a/900, 83b/1417 <i>i. den</i> 18b/245 <i>i. i</i> 18b/245	icmā‘-i müslimîn (إجماع مسلمين): Far. büyük fakîhlerin, dinle ilgili bir mevzûda birlik olmaları <i>i.</i> 10b/129 <i>i. dir</i> 10a/124
ib‘ād-ı dāl‘ayn (إبعاد ضلعيين): Far. iki parça uzaklaştırma <i>i.</i> 98a/1671	icmāl (إجمال, إجمال): Ar. kısaltma <i>i.</i> 87a/1482, 95a/1609 <i>i. i</i> 95a/1610 <i>i. ini</i> 87a/1482
İbrāhīm (إبراهيم): Ar. Hz. İbrahim <i>İ.</i> 24b/353, 41a/651, 44a/706, 44b/714, 44b/718, 68b/1144	icrā (إجرا): (<Ar. icrā >) yapma, yerine getirme <i>i.</i> 95a/1615 ➤ <i>i. iT-</i> “yapmak” 97a/1647, 43a/691
ibṭāl (إبطال): Ar. iptal ➤ <i>i. iT-</i> “iptal etmek” 72a/1213	ictināb (اجتناب): Ar. sakınma, çekinme, uzaklaşma <i>i.</i> 84a/1427, 95b/1620
ibtidā (ابتداء): (<Ar. ibtidā >) başlama	

➤ *i. iT-* “uzaklaşmak”
71b/1204

içecek (إِجْعَكْ): içecek
i. 46b/751

iç (إِچْ): iç, içeri

i. i 103b/1768, 60a/997

*i. inde 17b/231, 22b/316,
24a/344, 35b/553, 36b/568,
36b/575, 42a/669, 43a/684,
44b/712, 44b/717, 48b/784,
48b/785, 48b/790, 48b/791,
49a/793, 49a/794, 51a/831,
57b/953, 59b/984, 59b/986,
60b/999, 62b/1035, 77b/1305,
79a/1334, 87a/1480, 43b/701,
21b/304*

i. indeki 23b/338

*i. inden 25b/371, 43b/696,
57a/938, 65a/1080, 77a/1304
i. ine 61a/1008, 74b/1259*

iç – (إِچْ, إِچْ, إِچْ): içmek

i. en 75a/1262

i. meden 18a/235

i. megile 18b/251

i. mek 39a/614, 75a/1264

i. mezler 21b/300

*i. seler gerekdür 66a/1099,
74a/1250
i. üp 89b/1527*

içerü (إِچْرُو): içeri

i. 54b/893

i. de 86b/1471

içil – (إِچْلْ, إِچْلْ): içilmek

i. en 103a/1757

i. mesi 53a/871

içün (إِچُونْ): için

*i. 15a/184, 24b/357, 32a/486,
39a/616, 47a/761, 47a/762, 63a/1045,
67b/1130, 67b/1131, 67b/1132,
70a/1170, 70a/1172, 73a/1229,
73b/1239, 75a/1266, 77a/1296,
77a/1302, 77a/1303, 77b/1305,
77b/1306, 81b/1385, 8b/99, 91b/1551,
98b/1675*

idici (إِدِجِي, إِدِجِي): yardımcı eylem

➤ *terk i. 40a/634,*

➤ *teblig i. 40b/639*

➤ *murād i. dür 7a/77*

İdris (إِدْرِيسْ): Ar. Hz. İdris

İ. 24b/352, 44a/705, 44b/714

i. ları 97b/1655

iftā (فُتَا): (<Ar. iftā') fetvâ verme, bir işi
fetvâ ile halletme

➤ *i. iT-* “fetva vermek”
76a/1280

iftār (اِفْطَار): Ar. oruç açma

➤ *i. iT-* “oruç açmak”
30a/450

iftihār (اِفْتِخَار): Ar. övünme

➤ *i. it-* “övünmek”
101b/1727
➤ *i. ol-* “övünmek”
101b/1728

iftirā (اِفْتِرَا): (<Ar. iftirā') birine asla
olmayan bir suç yükleme

i. 54a/887

iftirāş (اِفْتِرَاش): Ar. (kolları) yere
yaymak, yayılma, üzerine basmak,
ayaklar altına almak

i. 97b/1657

ihānet (اِهَانَت): Ar. haksızlık, kötülük

i. 52b/857

ihfā (اِحْفَا): (<Ar. ihfā') gizleme

i. 96b/1643

iḥşā (اِحْصَى): Ar. sayma

a. 103b/1764

iḥsān (اِحْسَان): Ar. iyilik etme

i. 59a/978

iḥtibār-ı cüz' i (اِحْتِبَارِ جُزْء): Far. parçalı
değerlendirme

i. mi 83b/1421

ihtidā (اِهْتَدَا): (<Ar. ihtidā') doğru yola
girme

i. 81b/1378

iḥtilāf (اِحْتِلَاف): Ar. anlaşmazlık,
ayrılık

i. 44a/704

➤ *i. olun-* “anlaşılamamak”
74b/1253

iḥtilāfī (اِحْتِلَافِي): Ar. ihtilaflı,
uyuşmazlığa sebep olan

i. 44a/703

iḥtiyāc (اِحْتِيَاج): Ar. ihtiyaç

i. imuz 84b/1438

iḥvān (اِحْوَان): Ar. sâdık, candan dostlar

i. 84a/1430

iḥyā (أَحْيَا): (<Ar. iḥyā') canlandırma

➤ i. iT- “canlandırma”
72a/1213

iḥ'ā (أَقْعَا): Ar. kalçalar topukların
üzerinde olacak şekilde diz çökmek

i. 99b/1692

iḥāb (عِقَاب): Ar. azap

i. 94a/1598

iḥāmet (أَقَامَتْ): Ar. oturma

i. 42b/677

➤ i. iT- “oturmak” 43a/686

iḥbāl (أَقْبَالَ): Ar. baht açıklığı veya
yüksek bir makama, durmuş erişmiş
olma durumu

i. 46a/741

iki (أَكْبَى, أَيْكَب, أَيْكَب): iki

i. 101a/1722, 16b/215, 17a/217,
26a/385, 29b/445, 33a/511, 37b/590,
41a/649,

41b/665, 42a/670, 65b/1090,
68b/1143, 69a/1153, 74b/1258,

75b/1270, 80b/1363, 84a/1424,
86b/1470, 89b/1529, 94a/1595

i. dūr 89a/1513, 89a/1515,
89a/1520, 94a/1592, 94b/1603

i. si 57a/936

ikinci (أَيْكَبِي, أَيْكَبِي): ikinci

i. 15b/192, 18b/246, 2b/17,
6b/74, 9b/113

i. 56b/928

i.si 94a/1593

ikindi (أَيْكَبِي): ikindi

i. 80b/1361

ikişer (أَيْكَبِي, أَيْكَبِي): ikişer

i. 21a/293, 78b/1331, 79a/1335

iki yüz (أَيْكَبِي, أَيْكَبِي): iki yüz

i. 43b/694

i. den 35b/552

İkra' (أَقْرَأ): Ar. İkra' suresi

i. 41b/664

ikrām (أَقْرَام): Ar. bir şeyi hediye,
armağan olarak verme

➤ i. olun- salar 68b/1148

iḳrār (إِقْرَار): Ar. dil ile söyleme,
bildirme

i. 45b/733

i. a 26b/393

i. dur 88a/1497

➤ *i. iT-* “bildirmek”
26b/391, 26b/392,
26a/381, 26b/390,
86b/1468, 87b/1486

➤ *i. ol-* “bildirilmek”
94a/1593

iktisāb (اِكْتِسَاب): Ar. kazanmak

i. 81b/1382

iḳtizā (اِئْتِزَا): (<Ar. iḳtizā’)
gerektirmek, lâzım gelmek

i. 35a/541

i. 95a/1610

➤ *iT-* “gerektirmek”
43b/700, 25b/377

il (إِل): il, semt

i. inde 51a/835

ilāhī (إِلَهِي): Ar. Rabbim!

yā i. 93a/1581

ile (إِلَيْهِ): bağlaç

i. 100a/1699, 100a/1703,
100b/1712, 10b/127, 10b/129,
19a/254, 20a/272, 20b/283,
24a/343, 29a/435, 33a/510,
33b/516, 34b/539, 35b/551,
39a/619, 39a/620, 39b/621,
41a/648, 41b/658, 43a/690,
46a/741, 46a/743, 46a/746,
47b/769, 47b/770, 51b/839,
53b/876, 55a/900, 55a/901,
56a/921, 56a/924, 56a/926,
56b/927, 56b/935, 58b/968,
61b/1023, 63a/1052, 63b/1061,
64b/1072, 65a/1083, 66a/1101,
67a/1117, 67a/1118, 67a/1120,
67a/1123, 67b/1125, 69a/1153,
69b/1168, 72b/1222, 74b/1259,
79b/1349, 83a/1406, 83b/1420,
87b/1489, 87b/1490, 89b/1526,
91b/1548, 96a/1632, 96b/1639,
97a/1647, 97a/1649, 99b/1693,
99b/1696, 90a/1536, 58a/956,
10b/125

ilhām (إِلْهَام): Ar. Allah tarafından
insanın gönlüne bir şey doğdurulma

i. ı 47a/764

‘ilim (عِلْم): Ar. bilme *bk. ‘ilm*

i. 19a/252, 2b/18, 54b/899,
5a/51, 6a/64, 6b/74

il i šār (أَيْلِ شَار): Far. ilçe ve şehir
i. 104a/1776

ilḳā (الْفَقَا): (<Ar.ilḳā') bırakma
➤ i. olun- “bırakılmak”
61a/1009

ilḳā'-ı büzāḳ (الْفَقَاءُ بَزَاق): Far. tükürük
çıkarma
i. 99b/1695

‘ilm (عِلْم): Ar. bilme *bk.* ‘ilim
i. inden 53b/880
i. ine 59b/989

iltifāt (التُّفَات): Ar. yüzünü çevirip bakma
i. 98b/1678

iltizam-ı ‘ibādī (الْتِزَامُ عِبَادِي): Far.
kulların gerekliliği
i. 45b/736

İlyās (إِلْيَاس): Ar. Hz. İlyas
İ. 44a/709

ilzām-ı ilāhī (الْزَامُ إِلَهِي): Far. ilahi
susturma

i. 45b/736

imām (إِمَام, إِمَامَة, إِمَامَة): Ar. namazda,
kendisine uyulan kimse

i. 98b/1675

i. a 97b/1654, 97b/1655,
97b/1656

i. lar 73b/1236

İmām-u Fuṣṭalānī (إِمَامُ فَصْطَلَانِي): (<Far.

İmām-ı Fuṣṭalānī) Fustanlı İmam

İ. 38b/604

imāmet (إِمَامَت): Ar. imamlık

i. i 43a/688

īmān (إِيمَان, إِيْمَان, إِيْمَان, إِيْمَان): Ar.
iman, inanç

i. 16a/204, 29b/442, 45b/732,
87b/1487, 88a/1494, 90a/1533, 93b/1584

i. da 88a/1501

i. dan 78a/1316

i. ı 43b/700, 54b/892, 60a/991,
77b/1309

i. ıla 22b/322, 26b/391

i. ıı 89b/1529

i. uı 55a/907, 87b/1487,
88b/1508, 89a/1512, 89a/1514, 89a/1520

īmān-ı fıtrī (إِيمَانٍ فِطْرِي): Far.
yaratılıştaki inanç

i. 26b/393, 88a/1494

īmān-ı istidlālī (إِيمَانٍ اسْتِدْلَالِي): Far. delile
dayalı inanç

i. 88b/1503

īmān-ı taḥqīkī (إِيمَانٍ تَحْقِيقِي): Far.
araştırmaya dayalı inanç

i. 88b/1506

īmān-ı taqlīdī (إِيمَانٍ تَقْلِيدِي): Far. inanmış
görülen kimselerin inancı

i. 88a/1499

īmānsız (إِيمَانَسِي): imansız

i. 26b/393

imdi (اَمْدِي): böylece, artık

i. 16a/205, 20b/285, 26a/381,
26b/391, 29b/444, 2a/6, 4a/38, 58b/964,
7b/89,
9b/116

imsāk (اِمْسَاك): Ar. bir şeyden el çekme

i. 99a/1689

imtinān (اِمْتِنَان): Ar. iyiliği başa kakma

i. 95a/1617

imtişāl (اِمْتِشَال): Ar. bir örneğe göre
hareket etme

i. 71b/1204

in – (اِنْ, اِنْ, اِنْ) inmek, gökten veya
yukarıdan aşağıya gelmek

i. en 24a/342

i. er 47a/763

i. erdi 31b/477

i. mesi 51a/831

i. mesidür 89a/1512

i. mez 47a/763

i. mişdür 23a/329, 24b/355

i. üp 23a/332, 37b/586, 41b/664,
56b/930, 68a/1139

inan – (اِنَان, اِنَان) inanmak

i. duğı 87b/1485

i. mağa 86b/1471

i. mağ 23b/339, 81a/1370

i. up 45b/733, 86b/1468,
87b/1485

i. uruz 25b/376

ince (اِنْجَه): ince

i. 31b/482, 32b/500, 77b/1308

İncil (الْإِنْجِيلُ): Ar. Hz. İsa'ya gönderilmiş
olan önemli bir kutsal kitaptır
İ. 23a/327

i. uḡ 22b/315

i. uḡ 40a/638, 45a/721, 45a/723,
45a/724

incü (الْجَوْ): inci

i. 32b/498

i. den 79a/1339, 80a/1353

intihā (انْتَهَا): (<Ar. intihā') bitme,
tükenme

i. 81b/1381

indeke (عِنْدَكَ): Ar. senin yanına, senin
katında
i. 92a/1558

intikāl (انْتَقَالَ): Ar. geçmek

i. 99b/1696, 99b/1697

➤ *i. iT-* “geçmek” 28a/421,
88b/1505

inkār (انْكَارُ): yaptığını saklama,
reddetme

➤ *i. iT-* “reddetmek”
85a/1444, 9a/108

intizār (اِنْتِظَارُ): Ar. bekleme

i. 100a/1701, 98b/1675,
98b/1676

inkisār (انْكِسَارُ): Ar. kırılma

i. 104a/1778

ir – (إِر): ermek, yardımcı eylem

➤ *ḥadd-i bülūḡa i. dim*
6a/62

ins (إِنْسٍ, إِنْسٍ): Ar. insan

i. e 36a/566

i. ile 29b/443

irādet (إِرَادَتُ): irade, dileme, isteme

i. 19a/258, 3a/21, 5a/54, 6a/65

insān (إِنْسَانُ, إِنْسَانٍ, إِنْسَانٍ, إِنْسَانٍ): Ar. insan

i. 26b/394, 47a/759, 54a/885,

58b/963, 63b/1056, 85b/1457, 88a/1497

i. a 24b/356, 63b/1060

i. dan 24b/356

irādet-i cüz'yye (إِرَادَةُ جُزْئِيَّة): Far.
insanın elinde olan irade

i. 82a/1386

i. sidür 88b/1510

i. yi 82a/1388, 85a/1443

i‘rāz (إِعْرَاضُ): Ar. yüz çevirme, yapmamak

i. 84a/1427, 101b/1730, 46a/740

irhāṣāt (إِرْهَاصَاتُ): Ar. peygamber gönderme belirtileri

i. 50a/818

irice (إِيرِجَه): irice, biraz iri

i. 33b/513, 34b/539

iriş- (إِيرِيشُ): erişmek, ulaşmak

i.ürseñüz 25b/374

İsā (عِيسَى): Ar. Hz. İsa

İ. 23a/327, 44b/714, 44b/719, 56b/928, 51a/828

iṣābet (إِصَابَتُ): Ar. rast gelme, yerini bulma

i. 82b/1400, 83a/1409, 83a/1411

isim (إِسْمُ): (<Ar. **ism**) ad, isim *bk. isim*

i. 10a/121, 10b/131

İshak (إِسْحَاقُ): Ar. Hz. İshak

İ. 44a/707

İskender-i Zü'l-Ḳarneyn (إِسْكَنْدَرُ ذُو الْقَرْنَينِ): Ar. Hz. Zülkarneynine için söylemilmiştir

İ. nuṣ 56b/931

İslām (إِسْلَامُ): Ar. İslam

i. 87b/1487, 93a/1576

i. a kılmışdır 93b/1589

i.a 16a/204

İslāmī (إِسْلَامِي): Ar. İslam dinine mensup

i. 29b/442

ism (إِسْمُ, اِسْمُ): Ar. ad, isim *bk.isim*

i. imi 5a/50

i. i 12a/147, 55a/907

i. idür 35b/554

i. ile 28a/414

İsmā‘īl (إِسْمَاعِيلُ): Ar. Hz. İsmail

İ. 22a/311, 44a/706

ism-i şerīf (إِسْمُ شَرِيف, اِسْمُ شَرِيف, اِسْمُ شَرِيف):

Far. kutsal isim

i. i 35b/555

i. ine 29a/436

i. leri 35b/552, 43b/701

İsrāfīl (إِسْرَافِيلُ): Ar. dört büyük melekten birisidir

<i>İ.</i> 22a/310, 60b/1001, 61a/1009, 61a/1015, 75b/1273	➤ <i>i. iT-</i> “isyan etmek” 94a/1598
issi (إِسِي): sıcak <i>i.</i> 103a/1754	iş (إِشْد, إِشْن, إِشْن): iş, eylem <i>i.</i> 17a/216, 20b/282, 20b/284, 82b/1397
iste – (إِسْتَد): istemek <i>i. düğüümüz</i> 91b/1553 <i>i. rseṇ</i> 95a/1616	<i>i. i</i> 103a/1761 <i>i. idür</i> 93b/1586 <i>i. ler</i> 20b/284, 52a/850
istidrāc (إِسْتِدْرَاج): Ar. fasık veya kâfir olduğunu belli bir şahsın gösterdiği isteğe uygun harika <i>i.</i> 52a/846	işāret (إِشَارَةٌ, إِشَارَت): Ar. işaret, alamet <i>i.</i> 99a/1683 ➤ <i>i. iT-</i> “bir şeyi göstermek” 37b/590
istiğfār (إِسْتِغْفَار): Ar. istiğfar, Allah’tan günahın bağışlanmasını isteme <i>i.</i> 81b/1384 ➤ <i>i. iT-</i> “tövbe etmek” 74a/1245	‘īṣ (عِيش): Ar. yaşama, eğlenme <i>i.i</i> 103b/1765
isti‘māl (إِسْتِعْمَال): Ar. kullanma ➤ <i>i. iT-</i> “kullanmak” 64b/1079	işidici (إِشْدِجِي): işitici <i>i. dūr</i> 7b/84
istirāḥat (إِسْتِرَاحَت): Ar. rahat etme <i>i. le</i> 99b/1694	işit – (إِشْت, إِشْت, إِشْد): işitmek <i>i. diṇ</i> 102b/1747 <i>i. en</i> (işiden) 62b/1039, 35b/557 <i>i. medik</i> 80a/1356 <i>i. megile</i> 88a/1501 <i>i. mek</i> 3b/28 <i>i. meklik</i> 20a/271 <i>i. se</i> 35b/556
‘iṣyān (عِصْيَان, عِصْيَان): Ar. isyan <i>i. a</i> 83b/1421	

i. ür (işidür) 20a/273

işitdir – (إِشْتَدِرْ): işittirmek

i. mesi 51b/838

işle – (إِشْلَ): işlemek

i. dügi 17a/223

i. dügine 17a/223

i. mege 87a/1476

i. megile 87b/1491

i. mek 83b/1417

i. meklik 20b/282

i. mez 82b/1398

i. rsiñüz 25b/374

i. se 83b/1419

i. yen 16b/215, 17a/222

i. yenden 82a/1394, 82b/1395

i. yene 67a/1118, 67a/112

işleyici (إِشْلَيْجِي, إِشْلَيْجِي): işleyici

i. dūr 7a/81

i. si 16b/208

it – (إَيْتْ, إَيْدْ, إَيْدْ, إَيْتْ): 1. etmek, eylemek, yapmak, kılmak

i. 92b/1570, 96b/1642, 97a/1652,

97b/1654, 97b/1655, 98a/1663,

98b/1679, 98a/1663, 95b/1620

i. di 95a/1610

i. diñüz-mi dedikde 26a/380

i. dügi 58b/966

i. dügimüz 88a/1497

i. dükleri 63a/1045

i. dūñ 76a/1278, 76a/1280

i. dūrmege 19b/269

i. e (ide) 98a/1670, 100b/1712, 95b/1621, 96b/1636

i. en (iden) 31a/470, 71a/1192, 71b/1203, 73b/1238, 74a/1243, 71b/1205, 71a/1188, 74a/1247

i. enler 94b/1602

i. er (ider) 15b/196, 101b/1731, 35b/551, 97b/1654, 34a/526, 101b/1730, 35a/543

i. erdi (iderdi) 29a/434, 30b/465, 32a/490, 31a/469

i. erlerse (iderlerse) 94a/1596

i. erse (iderse) 94b/1606, 101a/1718

i. erseñ (idersen) 99b/1697

i. ersin (idersin) 99b/1697

i. erüz (iderüz) 26a/378

i. esen (idesen) 91b/1552

i. esin (idesin) 92a/1554

i. me 95a/1617, 96a/1633, 99b/1691, 97b/1659

i. meden 59b/989

i. mege 19b/263

i. mek 99a/1681

i. mekdür 90a/1532, 90a/1531

i. meklige 15a/180

i. mesi 37b/590, 56a/919

i. meye 100a/1707

i. meyen 69b/1161, 72a/1210,
73a/1232

i. mişdik 95a/1609

i. mişdür 24a/343

i. se 95b/1623, 64a/1064

i. se gerekdür 64a/1065

i. seler gerekdür 75b/1269

i. üp (idüp) 77a/1300, 85a/1441,
29b/443, 64a/1066, 29a/435,
84b/1437, 95a/1614, 84b/1433,
15a/183, 51b/845, 62a/1028

2. yardımcı eylem

➤ *‘afv i.- üp* (*‘afv*
idüp) 59a/977

➤ *āşikāre i.- mekle*
29a/439

➤ *‘azāb i.- er* (ider)
60a/995

➤ *‘azāb i.- mek*
67b/1127

➤ *‘azāb i.- se*
64a/1066

➤ *‘azāb i.- seler*
65b/1091,
66a/1102,
66a/1104

➤ *‘azim i.* 96a/1627

➤ *beyān i.- elüm*
(idelüm)

55b/917

➤ *beyān i.- er* (ider)
15b/192,

15b/194,

15b/197,

16a/198,

16a/200,

16a/201,

16a/203,

16a/204, 9b/116,

15b/193

➤ *intikāl i. erek*
28a/421

➤ *borç i.- üp* (idüp)
67b/1132

➤ *cem‘ i.- mege*
22a/309

➤ *cem‘ i.- mesi*
30a/450

➤ *cem’ i.- se*
61a/1015

➤ *cem‘ i.- üp* (idüp)
83a/1406

➤ *cihād i.- en*
(iden) 72b/1223

➤ *da‘vā i.- emezler*
(idemezler)

47a/757

- *da'vā i.- en*
(iden) 52b/858
- *da'vā i.- erler*
(iderler)
47a/758
- *delālet i.- er*
(ider) 12b/154,
12b/158,
13a/164
- *dilencilik i.- en*
(iden) 65a/1087
- *dostluḡ i.- en*
(iden) 65a/1083
- *du'ā i.- üp*
(idüp) 51b/844
- *emir i.- üp* (idüp)
60b/1001
- *fikir i.- mekle*
19a/260
- *fikir i.- üp*
71b/1200
- *ḡıḡta i.- seler*
75b/1269
- *günāh i.- medi*
36a/560
- *günāh i.- mek*
47b/771
- *günāh i.- mezler*
47b/772
- *ḡalāṣ i.- mek*
70a/1172
- *ḡalḡ i.- mek*
85/1447
- *ḡalḡ i.- mesinde*
82b/1396
- *ḡalḡ i.- mesine*
84b/1438
- *ḡalḡ i.- mez*
82a/1390
- *ḡalḡ i.- üp* (idüp)
79b/1349
- *ḡarāb i.- mesi*
56b/933
- *ḡarām i.- düḡi*
72a/1206,
72a/1208
- *ḡarc i.- düḡ*
76a/1281
- *ḡased i.- meyen*
73a/1229
- *ḡaz i.- icek*
(idicek)
82b/1400
- *hicret i.- mek*
39a/618
- *hicret i.- üp*
(idüp) 42a/674
- *ḡıfız i.- mege*
22a/312

- *ḥıfız* i.- mek 26b/391,
73b/1239 26b/392
- *ḥisāb* i.- mege ➤ *ikrār* i.- mek
75a/1272 86b/1468
- *ḥisāb* i.- se ➤ *ikrār* i.- menüñ
76a/1278 87b/1486
- *ḥiṭāb* i.- üp ➤ *iktizā* i.- er (ider)
(idüp) 26b/388, 43b/700
62b/1038
- *ibṭāl* i.- en (iden) ➤ *iktizā* i.- erse
72a/1214 (iderse) 26a/378
- *icrā* i.- en (iden) ➤ *inkār* i.- erler
97a/1647 (iderler) 85a/1444
- *icrā* i.- erler ➤ *inkār* i.- üp
(iderler) 43a/691 (idüp) 9a/108
- *ictināb* i.- üp ➤ *intiḳāl* i.- megile
(idüp) 71b/1205 88b/1505
- *iftār* i.- meksizin ➤ *iṣāret* i.- üp
30a/450 (idüp) 37b/590
- *iftihār* i.- me ➤ *istiḡfār* i.- en
101b/1727 (iden) 74a/1245
- *iḥyā* i.- üp (idüp) ➤ *isti‘māl* i.- en
72a/1213 (iden) 64b/1079
- *ikāmet* i.- er ➤ *‘iṣyān* i.- erlerse
43a/686 (iderlerse)
- *ikrār* i.- diler 94a/1598
- 26a/381, ➤ *i‘tikād* i.- erler
26b/390 (iderler)
- *ikrār* i.- enler 85a/1440,
(idenler) 85a/1448,

- 85b/1450,
85b/1453,
9b/112
- *i'tikād i.- üp*
(idüp) 85a/1443
- *iẓhār i.- seler*
32a/486
- *iẓhār i.- üp*
(idüp) 64a/1062
- *ķabūl i.- dik*
26a/381
- *ķabūl i.- memegile*
88b/1508
- *ķabūl i.- üp*
(idüp) 67a/1124
- *kār i.- mek*
39a/617
- *ķasd i.- dükde*
85b/1457
- *ķaşd i.- en (iden)*
69b/1167
- *ķatil i.- mesi*
57a/939
- *ķavl i.- me*
100a/1704
- *ķifāyet i.- er*
(ider) 35b/557
- *ķulluķ i.- en*
(iden) 69a/1156
- *meyil i.- mesi*
53a/872
- *mu'āmele i.- erse*
(iderse)
67a/1121,
67b/1125
- *mu'āmele i.- se*
63b/1061
- *muḥabbet i.- er*
(ider) 31a/471
- *mülāḥaẓa i.- erek*
3(iderek) 5a/547
- *murād i.- dügi*
19a/260, 7a/79,
7a/81
- *murād i.- dükde*
86a/1458
- *murād i.- er*
(ider) 86a/1463
- *murād i.- erse*
(iderse) 19b/268
- *murād i.- mediügi*
19b/261
- *murād i.- mek*
3a/23
- *naķil i.- üp (idüp)*
99a/1683
- *naşīḥat i.- en*
(iden) 71a/1191

- *niyāz i.- diler*
15a/185
- *raḥāt i.- seler*
69a/1154
- *şarf i.- düñ*
76a/1279
- *şarf i.- erler*
(iderler)
82a/1386
- *şarf i.- medikçe*
82a/1388
- *secde i.- seler*
76a/1286
- *şefā'at i.- mesi*
77b/1307
- *şefā'at i.- se*
38b/611,
76b/1290
- *şefā'at i.- seler*
76b/1293
- *şehādet i.- mesi*
38a/594
- *şehādet i.- se*
63a/1047
- *su'āl i.- mege*
22b/317
- *su'āl i.- se*
76a/1281
- *su'āl i.- üp (idüp)*
75b/1276
- *ta'alluḡ i.- mez*
2a/11, 2b/16,
8a/93
- *ta'alluḡ i.- üp*
(idüp) 5a/51,
5a/54, 5b/56,
5b/57, 5b/59,
5b/60, 6a/63
- *taḡdīr i.- mesile*
82a/1392
- *taḡdīr i.- üp*
(idüp) 84b/1438
- *taḡrīr i.-*
mişlerdir 8b/101
- *ṭaleb i.- en (iden)*
74a/242
- *ta'līm i.- mesi*
53b/879
- *ta'līm i.- üp*
(idüp) 27a/400
- *ta'līm-i dīn i.-*
medi 29a/433
- *ta'mīr i.- megile*
74a/1247
- *taşdıḡ i.- üp*
(idüp) 25b/376
- *teblīḡ i.- diler*
81a/1376
- *teblīḡ i.- mek*
24b/357

- *te'ḥīr* i.- üp
(idüp) 69b/1164
- *terk* i. 97b/1660
- *terk* i.- eler
(iderler)
101a/1719
- *tesbiḥ* i.- erler
(iderler) 22b/321
- *tesellī* i.- en
(iden) 71a/1189
- *tesellī* i.- üp
(idüp) 72b/1220
- *tezvīc* i.- üp
(idüp) 41a/655
- *var* i.- mek 4a/37
- *vaşf* i.- mez
103b/1764
- *vefāt* i.- di
61b/1018
- *vefāt* i.- dikden
41b/658
- *vefāt* i.- diler
26b/392
- *vefāt* i.- en (iden)
72b/1220
- *vefāt* i.- icek
(idicek)
90a/1535
- *vefāt* i.- mekle
39b/622
- *vefāt* i.- üp (idüp)
22b/323,
61a/1011,
71a/1193
- *yardım* i.- en
(iden) 69b/1168,
70a/1170,
70a/1172,
70b/1180
- *zabt* i.- ersin
(idersin)
96a/1631
- *zāyi' i.- üp* (idüp)
53b/881
- *zevk* i.- erek
(iderek) 59a/973
- *zuhūr* i.- düğiçün
45b/731
- *zuhūr* i.- ecekleri
(idecekleri)
55b/916
- *zuhūr* i.- en
(iden) 45b/729,
50b/822
- *zuhūr* i.- er (ider)
52b/855,
82a/1390
- *zuhūr* i.- mesi
52a/853,
56a/924

- *zuhūr i.- mişdür*
55b/916
- *zuhūr i.- üp*
(idüp) 56a/920,
56a/925,
56b/933,
68a/1134
- i'tā (عُطِيَ):** (<Ar. i'tā') verme, verilme
i. 81b/1379
- i'tā'at (اطَاعَتْ):** Ar. boyun eğme, dinleme
i. 94a/1596
- 'itāb (عَنَابُ):** Ar. azarlama, tersleme
i. 95b/1624
- itdür- (اِثْرُ):** ettirmek
➤ *i. 'afv i. se gerekdür*
77a/1300
- i'tibār (اعْتَبَارُ):** Ar. saygı gösterme
i. 101b/1726
i. ıla 25a/360
- i'tikād (اعْتِقَادُ, اعْتِقَادُ):** Ar. inanç
i. 87b/1489, 93b/1584
i. da 93a/1579
i. t 84b/1434
i. ları 45b/734, 85b/1455
- *i. iT-* “inanmak”
85a/1440, 85a/1448,
85b/1450, 85b/1453,
9b/112, 85a/1443
- i'tikād-i fāsīde (اعْتِقَادِ فَاسِدَةٍ):** Far. bozuk inanç
i. lerinden 8b/97
- i'timād (اعْتِمَادُ):** güvenme
i. 100a/1703, 100b/1711,
93b/1585
- i'timār (اِئْتِمَارُ):** Ar. emir verme
i. 81b/1381
- i'tiyād (اعْتِيَادُ):** alışma
i. 100a/1704
- itmām-ı kīrā'at (اِتْمَامُ قِرَاءَتٍ):** Far. kıraat tamamlama
i. 99b/1691
- ittifāk (اتِّفَاقُ):** Ar. birleşme, sözleşme
i. t 44a/705
- ittifākī (اتِّفَاقِي):** Ar. anlaşmalı
i. dūr 44a/703

ittikā (اِتِّكَآ): (<Ar. ittikā') dayanma,
yaslanma

i. 98b/1678

izhār (اِظْهَار): Ar. meydana çıkarma

➤ *i.* iT- “belirtmek”
64a/1062, 32a/486

izin (اِذْن): (<Ar. izn) izin *bk.* izn

➤ *i.* vir- “izin vermek”
76b/1288

izn (اِذْن): Ar. izin *bk.* izn

i. ile 76b/1292
i. iyle 21b/297

K

qaba (قَبَا): kaba

k. 61b/1020

Ka'be (كَعْبَة): Kâbe

k. den 56a/923

Ka'be-i şerîf (كَعْبَة شَرِيف, كَعْبَة شَرِيف):

Far. ulu Kâbe

k. 58a/955
k. de 57a/937

Ka'be-i mükerrreme (كَعْبَة مُكْرَّمَة): Far.
büyük, yüce Ka'be

k. de 28b/424

qabiha (قَبِيحَة): Ar. yakışksız

k. ları 9a/107

qabir (قَبْر, قَبْر): (<Ar. qabr) kabir, mezar
bk. qabr

k. 22b/316, 48a/781, 48a/782,
58b/970, 59a/972, 60a/993, 59b/982
k. de 48a/779, 48a/782, 48b/783,
58b/965, 61a/1014, 64a/1069, 89b/1525
k. e 60a/992
k. leri 48b/784, 48b/785
k. lerinden 61b/1021

qable's-selām (قَبْلَ السَّلَام): Ar. selam
vermeden önce

k. 98a/1664

qabr (قَبْر, قَبْر): Ar. kabir, mezar *bk.* qabir

k. ine 89b/1525
k. iñ 59a/975, 60a/997, 95b/1625
k. üñ 58b/964, 58b/969

qabr-i şerîf (قَبْر شَرِيف, قَبْر شَرِيف):

Far. kutsal kabir

k. 43a/684
k. i 38a/600

k. inden 38b/609

➤ ne k. 88a/1501

ḳabūl (قَبُولٌ, قَبُولٌ): Ar. kabul, razı olma

k. 81b/1380

➤ k. e “kabul etmek”

89a/1514

➤ k. iT- “kabul etmek”

67a/1124, 26a/380,

26a/380, 88b/1508

ḳabūl-i müşāhede (قَبُولِ مُشَاهَدَةٍ): Far.

gözlem kabulü

k. 90a/1531

ḳaç – (قَاحٌ, قَاحٌ): kaçmak

k. a 46a/739

k. *salar gerekdür* 65b/1093

ḳaçan (قَاحَنٌ): ne zaman ki

k. 101b/1732, 82b/1399

ḳa‘d (قَد): Ar. oturma

k. 96b/1638

ḳadar (قَدَرٌ, نَقْدَرٌ): Ar. kadar

k. 28a/417, 50a/815, 58b/971,

62a/1032, 66a/1098, 68b/1143,

69a/1153, 74b/1254, 74b/1258,

75b/1277, 79a/1333, 79b/1347

➤ *şol* k. 60a/993

ḳadem (قَدَمٌ): Ar. adım

k. 28b/430

ḳader (قَدَرٌ): Ar. kader, Allah’ın ezeli hüküm ve takdiri

k. e 16a/202

Ḳaderiyye (قَدَرِيَّةٌ): Ar. “İnsan yaptıklarının yaratıcısıdır.” itikadında bulunan, kaderi inkâr eden mezhep zümresi

k. 84b/1436

ḳādir (قَادِرٌ): Ar. kudretli, kuvvetli

k. 19b/263, 19b/269

k. *dür* 19b/267

ḳadīrun (قَدِيرٌ): Ar. Allah’ın adlarından biri, kudretli, kuvvetli

k. 7a/78

ḳadīrun bi-ḳudretihi (قَدِيرٌ بِقُدْرَتِهِ): Ar. kudret hassasıyla kudretini gösteren

k. 8b/103

ḳadīrun bi-zātihi (قَدِيرٌ بِذَاتِهِ): Ar. kendiliğinden kudretini gösteren

k. 9a/110

ḳadr-i mervī (قَدْر مَرْوِي): **Far.** yüce,
yüksek değer

ḳ. 98a/1669

kāfī (كَافِي): **Ar.** yeterli
k. dürr 88a/1499

kāfir (كَافِر) **Ar.** kâfir
k. 55a/903, 63a/1052
k. dürr 58b/964
k. ler 60a/991
k. lerdən 52a/847
k. lere 57a/943, 62b/1043,
64a/1066
k. lerünj 62a/1026, 65b/1096

kāfir-istān (كَافِرِسْتَان): **Ar.+ Far.** İslam
dininde olmayanların ülkesi
k. 58a/961

ḳā'im (قَائِم, قَائِمَة): **Ar.** ayakta duran, var
olan
ḳ. 18b/247, 23b/335
ḳ. 4b/44
ḳ. lerdür 20b/287

ḳā'imen (قَائِمَة): **Ar.** ayakta dururken
ḳ. 96a/1632

kā'ināt (كَائِنَات): **Ar.** var olan şeylerin
cümlesi, hepsi
k. 16b/209

ḳal – (قَالَ, قَالُوا, قَالَتْ): 1. kalmak
ḳ. ması 60b/999
ḳ. dıḳda 79b/1348
ḳ. salar gerekdür 80b/1366
ḳ. up 55a/907, 71a/1194
2. bulunmak
ḳ. dı 42a/673, 42b/680
3. yardımcı eylem
➤ *baḳī ḳ.- an* 26a/385,
78b/1329
➤ *resmi ḳ.- ması* 55a/908

ḳalā' (قَالَغ): **Ar.** saklamak, korumak
ḳ. 99b/1691

ḳalb (قَلْب, قَلْب, قَلْب, قَلْب): **Ar.** kalp,
gönül
ḳ. 70b/1186, 99b/1692
ḳ. i 46a/742, 55a/906
ḳ. ile 73a/1227, 87a/1484
ḳ. ine 29a/434
ḳ. inḳe 96a/1631
ḳ. lerdə 31a/468
ḳ. leri 69a/1157

ḳaldır – (قَالَدِر, قَالَدِر): kaldırmak bk.

ḳaldur

ḳ. asın 92a/1557

ḳ. dı 62a/1028

ḳ. madı 102a/1735

ḳ. maḳ 77b/1306

ḳaldur – (قَالْدُور): kaldırmak bk. *ḳaldır*

ḳ. up 34b/535, 63b/1058

ḳalīl (قَلِيل): Ar. az

ḳ. 54a/882

ḳalk – (قَالَف, قَالَف, قَالَف): kalkmak

ḳ. a 95b/1625

ḳ. dıḳda 98a/1663

ḳ. incaya-dek 60b/999

ḳ. ma-sı 53b/880, 55b/909,

57b/952, 58a/954, 58a/957

ḳ. sa gerekdür 38b/609

ḳ. sa-lar gerekdür 61b/1022

ḳ. up 42a/669, 61b/1023,

89b/1527

kāmīl (كَامِل): Ar. tam, eksiksiz

ḳ. 25b/370, 70a/1174

ḳ. ler 50a/810

kāmīlen (كَامِلًا): Ar. tam olarak

ḳ. 94b/1607

ḳamūs (قَمُوس): Ar. sözlük

ḳ. ı 104a/1771

ḳan (قَان, قَان): kan

ḳ. 59b/984

ḳ. ıla 18b/250

ḳanat (قَنَات): kanat

ḳ. ları 21a/294

ḳangısı (قَنْغِسِي): hangisi

ḳ. na 78a/1319

ḳankı (قَنْقِي): hangi

ḳ. 12a/147

ḳapan – (قَبَان, قَبَان): kapanmak

ḳ. ması 57b/946

➤ *ḳ. mazdan evvel* 89a/1519

ḳapu (قَبُو): kapı

ḳ. sı 89a/1519

ḳ. sınıḳ 57b/946

ḳapuçılık (قَبُوچِلِك): kapıcılık

ḳ. ina (kapuçlığına) 22a/313,
22a/314

kār (كَار): Far. iş, güç

k. 54a/889, 102b/1752

➤ k. iT- “yarar sağlamak”

39a/616

k. ı 101b/1729

k. ıla 47b/772

➤ k. iT- “kastetmek”

69b/1167, 85b/1457

kar (كَار): kar

k. 103a/1754

k. dan 75a/1260

Qasım (قَاسِم): Hz. Muhammed’in oğlu

K. 41a/649

karaṇu (قَرَانُو): karanlık

k. dan 103b/1770

kaşr (I) (قَصْر): Ar. kısaltma

k. 96b/1642

karaṇulık (قَرَانُولُك): karanlık

k. ında (karaṇulığında) 70a/1175

kaşr (II) (قَصْر): Ar. köşk

k. ına 101a/1723

karın (قَرْن, قَرْن): karın

k. ı (karnı) 79b/1342, 33a/510

k. ları 65a/1085

kaşr-u selām (قَصْرُ سَلَام): (<Far. kaşr-ı

selām) selamı kısaltmak

k. u 99a/1681

karındaş (قَرْنَدَاش, قَرْنَدَاش): kardeş

k. 65b/1092

k. ı 39b/624

kaş (قَاش): kaş

k. ları 31b/482

k. larının 31b/484

karış - (قَرِش): karışmak

k. mış 31b/480

kat (قَات, قَات, قَات, قَات): huzur, nezd

k. 37a/577, 56b/928, 60b/1007,

61a/1008

karşu (قَرَشُو): karşı

k. suna 102b/1752

k. dur 66a/1106

k. ı 36b/573, 63b/1053

k. ına 66b/1107

kaşd (قَصْد, قَصْد): Ar. kasıt, bile bile yapma

kaṭ‘en (قَطْعًا): Ar. hiçbir vakit, aslâ

k. 88b/1507

ḳatī (قَتَلَ): Ar. öldürme bk. *ḳatil*

k. e 48a/774, 48a/775

ḳatī' (قَطَعَ): (<Ar. *ḳat'*) kesme, kesilme

k. 54a/884

ḳat' ī (قَطَعَ): Ar. kesin

k. dürr 47b/766

ḳatır (قَاطِر): katır

k. 66a/1101

ḳatīl (قَتَلَ): (<Ar. *ḳatīl*) öldürme bk. *ḳatīl*

➤ k. it- “öldürmek” 57a/939

ḳatī-i ḥayye (قَتَلَ حَيَّه): Far. yılan

öldürmek

k. 100a/1706

ḳatī-i ḳumle (قَتَلَ قُمْلَه): Far. tümünü

öldürme

k. 99b/1695

ḳatṛān (قَطْرَان): Ar. katran

k. lı 66a/1098

ḳavī (قَوِي): Ar. güçlü

k. 55a/904

ḳavīce (قَوِيَجَه): sıkıca, biraz sıkı

k. 33a/509

ḳavl (قَوْل): Ar. söz, söyleme

➤ k. ı it- “sözleşmek”

100a/1704

ḳavl-i eşah (قَوْلِ اصْح): (<Far. *ḳavl-i*

eşahh) doğru söyleme

k. 9b/117

ḳavm (قَوْم): Ar. kavim, halk

k. iḡ 10b/130

ḳaymak (قَيْمَق): kaymak, sütün veya

yoğurdun yüzünde toplanan yağlı

katman

k. dan 75a/1261

ḳazā (قَضَا): (<Ar. *ḳazā'*) olacağı ezelden

Cenab-ı Hak tarafından takdir olunan

şeylerin vukua gelmesi

k. 84b/1431, 16a/202

ḳazā'-i ilāhī (قَضَاءِ الْإِلَهِ): Far. ilahi kader,

Allah'ın takdiri bk. *ḳazā'-ü ilāhī*

k. 82b/1398

ḳaḏā' -i 'iṣyan (قَضَاءِ عِصْيَانٍ): Far. isyanın meydana gelmesi

k. dur 83b/1418

ḳaḏā' -i ni'met (قَضَاءِ نِعْمَتٍ): Far. nimetin meydana gelmesi *bk. ḳaḏā' -ü ni'met*

k. düür 82b/1399

ḳaḏā' -ü ilāhī (قَضَاءِ إِلَهِي): (<Far. ḳaḏā' -i ilāhī) ilahi kader, Allah'ın takdiri *bk. ḳaḏā' -i ilāhī*

k. 81a/1376

ḳaḏā' -ü ni'met (قَضَاءِ نِعْمَتٍ): (<Far. ḳaḏā' -i ni'met) nimetin meydana gelmesi *bk. ḳaḏā' -i ni'met*

k. düür 83a/1408

ḳaḏā' -i ṭā'at (قَضَاءِ طَاعَتٍ): Far. ibadetin meydana gelmesi

k. düür 83b/1413

ḳazan- (قَازَنَ): kazanmak

k. dın 76a/1280

kazanç (قَرْنَج): kazanç

k. 102b/1752

kefen (كَفَن, كَفْن): Ar. kefen, ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez

k. 67b/1132

k. leri 61b/1022

keff (كَفُّ): Ar. el içi

k. 99b/1693

kelām (كَلَام): Ar. kelam, söz

k. 20a/278, 3b/31, 6a/62, 6b/70

kelām-ı lafzī (كَلَامٍ لَفْظِي): Far. sözlü kelam

k. 23b/334, 23b/337

kelām-ı nefsi (كَلَامٍ نَفْسِي): Far. öznel kelam

k. 23b/336, 23b/337

kelime (كَلِمَة): Ar. kelime

k. 87a/1480

k. sidür 88b/1511

kem (كَمْ): Far. az, eksik

k. 65b/1089

kemāl-i ḥayā (كَمَالٍ حَيَا): Far. utangaçlığın zirvesi

k. sından 35a/547

kemük (كَمْوَد, كَمْوَدُ): kemik

k. lerinüñ 33b/513

k. ünden (kemügünden) 54b/893

k.i (kerpici) 80a/1351

kendi (كَنْدِي, كَنْدِي, كَنْدِي): *kendi bk. kendü*

k. 10a/120, 16b/208, 31a/475,
40b/640, 70b/1179, 71a/1190, 92a/1558
k. ne 16b/208, 16b/210, 29b/446,
41b/664

kerre (كَرَّه): **Ar.** kere, kez

k. 27b/406, 35a/544, 77a/1298
➤ *bir k.* (bir defa) 58a/957,
75a/1262

kendü (كَنْدُو): *kendi bk. kendi*

k. 16b/209, 38a/595, 80a/1358
k. lerden 73b/1236
k. lerine 45b/729
k. ne 17a/224, 29b/448
k. si 28b/430
k. yi 71b/1197

kes – (كَسْ): yardımcı eylem

➤ *ümidüñ k. mezden evvel*
89a/1517

kesb (كَسْب): **Ar.** edinme, peydahlama,
kazanma *bk. kesib*

k. ile 86b/1467
k. i 90a/1533

kerāmāt (كَرَامَات): **Ar.** kerametler

k. 51a/832, 47b/767

kesbī (كَسْبِي): **Ar.** çalışarak elde edilen

k. düir 46b/755

kerāmāt-ı evliyā (كَرَامَاتِ اَوْلِيَا): (<Far.

kerāmāt-ı evliyā) evliya kerametleri

k. ya 15b/197

kesib (كَسِب): (<Ar. **kesb**) edinme,
peydahlama, kazanma *bk. kesb*

k. 55b/909

kerāmet (كَرَامَت, كَرَامَت): **Ar.** velilerin
lüzumu anında gösterdikleri fevkalade
hâl

k. 45a/726, 45b/731, 46b/747
k. e 46b/752, 50a/816

kesil - (كَسِلْ): kesilmek

k. mesi 58a/958
k. miş 70a/1171

kerpiç (كَرْبِجِي): kerpiç

keskin (كَسْكِن): keskin

k. 77b/1308

Kevşer (كَوْشَر): Ar. cennette bir havuzun adı

k. 103a/1757

k. den 38a/600

keyfiyyetin (كَيْفِيَّة): Ar. durum olarak

k. 80b/1359

➤ müheyā k. dı 104a/1777

➤ namāzını k. dıkdan-şoḡra 73a/1224

➤ namāz k. ıcaḡ 75b/1270

➤ namāz k. mazlar 48b/784

➤ namāz k. maḡ 42b/678

➤ naḡar k. saḡ 103b/1769

ke-zālik (كَذَلِكَ): Ar. kezâ, bu, bu da öyle

k. 16b/209, 17a/217, 17a/224

kıl (قِيلَ): kıl

k. dan 77b/1308

kıble (قِبْلَة): Ar. namaza başlarken yönelinen taraf

k. 96a/1630

k. m 93a/1577

k. ye 98a/1665

kılıç (قَلْبُجْ, قَلْبُجْ, قَلْبُجْ): kılıç

k. 43a/690, 53a/869

k. dan 77b/1308, 89b/1521

kıl – (قَالَ, قِيلَ, قِيلَ): 1. kılmak

k. a 93b/1590

k. alar 101a/1719

k. ḡıl 102a/1741

k. mışdır 22b/318, 93b/1589

2. namaz kılmak

k. arlar 42a/668

k. ma 100a/1704

k. maḡıla 42a/669

3. yardımcı eylem

➤ namāz k. acaḡ 68b/1143

➤ namāz k. ar 43a/687

➤ namāz k. arlar 48b/785

kılın - (قِيلَ, قِيلَ): namaz kılınmak

k. an 42a/672

➤ namāzı k. up 89b/1524

kındur – (قَنْدُور, قَنْدُور): teşvik etme

k. an 72b/1221

k. up 71a/1188

ķırā'at (قِرَاءَات): Ar. okuma

k. 100a/1702, 96b/1641

ķırķ (فَرْق): kırk

k. 29a/432, 29a/438, 41b/663,

50b/821, 56b/927, 61a/1012

kırk biñ (فَرْقِ بَيْكْ): kırk bin
k. 28a/417

kırk bir (فَرْقِ بَرْ): kırk bir
k. 94b/1606

kırk iki (فَرْقِ اِيكِي): kırk iki
k. 99a/1685

kırmızılık (فَرْمِزْلِقْ): kırmızılık
k. 31b/480

kısa (قِصَه): kısa
k. 36b/573, 30b/462, 32b/502

kış (فَيْش, قَيْش): kış
k. 103a/1754, 17a/218

kıt (قِتْ): yan, huzur
k. ıñda 92a/1558

kıvırcık (قَوِيْرَجِقْ, قَوِيْرَجَغْ): kıvırcık
k. 31a/474
k. a (kıvırcığa) 31a/475

kıyām (قِيَامْ): Ar. kalkma
k. da 22b/320

kıyāmet (قِيَامَتْ, قِيَامَتْ, قِيَامَتْ): Ar.
dünyânın sonu, ahiret

k. 16a/199, 16a/200, 22b/323,
23b/340, 38b/608, 50a/813, 52b/863,
53a/866, 60b/1005,

86a/1466

k. e 89b/1526

k. üñ 62a/1027

➤ k. kop- “kıyamet günü
gelmek” 25a/368

kız (قَرْ, قَرْ): kız

k. 27b/409, 65b/1092

k. dan 18a/234

k. ı 27b/410, 39b/624, 41a/651,
41b/657

k. ını 28a/415

k. larına 53b/873

kızdur – (قِيَزْدُورْ): kızdırmak

k. up 64b/1077

ki (كِي): Far. bağlaç

k. 101a/1721, 101a/1724,
101b/1734, 102b/1746,
102b/1748, 103a/1756,
103a/1757, 103b/1763,
103b/1765, 104a/1773,
104a/1775, 11a/132, 11b/143,
12b/153, 12b/157, 13a/162,
14b/177, 16a/205, 18b/247, 1b/4,
21a/288, 23a/324, 24b/355,

25b/375, 26a/382, 30b/465,
45a/726, 50a/818, 50b/823,
51a/833, 51b/842, 52a/847,
52a/851, 52a/854, 52b/857,
52b/860, 52b/863, 57b/948,
59a/976, 59a/979, 60a/993,
60b/1000, 60b/1007, 82b/1401,
83a/1409, 84b/1431, 85b/1457,
86b/1469, 88a/1495, 88a/1500,
88b/1504, 88b/1507, 91b/1548,
93a/1576, 93a/1578, 93b/1582,
94b/1601, 95b/1621, 9a/108,
100a/1707

k. e 102a/1735, 35b/551

k. *iyle* 70b/1181

➤ h. kim 35b/554, 61b/1018

kimi (كِمِي, كِمِي, كِمِي, كِمِي): kimisi

k. 22b/318, 22b/319, 22b/320,

22b/321, 77b/1310, 77b/1311,

77b/1312, 78a/1314, 62a/1033,

62a/1034, 77b/1311

k. *iş* 101a/1724

k. *ni* 22b/317

k. *niş* 102b/1751

k. *nüş* 21a/293, 21a/294

kifāyet (كِفَايَت): Ar. yeterli olma

➤ k. *it-* “yeterli olmak”
35b/556

kīle (كِيلَة): Ar. kile, ölçek

k. 54b/895

kim (كِم, كِمِي, كِمِي): kim, soru ve belirsizlik
adılı

k. 101b/1733, 102a/1735,
102a/1736, 102a/1739,
102a/1743, 102b/1744,
103b/1767, 104a/1777, 29a/437,
62a/1028, 82a/1390, 93a/1573,
93a/1574, 94b/1606
k. *dir* 101b/1731

kimse (كِمْسَة, كِمْسَة): kimse, her hangi bir
kişi

k. 16b/215, 17a/222, 19b/262,
19b/268, 31a/469, 31a/470, 35a/540,
36a/558, 36b/568, 36b/569, 69b/1167,
84b/1431, 90a/1535

k. *den* 30b/463, 39b/629,
40a/633, 69b/1164

k. *ler* 15a/182, 45a/727,
62b/1039, 63a/1044, 65a/1083,
65a/1087, 67b/1133, 69a/1154,
69a/1156, 69a/1157, 69a/1159,
69a/1160, 69b/1161, 69b/1163,
69b/1165, 69b/1169, 70a/1170,
70a/1173, 70a/1174, 70a/1176,

70a/1178, 70b/1180, 70b/1182,
70b/1184, 70b/1185, 70b/1187,
71a/1189, 71a/1192, 71a/1193,
71a/1196, 71b/1198, 71b/1201,
71b/1203, 72a/1206, 72a/1207,
72a/1209, 72a/1210, 72a/1214,
72b/1216, 72b/1219, 72b/1221,
72b/1223, 73a/1226, 73a/1227,
73a/1229, 73a/1231, 73a/1232,
73b/1235, 73b/1238, 73b/1240,
74a/1244, 74a/1245, 74a/242,
75a/1263, 77b/1309
k. lerden 40a/634, 52b/858
k. lerden 51b/843, 50b/819
k. lerdür 74a/1247
k. lere 59a/975, 65b/1090
k. leri 25b/372
k. leriñ 65a/1085
k. lerüñ 43b/699, 58a/959,
64b/1079, 65a/1081, 65a/1088,
69b/1169, 80b/1364
k. nüñ 80a/1357
k. ye 29a/432, 77a/1298
k. yedür 76b/1295
k. yi 67b/1128

kimesne (كَيْسِنَه): kimse, her hangi bir
kişi
k. 104a/1772

Kirāmen Kātibīn (كِرَاماً كَاتِبِينَ): Ar.
işlenen günah ve sevapları yazmakla
görevli bulunan melekler
k. 22a/314

kirlen – (كِرْلَن): kirlenme
k. mek 79b/1342

kişi (كِشَى, كِشَى): kişi
k. 53a/872, 55b/914, 86a/1462,
95b/1623
➤ *k. zāde 30a/454*

kitāb (كِتَاب, كِتَاب, كِتَاب, كِتَاب): Ar. kitap
k. 44b/712, 47a/763, 95b/1626
k. a 93b/1585
k. ı 23a/325, 23a/326, 23a/327,
38a/597

k. ıla 43a/690
k. im 93a/1575
k. inda 38b/605
k. inı 73b/1233
k. lar 24a/344
k. lara 15b/195, 23b/334
k. lardan 38a/598
k. ları 23a/325, 62b/1042
k. larını 86a/1465
k. larıñ 24a/342, 88b/1511
k. uñ 69a/1152

ḳoca - (قُوْجَه): kocamak, yaşlanmak
k. mazlar 21b/302

ḳoca (قُوجَه): koca, eş
k. ya 71a/1194

konul – (كُونُولُ): konulmak
k. sa 61a/1008

کوپ – (کُوپ، قُوپ): kopmak, yardımcı eylem

koğuşılık (قُوْغُوشِلِيقْ): dedikoduculuk
k. 73a/1232

➤ *kıyāmet* k.- mak 53a/866

➤ *kıyāmet k.- sa gerekdür*
60b/1005

koḥu (قُوْخُوْ، قُوْخُ): koku
k. sl 103a/1759, 83a/1404

➤ *kīyāmet* *ḳ-* *uncaya*
25a/368

koḥulu (قُوْخُوْلُو): kokulu
k. 75a/1262

kork - (قورق): korkmak
k. duğumuz 91b/1550

ḵoḵ - (قُوقُ): kokmak
k. up 30a/455

ḳorku (قُورْقُو): korku
k. sıçun 69a/1160

kol (كَوْلٌ): kol
k. ları 33b/521
k. larında 33b/519

kov – (کُو): kovmak
k salar gerekdür 75a/1265

ko- (كُو): koymak, bırakmak
k. ma 97a/1651
k. muşdur 22a/306

ḳoy – (قَوِيَ، قُوِيَ): 1. uyulması gereken kuralları belirlemek, ortaya çıkarmak

k. dl 27a/397, 27a/399

2. yerleştirmek

k. up 27a/402

k.- gıl 102a/1742

kon – (كُونُ, قُونُ): konmak
k. ıcaḳ 58b/966, 60a/992
k. makdur 89b/1525

koyun (كَيْوُن, قَيْوُن): koyun

k. 39a/617, 63a/1051, 75b/1276

k. ı 63a/1051

köle (كَوْلَه): köle

k. den 39b/626

k. yi 70a/1171

kömür (كُومُر): kömür

k. 66a/1102

köprü (كُوپْرِ): köprü

k. si 77b/1308

kör (كُور): kör

➤ *k. ol-* (kör olmak) 52b/862

köşk (كُوشَك, كُوشِك): (<Far. *kūşk*) köşk,
kasır

k. iñ 103b/1767

k. iñi 51b/840

k. ler 79a/1333

k. leri 49a/792, 80a/1352

k. lerinden 48b/791

k. lerini 77b/1306

kötü (كُتُو, كُوتُو): kötü

k. 39b/627, 79b/1345

k. süni 85b/1452

kötürüm (كُوتُورُم): kötürüm

k. den 40a/632

köylü (كُويْلُو): köylü

k. den 39b/626

ķubbe (قُبَّه): Ar. kubbe

ķ. 65a/1085

ķubķ (قُبْك): Ar. çirkinlik

ķ. umı 5a/50

ķ. 37a/576

ķuķ – (كُوج): kucaklamak, sarılmak

ķ. madan 18a/237

ķuddūs (قُدُوس): Ar. Allah'ın adlarından
biri, temiz

ķ. 12b/155

ķudret (قُدْرَت, قُدْرَت, قُدْرَت): Ar. Allah'ın
ezelî gücü

ķ. 19b/263, 3a/24, 5b/55, 6a/66,
81b/1382

ķ. den 104a/1773

ķ. i 86a/1461

ķuds (قُدْس): Ar. Filistin'in merkezi olan
şehir, Kudüs

ķ. e 37b/586

Ḳuds-ü mübāreke (مُبَارَكَةٌ):
(<Far.Ḳuds-i mübāreke) kutsal Kudüs
Ḳ. 37a/576

Kūfe (كُوفَة): Ar. Irak'ta bir şehir
K. 57b/949

ḳul (قَوْلٌ, قَوْلٌ, قَوْلٌ, قَوْلٌ): kul, insan
ḳ. 81b/1385, 82a/1389,
83b/1419, 84a/1423, 84b/1439, 85a/1442
ḳ. a 82b/1400, 83a/1408,
83b/1414
ḳ. dan 81b/1378, 81b/1379,
81b/1380, 81b/1381, 81b/1382,
81b/1383, 81b/1384, 81b/1385
ḳ. larıdur 93b/1587
ḳ. ların 83a/1406
ḳ. larına 73a/1228, 79a/1338,
80a/1355
ḳ. uḡ 86b/1467, 90a/1533

ḳulaḳ (قَوْلَاقٌ, قَوْلَاقٌ, قَوْلَاقٌ): kulak
ḳ. 20a/272, 97a/1646
ḳ. lar 80a/1356
ḳ. larınuḡ 31b/477

ḳulaḳsız (قَوْلَاقِسِرٌ): kulaksız
ḳ. 60a/994

ḳulluḳ (قَوْلُكٌ, قَوْلُكٌ): kulluk
ḳ. da 29a/435

➤ ḳ. iT- “kulluk etmek”
69a/1156

ḳulüb (قُلُوبٌ): Ar. kalpler, gönüller
ḳ. lardan 55a/908

ḳunūt (I) (قُنُوتٌ): Ar. ibâdet
ḳ. 96b/1643, 99a/1681

ḳunūt (II) (قُنُوتٌ): Ar. Kunut duası
ḳ. da 97a/1649

Ḳur'ān (قُرْآنٌ, قُرْآنٌ): Ar. Hz.
Muhammed'e inen kutsal kitap
ḳ. 53b/877, 79a/1332
ḳ. ıdur 93a/1575

Ḳur'ānı 'Azîmü's-Şān (قُرْآنِ عَظِيمِ الشَّانِ)
(قُرْآنِ عَظِيمِ الشَّانِ, قُرْآنِ عَظِيمِ الشَّانِ): Far. Ar.
kutsal Kur'an

Ḳ. 23a/329, 57b/952, 43b/701,
10b/125

Ḳ. dır 10a/122

Ḳ. dur 36b/572

Ḳ. uḡ 23b/338, 51a/830

Ḳ. a 71b/1202

ḳurb (قُرْبٌ): Ar. yakınlık

k. 97b/1654

ḳurbān (قُرْبَان): Ar. kurban

k. 42b/676

Ḳureyṣī (قُرَيْشِي): Ar. Kureyş

kabîlesinden olan

k. dūr 40b/644

ḳurıl - (قُورِلْ): kurulmak bk. ḳurıl-

k. up 75a/1268, 78a/1321

ḳurtar - (قُورْتَار): kurtarmak

k. mak 77a/1302

ḳurul - (قُورُولْ): kurulmak bk. ḳurıl-

k. sa gerekdür 77b/1309

ḳuşūr (قُصُورْ): Ar. eksiklik, kusur

k. 103b/1767

ḳuş (قُوشْ, قُوشْ): kuş

k. 68a/1135, 77b/1311

k. larıñ 104a/1773

ḳuşan - (قُوشَنْ): kuşanmak

k. madan 18a/235

k. mağıla 18b/251

k. mak 39a/615

k. mazlar 21b/300

ḳuşat - (قُوشَاتْ): kuşatmak

k.- sa gerekdür 63b/1055

ḳuşsı (قُوشْسِي): kuşa benzer

k. dur 21a/292

ḳuvvet (قُوتْ): Ar. güç

k. 83b/1415

ḳuvvetlice (قُوتَلِيْجَه): Ar. biraz kuvvetli

k. 34b/535

küçük (كُوجُكْ): küçük

k. 31a/472, 67b/1127

küffār (كُفَّارْ): Ar. kâfirler, hak dinini

inkâr edenler

k. uñ 56a/918

küfriyāt (كُفْرِيَاتْ): Ar. kâfirliği, küfre

sebeup olan işler, sözler

k. dan 87b/1489, 87b/1490,
87b/1491

küfür (كُفْرْ): (<Ar.küfr) Allah'a ve dine

ait şeylere inanmama

k. 56b/927, 84a/1429

k. dūr 84a/1429

kül (كُؤْل): kül

k. 68a/1135

43b/697, 43b/701, 4b/43, 82a/1393,
19a/260

küp (كُؤْب): küp

k. 59b/986

lāyık (لَايِقْ): Ar. yakışık

l. 83a/1410, 85/1447

➤ l. ol- “layık olmak”
15b/191

kürsî (كُؤْسِي): Ar. Arş-ı A’zam’ın altında
bir düzlükte olan, Levh-i Mahfûz’un
bulunduğu yer

k. leri 48b/789

k. lerinden 48b/788

lāzım (لَازِم, لَازِم): Ar. lazım, gerek

l. 35b/554

l. dur 16b/211, 17a/220, 17b/226,
23b/339, 36a/559, 45a/728, 81a/1370,
86b/1468

➤ l. gel- “gerekmek”
86a/1460, 86a/1461

L

lafz (لَفْظ): Ar. söz

l. ı 23b/341

leme‘ān (لَمْعَان, لَمْعَان): Ar. parlama

l. 34a/526, 30b/465, 32a/489

lafz-ı tekbîr (لَفْظِ تَكْبِير): Far. “Allahü
Ekber” ifadesi

l. 96b/1638

levāzım (لَوَازِم): Ar. gerekli olan şeyler,
araç ve gereçler

l. ı 89b/1529

lahz ı imām (لَحْظِ إِمَام): Far. imamın anı

l. 100b/1711

levh (لَوْح): Ar. levha

l. e 81a/1373

lākin (لَكِنْ, لَكِنْ): Ar. lakin, ama, fakat

l. 100b/1715, 18b/250, 19a/254,
19b/265, 20a/272, 20a/275, 20b/279,
20b/282, 25a/360, 28b/431, 31a/470,
36a/564, 39b/622, 40a/636, 43a/684,

Levh-i Mahfûz (لَوْحِ مَحْفُوظ): Far. Allah
tarafından takîr edilen şeylerin yazılı
bulunduğu mânevî levha

l. a 75b/1273, 81a/1368,
82a/1392

levn (لَوْن): Ar. renk

l. i 83a/1404

leyl (لَيْل): Ar. gece

l. 103b/1770

Leyle-i Kadir (لَيْلَةُ قَدَر): (<Leyle-i Kadr)

Far. ramazanın yirmi yedinci gecesi

(Kadir Gecesi) *bk. Leyle-i Kadr*

L. den 38b/606

Leyle-i Kadr (لَيْلَةُ قَدَر): **Far.** ramazanın

yirmi yedinci gecesi (Kadir Gecesi) *bk.*

Leyle-i Kadir

L. üñ 58a/958

lezzāt (لَذَائِت): Ar. tatlar

l. i 83a/1404

lezzet (لَذَّة, لَذَّت): Ar. tat, çeşin

l. i 103b/1766

l. leri 80b/1365

libās (لِبَاس, لِبَاس, لِبَاس): Ar. elbise

l. 33b/514, 79b/1341, 96a/1630

l. da 73b/1241

l. lar 79a/1337

➤ *l. ina gir-* “libasına
girmek” 54b/897,
54b/898

li'l-imām (لِلْإِمَام, لِلْإِمَام): Ar. imama,
imam için

l. 98a/1669

l.i 96b/1644

li'n-nisā' (لِلنِّسَاء): Ar. kadınlara, kadınlar
için

l. i 97b/1657, 98a/1668

li'r-ricāl (لِلرِّجَال, لِلرِّجَال): Ar. erkeklere,
erkekler için

l. 98a/1668, 98a/1667

l.i 98b/1672

lisān (لِسَان): Ar. dil

l. i 10b/131, 11a/134, 11a/135,

11a/136, 11a/137, 11a/138

l. ıla 73a/1227

loḳma-i ḥelvā (لَوْمَةُ حَلْوَا): **Far.** lokma
tatlısı

l. i 102b/1744

Luḳmān (لُكْمَان): Ar. Hz. Lokman

L. 44a/704

Lūt (لُوطُ): Ar. Hz. Lut

L. 44a/706

m. 56a/922, 57b/945

m. de 56b/934

m. den 57a/936, 89a/1518

luṭf (لُطْفُ, لُطْفُ): Ar. hoşluk, güzellik

l. 64a/1063, 95b/1621, 15a/183

maḥal (مَحَلُّ): (<Ar. maḥall) mahal yer
bk. maḥall

m. leri 80b/1361

lübs ü ilcā (لُبْسُ اِلْجَا): Ar. elbise ve
çıkartma

l. 100a/1702

maḥall (مَحَلُّ): Ar. yer, mahal *bk. maḥal*

m. e 35a/548

M

mā-bāḳī (مَا بَاقِي): Ar. kalan, arta kalan,
geri kalan

m. si 43b/697

maḥfā (مَخْفَا): (<Ar. maḥfi) gizli, saklı

m. ları 97b/1654

mā-beyn (مَا بَيْنَ): Ar. aradaki iki şeyin
arası

m. inde 33b/517, 73a/1231

maḥlūḳ (مَخْلُوق, مَخْلُوق, مَخْلُوق): Ar.
yaratılmış

m. 79b/1349, 94a/1595, 17b/225

m. a 11a/132, 17b/225

m. dur 23b/337

mā-hüve'l-ḥaḳḳ (مَا هُوَ الْحَقُّ): Ar. hak
olan şeyler

m. a 45b/732

maḥlūḳāt (مَخْلُوقَات, مَخْلُوقَات, مَخْلُوقَات): Ar. yaratılmış şeyler, canlılar

m. 36b/567

m. dan 38b/607

m. ı 63b/1055, 76b/1289

m. ıḡ 22a/308

m. uḡ 60b/1005, 68a/1140

maḡfīret (مَغْفِرَت): Ar. Allah'ın kullarının
günahlarını bağışlaması, yarlıgaması

m. 15a/181

maḥlūḳ-ı Ḥudā (مَخْلُوقِ حُدَا): Far.
Allah'ın yarattığı

maḡrib (مَغْرِب, مَغْرِب): Ar. batı tarafı

m. dur 90a/1534

maḥṣūṣ (مَحْصُوصٌ): Ar. birine ayrılmış olan

m. dur 18b/245, 29b/448

maḥşer (مَحْشَرٌ, مَحْشَرٌ): Ar. mahşer, kıyamette ölümlerin dirilip toplanacağı yer

m. 38b/610, 48b/786, 48b/787, 48b/788, 48b/789, 59a/974, 61b/1025, 63b/1054, 65a/1086, 68a/1141, 68b/1144, 71b/1200, 74a/1248, 75b/1270, 76a/1282, 76b/1289, 77a/1296, 62a/1029

m. de 64a/1070

m. de-iken 62b/1037, 67b/1133

m. e 60a/998

maḥzūn (مَحْزُونٌ): Ar. hüzünlü, kaygılı

➤ *m. ol-* “üzgün olmak”
70b/1184

mā'ide (مَائِدَةٍ): Ar. üzerinde yemek bulunan sofra

m. 51b/841

mā'il (مَائِلٌ): Ar. 1. hevesli, istekli, düşkün

➤ *m. ol-* “hevesli olmak”
54a/885

2. benzer

m. 31a/475

Maḳām-i İbrāhīm (مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ): Far. Kâbe’de saklı bulunan bir taş

m. e 58a/956

maḳbūl (مَقْبُولٌ, مَقْبُولٌ): Ar. kabul olunmuş, alınmış

m. 47b/769, 47b/770

maḳbūl-u Ḥallāk-ı cihān (مَقْبُولُ خَلْقِ جِهَان): Far. Dünya yaratıcısının makbulü

m. 95a/1616

maḳdūrāt (مَقْدُورَاتٌ, مَقْدُورَاتٌ): Ar. Allah’ın takdirleri, kaderler

m. 6a/66

m. dan 5b/56

maḳzī (مَقْضِي): Ar. kaza olunmuş, ödenmiş

m. 84a/1425

māl (مَالٌ, مَالٌ): Ar. mal, varlık

m. 69b/1168

m. ı 24a/349, 89b/1521, 54b/894, 67b/1131, 72b/1222

m. indan 46a/745

Mālik (مَالِك): Ar. 1. Allah'ın adlarından, sahip

M. 22a/313

2. sahip

➤ *m. ol-* “sahip olmak”

46a/745, 101b/1727

ma‘lūm (مَعْلُوم): Ar. bilinen, belli

➤ *m. ol-* “bilinmek”

14b/177, 1b/4, 26a/382,

84b/1431

ma‘lūmāt (مَعْلُومَات): Ar. bilgiler

m. dan 5a/51

m. 6a/64

ma‘mūr (مَعْمُور): Ar. bayındır

m. 74a/1247

ma‘nā (مَعْنَا): Ar. anlam

m. 94b/1605

m. larını 15a/183

m. sı 18b/249, 19a/252, 19a/258,

19b/264, 20a/270, 20a/274, 20a/278,

20b/281

m. sına 40b/639

m. sinadur 40b/641

ma‘nā-yı şerīfī (مَعْنَايِ شَرِيفِي): Far. kutsal anlam

m. 3a/24, 3b/27, 2b/13, 2b/18,

3a/21, 3b/31, 4a/35, 7a/76, 7a/78, 7a/80,

7b/84, 7b/87

m. 3b/29, 6b/72, 6b/74, 7a/82

ma‘nevī (مَعْنَوِي): Ar. madde dışı olan

m. 4a/40

māni‘ (مَانِع): Ar. engel

m. 46a/739

māni‘-i şer‘iyye (مَانِعِ شَرْعِيَّ): Far. şer’an kabule engel olan hâl

m. si 87b/1485

Manzūme-i Fıkh-ı Keydānī (مَنْظُومَةُ فِقْهِ كَيْدَانِي): Far. Keydani Fıkhi

Manzumesi

m. i 92b/1568

marāz (مَرَض): Ar. hastalık

m. lar 39a/619

ma‘rifet (مَعْرِفَت): Ar. bilme, biliş

m. 81b/1377

Māriye (مَارِيَّة): Ar. Hz. Muhammed’in cariyesi

M. 41a/652

m. uḡ 63a/1047

ma‘ṣiyet (مَعْصِيَتٌ): Ar. isyan, günah bk.
ma‘ṣiyet

m. dūr 84a/1428

meclis (مَجْلِسٌ): Ar. oturulacak,
toplanılacak yer

m. 103a/1761

ma‘ṣiyyet (مَعْصِيَتٌ): (<Ar. ma‘ṣiyet)
isyan, günah bk. ma‘ṣiyet

m. 84a/1428

➤ m. işle- “günah işlemek”
83b/1419

mecmū‘ (مَجْمُوعٌ): Ar. tüm, bütün

m. 87a/1479

mecnūn (مَجْنُونٌ): Ar. deli, akılsız

m. dan 40a/633

maşrık (مَشْرِقٌ, مَشْرِقٌ): Ar. doğu

m. 56a/925

m. da 56b/934

Mecūs (مَجُوسٌ): Ar. Eski İran dini,
Mecusilik

M. 85a/1448

ma‘ūnāt (مُعَوِّنَاتٌ): Ar. yardımlar

m. 51b/842

Mecūsī (مَجُوسِيّ): Ar. Eski İran dini olan
Mecusilikten olan kimse

M. ler 66b/1109

ma‘ūnet (مُعَوِّنَةٌ): Ar. yardım

m. ini 55b/914

Medīne (مَدِيْنَه, مَدِيْنَه): Ar. Arabistan’daki
Medīne şehri

m. de 29b/441

m. nūḡ 56a/926

m. ye 42a/674

maẓhar (مَظْهَرٌ): Ar. bir iyiliğe erişmiş,
erişen

➤ m. ol- “iyi bir şeye
ulaşmak” 84a/1422

maẓlūm (مَظْلُومٌ, مَظْلُومٌ): Ar. zulüm
görmüş

m. a 63a/1049

Medīne-i münevvere (مَدِيْنَهٗ مُنَوَّرَه): Far.
Arabistan’daki Medīne şehri

m. de 42b/682

meger (مَكْرُ): Far. meğer

m. 40a/635, 47a/759

mehābet-i ‘aẓīm (مَهَابَتٍ عَظِيمٍ): Far.

büyük heybetlilik

m. 30b/467

Mehdī (مَهْدِي): Ar. Âhir zamanda gelip
dini takviye edecek ve Müslümanların
imanlarını yenileyecek olan zât

M. 56a/922

mekān (مَكَان, مَكَان): Ar. mekân, yer

m. a 37a/580

m. da 73b/1241

m. dan 18a/240, 37a/581,

76a/1283

mekānsız (مَكَانَسِر): mekânsız, yersiz

m. 80b/1359

Mekke (مَكَّة): Ar. Mekke

m. 56a/926

m. de 29a/440

m. den 42a/673

m. ye 37b/587

Mekke-i mükerrreme (مَكَّة مُكْرَّمَة): Far.

Kutsal Mekke

m. den 36b/575

mekrūh (مَكْرُوه): Ar. mekruh, yapılması
şeriatça hoş görülme hâl

m. 87a/1478, 95b/1619,

99a/1685, 94b/1603

mektūb-i şerīf: Far. kutsal mektup

m. 51b/839

mulāḳī (مُلَاقِي): Ar. buluşan, görüşen,
kavuşan

m. 35b/551

melāl (مَلَال, مَلَال): usanç, bııkma

m. 103b/1762, 95a/1614,

104a/1778

melek (مَلَك, مَلَك, مَلَك): Ar. melek

m. 47a/758, 47a/760, 47a/761,

47a/762, 60a/994

m. den 40a/636

m. e 40a/637

m. ler 21b/299, 68a/1139,

75a/1264, 79a/1340, 93b/1587

m. lerden 38a/602

m. lere 27a/400, 15b/194

m. leri 21a/289

m. lerini 86a/1465

m. lerinüñ 62b/1041

m. lerüñ 45a/722, 45a/724

m. dandur 80a/1353

Meliku (مَلِكُ): Ar. Allah'ın adlarından,

kıral

m. 12b/155

mer'e (مَرْئَة): Ar. kadın

m. 98b/1672

meme (مَمَة): meme

m. lerinüñ 33b/518

merhamet (مَرْحَمَتُ): Ar. merhamet

m. 55a/908

me'mūr (مَأْمُورُ): Ar. emir almış olan

kimse

m. 29a/433

merhametli (مَرْحَمَتُ): Ar. merhametli

m. 70b/1186

menāre (مِنَارَة): Ar. minare *bk. mināre*

m. 56b/929

mertebe (مَرْتَبَة): Ar. derece, mertebe

m. 15a/183

m. si 46b/754

m. since 68b/1148

m. sine 46b/755

menber (مَنْبَرُ): (<Ar.minber) minber

m. ler 75a/1268

Meryem (مَرْيَمُ): Ar. Hz. İsa'nın annesi

M.e 51b/841

Mennānu (مَنَّانُ): Ar. Allah'ın

adlarından, Allah'ın kullarına olan

ihsanının çokluğunu ve sayısız nimetler

verdiğini ifade eder

m. 10b/128

mesā (مَسَاءُ): (<Ar. mesā') akşam

m. 97b/1656

merām (مَرَامُ): Ar. istek

m. 94b/1604

mesā'il (مَسَائِلُ, مَسَائِلُ): Ar. sorunlar,

konular

m. 15b/192, 15b/193, 15b/194,

15b/197, 16a/198, 16a/199,

16a/201, 16a/202, 9b/116,

16a/204, 15b/195

m. lerüñ 87a/1482

mercān (مَرْجَانُ): Ar. mercan

mescid (مَسْجِدُ): Ar. mescit

m. ler 54a/889

m. lerde 54a/882, 70a/1175

m. leri 74a/1246

mes'ele (مَسْئَلَة): Ar. mesele, konu

m. 53b/879

mesh (مَسْح): Ar. silme

m. 99b/1693

mesmū'āt (مَسْمُوعَات): Ar.

işitilen, duyulan

m. 6b/69

m. dan 5b/61

mesnūn (مَسْنُون): alışılmış, âdet

olunmuş, mûtat

m. 98b/1674

meşgūl (مَشْغُول): Ar. bir işle uğraşan

➤ *m. ol-* (uğraşmak)

15a/180

Mevāhibū'l-Ledānī (مَوَاهِبُ الدَّانِي): Ar.

İslam âlimlerinden İmam-ı Kastalānī'nin

bir eseri

M. 38b/605

mevcūd (مَوْجُود): var olan, bulunan

➤ *m. ol-* “var olmak” 7b/85

mevcūdāt (مَوْجُودَات): Ar. var olan şeyler

m. dan 5b/58

m. ı 20a/277

mevşūf (مَوْصُوف): Ar. vasfolunmuş, vasıflanmış

m. 17b/228, 21b/299, 46a/746,

69a/1153, 46a/744, 45a/728

m. ı 103b/1765

mevtā (مَوْتَا): Ar. ölenler

m. ları 61a/1014

m. ya 67b/1131

mevzū' (مَوْضُوع): Ar. konu

m. 53b/878

meyil (مَيْل): (<Ar.meyl) meyil, eğilme

bk. meyl

➤ *m. it-* “meyletmek”

53a/872

meyillice (مَيْلِيَّة): biraz meyilli

m. 34b/537

meyl (مَيْل): Ar. meyil, eğilme *bk.meyil*

m. i 97b/1660

Meymūne (مَيْمُونَةُ): Ar. Hz.
Muhammed'in karısı
M. 41b/661

meyve (مَيْوَةٌ): (<< Far.mīve) meyve
m. ler 83a/1405

meyyit (مَيِّت, مَيِّت): Ar. ölen
m. 58b/965, 58b/967
m. i 89b/1523

mezheb (مَذْهَب, مَذْهَب): Ar. mezheb
m. 11b/144
m. im 93a/1580, 93a/1579

Mısır (مِصْر): Ar. Mısır
M. da 57b/949

Mīkā'il (مَكَائِيل): Ar. Rezzakıyyet arşının
hamelesi olan büyük melek. dört büyük
melekten birisi
M. 22a/307, 61a/1010

mīl (مِيل): Ar. göze sürme çekmeye
mahsus bir alet
m. i 62a/1032

Mihā'iletü'l-Beyzā (مِيخَائِيلَةُ الْبَيْضَا): Ar.
(< **Mihā'iletü'l-Beyzā')** Hz.
Muhammed'in Medine'de bulunan evi
m. 28a/414

miḥnet (مِحْنَت, مِحْنَت): Ar. gam, keder
m. 83a/1409
m. dir 101a/1725

miḫdār (مِقْدَار, مِقْدَار): Ar. miktar
m. 27a/404, 34b/532, 42a/667,
42a/668, 51b/843, 79b/1347
m. dur 60b/1006
m. ı 28a/418, 55b/910, 55b/911,
55b/912, 55b/913, 58a/961,
58b/970, 62a/1031, 62a/1033,
66b/1114, 75b/1270, 77a/1298

millet (مِلَّة, مِلَّة, مِلَّة): Ar. millet
m. 15a/182, 86b/1475
m. e 16a/203
m. indenem 93a/1577

mināre (مِنَار): (<Ar.menāre) minare bk.
menāre
m. ler 54a/890

minber (مَنْبَر): Ar. minber, camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü

m. den 51b/837

minvāl (مِنْوَال): Ar. tarz, yol, şekil, sûret
m. 28a/419, 61b/1019

mi‘rāc (مِعْرَاج, مِعْرَاج): Ar. miraç, göğe çıkma

m. 42a/670

m. a 51a/832

mişāl (مِثَال, مِثَال): Ar. örnek

m. 46b/748, 50b/819, 50b/824, 51a/835, 51b/844, 52a/848, 52a/852, 52b/855, 52b/859, 29b/446, 29b/449

m. i 11a/133, 12b/154, 12b/159, 13a/164, 5a/49

Misis (مَسِي): Ar. yer adı

M. de 57b/950

misk (مِسْك): Ar. misk

m. den 30a/455, 75a/1261, 80a/1352

miskīn (مَسْكِين): Ar. zavallı, muhtaç, gariban

m. 71a/1195

mizān (مِيزَان): Ar. terazi

m. 78a/1321

mu‘āmele (مُعَامَلَة): Ar. davranma

➤ *m. iT- “davranmak” 67a/1120, 67b/1125, 63b/1061*

mu‘āşeret (مُعَاشَرَة): Ar. birlikte yaşayıp iyi geçinme

m. 31a/470

mubāḥ (مُبَاح, مُبَاح): Ar. mübah, işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey

m. 87a/1478, 94b/1601, 94b/1602

m. ı 95b/1618

mubşırāt (مُبْصِرَات, مُبْصِرَات): Ar. görünenler, görünen âlem

m. 6a/68

m. dan 5b/59

mūcid (مُوجِد): Ar. yaratan

➤ *m. ol- “yaratmak” 5b/58*

mu‘cizāt (مُعْجَزَات): Ar. mucizeler

<i>m.</i> 47b/768, 50b/823	Muhsin (مُحْسِن): Ar. Hz. Muhammed'in torunu <i>M.</i> 41a/656
mu'cize (مُعْجَزَة): Ar. mucize <i>m.</i> 45b/729 <i>m. leri</i> 36b/571	muḥāṭabāt (مُخَاطَبَاتُ, مُخَاطَبَاتُ): Ar. konuşmalar <i>m.</i> 6b/70 <i>m. dan</i> 6a/63
muḥabbet (مُحَبَّة): (<<Ar. mahabbet) sevgi, sohbet <i>m.</i> 84a/1426 <i>m. iT-</i> "sohbet etmek" 31a/471 <i>m. ol-</i> "sevmek" 53b/873	muḥkem (مُحْكَم): Ar. sağlam kılınmış <i>m.</i> 102b/1746
muḥāl (مُحَال): Ar. mümkün olmayan <i>m. dūr</i> 53a/866	muḥtāc (مُحْتَاج): Ar. ihtiyacı olan ➤ <i>m. ol-</i> "muhtaç olmak" 70b/1183, 22a/308
Muḥammed (مُحَمَّد): Ar. Hz. Muhammed <i>M.</i> 23a/330, 25a/362, 26a/382, 27a/397, 28a/422, 35b/554, 36a/565, 40b/642, 40b/646, 44a/710, 44b/715, 45a/720, 50b/820, 51a/829, 53a/867, 68b/1145, 68b/1149, 72a/1211, 72b/1215, 73b/1233, 74a/1255, 76b/1287, 76b/1294, 86b/1469	mu'īn (مُعِين): Ar. yardımcı <i>m.</i> 55a/905
Muḥammedü'l-Emīn (مُحَمَّدُ الْأَمِين): Ar. Hz. Muhammed <i>m.</i> 29a/437	muḳābele (مُقَابَلَة): Ar. karşılık <i>m. -sinde</i> 67b/1127, 83a/1407
	muḳarreb (مُقَرَّب): Ar. Allah'a yakın <i>m. ler</i> 21b/304
	muḳtezā (مُقْتَضَا): gereken, gerekli olan <i>m. sinca</i> 43a/689, 71b/1202, 78b/1331

m. lerden 58a/954

murād (مُرَاد): Ar. istek, arzu

m. 12a/147, 18b/245, 29a/439, 75a/1264

m. ları 92a/1561, 92a/1558

➤ *m. iT-* “istemek”
86a/1463, 19b/268, 7a/77,
19a/260, 7a/79, 7a/81,
86a/1458, 19b/261, 3a/23

murādāt (مُرَادَات): istekler, arzular

m. 6a/65

m. dan 5b/55

Mūsā (مُوسَى): Ar. Hz. Musâ

M. 23a/326, 44a/708, 44b/714, 44b/719, 57a/939, 63b/1058, 50b/825

musallaṭ (مُسَلَّط): Ar. birinin üzerine düşmüş

➤ *m. ol-* (bir şeyinin üzerine düşmek) 60a/996

muṣḥaf (مُصْحَف): Ar. Kur'an-ı Kerim

m. lar 54a/889

muṣḥaf-ı şerīf (مُصْحَف شَرِيف): Far. Kur'an-ı Kerim

muṣībet (مُصِيبَت): Ar. felaket

m. 65a/1082

m. e 83a/1410

Muṣṭafā (مُصْطَفَى): Hz. Muhammed

M. 68b/1150, 76b/1288, 76b/1294

muṭābık (مُطَابِق): Ar. uyan, uygun

m. 87a/1483

mu‘teber (مُعْتَبَر): saygın, değerli

m. 88a/1502

mu‘tezile (مُعْتَزِلَةٌ): Ar. kaderi inkâr edip “Kul, ettiklerinin yaratıcısıdır.” diyen ve Allah sıfatlarını kadim saymakta ehlişünnetten ayrılan ve Vâsıl bin Atâ yolunda olan kimseler

m. 8a/96, 9a/106, 85a/1444

muṭī‘ (مُطِيع): Ar. itaat eden

➤ *m. ol-* “itaat etmek”
73a/1230, 25b/377

muṭma‘in (مُطْمَئِن): Ar. gönlü kanmış, içi rahat, şüphesi yok (kimse)

m. 46a/743

muvāfıķ (مُؤَافِقُ): Ar. uygun

m. 81a/1372, 82b/1399, 45b/732

muẓtar (مُضْطَرُ): (<Ar. muẓtarr) çaresiz kalmış

➤ *m. ol-* “çaresiz kalmak”
46b/750

mübārek (مُبَارَكُ): Ar. kutsal

m. 25a/367, 30a/454, 30b/460, 30b/461, 31a/468, 31a/471, 31a/473, 31a/476, 31b/478, 31b/479, 31b/481, 31b/484, 32a/487, 32a/492, 32a/493, 32b/495, 32b/497, 32b/499, 32b/502, 33a/505, 33a/509, 33a/512, 33b/514, 33b/516, 33b/519, 33b/521, 34a/522, 34a/524, 34a/526, 34a/529, 34a/530, 34b/533, 34b/539, 35a/543, 37b/589, 38a/598, 63b/1058, 30b/464

mübtelā (مُبْتَلَا): Ar. müptela, düşkün

m. 94a/1595, 99a/1686

➤ *m. ol-* “müptela olmak”
59a/980

müdāvim (مُدَاوِمُ): Ar. sürekli

m. 96a/1627

mü'ekkel (مُؤَكَّلُ): Ar. vekil tayin olunan

m. 22b/318, 40b/639

mü'essir (مُؤَثِّرُ, مُؤَثَّرُ): Ar. iz bırakan

m. e 88b/1505

m. ol- “iz bırakmak” 18b/244, 5b/56

mü'ezzinlik (مُؤَذِّنِيكُ): Ar. mü'ezzin, müzezzinlik

m. 73b/1237

müfsid (مُفْسِدُ): Ar. ifsat eden, bozan

m. 87a/1478, 94b/1602

m. dir 95b/1619

müfsidāt (مُفْسِدَاتُ): Ar. ifsat eden şeyler

m. 100b/1714, 100b/1715

müfteriz (مُفْتَرِضُ): Ar. farz olmuş

m. 98b/1673

mühirlen- (مُؤَرَّلُ): Far. mühürlenmek

m. üp 63a/1046

mühr (مُهِرُ): Far. mühür

m.i 57a/943

müheyyā (مُجَيَّا): Ar. yüz

m. 104a/1777

mükerrem (مُكْرَمٌ): Ar. muhterem, aziz

m. 31a/468, 80a/1354

mükevvināt (مُكَوِّنَاتٌ): Ar. mahlûkların, yaratıkların hepsi

m. 6a/67

Mükevvinun (مُكَوِّنٌ): Ar. Allah'ın adlarından, yaratan

M. 7a/80

mükevvinun bi-tekvīnihi (مُكَوِّنٌ بِتَكْوِينِهِ): Ar. yaratma hassasıyla yaratan

m. 8b/103

mükevvinun bi-zātihi (مُكَوِّنٌ بِذَاتِهِ): kendiliğinden yaratan

m. 9a/110

mülāḥaẓa (مُلَاحَظَةٌ): Ar. düşünce

➤ *m. iT- “düşünmek” 35a/547*

mülk (مُلْكٌ): Ar. mülk

m. üne 102a/1741

mülk-i fānī (مُلْكٌ فَانِيٌّ): Far. fani mülk, geçici dünya

m. dūr 101b/1728

mülk-ü melekût (مُلْكُ وَ مَلَكُوتٌ): (<Far. **mülk-i melekût**) azamet, hükümdarlık mülkü

m. 18b/243

mü'menün-bih (مُؤْمِنٌ بِهِ, مُؤْمِنٌ بِهِ): Ar. iman edilecek şeyler

m. -dür 86b/1472

m. iḡ 15a/182

mü'min (مُؤْمِنٌ, مُؤْمِنٌ, مُؤْمِنٌ, مُؤْمِنٌ): Ar. mümin, iman etmiş, İslam dinine inanmış

m. 67a/1116, 77a/1301, 90a/1534

m. e 78b/1330, 79a/1335, 79b/1346

m. ler 23b/340, 50a/814, 61b/1021, 66b/1113

m. lerden 39a/612

m. lere 57a/941, 62b/1043, 64a/1064, 70b/1185, 80b/1360

m. lerin 22a/312

m. lerün 57b/947, 61b/1023, 71a/1190, 78b/1324

m. ün 55a/906

mü'min-i fāsık (مُؤْمِنٍ فَاسِقٌ):

Far. Allah'ın emirlerini tanımayan,
günah işleyen mümin

m. dur 58b/963

m. uŋ 59a/976

m. 55a/904

m. lar 66b/1107

mü'min-i şālih (مُؤْمِنٍ صَالِحٌ):

Far. dinin emrettiği şeylere uygun
harekette bulunan mümin

m. dūr 58b/963

m. üŋ 58b/965

münāsib (مُنَاسِبٌ): Ar. uygun

m. 15a/185

münevver (مُنَوَّرٌ): Ar. münevver, temiz

m. 33a/510, 33b/516

münezzeh (مُنَزَّهٌ, مُنَزَّهٌ): Ar. tenzih
edilmiş; uzak

m. 37a/584, 76a/1285

m. dūr 18a/238

mü'min̄ (مُؤْمِنِينَ): Ar. imân edenler,
inananlar

m. 84a/1430

münferid (مُنْفَرِدٌ): Ar. tek, yalnız

m. 98a/1670

mümk̄in (مُمْكِنٌ, مُمَكِّنٌ): Ar. mümkün,
olabilir

m. 19b/267, 7a/76

m. dūr 47b/772, 48a/775,

48a/776, 48a/780, 48a/781

➤ *m. ol-* “imkan bulunmak”

15a/183

münkerāt (مُنْكَرَاتٌ): Ar. şeriatça
yapılması yasak edilen şeyler

m. 55a/904

Münkereyn (مُنْكَرَيْنِ): Ar. kabirde sual
soran melekler

M. e 89b/1525, 60a/992

münācāt (مُنَاجَاتٌ): Ar. Allah'a dua etme,
yalvarma

m. 51b/845

Münker i Nek̄ir (مُنْكَرٍ نَكِيرٍ): Far. kabirde
sual soran melekler

M. 93b/1582

M. i 22b/316

münāfık (مُنَافِقٌ, مُنَافِقٌ): nifak sokan,
ikiyüzlülük eden

Münker ve Nekir (مُنْكَرٌ وَ نَكِيرٌ): Far.
kabirde sual soran melekler

M. 48a/779

M. e 58b/968

müreccih (مُرْجِعٌ): Ar. tercih eden
m. 5a/54

mürğ (مُرْغٌ): Far. kuş
m. i 100a/1706

Mürīdun (مُرِيدٌ): Ar. Allah'ın adlarından
M. 7a/76

mürīdun bi-irādetihi (مُرِيدٌ بِإِرَادَتِهِ): Ar.
irade hassasıyla iradesini gösteren
m. 8b/102

mürīdun bi-zātihi (مُرِيدٌ بِذَاتِهِ): Ar.
kendiliğinden iradesini gösteren
m. 9a/109

mürsel (مُرْسَلٌ): Ar. gönderilmiş,
peygamber
m. 43b/696

mürted (مُرْتَدٌّ): (<Ar. mürtedd) irtidat
eden, İslam dininden dönen
➤ *m. 75a/1265*

müşāb (مُثَابٌ): Ar. sevap kazanan
m. 94a/1596

Müseylemetü'l-Kezzāb (مُسَيَّلَمَةُ الْكَذَّابِ):
Ar. Yalancı Müseyleme, Arabistan'da
Asr-ı Saadette Yemame'li bir yalancı,
peygamberlik iddia ederek maskara
olmuş bir kişi

M. dan 52b/859

müsellim (مُسَلِّمٌ): Ar. teslim eden, veren
m. 102b/1749

müsem mā (مُسَمَّى): Ar. tesmiye olunan
m. 28a/415

Müslimān (مُسْلِمَانٌ): Ar. İslam dininde
olan
*m. lar 53a/868, 56a/918,
89b/1524
m. laruḡ 72b/1217*

müstaḥik (مُسْتَحِقٌّ): (<Ar. müstaḥikḳ)
hak etmiş

➤ *m. ol- “hak etmek”
48a/774, 83a/1410,
48a/775*

müsteḥab (مُسْتَحَبُّ, مُسْتَحَبُّ): (<Ar. müsteḥabb) farz ve vacipten başka olarak sevap kazanılan

m. 87a/1477, 94b/1600, 95a/1613, 97b/1659

müstevfî (مُسْتَوْفَى): Ar. yeteri kadar

m. 104a/1777

müşkil (مُشْكِل): Ar. güç, zor

m. dūr 63b/1053

müşrik (مُشْرِك): Ar. Allah’a şerik, ortak koşan

m. ler 66b/1108

müte’allik (مُتَعَلِّق): Ar. ilgili

m. 16a/198, 15b/191, 15b/193, 15b/194, 15b/195, 15b/196, 16a/199, 16a/201, 16a/202, 16a/204, 86b/1472, 87a/1476, 87a/1481, 9b/115

Mütekellimun (مُتَكَلِّم): Ar. Allah’ın adlarından, konuşan, kelam eden

m. 7b/87

mütekellimun bi-kelāmihi (مُتَكَلِّمٌ بِكَلَامِهِ): Ar. konuşma hassasıyla konuşan

m. 9a/105

mütekellimun bi-zātihi (مُتَكَلِّمٌ بِذَاتِهِ): Ar. kendiliğinden konuşan

m. 9b/111

mü’tekid (مُعْتَكِد): Ar. inancı

m. 45b/735

müttaḳī (مُتَّقِي): Ar. Allah’tan korkan

m. lerdūr 50a/815

müttekā (مُتَكَا): Ar. ittikâ olunacak, dayanılacak âlet

m. 98b/1679

müyesser (مُيَسَّر): Ar. kolay gelen

m. 15b/189, 96b/1636

➤ *m. ol-* “kolaylıkla ortaya çıkmak” 83b/1417, 83b/1414

müzeyyen (مُزَيَّن, مُزَيَّن): Ar. süslü

m. dūr 49a/792, 54a/889

N

nāfile (نَافِلَة): Ar. lüzumlu değil iken yapılan iş

n. 46a/741, 42a/672, 42b/679

nā'il (نَائِلٌ): Ar. muradına eren, ermiş	42b/678, 48b/784, 75b/1270
➤ <i>n. ol-</i> “muradına ermek” 46b/752, 80a/1354	narḥ (نَرْخِي): Far. rayiç, kur, narh <i>n. i</i> 104a/1772
naḳil (نَقْلٌ): (<Ar. naḳl) nakil, taşımak	nās (نَاسٌ, نَاسٌ): Ar. insanlar, halk <i>n.</i> 62b/1037, 73a/1231, 76a/1282, 77a/1296 <i>n.</i> 39a/618, 67b/1133
➤ <i>n. iT-</i> “taşımak” 99a/1683	naḳlen (نَقْلًا): Ar. nakil yoluyla <i>n.</i> 16b/211, 17a/220, 17b/227
naḳz-u şevb (نَقْضُ ثَوْبٍ): (<Far. naḳz-ı şevb) sevâbı bozmak <i>n. i</i> 100b/1708	Naşārā (نَصَارَى): Ar. Hristiyanlar <i>n.-lar</i> 66b/1112
nām (نَامٍ, نَامٍ): Far. adlı, isimli <i>n.</i> 69a/1152, 38b/605 <i>n. ında</i> 56a/920	naşīb (نَصِيبٌ): Ar. nasip ➤ <i>n. ol-</i> “nasip olmak” 67b/1133, 42a/670
namāz (نَمَازٌ, نَمَازٌ, نَمَازٌ): Far. namaz <i>n.</i> 29b/447, 41b/665, 42a/671, 42a/672, 43a/686 <i>n. a</i> 74a/242 <i>n. dan</i> 78a/1317 <i>n. ı</i> 37b/585, 42a/667, 53b/880, 89b/1524 <i>n. ını</i> 72b/1223, 95b/1623 ➤ <i>n. kıl-</i> “namaz kılmak” 68b/1143, 48b/785,	naşīḥat (نَصِيحَتٌ): Ar. nasihat ➤ <i>n. iT</i> “nasihat etmek” 71a/1191 nāşī (نَاشِي): Ar. dolayı, yüzünden, ötürü <i>n.</i> 35a/546 naẓar (نَظَرٌ, نَظَرٌ): Ar. göz atma, bakma <i>n.</i> 100a/1706, 103b/1769, 35a/543 <i>n. ı</i> 35a/543

naẓım (نَظْمٌ): (<Ar. **nazm**) düzenli, düzgün

n. 94b/1604

naẓīr (نَظِيرٌ, نَظِيرٌ): Ar. benzer, eş

n. den 18a/241

n. üñ 36b/573

naẓm (نَظْمٌ): Ar. vezinli, kafiyeli söz

n. ında 95a/1609

ne (نَ, نَبِ, نَه): 1. hangi

n. 76a/1278

n. ye 82a/1386

2. ne ... ne

n. 13a/160, 13a/161

3. her ne

n. 25b/374, 45b/732

➤ *her n.* 45b/737, 86a/1462

➤ *her kim n.* 61b/1018

➤ *n. olursa olsun* 98b/1679

4. ne kadar

n. 88a/1501

nebī (نَبِيّ, نَبِيّ, نَبِيّ): Ar. peygamber

n. dür 43b/697

n. ler 46b/754, 47a/757, 47b/772,

48a/775, 48a/776, 48a/778, 48b/785, 49a/794

n. lerden 47b/767

n. lere 43b/697, 47a/762,

47a/763, 48a/780

n. leri 48a/782

n. lerüñ 47a/756, 47a/760,

47a/764, 47b/765, 47b/770,

48b/783, 48b/787,

48b/789, 48b/791

n. yem 47a/757

nebīlik (نَبِيّ لِك, نَبِيّ لِك): peypamberlik

n. i (nebīligi) 47a/756

n. den 48a/777

necāt (نَجَاتٌ): Ar. kurtuluş

n. 91b/1549

➤ *bul n.* “necat bulmak
97a/1652

necī (نَجِيّ): Far. gizli, sır

n. 96a/1633

nefh (نَفْحٌ): Ar. üfürme

n. 99a/1689

nefis (نَفْس): (<Ar. *nefs*) insanın özü, ilahi latife, kötü huyların ve süfli arzuların kaynağı *bk. nefis*

n. lerinden 71a/1190

nefs (نَفْس, نَفْس): **Ar.** insanın özü, ilahi latife, kötü huyların ve süfli arzuların kaynağı *bk. nefis*

n. 94a/1597

n. ile 72b/1222

n. imüzdür 85a/1446

n. ine 101b/1733, 101b/1734

nefs-i emmāre (نَفْسِ أَمَّارَه): **Far.** insanı kötülüğe sürükleyen nefis

n. 83b/1420

nehār (نَهَار): **Ar.** gündüz

n. 103b/1770

nehiy (نَهَى, نَهَى): (<Ar. *nehy*) yasak etme *bk. nehy*

n. 46b/753, 81b/1381, 40a/638, 90a/1532, 23b/339

nehyi ‘ani’l-münker (نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ): **Ar.** şeriatın yasak ettiği şeyleri yapmama

n. 90a/1532

nehy (نَهَى): yasak etme *bk. nehy*

n. inden 71b/1204

n. ini 24b/357, 36a/563

n. iḡ 23b/339

nehy-i münker (نَهَى مُنْكَر, نَهَى مُنْكَر): **Far.**

şeriatın yasak ettiği şeyleri yapmama

n. 31b/485

n. i 55a/905

Nemrūd (نَمْرُود): **Ar.** Zalim ve gaddar olarak tanınmış ve Allah'a karşı isyan etmiş, büyüklük taslamış bir kral

N. den 52a/848

nere (نَرَة): nere

n. de 76a/1280

n. den 21a/295, 76a/1280

n. ye 76a/1279, 76a/1281

neseb (نَسَب): **Ar.** nesil

n. i 24a/348

nesih (نَسِخ, نَسِخ): (<Ar. *nesih*) kaldırma, hükümsüz bırakma

n. 24a/343, 24a/345

n. den 23b/341

nesil (نَسْل): (<Ar. *nesl*) nesil, soy

n. 40b/643

n. i 39b/629

nesl-i pāk (نَسْلِ پَاک): Far. temiz nesil

n. 30a/453

nesne (نَسْنَه): nesne, şey, eşya

n. 102b/1751, 18a/242, 19a/256

n. yi 93b/1589

neşr-i rükbe (نَشْرِ رُكْبَه): Far. dizleri çıkarmak

n. 97a/1650

nevāhī (نَوَاهِي): Ar. yasaklar

n. nüḡ 46a/738

nev' (نَوْع): Ar. tür, çeşit

n. i 100b/1715

Nezīrū (نَزِيرُ): Ar. Hz. Muhammed'in adlarından

N. 93a/1574

nezi' (نَزْع): (<Ar. nez') bir şeyi yerinden koparma sökme

n. 99b/1695

nez'-i ilşāḳ (نَزْعِ الْإِصْاق): Ar. bacak kaldırmak

n. i 100a/1701

nice (نَجَه): nasıl

n. 101a/1723, 82b/1396

n. ler 101a/1723

niçün (نِيچُون): niçin

n. 85b/1456

nifās (نِفَاس): Ar. lohusalık hâli

n. dan 79b/1345

nihāyet (نِيهَايَت): Ar. sonuç

n. ine 92a/1561

nikāḥ (نِكَاح): Ar. nikah, kanunî evlenme töreni

n. 41a/648, 41b/658

nikāḥ-i İslām (نِكَاحِ اِسْلَام): Far. İslami nikah

n. 27a/403, 27b/411, 28a/415,

28b/424, 28a/421

n. dan 30a/453

nikāḥlī (نِكَاهْلِي): evli

n. 29b/449

Nīl (نِيل): Ar. Nil nehri

N. 57b/949

Nîl-i mübârek (نِيلِ مُبَارَك): **Far.** mübarek
Nil nehri

n. i 51b/838

ni‘met (نِعْمَت, نِعْمَت, نِعْمَت): **Ar.** nimet,
ihسان

n. 73a/1229, 81b/1384, 95b/1624

n. i 59a/975, 82b/1401

n. ler 103a/1755, 80a/1358,
104a/1771

n. lere 80a/1354

n. leri 59a/978, 80b/1365

n. üñ 83a/1407

Nihāvend (نِهَآوَنَد): **Ar.** İran'ın batı
tarafında meşhur bir şehir adı

N. 51a/835

niyāz (نِيَاذ): **Far.** yalvarma

n. 81b/1383

➤ *n. iT-* “yalvarmak”
15a/185

niyyet (نِيَّت): **Ar.** niyet

n. 96a/1630

niyyet-i sāliha (نِيَّتِ صَالِحَه): **Far.** iyi niyet

n. 55a/900

niẓām (نِظَام): **Ar.** düzen
n. 17a/218

noḥūd (نُحُود): **Far.** nohut
n. 61a/1008

Nūḥ (نُوح): **Ar.** Hz. Nuh
N. 44a/706, 44b/718

Nu‘mān-ı Zu‘l-‘İzzī’l-Keşir (نُوعْمَانِ الْكَثِيرِ): **Far.+Ar.** Ebû Hanîfe
Nu‘mān b. Muhammed b. Mansûr el-
Kādî et-Temîmî el-Kayrevânî

N. 93a/1580

nūr (نُور): **Ar.** aydınlık

n. 103b/1769, 28a/420, 28b/426,
32a/489, 28b/430

n. dan 21a/290, 61b/1024

n. ı 38b/607

n. ıla 103a/1755

n. ını 27a/398

nūr-ı Muḥammediyye (نُورِ مُحَمَّدِيَّه): **Far.**
Hz. Muhammed’in nuru *bk. nūr-u*
Muḥammediyye

n. 27b/413

nūr-u Muḥammediyye (نُورُ مُحَمَّدِيَّة):

(<Far. nūr-ı Muḥammediyye) Hz.

Muhammed'in nuru bk. nūr-ı

Muḥammediyye

n. 30b/465

naşb-ı yumnā (نَصْبُ يُمْنَى): Far. sağa

yönlendirmek

n. 97b/1657

nuṭfeteyn (نُطْفَتَيْن): Ar. döl suyu

n. 30a/458

O

o (أُو): o (ön ad) bk. ol

o. 103a/1756, 103a/1761,
104a/1773

od (أُود): ateş

o. a 103a/1756

oğlan (أَوْغْلَان, أَوْغْلَان, أَوْغْلَان): oğlan

o. 27b/409

o. a 27b/410

o. dan 18a/234

oğul (أَوْغُول, أَوْغُول, أَوْغُول): oğul

o. 65b/1092

o. ı (oğlu) 40b/645, 41a/649,
41a/652

o. u (oğlu) 40b/644, 41a/656

o. a 28a/420

oḳḳa (أَوْقَه): (<Ar. ūḳıyye) 1283 gramlık
eski bir ağırlık ölçüsü

o. 54b/895

oḳı - (أَوْقَى): okumak bk. oḳu-

o. 96a/1632, 97b/1662

oḳu - (أَوْقُ, أَوْقُو): okumak bk. oḳı-

o. 98a/1669

o. duḳda 52b/861

o. maḡıla 19a/254

o. maḳ 100b/1708, 98b/1673

o. r 43a/686

o. ya 100b/1709

o. yan 43b/699, 73a/1226

o. yup 52b/862

oḳun - (أَوْقُون): okunmak

o. ması 53b/877

ol - (أُولُ, أُولُ, أُولُ): 1. olmak

o. a 101b/1733, 14b/177, 1b/4,

26a/382, 40a/636, 45b/735,

46a/743, 46a/744, 46a/746,

59a/980, 84b/1431, 89a/1517,
89a/1519, 96b/1642, 97a/1647, 98b/1676

o. acağ 25b/371, 50a/818,
81a/1370

o. alar 94a/1596

o. an 10b/128, 10b/130, 12a/149,

15a/181, 15a/182, 17b/228,

18b/247, 19b/267, 21b/299,

22a/308, 23b/336, 28a/415,

33b/514, 33b/515, 33b/517,

35b/549, 35b/554, 37b/587,

42b/683, 44a/704, 44a/705,

45a/727, 45b/730, 45b/737,

46a/739, 46b/747, 48b/788,

48b/789, 48b/790, 48b/791,

4a/36, 56a/922, 56b/932,

57a/937, 57b/945, 58a/955,

59a/975, 61a/1014, 63b/1055,

63b/1060, 64a/1064, 69a/1153,

69a/1157, 69b/1163, 69b/1169,

70b/1185, 70b/1187, 71b/1198,

71b/1199, 75a/1266, 76a/1282,

77b/1306, 77b/1309, 79a/1332,

79b/1344, 7a/76, 80b/1364,

84a/1424, 87a/1481, 90a/1535,

91b/1547, 96a/1635, 9a/106,

44b/718, 16a/206, 76b/1292,

40a/633, 38a/601

o. anlar 26b/389, 68a/1142,
78a/1322, 78b/1323

o. anları 37b/588, 77a/1302,
96a/1635

o. dı 100b/1715, 87a/1480,

94b/1602, 96a/1628, 95a/1614,

99a/1685, 95b/1618, 41a/651,

41a/653, 5a/54

o. duğı 23a/328, 24b/354,

26a/384, 34a/527, 34b/537,

34a/529, 28b/429, 33a/504,

67b/1126, 38a/596, 37a/584,

76a/1285, 90a/1533

o. duğına 23b/339, 81a/1369

o. duğınu 86b/1467

o. duğda 66a/1103

o. duğdan-şonra 50b/823

o. duğları 40b/640, 75a/1265

o. ıcağ 28b/426

o. ma 17b/232, 95a/1615,

99b/1691, 17b/233

o. maduğı 34b/531

o. mağıla 20a/276, 43a/685,

64b/1071, 55a/906

o. mağ 39a/616, 77a/1299, 8b/99,

95a/1616, 86a/1460, 77a/1304,

45a/728, 42a/672, 42b/679

o. mamağ 86a/1461, 43b/700

o. masa 43b/699, 83b/1416

o. ması 53a/870, 53a/870,

55a/903, 50b/825, 55a/902,

54a/887, 53b/882, 55a/904,
54a/890
o. mayan 73a/1231, 24a/345
o. mayanlarından 45a/723,
45a/725
o. mayup 70b/1184, 53b/873
o. maz 102b/1748, 16b/208,
16b/210, 17a/219, 21b/303,
58b/969, 94b/1608, 102a/1738,
104a/1772, 101a/1721,
101a/1722, 102a/1742,
102b/1746, 103b/1768,
104a/1776, 101b/1732,
103b/1762, 21b/297, 103b/1770,
36b/570, 40a/635, 103a/1756,
79b/1343, 104a/1774, 104a/1778,
103b/1766, 103a/1758,
103b/1764, 101b/1726,
102a/1736, 103a/1760,
103a/1754, 102b/1744
o. mazlar 21b/304
o. muşdur 23a/332, 41b/657,
95b/1618
o. olmaz 94b/1608
o. sa 102b/1751, 16b/215,
17a/217, 74b/1252
o. sa gerekdür, 53a/865,
61b/1024, 66a/1098, 68b/1143,
74a/1255, 74b/1258, 75b/1271,
80a/1354, 68a/1139

o. salar 35b/551
o. salar gerekdür 68b/1151,
78b/1330
o. sun 98b/1679, 83a/1407
o. up 15b/189, 17a/216, 25a/367,
26a/386, 45a/726, 57a/940,
57a/943, 58b/971, 59a/972,
60a/998, 62a/1026, 64b/1076,
65a/1085, 68a/1142, 70b/1181,
75a/1262, 78b/1326, 89a/1516,
68a/1136, 23b/340, 50a/814,
32a/492, 34a/525, 31b/480,
65b/1097, 74b/1257, 32a/488,
33a/510, 45b/735, 32b/498,
55b/909, 27b/407, 32b/503,
46a/744, 33a/508
o. updur 103a/1755
o. ur 94b/1606, 51b/844,
58b/967, 70b/1181, 40a/637
o. urdı 29a/436
o. ursa 21a/296, 98b/1679 (ne
olursa olsun), 98b/1674
2. mevcut olmak, bulunmak
o. ması 50b/827, 53b/874,
54a/885, 54a/886, 54a/888,
54b/891, 54b/892, 54b/896,
55a/900, 55a/905, 55b/910,
55b/913, 57a/942, 57b/945,
54a/883, 54a/890
o. mayan 60a/991, 67b/1131

o. mayup 79a/1334, 70b/1186

3. meydana gelmek, doğmak

o. madan 37b/587

o. ması 50b/827, 53b/874,

54a/885, 54a/886, 54a/888,

54b/891, 54b/892, 54b/896,

55a/900, 55a/905, 55b/910,

55b/913, 57a/942, 57b/945,

54a/883, 54a/890

o. mayan 60a/991, 67b/1131

o. mayup 79a/1334

4. sahip olamk

o. a 96a/1627

o. ıııdur 6b/73

o. uncaya-dek 88a/1498

5. yardımcı eylem

➤ *‘aciz o.- ması* 36b/574

➤ *‘aklı kāmīl o.- duğı*
25a/363

➤ *‘azil o.- mazlar* 39b/623,
48a/777

➤ *bālīg o.- madan* 72b/1217

➤ *ber-ḥūdār o.- maz*
102a/1740

➤ *beyān o.- undı* 100b/1714

➤ *cem ‘ o.- salar* 62a/1029

➤ *cemī ‘ o.- ursa* 90a/1530

➤ *dāḥīl o.- maḥdır* 89b/1528

➤ *dāḥīl o.- mayasınız*
84b/1433

➤ *dāḥīl o.- mııdur* 84b/1435

➤ *emir o.- du* 23b/338

➤ *esīr o.- madan* 89b/1522

➤ *farz o.- dı* 37b/585,
42a/666, 42a/671,
42b/676

➤ *ḥāfız o.- up* 71b/1202

➤ *ḥalāş o.- up* 89b/1523,
8b/98

➤ *ḥāşıl o.- ur* 59b/981,
59b/983, 59b/985,
59b/988, 60a/990,
88a/1501, 88b/1506,
88b/1508, 59b/984

➤ *ḥasta o.- madan* 18a/237

➤ *ḥasta o.- maḥ* 39a/619

➤ *ḥasta o.- mazlar* 21b/302

➤ *ḥāzır o.- an* 49b/803,
49b/806

➤ *helāk o. mıılardur*
84b/1432

➤ *iftihār o.- maz* 101b/1728

➤ *ıkrār o.- dı* 94a/1593

➤ *kā’im o.- up* 4b/44

➤ *kār o. ması* 54a/889

➤ *kār o. maz* 102b/1752,
103a/1754

➤ *kör o.- ması* 52b/862

➤ *lāyık o.- mayan* 15b/191

➤ *mā’il o.- ması* 54a/886

- *mālik o.- duğı* 46a/745
- *mālik o.- urşan* 101b/1727
- *mazhar o.- dum* 84a/1422
- *meşgūl o.- dum* 15a/180
- *mevcūd o. an* 7b/85
- *mūcid o. dı* 5b/58
- *mü'eşşir o. dı* 5b/56
- *muḥabbet o. ması* 53b/874
- *muhtāc o. duqları* 70b/1183
- *mümkin o. duğı* 15a/183
- *musallaḥ o. up* 60a/996
- *müstahik o. maḥ* 48a/775
- *müstahik o. masam* 83a/1410
- *müstahik o. mazlar* 48a/775
- *muṭī' o. up* 73a/1230
- *muṭī' o. uruz* 25b/377
- *müyesser o. mazdı* 83b/1417
- *müyesser o. urşan* 83b/1415
- *muẓtar o.- duğı* 46b/750
- *nā'il o.- mağıla* 46b/753
- *nā'il o.- up* 80a/1354
- *naşīb o.- madan* 67b/1133
- *naşīb o.- up* 42a/670
- *rāzī' o. an* 73b/1236
- *rāzī' o.- maz* 82b/1395
- *rāzī' o.- ur* 82a/1394
- *şābit o.- an* 10b/126
- *şābit o.- dı* 26a/384
- *şābit o.- dı* 67a/1119
- *şābit o.- dısa* 67a/1124
- *şādır o.- acaḥ* 52a/850
- *şādır o.- an* 52a/849
- *şādır o.- an* 52b/856
- *şādır o.- an* 52b/860
- *şādır o.- ması* 46b/747
- *şādır o.- una* 47b/767, 47b/768
- *şādır o.- ur* 50b/819, 52a/848, 52b/859
- *şādır o.- ur* 50b/824
- *şadır o.- ur* 51a/835
- *sādır o.- ur* 52a/851
- *sāḳıṭ o.- maz* 36a/559, 46b/754
- *su'āl o.- sa* 78a/1316
- *su'ālī o.- maḥ* 48a/780
- *sünnet o.- dı* 42b/678
- *tābi' o.- an* 51a/834, 51b/843, 64a/1063
- *tābi' o.- mayan* 52a/847
- *tābi' o.- up* 25b/377

- *tamām o.- madıkça* 60b/1006,75a/1263, 81a/1373, 53a/865 86a/1461, 91b/1549, 91b/1552,
- *tārumār o.- maz* 92a/1555, 92a/1557, 92a/1560, 101a/1724, 102b/1750 93a/1573, 93a/1576, 93a/1577
- *ta 'yīn o.- up* 60a/995 93a/1578, 94a/1599, 98b/1676
- *tebdīl o.- up* 68a/1138 2. o adıl
- *temām o. dı* 95b/1620 o. 29a/439, 61b/1019, 93a/1574
- *temām o.- duḡdan sonra* o. dur 16a/205, 18b/247, 21a/288, 75b/1271, 76b/1287 23a/324, 24b/355, 45a/726, 52b/863,
- *terk o.- ur* 98b/1676 60b/1000, 94b/1601, 101b/1733,
- *vācib o.- dı* 42b/677 103b/1765, 11b/143, 85b/1457,
- *vāḡi ' o.- an* 56b/929 86b/1469, 18b/244
- *vāḡi ' o.- an* 58a/957 o. dur-ki 80b/1367
- *vāḡi ' o.- up* 28b/425
- *vāḡi ' o.- urdı* 35a/545
- *vāḡi ' o.- ursa* 47b/773
- *vāşıl o.- dı* 28b/424
- *vāşıl o.- urdı* 31b/479
- *yār o.- maz* 101b/1730
- *zāhir o.- urdı* 32a/487
- *zıkr o.- dı* 104a/1771
- *ziyāde o.- ur* 80b/1365

oluk (أولوق): oluk

o. 74b/1258

olun - (أولن, أولن, أولن): olunmak (yardımcı eylem)

- *'āḡil bāliḡ o. Caya dek* 26b/395
- *'azāb o. ur* 59b/985, 59b/987, 59b/989, 60a/991, 64b/1071, 67a/1119
- *beyān o. ur* 5a/49
- *da 'vet o. duḡda* 69b/1161
- *emir o.- dı* 42a/669
- *emir o. up* 65b/1094
- *ḡalk o. duḡı* 30a/458
- *ḡalk o. maḡ* 24b/359

ol (أول): 1. ön ad bk. o

o. 102a/1741, 103b/1763, 103b/1767, 15a/187, 16b/215, 23b/334, 26b/393, 32a/487, 35b/555, 42a/666, 58b/969, 59a/972, 60a/997,

- *iḥtilāf o. dı* 74b/1253
- *ikrām o. salar* 68b/1148
- *ilḳā o. muş* 61a/1009
- *ḳaṭı ' o. ması* 54a/884
- *müşāhede o. ur* 90a/1532
- *naẓım. o. maḳdır* 94b/1604
- *rivāyet o. - undı* 43b/695
- *su 'āl o. duḳda* 63a/1045
- *su 'āl o. urşa* 11b/140
- *su 'āl o. - maz* 48a/781
- *ta 'bīr o. an* 56a/918
- *ta 'bīr o. ur* 23b/335, 23b/336, 26b/394, 45b/731, 4a/40, 8a/90
- *ta 'bīr o. ur* 2a/8, 90a/1532, 48a/774
- *tābi ' o. - ması* 53b/881
- *ṭaleb o. ması* 55a/901
- *ta 'zīm o. ması* 55a/903
- *terk o. sa* 31a/476
- *tertīb o. dı* 15b/190
- *tesmiye o. dı* 15a/188
- *zikir o. an* 4a/38, 55b/915, 59a/978, 85b/1454, 2a/6, 7b/89
- *zikir o. sa* 12a/147

omuz (أَوْمُزْ): omuz

o. ları 33a/512

o. larına 31b/478

o. larında 33b/520

on (أَوْنِ, أُونْ): on

o. 15b/189, 42b/680, 79b/1346, 24b/353, 24a/350
o. ı 97a/1646

on yedi (أَوْنِ يَدِي, أُونْ يَدِي): on yedi

o. 97a/1646
o. si 99a/1685

on dördünci (أَوْنِ دُورْدُنْجِي): on dördüncü

o. 99a/1683

on bir (أَوْنِ بَرِ): on bir

o. 95b/1618

on beş (أَوْنِ بَشْ): on beş

o. 95a/1612

on dört (أَوْنِ, أَوْنِ دُورْدَ, أَوْنِ دُورْتِ, أَوْنِ دُورْتِ): on dört

o. 87a/1479, 96a/1635, 30b/466
o. e (on dörde) 97b/1659
o. i (on dördi) 96b/1644

on toḳuz (أَوْنِ طُفُوزْ): on dokuz

o. 49b/804

on üç (أُونُ أُوجْ, أُونُ أُوجْ): on üç
o.i 95b/1618

onuncu (أُونُنْجِي): onuncu
o. 16a/203, 86b/1468

ora (أُورَا): ora, yer
o. dan 78a/1319

orta (أُورْتَه): orta bk. *orṭa*
o. 31a/473, 31b/484, 32a/489,
32b/495
o. *sl* 31b/483

orṭa (أُورْطَه): orta bk. *orta*
o. 30b/463, 32b/503

oruç (أُورُوحْ, أُورُوحْ, أُورُوحْ): oruç
o. 29b/447, 42a/666, 42b/679
o. dan 78a/1317
o. *ı* (orucı) 42b/675
➤ o. *tut-* “oruç tutmak”
71b/1201, 30a/451

‘Oṣmān Zū’n-Nūreyn (عُثْمَانُ ذُو النُّورَيْنِ):
Ar. Hz. Muhammed’in en yakın
sahabelerinden, Osmān bin Affān
‘O. 49a/797 nūreyn

otur – (أُوتُورْ): oturmak
o. 96a/1632
o. *salar gerekdür* 75a/1268,
78b/1328

otuz (أُوتُوزْ): otuz
o. 27b/407, 24b/352

otuz üçer (أُوتُوزْ أُوجِي): otuz üçer
o. 78b/1325

Ö

öde- (أُودَمَكْ): ödemek
ö.mek 67b/1132

öğret- (أُؤْغَرْدْ): öğretmek
ö. *en* (ögredden) 73b/1235
ö. *ivir* (ögredivir) 95a/1617

öğren – (أُؤْغَرْنْ): öğrenmek
ö. *medügiçün* 88b/1503

ökçe (أُؤْكْجَه): ökçe, topuk
ö. 99a/1682

öl – (أُولْ, أُولْ, أُولْ): ölmek
ö. *dükde* 92a/1563

ö. *en* 58a/962, 67b/1133,
72b/1218, 87b/1489, 87b/1490,
87b/1491

ö. *meden* 18a/237

ö. *mek* 66a/1105

ö. *mesi* 52b/861, 57b/948

ö. *üp* 60b/1005

ö. *ürler* 26b/393

öldür - (أُولدُر): öldürmek

ö. *mesi* 56b/930

ölü (أُولُو): ölü

ö. *ler* 51a/828

‘Ömerü’l-Fārūḳ (عَمْرُ الْفَارُوق): Ar. Hz.
Ömer

‘Ö. *dur* 49a/797

‘ömr (عُمْر): (<Ar. ‘*umr*) ömür, hayat *bk.*
‘*ömür*

‘ö. *üni* 76a/1279

‘ömür (عُمْر): (<Ar. ‘*umr*) ömür hayat
bk. ‘*ömr*

‘ö. *virüp* 28a/417

öñ (أَوْنَك, أَوْنَك, أَوْنَك): ön

ö. 34b/537, 68b/1144, 75b/1273

ö. *lerine* 78b/1327

ö. *ünce* 41a/653

ö. *ünde* 17b/230, 37b/587

ö. *üne* 35b/549

öyle (أُيْلَه): öyle

ö. 43b/698, 93b/1587

öz (أَوْز, أَوْز): öz

ö. 101b/1733

ö. 102a/1740

ö. *iñi* 102a/1741

‘özü-ü şer‘ī (عَذْرُ شَرْعِي): (<Far. ‘*özü-i*
şer‘ī) İslam hukukunda bir mazeret veya
mazur görülme durumu

‘ö. 98b/1676

P

pādişāh (پَادِشَاه): (<Far. *pād-šāh*)
padişah

p. lar 69a/1155

pāk (پَاك): Far. pak, temiz

p. 92a/1554

p. den 40b/643

p. dūr 30b/459, 30b/461

p. lerdür 39b/625

pāklik (پَاكَلِك): Far. temizlik

p. 73b/1241

pāre (پَارَه): **Far.** parça

p. 37b/590

➤ p. p. (parça parça)
68a/1136

parmak (پَرْمَقْ, پَرْمَغْ, پَرْمَاغْ): **parmak**

p. 99b/1694

p. ı (parmağı) 98a/1665

p. ıla (parmağıla) 37b/589

p. ını (parmağını) 102a/1743

p. ları 34a/524, 37b/591, 38a/599

pas (پاس): **Far.** keder, hüzn, gam

p. 96a/1631

pāyedār (پَايَدَار): **Far.** rütbeli, itibarlı

p. 101a/1721

pek (پَكْ): **pek**

p. 30b/462 (2), 31a/472 (2),
31a/474(2), 32a/494 (2), 32b/502 (2),
33a/507 (2)

pencere (پَنْجَرَه): **Far.** pencere

p. 58b/971, 60a/997

Perendi (پَرَنْدِي): **Arn.** Tanrı

p. 11a/138

pes (پَسَن): **Far.** öyle, ise

p. 16a/205, 20b/285, 26a/381,
2a/6, 4a/37, 58b/964, 7b/88, 9b/116

peygamber (پَيَغَمْبَر, پَيَغَمْبَر, پَيَغَمْبَر):

(<**Far. peygām-ber**) **peygamber**

p. 25a/364, 25a/366, 25b/371,
28b/429, 36a/564, 40a/636, 44b/713,
44b/718, 45a/723, 45a/725, 50a/818,
50b/823, 36b/570, 40a/635

p. dūr 36b/567, 44a/702

p. i 23a/330, 25a/361, 26a/384,
27a/397, 28a/422, 36a/565, 40b/642,
44a/710, 44b/715, 44b/719, 53a/867,
68b/1145, 68b/1149, 74a/1255,
76b/1287, 76b/1294, 26a/382, 40b/646

p. imüz 50b/820, 51a/829,
72a/1211, 72b/1215, 73b/1233,
86b/1469

p. ler 21b/305, 43b/693,
76b/1291, 80b/1360

p. lerden 38a/595, 38b/610

p. lere 15b/196, 23b/333,
51b/843, 64a/1062, lere 22a/306

p. leri 24b/358, 40a/637, 40a/638,
45a/721, 45a/723

p. lerinden 45a/722

p. lerine 51a/833, 52a/847,
81a/1375

p. lerini 86a/1465

p. lerün 26a/383, 88b/1511

p. ün 39b/623, 74a/1248,
74b/1253

peygamberān (يَعْمُرَان): peygamberler
p. 39a/613

peygamberlik (يَعْمُرُ لِكْ يَعْمُرُ لِكْ يَعْمُرُ لِكْ): peygamberlik
p. 52b/858

p. den 39b/622

p. ini (peygamberligini) 29a/438

piş – (پِش): pişmek

b. mek 103a/1756

püryān (پُريَان): Far. dolu

p. 103a/1755

R

Rabb (رَبّ): Allah

R. im 93a/1573

R. imiñ 93a/1575

R. imüzsın 26b/390

R. iñ 95b/1621

R. iñüz 26b/388

Rabbi (رَبّ): (<Ar. Rabbī) Allah'ım

➤ *yā R.* 83b/1415,

83b/1420, 82b/1401,

76b/1289

Rabb-i enām (رَبّ اَنَام): Ar. halk,
insanların tanrısı, ilah
R. 100b/1712

Rabb ü Raḥīm (رَبُّ رَحِيم): Ar. Rabb ve
Rahim
R. 100b/1718

rācī (رَاحِي): Ar. rica eden, yalvaran
r. yi 15a/181

rāfī ā- güm (رَافِعَا كُمْ): kol kaldıran
r. 100a/1704

rağbet (رَغْبَت): Ar. istek, arzu
r. 53b/880, 53b/873

rāḥat (رَاحَت, رَاحَت): Ar. üzüntüsüz, rahat
r. da 68a/1141

➤ *r. iT-* “rahatlamak”
69a/1154

raḥimehu'llāh (رَحِمَهُ اللَّهُ): Ar. “Allah ona merhamet eylesin.” anlamında bir dua sözü

r. 35b/556, 8a/95

rahm (رَحْمٍ): Ar. rahim, döl yatağı
r. inde 22b/317

Raḥmān (رَحْمَانُ): Ar. Allah'ın adlarından, dünya üzerinde yarattığı bütün mahlukata merhamet eden
R. dur 85b/1453

rahmetu'llāhi 'aleyhim ecma'in (رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ): Ar. Allah onların hepsine rahmet etsin
r. 50a/816

Ramazān-ı şerīf (رَمَضَانِ شَرِيف): Far. mübarek Ramazan ayı
r. 42b/675

rāyigān (رَايْغَانُ): Far. pek fazla, pek çok
r. 104a/1771

rāzī (رَاضِي): Ar. razı, rıza gösteren
r. 85b/1456

➤ r. ol- (razı olmak)
73b/1236, 82b/1395,
82a/1394

recā (رَجَا): (Ar. recā') ümit, umma
r. 15a/184, 77a/1299

ref' (رَفَعُ, رَفْعُ): Ar. yukarı kaldırma
r. 98a/1667, 100b/1712

refīk (رَفِيقُ): Ar. yoldaş
r. 83b/1416

ref' - i yed (رَفَعَ يَدُ): Far. eli yukarı kaldırma
r. 97a/1649, 98b/1680, 99b/1692

ref' - u ışba' (رَفَعَ إِصْبَغُ): (<Far. ref' - ı ışba') parmağı yukarı kaldırma
r. 98b/1680

rek'at (رَكَعَاتُ): Ar. namazda bir kıyam, bir rüku iken ve iki sücûddan ibâret hareket
r. 41b/665, 68b/1143, 75b/1270

reng (رَنَكُ): Far. renk
r. den 18a/239, 37a/583,
76a/1284

rengli (رَنَكْلِي): renkli
r. 79a/1337

resm (رِسْمٌ): Ar. suret

r. ile 100a/1699

➤ *r. i kal- 55a/908*

resül (رَسُولٌ, رَسُولٌ, رَسُولٌ): Ar.

peygamber, yalvaç

r. 43b/698

r. e 93b/1585

r. -sün 38a/594

r. ümüñ 25b/373

Resül-i Ekrem (رَسُولِ أَكْرَمُ): Far. Hz.

Muhammed

r. üñ 29b/445

riyāh (رِيَاحٌ): Ar. rüzgâr

r. ını 103a/1759

Rıdvān (رِضْوَانُ): Ar. cennetin kapıcısı
olan büyük melek

r. 22a/312

rıdvānu'llāhi Ta'ālā 'aleyhim ecma'in

(رِضْوَانُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ): Ar. Allah
onların hepsine râzı olsun

r. 41b/662, 50a/812

rıfķ (رِفْقٌ): Ar. yumuşaklık, yavaşlık

r. ıla 34b/538

rızā (رِزَا): (<Ar. rızā') memnunluk, rıza

r. 84a/1426, 84a/1428, 84a/1429

r. sı 18b/246

r. sıçun 69a/1158, 69b/1162,

69b/1166, 71b/1201, 72b/1222,

73b/1237

rızā' en li'llāhi (رِزَاءٌ لِلَّهِ): Ar. Allah rızası
için

r. 71a/1195

rızķ (رِزْقٌ, رِزْقٌ, رِزْقٌ) Ar. Allah'ın herkese
bahşettiği nîmet

r. a 22a/308

r. ında 95b/1625

r. larını 22a/308

ribā (رِبَا): Ar. tefecilikle alınan fahiş
faiz.

r. 65a/1084, 72a/1209

r. dan 59b/983

rihlet (رِحْلَتٌ): Ar. göç, göçme

➤ *dünyādan āhirete r. eyle-*

“yolculuk yapmak”

42b/681

risāle (رِسَالَةٌ): Ar. mektup

r. 15a/184

r. ye 15a/187

r. leri 43a/684

risālet (رسالة): elçilik

r. i 25b/373

rūḥ-u şerīf (روح شريف): (<Far. rūḥ-ı şerīf) kutsal ruh, can *bk. rūḥ-ı şerīf*

r. leri 30b/459

rişvet (رشوت, رشوت): Ar. rüşvet

r. ler 53a/870

➤ r. al- (rüşvet olarak verilen parayı veya malı kabul etmek) 72a/1210

Ruḳiyye (رُقِيَّة): Ar. Hz. Muhammed'in kızı

R. 41a/650

rivāyet (رواية): Ar. rivayet

➤ r. olun (bir olay anlatılmak) 43b/695

rūşen (روشن): Far. aydın, parlak

r. dir 103b/1769

riyā (ريا): (<Ar. riyā') özü, sözü bir olmama, ikiyüzlülük

r. 54a/883

rūzigār (روزگار): (<Far. rūzgār) rüzgâr

r. 57b/947

riyā'an (رياء): Ar. ikiyüzlülük olarak

r. 26b/390, 26b/392

rük-n-i īmān (رُكْنِ اِيْمَان): Far. iman şartları

r. 94a/1592

rūḥ (روح, رُود, رُوح): Ar. can, ruh

r. 25a/360, 25a/366

r. i 25a/363

r. lar 61b/1017

rūkū' (رُكُوع): Ar. namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme

r. da 22b/320

rūsūlihi (رُسُلِهِ): Ar. O'nun resulleri

r. 43b/699

rūḥ-ı şerīf (روح شريف): Far. kutsal ruh, can *bk. rūḥ-u şerīf*

rū'yā (رُؤْيَا): Ar. rüya, düş

r. 65b/1090

r. sı 47b/765, 47b/766

➤ ş. eyle- “sabretmek”
83b/1413

S

sa‘adet (سَعَادَتٌ, سَعَادَتٍ, سَعَادَاتٌ): Ar. mutluluk

s. 101b/1733

s. ile 34b/536

s. le 28b/429

Sa‘ad ibni Ebî Vaḳḳāş (سَعْدُ بْنُ أَبِي سَعْدٍ): Ar. Aşere-i Mübeşşere'den ve ilk Müslüman olanların yedincisidir
S. 49b/801

Sa‘d ibni Zeyd (سَعْدُ بْنُ زَيْدٍ): Ar. Hz. Ömer'in amcasının oğlu, Aşere-i Mübeşşere'den ve Ashabın ileri gelenlerinden

sā‘at (سَاعَةٌ): Ar. saat, zaman

s. 20b/283, 55b/912

şabāḥ (صَبَاحٌ, صَبَاحٌ): Ar. sabah

ş. 49a/795, 80b/1361, 37b/586

➤ ş. namazı “sabah namazı”
72b/1223

şabır (صَبْرٌ): (<Ar. şabr) sabır bk. şabr

şabī (صَبِيٍّ): Ar. küçük çocuk
ş. leri 72b/1218

Şābi‘īn (صَابِئِينَ): Ar. yıldız tapanlar
ş. ler 66b/1110

şābit (ثَابِتٌ): Ar. sabit, ispat
ş. gerekir 10a/119

➤ s. ol- “tesbit edilmek”
26a/384, 67a/1119,
67a/1123, 10b/127,
10b/130, 10b/126

şabr (صَبْرٌ): Ar. sabır bk. şabır
ş. a 72b/1221, 71a/1188

şaç (صَبٌّ): saç
ş. ları 31a/473

şadaḳa (صَدَقَةٌ): Ar. sadaka
ş. yı 69b/1162

şadāḳat (صَدَاقَاتٌ): Ar. dostluk
ş. 101b/1729

şādīḳ (صَادِقٌ): Ar. doğru
ş. 71b/1199

şadır (صَادِر): Ar. çıkan

- ş. ol- (çıkmaq) 51a/834,
52a/851, 51b/844,
52a/849, 52a/849,
52b/856, 52b/860,
50b/819, 52a/848,
52b/859, 50b/824,
46b/747, 47b/766,
47b/767, 84a/1423

şadr (صَدْر): Ar. göğüs

ş. ı 98a/1668

Şafā (صَفَا): dağ adı

ş. 57a/938, 101a/1725

Şafiyye (صَفِيَّه): Ar. Hz. Muhammed'in
karısı

ş. 41b/660

şag (صَاغ, صَاغ): sağ

ş. a 95b/1626, 97b/1660,
98a/1665, 97a/1652

ş. ina 35a/541

ş. inda 17b/229

ş. indan 62b/1043

şag – (صَغ): sağmak

ş.- acağ 75b/1276

şagal- (صَاغَل): sağlığa kavuşmak,
iyileşmek

ş. sın 52b/861

şagır (صَاغِر): sağır

ş. dan 40a/631

şahābī (صَحَابِي): Ar. Hazreti
Muhammed'i görmüş ve kendilerinin
sohbetlerinde bulunmuş olan mümin
kimse

ş. dūr 49b/804, 49b/807, 49b/809

saḥī (سَخِي): Ar. cömert

s. 46a/746

şāhib (صَاحِب, صَاحِب): Ar. sahip

ş. 94a/1599

ş. i 45a/727, 70b/1180

ş. ini 64b/1076, 64b/1073

➤ ş. çık- (sahip çıkmak)

54b/895

şāhib-i 'āṣī (صَاحِبِ عَاصِي): Far. isyan
eden, günâh işleyen kişi

ş. dūr 88a/1502

şahīḥ (صَحِيح, صَحِيح): Ar. doğru

ş. dūr 43b/698, 43b/700

sa'īd (سَعِيدٌ): Ar. mutlu, huzurlu

s. 96b/1643

sā'ir (سَائِرٌ): Ar. diğer, başka

s. 34a/528, 55b/916

şakāl (صَقَالٌ, صَقَالٌ): sakal

ş. 78b/1326

ş. ı 32a/491

şakın - (صَقِنْتُ, صَقِنْتُ): sakınmak

ş. mağıla 59b/981, 59b/982

ş. maḳ 63b/1054

ş. maḳdur 87b/1493

sāḳıṭ (سَاقِطٌ): Ar. hüküm ve itibardan

düşmüş, hükümsüz

➤ s. ol- "hüküm kaldırmak"

36a/558, 46b/754

şalāḥ (صَلَاحٌ): Ar. dine olan bağlılık

ş. ı 83b/1414

şalāt (صَلَاةٌ, صَلَاتٌ, صَلَاتٌ): Ar. namaz

ş. 91b/1549, 91b/1552,

92a/1555, 92a/1557, 92a/1560,

92b/1570, 94b/1608, 95a/1609,

97a/1651

ş. ıı 95a/1612

şalāten (صَلَاةٌ): Ar. namaz

ş. 91b/1548

şalāt-ı vitir (صَلَاتِ وَتِيرٌ): (<Far. şalāt-ı

vitir) yatsı namazının son iki rekâtlık

sünnetinden sonra olarak kılınan üç

rekâtlık namaz

ş. 42b/676

şalavāt-ı şerīf (صَلَوَاتِ شَرِيفٍ): Far. kutsal

salavat

➤ ş. getür- 72b/1216

şalavātu'llāhi ve selāmuḥu 'alā

nebiyyinā ve 'aleyhim ecma'in (صَلَوَاتُ

اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ): Ar.

"Allah'ın salat ve selamı gelmiş geçmiş

tüm peygamberlerin üzerine olsun."

anlamında bir dua sözü

ş. 44b/711, 44b/715, 45a/720

şāliḥ (I) (صَالِحٌ, صَالِحٌ): Ar. dinin emrettiği

şeylere uygun harekette bulunan

ş. 38a/601

ş. ler 68b/1147, 76b/1291

ş. lere 64a/1063

ş. leri 45a/724

Şalîh (II) (صَالِح): Ar. Büyük
peygamberlerden, Hz. Salih

Ş. 44a/706, 74a/1250

Sāriye (سَارِيه): Ar. dağ adı

S. 51a/836

şan – (صَنْد): sanmak

ş. *ma sen* 102a/1737

ş. *urdu* 32a/491

şat – (صَتَّ): satmak

ş. *maz* 104a/1772

saṇa (سَنَا): sana

s. 101b/1731, 83a/1407,

95b/1621

şavm (صَوْم): Ar. oruç

ş. *ı* 93b/1590

şavrul – (صَاوِرُولُ): savrulmak

ş. *sa gerekir* 68a/1135

şan‘at (صَنْعَت): Ar. sanat

ş. *dan* 103b/1763

şavt (صَوْتُ, صَوْت): Ar. ses

ş. *ıla* 20b/280

Şāni‘-i ‘Ālem (صَانِعْ عَالَم): Far. âlemlerin
yaratıcısı, Allah

ş. 11b/139

ş. *ları* 7b/83

şavtsız (صَوْتِسِز): sessiz

ş. 7b/88

şāniyā (ثَانِيَا): Ar. ikinci derecede

ş. 92b/1570

sa‘y (سَعَى): Ar. çabalama, gayret

s.74a/1243

şar- (صَارَ): sarmak

ş. *mağ* 67b/1132

şayd-u şikār (صَيْدُ شِكَار): (<Far. şayd-ı

şikār) vahşi hayvanların avlanması

ş. 104a/1774

şarf (صَرْف): Ar. harcamak

ş. 83b/1421

şayı (صَايَ): sayı

ş. *sl* 79a/1333

➤ ş. *iT-* “harcamak”
82a/1386, 82a/1388,
76a/1279

şayısız (صَائِسْ): sayısız

s. 77a/1299

se'ār (سَعَار): Ar. şiddetli açlık ve susuzluk

s. 104a/1772

sebeb (سَبَب, سَبَب, سَبَب): Ar. sebep

s. i 88b/1509

s. ile 84b/1435, 91b/1549,
91b/1552, 92a/1555, 92a/1557, 92a/1560

s. ine 52a/854

secde (سَجْدَة): Ar. secde

s. 100a/1701, 97a/1651, 27a/401,
100a/1702

➤ s. iT- “secde etmek”
76a/1286

secdetü's- sehiv (سَجْدَةُ السَّهْوِ): Ar.
namazda yapılan bir yanlışlık için secde
etme

s. i 96b/1644

sedd (سَدُّ): Ar. baraj, bütçe

s. üñ 56b/932

sefer (سَفَر, سَفَر): Ar. savaş

s. 104a/1775, 104a/1777,
67b/1130

s. e 69b/1166

segirt- (سَكَّرَ): seğırtmek, koşmak

s. ir (segirdir) 77b/1312

seher (سَحَر): Ar. tan yeri ağarmadan
biraz önceki vakit

➤ s. vakitleri 74a/1244

sehhār (سَحَّار, سَحَّار): Ar. büyücü

s. dan 39b/628

s. larından 52b/855

sehil (سَهْل): (<Ar. sehl) kolay

s. 30b/463

sehiv (سَهْو): (Ar. sehiv) yanlış bk. sehiv

s. den 19a/257

sehiv (سَهْو): Ar. yanlış bk. sehiv

s. ile 47b/773

sekerāt-ı mevt (سَكَرَاتِ مَوْت): Far. can
çekişirken gelen baygınlık

s. de 64a/1068

sekiz (سَكْز): sekiz

s. 20b/286, 4a/38, 7b/89,
87a/1476

s. dir 6b/72

<i>s. dūr</i> 18b/248, 44b/713, 50a/817	semerlü (سَمْرُلُو): Rum. +Tr. semerli s. 66a/1100
sekizinci (سَكِزْنَجِي): sekizinci s. 16a/200, 60b/1000, 7b/86	Semī'un (سَمِيعُ): Ar. Allah'ın adlarından, işitilmeye konu teşkil eden her şeyi işiten
seksen altı (سَكْسَنُ الْتِي): seksen altı s. 94b/1607, 95a/1614	S. 7a/82
seksen sekiz (سَكْسَنُ سَكِزْ): seksen sekiz s. 94b/1608, 95b/1620	semī'un bi-sem'ihī (سَمِيعُ بِسَمْعِهِ): Ar. işiten hassasıyla işi s. 9a/104
selām (سَلَامْ, سَلَام): Ar. selam s. 35b/551, 54b/899, 79a/1340, 98a/1665 s. ı 97a/1652	semī'un bi-zātihi (سَمِيعُ بِذَاتِهِ): Ar. kendiliğinden işiten s. 9b/111
selef (سَلَفْ): Ar. bir işte, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse s. 78b/1329	semi' (سَمِعْ): (< Ar. sem') işitme, işitiş s. 20a/270, 3a/26, 5b/60, 6b/69
Selef-i Şāliḥī (سَلَفِ صَالِحِي): Far. ilk üç nesil Müslümanları ve peygamberimiz Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde ve onun vefatından sonraki ilk nesiller s. nūḡ 45b/734	semiz (سَمِزْ): şişman s. 32a/494, 33a/507
semā (سَمَا): (< Ar. semā') gökyüzü s. da 82b/1402	semt (سَمْتْ): Ar. taraf, yön s. inden 57b/946
	sen (سَنْ, سَنَدْ, سَنَدْ): sen s. 102a/1737, 91b/1546, 93a/1581 s. den 101b/1730 s. dendür 83b/1415

s. *i* 102a/1737, 101b/1731,
102b/1746

s. *kim* 101b/1731

s. *iḡ* 102a/1742

s. *iḡle* 101b/1730, 101b/1732

senā (سَنَاء): (<Ar. *senā'*) övme, övüş

ş. 97a/1650

sene (سَنَة): Ar. yıl

s. 15a/188, 55b/910

sesli (سَلِي): sesli

s. *den* 40a/631

setr (سَتْر): Ar. örtme, kapama

s. 96a/1630

sev – (سَوَّ, سَوَّ): sevmek

s. *en* 69a/1159

s. *er* 82a/1393

s. *erüz* 50a/811

s. *mez* 82a/1394

Sevde (سَوْدَة): Ar. Hz. Muhammed'in
karısı

S. 41b/659

sevin - (سَوْنُ): sevinmek

s. *me* 101a/1721, 101b/1727

Seyhān (سَيْحَان): Seyhan Nehri

S. 57b/951

seyrek (سَيْرَك): seyrek, aralıklı

s. 32b/497

seyyid (سَيِّد): Ar. efendi

s. 95b/1621, 98b/1676, 99b/1697

s. *i* 101a/1717

Seyyidī (سَيِّدِي): Far. ey efendi!

s. 96a/1627

şiddīk (صِدِّيق): Ar. pek doğru, sözünün
eri

ş. *ler* 68b/1147

şıfat (صِفَة, صِفَت, صِفَت): Ar. sıfat

ş. 2b/15

ş. *ı* 2b/14, 3a/20, 3a/23, 3a/26,

3b/28, 3b/30, 3b/33, 4a/37

ş. *indan* 4b/46

şıfat-ı fi'liyye (صِفَتِ فَعْلِيَّه): Far. Allah'a
mahsus fiili sfatı

ş. *lerine* 13a/163

ş. *dir* 4a/34

şifat-ı hâkîkî (صِفَتِ حَقِيقِي): Far. Allah'a mahsus gerçek sfatı

ş. 4a/39

şifat-ı ma'nevî (صِفَتِ مَعْنَوِي): Far. Allah'a manavi fiili sfatı

ş. 2a/7, 8a/90

şifat-ı muşşahihe (صِفَتِ مُصَحِّحِه): Far. Allah'a mahsus düzeltici sıfat

ş. dirler 2b/17

şifât (صِفَاتِ, صِفَاتِ, صِفَاتِ): Ar. sıfatlar

ş. a 23b/336, 7b/89

ş. ı 18b/250, 19a/253, 19a/259, 19b/265, 20a/271, 20a/275, 20b/279, 20b/282, 20b/286

ş. lar 2a/10, 8a/92

ş. lara 15b/191, 4a/39

ş. larını 9a/108

şifât-ı fi'liyye (صِفَاتِ فِعْلِيَّة): Far. Allah'a mahsus fiili sfatılar

ş. 20b/280

şifât-ı hâkîkiyye (صِفَاتِ حَقِيقِيَّة): Far. Allah'a mahsus gerçek sfatlar

ş. lerin 4b/47

şifât-ı lâzime (صِفَاتِ لَازِمِه): Far. gereklilik sıfatlar

ş. 6b/71

şifât-ı şubûtiyye (صِفَاتِ ثُبُوتِيَّة): Far. Allah'ın mahlûklarla bağlantılı olan sıfatlar

ş. ler 18b/248

ş. lere 15b/192

şifât-ı şerîfe (صِفَاتِ شَرِيفِه): Far. kutsal sıfatlar

ş. ler 4b/41

şifât-ı zâtiyye (صِفَاتِ ذَاتِيَّة): Far. öz sıfatlar

ş. 2a/12

ş. lerine 12b/158

ş. lerini 8b/100

şihhat (صَحَّتْ): Ar. sağlık

ş. de 89a/1516

şık (صِقْ): sık

ş. 32a/491

şık - (صَفْ): sıkamak

ş. mak 48a/781

ş. ması 58b/969

ş. maz 48a/782

ş. sa gerekdür 60a/993

S. ya 37a/578

şıkış – (صِقْشُ): sıkışmak

ş. up 62b/1036

sil – (سِلْمَه): silmek

s. me 98a/1664

şıklet (تَقْلَت): Ar. ağırlık, manevi sıkıntı

s. ile 64a/1069

sinek (سِينَك): sinek

s. 30a/457

şıla-ı raḥim (صِلَاء رَحِم): (<Far. şıla-ı raḥm) ana, baba ve akrabasını ziyaret vazifesini yapma

ş. 54a/884, 71a/1192

siyāh (سِيَاه): Far. siyah

s. 26b/387, 26b/389, 32a/493, 57a/944, 62a/1026

şırāt (صِرَاط, صِرَاط, صِرَاط): Ar. sırat köprüsü

ş. 77b/1308

ş. da 64b/1072

ş. ı 89b/1528, 95b/1626

sizün (سِزُن): sizin

s. 26b/388

şofa (صُوفَه): (<Ar. şuffe) sofa

ş. sı 42b/683

sırr (سِر): Ar. sırr

s. ı 20a/272

s. ıla 97b/1656

şohbet (صُحْبَت, صُحْبَت): Ar. sohbet

ş. 31a/470

ş. i 103b/1765

sidik (سِدِك): idrar

s. den 59a/980, 59b/982

şok - (صُوق): sokmak

ş. sa gerekdür 64b/1076

Sidretü'l- Müntehā (سِدْرَةُ الْمُنْتَهَا):

Ar. Hz. Muhammed'in ulaştığı en son makam

sol (صُول, صُول, صُول): sol

ş. 27a/402

ş. a 97b/1660, 98a/1665,

97a/1652

ş. ina 35a/541

ş. unda 17b/229
ş. undan 62b/1043

➤ *hâltırın* sor- (hatırı
sormak) 72b/1218

şol – (صَوْل): solmak
ş. maz 103a/1760

şovulq (صَوْوُق, صَوْوُق, صَوْوُق): soğuk
ş. 75a/1261, 103a/1754
ş. da 70a/1173

şonq (صَوْنَق, صَوْنَق): son
ş. 27b/412
ş. unda 102a/1736

sölpek (سَوْلَيْك): sarkık, gevşek
s. 31a/474

şonra (صَنْرَه): sonra
ş. 25a/365, 27b/405, 27b/410,
28b/427, 37a/580, 37b/586,
49a/800, 49b/805, 49b/807,
50a/813, 56b/930, 61a/1013,
61a/1015, 66b/1115, 68b/1146,
68b/1147, 75b/1273, 75b/1274,
76b/1290, 78b/1329, 68b/1146,
68b/1145, 75b/1275, 75b/1275,
49a/797, 49b/803, 49a/797,
49a/798
ş (+dAn ş.) 14b/177, 1b/3,
30b/460, 36b/569, 41b/658,
42a/668, 58a/960, 61a/1011,
75b/1272, 76b/1287, 98b/1673

söyle - (سَوَيْل): söylemek
s. meden 59b/987
s. medi 36a/560
s. mek 10a/121, 11a/132, 3b/33,
87b/1490
s. mekdir 100b/1716
s. meklik 20b/279
s. mesi 53b/876
s. meyen 65a/1088
s. mişlerdir 10b/131
s. yen 65b/1090
s. yüp 37b/593, 52a/852

söyleş - (سَوَيْلَش): söyleşmek
s. üp 37a/584

şor – (صَوْر, صَوْر): sormak
ş. 102a/1738
ş. alar 93b/1582
ş. mağa 72b/1219

söyleyici (سَوَيْلِجِي): söyleyici
s. dūr 7b/88

- söz (سُورُ):** söz
s. 52a/852
- sū'-ı ḥāteme (سُوءِ خَاتَمَه):** Far. kötü sonuç (ölüm)
s. den 48a/777, 48a/778
- şu (صُو):** su
ş. 34a/525, 34b/533, 46b/749, 74b/1259, 82b/1402
ş. lar 37b/591, 38a/599
ş. ları 57b/948
ş. yı 66a/1099, 74b/1259
- şumt (صُمْتُ):** Ar. sessiz olma durumu
ş. 96b/1643
- şunıl- (صُونِل):** sunulmak
ş. a 95b/1626
- şusuz (صُوسُز):** susuz
ş. 62b/1036
- su'āl (سُؤَال, سُؤَال, سُؤَال):** Ar. sorma, soru
s. 94b/1606
s. de 78a/1321
s. i 48a/780
➤ s. iT- “sormak” 75b/1276, 22b/317, 76a/1281
- s. ol- “sorulmak”
78a/1315
- s. olun- “sorulmak”
63a/1045, 48a/780, 11b/140
- şubḥ (صُبْح):** Ar. sabah
ş. 97b/1656
- şudā' (صَدَا'): Ar.** baş ağrısı
ş. 103a/1758
- şuhuf (صُحُف):** Ar. sahifeler, yapraklar, Allah'ın dört kitaptan başka Cebrail vasıtasıyla bazı peygamberlere yolladığı emirler
s. 24b/352, 24a/350, 24b/351, 24b/353
- şuleḥā (صُلَحَا):** (<Ar. şuleḥā') salih, iyi, günah işlemeyen kimseler
ş. ya 75a/1267
- Şūr (صُور, صُور, صُور):** Ar. İsrail üfleyeceği boru
ş. 60a/998, 61a/1011, 22a/310
ş. ı 60b/1002, 61a/1016
ş. uḡ 60b/1006
- sūre (سُورَه):** Ar. sure

s. 100b/1711, 99b/1696,
96b/1642

s. si 41b/664

s. sinüñ 36b/573

s. yi 100a/1703

sûre-i En'âm (سُورَةُ أَنْعَامٍ): Far. En'âm
suresi

s. uñ 73a/1224

şûret (صُورَت, صُورَت, صُورَت): Ar.
suret, biçim, görünüş

ş. 101a/1722

ş. den 18a/238, 37a/582,
76a/1284

ş. e 21b/298, 58b/967

ş. inde 47a/759

ş. iñ 101b/1729

ş. leri 21a/292

➤ ş. e gir- “biçime
dahil olmak”
58b/967

➤ ş. ine gir- “biçime dahil
olmak” 53b/878

sûreteyn (سُورَتَيْنِ): Ar. iki sure

s. i 99b/1696

şuşa - (صُوصَا, صُوصَا): susamak

ş. maķ 79b/1342

ş. masa 75a/1263

şusuzluk (صُوسُزْلُق): susuzluk

ş. 64a/1070

sücüd (سُجُود): Ar. secdeye varma, secde
etme

s. 96a/1632, 98a/1663

s. da 22b/320

Süleymān (سُلَيْمَان): Ar. Hz. Süleyman

S. 44a/709, 57a/942, 50b/827

sünnet (سُنَّت): Ar. Hazreti
Muhammed'in Müslümanlarca uyulması
gerekli sayılan davranışları ve herhangi
bir konuda söylemiş olduğu söz

s. 87a/1477, 94b/1600, 95a/1613,
97a/1646, 42b/678

sünnet-i şerife (سُنَّتِ شَرِيفَه): Far. Hazreti
Muhammedin kutsal sözleri ve
davranışları

s.lerini 72a/1212

Sünnî (سُنِّي): Ar. sünnî mezhebe ait

S. leri 76a/1283

sürin- (سُورِين): sürünmek

s. e-rek 62a/1029

sür'at (سُرْعَة): Ar. hızlılık

s. ile 35a/540

sürmedān (سُورِمْدَان): Far. siyah kalem,
göz kalemi

s. 62a/1031

sürūr (سُرُور): Ar. sevinç

s. ı 28b/427

süt (سُود, سُوت): süt

s. den 75a/1260

s.i mi (südi) 74b/1252

Şāfi'ıyyü'l-mezheb (شَافِعِي الْمَذْهَب): Ar.

Şafiî mezhebinden olan kimse

ş. 12a/148

şāh (شَاه): Far. pâdişah

ş. lar 101a/1723

şāhidlik (شَاهِد لِك): şahitlik

➤ *yalan ş. i (şahidliği)*

54a/888

şahmeteyn (شَحْمَتَيْن): Ar. kulak memeleri

ş. e 98a/1667

Ş

Şām-ı şerif (شَام شَرِيف): Far. kutsal Şam

ş. de 56b/929

şād (شَاد, شَادُ): Far. sevinçli, neşeli

ş. 103a/1761

şādān (شَادَان): Far. sevinçli, keyifli

ş. 101b/1731

şādī (شَادِي): Far. memnunluk, sevinç,
gönül

ş. 102b/1749

şādlna (شَادَلْنَا): Far. şadlığına

ş. 104a/1778

şa'r-ı şerif (شَعْر شَرِيف, شَعْرِ شَرِيف): Far.

kutsal kıl, saç

ş. 33b/518

ş. den 33b/517

ş. leri 32b/501, 33b/520

şarāb (شَرَاب): Ar. şarap

ş. lar 53a/871

şart (شَرْط, شَرْط): Ar. şart

ş. *ı* 87b/1488, 89a/1515,
89a/1513

ş. *ıla* 45a/727

ş. *lar* 46a/746

şāyi‘ (شَايِع): (<Ar. şā‘i‘) yaygın

➤ ş. 53a/870

şecā‘at (شَجَاعَت): Ar. yiğitlik

ş. 32a/486

şedīd (شَدِيد): Ar. şiddetli, sert

➤ ş. 64b/1071,

şefā‘at (شَفَاعَت, شَفَاعَةٌ): Ar. şefa,at,
birinin suçundan geçilmesi veya
dileğinin yerine getirilmesi için edilen
aracılık

ş. *i* 76b/1295

ş. *ler* 82b/1396

ş. *lerini* 50a/811

➤ ş. *iT*- “peygamber, birinin
suçunun bağışlanması
veya dileğinin yerine
getirilmesi için aracılık
etmek” 77b/1307,
38b/611, 76b/1290,
76b/1293

şefaḳatli (شَفَقَاتِلِي): Ar. şefkatlı

ş. 70b/1186

şehādet (شَهَادَت): Ar. şahitlik

➤ ş. *it* “tanıklık etmek”
38a/594, 63a/1046

şehīd (شَهِيد): Ar. şehit

ş. *ler* 61b/1022, 68b/1147,
76b/1291

şehīdlik (شَهِيدَلِك): şehitlik

ş. 39b/621

şehir (شَهْر, شَهَر): (Far. şehir) şehir *bk.*
şehr

ş. *den* 39a/617

ş. *e* 39a/618

şehir (شَهْر): Far. şehir *bk.* şehir

ş. *inde* 56a/923

shevāt (شَهَوَات): Ar. şehvetler, nefisler

ş. *e* 53b/881

shevet (شَهْوَت): Ar. şehvet, nefis

ş. *leri* 21a/291

şek (شَك): (Ar. šekk) şüphe, zan *bk.* šekk

ş. 88b/1507

şeker (شَكْر): Far. şeker

ş. den 102b/1749

şekil (شَكْل): (<Ar. şekl) şekil

ş. den 18a/238, 37a/583,
76a/1284

şekk (شَكَّ): Ar. şüphe, zan *bk. şek*

ş. e 100b/1712

şem (شَم): (<Ar. şemm) koklama

ş. 99b/1695

şer (شَر): (<Ar. şerr) şer, kötülük *bk. şerr*

ş. 80b/1367, 86a/1458, 86a/1466,
93b/1586, 84b/1437

ş. den 85b/1456, 86a/1462

ş. dürr 84a/1425

ş. leri 82a/1394, 82b/1395

şer' (شَرْع): Ar. Allah'ın emri; ayet, hadis, icmâ-i ümmet, kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri

ş. e 82b/1399

şer'an (شَرْعاً): Ar. şeriat hükmünce, şeriata uygun olarak

ş. 94b/1607

şerbet (شَرْبَت): şerbet

ş. i 103a/1757

şerī at (شَرِيعَة): Ar. Allah'ın emri; ayet, hadis ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri

ş. üñ 43a/691

şerī at-ı muṭahhara (شَرِيعَة مُطَهَّرَة): Far. temiz, kutsal şeriat

ş. yı 29b/442

şer'ice (شَرْعِيَّة): Ar. + Tr. şeriata uygun olarak

ş. 67b/1129

şerīk (شَرِيك): Ar. ortak

ş. den 18a/240

şerr (شَر, شَرَّ): Ar. şer, kötülük *bk. şer*

ş. i 22b/316, 78b/1323, 86a/1460,
85a/1446

ş. üñ 85a/1445, 85b/1449

şerr-i maḳzī (شَرِّ مَقْضِي, شَرِّ مَقْضِي): Far. doğuştan gelen kötülük

ş. 84a/1427

ş. den 84a/1426

ş. *iñ* 17b/229

şey (شَيْء, شَيْء, شَيْء): (<Ar. şey') şey, nesne

bk. şey'

ş. 16b/208, 19b/261, 19b/262,
19b/269, 21a/296, 63b/1061,
82a/1390, 82b/1400, 84a/1424,
86b/1471, 98a/1664

ş. *de* 75b/1277

ş. *dür* 50a/818, 50b/823, 51a/833,
51b/842, 52a/847, 52a/851,
52a/854, 52b/857, 88a/1495,
88a/1500, 88b/1504, 88b/1507

ş. *ler* 52a/849, 52b/857, 52b/860,

80a/1356

ş. *lere* 72a/1207, 7a/79

ş. *leri* 19b/267, 3a/22, 4a/36,

7a/77, 7a/81, 7b/86

ş. *leriñ* 91b/1550

ş. *lerüñ* 27a/399, 81a/1370,

82a/1389, 87a/1484, 87b/1486, 91b/1553

şey' (شَيْء, شَيْء, شَيْء): Ar. nesne, şey

bk. şey

ş. 84b/1436, 85a/1441, 85a/1442,
50a/817

ş. *den* 17b/232

ş. *e* 16b/207, 17a/221, 19b/265,

19b/266, 2a/11, 2b/16, 72a/1208, 8a/93

ş. *i* 16b/214, 17a/222, 17b/232,

2b/19, 102a/1738

şeytān (شَيْطَان, شَيْطَان, شَيْطَان): Ar.

şeytanın kötü arzulara karşı olan

ş. 53b/878

ş. *dur* 85b/1450, 85b/1452

➤ ş. *a uy-* 83b/1420

şeytān-ı hevā (شَيْطَانِي هَوَا): Far. şeytanı

ş. 94a/1597

şeytānāt (شَيْطَانَات): Ar. şeytanlar

ş. 52a/850

şiddet (شِدَّة, شِدَّة): Ar. şiddet

ş. 83a/1409

ş. *i* 95b/1625

ş. *ile* 64a/1068

ş. *ini* 62a/1027

şiddetli (شِدَّتْلِي): şiddet

ş. 58b/969

şifā (شِفَا): (<Ar. şifā') şifa

➤ ş. *bul-* “iyi olmak”

51b/845

şikār (شِكَار): Far. avlama

ş. 101b/1734

şimār (شِمَار): Far. keskin
ş. 103b/1764

60a/993, 60b/1006, 88a/1495, 88a/1499,
88b/1504, 88b/1507, 93b/1582

şimdi (شِمْدِي): şimdi
ş. 24a/343, 95a/1610

şöyle (شُوَيْلَه): şöyle
ş. 30b/465, 84a/1430

şirā (شِرَا): (<Ar. şirā') satın almak
ş. *larında* 72a/1209

şu (شُو): şu (ön ad)
ş. 102a/1739, 103a/1759,
104a/1777, 67a/1118, 8b/100

şirk-i 'aẓamet (شِرْكِ عَظَمَت): Far. büyük
şirk
ş. *den* 87b/1492

şu'beze (شُعْبَه): (<Ar. şa'beze) el
çabukluğu, hokkabazlık
ş. 52a/854

şirk-i rubūbiyyet (شِرْكِ رُبُوبِيَّت): Far.
Tanrılık şirk
ş. *den* 87b/1493

Şu'ayib (شُعَيْب): Ar. Hz. Şuayb
Ş. 44a/707

şirk-i ulūhiyyet (شِرْكِ الْوُحِيَّت): Far.
Tanrılık şirk
ş. *den* 87b/1491

şurūṭ-ı cemi' (شُرُوطِ جَمْع): Far. toplama
şartları
ş. 90a/1530

Şiṣ (شَيْث): Ar. Hz. Âdem'den sonra
gönderilen peygamber, Hz. Şit
Ş. 24b/351, 27b/412, 44b/713

şühedā (شُهَدَا): (<Ar. şühedā') şehidler
ş. *ya* 75a/1267

şol (شُول): şu, o (ön ad)
ş. 12a/152, 12b/157, 13a/162,
50a/818, 50b/823, 51a/833, 51b/842,
52a/846, 52a/851, 52a/854, 52b/857,

şükür (شُكْر): (Ar. şükr) şükür
ş. 81b/1385

şürū' (شُرُوع): Ar. başlama
ş. 15a/186

T

tā (تَا): Far. ta ki, yeter ki

t. ki 95b/1621

ta'alluk (تَعَلُّقُ): Ar. ilgisi olma

t. ları 4b/47

- *t. iT-* “ilgili olmak” 5a/51, 5a/54, 5b/55, 5b/57, 5b/59, 5b/60, 6a/63, 2a/11, 2b/16, 8a/93

ṭa'ām (طَعَامُ): Ar. yemek

ṭ. 71a/1195

ṭ. ı 37b/592

ta'avvüz (تَعَوُّذُ): Ar. “Eûzübillâh” deme,

Allah’a sığınma

t. 97b/1655

ṭaban (طَبَانُ): taban

ṭ. ları 34b/531

tābi' (تَابِعُ): Ar. birinin arkası sıra giden, ona uyan; bağlı kalan

t. 45b/730

- *t. ol-* “bağlı kalmak” 52a/847, 64a/1063,

25b/376, *t. olan* 51a/834,

51b/843

- *t. olun-* “bağlı kalınmak”

53b/881

ta'bīr (تَبْيِيرُ): Ar. ifade

t. 2a/7

t. e 55a/905

- *t. olun* “ifade edilmek” 23b/334, 23b/336, 26b/394, 45b/731, 48a/774, 4a/39, 8a/90, 56a/918

tābi'in (تَابِعِينَ): Ar. Hazreti Muhammed’i görmüş olanları görüp kendilerinden hadis dinlemiş olanlar

t. dūr 50a/813

ta'cīl (تَعْجِيلُ): Ar. hızlandırma

t. i 99b/1693

tācīr (تَاجِرُ): Ar. ticaretle uğraşan

t. ler 71b/1199

tafşīl (تَفْصِيلُ): Ar. açıklama

t. 87a/1483

t. ini 87a/1482

tafşīlen (تَفْصِيلًا): Ar. açıklayarak

t. 95a/1610

ṭağ (طَاغٍ, طَاغِي, طَاغٍ): dağ

t. ı 65b/1097

t. unuḡ 57a/938

t. lar 68a/1134

t. uḡ 51a/836

tağayyürāt (تَغَيُّرَات): Ar. değişmeler

t. dan 20b/287, 4b/45

ṭağıl - (طَاغِل): dağılmak

t. maḡ 77a/1296

tağṭiye (تَغْطِيَه): Ar. örtme

t. 97b/1660, 99b/1692

taḡammüd (تَغَمَّد): Ar. övmek, şükür etmek

t. 99a/1689

taḡaṭṭī (تَغَطَّى): Ar. bir şeyi atalyıp geçme

t. 99b/1698

taḡaşşur (تَغَصَّر): Ar. özlem duyma, üzülme

t. 99a/1688

taḡfīf (تَغْفِيف): Ar. hafifletme

t. 100a/1703

taḡrīr (تَغْرِير): Ar. yazma, yazılma

t. 15a/184

taḡṣīl (تَغْصِيل): Ar. hâsıl etme, edilme

t. 99b/1690

taḡt-ı sürre (تَحْتِ سُرَّة): Far. göbeğin altında

t. 98a/1668

taḡte (تَحْتَه): Ar. alt, altta

t. t. (altından altından) 64b/1077

tā'ib (تَائِب): Ar. tövbe eden

t. 40a/633

ṭā'ife (طَائِفَه): Ar. topluluk

t. sinüḡ 8a/96

t. nüḡ 85b/1454

ṭā'ife-i ehl-i sünnet (طَائِفَةُ أَهْلِ سُنَّة):

Sünniliği takip eden topluluk

t. 8a/94

taḡdī-lenā (تَغْذِيْلُنَا): Ar. “bize ver!”

anlamında bir söz

t. 91b/1551

taḳdīm (تَقْدِيم): Ar. öne geçirme

t. 100a/1699

➤ t. iT- “istemek” 74a/242

➤ t. olun- “istenmek”
55a/901

taḳdīr (تَقْدِير): Ar. takdir, ezelde

Allah’ın olmasını istediği şeyler, yazgı

t. ile 81a/1368

t. ine 81a/1372

t. ce 81b/1377

➤ t. eyle- “varlıkları onların
hâllerini belirleyerek
yaratmak” 81a/1372

➤ t. iT- “varlıkları onların
hâllerini belirleyerek
yaratmak” 84b/1437,
82a/1391

Ṭalḥa (طَلْحَة): Ar. Aşere-i Mübeşşereden
biri

Ṭ. 49a/800

ta ‘līm (تَعْلِيم): Ar. öğretme

➤ t. iT- “öğretmek”
27a/400, 53b/879

ta ‘līm-i dīn (تَعْلِيمِ دِين): Far. dini
öğretme

t.1b/5, 14b/179, 29a/432

ṭaḳīn- (طَاقِن): takınmak

t. salar *gerekdür* 79a/1339

ṭālib-i āḥiret (طَالِبِ آخِرَة): Far. öbür
dünya için arayan

t. 15a/181

taḳrīr (تَقْرِير): Ar. anlatma

➤ t. iT- “anlatmak” 8b/101

tamām (تَمَام): Ar. tamam, tam

t. 23a/332, 29b/441, 61b/1020,
75b/1271, 76a/1286, 95b/1619,
96b/1638, 98a/1670

➤ t. ol- “tamam olmak”
53a/865

taḳvā (تَقْوَى): Ar. Allah’tan korkma

t. 83b/1414

ṭalāk (طَلَق): Ar. boşama, nikâhlı kadını
bırakma

t. 54a/886

ṭamar (طَمَر): damar

t. 31b/485, 32a/487

ṭaleb (طَلَب): Ar. isteme

t. ları 34a/529

ta' mīr (تَعْمِير): Ar. oranma, düzeltme

- *t.* iT-
“düzeltmek”74a/1247

Taḡrı (تَغْرِي): Tanrı, Allah

T. 11a/134

ṭara-cık (طَرَه جِق): daracık, çok dar

t. 59b/986

ṭaraf (طَرَف): Ar. bölge, yer

t. ina 34b/537

t. inda 56a/922, 57b/945

t. indan 56a/925

ṭaranıl – (طَرَانِل): taranılmak

t. sa 31b/478

ta' rīf (تَغْرِيف): Ar. anlatma, bildirilme

t. 81b/1377

ṭarīk (طَرِيق, طَرِيق): Ar. yol

t. 8b/100

t. i 43a/689

ṭarṭıl - (طَارِطِل): tartılmak

t. sa gerekdür 78a/1322

tārūmār (تَارُمَار): (<Far. *tār ü mār*)

perişan, dağınık

- *t. ol-* “perişan olmak”
101a/1724, 102b/1750

taşdīk (تَصْدِيق, تَصْدِيق): Ar. inanma

t. i 94a/1592, 93b/1586

- *t. iT-* “inanmak” 25b/376

taşvīr (تَصْوِير): Ar. suret, biçim

t. ine 22b/318

taş (طَاش, طَاش): taş

t. 102a/1742, 103b/1768

t. lar 37b/593

taş – (طَاشِي): taşımak

t. yan 60b/1004, 68a/1140

taşra (طَشْر): dışarı

t. da 86b/1475

ta' ṭīl (تَعْطِيل): Ar. çalışmaya ara verme,

çalışmayı durdurma

t. den 20b/284

ṭaṭlı (طَطْلِي): tatlı *bk. ṭaṭlı*

t. dır 102b/1749

ṭaṭlı (طَطْلِي): tatlı *bk. ṭaṭlı*

t. 75a/1260

taṭvīl (تَطْوِيلُ): Ar. uzatma, uzatılma

t. 100a/1701, 100a/1703

ta'yīn (تَعْيِينُ): Ar. ayırma, belli etme

t. 99b/1696

➤ t. ol- “belli olmak”
60a/995

ta'yīn-i kıra'at (تَعْيِينِ قِرَاءَتِ): Far.

kıraatın belirlenmesi

t. 96b/1641

taẓarru' (تَضَرُّعُ): Ar. kendini alçaltarak

yalvarma

t. 81b/1383

tāze (تَازِه): Ar. taze

t. 66a/1103

tāzelik (تَازِه لِك): tazelik

t. de 69a/1156

ta'zīm (تَعْظِيمُ): Ar. ululama

t. 35b/556, 36a/558, 91b/1548,

97a/1647, 91b/1546, 91b/1548

➤ t. olun- “tazim edilmek”
55a/903

tebdīl (تَبْدِيلُ, تَبْدِيلُ): Ar. değiştirme

t. den 24a/342

➤ t. ol- “değiştirmek”
68a/1138

tebliğ (تَبْلِيغُ): Ar. tebliğ, bildirme

t. 29b/443, 36a/563, 23b/333

➤ t. iT- “bildirmek”
81a/1376, 40a/638,
24b/357

tebliğ-i aḥkām (تَبْلِيغِ أَحْكَامِ): Far.

hükümlerin bildirilmesi

t. ı 40a/634

tebliğ-i aḥkām-ı şer'iyye (تَبْلِيغِ أَحْكَامِ شَرْعِيَّةِ): Far.

İslam hükümlerinin bildirilmesi

t. 14b/179-15a/180

te'ennī (تَأَنَّى): Ar. yavaş gitme

t. 34b/538

tefrīc (تَفْرِيجُ): Ar. ferahlandırma, gönül

açma

t. 97a/1650

teğavvūṭ (تَغَوُّطُ): Ar. büyük abdest

bozma

- t. ları* 30a/458
- te'ḥīr** (تَأْخِير): **Ar.** geciktirme
t. 69b/1164
- tekbīr** (تَكْبِير): **Ar.** tekbir, Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini anmak için söylenen ve "Allahuekber" sözü ile başlayan dua
t. 96a/1630, 96b/1643, 99a/1688, 97b/1654
- tekbīrāt** (تَكْبِيرَات): **Ar.** tekbirler, tekbir getirmeler
t. 97a/1651
- tekbīrāt-i 'īyd** (تَكْبِيرَاتِ عِيد): **Far.** bayramlarda yapılan tekbirler
t. 96b/1644
- tekbīr-i 'īyd** (تَكْبِيرِ عِيد): bayramda yapılan tekbir
t. 97a/1649
- teklīfen** (تَكْلِيفًا): **Ar.** mecbur olarak
t. 43a/687
- tekmīl** (تَكْمِيل): **Ar.** tamamlama
t. 29b/443
- tekrār** (تَكَرَّر, تَكَرَّرُ, تَكَرَّرَ): **Ar.** tekrar
t. 100a/1702, 100a/1703, 100b/1711, 35b/555, 99a/1688
- tekvīn** (تَكْوِين): **Ar.** yaratma
t. 20b/280, 4a/34, 5b/57, 6a/67
- telezzūzen** (تَلَذُّذًا): **Ar.** hoş gitme olarak
t. 43a/687
- temā'il** (تَمَائِل): **Ar.** meyiletme, eğilme
t. 99b/1698
- te'mīn** (تَأْمِين): **Ar.** "Amin" deme
t. 98b/1678
- temmet** (تَمَّتْ): **Ar.** bitti, tamam oldu
t. 104a/1779, 90b/1544
- temmeti'l-evrāk** (تَمَّتِ الْأَوْرَاقُ): (<**Ar.** temmetü'l-evrāk) belgeler tamamlandı
t. 13b/169
- ten** (تَنْ): **Far.** ten
t. leri 21a/291
t. lerine 61b/1017

tenahnuh (تَنَحَّج): Ar. hafifletme, gevşetme

t. -la 99a/1689

tena‘uman (تَنَعَّمَ): Ar. bolluk içinde rahat ederek

t. dur 43a/687

teni (تَنَى): (<Ar. seni) örtü

t. 48a/782, 48b/783

tervîh (تَرْوُح): Ar. rahatlatma

t. 100a/1699

terbiyye (تَرْبِيَّة): Ar. eğitim

t. 28a/419

terfa‘unā (تَرْفَعْنَا): Ar. “bizi kaldır!” anlamında bir söz

t. 92a/1556

terk (تَرَكَ): Ar. bırakma, vazgeçme

➤ t. iT- “bırakmak”
101a/1719, 40a/634,
97b/1660

➤ t. olun- “bırakılmak”
31a/476

➤ t. ol- “bırakmak”
98b/1676

terk-i evlā (تَرَكَ أَوْلَى): Far. daha üstün olanı terk etmek

t. 47b/773

terk-i farz (تَرَكَ فَرَضَ): Far. farz olan şeyleri bırakmak

t.101a/1717

terk-i sünnet (تَرَكَ سُنَّتَ): Far. sünnet olan şeyleri bırakmak

t. 99b/1690

terk-i taḥaṭṭī (تَرَكَ تَخَطَّى): Far. atlatmayı bırakmak

t. 99b/1698

terk-i vācib (تَرَكَ وَاجِبَ): Far. vācib olan şeyleri bırakmak

t.le 99a/1682

tertīb (تَرْتِيبَ, تَرْتِيبُ): Ar. düzen

t. 96a/1632, 49a/799, 5a/48,
96b/1639

t. ile 100b/1708

➤ t. olun- “düzenli
olunmak” 15b/190

tertīl (تَرْتِيلَ): Ar. yoluyla, usûlüyle okuma

t. 97b/1662

teşāvüb (تَتَاوُب): Ar. esneme

t. 99b/1693

tesbih (تَسْبِيح, تَسْبِيح): Ar. “Sübhānallāh”
kelimesini söyleyerek Allah’a tazim
etme

t. 97a/1650, 97a/1651, 98a/1670

➤ t. iT- “Sübhānallāh”
kelimesini söyleyerek
Allah’a tazim etme”
22b/321

tesellī (تَسْلِي): Ar. avutma, teselli

➤ t. iT- “teselli etmek”
71a/1188, 72b/1220

tesmī (تَسْمِي): Ar. işittirme, duyurma

t. 97b/1656

tesmiye (تَسْمِيَة, تَسْمِيَة): Ar. besmele
çekme

t. 97b/1655

t. yle 98b/1678

tesmiyye (تَسْمِيَة): Ar. adlandırma

t. 15a/188, 98b/1674

tesviye (تَسْوِيَة): Ar. berâber etme, düz
etme

t. 97b/1662, 99b/1698

tesviyye (تَسْوِيَة): Ar. ayarlama, düzeltme

t. 100a/1706

teşehhüd (تَشَهُّد): Ar. namazda oturarak
“Ettehiyyâtü” duâsını okuma

t. 96b/1638

teşrîf (تَشْرِيف): Ar. gelmesiyle bir yere
şeref verme, gelme

t. 27b/405

tevaḳḳuf (تَوَاقُف): Ar. durdurma

t. 100a/1701

tevbe (تَوْبَة): Ar. tövbe *bk. tövbe*

t. 81b/1384, 89a/1519

tevfiḳ (تَوْفِيق, تَوْفِيق): Ar. Allah’ın
yardımına kavuşma

t. 81b/1379

t. iḡ 83b/1416

tevḥīd (تَوْحِيد): Ar. Allah’ın birliğine
inanma

t. 93b/1590

Tevrāt (تَوْرَاةُ): dört mukaddes kitaptan

H. Musa'ya ineni

t. 23a/325

ıoğrı (طَوْرِي): ilgeç olarak

(-y) A) t. 67a/1122

teyze (تَيْزَة): teyze

t. si 39b/625

ıoğur - (طَوْرُ, طَوْرُ): doğurmak, doğum yapmak

t. dı 27b/408

t. madan 17b/233

t. ması 54b/897

t. up 27b/413

t. urdı 27b/409

tezvīc (تَرْوِيج): Ar. kocaya verme, evlendirme

➤ t. iT- (evlendirmek)
41a/655

tırnak (طَيْرِنَاف): tırnak

t. larıla 64b/1073

ıoğuruş (طَوْرُوشْ): doğuruş

t. unda 27b/412, 27b/408

tilāvet (تِلَاوَت): Ar. Kur'ân'ı güzel sesle ve usûlüne göre okuma, okunma

t. 96b/1643

toğsan toğuz (طُقْسَان طُقُوز): doksan dokuz

t. 60a/995

toğ - (طَوْع, طَوْع, طَوْع): doğmak

t. acagı 50b/821

t. acagım 5a/53

t. an 27b/410

t. dugı 38b/604

t. dum 5b/61

t. madan 17b/233

t. ması 57a/936

t. up 28b/429, 36b/570, 88a/1498,

89a/1518

tokun - (طَوْفْ): dokunmak

t. maz 34b/532

toğuz (طُقُوز): dokuz

t. 29b/449, 45a/727

t. dur 98a/1667

toğuzuncı (طُقُوزْنَجِي): dokuzuncu bk.

toğuzuncu

t. 16a/201, 80b/1366

toğuzuncu (طُغُوزُنْجُ): dokuzuncu bk.

toğuzuncı

t. sı 98b/1675

tövbe (تُوبَة): (<Ar. *tevbe*) tövbe bk. *tevbe*

t. 57b/945

toğdur - (طُولْدُر): doldurmak

t. ması 56a/921, 56a/924

t. sa gerekdür 80a/1350

toğ-i emel (طُولِ اَمَل): Far. hırs, tamah, tükenmez arzu

t. 101a/1719

toluca (طُولُوجَه, صُولُوجَه): biraz dolgun

t. 34a/527, 34a/523, 34a/528, 33a/508

tumānīnet (طُمَانِيْنَت): (<Ar. *tumā' nīnet*)

gönlü rahat olma, emin olma, inanma

t. 96b/1638

topal (طُوبَال): topal

t. dan 40a/632

tur – (طُور): durmak bk. *dur-*

t. maz 20b/284

t. urlar 48b/783

topdolu (طُويْدُولُو): dopdolu

t. 60a/997

tut – (طُوت, طُوت, طُوت): 1. tutmak

t. 97a/1646

t. a 46a/738

2. yerine getirme

t. ar 103a/1759

3.yardımcı eylem

oruç t.- an 71b/1201

oruç t.- ması 30a/451

toprak (طُيْرَاق, طُيْرَاق, طُيْرَاق):

toprak

t. 101b/1734

t. dan 24b/359

t. ı (toprağı) 80a/1352

t. indan (toprağında) 25a/364

topuk (طُويُوغ): topuk

t. una (topuğuna) 62a/1033

tuṭahhirünā (تُطَهِّرُنَا): Ar. “bizi temizlendir!” anlamında bir söz

t. 92a/1554

toy – (طُوي): doymak

t. maḳ 79b/1342

tutul - (طُوتُول): (oruç) tutulmak

t. an 42b/679

U

ṭuy – (طُوِيَ): duymak

t. dī 102a/1739

ṭuz (طُوِز): tuz

t. 55a/906

tübelligünā (تُبَلِّغُنَا): Ar. “bizi bildir!”

anlamında bir söz

t. 92a/1559

tüccār (تُجَّار): Ar. tacirler

t. 54a/888

tüken – (تُوكِنَ, تُوكِنُ): tükenmek bk. *düken-*

t. *inceye dek* 23b/340

t. *mesi* 58a/960

t. *inceye-dek* 50a/814

tükün- (تُوكِنُ): tükenmek bk. *tüken-*

tüncinā (تُنَجِّنَا): Ar. “bizi kurtar!”

anlamında bir söz

t. 91b/1548

Türkmen (تُورْكْمَان): Türkmen

t. 11a/133

u (ؤ): Far. ve bk. *i, ı, ü, vü*

u. 100b/1716, 102b/1752,

103a/1761, 103b/1766,

104a/1776, 93b/1586, 96a/1630,

97a/1651, 97b/1656, 97b/1657,

98a/1667, 99a/1686, 99a/1688,

99a/1689, 99b/1692, 99b/1698

‘Ubeyde ibni’l-Cerrāḥ (عُبَيْدَةُ ابْنِ الْجَرَّاح):

Ar. Aşere-i Mübeşşerinden biri

‘U. *dür* 49b/802

uç – (أُؤِچ, أُؤِچ, أُؤِچ): uçmak

u. *ar* 77b/1311

u. *mağ* 46b/750

u. *up* 68a/1135

ufacık (أُؤَفَاقِی): ufak

u. 25b/370

uḥrā (أُؤَرَى, أُؤَرَى): Ar. diğer

u. 100b/1709

u. *da* 100b/1709

Uḥud (أُؤُد): Ar. dağ adı

U. 65b/1097

ula- (أُؤَلِیَ): ulamak, eklemek

- u. yana* 96b/1641
u. yandan 98b/1673
- ulaştır** – (أَوْشَدِرَ): ulaştırmak
u. a-sın 92a/1559
- ulaştırıcı** (أَوْشَدِرِجِي): ulaştırıcı
u. 40b/641
- ‘ulemā** (عُلَمَاءَ, عُلَمَا): (<Ar. ‘ulamā’) âlimler
‘u. lar 43a/690, 53b/876, 76b/1291
‘u. muz 35b/556
‘u. nıy 51b/844
‘u. ya 75a/1266
- ulu** (أُولُو): ulu, yüce
u. 31a/468
u. lar 102a/1741
u. muz 91b/1547
- ulü’l-‘azim** (أُولُو الْعِزِّم): (Ar. ulü’l-‘azm) Allah’ın verdiği vazifeyi en iyi şekilde yerine getiren peygamberler
u. 44b/717
- um-** (أُومَ): ummak
u. aruz 50a/812
- ‘umūmī** (عُمُومِي): Ar. herkese âit, herkesle ilgili
‘u. 97a/1646
‘u. 97b/1659
- umūr** (أُمُور, أُمُور): Ar. işler, hususlar
u. ı b/640
u. inuḡ 70b/1179
- unut** - (أُنُوتَ): unutmak
u. maḡıla 36a/558
u. maḡdan 19a/257
- ur** – (أُورُ, أُوْرُ): vurmak
u. dı 102a/1743
u. duḡıçun 63a/1051
u. salar gerekdür 64b/1074, 65b/1089
u. up 57a/941, 57a/944
- ‘uryān** (عُرْيَانُ): Ar. çıplak
‘u. 62b/1036
- uṣūl-i dīn** (أُصُولُ دِين): Far. din usulü
u. i 86b/1475
- uy** – (أُوي, أُوِي, أُوِي): 1. bağlı kalmak
u. 96b/1643, 97b/1655
u. up (uyup) 94a/1597
u.- dı 102a/1739

u. ğıl 102a/1741

2. yardımcı eylem

➤ *şeytāna u. up* 83b/1420

uzat - (أَوَزْتُ): uzatmak

u. mayan 72a/1207

uyan - (أَوِيَانُ, أَوِيَانُ): uyanmak

u. 102a/1740

u. uη 103a/1755

u. ur 61b/1021

uzun (أَوَزُونُ): uzun

u. 30b/462, 31b/482, 32b/502

uzunca (أَوَزُنْجَه): uzunca

u. 33b/521, 34a/525

uygunluk (أَوِيْعُونْلُقْ): uygunluk

u. da 33a/506

Ü

uyku (أَوِيْكُو): uyku

u. dan 61b/1021

u. sı 59a/973

ü (ُ): Far. ve bk. *i, ı, u, vii*

ü. 103b/1770, 40a/638, 46b/753,

94b/1602, 94b/1604, 96a/1630,

97b/1656, 99b/1693, 83a/1407

uyu – (أَوِيُو): uyumak

u. duḳda 30a/451

u. madan 18a/236

u. maḡıla 19a/252

u. maḳ 39a/615, 79b/1343

u. mazlar 21b/301

u. sa gerekdür 59a/974

u. yup 42a/668

üç (أَوِجْ, أَوِجْ, أَوِجْ): üç

ü. 100b/1711, 10a/118, 12a/151,

41a/656, 42a/666,

56b/934, 63b/1061, 67b/1128,

73a/1225, 88b/1509

ü. den 97b/1662

ü. i 44a/703

uzak (أَوَزَاقْ): uzak

u. 104a/1775, 46b/748

üçer (أَوِجَرْ, أَوِجَرْ): üçer

ü. 78b/1325, 21a/293

uzan- (أَوَزَنْ): uzanmak

u. mış 34a/530

üçünci (أَوِجُنْجِي): üçüncü

ü. 15b/193, 21a/288, 2a/11,
3a/20, 6b/75

üç yüz on dokuz (أَوْجِيُوزُ أَوْنُ طُقُوزُ): üç yüz on dokuz

ü. 49b/803

üç yüz elli beş (أَوْجِيُوزُ اِلّٰى بَشْ): üç yüz elli beş

ü. 50a/815

üç yüz on üç (أَوْجِيُوزُ أَوْنُ أُوجْ): üç yüz on üç

ü. i 43b/696

üç yüz on yedi (أَوْجِيُوزُ أَوْنُ يَدِ): üç yüz on yedi

ü. 49b/804

üfir - (أَوْفِرْ): üfürmek *bk. üfür-*

ü. üp 61b/1017

üfür - (أَوْفُورْ): üfürmek *bk. üfür-*

ü. lüdükden 61a/1011

ü. mege 22a/311

ü. se gerekdür 60b/1002

üfüril- (أَوْفُورِلْ): üflenmek

ü. üp 60a/998

ümerā (أَمْرَا): (<Ar. ümerā') binbaşı, yarbay, albay rütbelerinde bulunan fermanlı subaylar

ü. lar 43a/690

ümīd (أُمِيدْ): Far. ümit

➤ ü. üñ kes- “umudunu kesmek” 89a/1516

üm̄met (أُمَّتْ, أُمَّتْ, أُمَّتْ, أُمَّتْ): Ar. millet

ü. 78b/1329

ü. den 75a/1266, 77a/1297

ü. i 38a/596, 78b/1327

ü. ile 74a/1249, 68b/1150

ü. ine 43a/688

ü. inüñ 38a/601, 74b/1254

ü. lerden 38a/597

ü. lerine 36a/563, 40b/640,

41b/665, 75a/1275, 81a/1375

ü. lerinedür 29b/446

ü. lerinüñ 45b/730, 51a/834, 77b/1305

ü. üñ 80b/1362

üm̄met-i merḥūme (أُمَّتْ مَرْحُومَة): Far. rahmete kavuşmuş millet

ü. ye 14b/178

Ümmü Ḥabībe (أُمُّ حَبِيبَةَ): Ar. Hz.

Muhammed'in karısı

Ü. 41b/660

87a/1483, 8b/101, 9b/117,

95a/1609, 95b/1624, 99a/1682

ii. *inde* 46b/749, 58a/958,

78a/1315, 32b/500

Ümmü Kūlṣūm (أُمُّ كَلْثُومَ): Ar. Hz.

Muhammed'in kızı

Ü. 41a/650, 41a/656

ii. *inden* 46b/753, 57b/952,

58a/956, 77b/1310, 36a/558

ii. *ine* 56a/919, 56b/930,

63b/1057, 66b/1113, 77b/1307,

23a/331, 72b/1216, 51a/830,

91b/1547, 30a/457

Ümmü Seleme (أُمُّ سَلَمَةَ): Ar. Hz.

Muhammed'in karısı

Ü. 41b/660

üst (أُوسْتُ): üst

ii. *ünde* 17b/231, 51a/828

ii. *üne* 66b/1108, 66b/1109,

66b/1110, 66b/1111, 66b/1112,

62a/1029

‘Üzeyr (عُزَيْر): Ar. İsrâiloğullarına

gönderilen peygamber veya velî.

Mûsâ'nın dîninin hükümlerini

İsrâiloğullarına tebliğ etti

‘Ü. 44a/705

üzer (أُوزِر, أُوَزَّر): üst, yukarı

ii. *e* 49a/799, 61b/1018,

61b/1019, 62b/1036, 69a/1152,

71b/1198, 10a/120, 10b/131,

11a/134, 11a/135, 11a/136,

11a/137, 11b/139, 11b/144,

15b/189, 27a/404, 27b/411,

28a/415, 28a/419, 28a/421,

28b/425, 31a/476, 34b/536,

38b/606, 42a/672, 42b/679,

43a/689, 45b/735, 54b/896,

5a/48, 77a/1299, 87a/1482,

V

vācib (وَاجِب, وَاجِبٌ): Ar. vacip, terki caiz

olmayan, yapılması gerekli olan bk.

vücüb

v. 87a/1477, 94b/1600, 18b/243

v. i 95a/1612

➤ v. ol- “İslam dinine göre

yapılması gerekli olmak”

42b/677

vācibāt (وَاجِبَات): Ar. vacip olan,

yapılması gerekli olan şeyler

v. 46a/740	v. de 46b/748, 52a/853, 75b/1277, 88a/1496
Vācibü'l-Vücūd (وَاجِبُ الوجود): Ar. varlığı lüzumlu olan, Allah	v. lerinde 74a/1244
v. 16a/206	vaḳt (وَقْتُ, وَقْتُ, وَقْتُ): Ar. vakit <i>bk. vakit</i>
vaḥiy (وَحْي): (<Ar. <i>vaḥy</i>) vahiy, bir fikrin veya bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi	v. 95b/1623, 96a/1630
v. 47a/762, 47a/761, 22a/307, 29a/434	v. i 93b/1590
v.-dür 47a/764	v. inde 17a/218, 49a/795
vaḳār (وَقَارٍ, وَقَارٍ): Ar. ağırbaşlılık, temkinlilik	v. ine 25b/374
v. 34b/536	vaḳtā (وَقْتَا): Ar. zaman
v. indan 35a/546	v. 29a/437
vāḳi' (وَاقِعٌ, وَاقِعٌ): Ar. vuku bulan, olan	vālī (وَالِي, وَالِي): Ar. vali
v.e 87a/1483	v. lere 71a/1190, 72a/1211
➤ v. ol- “gerçekleşmek”	vālide (وَالِدَة): Ar. ana
58a/957, 35a/545,	v. si 28b/426
56b/929, 28b/425,	var (وَارٍ): var, mevcut
47b/773	v. 21a/291, 30b/464, 31b/485, 32b/501, 33b/520, 63a/1048, 96a/1628
vaḳit (وَقْتُ, وَقْتُ): (<Ar. <i>vaḳt</i>) vakit <i>bk. vaḳt</i>	v. 4a/37
v. 29b/446, 37b/585, 42a/671	v. dır 104a/1775, 2b/15, 3a/20, 3a/23, 3a/26, 3b/28, 3b/31, 3b/33, 4a/37, 5a/48, 67a/1122
	v. dur 16a/206, 16b/209, 16b/211, 18b/250, 19a/253, 19a/259, 19b/265, 20a/271, 20a/275, 20b/279, 20b/282, 21a/289,

21a/295, 21b/305, 23a/325,
24b/358, 47a/761, 48b/787,
51b/837, 74a/1249, 82a/1386,
82b/1396, 47b/771
v. *mıdur* 74b/1251

vāsiṭa (وَاسِطَة): Ar. vasıta

v.-*sıla* 81a/1374

vāsiṭa-sız (وَاسِطَة سِزْ): Ar. + Tr. vasıtasız

var – (وَارٍ, وَارَ): varmak, ulaşmak

v. 75b/1276

v. *an* 70a/1176

v. *dı* 37a/580

v. *maḵ* 46b/749

v. *up* 37a/576, 37a/579

2. kadın, evlenmek

v. *amayān* 71a/1194

3. belli bir duruma gelmek

v. *inca* 29a/432, 32b/500,

73a/1225, 50b/821

vāsi‘ (وَاسِعْ): Ar. geniş

v. 68a/1138, 32a/492

vaṣiyyet (وَصِيَّة, وَصِيَّت): Ar. vasiyet

v. 15b/189, 15b/190, 15b/192,

15b/194, 15b/195, 15b/196, 15b/197,

16a/199, 16a/200,

16a/202, 16a/203

v. *im* 16a/205, 18b/246, 21a/288,

23a/324, 24b/355, 45a/726,

52b/863, 60b/1000, 80b/1366,

86b/1469

varlık (وَارْلِيْغ, وَارْلِيْغ): varlık

v. *ina* (varlığına) 16b/207

v. *inuṣ* (varlığının) 18a/241

vaṣf (وَصْف): Ar. vasıf

v. *ıla* 17b/228, 21b/299

➤ v. iT-

“nitelendirmek”103b/176

4

Vaṣiyyeti’l-‘Ārifīn (الْعَارِفِيْنَ وَصِيَّة):

(<Ar. **Vaṣiyyetü’l-‘Ārifīn**) Âriflerin

Vasiyeti

v. 15a/187, 14b

vāṣıl (وَاصِل): Ar. varan

➤ v. *ol-* (varmak, ulaşmak)

28b/424, 31b/478

vā-veylā (وَإِيْلَا): Ar. eyvâh, yazık

v. 62a/1028

vaż´-ı vüçüd (وَضْعُ وَجُودٍ): Far. varlığın durumu	20a/276, 20b/280, 20b/287, 21a/293, 21a/295,	20a/277, 20b/283, 21a/291, 21a/294, 21b/300,
v. 97b/1662		
vaż´-ı yed (وَضْعُ يَدٍ): Far. el koyma	21b/301, 21b/303, 22a/307, 22a/310, 22a/312, 22a/314,	21b/302, 21b/305, 22a/309, 22a/311, 22a/313, 22b/316,
v. 97a/1650, 99b/1690		
vaż´ (وَضْعُ, وَضَعُ): Ar. koyma, konulma	22b/317, 22b/319, 22b/321, 23b/341, 24a/346, 24a/348, 24a/350, 25a/363, 25b/376, 26a/384, 77b/130726a/386,	22b/318, 22b/320, 23b/339, 24a/342, 24a/347, 24a/349, 24b/357, 25b/370, 25b/377,
v. 98a/1664, 98a/1667		
ve (وَ): Ar. ve (bağlaç)	26b/389, 26b/395, 27a/399, 27a/402, 27b/408, 28a/416, 28a/420, 29b/442,	26b/392, 27a/397, 27a/400, 27a/403, 27b/409, 28a/417, 29a/440, 29b/446,
v. 100a/1700, 100a/1705, 100b/1710, 100b/1715, 104a/1772, 10a/124, 12b/157, 13a/161, 14b/179, 15a/181, 15a/185, 15a/186, 15b/189, 16a/204, 17a/218, 17a/223, 17b/233, 18a/234, 18a/235, 18a/236, 18a/237, 18a/238, 18a/239, 18a/240, 18a/241, 18b/244, 18b/251, 19a/252, 19a/254, 19a/255, 19a/257, 19a/258, 19a/260, 19b/263, 19b/266, 20a/270, 20a/272, 20a/273,		

29b/447, 2a/10, 30a/450,	34b/534,	34b/536,
30a/451, 30a/452,	34b/538,	34b/539,
30a/454, 30a/456,	35a/541,	35a/543,
30a/457, 30a/458,	35a/544,	35a/545,
30b/459, 30b/460,	35a/548,	35b/550,
30b/461, 30b/462,	35b/552,	35b/554,
30b/464, 30b/467,	35b/555,	35b/557,
31a/468, 31a/471,	36a/559,	36a/560,
31a/472, 31a/473,	36a/561,	36a/563,
31a/474, 31a/475,	36a/566,	36b/567,
31b/478, 31b/479,	36b/569,	36b/575,
31b/480, 31b/481,	37a/576,	37a/577,
31b/482, 31b/483,	37a/578,	37a/579,
31b/484, 32a/487,	37a/582,	37a/583,
32a/491, 32a/492,	37a/584,	37b/585,
32a/493, 32a/494,	37b/587,	37b/589,
32b/495, 32b/497,	37b/590,	37b/592,
32b/498, 32b/499,	37b/593,	38a/597,
32b/501, 32b/502,	38a/598,	38a/600,
33a/505, 33a/506,	38a/601,	38a/602,
33a/507, 33a/508,	38b/603,	38b/607,
33a/509, 33a/510,	38b/608,	38b/609,
33a/511, 33a/512,	38b/611,	39a/613,
33b/513, 33b/514,	39a/614,	39a/615,
33b/516, 33b/519,	39a/616,	39a/617,
33b/521, 34a/522,	39a/618,	39a/620,
34a/523, 34a/524,	39b/623,	39b/624,
34a/525, 34a/526,	39b/625,	39b/626,
34a/527, 34a/529,	39b/627,	39b/628,
34a/530, 34b/533,	39b/629,	40a/630,

40a/631,	40a/632,	50a/811,	50b/822,
40a/633,	40a/634,	50b/826,	50b/827,
40a/635,	40b/645,	51a/828,	51a/829,
41a/649,	41a/650,	51a/831,	51a/832,
41a/651,	41a/653,	51b/838,	51b/839,
41a/655,	41a/656,	51b/841,	51b/842,
41b/659,	41b/660,	51b/845,	52a/846,
41b/661,	41b/662,	52a/848,	52a/849,
41b/663,	41b/665,	52a/850,	52a/853,
42a/671,	42a/674,	52b/856,	52b/857,
42b/675,	42b/676,	52b/861,	53a/864,
42b/677,	42b/678,	53a/868,	53a/869,
42b/680,	43a/687,	53a/870,	53a/871,
43a/690,	43a/691,	53a/872,	53b/874,
43b/693,	43b/699,	53b/875,	53b/876,
44a/710,	44b/711,	53b/878,	53b/880,
44b/715,	44b/716,	53b/882,	54a/883,
44b/717,	44b/719,	54a/884,	54a/885,
45a/720,	45a/721,	54a/886,	54a/887,
45a/722,	45b/733,	54a/888,	54a/889,
45b/734,	45b/736,	54a/890,	54b/891,
46a/738,	46a/739,	54b/892,	54b/894,
46a/740,	46a/742,	54b/895,	54b/896,
46a/743,	46a/745,	54b/897,	54b/898,
46b/749,	46b/750,	54b/899,	55a/900,
46b/751,	46b/752,	55a/902,	55a/903,
48a/779,	49a/792,	55a/904,	55a/905,
49a/795,	49a/796,	55a/907,	55a/908,
49a/800,	49b/801,	55b/909,	55b/910,
49b/802, 4b/45, 50a/810,		55b/911,	55b/912,

55b/913,	56a/919,	64a/1070,	64b/1071,
56a/921,	56a/923,	64b/1072,	64b/1074,
56a/924,	56a/925,	64b/1075,	64b/1076,
56b/927,	56b/931,	64b/1077,	64b/1078,
56b/932,	56b/934,	65a/108),	65a/1081,
56b/935,	57a/937,	65a/1084,	65a/1086,
57a/941,	57a/942,	65a/1088,	65b/1089,
57a/944,	57b/945,	65b/1092,	65b/1093,
57b/946,	57b/948,	65b/1095,	65b/1096,
57b/949,	57b/950,	65b/1097,	66a/1099,
57b/951,	57b/952,	66a/1100,	66a/1101,
58a/954,	58a/955,	66a/1102,	66a/1105,
58a/957,	58a/958,	66b/1109,	66b/1110,
58a/962,	58b/968,	66b/1111,	66b/1112,
58b/969,	58b/971,	67b/1128,	67b/1130,
59a/972,	59a/979,	67b/1131,	68a/1136,
59a/980,	59b/983,	68a/1137,	68a/1138,
59b/985,	59b/987,	68a/1139,	68b/1149,
59b/989, 5a/50,	60a/995,	69a/1155,	69a/1157,
60a/996,	60b/1004,	69a/1158,	69a/1159,
60b/1007,	61a/1009,	69a/1160,	69b/1162,
61a/1010,	61b/1020,	69b/1163,	69b/1166,
61b/1022,	62a/1033,	69b/1169,	70a/1171,
62a/1034,	62b/1036,	70a/1173,	70a/1174,
62b/1043,	63a/1044,	70a/1175,	70a/1176,
63a/1046,	63a/1047,	70a/1177,	70a/1178,
63a/1050,	63a/1052,	70b/1180,	70b/1182,
63b/1054,	63b/1060,	70b/1184,	70b/1185,
64a/1063,	64a/1064,	70b/1186,	70b/1187,
64a/1065,	64a/1069,	71a/1189,	71a/1192,

71a/1193,	71a/1194,	77b/1312,	78a/1314,
71a/1195,	71a/1196,	78a/1315,	78a/1316,
71b/1197,	71b/1199,	78a/1317,	78a/1318,
71b/1200,	71b/1202,	78a/1320,	78b/1323,
71b/1203,	71b/1204,	78b/1324,	78b/1325,
72a/1206,	72a/1207,	78b/1326,	78b/1328,
72a/1209,	72a/1210,	78b/1329,	78b/1330,
72a/1211,	72a/1213,	79a/1332,	79a/1334,
72a/1214,	72b/1217,	79a/1336,	79a/1338,
72b/1218,	72b/1219,	79a/1339,	79a/1340,
72b/1220,	72b/1221,	79b/1341,	79b/1342,
72b/1222,	72b/1223,	79b/1343,	79b/1344,
73a/1226,	73a/1227,	79b/1345,	79b/1347,
73a/1228,	73a/1230,	7b/83, 7b/88,	80a/1350,
73a/1231,	73a/1232,	80a/1351,	80a/1353,
73b/1235,	73b/1236,	80a/1356,	80a/1357,
73b/1238,	73b/1240,	80a/1358,	80b/1359,
73b/1241,	74a/1244,	80b/1361,	80b/1362,
74a/1246,	74a/1248,	80b/1363,	80b/1365,
74a/1250,	74a/242,	80b/1367,	81a/1368,
75a/1260,	75a/1261,	81a/1369,	81a/1371,
75a/1267,	76a/1278,	81a/1372,	81a/1376,
76a/1279,	76a/1280,	81b/1383,	81b/1384,
76a/1281,	76a/1283,	82a/1391,	82a/1392,
76a/1284,	76a/1285,	82a/1393,	82b/1395,
76a/1286,	76b/1291,	82b/1397,	82b/1403,
77a/1296,	77a/1298,	83a/1405,	83a/1408,
77a/1301,	77a/1302,	83a/1409,	83a/1410,
77a/1303,	77b/1305,	83b/1413,	83b/1415,
77b/1308,	77b/1311,	83b/1418,	84a/1423,

84a/1424,	84a/1426,	97b/1658,	98a/1666,
84a/1427,	84a/1429,	99a/1684,	99a/1687,
84a/1430,	84b/1435,	99a/1688,	99b/1692,
84b/1436,	85a/1440,	99b/1693,	9a/107,
85a/1444,	85a/1445,	18b/243,	40b/645,
85a/1448,	85b/1449,	71b/1205,	15a/187,
85b/1451,	85b/1452,	36b/571,	10a/123 29a/437
85b/1455,	86a/1458,		
86a/1462,	86a/1465,		
86a/1466,	86b/1467,	vecih (وَجْهٌ): (<Ar. vech) üslup, tarz	
86b/1468,	86b/1475,	v. 38b/606, 69a/1152, 95b/1624	
87a/1476,	87a/1482,		
87a/1484,	87b/1487,	vefāt (وَفَاتٌ, وَفَاتٌ, وَفَاتٌ): Ar. vefat	
87b/1489,	87b/1490,	v. 41a/654, 89b/1523	
87b/1491,	87b/1492,	v. ı 49b/808	
88a/1499,	88b/1503,	➤ v. iT- (ölmek) 39b/621,	
88b/1504,	88b/1506,	72b/1220,	90a/1535,
88b/1507,	88b/1510,	22b/323,	61a/1011,
88b/1511,	89a/1512,	71a/1193,	61b/1018,
89a/1514,	89a/1517,	41b/658,	26b/392,
89a/1519,	89a/1520,	39b/622	
89b/1521,	89b/1522,		
89b/1524,	89b/1525,	vehbī (وَهْبِيّ): Ar. Allah vergisi	
89b/1526,	89b/1527,	v. dūr 47a/756, 47a/764	
89b/1528, 8a/92, 8a/94,			
8a/95, 8a/96, 90a/1531,		veled-i sefāh (وَلَدٌ سَفَاهٌ): (<Far. veled-i	
91b/1551,	91b/1553,	sifāh): annesi ile babası arasında evlilik	
92a/1554,	92a/1556,	bağı olmadan dünyaya gelen çocuk,	
92a/1559,	96a/1629,	haramzade	
96a/1634,	97a/1645,	v. dan 40a/630	

veled-i zinā (وَلَدَ زِنَا): Far. annesi ile babası arasında evlilik bağı olmadan dünyaya gelen çocuk, haramzade
v. *dan* 39b/629

ve'l-hāşıl (وَالْحَاصِلُ): Ar. sözün kıyası
v. 22b/321, 67a/1117, 80a/1355, 86a/1464, 8a/94

velī (وَلِيّ): (<Ar. veliyy) veli
v. 101b/1729, 45a/727, 94b/1601
v. *ler* 46b/752, 47a/756, 48a/774, 48a/776, 48a/777, 48b/784, 49a/792
v. *lerden* 46b/747, 47b/766
v. *lere* 47a/761, 47a/762, 47b/771, 48a/779
v. *leri* 48a/781
v. *lerüñ* 46b/754, 46b/755, 47a/758, 47a/763, 47b/765, 47b/768, 48a/782, 48b/786, 48b/788, 48b/790, 49a/796
v. *yem* 47a/756
➤ v. *iT-* (..) *enler* 94b/1602

velīlik (وَلِيْلِيك): velilik
v. *i* (veliligi) 46b/755
v. *den* 48a/776

ve'l-ku'ūd (وَالْقُودُ): Ar. namazda, secdeden sonra oturma
v. 98b/1672

ve'l-memāt (وَالْمَمَاتُ): Ar. ölümden, diğer dünyada
v. 92a/1563

verāset (وَرَاثَتُ): Ar. varislik, mirasçılık, mirasta hak sahibi olma
v. 43a/689

veyā (وَيَا): Ar. + Far. veya
v. 63a/1044, 69b/1168

veyāhud (وَيَاْهُدُ): Ar. + Far. veya
v. 73b/1233, 86a/1460

vildān (وِلْدَانُ): Ar. kullar
v. *lar* 79a/1336

vir – (وِيرُ, وِيرُ, وِيرُ): 1. vermek, sunmak
v. *di* 28a/415, 102a/1735
v. *me* 102b/1745
v. *mesi* 56b/927
v. *seler gerekdür* 62b/1042
v. *ir* 101b/1729
v. *ür* 58b/968

v. meyen 39a/619

2. ihsan itmek, başışlamak

v. dügi 73a/1228

v. e-sin 91b/1553

v.- se gerekdür 63a/1049,

79a/1336, 80a/1357, 80a/1358

v. mez 103a/1758

v.- üp 25a/366, 27a/404

v.- ürlendi 27b/411

3. yardımcı eylem

➤ cevāb v.- emeyüp 60a/992

➤ cevāb v.- emez 78a/1319

➤ cevāb v.- mişdir 12a/152

➤ cevāb v.- üp 25b/375,
62b/1040, 89b/1526

➤ cevāb. v.- diler 35b/557,
26a/379

➤ necāt v.- e 91b/1549

➤ 'ömür v.- üp 28a/417

➤ v. selām 97a/1652,
98a/1665

4. (sadaka) vermek

v. en 69b/1163

5. tezlik eyleminde yardımcı
eylem

➤ yaradı v- mese
(yaratıvermek) 86a/1459,
86a/1458, 86a/1463

➤ yaradı v- üp
(yaratıvermek) 86a/1458

➤ yaradı v- üir
(yaratıvermek) 86a/1463

viril - (ويري, ويرئ): verilmek

v. digi 43a/689

v.- dükde 76b/1288

v. en 44b/712

v. mesi 53b/875, 54b/899

v. meyen 64b/1072, 64b/1075

v. mezden evvel 25a/360

v. se gerekdür 78b/1331,
79b/1347

vitren (وتراً): Ar. tek, yalnız

v. 98a/1670

vü (ؤ): Far. ve bk. i, ı, ü, u

v. 30b/460, 84b/1432,
103b/1769, 16a/202

vücüb (وُجُوبُ): Ar. vacib, terki caiz
olmayan, yapılması gerekli olan bk.
vācib

v. 96a/1635

v. inuḡ 89a/1512

vücūd (وُجُودُ, وُجُودُ): Ar. beden, gövde

v. 89a/1516

v. ı 24a/345, 30a/455, 25a/362,
24b/359

v. *ina* 25a/365

v. *unı* 76a/1279

v. *a* 96a/1633

2. varlık

- v.a *gel*- “ortaya çıkmak”
7a/216,19b/261, 19b/262

vücūd-u envār (وُجُودُ أَنْوَارٍ):

(<Far. **vücūd-ı envār**) nurlu vücut

v. *ını* 35a/542

v. *lerinden* 43a/685

vüs‘at (وُسْعَت): Ar. genişlik, bolluk

v. 95b/1625

Y

ya (يَا): (<Ar. **yā**) ya unlem

y. 103b/1763, 103b/1767

y. *kim* 102a/1736, 102b/1744

yā (يَا) (I): Ar. ya (ünlem)

- y. *Allāh* 91b/1546
➤ y. *Allāhu* 12b/155
➤ y. *Deyyānu* 10b/128
➤ y. *Ḥannānu* 10b/128
➤ y. *İlāhī* 93a/1581
➤ y. *Ḳuddūs* 12b/155
➤ y. *Meliku* 12b/155
➤ y. *Mennānu* 10b/128

- y. *Rabbi* 76b/1289, 82b/1401,
83b/1415, 83b/1420

yā (يَا) (II): Far. veya, ya

y. 51a/836, 66b/1114, 67a/1117,
67a/1123

y. ... y ... 39a/620, 39b/621,
48b/783 (2), 64a/1065 (2)

y... y... y... 58b/963 (2)
,58b/964

yağ (يَاغ): yağ

y. 68a/1136

yağdur – (يَاغْدُر): yağdırmak

y. *up* 61a/1013, 82b/1402

yağır (يَاغِر): arka, sırt

y. *ları* 33a/511

yağ – (يَاغ): yağmak

y. *ması* 52a/846

yağmur (يَاغْمُر): yağmur

y. 52a/846, 61a/1013

y. *larda* 70a/1175

Yahyā (يَاْحْيَى): Ar. Hz. Yahya

Y. 44a/707

yaḥṣı (يَحْصِي): iyi, güzel

y. 103a/1757

y. dan 52b/858, 65b/1090

y. dır 101b/1726

➤ y. *ṣāhidligi* “bir kişinin ya da bir olayın gerçek dışı bilgilerle veya yanlış ifadelerle anlatılması”

yāḥud (يَاْهُودُ): Far. yahut, veya

y. 58b/970, 62a/1031, 43b/694,
67a/1121, 71a/1190, 74a/1246

➤ 54a/887

Yahūdī (يَهُودِيّ): Yahudi

y. ler 66b/1111

yaḥın (يَحِينُ): yakın

y. 62a/1032

yalancı (يَالَانْجِي): yalancı

y. dan 39b/628

yaḥīn (يَحِينُ, يَحِينُ): Ar. sağlam bilgi, katı olarak bilme

y. 23b/340, 50a/814

y. de 20a/276

yalın (يَالَيْنُ): yalın

y. ayak “çıplak ayak” 61b/1020

yalıñız (يَالِيْكُمْ, يَالِكُمْ): yalnız

y. 102a/1742, 27b/413

yaḥıṣıḳlı (يَحْصِيْشْلِي): yakışıklı

y. 32a/488

yan (يَانْ): yan

y. ina 64b/1077

Ya'ḳūb (يَعْقُوبُ): Ar. Hz. Yakub

Y. 44a/707

yan – (يَانْ): yanmak

y. up 66a/1102, 66b/1114

yāḳūt (يَاْهُوتُ): Ar. yâkut, değerli süs taşı

y. dur 103b/1768

yaḥak (يَاْهَكُ): yanak

y. ları 32a/494

yalan (يَالَانْ, يَالَانْ, يَالَانْ): yalan

y. 36a/560, 59b/987

y. a 101b/1726

yaḥaşı (يَاْهَاشِي): aldatıcı

y. 30a/451

yaqlış (يَقْلِشْ): yanlış
y. 53b/879

y. dı 38b/607
y. mışdır 21a/290

yap – (يَاپْ): yapmak
y. duğı 56b/931

yara (يَارَه):

yapış - (يَاپِř): yapışmak
y. mağıla 52a/854
y. mış 63b/1059

yaratıcı (يَرَاتِجِ): Allah, Tanrı
y. 16b/210

yār (يَارْ): Far. dost
➤ y. ol- “dost olmak”
101b/1730

yardım (يَارْدِمْ, يَرْدِمْ, يَرْدِمْ): yardım
y. 25b/377

➤ y. iT- “yardım etmek”
69b/1168, 70a/1170,
70a/1172, 70b/1179

yarat- (يَرَاتْ, يَارَتْ, يَارَدْ):
y. an (yaradan) 85b/1452,
85b/1453

yaşşı (يَصْصِ): yayvan ve düz
y. 33a/511

y. duğı 17b/225
y. ır (yaradır) 85b/1456
y. mağa 19b/267, 86a/1460
y. masıla 81a/1369, 86b/1467
y. masıladur 82a/1393
y. mış 103b/1763
y. ur (yaradur) 82a/1387
➤ y.ı- vir-
“yaratıvermek”
86a/1459, 86a/1458,
86a/1463

yaş (يَارْ, يَارْ, يَارْ): yaş
y. ları 78b/1325

➤ y. ina gir- “yaşına
girmek” 29a/432,
29a/438, 40b/647,
41b/663, 42a/670,
42a/673, 42b/681,
50b/821

yaradıl – (يَارَه دِلْ): yaratılmak

yat – (يَاتْ, يَاتْ): yatmak
y. madan 18a/236
y. maķ 39a/614

y. mazlar 21b/301

y. sa gerekdür 61a/1012

y. salar gerekdür 62b/1035

y. up 18b/251

yay (يَاي): yay

y. 31b/482

yayıl - (يَايِل): yayılmak

y. up 34b/534

yaykan - (يَيْكَان): yıkanmak

y. up 89b/1523

yaz (يَاَز): yaz

y. 17a/218

yaz - (يَاَز): yazmak

y. dı 81a/1373

y. duğı 38b/605, 62b/1042,

69a/1152

y. mağa 22b/316

y. masıla 81a/1369, 82a/1392

yazıl - (يَاَزِل, يَاَزِلْ): yazılmak

y. andan 81a/1373

y. mış 23a/328

yazılı (يَاَزِيلِي): yazılı

y. 24b/354

ye - (يَا): 1. yemek

y. meden 18a/234

y. mek 39a/614

y. mezler 21b/299

y.- yenler 104a/1774

y.- yüp 18b/251, 66a/1099

2. başkasının parasını yemek

y.- yen 65a/1084

yeyecek (يَيْجَك): yiyecek

y. 46b/751

Ye'cüc ve Me'cüc (يَاْجُوجُ وَ مَاْجُوجُ): Ar.

Zülkarneyn döneminde ortaya çıkan ve kıyametin kopmasına yakın dönemde zuhur ederek yeryüzünde bozgunculuk yapacak olan topluluk

Y. 56b/932

yedi (يَدِي, يَدِي): yedi

y. 37a/577, 4b/46, 60b/1007,

66a/1106, 96a/1635, 78a/1315

y. dür 2a/12, 49b/805

yedi bin (يَدِي بِيْن): yedi bin

y. 67a/1116

yedinci (يَدِنْجِي, يَدِنْجِي): yedinci

y. 16a/198, 3b/31, 52b/863,
78a/1320, 7b/84

yedişer (يَدِشَر): yedişer

y. 78b/1325

yedür – (يُدُور): yedirmek

y. en 71a/1196

yek- pāre (يَكْبَارَه): Far. tek parça

y. 58a/961

yel (يَل): yel, rüzgar

y. 77b/1311

Yemen (يَمَن): Yemen

Y. 57b/946

yeŋ (يَن): yen

y. den 98a/1669

yeŋil - (يَكِيلُ): yenilmek

y. üp 102b/1745

yer (يَر, يَر, يَر): yer, mahal *bk. yir*

y. 102b/1744, 56b/934, 56b/935,
79b/1347, 96a/1630

y. de 68b/1151

y. den 73b/1239

y. e 73b/1239, 46b/748, 34b/532

y. imüzden 62a/1027

y. inde 31b/485, 32a/489,
38b/610, 48b/786, 48b/787,
48b/788, 48b/789, 68b/1144,
74a/1248, 76a/1282, 77a/1296

y. inden 76b/1289

y. ine 61b/1025, 62a/1029,
63b/1054, 65a/1086, 68a/1141

y. leri 33b/513

2. yeryüzü

y. 35a/544, 57b/951, 58a/956,
58a/958

y. de 22b/318, 42b/683

y. e 78b/1328

y. ler 61a/1008

y. lerde 60b/1004

y. lere 82b/1403, 88b/1504

3. durum

y. 68a/1138

y. de 78a/1315

yeryüzi (يَرِيُون): yeryüzü *bk. yeryüzü*

y. 58a/961

y.ne 27b/405, 28b/430

y.ni 56a/924

yeryüzü (يَر يُونُ): yer yüzü *bk. yeryüzi*

y. nde 24b/356

y. ni 56b/933

yeşil (يَشِيلُ): yeşil

y. 79a/1337

yet – (يُتِّ, يُتِّ): yetmek

y. *digin* 102a/1739

2. yardımcı eylem

➤ *güci* y.- *mek* 3a/25

➤ *güci* y.- *meklik*
19b/265

➤ *güci* y.- *memekle*
19b/266

➤ *güci* y.- *üp* 19b/266

yetim (يَتِيمَ, يَتِيمُ): Ar. yetim

y. *e* 71a/1195

y. *leri* 71a/1193

y. *lerüñ* 70b/1182

yetici (يَتَجِب): yetici

y. *dür* 7a/79

yetiş – (يَتِشُ): yetişmek

y. *mez* 46b/755

yetmiş (يَتَمِشْ): yetmiş

y. 58b/970

yetmiş bin (يَتَمِشْ بِيْكَ): yetmiş bin

y. 77a/1298, 77a/1297

yevme't-telāk (يَوْمَ التَّلَاقِ): (<Ar.

yevmu't-telāk) kıyamet günü

y. 97a/1647

Yezdān (يَزْدَانُ): Far. Allah

y. 11a/135

yıkıl – (يَقْلَم, يَقْلَم): yıkılmak

y. *arağ* 65a/1085

y. *ması* 58a/955

yıl (يَيْلُ, يَيْلُ, يَيْلُ): yıl

y. 28a/417, 29a/440, 29b/441,

42b/680, 58a/961, 5a/53,

61a/1012, 62b/1035, 75b/1271,

76a/1286

y. *da* 23a/331, 58a/957, 67a/1116

yılan (يِيلَانُ, يِيلَانُ): yılan

y. 60a/996, 64b/1075

y. *lar* 66a/1100

yıldırım (يِلْدَرِمُ): yıldırım

y. 77b/1310

yıldız (يِيلْدَزُ): yıldız

y. *lar* 68a/1137

yırt – (يِرْتُ): yırtmak

y. *mağıla* 59b/988

yigirmi (يَكْرَمِي): yirmi

y. 27b/406

yigirmi beş (يَكْرَمِي بَاشِ, يَكْرَمِي بَاشِ): yirmi
beş

y. 40b/647

y. i 44a/703

yigirmi bir (يَكْرَمِي بَر): yirmi bir

y. 94b/1605, 95a/1612

yigirmi sekiz (يَكْرَمِي سَكْز): yirmi sekiz

y. 44a/702

yigirmi üç (يَكْرَمِي أُوج): yirmi üç

y. 95a/1613, 23a/331, 29b/441

yigirmi yedi (يَكْرَمِي يَدِ): yirmi yedi

y. *dür* 95a/1613

yine (يَنَ): yine

y. 11b/143, 24b/356, 26b/395,
36a/559, 40a/636, 61b/1019,
66b/1114, 88a/1502, 78a/1320

yir (يَر): yer, yeryüzü bk. yer

y. *ler* 17a/217

y. *lerde* 78b/1330

yolhsa (يُوحْسَه): yoksa

y. 10a/120, 74b/1251

yok (يُوقُ, يُوقُ): yok

y. 30a/456, 33b/519, 4a/36

y. *dur* 103b/1770, 18a/242,
19a/256, 21a/292, 36b/568,
47a/759, 47b/769, 48b/786,
66a/1106, 84b/1439

y. *isa* (yoğisa) 63a/1049,
87b/1485, 96a/1631

yol (يُولُ, يُولُ, يُولُ, يُولُ): yol

y. *a* 102a/1741, 104a/1775

y. *da* 104a/1776

y. *ina* 79b/1343

y. *unda* 67b/1130

yoldaş (يُولَاش): yoldaş

y. 58b/967

yorul - (يُورُلُ): yorulmak

y. *madan* 18a/236

yön (يُونُ): taraf

y. *üñi* 102b/1748

yukarı (يُوقَارِي): yukarı

y. 37a/577, 77b/1306

yum- (يُؤْم): yummak

y. *unca* 51b/841

yumşak (يُؤْمَشَاغ): yumuşak *bk. yumuşak*

y. *ı* (yumşağı) 31b/477

yumuşak (يُؤْمَشَاق): yumuşak *bk. yumşaq*

y. 34a/523, 50b/826, 75a/1261

Yūnus (يُونُس): Ar. Hz. Yunus

Y. 44a/708

Yūsuf (يُوسُف): Ar. Hz. Yusuf

Y. 44a/707

yutdur – (يُؤْتَدُر): içine çekmesini
sağlamak

y. *duḡ* 82b/1403

yük (يُوك): yük

y. *i* 26a/379

yüklen – (يُوكَلَن): yüklenmek

y. *miş* 78a/1314

yüklet – (يُوكَلَت): yükletmek

y. *se gerekdür* 63a/1050

yüksek (يُوكْسَك, يُوكْسَك): yüksek

y. 32a/490, 68b/1151, 54a/883,
54a/890

y. *dür* 48b/790

yürü – (يُورُ, يُورُ): yürümek *bk. yürü-*

y. *meḵ* 46b/749

y. *mezler* 21b/301

y. *r* 34b/536, 34b/538, 35b/550,
77b/1312

y. *rken* 34b/535

yüri – (يُورِ): yürümek *bk. yürü-*

y. *yen* 35a/540

yüz (يُوز, يُوز): yüz

y. 89b/1526

y. *leri* 31b/479, 57a/941, 57a/944,
62a/1026, 62a/1028

y. *lerinüḡ* 65a/1087

y. *üm* 101b/1734

y. *ün* 101a/1723

y. *ünde* 30b/464

y. *üni* 28a/418

yüzlü (يُوزْلُو): yüzlü

y. *den* 40a/631

yüz on dört (يُوزْ أُونْ دُورْت): yüz on dört

y. 49b/808

yüz yigirmi (يُوزُ يَكْرَمِي): yüz yirmi

y. 58a/960

yüz yigirmi dört bin (يُوزُ يَكْرَمِ دُورْت بِيكْ):

yüz yirmi dört bin

y. 43b/694

Z

zabt (ضَبْط, ضَبْط): Ar. anlama, kavrama

z. in 96b/1636

➤ z. iT- (anlamak,
ayarlamak) 96a/1631

zād ü zevād (ذَادُ وَ زَوَاد): Far. yiyecek,
içecek

z. ıj 104a/1776

za'f-ı başār (ضَعْفِ بَصَر): Far. miyopluk

z. ı 40a/635

zāhid (زَاهِد): Ar. çok, aşırı sofu, kaba
sofu

z. lerdür 50a/810

zāhir (ظَاهِر): Ar. görünen, açık

➤ z. ol- (açık olmak)
32a/487

zaḳḳūm (زَقُّوم): Ar. cehennemde yetişen
bir ağaç

z. 66a/1099

zaleme (ظَلَمَ): Ar. zalimler

z. -nüj 54a/884

zālim (ظَالِم, ظَالِم, ظَالِم): Ar. zalim

z. 56a/920, 65a/1083

z. den 63a/1047

z. e 55a/903, 63a/1050

zamān (زَمَان, زَمَان, زَمَان): Ar. zaman

z. 23a/329, 25a/361, 26a/382,
27a/397, 28a/422, 36a/565, 40b/641,
40b/646, 42a/667,

44a/710, 44b/715, 44b/719,

53a/867, 5a/52, 68b/1145,

68b/1149, 74b/1255, 76b/1287,

76b/1293, 93b/1582

z. a 52b/855

z. dan 18a/239, 37a/582,
76a/1283

zamm (ضَم): Ar. katma, eklama

z. ı 96b/1642

zannī (ظَنِّي): Ar. zann

z. dūr 47b/765

zār (زَار): Far. perişan, ağlayan

z. 102a/1736

zarar (ضَرَر): Ar. zarar

z. 100a/1707

zarūrāt-ı dîniyye (ضَرُورَاتِ دِیْنِیَّه): Far.

dinî ihtiyaçları

z. ye 87a/1481

zāt (ذَات): Ar. kendi, zat

z. ıla 20b/287, 4b/44

z. ina 15b/191

z. inda 18b/247, 18b/249,
19a/253, 19a/259, 19b/264,
20a/271, 20a/274, 20a/278,
20b/281, 23b/335, 2b/14, 2b/19,
3a/22, 3a/25, 3b/28, 3b/30, 3b/32,
4a/36

z. ını 80a/1358

z. inuŋ 20b/286

zāt-ı celīle (ذَاتِ جَلِیْلَه): Far. mübarek zat

z. 4b/41, 9b/114

z. sidür 12a/148

z. sine 12b/153

z. sinüŋ 11b/141, 12a/146,
12b/156, 13a/160, 13a/165, 2a/8, 8a/91

zāt-ı şerīf (ذَاتِ شَرِیْف, ذَاتِ شَرِیْف): Far.

mübarek zat

z. i 38a/595, 40b/643

zāyi‘ (ضَايِع): Ar. kaybolma, yitme

➤ z. iT- (yitirmek) 53b/881

zeberced (ذَبْرَجْد): zümrütten daha açık
renkte bir süs taşı

z. 103b/1768

Zebūr (زَبُور): Ar. Hz. Dâvud'a indirilen
kitap

Z. 23a/326

zehr-ü mār (زَهْرُ مَار): (<Far. zehr-i
mār) yılan zehri

z. 102b/1744

zekāt (زَكَاة, زَكَات, زَكَاة): Ar. zekât

z. 29b/447, 42b/675

z. dan 78a/1318

z. ı 64b/1072, 64b/1075,
93b/1590

z. lar 53b/875

Zekeriyyā (زَكَرِيَّا): Ar. Hz. Zekeriyya

Z. 44a/708

zelzele (زَلْزَلَة): Ar. yer sarsıntısı, deprem

z. 68a/1134

zevāl (زَوَال): Ar. zail olma, sona erme

z. den 20b/287, 4b/45

zevķ (زَوْقُ, ذَوْق): Ar. eğlence

z. 103b/1765

➤ z. iT- “eğlenmek” 59a/973

Zeyneb (زَيْنَب): Ar. Hz. Muhammed’in kızı

Z. 41a/650

Zeyneb binti Caķış (زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْش): Ar.

Hz. Muhammed’in karısı

Z. 41b/661

Zeyneb binti Huzeyme (زَيْنَبُ بِنْتُ حُذَيْمَة): Ar.

Hz. Muhammed’in karısı

Z. 41b/662

zifāf (زِفَاف): Ar. neşe, düğün

z. 28b/425

zikir (ذِكْر): (<Ar. zikr) anma, söyleme

bk. *zikr*

➤ z. olun- “sözü edilmek”

4a/38, 55b/915, 59a/977,

85b/1454, 7b/89, 2a/6,

12a/147

zikr (ذِكْر, ذِكْر): Ar. anma, söyleme bk.

zikir

z. ile 46a/742

z. ine 74a/1243

➤ z. ol- (zikir olmak)

104a/1771

Zilāliyye (ظَلَالِيَّة): Ar. kitap adı

Z. 68b/1151

zinā (زِنَا): Ar. zina

z. 54a/886

z. dan 39b/625, 59b/985

z. ya 69b/1161

zīnet (زِينَت): Ar. süs, bezek

z. e 54a/885

zinhār (زِنْهَار): Far. sakın! aslâ

z. 102b/1745

zīrā (زِيرَا): Far. zira, çünkü

z. 103a/1754, 103b/1770,

104a/1774, 12a/147, 29a/433,

36b/570, 43b/698, 45a/728,

53a/865, 81a/1370, 81b/1385, 82b/1397, 84a/1427, 84b/1434, 85a/1446, 36b/573	zulüm (ظُلْم): (<Ar. zulm) zulüm, haksızlık z. 56a/921
ziyā (ضِيَا): (<Ar. ziyā') ışık, aydınlık z. 103b/1769	zu'm (زُعْم): Ar. batıl zan, boş inanç z. ı 10a/120
ziyāde (زِيَادَة): Ar. daha fazla z. 21a/294, 30a/455, 98a/1670, 99a/1682 z. <i>dür</i> 35b/553 ➤ z. <i>ol</i> - “daha fazla olmak” 80b/1365	Zübeyr (زُبَيْر): Ar. cennetle müjdelenen on sahâbîden biri Z. 49a/800 Zü'l Kārneyn (ذُو الْقَرْنَيْن): Ar. büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişi Z. 44a/704 Z. <i>uḡ</i> 56b/931
ziyādelik (زِيَادَة لِك): ziyadelik z. <i>i</i> (ziyadeligi) 30b/463	Zü'l-Kifil (ذُو الْكِفْلِ): (<Ar. Zü'l-Kifl) Kur'an'da adı geçen bir peygamber Z. 44a/709
zuhūr (ظُهُور): Ar. ortaya çıkma z. 28b/431, 53a/864 ➤ z. <i>iT</i> - “ortaya çıkmak” 55b/916, 45b/729, 50b/822, 52b/855, 82a/1390, 56a/920, 56a/925, 56b/933, 68a/1134, 45b/730, 52a/853, 56a/924, 55b/916	zürriyyāt (ذُرِّيَّات): Ar. nesiller z. ı 26a/385 z. <i>inuḡ</i> 25a/368 zürriyyet (ذُرِّيَّة): Ar. nesil, soylar z. <i>inden</i> 43a/692

KAYNAKÇA

- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara, 1998.
- Bayraktar, Nesrin, Orta Türkçede Fiilimsiler, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000.
- Boz, Erdoğan, “Eski Anadolu Türkçesinde +IU Eki Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları*, Gazi Kitabevi Yayınları, 2012, ss. 167-179.
- _____, “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses Ç, K, P, T Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, ss.447-455.
- _____, “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 600, Aralık 2001, ss. 856-864.
- Cahit Başdaş, “Türkiye Türkçesinde Aslı Uzunluk Belirtileri”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, V. 2/2, Spring 2007.
- Çoşkun, Mustafa Volkan, *Türkçenin Ses Bilgisi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Çotuksöken, Yusuf, *Türkiye Türkçesi’nin Ekleri*, Papatya Yayınları, İstanbul, 2011.
- Develi, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara, 1995.
- _____, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2010.
- _____, “-sA Eki Nedir? Kip mi, Zarf-fiil Eki mi?”, *İlmî Araştırmalar I (Dil, Edebiyat ve Tarih İncelemeleri)*, İstanbul, 1995, ss. 91-94.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2017.
- Duman, Musa, “Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair”, *İlmî Araştırmalar I (Dil, Edebiyat ve Tarih İncelemeleri)*, 7, İstanbul, 1991, ss. 65-103.

Ercilasun, Ahmet Bican, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 585, Eylül 2000, ss. 219-220.

_____, *Türk dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.

Erdem, Mehmet Dursun - Gül, Münteha, “Kapalı e (è) sesi Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi- Anadolu Ağzları İlişkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, C. XI, S.11, Güz 2006, ss. 111-148.

Eren, Hasan, “Türk Dillerinde Metathese ”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1953, Ankara, ss.161-180.

Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı II*, TDK Yayınları, Ankara, 1999.

_____, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2009.

Gencan, Tahir Nejat, “Geniş Zaman Kipi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 268, Ocak 1974, ss. 325-330.

Güler, Esra - Hengirmen, Mehmet, *Ses Bilimi ve Diksiyon*, Engin Yayın Evi, Ankara, 2005.

Gülsevin, Gürer - Boz, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

Gülsevin, Gürer, “Türkçede -sa Şart Gerundiumu Üzerine”, *Türk Dili*, S. 467, Kasım 1990, ss. 276-279.

_____, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara, 1997

_____, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf Fiiller”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S. 2, Afyon 2001, ss.122-142.

_____, “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine”, *TDAY-Belleten* 1997, TDK Yay., Ankara, 2000, ss. 215-224.

- Kalkan, Sultan, “Abdu’r-Rahmāni’-d-Darīr, Tezkiretü’ş-Şalāt (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)” Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi*, Isparta, 2012.
- Karahan, Leyla, “-sa / -se Eki Hakkında”, *Türk Dili*, S. 516, Aralık 1994, ss. 471– 474.
- _____, “Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Hali Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türk Dili Üzerine İncelemeler*, Ankara, 2011, ss. 211-217.
- _____, *Türkçede Söz Dizimi*, 15. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- Kartallıoğlu, Yavuz, “Osmanlı Türkçesi Metinlerinde Harf ve Söyleyiş İlişkisi” *Türkbilig/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 11(19), ss.137-143, 2010.
- _____, “Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6), Fall, ss. 449-470, 2008.
- _____, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16. 17. Ve 18. Yüzyıllar)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Kaya Bilgegil, M., *Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum, 2009.
- Korkmaz, Zeynep, “Türk Dilinde +ça Elci Ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *DTCF Dergisi*, C. XVII, S. 3-4, Ankara, 1959, s.275-358.
- _____, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1992.
- _____, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.
- _____, “Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. 1, TDK Yayınları, Ankara, 1995, s. 490.
- Özkan, Abdurrahman, “Netâyicü’l-A’mâl ve Menâhicü’l-Ebrâr İsimli Eserde Dudak Uyumu”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (36) ss. 1-33, 2014.

- Özkan, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, ss.
- _____, *Türkiye Türkçesi Ses ve Yazım Bilgisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009.
- Salan, Erkan, “{-IcAk} Zarf-Fiil Eki ve Varyantları Üzerine”, *Gazi Türkiyat*, S. 21, Güz, 2017, ss. 45-73.
- Selvi, Ceren, *Türkiye Türkçesinde Ses Düşmelerinin Sebepleri*, Sonçağ Yayıncılık, Ankara, 2020.
- Serkaya, O. Fikri, "Bolsunğıl Tep Tediler", *Uluslararası Türk Dili Kongresi* (26 Eylül- 3 Ekim 1988), TDK Yayınları, Ankara, 1996, ss. 135- 142.
- Şahin, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2003.
- Tekin, Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, Yayımlayan: M. Ölmez, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:9, İstanbul, 2003.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.
- _____, *Osmanlı Türkçesi Grameri-III*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997.
- Tulum, Mertol, *Osmanlı Türkçesine Giriş-I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2014.
- Tuna, Osman Nedim, “Bazı İmlâ Gelenekleri Bunların Metin İncelemelerindeki Önemi ve Orhon Yazıtların’da Birkaç Açıklama”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1957, 2. Baskı, 1988 ss. 41-88.
- _____, “Türkçede Transitive-Causative ‘Geçişli-Ettirgen’ Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXIV-XXV (1980-1986), 1986, s. 381-428.
- Von Gabain, A. *Eski Türkçesi Grameri*, çev. Mehmet Akalın, TDK Yayınları, Ankara, 2007.

Yalkın, Ali Osman. Abdu'r-Rahmân-i Darîr, Tafsîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîlî'l-Müttebi'în (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler). Yayımlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2017.

_____, “Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi’ne ait Arap Harfli Metinlerde Geçen Alıntı Dil Birimlerindeki, Dudak Uyumu Süreci Üzerine”, *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2017, ss. 398-409.

Yastı, Mehmet, *Kitâb-ı Tafşîl-i Tarîk-i'l-Mukarrebîn ve Sebîlî'l-Müttebi'în (Rodos Nüshası)*, Palet Yayınları, Konya, 2016.

Yıldız, Osman - Yalkın, Ali Osman, *Tarihi Türk Lehçeleriyle Karşılaştırmalı Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2021.

_____, “Ahvâl-i Kıyâmet’te Dudak Uyumu”, *Turkish Studies (Elektronik)*, C. 5, S. 1, 2010, ss. 105- 136.

_____, “Birleşik kelimelerde görülen Fonetik Hadiseler, Terimleri, Tanımları ve örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/8 Spring 2015.

_____, “Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler”, *SDÜ Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4, 1999, ss.321-338.

Yılmaz, Emine, “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Turcology in Turkey: Selected Papers, Studia UraloAltaica 47*, Edited by. László Károly, N. Demir, E. Yılmaz, Szeged, 2007, ss. 521-539.

İnternet Kaynakları:

<http://yazmalar.gov.tr/eser/vasiyyetul-%C3%82rif%C3%AEn/131005>. (3/08/2023).

www.kuranvemeali.com. (3/08/2023).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : LANA AHED MOHMOUD AL- AENZI

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Yermuk Üniversitesi - Türk Dili Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi - Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı